TRACTATUS HISTORICO-CANONICUS EXHIBENS SCHOLIA IN OMNES...

Zeger Bernard : van Espen

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
16 G
31

Tomo=Unico

X = 4!07

M

TRACTATUS HISTORICO-CANONICUS

EXHIBENS

SCHOLIA

IN OMNES

CANONES CONCILIORUM,

Tam Græcos, quam Latinos, unanimi utriuſque Eccleſiæ Græcæ & Latinæ conſenſu probatos:

NEC NON

Famoſiores Canonum Codices ſive Collectiones tam veteres, quàm recentiores; etiam quibus modernum Corpus Canonicum conſtat; unà cum variis reflexionibus, regulis & principiis perveniendi ad veram ac utilem Sacrorum Canonum, & Juris Canonici notitiam.

AUTHORE

ZEGERO BERNARDO VAN ESPEN

Preſbytero, J. U. D. & SS. Canonum Profeſſore in Academia Lovanienſi.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

LEODII,

Apud HENRICUM HOYOUX M. DC. XCIII.

Cum Approbatione.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRÆFATIO

NOtiſſimum eſt, Eccleſiæ in ſuis condendis Decretis ſive Canonibus unicum ſcopum ſtudiumque eſſe, proponere regulas, è quibus Fideles, ac præcipuè ejus Miniſtri morum ſuorum, vitæq; normam ſumant; optimumq; Eccleſiæ adminiſtrandæ genus haurire queant.

Porrò ſicuti in Sanctorum Patrum ſcriptis puriſſima morum ac diſciplinæ principia, Evangelicam ſimplicitatem ac ſanctitatem ſpirantia exhibentur; ita quoque in illis potiſſimùm Canonibus, quos Patrum ætas parturivit, purior illa morum diſciplina conſpicitur.

Ecquid enim ſunt Canones, quos Patres edidêre, niſi particulares quædam quaſi concluſiones è principiis in ſuis ſcriptis fuſius propoſitis, eductæ? Ut rectè notat pius ille Pariſienſis Cancellarius Joannes Gerſonius: *Ex primis enim principiis*, ait, *quæ nobis SS. Patres in ſuis ſcriptis exhibuerunt, originantur, ſicut è fonte fluvii concluſionum particularium in Sacris Canonibus contentarum.*

Hinc nemo non videt, quam non modo utilis, ſed quodammodo neceſſaria ſit Clericis Canonum lectio, non tantum qui à ſingulari Canonum ſtudio *Canoniſtæ* dicuntur; verum & iis, qui à ſtudio Theologico *Theologi* vocantur; nimirum ut in illis optimam Eccleſiæ adminiſtrandæ normam conſpiciant.

Unde illud Cœleſtini I. *Nulli Sacerdotum liceat ignorare Canones.* Et illud Concilii Carthaginenſis VI. ad ſuggeſtionem S. Auguſtini: *Placuit ut ordinandis Epiſcopis, vel Clericis ab Ordinatoribus placita Conciliorum auribus eorum inculcentur: ne ſe aliquid contra Statuta Concilii feciſſe pœniteat.* Eſt Canôn 18. in Codice Eccleſiæ Africanæ exhibitus.

Et

Et quidem adeo neceſſaria eſt Canonum lectio, ſi Chriſtiano Lupo credimus in præfatione Scholiorum, ut "ex quo „antiquorum Canonum, & intelligendorum & obſervandorum cura apud nos cœpit tepeſcere, irrepere in Scholas „cœperit ſubtiliter diſputandi & probabiliter opinandi licentioſa cum prurigine & ſine fræno libertas. E Scholis in „Eccleſiæ ambones & hinc in fidelis populi mores tranſiit, „atque ita purum avitæ, moralis præſertim Theologiæ vinum cænoſa humanæ per peccatum obſcuratæ rationis „aqua miſcuit, & lucidum Evangelicæ vitæ aurum vertit „in ſcoriam multæ corruptionis. Patrum cordibus in filios „reducendis nulla via compendioſior, quam reditus, verùm „ſale conditus, ad antiquos, noſtris noviſſimorum temporum infirmitatibus congruos, Canones, quos S. Leo Magnus alta voce prædicat eſſe Spiritu Dei conditos, totius „mundi reverentia conſecratos, & uſque ad ſæculi finem, „utique in electorum cordibus, permanſuros."

Hæc probè intelligebat S. Carolus, ideò *Canonum ea ſcientia ipſi perjucunda erat, quæ Patrum mores & acta repræſentans Eccleſiæ componendæ atque ordinandæ rationem continet. Dolens autem eos communi conſuetudine tantummodò Canones ad interpretandum ſeligi, qui ad lites judiciaque valent; conſtituit ipſe qui iis declarandis præeſſet, unde Sacra Majorum inſtituta & ritus, optimumque Eccleſiæ adminiſtrandæ genus hauriretur.* Petrus à Baſilica in ejus vita *lib.* 7. *cap.* 11.

Neque Clericis, iiſve qui Eccleſiæ adminiſtrandæ vi ſui officii præſunt, hæc Sacrorum Canonum ac avitæ Patrum diſciplinæ notitia ſolùm utilis ac prope neceſſaria eſt; ſed & iis, qui Civilibus & Regiis Tribunalibus præfecti ſunt; aut ſe diſponunt, ut iis aliquando admoveantur.

Cum enim ſpectatâ modernâ non Belgii tantum, ſed & Galliæ aliorumque Regnorum diſciplinâ, quæſtiones Eccleſiaſticæ diſciplinæ frequenter devolvantur ad Regia Tribunalia; imo vix quidquam alicujus momenti diſciplinam exteriorem concernens cum effectu decernere queant Epiſ-

copi

Digitized by Google

copi, ni Regia auctoritas aſſiſtat; vix dici poteſt, quam Epiſcopis aliiſque Paſtoribus in reſtauranda, aut ſuſtinenda puriori Eccleſiæ diſciplinâ ſint impedimento Miniſtri Regii, dum antiquorum Canonum, & purioris Eccleſiaſticæ diſciplinæ planè expertes, quidquid à relaxatâ aut collapsâ diſciplinâ diſſonum apparet, quaſi noxiam & periculoſam novitatem abominantur, & rejiciunt.

At è contra, cùm Regii Miniſtri Sacrorum Canonum atque ſinceriſſimæ Eccleſiaſticæ diſciplinæ ſcientiâ probè ſunt imbuti, mirum! quid non in redintegranda, aut ſuſtinenda, aut promovenda optima illa Eccleſiæ diſciplina valeant: idque non tantum Epiſcopis cæteriſque Eccleſiæ Miniſtris ſuâ auctoritate aſſiſtendo; ſed inſuper, tamquam Sacrorum Canonum ab Eccleſia conſtituti Vindices, & Executores, eam auctoritate Regiâ promovendo, aut collabentem ſuſtinendo, vel collapſam reſtaurando.

Verùm quia non omnibus, quibus SS. Canonum & Eccleſiaſticæ diſciplinæ notitia convenit, vacat fuſiores Conciliorum tomos, aut longos Canonum commentarios pervoluere, nec inutile, nec ingratum fore credidi, Canones illos Conciliorum tam Græcos, quam Latinos, quos Eccleſia Græca & Latina jam à multis ſæculis probavit, ac pro Regulis Eccleſiaſticæ diſciplinæ ſuſcepit, repræſentare, ac compendioſis ſcholiis, tam ad ſenſum Canonum, quam ad notitiam diſciplinæ conducentibus, explanare.

Et licet inter hos Canones ſint nonnulli, qui Synodos particulares dumtaxat habent auctores; quia nihilominus univerſalis Eccleſiæ conſenſu in Codicem Canonum recepti & probati ſunt, meritò de his omnibus dici poſſe videtur, quod de Nicænis dixit Leo Magnus: *Canones eſſe Spiritu Dei conditos, & TOTIUS Eccleſiæ reverentiâ conſecratos.*

Si ex auctoritate Canonum de auctoritate diſciplinæ in illis exhibitæ judicari debeat, nemo non videt, quantæ auctoritatis reputanda ſit his Canonibus repræſentata diſciplina: ac per conſequens, quam utilis horum Canonum

num

Digitized by Google

num lectio & notitia ſit futura. Imo id aſſerere auſim, his in Canonibus omnem penè Eccleſiæ diſciplinam, ſi non fusè explanatam, ut minùs inſinuatam & præformatam reperiri.

Qui tamen accuratiorem ac prolixiorem Sacrorum Canonum, totiuſque Eccleſiaſticæ diſciplinæ notitiam deſiderat, regulas ad eam perveniendi in hoc tractatu reperiet.

Sed cum ea ſit diſciplinæ exterioris ratio, ut ea nonnumquam pro temporum ac locorum perſonarumque variis circumſtantiis, ipſa fide manente invariatâ, mutari queat; nec poſſit, imo nec ſemper & ubique conveniat, priſtinam Patrum diſciplinam, abolitâ recentiori, reducere, aut pertinaciter ſuſtinere; non dubium, quin omnibus, quibus Eccleſiaſticæ diſciplinæ conſervatio, vel reſtauratio, aut ejus uſus incumbit, ita priſtinæ ſtudium congruat, ut tamen modernæ non omnino negligant.

Quia verò hæc potiſſimum è recentioribus Canonum & Decretalium Collectionibus, quæ hodierno Corpori Canonico concluduntur, accipienda eſt; harum Collectionum compendioſam hiſtoriam, & epitomen exhibere volui; unàque regulas ac principia aſſequendo earum genuino ſenſui & notitiæ obſervanda; quique Commentatores potiſſimum conſuli poſſent.

Ulterius; quia ad Sacrorum Canonum & priſtinæ diſciplinæ, nec non hodierni Juris Canonici notitiam non parum conducunt Canonum Collectiones ſive Codices, qui variis temporibus prodierunt, & è quibus Gratianus, Raymundus aliique moderni Corporis noſtri Canonici Compilatores ſua pro magna parte hauſerunt, eas quoque in hoc tractatu breviter exhibui; ac unà notavi, quæ pro notitia tum veteris, tum modernæ diſciplinæ in illis obſervanda occurrunt; ac ſingulariter aprocrypha à ſinceris monumentis, quæ in illas Collectiones, & ex illis in Corpus Canonicum irrepſerunt, ſecernere ſtudui.

Denique ut & Belgica noſtra diſciplina facilius innoteſcere poſſit, etiam ea, è quibus hæc ſcientia accipienda ſit breviter annotavi.

Digitized by Google

MONITVM AD LECTOREM

PArte 2. cap. 2. §. 4. tractans de codice Eccleſiæ Romano edito à Paſchaſio Quenellio inſinuavi, titulum Codicis ab ipſo Quenellio eſſe concinnatum; at poſtmodum intellexi, illum totidem verbis legi in manuſcripto Codice hujus collectionis; nihilque à Quenellio additum fuiſſe.

Ad Canonem 12. *Codicis Africani, monui, aliam eſſe illius Canonis lectionem in Concilio Carthaginenſi* 2. *At monendum cenſui hîc Lectorem, emendatiorem illius Concilii editionem procuratam eſſe à Viro doctiſſimo Luca Holſtenio; & extat in appendice tomi* 2. *Concil. edit. Labei; quæ communem Canonis lectionem exhibet; quam & conſtans Eccleſiæ Africanæ diſciplina confirmat.*

Ex emendatiori illa editione Holſtenii intelligitur quoque, Epiſcopum, qui Concilio Carthaginenſi 2. *præfuit, non* Gennedium, *ſed* Genethlium *appellatum fuiſſe.*

Ad Canonem 15. *Codicis Africani obſervavi, non levem eſſe conjecturam, periodum aliquam recentiori manu huic Canoni eſſe aſſutam; verum licet eam conjecturam credam ſuo non deſtitui fundamento, monere tamen volui, eam periodum extare, & quidem clarioribus terminis expreſſam, in Canone* 9. *Concilii Hipponenſis in Codice Eccleſiæ Romanæ Quenelliano, è quo forſan recentiori manu huic noſtro Canoni aſſuta fuit.*

Parte III. *cap.* 2. §. 1. & 2. *oſtendi, Martinum Bracarenſem Canones è Græco in Latinum vertiſſe; nec Canonem* X. *Ancyranum iiſdem verbis retuliſſe, quibus in Codice Romano Quenelliano exhibetur; ſed tamen re maturiùs expenſâ, ſat veriſimile apparet, Martinum Romanam Canonis Ancyrani verſionem, ſive potiùs inverſionem vidiſſe; cum aliàs non appareat, qui fieri potuiſſet, ut Martinus eodem modo Canonem illum in alienum adeo ſenſum inflexiſſet:*

Digitized by Google

ſet: ideòque nec omnino eſſe infundatum argumentum, quod pro ſinceritate & antiquitate ſui Codicis ex verſione Martini Bracarenſis deſumit Quenellius.

Occaſione Canonis VIII. Calchedonenſis notavi, Monachos ut tales, non eſſe de ſorte Clericorum, ſed de ſorte Laicorum; *nequaquam tamen inficior, quin Monaſtica exercitia, & ſeceſſus è mundi tumultibus eos aliquatenus à Laicis in ſæculo verſantibus ſeparent; ipſaque vitæ Monaſticæ exercitia per ſe conducant, ut ad ipſum Clericatum paulatim Monachos diſponant.*

Parte IV. cap. 1. §. 1. dixi, ſub initium ſæculi octavi prodiiſſe & publicatam fuiſſe collectionem Canonum, *quæ vulgò dicitur* Iſidori Mercatoris; *ſed cum nemo ante Riculſum Epiſcopum Moguntinum ejus meminerit, ſat veriſimile eſt, eam non niſi circa finem illiùs ſæculi prodiiſſe. Conſtat enim ex annalibus incerti Auctoris editis à Petro Pithæo, anno 786.* Lullo Mogontiacenſi Epiſcopo defuncto Richolf ſucceſſiſſe.

Hac ærâ Collectionis conſtitutâ, faciliùs quoque intelligitur, quomodo Decretales Pontificum in illa collectione exhibitæ, Adriano I. ignotæ eſſe potuerint; uti p. 4. cap. 2. §. 1. *monui.*

Parte IX. §. 4. agens de Actis Cleri Gallicani dixi, illa Synodis particularibus indubiè annumeranda: *item, illa* extra Ditiones Gallicanas vim legis non habere; *Item,* ubique vim legis poſitivæ non habere; *è quibus nolim, ut quis inferat me ſupponere, illa generatim per Ditiones Gallicanas vim legis obtinere; ipſaſque Conventuum Gallicanorum* declarationes, *ſivè Deciſiones, eamdem obſtringendi vim habere per totum Regnum Galliæ, quam habent Decreta Synodorum in ſuis reſpective Provinciis, vel Diœceſibus: cùm ſciam hanc auctoritatem à pluribus Epiſcopis &, Doctoribus his Conventibus negari; atque expreſſe negaſſe Vicarios Archiepiſcopatûs Pariſienſis in decreto edito contra reſolutionem Conventûs Gallicani anni* 1660. *quâ prohibuerat verſionem Miſſalis Romani D. Voiſin. Extat Decretum Vicariorum integrum in Libello Gallico cui titulus:* Defenſe de verſions, *&c. pag. 96. Illud unicè volo, in Actis illis multa eaque utiliſſima contineri, quæ puriorem diſciplinam exhibent;*

neque

Digitized by Google

neque exiguæ reputanda eſſe auctoritatis quandoquidem non minima ſit cenſenda auctoritas Epiſcoporum numeroſi Cœtûs, quocumque modo illi ſint congregati; tametſi etiam Cœtus ille vim legis ferendæ non haberet. Præſertim cum ea quæ in Actis illis diſciplinam concernunt, paſſim ab omnibus Epiſcopis Regni Galliæ probata ſint.

Monuit me nonnemo, ex illis quæ Parte X. cap. 2. §. 3. *in fine dicuntur, aliquos facilè judicaturos, quod quæ ſequenti paragrapho obſervanda notavi circa Decretalium Commentarios, dumtaxat afficere tertium genus Commentariorum; cùm tamen mens mea ſit, ut ea Juris Studioſus generaliter circa quoſcumque Decretalium Interpretes ſeu Commentatores expendat; licet non ignorem in aliis plura, in aliis pauciora, in aliquibus pauciſſima aut forſan nulla locum habere.*

APPROBATIONES

TRactatus hic *Hiſtorico-Canonicus* &c. Authore R. Adm. & Clariſſimo D ZEGERO BERNARDO VAN ESPEN J. U. D. & SS. Canonum Profeſſore, veram exhibet Canonum tam veterum quam recentiorum Ideam Juris CANONICI Studioſis neceſſariam, quin & omnibus Eccleſiaſticis admodum utilem; ſpurios à genuinis ſegregat; quid in his æternum, quid mutabile, dilucidè oſtendit, verum ac proprium Authorem, rejectis putatitiis, ſingulis adſtruit. Primitivæ Eccleſiæ vigorem in condendis Canonibus filiis ſanis utilem, & hodiernæ indulgentiam languentibus neceſſariam, ut & hi regulas diſciplinæ tam Clementer mitigatas alacriter acceptent, & obedienter ſequantur: illi vero ingemiſcentes cum Propheta dicant, *quomodo obſcuratum eſt aurum, mutatus eſt color optimus?* ac ad primævam Eccleſiæ integritatem cum S. CAROLO BORROMÆO ex corde ſuſpirent: multaque alia continet multis neceſſaria, pluribus opportuna. Quamobrem opus prælo dignum judico & plurimùm commendabile, non tantum Juris, ſed etiam Theologiæ Studioſis, ac Eccleſiaſticis omnibus, qui vitam inſtituere volunt vocationi ſuæ congruam. Actum Antverpiæ 20. Aug. 1693.

ARN. EYBEN *Cath. Antverp. Can. Theol. Librorum Cenſor.*

* Legi

APPROBATIO.

LEgi Tractatum *Hiſtorico-Canonicum.....* Authore ZEGERO BERNARDO VAN ESPEN Presbytero J. U. D. & inveni eorum quæ ad Corpus Juris Canonici ſpectant Hiſtoriam excellentem, atque Eccleſiaſticæ diſciplinæ veritatem, radios undique diffundentem, quam aurigante prudentia ſingulari in publicam omnium notitiam deducere conatur Vir Eximius, qui, quod Chriſtianæ modeſtiæ proprium eſt & gravitatis, non ſua poſteris tradit, ſed à Majoribus accepta ſervat, & tam ordinatè diſpenſat, ut cum voluptate, legentes percipiant: integram ubique fidem cuſtodit, & mores incorruptos commendat; hinc publicam lucem & laudem meretur: dab. hâc 21. Auguſti 1693.

JOAN. LE BEAU *S. Adalberti Curat. Exam. Synod.*

INDEX

Digitized by Google

INDEX CAPITUM ET PARAGRAPHORUM.

PARS PRIMA

De vera Idea quam Canonum Studioſus habere debet de Sacris Canonibus, eorumque auctoritate.

CAPUT PRIMUM.

Pro varietate materiæ, varia quoque de Auctoritate SS. Canonum formanda Idea.

PARAGR. I. *Quæ Idea de Canonibus in generali formari debeat ?* 1

II. Canones *aliqui nihil juris poſitivi præſcribunt, ſed tantùm quod juris naturalis eſt exponunt : Quæ de his formanda Idea ?* 2

III. *Inter Canones reperiuntur, qui quidem juris aliquid poſitivi continent, multum tamen juris naturalis admixtum habent.* 3

IV. *Ut vera habeatur de Canonibus Idea, ſecernendi ſunt Canones quibus ritus externi ab iis, quibus morum diſciplina præſcribitur.* 4

V. *Canones morum diſciplinam præſcribentes non propterea omninò aboliti credendi, quia Eccleſia quoad diſciplinam exteriorem illorum non ſervat rigorem.* 6

VI. *Quod judicium ferendum de Canonibus, quos Eccleſia abuſibus jam multùm inveteratis, latèque diffuſis oppoſuit.* 7

CAPUT SECUNDUM.

Quæ inquirenda de Conditore Canonum ; ut vera de eorum auctoritate habeatur Idea.

§. I. *Ut rectè ſtatuatur de Canonis alicujus auctoritate primò attendendum, quo Auctore editus ſit.* 10

II. *Meritò expenditur, qui edendis Canonibus intervenerint ; ut de eorum auctoritate Statuatur.* 11

III. *Merito attendendum, quâ curâ & ſtudio allaboratum fuerit pro Canonum obſervantia, ut de eorum Auctoritate ſtatuatur.* 12

CAPUT TERTIUM.

Plurimum conducit notitia Codicum, ſeu Collectionum SS. Canonum, ut recta de Canonum Auctoritate, & eorum ſenſu habeatur Idea.

§. I. *Eccleſiam primis ſæculis ſuum habuiſſe Codicem Canonum ratione aſtruitur.* 13

II. *Ut varia eſt Eccleſiarum particularium Diſciplina, ita diverſi eſſe poſſunt Canonum Codices.* 14

III. *Quid auctoritatis accedat Canonibus per relationem in Codicem.* 15

IV. *An omnes Collectiones Canonum ejus ſint generis, ut quæcumque in eis referuntur, legis Auctoritatem habeant.* 16

V. *Quænam circa Codices Canonum obſervanda, ut vera de Canonum Auctoritate habeatur idea.* 17

VI. *Sæpè numero conducit notitia Codicum, ſeu collectionum Canonum pro intelligentia eorum, quæ in decreto Gratiani, & Decretalibus Gregorii IX. occurrunt.* 18

PARS SECUNDA

De Codicibus ſeu Collectionibus Canonum, quibus Eccleſia primis ſæculis uſa fuit.

SCOPUS ET ORDO.

Hujus & aliquot ſequentium partium præſentis tractatus.

CAPUT PRIMUM.

De priſtino Codice Canonem, qui vulgò dicitur, Codex Canonum *Eccleſiæ univerſæ.*

§. I. *Ex actis Concilii Calchedonenſis evincitur, eo tempore fuiſſe Codicem Canonum, è quo in decidendis cauſis Eccleſiaſticis Canones deſumebantur.* 20

II. *Notæ ſeu Characteres Codicis quo uſa fuit Synodus Calchedonenſis.* 21

III. Ex

III. *Ex præallegatis characteribus conficitur, Codicem in Concilio Calchedonenſi probatum, fuiſſe eundem, quem Dioniſius Exiguus è Græco in Latinum vertit.* 22
IV. *An hic Codex rectè dicatur Codex Eccleſiæ univerſæ?* 23
V. *Qui Canones in hoc Codice contineantur: & cujus auctoritatis reputandi?* 24
VI. *Numerus Canonum Nicænorum inquiritur: & eâ occaſione quædam in Gratiano notantur.* 26
VII. *Compendioſa Canonum Nicænorum relatio, & explanatio.* 28
VIII. *De Canonibus Ancyranis.* 44
IX. *De Canonibus Neocæſarienſibus.* 53
X. *De Canonibus Grangrenſibus.* 59
XI. *De Canonibus Antiochenis.* 68
XII. *De Canonibus Laodicænis.* 84
XIII. *De Canonibus Concilii Conſtantinopolitani OEcumenici II.* 103

CAPUT II.

De Veteri Codice Eccleſiæ Romanæ.

§. I. *Eccleſia ante Codicem Dionyſianum editum ſub finem V. ſæculi, habuit Codicem Canonum diverſum à Codice Orientalium.* 113
II. *Exhibentur characteres priſtini Codicis Eccleſiæ Romanæ.* 114
III. *An Codex à Juſtello editus ſit genuinus Eccleſiæ Romanæ priſtinus Codex?* 116
IV. *Codex Quenellianus multos præfert priſtini Codicis Romani characteres.* 117
V. *Quæ in hoc Codice contineantur?* 119
VI. *Quæ poſſit eſſe Codicis hujus utilitas?* 121

CAPUT III.

De Codice Eccleſiæ Africanæ.

§. I. *A quibus hic Codex evulgatus?* 123
II. *A quo hic Codex confectus: & quo tempore?* 124
III. *Quæ Codicis hujus auctoritas?* 127
IV. *Canones Concilii Carthaginenſis VI. Seſſione I. editi.* 128
V. *Canones Concilii Carthaginenſis, Cæſario & Attico W. CC. Conſſ. quinto kalendas ſeptembris; id eſt, juxta Juſtellum An. 397.* 147
VI. *Canones Concilii Carthaginenſis anni 401. vel 399.* 157

VII. Ca-

Digitized by Google

VII. *Canones Concilii Carthaginenſis anni* 401. 163
VIII. *Canones Synodi Carthaginenſis anni* 402. 176
IX. *Canones Concilii Carthaginenſis anni* 407. 182
X. *De Canonibus Concilii Carthaginenſis anni* 418. 188
XI. *De Canonibus Concilii Carthaginenſis VI. Seſſ. II. promulgatis.* 207
XII. *De litteris Africanorum ad Bonifacium & Cæleſtinum Pontifices Romanos.* 209

PARS TERTIA

De Codicibus & collectionibus Canonum, à Sæculo VI. uſque ad Sæculum VIII.

CAPUT PRIMUM.

De Codice Dionyſii Exigui.

§. I. *Quis fuerit Dionyſius Exiguus.* 217
II. *Codex Dionyſianus in duas partes diviſus; & quid in utraque contineatur?* 218
III. *Quæ ſit Codicis auctoritas?* 220
IV. *Ab Eccleſia Africana, Gallicana aliiſque hic Codex fuit receptus.* 221
V. *De Canonibus Sardicenſibus.* 223

CAPUT SECUNDUM.

De Codice Martini Archiepiſcopi Bracarenſis.

§. I. *Quis fuerit Martinus hujus Codicis Author; & an è Græco Canones verterit?* 243
II. *Quo ordine & forma Codicem formaverit; quidque eo contineatur.* 245
III. *Oſtenditur, Martinum non retuliſſe integros Canones, nec quoad verba nec quoad ſenſum.* 246
IV. *Quomodo Gratianus hoc Codice ſit uſus; & qua ratione intellectui Decreti Gratiani ſervire poſſit.* 249

CAPUT III.

De Codice Græcorum aucto.

§. I. *De incrementis Codicis Græcorum; & quid hodie contineat?* 253
II. *De numero Canonum vulgò Apoſtolorum.* 250

III. *Quæ*

Digitized by Google

III. *Quæ horum Canonum ætas, & auctoritas?* 256
V. *Referuntur & exponuntur priores quinquaginta Canones vulgo Apoſtolorum.* 261
V. *De poſterioribus 35. Canonibus Apoſtolorum.* 280
VI. *De Canonibus Chalcedonenſibus.* 294
VII. *De Synodo Quini-Sexta, ſive Trullana ejuſque Canonibus.* 323
VIII. *De Synodo VII.* 379
IX. *De Canonibus Synodi VII.* 381
X. *De Synodo Conſtantinopolitana ſub Photio anno 879. habita; ejuſque Canonibus.* 401

PARS QUARTA.

De Collectionibus Canonum, quæ ſæculo VIII. & IX. prodierunt.

CAPUT PRIMUM.

De Collectione Iſidori vulgo Mercatoris.

§. I. *Quis hujus Collectionis Author?* 407
II. *Materia hujus Collectionis.* 409
III. *Decretales Veterum Pontificum, aliaque antiquitatis monumenta in hac collectione exhibita, multis ſæculis pro indubitatis recepta fuere.* 413
IV. *Quo gradu, detecta horum Decretalium ſuppoſitio?* 417
V. *Argumenta quibus de ſuppoſitione Decretalium Viri Eruditi ſe convictos fatentur.* 418
VI. *Nonnulla alia ſuppoſititia monumenta ex collectione Iſidoriana, quibus etiam Gratianus uſus eſt.* 423
VII. *Notanda ex jam dictis occaſione Iſidorianæ collectionis.* 428

CAPUT SECUNDUM.

De Capitulis vulgò Hadriani Papæ.

§. I. *Quis Capitulorum Auctor? Et unde deſumpta?* 429
II. *Oſtenditur utilitas notitiæ horum Capitulorum ad intellectum Decreti Gratiani.* 432

CAPUT TERTIUM.

De Capitularibus Regum Francorum.

§. I. *Inquiritur in nomenclaturam* Capitularium. 434
II. *Unde Capitularia deſumpta, & quâ formâ edita?* 435
III. *De Capitularium Authoritate.* 437
IV. *De Collectione Capitularium; ejuſque receptione.* 440
V. *Aſtruitur multiplex Capitularium utilitas.* 444
VI. *Quomodo ad intellectum Gratiani notitia Capitularium conducat.* 447

PARS QVINTA.

De Collectionibus quæ ſæculo X. & XI. prodierunt.

CAPUT PRIMUM.

De Collectione Reginonis Abbatis.

§. I. *Quis ordo collectionis; & unde deſumpta?* 450
II. *Multiplex collectionis utilitas.* 453

CAPUT SECUNDUM.

De Decreto Burchardi Epiſcopi Wormatienſis.

§. I. *De Ordine & Materia Decreti Burchardici.* 457
II. *Detegitur origo erratorum Burchardi.* 460
III. *Gratianus & Decretalium Collectores fidem Burchardi ſequuti.* 461

CAPUT TERTIUM.

De Collectione Ivonis Epiſcopi Carnotenſis.

§. I. *De Decreto & Pannormia Ivonis: & an hæc revera ſit Ivonis.* 464
II. *Unde ſua hauſerit Ivo? Et aliqua de ejus prologo.* 466
III. *Gratianus collectione Ivonis uſus fuit.* 471

PARS SEXTA

De Decreto Gratiani.

CA-

Digitized by Google

CAPUT PRIMUM.

De Decreto Gratiani non correcto.

§. I. *Vera inſcriptio Decreti Gratiani*, Concordia diſcordantium Canonum: *& quæ illius ratio.* 473
II. *Diviſio operis; Ejuſque forma.* 474
III. *De materia Decreti; ac præſertim de* paleis. 477

CAPUT SECUNDUM

De Erratis & Correctione Decreti.

§. I. *De Erratis Gratiani ante Correctionem & eorum fontibus.* 479
II. *De emendatione Gratiani ante Romanam.* 480
III. *De Correctione Romana.* 483
IV. *Quæ ratio in emendatione ſervata.* 484
V. *Quid in forma Emendationis obſervatum deſideraſſent Eruditi.* 486
VI. *Errata Gratiani poſt emendationem Romanam.* 489

CAPUT TERTIUM.

De Auctoritate Decreti Gratiani.

§. I. *Decretum Gratiani paſſim fuit receptum.* 491
II. *Qua ratione tanta Decreto conciliata auctoritas?* 493
III. *An Decretum publica auctoritate polleat?* 495
IV. *Nullâ quoque publicâ auctoritate pollet poſt Correctionem Romanam.* 497
V. *Utilitas Decreti Gratiani.* 500

PARS SEPTIMA

De veteribus Decretalium Collectionibus.

CAPUT PRIMUM.

De prima & ſecunda Decretalium Collectione.

§. I. *De prima Decretalium Collectione.* 503
II. *Secunda Decretalium Collectio.* 503

Digitized by Google

CAPUT SECUNDUM.

De tertia & quarta Decretalium collectione.

§. I. *De Tertia collectione.* 505
II. *De quarta Decretalium Collectione.* 506

CAPUT TERTIUM.

De Quinta Decretalium collectione, & hujus ac præcedentium utilitate.

§. I. *De Quinta Decretalium collectione.* 507
II. *Multiplex hujus & præcedentium Collectionum Decretalium utilitas.* 508

PARS OCTAVA

De Decretalibus Gregorii IX. & reliquis moderni Corporis Canonici partibus.

CAPUT PRIMUM.

De Decretalibus Gregorii IX.

§. I. *Auctor, occaſio ac ſcopus hujus collectionis.* 510
II. *E quibus conflata hæc collectio.* 511
III. *Quis collectionis ordo.* 513
IV. *Multis titulis utiles veteres Decretalium collectiones.* 514
V. *Præcedentia exemplis demonſtrantur.* 515
VI. *Sæpè convenit etiam ad ipſarum Decretalium primos fontes recurrere; occurriturque objectionibus contra jam dicta formandis.* 520

CAPUT SECUNDUM.

De reliquis Corporis Juris Canonici partibus

§. I. *De Sexto Decretalium.* 524
II. *De Clementinis.* 527
III. *De Extravagantibus Joannis XXII. & Communibus.* 528

CA-

Digitized by Google

CAPUT TERTIUM.

De Auctoritate Decretalium Gregorii IX. & ſubſequentium Collectionum; item de citationibus partium juris Canonici.

§. I. *De Auctoritate juris Canonici.* 529
II. *De citationibus Juris Canonici.* 531

PARS NONA

De Jure hodierno, præcipuè Belgico.

CAPUT PRIMUM.

De jure noviſſimo è Conſtitutionibus Eccleſiaſticis.

§. I. *De Bullis & Conſtitutionibus Pontificiis.* 534
II. *De Regulis Cancellariæ.* 536
III. *De Concilio Tridentino.* 539
IV. *De Synodis particularibus.* 541

CAPUT SECUNDUM.

De Jure noviſſimo ex Concordatis inter Eccleſiaſticos & Civiles Magiſtratus & Edictis Principum.

§. I. *De Concordatis inter Prælatos Eccleſiaſticos, & Magiſtratus Civiles.* 542
II. *Edicta Principum juri Noviſſimo annumeranda.* 544

PARS DECIMA

De mediis perveniendi ad veram & utilem Diſciplinæ Eccleſiaſticæ & Socrorum Canonum ſcientiam.

CA

Digitized by Google

CAPUT PRIMUM.

Proponuntur media perveniendi ad veram & utilem notitiam Diſciplinæ Eccleſiaſticæ.

§ I. *Scopus ſtudii SS. Canonum.* 546
II. *Canonum ſtudioſum oportet attendere rationem diſciplinæ externæ.* 547
III. *Qui potiſſimum Canones pro notitia diſciplinæ pervolvendi?* 550
IV. *Quæ potiſſimum hodierni Corporis Canonici partes pro notitia diſciplinæ Eccleſiaſticæ legendæ.* 552
V. *Lectio Concilii Tridentini, & Synodorum particularium utilis pro notitia diſciplinæ Eccleſiaſticæ.* 555
VI. *Leges Codicis Juſtinianæi, nec non Novellæ ejus Conſtitutiones utiles ſunt pro Diſciplina Eccleſiaſtica.* 562
VII. *Aliqua notanda pro aſſequenda perfecta Canonum & Decretalium notitia.* 565

CAPUT SECUNDUM.

De Interpretibus ſeu Commentatoribus Canonum & Decretalium.

§ I. *De interpretibus Canonum.* 568
II. *De Latinis Canonum Interpretibus.* 570
III. *De Interpretibus Decretalium.* 572
IV. *Obſervanda circa Decretalium Commentatores; & ſpecialiter circa Paratitla Andreæ Vallenſis.* 575

Digitized by Google

PARS PRIMA

De vera Idea quam Canonum Studioſus habere debet de Sacris Canonibus, eorumque auctoritate.

CAPUT PRIMUM.

Pro varietate materiæ, varia quoque de Auctoritate SS. Canonum formanda Idea.

§. I.

Quæ Idea de Canonibus in generali formari debeat?

CANON *græcè, latinè Regula nuncupatur*, ait Iſidorus: *Regula dicta eſt*, inquit idem, *eò quod rectè ducit, nec aliquando aliorſum trahit. Alii dixerunt, Regulam dictam, vel quòd regat, vel quòd normam rectè vivendi præbeat, vel quòd diſtortum pravumque corrigat.* Hæc ille.

Quid Canon ſignificet.
Diſt. 3. *c.* 1 & 2.

Juxtà hanc Canonis nomenclaturam propriiſſimè ac illuſtriori modo *Libri Sacri* dicuntur *Canonici*: eò quòd hi præ omnibus reliquis libris & ſcriptis perpetuas ac infallibiles Fidei, & morum Regulas tradant.

Libri Sacri propriè dicuntur Canonici.

Quia verò Eccleſiæ ſuæ Chriſtus aſſiſtentiam promiſit Spiritûs S. qui eam in omnem inducat veritatem, Regulæ quas ipſa, eodem ſuggerente Spiritu veritatis, pro morum, ac vitæ directione Filiis ſuis præſcripſit, ad ſimilitudinem Sacrorum librorum *Canones* dici cæperunt: utpotè aliquid etiam Divinitatis, ratione illius Spiritûs aſſiſtentiæ participantes. Quam ob rem jam pridem SS. Patres Conciliorum decreta, *Statuta Spiritus S.*, *Regulas Spiritu Dei inſtruente conditas*, *Per Spiritum verè Sanctum ordinatas*, *Canones Spiritu Dei conditos*, ac denique *divinos Canones* dicere haud dubitarunt.

Unde Regulæ Eccleſiæ nomen Canonis *acceperint.*

Encomia SS. Patrum de Canonibus *Eccleſiæ.*

Neque id dumtaxat de Regulis, quas Eccleſia univerſalis in Synodo OEcumenica collecta edidit, ſed & de iis, quas Epiſ-

Digitized by Google

copi Apoſtolorum Succeſſores, & Apoſtolico Spiritu pleni pro morum, ac vitæ directione in Conciliis particularibus convenientes condiderunt, cum quadam tamen proportione, intellexerunt.

Teſtimonium S. Agobardi de auctoritate Canonum.

Nam ut rectè ſuo tempore de Canonibus Gallicanis, id eſt, qui in Synodis particularibus Galliæ editi erant, dixit S. Agobardus Lugdunenſium Archi-Præſul: ſi ſecundùm verbum „ Dominicum: *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine ejus „ ibi eſt & Dominus in medio eorum*; quantò magis ubi viginti, „ aut triginta, aut multò ampliùs congregati fuerint, non ſolum „ in nomine Domini, ſed inſuper etiam Fide præditi, Sapientiâ „ illuſtres, Vitâ clari, Sanctitate reverendi, ſignis & prodigiis „ formidandi; neque hoc idcirco dicitur, ut paſſim omnium „ Epiſcopalium Conventuum Sanctiones æquali auctoritate re„ cipienda credantur ut Nicæni, Calchedonenſis, & cæterorum „ generalium ex totius mundi conſenſu congregatorum, & re„ ceptorum, ſed quia congruâ veneratione, pro cauſis neceſſa„ riis, quarum definitiones in illis non inveniuntur, fides ſit eis „ adhibenda religione debita, & melius ſit unicuique eorum ſe„ qui auctoritatem, quàm proprium ſenſum, & ſine aliquo do„ lore tranſire non poſſit, cum definitiones multorum, & Sanc„ torum atque Catholicorum prætermittantur.

Canones Eccleſiæ non ut leges merè humana conſiderandi ſunt.

Parum ergo dignam de Sacris Canonibus Conciliorum, etiam particularium, præſertim florente adhuc Eccleſia celebratorum, in quibus Epiſcopi Fide præditi, Sapientiâ illuſtres, Vitâ clari, Sanctitate reverendi, ſignis & prodigiis formidandi, ut loquitur Agobardus, in Chriſti nomine conveniebant, Ideam formant, qui eas ut leges merè humanas conſiderant & expendunt.

§. II.

Canones *aliqui nihil juris poſitivi præſcribunt, ſed tantùm quod juris naturalis eſt exponunt: Quæ de his formanda Idea?*

INter Canones reperiri non paucos, qui quod juris naturalis eſt dumtaxat exprimunt aut explanant, vel particularibus caſibus jus naturale applicant, manifeſtum eſt.

Canones qui jus naturale dumtaxat exprimunt.

Et quidem hujus generis Canones plerique ſunt, quibus incontinentiam, avaritiam, ambitionem, aliaque ſimilia vitia, præcipuè Miniſtrorum ſuorum, Eccleſia proſcribit.

Cum

Digitized by Google

Cum verò hi Canones id ſolummodò præſcribant, quod jus naturale ſtatuit; vel illud prohibeant quod jus naturale vetat, non difficulter intelligitur de his Canonibus eam eſſe formandam Ideam, quæ de jure naturali formanda eſt.

Hinc ſtatuet Canonum Studioſus, ſimilibus Canonibus non magis, quam ipſi juri naturali applicari poſſe has juris Regulas: *Conſuetudine Canones abrogari: conſuetudinem eſſe optimam legum interpretem &c.* Sicut enim conſuetudo nihil adverſùs jus naturale valet, ita nec horum Canonum, in quantum jus naturale dumtaxat proponunt, aut explanant, vim ſeu auctoritatem enervare poteſt. *His Canonibus conſuetudo vim obligandi detrahere non poteſt.*

His proinde Canonibus applicari poteſt, quod de Canonibus ſimonicas exactiones in Sacramentorum adminiſtratione proſcribentibus dixit Concilium Lateranenſe: „ Putant autem „ plures ex hoc licere, quia legem mortis de longa invaluiſſe „ conſuetudine arbitrantur, non attendentes, quod tantò gra- „ viora ſunt crimina, quantò diutius infelicem animam tenuerunt „ alligatam. *Cap. 9. de Sim.*

§. III.

Inter Canones reperiuntur, qui quidem juris aliquid poſitivi continent, multum tamen juris naturalis admixtum habent.

CAnones quibus Eccleſia vitia Filiorum ſuorum, & præſertim Miniſtrorum extirpare, rectamque vivendi diſciplinam præſcribere ſtudet, non rarò cenſurarum comminationem aliamve pœnam, aut aliud quippiam jure naturali non expreſſum adjunctum habere ſolent; ita tamen, ut præcipuum, quod Canonibus illis ſtatuitur aut vetatur, jure naturali præſcriptum quoque, ac vetitum ſit. *Canones qui licet quid poſitivi præſcribant, præcipuè tamen jus naturale continent.*

Ut ergo vera de Canonibus formetur Idea, attendendum eſt, quid in illis juris naturalis & divini, & quid juris merè poſitivi occurrat. *In Canonibus ſedulò jus naturale à poſitivo diſtinguendum.*

Quoad illud enim, quod in Canonibus juris naturalis, aut divini continetur; talis de auctoritate Canonum formanda eſt Idea, quæ formanda foret de auctoritate juris naturalis, aut divini: adeòque Canonum horum auctoritatem, & vim obligandi quoad eam partem eſſe equè ac ipſum jus naturale, & divinum immutabilem & invariabilem.

Hinc ulterius ſtatuet Canonum Studioſus, ſimiles Canones nullâ quacumque conſuetudine contrariâ in totum poſſe abrogari: quia ſi non ſtent jure poſitivo, ſtabunt jure naturali.

Aſſignantur Canones, qui plurimum juris naturalis continent.

Hujus generis Canones reputandi ſunt, qui verſantur circa ea quæ alias à Summis Pontificibus, & à Sacris Conciliis de Clericorum vita, honeſtate, cultu doctrinaque retinenda, ac de luxu, commeſſationibus, choreis, aleis, luſibus, ac quibuſcumque criminibus; nec non ſæcularibus negotiis fugiendis copioſè, ac ſalubriter ſancita fuère.

Seſſ. 22. cap. 1. de reform.

Synodus Trid. cenſuit ſimiles Canones contrario uſu non obſtante eſſe ſervandos.

Hos Canones licet ſcirent Patres Tridentini contrario uſu pœnè conculcatos, eoſdem tamen non ſolùm innovandos cenſuerunt, ſed inſuper addiderunt: „Si quos ex his in deſue„tudinem abiiſſe compererint Ordinarii, eos quàm primùm in „in uſum revocari, & ab omnibus accuratè cuſtodiri, ſtudeant „non *obſtantibus conſuetudinibus quibuſcumque*, ne ſubditorum „neglectæ emendationis ipſi condignas, Deo vindice, pœnas „perſolvant.

Noverant indubiè Patres, quod licet in his Canonibus, vel cenſurarum comminatio, vel aliud quidpiam juris poſitivi, quod longâ conſuetudine contrariâ abrogari poſſet, occurreret, præcipuum tamen quod Canonibus illis cavebatur eſſe juris naturalis; nullo contrario uſu, aut Superiorum conniventiâ, aut diuturnitate temporis abolendum.

Multi decipiuntur, quia jus poſitivum à naturali in Canonibus non diſtinguunt.

Hæc ſi in Canonibus, præſertim, qui circa morum diſciplinam verſantur, ſedulò expendantur, compertum erit, multis fallò perſuaſum eſſe, ſe ab obſervantia canonum eſſe immunes, quia illos paſſim negligi vident.

§. IV.

Ut vera habeatur de Canonibus Idea, ſecernendi ſunt Canones quibus ritus externi ab iis, quibus morum diſciplina præſcribitur.

INter Canones reperiuntur alii, qui ritus externos dumtaxat aliave quædam minutiora diſciplinæ puncta ordinant; alii naſcentes reſecant labes, vitia ſuccreſſentia recidunt, morumque diſciplinam, præcipuè Miniſtrorum Eccleſiæ, præſcribunt.

De

Digitized by Google

De his Canonibus ſi idem feratur judicium non parum à mente Eccleſiæ aberrabitur. Quæ enim prioribus Canonibus continentur, cùm externos ritus dumtaxat aliave minutioris diſciplinæ puncta concernant quæ pro temporis & loci varietate facile mutantur, ſunt de eo genere, de quo S. Auguſtinus: „ totum hoc genus rerum liberas habet obſervationes, „ nec diſciplina ulla eſt in his melior gravi prudentique Chriſtiano, quàm ut eo modo agat, quo agere viderit Eccleſiam „ ad quam fortè devenerit. „ Item illud ejuſdem Doctoris. „ Ipſa mutatio conſuetudinis etiam quæ adjuvat utilitate, novitate perturbat.

Quod ferendum judicium de Canonibus, externos ritus praſcribentibus.

Epiſt. ad Ianuar. & apud Gratianum di. 12. Can. XI.

De his itàque potiſſimum intelligendum illud volgatum: *Canones per conſuetudinem abrogari.* Quin & veriſſimum eſt de ſimilibus, quod ſicut eos vigentes contemnere foret irreligioſum, ſic abolitos præfractim velle revocare non rarò foret periculoſum.

Aliud planè de Canonibus, quibus morum diſciplina exprimitur, ferendum eſt judicium.

De Canonibus morum diſciplinam exprimentibus, aliud quod de præcedentibus formandum judicium.

Quæ enim hiſce præſcribuntur nequaquam ex hoc genere rerum eſſe ſolent, quæ liberas habentia obſervationes per loca terrarum, aut temporum ſpatia tam facile variantur.

Cum enim his Canonibus media vitiis extirpandis v.g. præſcribantur, non rarò contingit, ut licet jus naturale, aut divinum illa quæ his Canonibus vetantur, aut jubentur, abſolutè non vetet, aut jubeat, non parum tamen ad jus naturale, aut divinum accedant. Fit enim non rarò, ut quæ vetita ſunt aut præcepta, vitiis extirpandis adeò ſint neceſſaria, ut vix poſſibile ſit, iis non ſervatis, vitia caveri poſſe, aut extirpari.

Proindè ſi jus naturale vitia illa caveri, & extirpari præcipiat; etiam media adeò convenientia, aut penè neceſſaria adhiberi, ſi non abſolutè præcipiat, ut minus ſuadet; eòque fortius quò media illa magis opportuna, aut neceſſaria ſunt: ideoque & Canones hi frequenter rationem, quaſi perpetuam habere cenſentur; eò firmiorem quò media iis præſcripta, vitiis cavendis vel opportuniora vel magis neceſſaria; & conſequenter ad jus naturale magis accedere judicantur. Quibus proindè merito applicatur illud S. Thomæ: „ Si maneat ratio eadem propter quam „ lex primò utilis erat, non conſuetudo legem, ſed lex conſuetudinem vincit.

Cur hi Canones difficilius abrogentur.

2. 2. q. 97. a. 3. ad 2.

§. V.

§. V.

Canones morum diſciplinam præſcribentes non propterea omninò aboliti credendi, quia Eccleſia quoad diſciplinam exteriorem illorum non ſervat rigorem.

Eccleſia interdum cogitur externam diſciplinam attemperare.

IN dubitatum eſt, quòd Eccleſia tamquam pia Mater Filiorum ſuorum infirmitati condeſcendens, aut temporum difficultatibus, & vitiorum redundantiâ quodammodò coacta, puriſſimam morum diſciplinam, jam pridem à Sanctis Patribus in Sacris Canonibus expreſſam, quaſi negligere, aut ſaltem pro tempore diſſimulare, aut attemperare interdum cogatur.

Malé concluditur ex Eccleſia condeſcendentia, Canones eſſe in totum abrogatos.

Qui verò ex hac Eccleſiæ condeſcendentia, ſeu diſſimulatione argueret diſciplinam Canonibus priſtinis expreſſam, non ſecus ac leges Athenienſium, & Lacedemoniorum planè abrogatam, & abolitam, multum à ſenſu, & mente Eccleſiæ aberraret.

Cum enim idem ſit ſemper Spiritus, qui Eccleſiam per omnes temporum ætates regit, & informat, non minùs hodie, quàm olim optat caſtos ac ſanctos Sacerdotes; non minùs hodie, quàm olim avaritiam, ambitionem aliaque vitiorum monſtra in ſuis deteſtatur Miniſtris: ac proinde optat, ut Sacratiſſimi Canones, quos Eccleſia eodem Spiritu directa, primis ſæculis, nondum vitiis Filiorum ſuorum, atque temporum duritiâ gravata & quaſi coacta edidit, in ſua puritate, & integritate ſervare poſſet; tametſi hoc tempore quoad exteriorem diſciplinam Canones illos in ſuo rigore ſervare nequeat: nec ut ſerventur abſolutè, & ſub pænarum comminatione præcipiat.

Prædicta exemplo confirmantur.

Diſſert. de Canoniis p. 2. c. 2.

Ut id magis illuceſcat, hoc accipe exemplum: Priſtinam Patrum diſciplinam nullum in crimen enorme, præſertim carnis, poſt Baptiſmum prolapſum ad Clerum admiſiſſe; aut ſi poſt adeptum Clericatum in ſimile crimen incidiſſet, numquam priſtino gradui, etiam poſt pœnitentiam peractam, reſtituiſſe, alibi ſat manifeſtè oſtenſum fuit.

Hanc Patrum diſciplinam per ſeptem & amplius ſæcula fideliter conſervatam, tandem poſtremis his infauſtis ſæculis Eccleſia, ſaltem quoad exteriorem modum agendi, aliquatenus relaxare debuit: ut jam à Clero non planè excludat, qui Baptiſmum ſuum ejuſmodi crimine conſpurcarunt; & interdum etiam reſtituat priſtino gradui, qui poſt Clericatum aſſumptum in ejuſmodi crimen prolapſi ſunt; ſi modò crimen convenienti pœnitentiâ eluerint.

Quis

Quis porrò dubitet, quin Eccleſia, eodem ſemper Spiritu animata, optet, ac ſummoperè deſideret, ut quantùm temporum difficultates patiuntur, & Eccleſiæ neceſſitas permittit, ſanctiſſima illa Patrum Diſciplina ſervetur. Certum enim eſt, quod non minorem de ſanctitate Sacerdotii Ideam modò habet Eccleſia, quàm olim: nec minus hodie, quàm olim ejuſmodi vitia ſanctitati Miniſterii Eccleſiaſtici contrariari credat.

Qui igitur votis, deſideriiſque Eccleſiæ tamquam ſinceri Filii, ac Miniſtri obſequi volunt, Canones illos Spiritu Dei à Sanctis Patribus jam pridem pro morum directione conditos haud conſiderare debent tamquam planè abolitos, & ſepultos; eò quòd Diſciplinam iis expreſſam in ſuo rigore non ſervari conſpiciant, ſed potius dolere debent cum ipſa Matre Eccleſia, quód tam Sancta præcepta ob temporum duritiem, & vitiorum abundantiam, in ſuó rigore ſervari nequeant: ardenter deſiderare, & allaborare, ut vel inſtaurentur, aut adhuc vigentia teneantur, aut collabentia ſuſtineantur: omnia tamen, non mundanâ, quæ ſua quærit, ſed Chriſtianâ, quæ ſolam Eccleſiæ utilitatem, & neceſſitatem præ oculis habet, moderante prudentiâ.

§. VI.

Quod judicium ferendum de Canonibus, quos Eccleſia abuſibus jam multùm inveteratis, latèque diffuſis oppóſuit.

Circa decreta ſive Canones, quos Eccleſia poſtremis his temporibus multitudine vitiorum, & abuſuum quodammodò oppreſſa, pro eorum extirpatione edidit, duo à Canonum Tyrone neceſſariò ſunt obſervanda. *Duo circa hos Canones obſervanda.*

Primò quòd Eccleſia, Chriſti monito obſequens, ita ſua adverſus abuſus, præſertim inveteratos, quique multitudine, & nonnumquam etiam auctoritate peccantium ſuſtinentur, decreta attemperare ſoleat, ne eradicando zizania ſimul eradicet & triticum, quapropter his abuſibus ſic ſe opponit, ut zizania nonnulla ad tempus ſubindè diſſimulet, & impunita permittat. *Primùm Eccleſia decreta ſua attemperare debet.*

Et quidem, cum tempore Concilii Trid. abuſus varii adeò diffuſi, & inoliti conſpicerentur; „ Omniaque ſic in deterius „ mutata, ut lues à capite ad membra, à Summis Pontificibus „ ad *Synodis Trid. ob abuſus nimium inveteratos,*

Digitized by Google

& temporum duritionem decreta attemperare debuit.

„ ad minores Præſules devergens latè ſe diffudiſſet, ac vix aliquis „ quis reperiretur rectè faciens, atque ab ea labe immunis, „ teſte Adriano VI. omniaque inſuper invenirentur odiis, & „ diſſentionibus plena, diſſentientibus præſertim iis inter ſe, „ ut loquitur Paulus III. in Bulla indictionis, quibus ſumma rerum pœnè omnis à Deo permiſſa eſt: " Cùm inquam, ea eſſet rerum facies, multa ſanè diſſimulanda ad tempus cenſuit Synodus, quæ melioribus temporibus haud diſſimulare potuiſſet: multaque decreta ita concipere debuit, ut abuſus quidem funditùs non eradicarentur; integraque morum Diſciplina priſtino vigori; & integritati reſtitueretur, ſed quibus pro temporum, & rerum circumſtantiis abuſus non nihil ſiſterentur, ac diminuerentur; viaque ſterneretur, qua affulgentibus melioribus temporibus, curâ & ſollicitudine Paſtorum primitiva Diſciplina & morum puritas Eccleſiæ redderetur.

Sententia Synodi ex verbis Cardinalis Lotharingiæ.

Id ſuo & omnium Epiſcoporum nomine in ipſo Concilio Tridentino his verbis expreſſit Card. Lotharingus: " Cum „ nudiustertius meam de reformationis articulis (Seſſ. 24 pu„ blicatis) dicerem ſententiam, inquit, præfatus ſum etiam, „ me valde cupere, ut *priſca* illa Eccleſiaſtica reſtitueretur Diſ„ ciplina, ſed cum his *corruptiſſimis temporibus* & *moribus* intel„ ligam non poſſe ea, quibus maximè opus eſt protinus adhi„ beri remedia, interim aſſentiri, & probare ea, quæ nunc ſunt „ decreta: non quod ea judicem ſatis eſſe ad integram ægrotan„ tis Reipub: Chriſtianæ curationem, ſed quod ſperem his „ prius levioribus fomentis adhibitis, cum graviora medica„ menta pati potuerit Eccleſia, Pontifices maximos, & maxi„ mè Sanctiſſimum D. N. Pium pro ſua inſigni pietate, & „ prudentia diligenter curaturum, ut ea quæ deſunt, implens, „ & efficaciora inveniens remedia, in *Uſum veteribus, iam diu* „ *abolitis, revocatis Canonibus, & maximè quatuor veterum illorum* „ *Conciliorum*, quæ quantum fieri poterit, obſervanda eſſe cen„ ſeo; vel ſi expediri videbitur, frequentiori œcumenicorum „ Conciliorum celebratione, morbum ab Eccleſia propulſans, „ eam ſuæ priſtinæ reſtituat ſanitati. Hanc autem men„ tem meam, & ſententiam, cùm omnium Epiſcoporum no„ mine in acta referri volo, & ut id fiat à Notariis peto, & „ poſtulo.

Nec

Digitized by Google

Nec aliam fuiſſe ipſius Concilii mentem, ſat manifeſtè in ultima ſeſſione ſua declaravit. Cum enim multa pro reformatione Regularium ſtatuiſſet tandem concludens ſubjicit: "Cum pleraque Monaſteria, etiam Abbatiæ, Prioratus, & Præpoſituræ, ex mala eorum, quibus commiſſa fuerunt, adminiſtratione, non levia paſſa fuerint tam in Spiritualibus, quàm in temporalibus detrimenta: cupit S. Synodus ea ad congruam Monaſticæ vitæ diſciplinam omninò revocare. Verùm *adeò dura, difficiliſque eſt præſentium temporum conditio, ut nec ſtatim omnibus, nec commune ubique, quod* OPTARET, *remedium poſſit adhiberi.* &c.

Mentem ſuam fore conformem dictis Cardinalis Lotharingiæ declarat Synodus.

Seſſ. 25. de Regular. c. 21.

Ut ergo Canonum Studioſus à mente Eccleſiæ non recedat, expendat neceſſe eſt; an Canones, ſeu decreta quæ abuſibus jam inveteratis, & diſciplinâ multum collapſâ eduntur, non ſint de numero eorum, quæ temporum difficultas potius, quàm Eccleſiæ ſenſus extorſit; quibus abuſus non omninò tolluntur, ſed temporum difficultate attentâ diminuuntur; & ad integram extirpationem via ſternitur.

Quid ex dictis concludere debeat Canonum Studioſus.

Atque hinc ſtatuet Canoniſta, ex mente Eccleſiæ in hisce decretis non eſſe ſiſtendum, ſed, quantùm temporum & locorum circumſtantiæ permittunt, ulterius eſſe progrediendum, & ad puriſſimam Eccleſiæ diſciplinam redeundum.

Hanc etiam fuiſſe mentem Concilii Tridentini declaravit S. Carolus ejus fideliſſimus executor; dum cuidam Cardinali, qui toties à S. Carolo Concilia haberi neceſſarium non judicabat, reſpondit in hæc verba "Cum Trid. Synodus *veterem* Eccleſiæ Diſciplinam in *uſum revocare juſſiſſet*, Concilia ſibi uſque eò cogenda, dum eam in *primævam integritatem* reſtituiſſet.

Secundò à Canonum Studioſo obſervandum, quòd abundante temporis malitiâ, dum Eccleſia abuſum radicitus evellere nequit, interdum quidpiam decernat, non probando quod ſic fiat, ſed præcavendo ne quid deterius contingat. V. G. cum invaluiſſet abuſus, latèque ſe diffudiſſet, ut Canonici electiones Prælatorum in longum tempus protraherent; Rom: Pontifices certum tempus Canonicis, & Capitulis præfixerunt ultra quòd nec Eccleſiæ debeant, nec Eccleſiaſtica beneficia ſeu præbendæ vacare; *non approbantes*, inquit Innocentius III. *quòd tam diu vacent, ſed præcaventes, ne diutius Eccleſia quælibet ſolito Miniſtrorum obſequio defraudetur.*

L. 1, Epiſt. 460.

Digitized by Google

Hinc ulterius ſtatue, pernicioſam hanc eſſe conſequentiam: Eccleſia in ſuis Canonibus hoc illudvè dumtaxat exigit, ergo nihil præterea eſt neceſſarium. Ex. G. Concilium Trid. requirit à Canonicis novem menſium reſidentiam, ut fructus, quos *Groſſos* vocant, lucrentur; nullus tamen hinc concludet, ergo Canonici tribus menſibus liberè, & ſine juſta cauſa abeſſe poſſunt.

CAPUT SECUNDUM.

Quæ inquirenda de Conditore Canonum, ut vera de eorum auctoritate habeatur Idea.

§. I.

Ut rectè ſtatuatur de Canonis alicujus auctoritate primò attendendum, quo Auctore editus ſit.

SAnctus Agobardus poſtquam demonſtraſſet, Canonibus etiam Gallicanis magnam deberi reverentiam, ſubjungit: „Neque hoc idcircò dicitur, ut paſſim omnium Epiſco„palium Conventuum Sanctiones *æquali* auctoritate recipiendæ „credantur, ut Nicæni, Calchedonenſes, & cæterorum ge„neralium ex totius Mundi conſenſu congregatorum, & re„ceptorum.

De Canonibus Synodi OEcumenica.

Et ſanè cum indubitatum ſit, Concilii OEcumenici Univerſalem & Catholicam Eccleſiam repreſentantis majorem fore auctoritatem; quàm cujuſvis alterius Concilii, aut Conventus particularis, nequaquam dubitari poteſt, quin hoc titulo, Canones Concilii OEcumenici reliquorum Conciliorum Canonibus auctoritate prævaleant.

Ulterius, inter Concilia non OEcumenica indubiè cò major eſt eorum auctoritas (cæteris intellige paribus) quò magis ad OEcumenicam Synodum accedunt, & majorem totius Eccleſiæ partem repreſentant.

Hâc

Digitized by Google

Hâc ratione inter non Oecumenicas Synodos eminent Synodi, quæ olim Diocæſanæ, hodie Nationales dicuntur: ad quas Patriarchæ cum Metropolitanis & Epiſcopis totius Diocæſis, ſive ut hodie loquimur *diſtrictus Patriarchalis*, conveniunt: quas Synodos *Majores* vocat Synodus Antiochena; quin & ab Auguſtino, & Epiſcopis Africanis ſæpius *Univerſales*, vel *Plenariæ* vocantur: quarum ſcilicet *Plena* erat auctoritas, ut ait Canon 18. in Codice Africano. *De Canonibus Synodi Nationalis.*

Hujus generis plurima reperiuntur in tomis Conciliorum, Antiochenſia videlicet ex Diœceſi, vel phraſi hodiernâ, Patriarchatu Orientis, Aquilienſe ex Diœceſi Italiæ, Gallicana ex Diœceſi Galliarum, Toletana ex Diœceſi Hiſpaniarum, Africana ſeu Carthaginenſia ex Diœceſi Africæ: quæ paſſim in Codice Africano *Univerſalia, & plenaria* Africæ Concilia vocantur.

Eâ notione Concilium *Univerſale* pro Synodo Diœceſeos Galliarum accipitur *Can.* 20. Concil. Matiſconenſis II. ſub Patriarcha Lugdunenſi celebrati.

Simili locutione Concilia Toletana ſæpius dicuntur *Univerſalia* & *Generalia*.

Aliud Conciliorum genus eſt, ad quod cum ſuo Metropolitano conueniunt omnes unius Provinciæ Epiſcopi; quod Concilium idcirco *Plenarium* Concilium vnius cujusque Provinciæ dicitur, *Can.* 98 in Codice Africano; & in Synodo Antiochena *Perfecta* Synodus appellatur. *De Canonibus Synodi Provincialis, & Diœceſanæ.*

Quin hæc Concilia auctoritate cedant Nationalibus Conciliis, ſeu quæ olim Diœceſana dicebantur, indubitatum eſt: ſicuti quoque indubitatum eſt, Provincialia auctoritate præſtare Synodis, quas hodie *Diœceſanas* dicimus; quibus nimirum, ſolus Epiſcopus cum ſui diſtrictûs Clero præeſt.

Ut ergo rectè ſtatuatur de auctoritate Canonum, & quoúſque vim legis obtineant, attendi debet, cujus generis Concilium, ſeu Synodum auctorem habeant.

§. II.

Meritò expenditur, qui edendis Canonibus intervenerint; ut de eorum auctoritate Statuatur.

Quin ſingularem venerationem & auctoritatem congregationi ſeu conventui conciliet Illuſtrium Virorum aſſiſtentia, ambigi nequit. *Canones Conciliorum ſpecialem mutuant auc-*

Digitized by Google

toritatem à Sanctitate & Doctrina Prælatorum.

Si igitur conſtet, Synodum aliquam conſtitiſſe è pluribus tum divinæ Sapientiæ, tum Sanctitatis gloriâ illuſtribus Prælatis, quis dubitabit, quin hujuſmodi Synodus, majori veneratione ſuſcipienda ſit, quàm alia quæpiam, licet fortè numero Epiſcoporum, aut Prælatorum priorem excedens, ſed qui Sapientiâ & Sanctitate Epiſcopis priorem Synodum conſtituentibus nullatenus ſunt comparandi.

Hoc titulo veterum Conciliorum Canones ſingulari veneratione digni ſunt.

Hoc titulo ſingulari ſemper in veneratione fuêre Canones Conciliorum primis Eccleſiæ ſæculis celebratorum, quibus plures Epiſcopi Spiritu Apoſtolico pleni interveniſſe noſcuntur.

§. III.

Merito attendendum, quâ curâ & ſtudio allaboratum fuerit pro Canonum obſervantia, ut de eorum Auctoritate ſtatuatur.

Sedulum Epiſcoporum Studium pro Canonum obſervantia, probat eorum utilitatem.

SI deprehendatur, Epiſcopos, alioſve Eccleſiæ Prælatos multo ſtudio & labore ſe impendiſſe pro Canonum aliquorum obſervantia: aut ubi eos conculcatos videbant, multo labore, non obſtante etiam magnâ Adverſariorum contradictione inſtauraſſe; meritò Diſciplina Canonibus illis contenta, vel pro regimine Eccleſiaſtico, aut formandis moribus majoris momenti reputabitur; Canoneſque, pro quibus Viri illi tantoperè deſudarunt, eo titulo majori veneratione recipiendi.

Canonum receptio, & iterata innovatio aſtruunt eorum auctoritatem.

Ulterius, ſi Canones particularium Conciliorum frequenter à variis Conciliis, etiam aliarum Eccleſiarum recepti, ſæpiuſque renovati deprehendantur, non dubium, quin hæc receptio, vel iterata innovatio, horum Canonum & in iis contentæ Diſciplinæ ſpecialem probent utilitatem: hocque nomine Canonibus illis ſingularis accedat Auctoritas, & ſpecialis debeatur veneratio.

Ut ergo recta de Canonum Auctoritate formetur Idea, jure merito, quæ jam dicta ſunt ſedulò expenduntur.

CA-

Digitized by Google

CAPUT TERTIUM.

Plurimum conducit notitia Codicum, ſeu Collectionum SS. Canonum, ut recta de Canonum Auctoritate, & eorum ſenſu habeatur Idea,

§. I.

Eccleſiam primis ſæculis ſuum habuiſſe Codicem Canonum ratione aſtruitur.

QUandoquidem Sacri Canones ſint Regulæ, quibus Eccleſia & Diſciplinam exteriorem format, & Eccleſiaſtica judicia dirigi deſiderat, nemo dubitare poteſt, quin hi Canones ſeu Regulæ in uno Libro ſeu Codice concluſæ fuerint; ad quem, ſeu in formandâ Diſciplinâ, ſeu in exercendis judiciis recurſus haberetur. *Convenit ut Regulæ Diſciplinæ, & judiciorum uni Codici ſint incluſæ.*

Neque enim exiſtimare debemus, Sanctiſſimos ac Sapientiſſimos Patres, qui Eccleſiam primis ſæculis rexerunt, eam jure incerto ſine Regularum, & definitionum certa collectione gubernaſſe; vel Canones quibus illa regeretur, habuiſſe ſparſos, vagantes, nullius collectionis corpore concluſos; id certè nimis multis magnisque incommodis fuiſſet obnoxium.

Licuiſſet enim pro libidine cujusque, dum vel de Diſciplina Eccleſiæ, vel judiciis Eccleſiaſticis formandis tractatum fuiſſet, Canones aliquos ſuppoſititios; aut etiam veros & per ſe utiles quidem, ſed in hac vel illa Eccleſia ob certas circumſtantias nec receptos, nec forſitan convenientes, obtrudere. *recenſentur incommoda ex defectu Codicis nata oriri.*

Frequens quoque ex defectu ejuſmodi collectionis ſeu Codicis orta fuiſſet in judiciis Eccleſiaſticis confuſio & conteſtatio: aliis conteſtantibus, hos illoſve Canones debere eſſe judiciorum dirigendorum Regulas; aliis econtrà ſuſtinentibus, hos Canones vel non eſſe ſinceros, vel eos per univerſam Eccleſiam, aut ſaltem in hac particulari non eſſe receptos.

Digitized by Google

Poſtulat igitur à nobis Patrum illorum pietas, & prudentia, ut nullatenus dubitemus, quin Codicem ſeu Collectionem habuerint Canonum ſeu Regularum Eccleſiaſticarum, quibus,& non aliis Diſciplinam,& judicia Eccleſiaſtica dirigi vellent: iis ſaltem temporibus, quibus poſt datam Eccleſiæ pacem fas fuerat Epiſcopis frequentes celebrare conventus, & in illis varios, vel pro univerſali, aut particularibus Eccleſiis Canones condere.

§. II.

Ut varia eſt Eccleſiarum particularium Diſciplina, ita diverſi eſſe poſſunt Canonum Codices.

Fides ubique, & ſemper eadem.
Lib. de velandis virginibus.

IN cauſa Fidei nulla inter Eccleſias poteſt eſſe diſcordia: nec alia uno, nec alia alio tempore fides, juxta illud vulgatiſſimum Tertulliani: *Regula Fidei una omninò eſt, ſola immobilis, & irreformabilis*

Diſciplina non ſemper, & ubique eadem.
Diſt. 12. Can. XI.

Diverſum eſt planè de Diſciplina Eccleſiaſtica. Hæc enim varia eſſe poteſt pro varietate Eccleſiarum; & alia uno, & alia alio „tempore." Quod enim neque contra Fidem, neque contra bo„nos mores injungitur, indifferenter habendum eſt" inquit S. Auguſtinus.

Si igitur manente Communione, & ſocietate Eccleſiaſticâ varia poſſit eſſe Eccleſiarum Diſciplina, variæ quoque Eccleſiarum poſſunt eſſe Regulæ, Diſciplinam huic aut illi Eccleſiæ convenientem præſcribentes.

Ex diverſitate Diſciplina oriuntur diverſi Canonum codices.

Ut ergò Eccleſiæ ſuam ſingulæ perſpectam haberent, quam ſequi oporteret, Diſciplinam, præter Canones univerſali Eccleſiæ præſcriptos, variæ Eccleſiæ ſuum habuère Codicem; in quem ultra dictos Canones generales referebantur illi, quos quæque Eccleſia ſibi convenientes judicabat.

Sic Eccleſiam Orientalem, Africanam, Gallicanam, Hiſpanicam aliaſque ſuos proprios reſpectivè habuiſſe Codices ex infrà dicendis patebit, ubi de ſingulis Codicibus agetur.

§. III.

Digitized by Google

§. III.

Quid auctoritatis accedat Canonibus per relationem in Codicem.

CODicem Canonum formabant Eccleſiarum Præpoſiti, ut unicuique innoteſceret, quas Regulas in Diſciplina ſequi oporteret; neque ullus de auctoritate earum Regularum dubitandi locus ſupereſſet; nullique ſpurii pro veris Canonibus obtruderentur.

Hinc quidquid in Codicem erat relatum, vim & auctoritatem legis obtinebat in ea Eccleſia cujus uſui Codex primùm adaptatus, vel poſtmodùm ſuſceptus erat.

Quapropter, non tantùm Canones Conciliorum generalium, ſed & particularium, eo ſolo titulo, quòd in Codicem Eccleſiæ eſſent relati, vim legis in illa Eccleſia accipiebant; tametſi editi fuiſſent à Synodo alicujus Eccleſiæ, cujus legibus hæc particuraris Eccleſia non obſtringebatur.

E. G. licet Romana Eccleſia non ligaretur Canonibus Africanis, nec Eccleſia Africana Gallicanis &c. eo ipſo tamen, quo Eccleſia Romana in ſuum Codicem retulit Africanos, aut Africana Gallicanos, illos pro legibus ſuæ Diciplinæ recepiſſe, & approbaſſe cenſebatur.

Id de Cartaginenſibus ſeu Africanis Canonibus rectè notarunt correctores Rom. *eos Canones* (Cartaginenſes) *Sedes Apoſtolica videtur probaſſe, & uſa eis eſſe*, inquiunt, *quando in* CODICEM CANONUM *referendos curavit.*

Eadem ratione, quemadmodum obſervat & probat vir eruditus Pachaſius Quenellius, "Pontificum Epiſtolæ miſſæ ad „privatas exteraſque Eccleſias ad Sedem Apoſt. pertinen„tes *robur accipiebant*, atque *obediendi indicebant neceſſitatem*, cùm „è privatis ſcriniis in *publicum Codicem* ſeductæ promulgari, ac „pro Decretali conſtituto haberi cœperant."

Quin imò, tantam vim Canonum in Codicem relatio habebat, ut Canones topici ſeu locales ejuſdem cenſerentur auctoritatis in negotiis Diſciplinæ decidendis, cum ipſis Canonibus Conciliorum œcumenicorum; ut auctoritate & teſtimonio Concilii Calchedonenſis infrà oſtendetur.

In Codicem Canonum relatum vim legis obtinebat.

Canones Africani per relationem in Codicem à Romana Eccleſia probati fuere.

Ad Can. 1. diſt. 10. verb. Carthaginenſium.

Diſſert. 12. tom. 2. operum S. Leonis inſerta.

Epiſtolæ Pontificum ad particulares Eccleſias vim legis per relationem in Codicem accipiunt.

Canones relati in Codicem parem cum Canonibus Concil. generalium ſubinde vim obtinent.

Ulte-

Digitized by Google

Codex Canonum oſtendit, qui Canones recipiendi non ſint.

Ulteriùs, Codex non tantùm oſtendebat, quibus Regulis ſeu Canonibus in dirigenda Diſciplina Eccleſiaſtica utendum eſſet, ſed etiam quinam ut ſpurii, aut ſaltem ut hactenus non recepti repudiari poſſent.

Actione 16

Hoc fundamento Eccleſia Rom. Canones Concilii Conſtantinopolitani concernentes Diſciplinam in Concilio Calchedonenſi ab Orientalibus productos agnoſcere noluit: *quia*, inquiebat Legatus Sedis Apoſt., *in Conſtitutionibus Eccleſiaſticis non reperiuntur*.

Vide Concil. Car. pag. VI. Vide Can. 1 Diſt. 19.

Eodem fundamento Epiſcopi Africani, inter quos Auguſtinus, Canonum Sardicenſium auctoritatem admittere noluerunt: & Hincmarus Remenſis aliique Epiſcopi Gallicani Epiſtolas Decretales primorum Pontificum Clementis & ſequentium uſque ad Siricium à Nicolao reproductas rejecerunt, *quia in Codice Canonum non habebantur aſſcriptæ*.

§. IV.

An omnes Collectiones Canonum ejus ſint generis, ut quæcumque in eis referuntur, legis Auctoritatem habeant.

Sola Canonum, aut ſententiarum in unum collectio nullam eis conciliat auctoritatem

SOla ſive Canonum, ſive aliorum in unum compilatio, vel in certum volumen collectio, aut diſpoſitio, nullam, ſeu Canonibus, ſeu dictis auctoritatem addere poteſt, niſi publica auctoritate illa collectio vel primùm facta ſit; vel à privato compoſita publicâ deinde auctoritate ſuſcepta fuerit eum in finem, ut quidquid in eo continetur vim legis obtineat.

Hoc pacto Codex Canonum à Dioniſio Exiguo privatâ primùm auctoritate compoſitus, à Romana Eccleſia ſuſceptus fuit: ut infrà, ubi de hoc Codice ſpecialiter agetur, demonſtrabitur.

Canonum collectiones quæ nullam Canonibus addunt auctoritatem.

Si verò Codex aliquis, ſeu Canonum collectio privatâ, auctoritate inſtituta ſit, nullaque publica auctoritas acceſſerit, quæcumque in collectionem illam relata fuerint, non aliam obtinebunt auctoritatem præter eam, quam acceperunt ex fontibus, unde deſumpti ſunt: ac per conſequens, ut de Canonibus in ſimili Codice occurrentibus verum formetur judicium, ad fontes, unde deſumpti ſunt, recurrendum erit.

§. V.

Digitized by Google

§. V.

Quænam circa Codices Canonum obſervanda, ut vera de Canonum Auctoritate habeatur idea.

UT verum de Canonibus in Codice contentis habeatur idea, inquirendum primùm: num Codex publicâ aliquâ auctoritate collectus, aut probatus fuerit; an verò privatum dumtaxat ſit alicujus opus; nullâ publicâ auctoritate probatum. Si poſterius, tum de Canonum illorum auctoritate judicandum, ac ſi in Codicem illum redacti non eſſent: quia ut ſupra dictum eſt, ſimilis Codex Canonibus nullam auctoritatem addere potuit.

I. Inquirendum num publicâ auctoritate probatus ſit.

Si deprehendatur, Codicem publicâ auctoritate collectum, aut probatum fuiſſe; ulterius inquirendum erit, an Eccleſiæ univerſalis, vel plurium particularium Eccleſiarum, an unius conſenſu confectus, aut ſaltem receptus fuerit.

II. An auctoritate Eccleſiæ univerſalis, an particularis dumtaxat.

Cùm enim juxta ante dicta, Canones in hujuſmodi Codicem relati, ſpecialem à Codice robur, & vim obligandi mutuent; nemo non videt, eo majorem Canonum cenſendam eſſe auctoritatem, quo univerſalior fuerit Codicis receptio, aut comprobatio.

Adhæc, meritò inveſtigabitur, quo tempore Codex confectus receptuſve fuerit: item quanto tempore uſus illius perſeveraverit.

III. Quo tempore collectus: & quanto tempore ejus uſus duraverit.

Dum enim noverimus, Codicem primis illis felicioribus Eccleſiæ ſæculis comprobatum, multiſque ſæculis perſeveraſſe; unà ſciemus, diſciplinam in eo contentam viris Apoſtolicis illius ætatis fuiſſe comprobatam, & in Eccleſia dudum conſervatam.

Quis verò ambigat, hoc titulo Canones, & diſciplinam in iis contentam ſpeciali veneratione dignam; & conſequenter diligentiori ſtudio ac ſolicitudine ſuſcipiendam, ac fovendam?

Denique etiam hoc titulo Canoniſta Codices ſeu collectiones veteres à recentioribus diſtinguere debet; quia apogrypha plurima, id eſt, ſuſpectæ & incertæ fidei pro veris & certis nimiùm patienter, ut notat vir rei Canonicæ peritiſſimus Franciſcus Florens, Collectores recentiores, eorumque interpretes ſibi tulerunt obtrudi: quæ à veris ſecernere antiquis ſumma fuit Religio.

Collectiones veteres à recentioribus ſecernendæ, eò quòd in his multa apocrypha occurrere ſoleant.

Digitized by Google

§. VI.

Sæpè numero conducit notitia Codicum, ſeu collectionum Canonum pro intelligentia eorum, quæ in decreto Gratiani, & Decretalibus Gregorii IX. occurrunt.

Gratianus ſuum Codicem ex præexiſtentibus Collectionibus Canonum conflavit.

GRatianus collectionem, ſeu Codicem ſuum; quem hodie *decretum Gratiani* dicimus, & primam corporis Conici hodierni partem conſtituit, collegit pro maximâ parte ex præexiſtentibus collectionibus Canonum; etiam privatâ dumtaxat confectis, & nullâ publicâ auctoritate probatis.

Quâ ratione notitia Codicum conducat pro intellectu decreti Gratiani.

Cum verò Codex, ſeu *decretum Gratiani* nullâ publicâ auctoritate receptus ſeu probatus fuerit, ut infrà probabitur: neceſſarium eſt, ut habeatur notitia eorum, è quibus ſua hauſit Gratianus: ut nimirùm ex auctoritate fontium judicetur de auctoritate eorum, quæ in ſuum decretum retulit Gratianus.

Ulteriùs Gratianus dum quædam è Codice præexiſtente deſumpſit, non rarò ex antecedentibus, & conſequentibue reſecat nonnulla: quæ ſi addita forent, ſenſum redderent vel apertiorem, vel planè diverſum: ut infrà ſæpiùs annotabitur. Atque hinc manifeſtum fiet, quàm utilis, imò penè neceſſaria ſit pro intelligentia decreti Gratiani notitia collectionum, ſeu Codicum, quibus uſus fuit Gratianus.

Veteres Collectiones decretalium plurimum conducunt ut intelligantur decretales Gregorii IX.

Quod ad Decretales Gregorii IX. attinet, licet illæ auctoritate publicâ pro decidendis controverſiis Eccleſiaſticis receptæ ſint; nihilominùs veteres collectiones ad aſſequendum verum eorum ſenſum plurimùm conducere, famoſiſſimi interpretes cum Antonio Auguſtino jam pridem annotarunt.

Conſtat enim, Raymundum Decretalium compilatorem pleraque ex veteribus collectionibus hauſiſſe; easque ſæpè non integras, prout in antiquis decretalibus reperiebat, ſed reſecatas, aut in partes varias diſſectas retuliſſe: quæ ſectio, aut diſſecatio non rarò ſenſum admodùm reddit obſcurum; facilè elucidandum, ſi ad veteres collectiones, ubi integra decretalis reperitur, recurſus habeatur: uti pluribus exemplis oſtendetur, ubi ex profeſſo de hac collectione decretalium tractabitur: ibique unà oſtendetur, quàm utili ſubſidio ſe privaverint recentiores, dum ad veteres has collectiones recurrere neglexerunt.

PARS

PARS SECUNDA

De Codicibus ſeu Collectionibus Canonum, quibus Eccleſia primis ſæculis uſa fuit.

SCOPUS ET ORDO.

Hujus & aliquot ſequentium partium præſentis tractatus.

VT convenientem, multisque titulis pro notitia rei Canonicæ utilem, ac penè neceſſarium de Codicibus, & collectionibus Canonum Ideam habere queant Canonum ſtudioſi; de præcipuis ac illuſtrioribus Canonum Collectionibus, hoc & aliquot ſequentibus partibus differemus; quatuor potiſſimum circa ſingulas examinaturi.

Primò, quo tempore, & quo Auctore Codex confectus fuerit.

Secundò, an publicâ auctoritate, & quâ collectus, vel probatus fuerit.

Tertiò, quibus potiſſimum Canonibus & decretis conſtiterit.

Quartò, brevis Canonum præcipuorum relatio, & explanatio fiet.

Quintò, quâ ratione collectionibus illis, ſeu Canonibus in iis contentis uſi ſint Corporis Canonici hodierni, præſertim Gratianus & Raymundus, collectores: atque hâc occaſione plures, tum ſuper decreto Gratiani, tum ſuper decretalibus ad ſingulos pænè Codices fient reflexiones.

Ut autem omnis confuſio evitetur, hoc de Codicibus ſeu collectionibus examen in plures partes diſtribuemus; ſingulisque partibus de Codicibus per ætates diſcurremus.

Hâc quidem ſecundâ parte agetur de Codicibus, qui ante ſæculum VI. in uſu fuêre.

Pars III. eos Codices proponet qui à ſæculo VI. uſque ad ſæculum VIII. excluſivè confecti fuêre.

Digitized by Google

Quarta exhibebit Codices octavi, & noni ſæculi.

Quinta tractabit de famoſioribus Collectionibus, & quarum operâ Gratianus multum uſus fuit, quæ X. & XI. ſæculo prodierunt.

Sexta ſolam collectionem Gratiani examinabit: & quidem plura de hac, utpote partem corporis Canonici hodierni conſtituente, quàm de præcentibus dicentur.

Septima ob oculos ponet veteres Collectiones Decretalium, è quibus Decretales Gregorii IX. potiſſimum collectæ ſunt.

Octava examinabit Decretales Gregorii IX. & reliquas moderni corporis Canonici partes.

Nona denique inveſtigabit Regulas, ſeu jura, quibus hodie, præcipuè in Belgio, ſpecialiter utimur.

CAPUT PRIMUM

De priſtino Codice Canonum, qui vulgò dicitur, Codex Canonum *Eccleſiæ univerſæ*.

§. I.

Ex actis Concilii Calchedonenſis evincitur, eo tempore fuiſſe Codicem Canonum, è quo in decidendis cauſis Eccleſiaſticis Canones deſumebantur.

Act. 4. & XI. Canones ex Codice recitantur.

Actione 4. S. Synodus Calchedonenſis dixit: " Sacri „ Patrum Canones legantur & commentariis inſerantur, ſumptoque *Libro* Aetius Archidiaconus, & „ Primicerius Magnæ Eccleſiæ legit. Canon. 83. *Si quis Epiſ-* „ *copus à Synodo depoſitus &c.* Item alium Canon. 84 *Si quis* „ *Præsbyter, aut Diaconus &c.* " qui ſunt Canones 4. & 5. Antiocheni.

Actione undecimâ, cum eſſet controverſia inter Baſſianum „ & Stephanum de ſede Epheſina, " Stephanus dixit: ſupplico „ ut *Canones relegantur*, qui dicunt, ut ſi quis in alia civitate „ ordinatus eſt, conſtitui non poſſit in altera. Glorioſiſſimi Ju- „ dices dixerunt, *relegantur*. Leontius reverendiſſ. Epiſcopus „ Magneſiæ *à Codice relegit* Regulam 95. *Si quis Epiſcopus vacans* „ *&c.* " qui eſt Canon 16. Concilii Antiocheni.

Idem

Digitized by Google

"Idem reverendiſſ. Leontius Epiſcopus ex *eodem Codice* legit Regulam 96. *Si quis Epiſcopus ordinationem acceperit Epiſcopatus:*" qui eſt Canon 17. Antiochenus.

Ex quibus compertum eſt, ut verbis loquar Baronii, ad an- „ num 341. ex quadam antiquiori nobis incomperta:" (poſt tempora Baronii tandem compertâ ut infrà oſtendetur) „ *Collectione* in Concilio Calchedonenſi duos Canones An- „ tiochenæ Synodi in actione IV. & XI. ad verbum eſſe citatos, „ ſed abſque titulo Antiocheni Concilii: quorum quidem in „ eo *Codice*, qui in Synodo *probatus*, atque lectus eſt, actione XI. „ prior 95. alter 96. erat numero conſignatus; cum tamen iidem „ in Concilio Antiocheno 16. & 17. ordine deſcribebantur: „ ut planè appareat, non ex ipſo Antiocheni Concilii Codice „ editos eſſe, ſed ex quadam ante jam facta collectione, com- „ muni Majorum auctoritate probatâ." *Judicium Card. Baronii de Codice Canonum.*

§. II.

Notæ ſeu Characteres Codicis quo uſa fuit Synodus Calchedonenſis.

IN Concilio Calchedonenſi Canones pro deciſione controverſiarum è Codice, qui tunc in uſu erat, recitatos fuiſſe, ex dictis compertum eſt: at quis ille Codex fuerit; & utrùm hodie ſuperſit, ex characteribus, ſeu notis inquirere oportet.

Imprimis conſtat, ex geſtis Concilii Calchedonenſis actione 4. Codicem hunc à Canonibus Nicænis initium duxiſſe; dicitur enim ibidem ex Codice recitata Regula quarta; quæ eſt ipſe Canon IV. Nicænus. Et actione 16. lecta dicitur Regula 6. quæ eſt Canon 6. Nicænus. Atque hinc primus Codicis hujus character. *Primus Codicis Character*

Ulterius conſtat, ex iis quæ actione IV. & XI. recitata ſunt, in eodem Codice Canones Antiochenos IV. V. XVI. & XVII. conſignatos fuiſſe ſub numeris 83. 84. 95. & 96.

Ex quo duo conficiuntur. Primùm, in Codice illo inter Canones Nicænos, & dictos Canones Antiochenos, tot interceſſiſſe alios Canones, ut à primo Canone Nicæno uſque ad Canonem IV. Antiochenum numerarentur 83. Canones, & uſque ad V. 84. & ſic de reliquis. Ecce ſecundus Codicis hujus character. *Secundus Character*

Se-

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

Digitized by Google

Codex hic appellatus ſeries & conſequentia.

Secundò colligitur, in dicto Codice, Canones perpetuâ ſerie, & eâdem conſequentiâ numerorum fuiſſe conjunctos: nec unius Synodi Canones ab alterius Synodi Canonibus novis numeris fuiſſe disjunctos.

Tertius Codicis Character.

Et quidem, ob hanc conjunctionem, & continuam Canonum ſub una numerorum ſerie conſequentiam, factum eſt, ut hic Codex, tum in Synodo Calchedonenſi, tum alibi appellatus ſit *Series Canonum*, *conſequentia Canonum*. Atque hic eſt tertius Codicis illius Character.

§. III.

Ex præallegatis characteribus conficitur, Codicem in Concilio Calchedonenſi probatum, fuiſſe eundem, quem Dioniſius Exiguus è Græco in Latinum vertit.

Dioniſius Exiguus natione Scytha, ſed moribus Romanus, doctrinâ & ſanctitate maximus, ut ait Bellarminus, in epiſtola ad Stephanum Epiſcopum Salonitanum, ſeu præfatione ſui Codicis, quem circa initium ſæculi VI. compilavit (de quo infra fuſius) ordinem ſuæ collectionis exponens hæc habet:
" In principio itaque Canones, qui dicuntur Apoſtolorum de
„ græco tranſtulimus.... deinde Regulas Nicænæ Synodi, &
„ deinceps omnium Conciliorum, ſive quæ ante eam, ſive quæ
„ poſtmodum factæ ſunt uſque ad Synodum 150. Pontificum,
„ qui apud Conſtantinopolim convenerunt, ſub ordine nume-
„ rorum, id eſt, à primo capite uſque ad 165. ſicut habetur
„ in *Græca auctoritate* digeſſimus.

Codicem græcum in ſuum Codicem tranſtulit Dioniſius.

Ex his Dioniſii verbis conſtat, Canones Nicæni Synodi, & deinceps omnium Synodorum uſque ad Synodum Conſtantinop., eodem ordine & forma ſicut habebantur in *Græca auctoritate* ſeu Codice, à Dioniſio è græco in latinum fuiſſe tranſlatos; & ſuo Codici inſertos: adeòque priſtinum Græcorum Codicem collectioni Dioniſii eſſe inſertum.

Characteres priſtini Codicis græci elucent in Codice à Dioniſio è græ-

Ulterius ex verbis Dioniſii patet, Codicem hunc græcum à Canonibus Nicænis initium duxiſſe: atque hinc primus character priſtini Codicis, quo uſa fuit Synodus Calchedonenſis.

Conſtat præterea ex verbis Dioniſii, in Codice græco per ipſum tranſlato Canones 165. è diverſis Synodis deſumptos ſub

uno

Digitized by Google

uno & continuo numerorum contextu fuiſſe diſpoſitos; prout & in ipſa collectione Dioniſii hodie diſpoſiti leguntur. Hinc ſecundus Character Codicis græci, quo Synodus Calchedonenſis uſa fuit.

co in latinum verſo.

Denique, ſi à primo Canone Nicæno numeremus uſque ad Canonem 4. Antiochenum, prout Canones in Codice à Dioniſio tranſlato diſpoſiti ſunt, deprehendemus, Canonem illum Antiochenum eſſe Canonem 84. totius Codicis græci, & Canonem 5. Antiochenum eſſe 85. Codicis: & tandem 16. & 17. ejuſdem Synodi Antiochenæ eſſe in Codice 95. & 96. & conſequenter ſub eiſdem numeris fuiſſe conſignatos in græco Codice per Dioniſium tranſlato, quibus in Concilio Calchedonenſi relecti fuerunt: modò tamen hoc unum obſervetur, ut Canon 5. Ancyranus in tranſlatione Dioniſii in duos dividatur; uti in omnibus exemplaribus græcis diviſus legitur. Hinc tertius priſtini Codicis Character Codici Dioniſiano competens.

Cum igitur tanta inter Codicem à Dioniſio tranſlatum, ejusque collectioni inſertum, & Codicem in Concilio Calchedonenſi probatum ſit convenientia, vix ambigi poteſt, quin idem fuerit Codex.

Eumdem Codicem græcè & latinè è vetuſto manuſcripto ſub initium hujus ſæculi evulgavit Chryſtophorus Juſtellus, notisq; illuſtravit; eique in noviſſima Bibliotheca juris Canonici veteris Gulielmus Voellus Theologus ac Socius Sorbonicus, & Henricus Juſtellus Chryſtophori Filius primum locum inter varios Canonum Codices dedere.

§. IV.

An hic Codex rectè dicatur Codex Eccleſiæ univerſæ?

CHriſtophorus Juſtellus, eumque ſecuti Voellus, & Henricus Juſtellus, Codicem hunc ediderunt ſub hoc titulo: *Codex Canonum Eccleſiæ univerſæ.*

Codex hic tempore Concilii Calchedon. propriè non fuit Eccleſiæ univerſæ.

Verum ſi prætendant Codicem hunc, etiamnum tempore Concili Calchedonenſis fuiſſe Codicem *Eccleſiæ univerſæ* eo ſenſu, ut eo Codice uterentur omnes Eccleſiæ; rectè advertit Paſchaſius Quenellius in erudita ſua Diſſertatione *de Codice Canonum Eccleſiæ Rom.* prædicto Codici eum titulum tribui non poſſe: quan-

Digitized by Google

quandoquidem certum ſit, ut infra oſtendetur, Eccleſiam Romanam tempore Concilii Calchedonenſis alio Codice fuiſſe uſam; nec hunc Codicem Græcum voluiſſe in omnibus admittere.

Quo ſenſu hic Codex rectè dicatur Eccleſiæ univerſæ.

At ſi Codex hic dicatur, Codex *Eccleſiæ univerſæ*: quia Synodus univerſalis Calchedonenſis eo uſa fuit in negotiis, & controverſiis decidendis, nemo titulum illum hoc ſenſu ei jure diſputare poterit: cùm indubitatum ſit, Synodum Calcedonenſem Codice hoc ceu altero Corpore Canonico, ut phraſi modernâ loquar, & non alio uſam fuiſſe.

Inſuper, ſi de tempore quod à ſæculo 7. vel 8. fluxit ſermo ſit, nullus negabit, fateturque & ipſe Quenellius, hunc Codicem poſſe dici *Eccleſiæ univerſæ*; etiam eo ſenſu, quòd Eccleſia univerſalis Græca & Latina illum receperit; Canoneſque in eo contentos probaverit.

Conſtat quippe, ut jam inſinuatum eſt, & infrà latiùs oſtendetur, Codicem hunc integrum in ſuum Codicem tranſtuliſſe Dionyſium exiguum. Qui Codex Dyoniſii circa initium ſæculi 6. ab Eccleſia Rom. & tempore ſaltem Caroli M. id eſt ſæculo 8. per Eccleſiam Latinam univerſam, etiam fatente Quenellio, receptus fuit.

§. V.

Qui Canones in hoc Codice contineantur: & cujus auctoritatis reputandi?

Enumerantur Canones in hoc Codice contenti.

Codex Græcus quo uſa fuit Synodus Calchedonenſis, communiter dictus, *Codex Canonum Eccleſiæ univerſæ*; quem è Græco in Latinum verſum ſuæ collectioni inſeruit Dionifius Exiguus; ac tandem Græcè & Latinè in Bibliotheca Juris Canonici veteris editus eſt, initium ſumit à Canonibus Nycænis; quos ſequuntur Canones 25. Ancyrani juxta Græcos; juxta Dionyſium, qui 4. & 5. in unum conjunxit, 24: *qui quidem*, ut in Codice notatur, *priores ſunt Nicænis, ſed ideo poſtpoſiti ſunt propter auctoritatem Synodi œcumenicæ.*

Ancyranos ſubſequuntur Neocæſarienſes Canones 14. *qui quidem*, ut monet titulus in Codice præfixus, *ſunt Ancyranis poſteriores, Nicænis verò anteriores.*

His

Digitized by Google

His immediatè ſubjiciuntur Concilii Gangrenſis Canones 20. Poſt hos ſubnectuntur Concilii Antiocheni Canones 25. Deinde, Concilii Laodiceni 59. Ac demum Concilii Conſtantinopolitani I. Canones VII. in Codice à Juſtello edito: at in Codice Dionifii III. dumtaxat: huncque fuiſſe numerum Canonum Conſtantinopolitanorum in Codice græco tempore Concilii Calchedonenſis, infrà oſtendetur.

Quæ horum Canonum cenſenda ſit auctoritas, haud difficulter judicabit, qui attenderit, Canones illos pleroſque editos fuiſſe in Conciliis, ubi non duo dumtaxat, aut tres, ſed 20 aut 30. pluresſve Epiſcopi fide præditi, ut verbis loquar S. Agobardi, ſapientiâ illuſtres, vitâ clari, ſanctitate reverendi, ſignis & prodigiis formidandi in nomine Chriſti pro formandâ Eccleſiæ diſciplinâ, abuſibusque evellendis convenerunt. *Canonum horum auctoritas ab auctoritate Conciliorum in quibus editi ſunt.*

Qui inſuper animadverterit, Canones hos relatos fuiſſe in Codicem, quo in decidendis cauſis Eccleſiaſticis Synodus OEcumenica Calchedonenſis, ut ſupra notatum fuit, uſa eſt: & quidem eo modo, ac ſi Canones omnes in illum relati ejuſdem & æqualis fuiſſent auctoritatis; adeòque ipſis Canonibus Nicænis non impares. Qui denique adverterit, Codicem, & conſequenter Canones in eo contentos, ab univerſali Eccleſia, id eſt græcâ & latinâ pari conſenſu à pluribus ſæculis fuiſſe receptum, & probatum, facilè ſtatuet: de Canonibus illis verè affirmari poſſe, quod de Canonibus Nicænis olim dixit Leo Magnus: *Canones Spiritu Dei conditi, & totius mundi reverentia conſecrati.* *Canonum horum auctoritas ab auctoritate Codicis.*

Ex his cuique facilè compertum eſt, quâ veneratione diſciplina Canonibus his expreſſa ſuſcipienda, & probanda ſit; quo ſtudio & curâ ubi adhuc ſuperſtes eſt conſervanda, labeſcens ſuffulcienda, abolita, ſeu potius conculcata reſtituenda: omnia tamen moderante Chriſtianâ prudentiâ, quæ temporum, & perſonarum circumſtantias, ubi de diſciplina agitur, ſedulò expendit. Novit enim illa, diſciplinam uno tempore ſanctiſſimam & utiliſſimam, alio tempore, ſi in omni rigore introduceretur, poſſe non ſolùm non eſſe utilem, ſed ſubinde etiam nocivam.

 §. VI.

Digitized by Google

§. VI.

Numerus Canonum Nicænorum inquiritur: & eâ occaſione quædam in Gratiano notantur.

PRiſtinum Græcorum Codicem, quo Synodus Calchedonenſis in deciſione cauſarum uſa legitur, à Canonibus Synodi Nicænæ initium duxiſſe, tum ex actis Concilii Calchedonenſis, tum ex Dioniſio Exiguo (qui hunc Codicem è græco in latinum tranſlatum ſuo Canonum Codici inſeruit) ſupra notatum eſt.

Hanc Synodum circa an. 325. celebratam eſſe ſedente Silveſtro Papâ indubitatum eſt.

Error Bedæ & Gratiani notatur. Hinc correctores Rom. ad *Can* 9. *diſt.* 16 ubi ex Beda dicitur: *Prima univerſalis Synodus in Nicæa congregata eſt temporibus* JULII PAPÆ, hanc notam appoſuerunt: *certum eſt Synodum Nicænam primam celebratam eſſe tempore* SYLVESTRI: *ſed in illa temporum obſcuritate mirandum non eſt, Bedam & alios erraſſe.*

Verùm illud mirandum, adeò incurium fuiſſe Gratianum, ut cum tempora Conciliorum deſignare vellet, ex Beda hoc Canone retulerit; hanc Synodum congregatam fuiſſe temporibus *Julii* Papæ; & mox Canone ſequenti ex Anſelmo referat, eandem Synodum habitam temporibus *Sylveſtri*: idque nullâ conciliationis notâ adjectâ.

Canones 20. dumtaxat à Synodo Nicæna editi ſunt. Quod ad numerum Canonum Nicænorum attinet; in primis illud ſufficienter conſtat; in priſtino Codice Græcorum, quo Synodus Calchedonenſis uſa fuit, 20. dumtaxat ſub nomine hujus Synodi Canones fuiſſe. Dioniſius enim, qui Canones Nicænos, prout in *græcâ auctoritate*, ſeu Codice habebantur, è græco in latinum verſos ſuo Codice inſeruit, ſolos 20. Canones huic Synodo aſſignat.

Numerus Canonum Nicænorum probatur auctoritate Concil. Carthag. VI. Ulterius Concilium Carthaginenſe VI. 217. Epiſcoporum habitum anno 419. (adeòque necdum integro ſæculo à celebrata Nicæna Synodo elapſo) dumtaxat 20. Canones Nicænos agnovit. Lectâ enim Nicænæ fidei confeſſione ſubjungitur: *Similiter & decreta Nicænæ Synodi in* 20. *Capitulis recitata ſunt.*

Teſtan-

Digitized by Google

Teſtantur inſuper hujus Concilii Patres, nec plura capitula à ſe fuiſſe reperta in exemplaribus Nicænæ Synodi, quæ à Ceciliano Carthaginenſi Epiſcopo, qui ipſe Synodo Nicenæ interfuerat, & ſubſcripſerat, in Africam allata fuerant: ut in Actis Concilii aſſeritur.

Idem probatur auctoritate Græcorum exemplarium.

Denique, cum in hoc ipſo Concilio Carthaginenſi quæſtio eſſet inter Vicarios Sedis Apoſtolicæ, & Patres Concilii, num Canones à Zozimo Pontifice allegati ſub nomine Canonum Nicænorum revera forent Niceni: communi conſenſu rogati fuêre, Conſtantinopolitanus, Alexandrinus, & Antiochenus Epiſcopi, ut Nicænæ Synodi exemplaria ibidem exſtantia tranſmittere vellent. His precibus obſequentes Atticus Conſtantinopolitanus, & Cyrillus Alexandrinus Epiſcopi, exemplaria è græco in latinum fideliter tranſlata ad Concilium Carthaginenſe tranſmiſerunt: quæ exemplaribus à Ceciliano in Africam allatis per omnia conſonantia, ſimiliter 20. dumtaxat Canones continebant.

Canones 80. arabici Synodo Nic. adſcripti ut nothi rejiciuntur.

His aliisque argumentis perſuaſum eſt hodie eruditis omnibus, à Nicæna Synodo 20. dumtaxat Canones, qui & vulgo ſub ejus nomine leguntur, editos fuiſſe: rejectis ut ſuppoſititiis 80. Canonibus Arabicis à Turriano editis; & ab Abrahamo Ecchelenſi Maronitâ Synodi Nicænæ vindicatis; quos per errorem & ipſi Romani correctores pro veris agnoverunt in notis *ad Can.* 12. *diſt.* 16.

Notatur error Gratiani.

Similiter, quæ de 70. Canonibus ad exemplum 70. Diſcipulorum à Nicæna Synodo editis, refert Ivo Carnotenſis, & ex ipſo Gratianus noſter *Can.* 12. *diſt.* 16. auctoritate cujuſdam epiſtolæ S. Athanaſii ad Marcum Papam, unà cum ipſa epiſtola, tamquam ſpuria à Baronio, Bellarmino aliisque peritis rejiciuntur. *V. not. Labbæi ad citat. epiſt. tom.* 2 *Conc.*

Fragmentum quoque epiſtolæ Stephani Papæ ex Ivone Gratiani decreto inſertum, *Can.* 13 *ead diſt.* in quo dicitur, 20. *tantùm capitula Nicænæ Synodi in S. Eccleſia Romana haberi, ſed quo neglectu alia defecerint ambiguum eſſe*, ejuſdem cum prædicta epiſtola Athanaſii fidei fore, omnibus hodie perſuaſum eſt.

Ulterius, Canones quos nomine Nicænæ Synodi de modo ſcribendæ epiſtolæ formatæ refert Gratianus *Can.* 1. *&* 2. *diſt.* 73. neque inter famoſos 20. Canones Nicænos reperiuntur, nullam apud eruditos fidem merentur. Cum enim earum

Digitized by Google

Fictitiâ epiſtolâ Attici Epiſc. Conſtantinop. utitur Gratianus.

litterarum nulla apud veteres extet memoria; neque in exemplaribus Nicænæ Synodi ab ipſo *Attico* ad Concilium Carthaginenſe miſſis ullum occurrat Canonum illorum veſtigium, litteras has; Attici, æquè ac Athanaſii ad Marcum Papam, fictitias credunt.

Denique Canon de judicibus inter partes collitigantes electis, quem huic Synodo adſcribit Gratianus *XI. q.* 1. *Can.* 4. agnoſcunt correctores Romani *in Concilio Nicæno hodie non haberi.*

Error Gratiani, & correctorum. Rom. occaſione ſuppoſitia epiſtola Iulii Papæ.

Addunt quidem, *fuiſſe olim plures Canones illius Concilii, quorum partem refert Julius in reſcripto contra Orientales, ubi numero* 30. *habetur hoc caput, & ex eo citatur in Policarpo*; verùm id nequaquam addidiſſent, ſi tam luculenter, ut hodie, detecta tunc fuiſſet ſuppoſitio decretalium primorum Pontificum à Clemente uſque ad Syricium; ut infra oſtendetur. Agnoviſſent enim indubiè cum R. P. Labbæo, Baronio aliisque eruditis, hanc epiſtolam, ſeu reſcriptum Julii Papæ *eſſe ſuppoſitiam, non ſecus atque alias Iſidori merces ex Hiſpania primum, ut volunt, profectas.* Hæc Labbæus in notis ad I. epiſt. Julii Papæ tom. 2. Concil. ult. edit.

§. VII.

Compendioſa Canonum Nicænorum relatio, & explanatio.

Eunuchi ſponte facti à Clero, & functionibus ſacris excluduntur.

CAnon I. Eunuchos, qui ſponte, & proprio facto tales facti ſunt à Sacris Ordinibus, & Ordinum ante ſuſceptorum functionibus removet. Quam ſeveritatem erga eos, qui à medicis, aut barbaris id paſſi fuêre non eſſe exercendam declarat. Apud Grat. *diſt.* 55. *Can. VII.*

Venientes è vita gentili non niſi præcedente probatione ad Baptiſmum admittendi.

Can. II. tria potiſſimum ſtatuit. Primùm, ne è vita gentili nuper accedentes, & qui exiguo tempore Catechumeni fuêre, ſtatim ad ſpirituale lavacrum deducantur: *nam & Catechumeno,* ait, *tempore opus eſt.* Nimirum, ut ſibi & Epiſcopis probentur. *Quid enim*, ait Auguſtinus de fide, & operib. c. 6. *agit totum tempus, quo Catechumenorum locum & nomen tenent, niſi ut audiant, quæ fides, & qualis vita debeat eſſe Chriſtianis ut cum ſe ipſos probaverint, tunc de menſa Domini manducent, & de Calice bibant.*

Qui

Digitized by Google

Qui rationem, & Spiritum Canonis attenderit, facilè intelliget, in Canonem hunc turpiter impingere, qui recenter venientes è vita quaſi gentili, & ſceleratâ ſtatim ad Sacramentum pœnitentiæ, id eſt, laborioſum lavacrum admittunt.

Secundò, hoc Canone cavetur, ne recens baptizati, ſive Neophyti ad Epiſcopatum vel Presbyteratum provehantur: *nam*, inquit, *& poſt Baptiſmum probatione* MAJORE; vel ut legit Dioniſius, QUAM PLURIMA; & juxta Iſidorum, quem ſequitur Gratianus diſt. 48. c. 1. MULTA *indiget*.

Recenter baptizati non ſunt admittendi ad Presbyteratum, niſi probatio quamplurima præceſſerit.

Rationem ſubdit Canon: *Manifeſta eſt enim Scriptura. quæ dicit: Non Neophytum, ne fortè in ſuperbiam elatus in judicium incidat, & laqueum diaboli.* "Novitate enim, inquit Ambro-
,, ſiaſter in *epiſt ad Timoth.* & poteſtate inflatur, arbitrans ſe præ
,, cæteris digniorem."

Aliam rationem reddit Hormisdas Papa in epiſt. ad Epiſcopos Hiſpaniæ apud Grat. *diſt* 61. *c.* 2. *Debet vitam ſuam longâ probatione monſtrare, cui gubernacula committuntur Eccleſiæ.*

Non dubium proinde in ſpiritum hujus Canonis committere, qui è vita impia, & pluſquam gentili converſos ſine *multa*, aut *quamplurima* probatione ad Sacros Ordines admittunt. Unde & Can. 79. Apoſtol. è vita gentili, & converſatione pravâ venientes conjungere non dubitat. *Qui ex vita gentili*, ait, *advenerit, & baptizatus eſt, aut* EX CONVERSATIONE PRAVA, *eum juſtum non eſt protinus promoveri in Epiſcopum.*

Tertiò, decernitur hoc Canone, quòd ſi quis Neophytus non obſtante hâc prohibitione ordinatus ſit, & procedente tempore aliquod *animale* peccatum circa perſonam inventum fuerit, ceſſet à Clero; id eſt, à functionibus ſacris.

Neophitus qui convincitur poſt baptiſmum ante ordinationem grave crimen commiſiſſe ceſſare debet à Clero.

Vult ergo Canon, quod Neophyti ordinatio, ſi facta ſit, toleretur quidem; ſed tamen ſi *proceſſu temporis* reperiatur poſt Baptiſmum ante ordinationem aliquod *animale peccatum* admiſiſſe, ceſſet à Clero. Unde Iſidorus, & ex ipſo Gratianus *Can.* 1. *diſt.* 48. pro, *inventum fuerit*, malè legit, *admiſerit*: quo indicatur, agi de peccato poſt ordinationem admiſſo; quod eſt contrarium textui originali, & omnibus verſionibus, unâ Iſidori exceptâ.

Quid intelligatur per peccatum auimale.

Peccatum *animale*, de quo in Canone, non ab animali, ſed ab *anima* deduci evincit ipſum verbum græcum. Unde Dioniſius legit *animæ peccatum*: quo nomine interpretes græci paſ-

ſim

Digitized by Google

ſim intelligunt quodcumque peccatum *grave*. Quibus conſonat Gratianus, qui ex Iſidoro legit *mortale peccatum*.

Hic nota, quantoperè ſolliciti fuerint Patres, ne quis de gravi aliquo crimine convictus ſacras functiones obiret.

Clerici vetantur ſecum habere rem quâcumque ratione ſuſpectam.

Can. III. interdicit Clericis univerſis *ſubintroductam* habere mulierem; præterquam utique Matrem, vel Sororem, vel Amitam, vel eas ſolas perſonas, quæ omnem ſuſpicionem effugiunt. Ref. h. Can. Gratianus *diſt* 32. *c.* 16. ſed paulò aliter atque in græco legitur; ut ibidem notarunt Correctores Romani.

Quâ ratione diſciplinam hoc Canone expreſſam Synodi noſtræ Belgicæ pro temporum, & locorum conditione expreſſerint, latius deduxi in diſſertatione de Canonicis *p.* 2. *c.* 4.

Epiſcopus ut minus quàm à tribus conſtitui; & à Metropolitano confirmari debet.

Canon IV. Epiſcopum conſtitui vult ab omnibus Epiſcopis comprovincialibus; vel ſi hoc fieri nequeat, ſaltem à tribus; cæteris abſentibus ſuffragium ſcripto ferentibus, & aſſentientibus: & eorum quæ fiunt in unaquaque Provincia confirmationem à Metropolitano fieri mandans Ref. à Grat. *diſt*. 64. *c.* 1.

Utrum præſens Canon agat de ordinatione, an verò de electione Epiſcopi, ambiguum eſt. Et quidem interpretes græci, ut Balſamon, Zonaras aliique, quos noviſſimè ſequutus eſt Vir eruditus Guilelmus Beveregius Presbyter Anglicanus in notis *ad h. Can.* credunt, ſolùm de electione hic tractari. At inter latinos non pauci ſuſtinent, de *ordinatione* Epiſcopi Canonem loqui: hiſque favet verſio Dioniſii, & Iſidori, qui legunt: Epiſcopum oportere *ordinari*: item, *ordinationem* fieri.

In Can. IV. tam de ordinatione, quàm electione agitur.

Si textum Græcum ſeu originalem conſulamus, veriſimiliùs eſt, & de electione, & ordinatione decerni. Nam præterquam, quod in priori parte Canonis ipſum verbum Græcum propriè ſignificet *conſtitui*, abſtrahens ab electione, & ordinatione, ipſe abſentium in ſcriptis aſſenſus requiſitus ſat innuit, de electione potiùs, quàm ordinatione tractari.

Cùm verò verbum Græcum in altera parte Canonis propriiſſimè ſignificet *manuum impoſitionem*, vix dubitari poteſt, quin de *ordinatione* loquatur: adeò ut Canonis hujus hic videatur proprius ſenſus: Epiſcopum conſtitui oportere ab omnibus Epiſcopis Comprovincialibus: aut ſi id fieri nequeat, ſaltem à tribus præſentibus, cæteris abſentibus electioni per ſcriptum aſſentientibus: quo aſſenſu præſtito, tunc *manuum impoſitio*, ſive ordinatio à præſentibus fiat. Eſt

Digitized by Google

Eſtque hæc Canonis explanatio conformis temporis illius Diſciplinæ, juxta quam, electio, & ordinatio Epiſcorum ſimul peragi ſolebant.

Ratio Canonis IV.

Canonis hujus rationem jam pridem expreſſit Innocentius I. in *Epiſt. ad Victricium cap.* 1. apud Grat. *diſt.* 64. *c.* 4. *Ne unus*, ait, *Epiſcopus ordinare præſumat Epiſcopum, ne* FURTIVUM BENEFICIUM *præſtitum videatur. Hoc enim & in Necæna Synodo conſtitutm eſt, atque definitum.*

Hoc eſt, voluit Synodus, ut Epiſcopus non *furtivè*, ſive clam in ovile ſeu Eccleſiam Chriſti intraret, ſed Eccleſiâ integrâ, quæ per Eccleſiam cujuſque Provinciæ repræſentatur, quaſi probante & aſſentiente.

Hæc licet ſit ſanctiſſima Diſciplina, ſæpiſſimè innovata, & rigorosè obſervari præcepta, non adeò tamen Epiſcoporum, etiam trium, præſentiam crediderim neceſſariam, ut ab uno factam ordinationem crederem invalidam: quod inter alios eruditè oſtendit & evincit jam citatus Guilielmus Beveregius in notis *ad Can.* 1. *Apoſtolorum*, quas addidit ad Pandectas Canonum græcorum, nuper typis elegantiſſimis græcè & latinè cum Commentariis Balſamonis, Zonaræ, & aliorum Græcorum ab ipſo evulgatas.

Excommunicatus ab Epiſcopo, etiam ab aliis rejici debet.

Can. V. primò vult ſervari Canonem ſeu Regulam, quæ pronuntiat, excommunicatum ab uno Epiſcopo, ab aliis non eſſe recipiendum.

Ratio hujus diſciplinæ.

Fundata eſt hæc Regula in unitate Eccleſiæ, & Epiſcopatûs, juxtà vulgatum illud, & ſolemne S. Cypriani effatum: " Epiſcopatus unus eſt, cujus à ſingulis in ſolidum pars tene- ,, tur " *lib. de unitate Eccleſiæ.*

Ut enim unitas illa Eccleſiarum requirit, ut quem cum una Eccleſia communionem habere conſtaret, ab aliis reciperetur; eadem exigit pariter, ab una rejectum, ab aliis ſimiliter rejici.

At conſtat, quod *nonnumquam divina providentia ſinat, per nonnullas nimiùm turbulentas hominum carnalium ſeditiones expelli de congregatione Chriſtiana etiam bonos Viros*; ut notat S. Auguſtinus de *vera Relig c.*6. ibidem addens: quod qui hanc excommunicationem patienter pro pace Eccleſiæ ſuſtinuerint, *eos coronet in occulto Pater, videns in occulto.*

His injuſtis excommunicationibus occurre volens Synodus decrnit:

Excommunicatio leviter ferenda non eſt.

decernit in ſecunda Canonis parte, ut bis in anno Synodus Provincialis habeatur; ut ſi fortè prætendatur, Epiſcopum per iracundiam, aut aliquam animi ſiniſtram commotionem ad excommunicationem proſiliiſſe, id in Synodo examinari poſſit

Hinc patet, ſpiritum Eccleſiæ ſemper fuiſſe, excommunicationem, utpote pœnam graviſſimam non ex paſſione aut leviter eſſe ferendam; ſed maturo judicio, & graviſſima de cauſa: ut etiam noviſſimè Synodus Trid. declaravit *ſeſſ.* 25. *c.* 3. *de ref.*

Prima pars Can. VI. exponitur.

Canonis VI. parte 1. decernitur, ut *antiqui mores ſerventur, qui ſunt in Egypto, Lybia, & Pentapolis, ut Alexandrinus Epiſcopus horum omnium habeat poteſtatem: quandoquidem & Epiſcopo Romano hoc eſt conſuetum:* ſive ut vertunt, Dioniſius & Iſidorus, *parilis mos eſt.*

Mirum! quantis contentionibus ſuper hac Canonis parte tum à Catholicis, tum Acatholicis, hoc præſertim ſæculo ſit digladiatum; quàmque in varios ſenſus, prout quiſque ſuæ conducere judicavit opinioni, dilaceratus, ſeu diſtortus fuerit: neglecto penè ab omnibus naturali, & obvio ſenſu; qui tamen cuique ſine difficultate occurret, & perſpicuus erit; ſi modò occaſionem Canonis, ac ejus compendium nobis à Rufino relictum, unàque reliquum Canonis contextum ſine præconceptæ opinionis præjudicio attenderit.

Occaſio Canonis.

Occaſionem Canoni dedit Meletius Sycopolitanus in Egypto Epiſcopus. Hic cum à Petro Alexandrino in Synodo depoſitus eſſet; tum quod perſecutionis tempore fidem inficiatus Sacrificaſſet, tum ob alias cauſas, ut ſcribit Socrates *Lib.* 1. *cap.* 6. contra Epiſcopum recalcitrare, Sciſmaque conflare, quod ab ejus nomine Melctianum dictum fuit, cæpit; plurimos inſuper Epiſcopos Ordinare; idque ſine conſenſu Epiſcopi Alexandrini: quorum Catalogum recitat Athanaſius Apolog. 2.

Cum verò Epiſcopus Alexandrinus prætenderet ex vetuſta conſuetudine ſibi competere, non in una dumtaxat Provincia, uti commune eſt omnibus Metropolitanis, ſed per totam Ægiptum, Libyam & Pentapolim jus Metropoliticum: adeòque nec ſine ejus conſenſu ibidem Epiſcopos poſſe ordinari, quæſtio ad Synodum Nicænam delata fuit.

Re examinatâ cum Synodus comperiſſet, Alexandrino Epiſcopo

ſcopo ex vetuſta conſuetudine id juris in Provinciis illis fuiſſe, præſenti Canone declaravit, *ut antiqui mores in Ægypto, Libya, & Pentapoli ſervarentur: ut Epiſcopus Alexandrinus horum omnium habeat poteſtatem*; ſcilicet Metropoliticam: *quandoquidem*, inquit Synodus, *Epiſcopo Romano id conſuetum*, vel, *parilis mos eſt*: nimirum idem agendi in pluribus Provinciis, quod in Ægypto, Libya & Pentapoli ex vetuſta conſuetudine prætendebat Alexandrinus Epiſcopus.

Quæ verò eſſent Provinciæ illæ, in quibus hoc Epiſcopo Romano conſuetum eſſet, non expreſſerunt Patres Nicæni: ſed Rufinus, qui ſub finem ſæculi 4. (adeòque nondum ſæculo à Synodo elapſo) ſenſum Canonis, non quidem ad verbum, ſed prout eum obſervari videbat, retulit, Provincias illas expreſſit; ita Canonem referens: *Et ut apud Alexandriam, & ut in Urbe Roma vetuſta conſuetudo ſervetur, ut vel ille Ægypti, vel hic* SUBURBICARIARUM *Eccleſiarum ſollicitudinem gerat.* *Compendium Canonis ex Rufino.*

Quod ergo Patres Nicæni dixêre: quandoquidem Epiſcopo Romano *id conſuetum* eſt, vel, *parilis mos eſt*; id ex relatione Rufini teſtis occulati de facto, quod ignorare haud poterat, refertur ad *Eccleſias Suburbicarias*: id eſt, Eccleſias ſitas in Provinciis Suburbicariis, ſeu Provinciis Romæ adjacentibus, & ſub ditione Vicarii Urbis comprehenſis.

Et ſanè Epiſcopum Romanum eo tempore per illas Provincias jus Metropoliticum exercuiſſe, quale Alexandrinus in Ægypto prætendebat; ut nimirùm Synodos congregare poſſet, nec fas eſſet ſine ejus conſenſu Epiſcopos ordinare, manifeſtum eſt ex S. Leonis Epiſt. 16. c. 1. & 7. ad Epiſcopos per univerſam Siciliam (quæ una erat ex Provinciis Suburbicariis) conſtitutos: & in Notis eruditè more ſuo latiùs exponit Paſchaſius Quenellius.

Comparatio igitur dumtaxat inſtituitur inter hos duos primariarum Sedium Antiſtites ut *Metropolitanos*, ſed *privilegiatos*: id eſt, qui ex vetuſta conſuetudine jus Metropoliticum extendebant ad plures Provincias. Alexandrinus quidem ad Ægyptum, Libyam & Pentapolim; Romanus verò per Provincias Suburbicarias: nequaquam verò per univerſam Eccleſiam; imò nec per integrum Occidentem: cùm certum ſit ex S. Leone, Epiſcopum Romanum in Gallia eo tempore jus Metropoliticum in Epiſcoporum Ordinatione non exercuiſſe. *Epiſt. 10. c. 9. ult. edit.* *Jus Metropoliticum Epiſcopi Romani non extenditur ultrà Provincias Suburbicarias.*

Digitized by Google

Senſus Canonis confirmatur ex verbis Canonis.

Confirmant hanc Canonis expoſitionem verba, quæ in Canone ſubſequuntur: "Similiter & in Antiochia & in aliis Provinciis „ ſua privilegia, ac ſuæ dignitates & auctoritates Eccleſiis ſer„ ventur. Illud autem eſt omninò manifeſtum, quòd ſi quis „ abſque *Metropolitani* ſententia factus ſit Epiſcopus, eum mag„ na Synodus definivit non eſſe Epiſcopum."

Quid evidentius, quàm hìc de ſolis Metropolitanis, ac præcipuè *privilegiatis* ſermonem eſſe? Unde Dionyſius Canoni hunc præfixit titulum: *De Privilegiis, quæ quibuſdam civitatibus competunt* Et in Codice Canonum Eccleſiæ Rom. à Quenellio evulgato (de quo capite ſequenti agetur) hæc eſt Canonis epigraphe: *De Privilegiis primarum Sedium.*

Nulla ergò hoc Canone de Primatu aut Patriarchatu Romani Pontificis fuit quæſtio: ut proinde hic Canon nec Primatui officiat, ut prætendunt heterodoxi; nec Primatum aſtruat, ut nonnulli Catholici, contorquendo Canonis verba, nimis perfractè perſuadere volunt.

Qui plura occaſione hujus Canonis, tum à Catholicis, tum heterodoxis mota & agitata ſcire deſiderat, præter citatos à R. P. Labbæo in obſervat. ad hunc Can. in ult. Conciliorum edit. conſulere poterit Henricum Valeſium l. 3. obſervat. in Socratem, & Beveregium in Notis ad hunc Can.

Gratianus Canonem in plures partes dividit.

Gratianus hunc Canonem refert in 3. partes diſſectum, tamquam 3. diverſos Canones, *diſt*. 64. *c*. 8 & *diſt*. 65. *c*. 1. & 6. Quæ diſſectio, & partium à ſe invicem ſeparatio quantopere aſſequendo vero Canonis ſenſui officiat, nemo non videt.

Canon VII. Epiſcopo Hieroſolymitano honorem priſcâ conſuetudine ipſi tributum conſervat: *Metropoli propriâ dignitate ſervatâ.*

Epiſcopus Ieroſolymitanus nec Patriarcha, nec Metropolitanus conſtituitur.

Hinc clarum eſt, Epiſcopum Hieroſolymitanum, nec Patriarcham, nec Metropolitanum per hunc Canonem conſtitui; ſed honoris prærogativam inter Epiſcopos comprovinciales ipſi dumtaxat ſervari: ut contra Petrum à Marca rectè notat Beveregius ad hunc Canonem. Quin tamen hæc honoris conſervatio à Synodo œcumenica ſpeciali Canone expreſſa multum contulerit, ut faciliùs ad dignitatem Patriarchalem elevaretur, nemo ambigit.

Canonis 8. expoſitio.

Can. VIII. agit de his, qui ſe *Catharos*, id eſt, *puros* nominant: ſive de *Novatianis*. Hi enim ſeipſos, ait S. Auguſtinus, iſto

„ iſto nomine, quaſi propter *munditiam* ſuperbiſſimè, atque „ odioſiſſimè nominant: ſecundas nuptias non admittuut, pœ- „ nitentiam denegant: Novatum ſectantes hæreticum; unde etiam „ *Novatiani* appellantur."

De his itaque prima parte Canonis ſtatuitur, ut accedentes ad Eccleſiam Catholicam *impoſitis eis manibus maneant ſic in Clero.*

Novatiani revertentes ad Eccleſiam ſi fuerint ordinati, non ſunt reordinandi.

Per hæc verba, *impoſitis eis manibus* intelligi Novatianos *ordinatos*; ſive qui apud ſuos erant ordinati, & textus originalis, & totus Canonis contextus evincunt.

Et quidem exemplaria latina à Conſtantinopolitano, & Alexandrino Epiſcopis è græcis fideliter verſa; & ad Concilium Carthag. VI. miſſa habent: "ſi aliquando venerint ad Ca- „ tholicam Eccleſiam Cathari, placuit, ſicut & magnæ Syno- „ do, eos *ordinatos* manere in Clero." tom. 2. Concil. pag. „ 1596.

Hoc ſanè innuit, hic per *ordinatos* ſignificari, Catharos, ſeu Novatianos *ordinatos* ad Eccleſiam revertentes.

In altera Canonis parte, primò exprimuntur conditiones ſub quibus ad Eccleſiam ſint recipiendi: ac deinde decernitur, ut ſi hi, qui ad Eccleſiam Catholicam revertuntur, "invenian- „ tur in vicis, aut urbibus *ſoli ordinati*, qui inveniuntur in Clero, „ erunt in *eodem ordine*. Si autem in eo loco ſit Epiſcopus, aut „ Presbyter Eccleſiæ Catholicæ vult Synodus, ut Epiſcopus „ Catholicus ſuam dignitatem retineat: qui autem apud eos, „ qui *Cathari* dicuntur, nominatur *Epiſcopus*, Presbyteri habeat „ honorem: niſi utique Epiſcopo placeat, ipſum nominis ho- „ norem impertire. Si autem hoc illi non placeat, vel *Chore- „ piſcopi*, vel *Presbyteri* locum excogitabit, ut eſſe omninò „ in Clero videatur; ne in civitate duo ſint Epiſcopi."

Voluit ergo Synodus, ut Novatiani in eodem, quem apud ipſos habebant ordinem, & gradum, etiam Epiſcopalem, maneant in Eccleſia Catholica: modò hoc unum caveatur, *Ne in civitate duo ſint Epiſcopi*: id eſt, duo actualiter functiones Epiſcopales exercentes.

Hunc Canonis ſenſum pluribus poſt Chriſtian. Lupum in Scholiis ad hunc Can. confirmavit Beveregius in notis ad hunc Canonem.

A vero ſenſu Canonis aberravit Gratianus.

Aberravit proinde à verò Canonis ſenſu Gratianus, dum ſecutus verſionem Iſidori legit: *Placuit ſancto Concilio*, ut OR-

Digitized by Google

DINENTUR, *& ſic maneant in Clero*: quaſi redeuntes à Novatianis reordinari deberent: quem ſenſum ipſe Gratianus ſuis verbis immediatè ante Canonem expreſſit: *In Nicæno Concilio Can.* 8. inquit, *de Novatianis ſtatutum eſt, ut ad Eccleſiam redeuntes* ORDINENTUR 1. q. 7. Can. 8.

Sed, petet quis, quomodo Novatiani ſciſmatici ad Eccleſiam reverentes in Clero manere permittuntur; cum juxta illius temporis Diſciplinam, nemo in Clero permitteretur, qui de gravi crimine convictus eſſet? in primis obſervandum, hic non agi de his, qui ſchiſma fecerant, ſed in ſchiſmate nati fuerant; quorum indubiè crimen levius erat: ſed "nec hoc fieret," reſpondet in ſimili S. Auguſtinus, "quoniam revera fieri non „ deberet, niſi pacis ipſius compenſatione ſanaretur." Epiſt. 50. ſeu 185. ult. edit. ibidem pluribus oſtendens, quâ ratione charitas ſubinde exigat, à rigore diſciplinæ nonnihil recedi; præſertim "in hujuſmodi cauſis ubi per graves diſſenſionum „ ſchiſſuras non hujus, aut illius hominis eſt periculum, ſed po„ pulorum ſtrages jacent. Detrahendum eſt, ait, aliquid ſeve„ ritati, ut majoribus malis ſanandis caritas ſincera ſubveniat." Grat *diſt.* 50. *Can.* 25. item: *XXIII. q.* 4. *Can.* 24.

A Clero deponitur, qui ſine crimine ante ordinationem non fuiſſe deprehenditur.

Can. IX. & X. à ſacris functionibus deponunt, qui vel ſine examine Presbyteri ordinati, vel alicujus criminis ſe reos eſſe, cum in eorum vitam inquireretur, confeſſi fuerant: aut tempore perſecutionis lapſos eſſe conſtaret. Quod eſt enim à REPREHENSIONE *alienum*, aut juxta Dioniſium & Iſidorum, *quod eſt* IRREPREHENSIBILE *defendit Eccleſia.*

Senſus ergo eſt: quâcumque ratione contigerit, ut aliquis in Presbyterum fuerit ordinatus, qui poſt Baptiſmum ante ordinationem in crimen aliquod, pro quo in ordinem pœnitentium eſſet redigendus, deprehenditur incidiſſe, deponendus eſt: quia ſolum quod eſt *irreprehenſibile* defendit Eccleſia: juxta illud Apoſtoli: *Oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe.*

Pœnitentes à Clericorum officiis excluduntur,

Unde ad hos Canones alludens Innocentius I. ait: *Canones apud Nicæam conſtituti pœnitentes etiam* ab *infimis Clericorum Officiis excludunt*. Epiſt. 6.

Error Gratiani circà verba Innocentii.

Hanc Innocentii ſententiam referens Gratianus, eam reſtringit ad pœnitentes, *qui poſt actam pœnitentiam ſæcularis militiæ cingulum accipiunt.* Ex quo patet, Gratianum epiſtolam Innocentii non legiſſe: quandoquidem vel ex ſola inſpectione

epiſtolæ

Digitized by Google

epiſtolæ manifeſtum ſit, Innocentium generaliter de omnibus pænitentibus loqui.

diſt. 50. Can. 60.

Can. XI. agit de his, qui ſine neceſſitate, vel ſine facultatum ſuarum ablatione, vel aliquo ejuſmodi, in ſæviſſima illa perſecutione ſub Licinii Tyrannide excitata (quam deſcribit Euſebius lib. 10. c. 8.) lapſi fuerant in Idolatriam. Dicit: quod licet humanitate ſint indigni, *clementiâ* tamen, & *benignitate* in eos uti.

Ex clementia & benignitate voluntariè lapſis imponitur 10. annorum pænitentia.

Attendamus clementiam, & benignitatem. "Quicumque „ ergo, inquit, germanè, & verè pænitentiâ ducuntur, „ tres annos inter auditores exigent, ut fideles, & ſeptem annis „ proſternentur ſupplices: duobus autem annis abſque oblatione „ erunt orationum cum populo participes."

Sanè ſi 10. annorum pænitentia pro enormi quidem, ſed unico peccato à ſanctiſſimis his, ac perſpicaciſſimis Patribus dicatur *clementia* & *benignitas*, ſibi attendant, & meritò exhorreſcant Sacerdotes, quibus inviolabili lege injunctum eſt, *pro qualitate criminum, & pænitentium facultate, ſalutares & convenientes ſatisfactiones injungere!* Concil. Trid. ſeſſ. 14. de pænit. c. 8.

Can. XII. agitur de his, qui pænitentiam Chriſtiano, & generoſo animo ſuſceperant; eumque in finem muniis ſæcularibus nuntium remiſerant; at durante pænitentiâ tamquam canes ad vomitum reverſi, non ſolùm munerum publicorum adminiſtrationem, quam ſtudio pænitentiæ prius rejecerant, rurſus ſuſceperunt, ſed ardentiſſimè; etiam datis pecuniis ambierunt.

Pænitentes relapſi ſeverius puniuntur.

Hos ſeverius, quàm præcedentes Synodus inſequitur; pænitentiam ſcilicet 13. annorum injungens. Permittens tamen Epiſcopis aliquid humanius de iis ſtatuere, *qui lacrymis, tolerantiâ, & bonis operibus converſionem & opere, & habitu oſtendunt.*

Hinc collige, à mente Patrum aberrare quàm plurimum, qui ſolis verbis converſionem pænitentium metiendam credunt.

Epiſcopi pænitentiam ſecundùm fervorem pænitentis diminuere poſſunt.

Inſuper diſcant ex hoc Canone Sacerdotes, attendere ad opera, & fervorem pænitentium: ut ex iis intelligant, quibus reconciliationis beneficium impartiri, quibus procraſtinare debeant. Quod quantâ ſollicitudine, & labore olim exequerentur Epiſcopi, latius deducit Morinus *lib. 6. de pæn. c. 16.*

Can.

Digitized by Google

Vltimum viaticum pœnitentibus in vitæ periculo conſtitutis non negandum.

Can. XIII. decernitur, pænitentibus in vitæ periculo conſtitutis *ultimum & maximè neceſſarium viaticum* non negandum. Si autem viatico accepto nihilominus reconvaleſcant, ad ordinem pænitentium eis redeundum eſſe. Judicio autem Epiſcopi permittit, hujuſmodi pænitentibus moribundis Euchariſtiam poſtulantibus, eam vel annuere, vel negare, prout examine facto viderit convenire.

Per viaticum hic non intelligitur Euchariſtia.

Una circa hunc Canonem occurrit difficultas: quid nimirum ſignificetur per *ultimum & maximè neceſſarium viaticum.*

Hodie illud pro Sacra Euchariſtia accipi; quin & olim frequenter idem ſignificaſſe dubium non eſt; multiſque allegatis teſtimoniis probat D. Du Cange in ſuo Gloſſario V. *Viaticum.* Quin tamen priſtinis Eccleſiæ ſæculis etiam interdum acceptum fuerit pro omni eo, quod ad exitum feliciorem ex hac vita aſſequendum conduceret; ſubſidiumque viæ ad æternitatem peragendæ ſuppeditaret, nemo inficiari poteſt; & pluribus oſtendit Albaſpinæus l. 1. obſervat. c. *XI.*

Et quidem in l. parte per *ultimum & neceſſarium viaticum* intelligi non *Euchariſtiam*, ſed *reconciliationem*, ſeu abſolutionem plura inſinuant.

Cum enim loquatur de *ultimo & maximè neceſſario viatico*, non videtur, quomodo de *Euchariſtia*, quæ abſolutè ad ſalutem neceſſaria non eſt, intelligi queat.

Deinde, quod amplius urget, in ultima Canonis parte decernitur: *Euchariſtiam* pænitentibus in extremo vitæ poſtulantibus, eam concedi, non abſolutè, & ſimpliciter, quemadmodum *ultimum & maximè neceſſarium viaticum* dandum eſſe declaravit; ſed demum, ſi *examine ſuper* vita, & converſatione pænitentis inſtituto Epiſcopus judicaverit. Ut proinde Euchariſtiam ab ultimo, & maximè neceſſario viatico non obſcurè diſtinguere videatur. V. Albaſpineum in notis ad h. Can. ubi hanc Canonis expoſitionem pluribus confirmat.

Catechumeni lapſi 3 annis inter audientes manere debent.

Canon XIV. ſtatuit, ut ſi Catechumeni nondum percepto Baptiſmo lapſi ſint, tribus annis tantùm *inter audientes* ſint, quibus expletis *orent* cum Catechumenis.

Pro intellectu hujus Canonis notandum: quòd qui è gentilibus Baptiſmum petebant, primum ablegarentur ad claſſem eorum, quibus ſolum permiſſum erat audire Evangelium, quod omnibus, etiam gentilibus, & perverſis hominibus permiſſum

erat:

Digitized by Google

erat : atque adeò erat hæc infima Catechumenorum claſſis.

Plures Catechumenicorum claſſis.

Cum verò in hac claſſe tempore aliquo perſeveraſſent, ac zelum aliquem pro religione Chriſtiana oſtendiſſent; & aliquouſque in fide eſſent inſtructi, ad ſublimiorem Catechumenorum claſſem admittebantur : in qua non ſolum audirent, ſed inſuper *orationum*, quæ ſuper Catechumenis fiebant, participes fiebant; & dum orationes recitabantur *genua flectebant*, atque inde *genu flectentes* dicebantur : neque hi Eccleſiâ prius exibant, quàm a Diacono pronuntiatum erat : *Quotquot eſtis Catechumeni egredimini*; & quidem hi juxta Iſidorum propriè dicebantur *competentes*, id eſt, gratiam Chriſti petentes : nam *Catechumeni*, ait, *tantum audiunt*, *necdum petunt*. lib. 2. de Eccleſ. offi. cap. 22.

Senſus Canonis.

Senſus igitur Canonis hic eſt : quòd ſi Catechumenus conſtitutus in ſuperiore claſſe, id eſt, inter COMPETENTES, vel *orantes*, ſeu *genuflectentes* lapſus ſit, redigatur ad infimam claſſem, id eſt, ad *audientes tantùm* : neque cum Catechumenis *oret*, niſi tribus annis expletis : ut interea animus & zelus, quo ad ſuſcipiendam fidem Chriſtianam movetur, rurſus exploretur.

Epiſcoporum & Præsbyterorum tranſlationes vetitæ.

Can. XV. Epiſcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum tranſlationes de una Eccleſia ad aliam prohibet, irritaſque impoſterum fore declarat. Grat. 7. q. 1. Can. 19.

Clerici in Eccleſiis, quibus ſunt ſcripti, manere debent.

Canon XVI. ſequela eſt præcedentis: jubens Præsbyteros alioſque Clericos in ſuis Eccleſiis, pro quibus ordinati ſunt manere: & in aliam Eccleſiam recipi vetans: ſi ſecùs fecerint, communione privandos. Probibens inſuper Epiſcopis, ne alienos Clericos ſine conſenſu proprii Epiſcopi ordinent : aliter factam ordinationem irritam eſſe declarat. Grat. 7. q. 1. Can. 23.

Ratio Canonum.

Rationem hujus Diſciplinæ paucis expreſſit Conſtantinus M. ſub quo hæc Synodus habita fuit. Laudans enim Euſebium Cæſarienſem, quòd noluiſſet ſuâ relictâ Eccleſiâ ad Antiochenam tranſire, ait, "Rectiſſimè fecit prudentia tua, quæ & mandata „ Dei & *Apoſtolicam* atque *Eccleſiaſticam* Regulam cuſtodire „ ſtatuit, Epiſcopatum Antiochenſis Eccleſiæ repudians, quem „ *Dei mandatu* ab initio ſuſcepiſſet." Apud Euſeb. lib. 2. de vita Conſt. cap. 61.

Quaſi diceret, Eccleſia, cui *Dei mandatu* quis ab initio eſt mancipatus, deſeri non debet. Cui conſonat quod conjunctio-

ni,

Digitized by Google

ni, quæ inter Eccleſiam & Paſtorem intercedit, applicetur illud Chriſti: *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparat.* Vide cap. 2. & de tranſl. Epiſcopi.

Clericis uſura, & omnis turpis quæſtus interdicitur.

Canon XVII. Clericos quocumque obtentu uſuras accipientes, aut aliquid aliud excogitantes turpis quæſtûs gratiâ à Clero deponendos, & alienos à Canone eſſe declarat.

Reprimitur Diaconorum arrogantia.

Canon XVIII. Diaconorum quorumdam, qui ſe ſuprà Preſbyteros extollere non verebantur, arrogantiam, faſtum, & audaciam coërcet. Plures hujus arrogantiæ & audaciæ erant radices.

Radices arrogantiæ Diaconorum

Cum enim Diaconi eſſent Epiſcoporum individui Miniſtri, & *à Pontificis latere non recederent*, ut ſcribit Hieronymus ſuper Ezechiel. cap. 48. omnibus plurimum obeſſe, vel prodeſſe poterant.
Hinc non minores dumtaxat Clerici, ſed & Presbyteri eis adulantes, & placere ſtudentes; facilè ſe illis placendi ſtudio ſubjiciebant.

Ulterius, cum Diaconi theſauri Eccleſiaſtici eſſent œconomi, & diſpenſatores, divitiis præ Presbyteris abundare conſueverant; atque hinc altera ſuperbiendi occaſio. " Diaconi, „ ait Hieronymus, ignorantes humilitatem ſtatûs ſui, ultra „ Presbyteros intumeſcebant, & dignitatem non merito, ſed „ *divitiis* æſtimabant."

Diaconi Euchariſtiam Presbyteris diſtribuere prohibentur.

Ex hac Diaconorum arrogantia tandem factum fuit, ut in nonnullis locis Diaconi etiam ipſis Presbyteris Euchariſtiam diſtribuere præſumerent. Quam Diaconorum arrogantiam hic Canon reprimit: *Quoniam*, ait, *nec Canon, nec conſuetudo tradidit, ut qui offerendi poteſtatem non habent, iis qui offerunt, dent Corpus Chriſti.*

Hîc in primis obſerva, Synodum Nicænam non dubitaſſe, quin Corpus Chriſti in Euchariſtia præſens eſſet. Similiter nec dubitaſſe, quin in Eccleſia eſſet verum, & viſibile Sacrificium, quod non ab omnibus, ſed à ſolis Epiſcopis, & Præsbyteris offerretur.

Deinde pro intellectu Canonis notandum: hîc non agi de Presbyteris, qui ad Altare ſacrificabant, ſed de illis, qui unà cum Epiſcopo ſacrificante offerebant: ritu non abſimili; quò hodie recenter ordinati Presbyteri, vel Epiſcopi cum Epiſcopo ordinante Miſſam celebrant: qui ritus olim quotidianus erat.

De

Digitized by Google

De quo vide Morinum de SS. Ordinat. *p.* 3. *exercit* 8.

His itaque Presbyteris cum Epiſcopo offerentibus Diaconi quidam Euchariſtiam porrigebant.

Id verò facilè invaleſcere potuit ſi ſpectes Diaconorum potentiam: quandoquidem eo tempore moris eſſet, ut Diaconi Euchariſtiam ab Epiſcopo aut Presbytero conſecratam populo & minoribus Clericis diſtribuerent: ut latiùs oſtendit Morinus loco citato *exercit*. 9 *cap*. 3. *Diaconi olim Euchariſtiam populo porrigebant.*

Secundùm, quod in Diaconis reprehendit præſens Canon, eſt quod quidam ex Diaconis *etiam ante Epiſcopos Euchariſtiam attingere præſumerent.*

Credunt nonnulli per hæc ſignificari, Diaconos præſumpſiſſe ante Epiſcopos Euchariſtiam ſumere; quibus ſuffragatur Iſidorus, quem ſequitur Gratianus *diſt*. 93. *c*. 14. qui legit: *nec ante Epiſcopos Sacramenta ſumant.* *Diaconi ante Epiſcopos Euchariſtiam attingere vetantur.*

At quia verbum græcum propriè ſignificat *attingere*, incertum eſt, quid Diaconi per hoc voluerint; quidquid ſit, decernit Canon, " Ut hæc omnia auferantur, & Diaconi intra ſuas „ menſuras permaneant: ſcientes quòd ſint quidem Epiſcopi „ miniſtri, Presbyteris verò minores. Accipiant autem ſuo „ ordine Euchariſtiam poſt Presbyteros, iis præbente Epiſcopo „ vel Presbytero. Sed nec in medio quidem Presbyterorum „ liceat Diaconis ſedere. Id fit enim præter Canonem & ordi„nem." *Diaconi inter Presbyteros ſedere non poſſunt.*

Hierarchiam Eccleſiaſticam ex Epiſcopis, Presbyteris & Diaconis divinâ ordinatione conſtitutam, hoc Canone luculentiſſimè expreſſam conſpicimus.

Quod de loco Presbyterorum hìc dicitur, indubiè intelligi debet, de loco in Eccleſia, & præſertim tempore Sacrificii, Presbyteris aſſignato.

Ratio fundamentalis hujus Canonis eſt Regula tradita ab Apoſtolo 1. ad Corint. cap. 14. *Omnia autem honeſtè & ſecundùm ordinem fiant.* *Ratio Canonis.*

Can. XIX. agit de Paulianiſtis, ſeu Paulianis; ita dictis à quodam Paulo Samoſatenſi quondam Patriarcha Antiocheno. *Paulianiſtæ rebaptizandi.*

Et primò quidem ſtatuit, ut qui de his ad Eccleſiam confugerint, hi omninò rebaptizentur.

Porrò cùm Synodus id ſpecialiter de Paulianiſtis decreverit, quidni dicamus cum S. Auguſtino: credendum eſt " Eos Re-

F gulam

Digitized by Google

„gulam Baptiſmatis non tenere, quam ſecum multi hæretici, „cum de Catholica Eccleſia diſcederent, abſtulerunt, eamque „cuſtodiunt." *hæreſi* 44. Quaſi diceret; cùm Synodus œcumenica declaret, Paulianiſtas rebaptizandos, reverentia, quam Synodo debemus exigit, ut credamus, hos hæreticos Regulam ſeu formam Baptiſmatis non tenuiſſe: ideòque & ipſorum baptiſmum potiùs, quàm aliorum hæreticorum, qui Regulam Baptiſmatis ſecum ab Eccleſia abſtulerunt, & cuſtodiunt, eſſe invalidum.

Paulianiſtæ quomodo ad Clerum admittendi?

In ſecunda Canonis parte decernitur, "Ut ſi qui è Paulianiſtis revertantur, qui apud ſuos fuerant de Clero, hi ſi à culpa, & reprehenſione alieni ſint, rebaptizati ordinentur à „Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopo. Si verò examinatio eos non „eſſe aptos deprehenderit, deponi eos oportet. Similiter au„tem & de Diaconiſſis, & omninò de omnibus, qui inter Cle„ricos numerantur eadem forma ſervabitur."

Quid de Diaconiſſis revertentibus ſtatuatur.

Quia verò quis dubitare potuiſſet, quare Synodus ſpecialiter *Diaconiſſas* expreſſerit, cùm Clericorum tantùm in genere meminerit, ſubdit: "Diaconiſſarum autem *meminerimus*, quæ in „habitu quidem cenſentur, quoniam nec ullam habent manuum impoſitionem, ut omninò inter Laïcos connumerentur."

Quaſi diceret, ideo *Diaconiſſarum* ſpecialiter meminiſſe oportuit; quia cùm manuum impoſitionem non accipiant; habeanturque communiter pro Laicis, niſi ſpecialiter eſſent expreſſæ, videri potuiſſent non comprehenſæ: atque adeò, ſi quæ inter Paulianiſtas in hoc miniſterio eſſent, & ad Eccleſiam reverterentur, ad idem miniſterium in Eccleſia Catholica forſan admiſſæ non fuiſſent, niſi ſpecialis earum mentio facta foret.

Morinus Canonem in alienum ſenſum detorquet.

Hic eſt naturalis & obvius illorum ſenſus, quæ in alienum ſenſum detorquet Morinus; dum credit in priori parte indicari, Diaconiſſas per manuum impoſitionem communiter eſſe ordinandas, & in poſteriori à Regula generali exceptionem ſubjici: cùm nequidem ex ullo antiquitatis monumento conſtet, Diaconiſſas per manuum impoſitionem, ſaltem tempore Synodi Nicænæ, fuiſſe ordinatas.

Hunc Canonem refert Gratianus 1. *q.* 1. *can.* 52. ſed pro *Diaconiſſas* legit, *Diaconos*: ac inſuper ultimam partem Canonis omittit.

Can. XX. decitur: "Quoniam ſunt quidam, qui in Die Dominico

Digitized by Google

„ minico *genu-flectant*, & ipſis diebus Pentecoſtes; ut omnia ſimiliter in omni Parochia ſerventur, viſum eſt S. Synodo ut *ſtantes* Deo orationes effundant." *Grat. de conſ. diſt.* 3. *can.* 10.

Quando inter orandum ſit ſtandum?

Hinc patet, primis ſæculis obtinuiſſe, ut publicæ preces à Chriſtianis flexis genibus, idque per totum annum, præterquam diebus Dominicis, & illis 50. qui Pentecoſten inter & Paſcha interfluunt, peragerentur. His enim diebus genu inter orandum flectere nefas exiſtimatum eſt. "Die Dominico, ait Tertullianus, jejunium nefas dicimus, vel de *geniculis* adorare. Eâdem immunitate à die Paſchæ in Pentecoſten uſque gaudemus." *de corona milit. cap.* 3.

Ejuſdem ritûs meminere Autor quæſtionum & reſpoſionum ad orthodoxos inter Opera Juſtini Martyris: *quæſt.* 115. Baſilius de Spiritu S. *c.* 27. Ambroſius *ſerm.* 61.; Auguſtinus *epiſt.* 119. ad Januar. Iſidorus *l.* 1. *de divin off. c.* 13. Ritûs illius myſterium & moralem rationem breviter exponens: "Idcirco autem totius Qninquageſimæ dies poſt Domini reſurrectionem reſolutâ abſtinentiâ in ſola lætitia celebrantur, propter figuram futuræ reſurrectionis, ubi jam non labor, ſed requies erit lætitiæ: ideòque his diebus nec genua in oratione flectuntur; quia ſicut quidam ſapiens ait; in flexu genuum pœnitentiæ & luctûs indicium eſt. Unde etiam per omnia eandem ſolemnitatem, quam die Dominico cuſtodimus, in quo Majores noſtri nec jejunium, nec genua eſſe flectenda ob reverentiam Dominicæ reſurrectionis tradiderunt.

Cur diebus dominicis, & tempore Paſchali non ſit genu-flectendum?

Cùm verò tempore hujus Concilii aliquibus locis hæc antiqua conſuetudo non ſervaretur, eam ubique ſervandam dixerunt: *ut omnia ſimiliter in omni Parochia obſerventur:* hoc eſt, ut eadem precandi formula ubique obtineat; & omnia Sacra uniformiter peragantur.

Uniformitas in publicis precibus Patribus ſummopere curæ fuit.

Hinc collige, quantæ curæ fuerit his Sanctiſſimis Patribus uniformitas in publicis officiis peragendis; cùm rem adeò ex ſe indifferentem, nec directè vel indirectè in Scripturis præceptam, ſuâ demum auctoritate præcipiunt: hac ſolâ ratione, ut omnia Chriſtianourm divina officia, ubique terrarum, quantum fieri poteſt, uniformiter celebrarentur.

Dum de ſenſu horum Canonum agitur parum fidendum Gratiano.

Qui pauliſper attenderit ad ea, quæ occaſione horum Canonum in Gratiano notata ſunt, non difficulter intelliget; parum fidendum eſſe Gratiano, dum de ſenſu Canonum agitur: ſed recur-

Digitized by Google

currendum eſſe ad ipſos Canones. Et quidem cùm hi Canones, & reliqui, qui hoc Codice continentur, græcè primitùs editi ſint, potiùs ad græca, quàm latina exemplaria recurrendum eſſe, rectè monet Antonius Auguſtinus *l.* 1. *de ement. Grat. dial.* 11.

§. VIII.

De Canonibus Ancyranis.

CAnonibus Nicænis in Codice *Eccleſiæ univerſæ*, de quo hic agitur, immediatè ſubjiciuntur Canones Synodi Ancyranæ: quæ habita fuit ſub initium ſæculi. IV.

Interfuêre cum Vetali Antiocheno 18. Epiſcopi ut communiter volunt, & aſſerit Gratianus *diſt.* 16. *c.* 11. 24. aut ut alii nonnulli 14. qui plerique & Nicæno Concilio aſtiterunt; & plures glorioſo martyrio fidem, quam verbis propugnaverant, obſignarunt.

Primaria conveniendi ratio fuiſſe videtur, diſpicere, quâ ratione procedendum eſſet cum iis, qui in perſecutione Maximini aliquid contra Fidem, aut Religionem commiſerant; ſi ceſſante jam perſecutione reverti, & pœnitere deſiderarent: uti ex Canonibus haud difficulter colligitur: plerique enim modum, & tempora pœnitentiæ præſcribunt.

Presbyteri qui ſemel fidem abnegarunt, licet poſteà generoſe pro fide pugnarint, nullis Sacerdotale Officium obire poſſunt.

Can. 1. agit de presbyteris, qui tempore perſecutionis vi tormentorum victi ſacrificaverant idolis; ſed poſtmodum pœnitentiâ ducti contra reluctati ſunt; idque non *ſimulatione quâdam*, ſed *verè*; nec *hoc priùs marchinati ſunt*, & *conſulto egerunt*, *ut tormentis ſubjicerentur, ita ut ſpecie & apparenter tantùm inferrentur*: de his, inquam, decernitur, *eos cathedræ quidem honoris eſſe participes*, *non licere autem ipſis offerre & concionari*, *vel omninò aliquod Sacerdotale munus obire.*

Duo præcipua Presbyterorum officia hîc expreſſa conſpicimus. Alterum *offerre* ſacrificium. Verbum enim græcum hîc idem eſt, quo utitur Paulus ad Hæbræos, ut oblationem ſacrificii ſignificet. Alterum *concionari*; ſivè ut Dionyſius & Iſidorus vertunt *ſermones ad populum facere.*

Ulterius ex hoc Canone collige, Patres cenſuiſſe repellendos non ab oblatione Sacrificii dumtaxat, ſed etiam à munere

nere *concionandi* aliiſque Officiis Sacerdotalibus, qui vel ſemel Chriſti fidem negaverunt, tametſi *verè* & ex *animo* poſtmodum pro ejuſdem fidei confeſſione generosè & fortiter reluctati fuiſſent; imò & tormenta ſuſtinuiſſent. Hinc intellige, quantam vitæ innocentiam Patres illi requiſiverint, ut quis dignus eſſet, aliis Chriſti Evangelium anuntiare.

Magna morum innocentia requiſita, ut quis aliis Evangelium prædicet.

Nota denique, quantâ ſolicitudine Sanctiſſimi hi Patres examinarint, quo animo, & affectu pœnitentium opera forent peracta; ut vel hinc hodie diſcant Sacerdotes, eodem ſpiritu, & cura pœnitentium actiones diſcutere, & expendere.

De Diaconis idem, quod de Presbyteris ſtatutum fuit, edicitur.

Can. II. loquitur de Diaconis, qui ſimiliter ut Presbyteri, de quibus in Canone præcedenti, lapſi ſunt; & poſtmodum reluctati: ut hi ſimiliter *honorem quidem habeant: ceſſent verò ab omni ſacro miniſterio, ſive à pane, ſive à calice offerendo, vel prædicando: niſi Epiſcopi, conſcii eorum laboris, & humilitatis & manſuetudinis voluerint iis amplius aliquid impertiri.*

Functiones ad Lyturgiam pertinentes Diaconis interdicuntur.

Per *Sacrum miniſterium* quod Diaconis hoc Canone interdicitur, intelliguntur functiones Diaconi oblationem ſacrificii reſpicientes; ſive quas tempore Liturgiæ Diaconi, tamquam Miniſtri Epiſcoporum & Presbyterorum, obibant. Aliæ verò functiones officium ſacerdotale non reſpicientes, quales erant curam Martyrum & Confeſſorum, aut etiam pauperum gerere; rerum temporalium diſpenſatorem agere; denique alia Epiſcoporum exteriora, & temporalia negotia curare, his Diaconis interdictæ non erant.

Quid per *offerre panem*, & *Calicem*, quod Diaconis ſpecialiter interdicitur, intelligatur, incertum eſt. Morinus credit intelligi oblationem, quâ Diaconi *Euchariſtiam* ſub ſpecie panis & vini, populo deferebant, ſive diſtribuebant: unde ipſe ververtit, *panem* & *Calicem* DEFERRE. De SS. Ordinat. *parte* 3. *exercit. IX. cap.* 3.

Verùm cum ſimpliciter, nullo addito dicatur, *panem* & *Calicem offerre*, veriſimiliùs eſt, hîc agi de eâ oblatione, quâ Diaconi Epiſcopo materiam Sacrificii offerebant, ſive præſentabant; cujus meminit Iſidorus dicens: *Levitæ inferunt oblationes in Altaria:* quemadmodum & hodie panem & calicem Preſbytero tradere conſueverunt.

Per *prædicare* in hoc Canone propriè non ſignificatur, ut in

Digitized by Google

Quid ſignificet prædicare in hoc Canone.

præcedenti *ſermonem ad populum habere*; ſed verbum græcum propriè ſignificat *præconem agere.* Diaconis enim olim incumbebat altâ voce, inſtar præconis, ritus & ordinem Liturgiæ moderari; indicando Fidelibus & Cathecumenis, quando flectendum, quando ſurgendum, quando exeundum eſſet, aliaque ſimilia: quemadmodum hodie voce ſublimiori Diaconi dicunt: *flectamus genua: procedamus in pace: ite miſſa eſt* &c

Hîc quiſque attendat, quanta morum innocentia à Patribus exacta ſit, ut quis functiones, vel incruentum Miſſæ Sacrificium dumtaxat reſpicientes, obire poſſet.

Quid agendum cum iis qui per violentiam immolare coacti ſunt.

Canone 3. Quæritur, quid agendum de iis, quorum manus per meram *violentiam*, ipſis *planè reluctantibus & invitis*, funeſtis idolorum ſacrificiis admotæ fuerant: aut per vim, vel violentiam pollutos cibos comedere coacti erant; ſtatuiturque eos citrà pœnitentiam ad communionis gratiam eſſe recipiendos.

Summa Patrum cura ne quis indignus ad gratiam communionis admittatur.

Verùm ſi attendamus circumſtantias & conditiones quæ concurrunt; apparebit, vel ex hoc ſolùm, quòd ſuper hoc caſu fuerit dubitatum & Synodi ſententia expedita, ſtupendam fuiſſe Patrum curam, ne quis indignus ad communionis gratiam reciperetur.

I. Supponunt, quòd *fugientes* comprehenſi ſint: adeòque potiùs patriam, & res ſuas domeſticas deſerere, quàm fidem; aut etiam tentationi ab ea deflectendi ſe exponere, in animo habuerint.

II. Quòd ademptis facultatibus *tormenta* ſuſtinuerint, aut in cuſtodiam truſi, proclamaverint *ſe Chriſtianos eſſe*: & conſequenter, cum evidenti mortis periculo fidem ſuam profeſſi ſint.

III. Quòd eo etiam tempore, quo per violentiam manus eorum ad Sacrificia attrahebantur, aut cibos pollutos per neceſſitatem ſumere cogebantur, confiterentur *jugiter ſe Chriſtianos eſſe*; proinde ſuam in fide conſtantiam *jugiter* declararent.

IV. Quòd luctum rei, quæ contigit *inceſſabiliter oſtendebant omni dejectione, & habitu, & humilitate vitæ.*

Quis hanc Patrum curam in admiſſione ad communionis gratiam cum hodierna Sacerdotum incuria conferens non perhorreſcat!

Sed quod omnem excedit ſtuporem, hos generoſos Chriſti Athletas, ne dicam glorioſos Martyres, ad Clerum admittere noluit

Digitized by Google

noluit Synodus, *niſi etiam præcedens eorum vitæ inſtituendæ ratio recta inveniatur:* quaſi macula vitæ præcedentis nec per martyrium ſufficienter elui videretur; ut eorum innocentia ſanctitati Sacerdotii reſponderet.

Canone 4. & 5. agitur rursùs de his, qui ſacrificare coacti fuerant; ſed præterea *cœnaverunt in idolio,* ſive in loco, in quo cibi idolis immolati apponebantur.

Summa ex actitudine expendenda circumſtantia peccati, ut pro iis congrua pœnitentia ſtatuatur.

Obſervatione dignum, quantâ exactitudine circumſtantias peccati expendant Patres, ut tempora pœnitentiæ, & reconciliationis præſtituant.

Si enim conſtiterit, eos ad cœnandum quidem fuiſſe *abductos,* ſed LÆTIORI *habitu acceſſiſſe,* & *veſtem* SUMPTUOSIOREM aſſumpſiſſe, *& parati prandii,* NON ÆGRÈ *id ferentes, participes fuerunt,* SEX *annorum pœnitentia injungitur* à Synodo. Si autem cum *veſte* LUGUBRI *acceſſerint* & *accumbentes* quidem *comederint, ſed* TOTO *accubitus tempore* LACRYMAS FUDERINT, poſt TRIENNALE *ſubſtrationis tempus impletum, ſine oblatione recipi* vult; ſi autem *non comederint,* prædictum triennium ad *biennium* contrahitur.

Epiſcopi pro modo converſionis tempora pœnitentiæ contrahere vel prolongare poſſunt.

Additur tandem, ut Epiſcopi *modo converſationis examinato, poteſtatem habeant utendi vel clementiâ, vel plus temporis adjiciendi. Ante omnia autem,* ait Canon, *& præcedens vita, & quæ conſecuta eſt examinetur, & ſic eis clementia impertiatur.*

Parum fidendum Gratiano in relatione Canonum.

Hos Canones refert Gratianus *diſt:* 50. *can.* 32: Sed, ut notant correctores Rom. *Verbis Concilii in compendium redactis.* Hinc rurſus conſequens, in relatione Canonum Gratiano non eſſe fidendum. Deinde monent eidem correctores: *Sunt tamen nonnulla in hoc capite emendata, & locupletata ex verſionibus, quas Gratianus videtur ſecutus.* Unde intelligere licet, non omnia eſſe Gratiani, quæ hodie in editione Romana ſub nomine Gratiani leguntur: de quo fuſius infra, ubi de decreto Gratiani tractabitur.

Non omnia ſunt à Gratiano poſita quæ hodie in ejus decreto leguntur.

Can. VI. agit de his, *qui ſupplicii minis, & bonorum ablationis, vel exterminationis tantum ceſſerunt, & ſacrificaverunt:* quibus, ſi hactenus Pœnitentiam non egerunt, ſex annorum Pœnitentia per diverſos gradus peragenda imponitur, priusquam ad *perfectum,* id eſt communionem Euchariſticam, admittebantur.

Pœnitentia VI. annorum impoſita his, qui metu ſupplicii ſacrificaverunt.

Canon 7. vult, ut hi, *qui in feſto Ethnico, in loco gentilibus*

Digitized by Google

Examinanda vita præterita, et præſens Pœnitentium ut de eorum reconciliatione ſtatuatur.

tus deputato convivati ſunt; ſed PROPRIOS *cibos attulerunt, & commederunt duobus annis pœniteant.* Vtrum verò his expletis, *cum oblatione* recipiendi ſint, *eſt Epiſcoporum examinare, & aliam vitam in unoquoque inquirere* : vel ut vertit Dionyſius: *probantes vitam eorum, & ſingulos actus examinantes:* & juxta Iſidorum: *unusquiſque Epiſcoporum examinet, vitæ eorum præteritæ, ac præſentis habitâ ratione.*

Hîc rursùs docentur Sacerdotes, ut dum agitur de conciliandis pœnitentibus, aut ad S. Communionem admittendis, vitæ eorum non præſentis dumtaxat, ſed & præteritæ rationem ineant; ſingulosq́ue actus expendant.

Numerus peccatorum mortalium attenditur in pœnitentiis imponendis.

Can. VIII. vult, ut qui vi coacti ſecundò & tertiò ſacrificaverint *ſeptimo* dumtaxat anno perfectionem communionis, id eſt Euchariſtiæ, recipiant.

En juſtificata lex Eccleſiæ, quæ præcipit, numerum peccatorum mortalium in confeſſione exprimere: ut hac viâ Confeſſarius peccatorum gravitati ſatisfactiones proportionatas imponere queat.

Tempore pœnitentiæ vita pœnitentiam attendenda.

Canon IX. pœnitentiam 10. annorum imponit his, qui non tantùm ipſi à fide deviarunt, ſed etiam aliis idem perſuaſerunt: *Eorum autem in eo quoque tempore vitam examinare oportet.*

De diaconum continentia.

Canone X. decernitur, ut ſi quiſquam in Diaconum ab Epiſcopo ordinandus proteſtatus ſit, & dixerit, *velle ſe conjugio copulari, quia ſic manere non poteſt: hic ſi poſt modum uxorem duxerit, ſit in miniſterio: eo quod ei ab Epiſcopo ſit conceſſum:* vel ut vertunt Dionyſius & Iſidorns: *propterea quod eis Epiſcopi licentiam dederunt.* Qui autem hoc ſilentio præterito, & in ordinatione *ut ita manerent, ſuſcepti ſunt, poſtea autem ad Matrimonium venerint, ii à Diaconatu ceſſent:* vel ut legit Dionyſius: *quicumque ſane tacuerint, & ſuſceperint manus impoſitionem, profeſſi continentiam, & poſtea nuptiis obligati ſunt, à miniſterio ceſſare debebunt. Grat: diſt:* 28. *can:* 8.

Mirum! quantum contra Rom: Eccleſiam Diaconis continentiam imperantem hunc Canonem urgeant hæretici: cum tamen ſi attendatur, potius eam continentiæ legem confirmet, quam infirmet.

In primâ enim Canonis parte decernitur, ut ſi Epiſcopus aliquem in Diaconum aſſumere deſideret, iſque proteſtetur,

&

Digitized by Google

& dicat, ſe donum continentiæ non habere; ideòque uxorem ducere velit; ſi Epiſcopus perſiſtat, eumque Diaconum ordinet, ac poſtea uxorem ducat, *in miniſterio maneat*: rationem ſubdit: *eò quòd hoc ſit illi ab Epiſcopo conceſſum.* Quid porrò hæc *licentia Epiſcopi*, niſi diſpenſatio? Ad quid verò *diſpenſatio*? Niſi ut à Lege generali contrariâ, juſtâ de causâ recedatur: ergò etiam tempore hujus Synodi erat generalis quædam Lex, Diaconis continentiam imperans, ſed cujus, juxta temporis illius diſciplinam, relaxatio ſive diſpenſatio penes Epiſcopum erat.

Tacita profeſſio continentiæ in ſuſceptione Diaconatus.

Ulteriùs ex poſteriori Canonis parte conſtat, *tacitam continentiæ profeſſionem* tunc notam fuiſſe; eique Diaconos, qui licentiam ducendi uxorem ab Epiſcopo ante Ordinationem non acceperant, fuiſſe obſtrictos; adeò ut ſi uxores duxiſſent, à Diaconatu, ſive miniſterio ceſſare deberent. De dimittendis uxoribus nihil dicitur: unde apparet, nec eo tempore Diaconatum fuiſſe impedimentum dirimens Matrimonium: forſan ne Gentilibus occaſio daretur ſuſpicandi, Chriſtianos Matrimonia improbare.

Diaconatus non fuit impedimentum dirimens matrimonium.

Canone XI. " Deſponſas aliis puellas, & ab aliis poſtea raptas, viſum eſt iis, quibus deſponſæ erant, reddi; etiamſi vim paſſæ ſint, " vel ut legit Iſidorus: *Etiamſi à raptoribus florem pudoris ſui amiſiſſe conſtiterit. Grat.* 27. *q.* 2. *Can.* 47.

De puellis raptis quid agendum.

Canon XII. declarat, eos qui ante Baptiſmum Sacrificaverunt, & poſtea baptizati ſunt, ad Ordines promoveri poſſe, *ut qui abluti ſunt*: vel ut legit Iſidorus: *tamquam ab omni crimine lavacri ſalutaris ſanctificatione purgatos.*

Cathecumeni lapſi, & poſtea baptizati ordinari poſſunt.

Dionyſius huic Canoni dedit hunc titulum: *De his qui cum catechumeni eſſent, idolis immolaverunt*: quo indicavit, hîc non agi generaliter de omnibus, qui ante Baptiſmum ſacrificaverant: quaſi dubitatum fuiſſet, an generatim Gentiles ad Baptiſmum converſi à Sacris Ordinibus fuiſſent excludendi ob idololatriam in Gentilitate commiſſam; ſed ſolùm de veris Catechumenis, id eſt, qui jam *probati* erant, *verè* ac *ſincerè* Religionem Chriſtianam deſiderare: publicè, ac inſtanter eam expetentes: qui non tantùm monita & inſtructiones Paſtorum avidè excipiebant, ſed etiam legibus & diſciplinæ Eccleſiæ ſe ſubmittentes, in numerum Catechumenorum per ſignum *crucis*

Canon agit de veris & propriè dictis Cathecumenis.

 fronti

Digitized by Google

fronti eorum impreſſum erant recepti; & ita quodammodo in utero Matris Eccleſiæ formabantur, ut per Baptiſmum tandem renaſcerentur. *Nondum*, ait S. Auguſt. ad Cathecumenos, *quidem per Sacrum Baptiſmum renati eſtis, ſed per crucis ſignum in utero Sanctæ Matris Eccleſiæ concepti eſtis.*

De his Catechumenis dubitatum fuit, an lapſi in idololatriam irregularitatem non incurriſſent: quia licet nondum eſſent baptiſati, Legibus Eccleſiæ tamen videbantur ſubjecti. Decrevit nihilomimùs Synodus, eos ad Ordines eſſe admittendos, *tamquam ab omni crimine lavacri ſalutaris ſanctificatione purgatos.* Quaſi diceret: cum per Baptiſmum crimina omnino abluantur; *vetus homo exuatur, & novus induatur*, etiam irregularitas, quæ in crimine unicè fundatur, ceſſare debet.

Interim vel ex hoc ſolum, quod hic caſus ut dubius Synodo propoſitus fuerit; intelligi poterit, qualis tunc de innocentia, & vitæ puritate ad Sacerdotium requiſitâ, fuerit idea.

De Chore-epiſcopis.

Can. XIII. in Codice Eccleſiæ vniuerſæ Juſtelli ita latinè legitur: *Chore-epiſcopis non licere Preſbyteros aut diaconos ordinare; ſed nec Preſbyteris civitatis ſine litteris Epiſcopi in aliena Parochia aliquid agere.* Huic verſioni conſonat Iſidorus ita legens: "Vicariis ,, Epiſcoprum, quos Græci *Chore-epiſcopos* vocant, non licere vel ,, Diaconos ordinare: ſed nec Preſbyteris Civitatis ſine Epiſco- ,, pi præcepto amplius aliquid imperare, vel ſine auctoritate lit- ,, terarum eius in unaquaque Parochia aliquid agere."

Verſio Iſidori, licet à græco Textu diverſa videtur genuina.

Hanc lectionem, licet à Græco aliquatenus diuerſam, eſſe, genuinam pluribus confirmat Beveregius ad hunc Canonem; ibidem obſervans, in Græcis exemplaribus, tam manuſcriptis quam inpreſſis, quæ hactenus reperta ſunt, lectionem huius Canonis eſſe corruptam: quod etiam Elias Du Pin in hujus Canonis relatione notavit. tom 2. biblioth.

Quid ſignificet vox Chore-epiſcopus.

Vox *Chore-epiſcopus* eſt vox græca, compoſita ex duobus vocabulis *villa* & *Epiſcopus*: unde latinè ſonat idem quod *villæ Epiſcopus.* Hinc in Capitularibus Regum Francorum *l. 7. cap* 187. dicuntur *villani Epiſcopi.*

Chore-epiſcopi inſtituti, ut eſſent Epiſcoporum Vicarii.

Primitus inſtitutos eſſe conſtat, ut forent Vicarii Epiſcoporum in villis, & pagis; & Epiſcopalia munera minoris momenti in eis obirent: ideoque, ut mox vidimus, Iſidorus eos in hoc Canone *Vicarios* Epiſcoporum nominare non dubitat.

Num Chore-epiſcopi fuerint vi ſua ordinationis Epiſcopi,

Digitized by Google

an ſimplices dumtaxat Presbyteri? Quæſtio fuit jam pridem inter eruditos, & modo eſt agitata: de qua Canonis 10. Antiocheni expoſitio aliquid nos dicere coget.

Cæterum ex eo quod præſens Canon adeò ſollicité moneat, Preſbyteris Civitatis ſine autoritate Epiſcopi nihil licere, non obſcurum eſt; Patribus perſuaſum fuiſſe, plenitudinem Sacerdotii in Epiſcopis reſidere: qui portionem illius in Presbyteros aliofque inferiores Miniſtros, prout neceſſitas aut utilitas Eccleſiæ requirere videntur, ita diffundunt, ſeu potius iis communicant, ut tamen ipſi plenitudinem eius in ſe retineant; uti eruditè oſtendit, & è Patribus petitis teſtimoniis confirmat Petrus Aurelius. *In vindiciis cenſ. Sorbon. pag.* 87.

Plenitudo Sacerdotii in Epiſcopis.

Canon XIV. declarat, liberum quidem eſſe Presbyteris & Diaconis abſtinere à carnibus, ita tamen ut oſtendant quod eas non credant immundas.

Hinc elucet praxis mortificationis, & ſingularis pænitentiæ primis ſæculis à Presbyteris, & Diaconis aſſumpta, & à Patribus probata.

Abſtinentia à Canonibus jam pridem uſitata.

Can. XV. decernitur, quod ſi quæ ex iis quæ ad *Dominicum*: aut, ut vertit Dionyſius: *ad Eccleſiam* pertinent; vel juxta Iſidorum, *de rebus Eccleſiæ, dum non eſſet Epiſcopus Presbyteri vendiderint, revocare Dominicum*, aut juxta Dionyſium, *reſciſſo contractu ad jura Eccleſiaſtica revocari*. Judicio autem Epiſcopi relinqui, an pretium oporteat (emptorem) recipere, an non: *utpote quod eorum quæ ſunt vendita, eis ipſis majus pretium reddiderint*.

Prohibita rerum Eccleſiæ alienatio ſine conſenſu Epiſcopi.

Hinc collige primò, etiam eo tempore Eccleſiis fuiſſe res immobiles 2. Penes Epiſcopos primariam rerum illarum fuiſſe adminiſtrationem. 3. Etiam eo tempore, Patres ſollicitos fuiſſe, ne temere bona Eccleſiæ alienarentur. 4. Epiſcopos potuiſſe alienationem ſede vacante factam revocare: ita tamen ut expendant, an emptor ex re vendita id receperit, quod pretio dato æquivaleat; aliàs ne Eccleſia alieno damno locupletetur pretium fore reddendum.

Corollaria IV. ex Canone educta.

Can. XVI. XVII. XIX. XX. XXI. XXII. XXIII. XXIV. XXV. Pro variis criminibus varia genera, ac tempora pænitentiarum, ſpectatâ perſonarum, & criminum conditione, ac modo, quo perpetrata ſunt, determinant: & quidem de mulieribus, quæ fornicatæ ſunt, & fætus in utero perimunt, & fætuum necatoriis medicamentis faciendis dant operam, *prior* qui-

In determinandis pænitentiis attendenda gravitas criminum, conditio perſona-

Digitized by Google

rum; modus perpetrationis, & temporis diuturnitas, quo peccatis inhæſerunt.

quidem definitio, ait Can. 21. *uſque ad vitæ exitum prohibebat, & ei quidam aſſentiuntur, ſed humanitate tamen utentes, decrevimus decennium per gradus prædefinitos impleant.*

Hi Canones, ſi attentè legantur, oſtendent, quanta fuerit Patrum illorum ſollicitudo, & ſtudium, ut pro qualitate criminum, & conditione pœnitentium convenientes ſatisfactiones imponerentur. Quàm ſollicitè attenderent tempus, quo quis peccatis inhæſiſſet. *Quod ſi inexplebiliter his hæſere criminibus, ad agendam pænitentiam* PROLIXIUS *tempus inſumant*, ait Can: XV. apud Dionyſium: vel ut legit Iſidorus: *quod ſi perſeverantius abuſus fuerit hoc crimine, hic* PROLIXIUS *tempus*, 20. *annorum pænitentiam, ſuſcipiat.* Ac denique volunt, ut vitæ & converſationi pœnitentium ſollicitè attendatur, *ut ſecundum converſationem pænitentium poſſint* Epiſcopi *extendere tardantibus*, & minuere *ſtudioſè feſtinantibus* tempora penitentiæ. Ut habet Can. XXII. apud Dionyſium.

De Epiſcopis ordinatis, ſed à populo & Clero rejectis.

Can. XVIII. agit de Epiſcopis pro certa parochia, ſive ut hodie loquimur, Diocæſi, ordinatis, ſed *rejectis*: hoc eſt, quos Clerus, & populus illius Parochiæ pro ſuo Paſtore recipere nolebant. Id verò non rarò, aut difficulter accidebat ſpectatâ temporis illius diſciplinâ, quæ Cleri, & populi in electione Paſtorum ſuffragia admittebat; volebatque ut qui omnibus præficitur ab omnibus probaretur: nec invitis facilè Paſtor obtruderetur. Ad quam diſciplinam reſpiciens S. Leo, ad Epiſcopum Theſſalonicenſem ſcribit *Epiſtola.* 21. ut hoc in ordinatione Epiſcopi caveretur, *ut nullus invitis, & non petentibus ordinetur, ne civitas Epiſcopum non optatum, aut contemnat, aut odirit; & fiat minùs religioſa, quàm convenit, cui non licuerit habere quem voluit.*

De his ergo Epiſcopis non receptis, quos & *vacantes* vocabant, ſtatuitur hoc Canone; nec alienas Parochias ſive Diocæſes audeant invadere; aut adverſùs Epiſcopos ſeditiones excitare ſub pœna ſegregationis. Si autem velint in *Presbyterio* ſedere, in quo prius erant Presbyteri, *ipſos honore non moveri*; ſive quòd honor Epiſcopalis ipſis in ſeſſione publica conſervabitur: qui eis tamen dicitur auferendus, ſi ſeditiones excitare præſumpſerint. Apud Gratianum *diſt.* 92. *Can.* 6.

Epiſcopi Presbyteris ſuperiores.

Ex hoc Canone diſcimus, eo etiam tempore diſtinctos fuiſſe Presbyteros ab Epiſcopis; hoſque illis fuiſſe ſuperiores, & digni-

Digitized by Google

dignitate eminentiores: Eccleſiam quoque fuiſſe ſollicitam ut dignitatibus Eccleſiaſticis debitus honor ſervaretur; omniſque ambitio in occupandis cathedris damnaretur.

Præter hos 25. Canones citat Gratianus ſub nomine hujus Synodi unum contra ſortilegos, & maleficos: 26. *q.* 5. *Can.* 12. De quo etiam monent Correctores Romani: " In Concilio ,, Ancyrano græco, aut latino, neque impreſſo, neque ma- ,, nuſcripto eſt inventus. " *Error Gratiani.*

In hunc, ac plurimos alios errores incidit Gratianus occaſione collectionis ſeu decreti Burchardi Epiſcopi Wormatienſis, qui *l.* 10. *c.* 1. primus hunc Canonem tribuit Ancyrano Concilio; ſed de hoc plura, ubi de hac Burchardi collectione agetur.

§. IX.

De Canonibus Neocæſarienſibus.

POſt Canones Ancyranos ſequuntur Canones ſanctorum & beatorum Patrum, ut loquitur auctor priſtini codicis, qui convenerant Neocæſareæ, qui quidem poſteriores ſunt Ancyranis, priores verò Nicænis, ſed propter dignitatem Nicæni eiſdem præponuntur.

Huic Synodo interfuère eidem ferè Epiſcopi, qui Ancyranæ interfuerant; præſeditque Vitalis Epiſcopus, non Salonitanus, ut legitur apud Gratianum; ſed ille Antiochenus, qui & Ancyranæ præſedit.

In hac Synodo ad Eccleſiaſticam diſciplinam rectè inſtituendam, & omnium fidelium mores piè ſanctèque componendos, editi ſunt Canones, non 24. ut legitur in editionibus Gratiani non correctis, ſed 14. ut habetur in omnibus collectionibus latinis; aut 15. ut apud græcos, qui Canonem XIII. dividunt in duos.

Canone I. decernitur: " ſi Presbyter uxorem acceperit, ,, ab Ordine deponatur, ſi verò fornicatus fuerit, vel adulte- ,, rium perpetraverit *amplius* pelli debet, & ad pœnitentiam ,, redigi. " Grat. *diſt.* 28. *c.* 9. qui ex verſione Iſidori legit: *& pœnitentiam* INTER LAICOS *redactus agat*: cum in græco, ut monent Correctores Rom. nulla mentio fiat pœnitentiæ agendæ *inter Laicos.* *De Presbytero in fornicationem prolapſo. Error Gratiani.*

Hic

Digitized by Google

Hic Canon oſtendit, eo tempore viſum fuiſſe majus crimen, Presbyterorum fornicatio, aut adulterium, quàm matrimonium.

Difficilis Pœnitentia manentis in peccato uſque ad mortem complicis.

Canon II. " Mulierem, quæ duobus fratribus nupſit, ex-„trudi decernit uſque ad mortem; propter humanitatem ta-„men in morte habebit pœnitentiam, modò dixerit, quòd ubi „convaluerit, ſolvet matrimonium: ſed ſi mortua fuerit mu-„lier exiſtens, vel ejus maritus in tali conjugio, *difficilis eſt*, „ait Canon, *pœnitentia*: " ſcilicet *in vita permanenti*, ut legunt Dionyſius & Iſidorus; & apud Balſamonem, Zonaram, aliosque Interpretes græcos: qui & hujus difficultatis reddunt rationem: " Si una ex perſonis in nefario matrimonio „deceſſerit, ait Balſamon, ei, qui relictus eſt, eſt admodùm „difficilis pœnitentia: Qui enim agit pœnitentiam à peccato „deſiſtens, is creditur pœnitentiâ duci. Qui autem ad mor-„tem uſque ab eo non deſiſtit, oſtendit, quòd etiam, ſi illa „pars adhuc ſupereſſet, quæ eſt mortua, à peccato non deſti-„tiſſet. Quia ergo, qui vivit, videtur adhuc in eo malo, quan-„tum in ſe eſt, perſeverare, difficilem habebit pœnitentiam."

Ratio difficultatis.

De iterantibus nuptias.

Cànon III. dicit: " De his, qui in plures nuptias inciderunt, „tempus quidem prædefinitum manifeſtum eſt, ſed converſa-„tio eorum, & fides tempus abbreviat."

Iſidorus, quem ſequitur Gratianus 31. *q.* 1. *can.* 8. primam Canonis partem exhibet his verbis: " Qui frequenter uxores „ducunt, & de his, qui ſæpius nubunt, tempus quidem pæni-„tentiæ, quod his conſtititum eſt, obſervabunt. " Quæ lectio innuit, hic agi de his, qui ſucceſſivè plura matrimonia contrahunt; ſive de veris *Bigamis*: & ita hunc, uti & Canonem 7. hujus Synodi intellexit Card. Baronius, & poſt ipſum Binnius, in notis ad Can. 7. " Non quòd ſecundùm matrimonium „contrahendo peccent, inquit, ſed quòd ſuam ipſius incon-„tinentiam manifeſtent, & *Bigamiam*, quæ in humanæ im-„becillitatis remedium inſtituta eſt, licentius uſurpent. " Baron. ad annum. 314. N. 91.

Licet Bigamis olim impoſita ſit pœnitentia, non tamen improbata fuerunt 2dæ nuptiæ.

Quòd verò ait, *tempus quidem præſtitutum manifeſtum eſt*, ad conſuetudinem referendum eſſe notat Zonaras: " quia nullus „ante hanc Synodum reperitur Canon tempus pœnitentiæ Bi-„gamis præſcribens. " Unde S. Baſilius in epiſt. ad Amphilochium Can. 4. de pœnitentia trigamorum loquens, ait: "Con-

" Conſuetudine accepimus, *non à Canone*, ſed ab eorum, qui ,, præceſſerunt conſequentia. " Hinc patet, Patres multa per traditionem accepiſſe; eaque tamquam legem obſervaſſe.

Can. IV. ait: " Si quis propoſuerit concupiſcere mulierem ,, ad dormiendum cum ipſa, ejus autem deſiderium ad opus ,, non venerit, videtur eſſe à gratia liberatus. "

Liberari ab exteriori actu pecati, divina gratia adſcribendum.

Hinc intellige, etiam ab actu exteriori criminis in corde perpetrati, quocumque modo liberari, ſive impediri, etiam divinæ gratiæ adſcribendum eſſe.

De pœnitentia Cathecumenorum.

Canon V. vult; " Ut ſi Catechumenus in ordine eorum, ,, qui inſtruuntur, aſſiſtat, & peccet: ſi *genu* quidem *flectens*, ,, audiat, non amplius peccans. " Vel juxta Dionyſium; *ut non delinquat ulterius:* aut juxta Iſidorum: *ut ſe abſtineat ab illo peccato, quod fecit:* deinde ſubjicitur: " Sin autem etiam ,, *audiens* adhuc peccet, extrudatur. "

Cathecumeni alii perfectiores, alii imperfectiores.

Canon hic, aliàs de ſe obſcurus, erit perſpicuus, ſi ſolùm attendatur, duos fuiſſe Catechumenorum ordines, ut ſupra ad *Canonem* 14. Nicænum notatum fuit. " Nonnulli enim ,, modo accedunt, ait Ariſtenus; quocirca & ut *imperfectiores* poſt Scripturarum & Evangeliorum auditionem ſtatim ,, emittuntur. Alii autem *ante tempus* aliquod advenerunt, & ,, *perfectiores* evaſerunt: quare & poſt Evangelium preces pro ,, Catechumenis factas exſpectant, & cum illud dicitur (*Catechumeni capita veſtra Domino flectite*) *genu flectunt*. Perfectiores itaque, ut qui bona Dei verba prægultarunt, ſi lapſi ,, fuerint, ſtatione ſuâ moventur, & cum *audientibus* collocan- ,, tur; ſi autem & cum *audientes* ſint, peccant, ab Eccleſia ,, perfectè expelluntur. "

Mulier gravida Catechumena poteſt baptizari quando vult. Ratio dubitandi.

Canone VI. deciditur, " Mulierem gravidam eſſe baptizandam, quando velit: neque enim ea, quæ parit, cum fœtu, qui paritur, ea in re aliquid habet commune: " hoc eſt Baptiſmus matris nullatenus afficit fœtum in utero exiſtentem: adeòque fœtus poſtmodum editus ſine periculo baptizari poterit. Hanc fuiſſe rationem dubitandi notant Balſamon, Zonaras, & Ariſtenus.

Cur verò Baptiſmum matris fœtum non afficiat, ſubjungitur: " Quòd proprium uniuſcujuſque inſtitutum, ac propoſitum in confeſſione oſtendatur. " Ut hæc ratio intelligatur notandum, quòd priſtinis Eccleſiæ ſæculis Catechume-

ni

ni de fide interrogarentur priuſquam Baptizarentur ; eamque fidem palam profiteri, & ſæculi pompas abjurare deberent: ac propterea, ut obſervat Albaſpinæus ad hunc Canonem, „ paulo antequam mergerentur, Baptiſmum ſe optare,ſe Bap- „ tizari velle magna voce conteſtabantur: quæ, cum ab iis,qui „ parentum utero includebantur, non poſſent fieri, ad eoſdem „ baptiſmi vis, & gratia pervenire, & penetrate non poterat. " Cui congruit Iſidorus ita legens: *Quia uniuſcujuſque in illa confeſſione libertas arbitrii declaratur*, id eſt, illa confeſſione declaratur, ſe liberè baptiſmum deſiderare.

Presbyter non poteſt intereſſe convivio nuptiali Bigami. Ratio Canonis.

Can. VII. præcipit, ne " presbyter in nuptiis ejus, qui „ Digamus efficitur, convivetur. Cum enim, ait, requirat „ pœnitentiam Digamus, qui erit Presbyter, qui eo quod ſit „ convivio acceptus, nuptiis aſſentiatur." Hoc eſt ait, Zonaras ad hunc Canonem, " quî fieri poteſt, ut pœnam à „ Digamo exigere non pudor ſit ei, qui Digami factum à ſe „ non improbari, cum nuptiis ſecundis ipſe interfuerit, ſatis „ oſtendit. "

Hoc Canone docentur illi, qui alios ex officio arguere tenentur, ne facto ſuo probent, quod in aliis reprehendere debent.

Quid agendum de Presbytero cujus uxor eſt adulterata.

Can. VIII. decernitur: " Ut ſi Laici alicujus uxor adul- „ terata fuiſſe convincitur, talis ad Clerum non admittatur: „ Si autem poſt ordinationem adulterata ſit, eam dimittere „ debeat: quòd, ſi cum illa convixerit, miniſterium ſibi com- „ miſſum exequi non poterit." Grat. *diſt*, 34. *Can. XI.*

Poterant igitur juxta Græcorum morem, Presbyteri non ſolùm eſſe uxorati; ſed etiam uxores ſuas ſecum retinere; unà tamen continentiam conjungalem in tantum ſervare, ut vel ſola incontinentia uxoris eos à Clero arceret: eo quod vel ſuſpicio eſſet, quòd forſan ei cauſam, aut occaſionem præbuiſſent; vel aliquatenus probaſſent.

Canon IX. declarat: " Si Presbyter, qui corpore peccave- „ rat, promotus fuerit, & ſi ante ordinationem peccaſſe con- „ feſſus fuerit, ne offerat. " ſive juxta Dionyſium: *Oblata non conſecret*: " manens in aliis, propter aliud ejus vitæ ſtudium, " hoc eſt, ait Zonaras, " Sacerdotum honorem, cathedræ „ prærogativam, juſque prætereà in altari communicandi „ retinebit: aliiſque ob alias virtutes, ſi nimirum vitæ integer, ac

Presbyter qui confitetur ſe ante carnale peccatum pro-

Digitized by Google

„ ac virtutis exercendæ ſtudioſus ſit, privilegiis cohoneſta- „ bitur. "

lapſum offerre non poteſt.

Poſt hæc dicit Canon : *Reliqua enim peccata dicunt multi manuum impoſitione tolli :* vel ut legit Dionyſius, *poſſe dimitti :* nimirum quemadmodum Balſamon, Zonaras, aliique Græci interpretantur, minora peccata, v. g. contrectare manum mulieris, oſculum eidem impertiri, propter ſtudium & diligentiam, quam cæteroquin adhibet, & *ſpontaneam* ejus confeſſionem poſſe dimitti: ſive jam factâ ordinatione poſſe diſſimulari. " Verum, ut rectè advertit Zonaras, " ne id quidem „ tamquam certum, ſed cum eâ moderatione, *dixere multi :* „ hoc eſt, ut à quibusdam dicitur, aſſeveravit Synodus. "

Canon X. decernit idem in Diaconis ſervandum, quod de Presbyteris præcedens Canon edixerat. Unde hos duos tam quam unum refert Grat. 15. *q.* 8. *Can.* 1.

Idem in Diacono ſtatuitur.

Canon XI. vult, " ut Presbyter non ordinetur ante annum „ 30. etiamſi fuerit valde dignus. Nam Dominus noſter 30. „ ætatis ſuæ anno baptizatus fuit, & ſic cæpit docere " Grat: *diſt.* 78. *Can.* 4. qui ibidem notat; hoc quidem regulare eſſe, ſed quòd Eccleſia neceſſitate exigente nonnullos ante 30. annos ordinare conſueverit. Cui convenit, quòd circa tempora Gratiani Concilium Rothomagenſe decreverat: "nullus or- „ dinetur Presbyter ante 30. annos, niſi ſummâ neceſſitate : „ ſed tamen Presbyter nullus ordinetur ante 25. annos. " *An.* 1074. *Can.* 6.

Cum verò hæc diſpenſandi auctoritas credita eſſet judicio Epiſcoporum; tandem adeò frequentari cæperunt diſpenſationes, ut ſpatio unius ſæculi, priori diſciplinâ abrogatâ, quod ob neceſſitatem indultum fuerat, in legem transierit: nimirum, ut Presbyter anno 25. ordinari poſſet. Ut & hîc appareat, veriſſimum eſſe, nullam eſſe certiorem ad diſciplinæ & legum abrogationem viam, quàm ſit legum diſpenſatio, ſeu relaxatio. V. Thomaſinum de diſcipl. Eccleſ. p. 4. *l.* 1. *c.* 46.

Diſpenſatio diſciplinæ noverca.

Can. XII. ſtatuitur, " Si quis ægrotans fuerit baptizatus, „ non poteſt in Presbyterum evehi: fides enim ejus non eſt ex „ inſtituto, ſed ex neceſſitate. " Sive, ut ait Balſamon : " qua- „ ſi à neceſſitate morbi, non autem à bono inſtituto, ſeu pro- „ poſito ſtimulatus baptizatus eſt. Ideò ut fidelis quidem, „ poſtquam convaluerit, recipietur : ſed ad Sacerdotii gradum non

Baptizatus urgente morbo non poteſt ordinari Presbyter.

Ratio Canonis.

„ non promovebitur." *Niſi fortè*, ait Canon, *propter conſequens ejus ſtudium, & fidem, hominumque raritatem.* " Nota, inquit idem Balſamon, " quòd utrumque debet concurrere, „ virtutis ſcilicet ſtudium, & hominum raritas." Grat. *diſt.* 57. *Can.* 1.

Spiritus Canonis. Spiritus Canonis eſt; haud facilè ad Sacerdotium admittere, qui vitæ ſæculari, & quaſi gentili, ex aliqua neceſſitate rei familiaris, vel cupiditate potiùs, quàm liberâ voluntate Deo liberius & melius ſerviendi renuntiare videntur.

Presbyteri rurales nihil agere poſſunt in Eccleſia urbis præſente Epiſcopo, aut Presbyteris urbis. Canon XIII. vult, ut " Vicarii, ſive ruris Presbyteri in „ urbis Dominico, ſeu Eccleſia offerre non poſſint, præſen„ te Epiſcopo, vel urbis Presbyteris: neque Panem dare in ora„ tione, neque calicem: ſin autem abſint, & ſolus ad præ„ cationem vocatus fuerit, dat."

Senſus Canonis. Senſus eſt: ne Presbyteri pro Eccleſiis ruralibus ordinati, Epiſcopi, aut Presbyterorum pro Eccleſiis civitatis ordinatorum auctoritatem ſibi vindicent; neque iis præſentibus in eorum Eccleſiis divina peragant. " Hoc enim ſpectat, ait Balſa„ mon, ad confuſionem, & ad Epiſcopi, & Presbyterorum „ contemptum, & injuriam; ut qui exinde condemnentur; „ ſed ſi peregrè abſint Presbyteri, & Epiſcopus, & regionis „ Sacerdos à populo vocatus ſit, citra ullam prohibitionem Sa„ cra celebrabit."

Qui in ſpiritum hujus Canonis impingant. Quomodo in ſpiritum hujus Canonis impingant, qui in ſubſidium parochorum dumtaxat vocati, ſe in eorum functiones, iis etiam invitis, & per ſe eas obire volentibus, intrudere volunt, nemo non videt.

Chore-epiſcopi in locum 70. Diſcipulorum ſucceſſerunt. Can. XIV. qui à Dionyſio & Iſidoro præcedenti jungitur, dicit: " Quòd Chore-epiſcopi, qui ſunt imitatione 70. " ſive ut legit Dionyſius, *ad exemplum & formam ſeptuaginta*, addit Iſidorus *ſeniorum videntur eſſe*, " ut comminiſtri propter ſtu„ dium in pauperes, offerunt honorati, " vel juxta Dionyſium, „ *honorentur.*

Hic nota, Chore-epiſcopos dici ſucceſſiſſe in locum 70. diſcipulorum. Quod innuit, eos Epiſcopos non fuiſſe: quia hi Apoſtolis dicuntur ſuccedere: ſed de hoc infra ad Canonem X. Antiochenum.

Ulterius nota, quòd tamquam miniſtri Epiſcopi præ cæteris Presbyteris honore digni habiti fuerint; ac propterea,

etiam

etiam præſente Epiſcopo, aut Presbyteris, in civitatis templo miniſtrare potuerint: ut ad hunc Canonem obſervat Ariſtenus

Diaconi ſeptem dumtaxat in unaquaque Eccleſia ordinandi.

Canon XV. ait, " Diaconi ſeptem eſſe debent ex Canone, ,, etiamſi ſit magna civitas. Ejus autem rei fidem faciet liber ,, actorum." *diſt.* 93. *Can.* 12.

Illud Eccleſia Rom aliquando obſervavit

Quod ad exemplum Apoſtolorum hìc dicitur, in Eccleſia Rom. jam pridem ſervatum fuiſſe teſtatur Sozomenus lib. 7 hiſt. cap. 19. " Diaconi, ait, apud Romanos hactenus non ,, plures ſunt, quàm ſeptem, ad ſimilitudinem eorum, qui ,, ab Apoſtolis ordinati fuerunt." Hunc tamen numerum inter conſuetudines mobiles eo tempore reputatum fuiſſe, teſtatur verbis ſequentibus. " Apud alios verò haudquaquam de- ,, finitus eſt numerus Diaconorum."

§. X.

De Canonibus Gangrenſibus.

IN Codice Eccleſiæ univerſæ Canonibus Neocæſarienſibus immediatè ſubjiciuntur 20. Canones Synodi Gangrenſis, editi adverſùs errores cujuſdam Euſtachii; qui tum in epiſtola Synodica Canonibus præfixâ, tum apud Socratem & Sozomenum nominatim referuntur; multumque illuſtrandis Canonibus ſubſerviunt.

Anathema in eos, qui Matrimonium ut illicitum improbant.

Canonem malè reſtringit Gratianus.

Canon I. Anathema dicit " in eos, qui matrimonium vituperant, & mulierem fidelem matrimonio utentem abhor- ,, rent, tamquam quæ non poſſit regnum Dei ingredi." Grat. *diſt.* 30. *Can.* 12. & *diſt.* 31. *Can.* 8. qui, ut obſervant Correctores Rom. malè reſtringit hunc Canonem ad Matrimonia Sacerdotum: cùm editus ſit adversùs Euſtachianos, *qui nuptias accuſabant & docebant quòd nullus in conjugali gradu poſitus ſpem habeat apud Deum.* Atque hic primus Euſtachianorum error: unde: " Factum, aiunt Patres in Epiſtola Syno- ,, dicâ, ut multæ mulieres eos ſecutæ, relictis propriis viris ,, & viri, uxoribus deſtitutis, vinculum conjugale diſſolverent, ,, continentiam profitentes: quam cùm retinere non poſſent, ,, adulterium commiſerunt."

Can. XIV. in mulieres quæ vinculum Matrimonii diſſolvere prætendunt.

His mulieribus oppoſitus erat Canon XIV. dicens, Si quæ ,, mulier relinquit maritum, & vult recedere, matrimonium ,, abhorrens, anathema ſit."

Prædicti quoque erroris ſurculus erat; " Quòd mulieres ,, præter conſuetudinem, & ſui ſexûs ornatum, hinc ſe juſtificari credentes, virilem habitum ſuſciperent: plureſque earum, occaſione Religionis *tonſas* genuini decoris *comas* amputarent."

Can. XIII. in mulieres veſtem virilem aſſumentes.

His opponuntur Canon. XIII. & XVII. Priori quidem anathema dicitur mulieri, " quæ propter eam, quæ exiſtimatur, exercitationem:" Vel ut ex Iſidoro legit Gratianus, *Suo propoſito utile judicans*, veſtem mutet, & pro conſueto muliebri indumento, virile accipiat. *Diſt.* 30. *can.* 13.

Qua ratione Chriſtiani errorem hunc ſuo facto probent.

Utinam nec hodie Chriſtiani, hunc Euſtachianorum errorem cum multorum ſcandalo diebus Bacchanalium facto ſuo probarent; recordarenturque ejus, quod jam pridem per moyſen denuntiatum eſt: *Non induetur mulier veſte virili, nec vir utatur veſte fæmineâ.* ABOMINABILIS *enim apud Deum eſt, qui facit hæc. Deut.* 22. *v.* 5. Contrà hunc abominabilem morem, lege altiùs detonantem S. Ambroſium. *Lib.* 4. *epiſt.* 15.

Anathema in mulieres quæ comam ſibi abſcindunt

Canon XVII. anathema pronuntiat in mulierem, " Quæ ,, propter eam quæ exiſtimatur pietatem, tondeat comam ,, quam Deus ei dedit ad recordationem *ſubjectionis*; ut quæ ,, ſubjectionis præceptum diſſolvat." *Diſt.* 30. *can.* 2.

Manifeſtum eſt, tum ex verbis Canonis, tum ex Euſtachianorum ſpiritu, nuptias abhorrentium, & vinculum Matrimonii ſub obtentu Religionis diſſolventium, hanc comæ amputationem à mulieribus illis factam in ſignum abjectæ ſubjectionis, qua vi contractus matrimonialis viris ſuis ſubjiciuntur. Conſequenter hic Canon nullatenùs ferit Religioſas mulieres, quæ in ſignum pœnitentiæ & contemptûs mundani comam ſibi amputari permittunt, priùſquam Profeſſionem Religioſam emittant. *V. Baron. in Notis ad Martyrologium die* 20. *Septemb.*

Hic Canon non ferit Religioſas quibus ante religioſam profeſſionem coma amputatur.

Eodem ex errore indubié profluebat, quòd Euſtachius teſte Socrate *Lib.* 2. *cap.* 43. " Presbiteri uxorem *habentis*, quam ,, dum eſſet laïcus legitimo Matrimonio ſibi copulaverat, benedictionem, & communionem inſtar piaculi declinandam, ,, docebat."

Can. IV. Presbiteri conjugati communio non rejicienda.

Huic errori reſpondet Canon IV. " Si quis de Presbitero, ,, qui uxorem duxit, contendat, non oportere eo ſacra celebrante oblationi communicare, ſit anathema."

Si

Digitized by Google

Si quis Canonem cum errore, cui opponitur, conferat; facilè intelliget; ex ſententia Synodi, Canonem intelligendum de presbytero *conjugato*; ſive qui uxorem, quam laïcus duxerat, factus Presbyter retinebat: uti non tantùm Balſamon, Zonaras & Ariſtenus intellexerunt; ſed etiam Iſidorus, & hunc ſecutus Gratianus, qui legit: *Si quis diſcernit Preſbyterum* CONJUGATUM *&c Diſt.* 28. *can.* 15.

Scio quidem Dionyſium legere: *Quicumque decernit à Preſbytero qui uxorem* HABUIT &c. Sed quid mirum, ſi Dionyſius Romæ exiſtens, & ad uſum Latinorum Verſionem Canonum efformans, diſciplinâ Eccleſiæ Latinæ, quæ Presbyteros conjugatos non admittebat, abreptus, à mente Synodi aliquantulùm hîc aberraverit?

Hic Canon non officit diſciplinæ Eccleſiæ Latinæ circà cælibatum Presbyterorum.

Cæterùm licet Dionyſii verſione poſtpoſitâ verſioni Iſidori, tamquam menti Synodi magis conſonæ adhæreamus; nihil præſenti Canone adversùs legem cælibatûs, aut diſciplinam Eccleſiæ Latinæ, vel in ſpeciem educere poſſunt Sectarii (uti timuiſſe videtur Bellarminus, & poſt illum Binnius ad hunc Canonem: qui propterea tam avidè verſionem Dionyſii arripuêre.) Quandoquidem Catholici ultrò fateantur, legem cælibatûs Presbyterorum dumtaxat eſſe punctum diſciplinæ: erroremque fore, reſpuere ſeu condemnare Presbyteros conjugatos, dum eos Eccleſia tollerat, & permittit. Cùm ergò Eccleſia Orientalis eo tempore Presbyteros conjugatos admitteret, meritò Euſtachius, qui Eccleſiæ in puncto diſciplinæ ſe opponebat, anathemate perculſus eſt. Quam Synodi ſententiam ſuo facto non obſcurè probat Eccleſia Romana; Presbyteros Græcos *conjugatos* ad ſacrificandum admittens; filiiſque ſuis, ut eorum interſint ſacrificiis, non obſiſtens.

Can. IX. Quâ intentione ſervanda virginitas.

Adhæc erroneâ illa nuptiarum aſpernatione perſuaſæ mulieres, "à conjugio tamquam abominando recedebant, & non „propter ipſam virginitatis pulchritudinem & ſanctitatem:" quas anathemate percellit Canon IX. *Diſt.* 30. *can.* 5.

Can. X. Qui virginitatem ſervant, conjugatis non inſultent.

Aliæ verò eodem errore imbutæ, "Virgines propter Do„minum:" Vel ut legit Dionyſius, *quæ virginitatem propter Dominum ſervant*, "Inſultabant in eos, qui uxores duxerant." Quas damnat Can. X. *Diſt.* 30. *can.* 4.

Hîc nota ex Canone IX. finem ob quem virginitas ſit amplectenda & diligenda. Unde ad hunc Canonem ait Zona-

ras: " Pulcherrima quidem res eſt virginitas, honeſta verò & ,, continentia, ſi tamen eas ob honeſtatem ipſam, quæque il- ,, las comitatur, ſanctitatem ſequamur."

Can. XV. Sub obtentu Religionis parentes liberorum educationem negligere non poſſunt

Huic quoque Matrimonii contemptui meritò imputatur, quod, " quidam Euſtachianorum liberos ſuos relinquerent, ,, aut eos non alerent; nec quantum in ſe eſt, ad convenientem ,, pietatem, Religionemque adducerent: ſed exercitationis ,, prætextu: " Vel ut legit Iſidorus, & ex illo Gratianus *Diſt.* 30. *can.* 14. *Sub occaſione continentiæ:* " negligerent: " Quos anathematizat Canon XV. Ulteriùs de Euſtachio ſcribit Sozomenus *Lib* 3. *cap.* 14. " Præ nimia autem ſeveritate ad *ab-* ,, *ſurdas* quaſdam *obſervationes* prolapſus eſſe dicitur, ab Ec- ,, cleſiaſticis legibus plurimùm diſcrepantes."

Abſurdis his obſervationibus meritò annumeratur: " quod ,, quidam ex Diſcipulis, eos, qui carnes ederent, averſarentur:" ut ait Soſomenus: " Vel cibos carnium *tamquam illicitos* repu- ,, tarent: " ut refertur in Epiſtola Synodica.

Damnantur, qui comedere carnes per ſe illicitum credunt.

Huic errori opponitur Canon XI. anathemate feriens, eum, " qui carnem præter ſanguinem, & idolothytum " ſeu *idolo im-* ,, *molatum*, ut ex Iſidoro Gratianus: " & ſuffitum cum pieta- ,, te, & fide comedentem condemnat; tamquam eo, quòd eo ,, veſcatur, ſpem non habeat." *Diſt.* 30. *can.* 13.

Canon non repugnat legi Eccleſiaſticæ de obſervantia in carnibus.

Hic Canon, ſi cum errore cui opponitur, rursùs conferatur, ad oculum patebit, quàm temerè Sectarii, eum legi Eccleſiaſticæ de abſtinentia carnium opponant: cùm manifeſtum ſit, nec ipſos latere poſſit, Eccleſiam nullos cibos averſari tamquam de *ſe illicitos*: ſed uſum illorum dumtaxat, ad refrenandam carnem, & exercitium pœnitentiæ moderari.

Præceptum Apoſtolicum de abſtinendo ab idolothyto, & ſuffocato, ac ſanguine in aliquibus Eccleſiis diu remanſit.

Exceptio: *Præter ſanguinem, & idolothytum & ſuffocatum* indicat, eo tempore adhuc viguiſſe Præceptum Apoſtolorum de non comedendis prædictis cibis. Idem conſtat ex Tertul. in Apolog. *Cap.* 9. multiſque aliis, qui circà ea tempora ſcripſerunt. Quin & hodie hanc legem in Orientali Eccefia vigere, eorum teſtatur Euchologium; in quo extat oratio repetenda ab iis, qui hujuſmodi cibos vetitos comederent: unde Balſamon ad *Can.* 63. *Apoſtolor.* arguit Latinos, quòd contra hunc Apoſt. Canonem *indiſcriminatim comedant ſuffocata.*

Et ſanè fatendum eſt, non adeò diu eſſe, quòd Eccleſia Latina ubique cibis illis veſci permiſerit: nam Gregorius III. qui

Digitized by Google

qui Cathedram Petri aſcendebat Anno 731. inter Canones pænitentiales hunc reponit : " Suffocatum dicimus, quod ſine ,, ſanguinis effuſione perimitur, vel quod in laqueo necatur. ,, Si quis à lupo, vel à cane, aut in laqueo ſuffocatum invene- ,, rit, nullatenùs manducetur; nec ſanguinem alicujus beſtiæ ,, quis manducare, aut bibere præſumat: quod ſi quis fecerit, ,, quadraginta dies pœniteat." *Tom. 6. Concil. pag.* 1483. *ult. edit.*

Nequaquam tamen, etiam primis ſæculis, ubique legem hanc viguiſſe, ſed perſuaſum fuiſſe, eam Eccleſiæ auctoritate poſſe definere, multis docet Auguſt. & alii quos refert Lupus ad *Can.* 67. *Trullanum.*

,, Reperti quoque fuêre Euſtachiani, diſſenſiones ac ſepara- ,, tiones à domibus Dei, & Eccleſiâ facere; Eccleſiam, & ,, quæ in ea fiunt, contemptui habentes; privatisque conventi- ,, culis inſtitutis, ad imitationem eorum omnia præſumere ce- ,, lebrare.... loca SS. Martyrum contemnere, & omnes qui ,, illuc conveniunt, reprehendere. *Epiſt. Syn.*

His reſpondent Can. V. VI. XI. & XX. Quorum duobus prioribus anathema dicitur illi, " Qui docet Domum Dei ,, eſſe contemnendam : & quæ fiunt in ea congregationes: aut ,, ſi quis præter Eccleſiam vult Eccleſiam habere : (vel juxtà ,, Dionyſium : *extrà Eccleſiam ſeorſim conventus celebrat* :) & ,, contemnens Eccleſiam vult ea, quæ ſunt Eccleſiæ agere, non ,, conveniente Presbytero de Epiſcopi licentia." *Diſt.* 30. *can.* 10. *&* 11. *Publici conventus non ſunt deſpiciendi aut negligendi.*

Can XI. anathemathizat eum, " Qui contemnit eos qui ,, *agapas* ex fide faciunt, & propter Dei honorem fratres con- ,, vocant, & nolit vocationibus communicare, id quod fit vili- ,, pendens." *Diſt.* 42. *can.* 1. *Agapæ, ſive communia charitatis non contemnenda.*

Antiqui moris olim fuit apud Fideles, ait Zonoras ad hunc Canonem, " ut Sacrorum myſteriorum participatione refecti, ,, ſimul ad epulandum poſteà convenirent: ita ſcilicet, ut cibis ,, è ditiorum penu miniſtratis, ad convivium ipſi quoque pau- ,, pauperes ab iiſdem advocarentur."

De his conviviis charitatis, quæ Græci *agapas* vocabant, videri poteſt Baronius ad An. 57. ibidem oſtendens, quomodo tandem in abuſum degeneraverint; ac in Eccleſia celebrari vetita ſint.

Can.

Digitized by Google

Martyrum veneratio adſtruitur.

Can. XX. Anathema pronuntiatur in illum, " Qui arro-
„gantiâ uſus, & Martyrum congregationes abhorrens, &
„Sacra quæ in iis celebrantur, & eorum memorias accuſat."
Diſt. 30. *can.* 9.

En ſæculo 4. memorias Martyrum veneratas; & qui eos venerari renuebant damnatos, intelligant hæretici hodierni.

Quidni abſurdis quoque obſervationibus adſcribendum, quod præſcripta quidem jejunia fugienda eſſe, diebus verò Domicis jejunandum Euſtachius præceperit? Socrates *L.* 2. *c.* 43.

Jejunandum diebus ab Ecclesia præſtitutis.

Hæc Can. XVIII. & XIX. damnantur: decerniturque anathema in eum, " Qui propter eam quæ exiſtimatur exerci-
„tationem in die Dominico jejunat; aut ſub eodem prætextu
„abſque corporali neceſſitate ſe inſolenter gerat, & tradita je-
„junia, quæ communiter ſervantur ab Eccleſia, diſſolvit, per-
„fectâ in eo reſidente ratione." Velut legit Iſidorus: *perfectam in ſua ſcientia vindicans rationem. Grat. Diſt.* 30. *can.* 8. Sed ab originali non parum diſcedens, ut ibidem oſtendunt Correctores Rom.

Hi Canones evincunt Eccleſiæ in determinandis jejuniorum temporibus auctoritatem; obediendique Fidelium neceſſitatem.

Inter abſurdas obſervationes meritò quoque recenſetur relatum de Euſtachio: " Ipſe verò Philoſophi habitum geſtans,
„Sectatores ſuos novâ & inſolitâ veſte indui juſſit."

Habitus inſolitus non eſt affectandus: nec juſtitia in eo collocanda.

Huic opponitur Canon XII. anathemate pronuntians in virum, " Qui propter eam quæ exiſtimatur exercitationem, ſive *continentiam*, amiculo: " vel juxtà Dionyſium *amictu pallii*, aut juxtà Iſidorum, "*pallio*, utitur & tamquam habens ex eo juſti-
„tiam, eos condemnat, qui cum pietate beros ferunt." Vel ut legunt Dionyſius & Iſidorus: *birris*, & *alia communi*, " &
„conſuetâ veſte utuntur."

Fruſtrà hîc inquiritur, quid per *beros* ſive *birros* intelligatur, de quo latè inquirit Du Cange in ſuo Gloſſ. v. *Pallium*, & v. *Birrus*: cùm manifeſtum ſit, id unum in Euſtachianis redargui per præſentem Canonem, quòd Religionem in certo, & inſolito habitu collocarent: & eos qui communi utuntur veſte, condemnarent.

Habitus Monaſticus hoc canone non vetatur.

Hinc ulteriùs conſequitur, nullâ ſpecie Canonem hunc damnare habitum hodiernum Monaſticum; tametſi à communi & inſolitâ

ſoitâ vulgarium veſte multùm diverſum. Neque enim Monachorum Patres, veſtem inſolitam affectarunt; aut in veſte juſtitiam collocarunt: nec communi veſte utentes condemnaſſe leguntur; id unicè in amictu ſpectantes, ut & paupertati, & mundi contemptui, quem profitentur, foret conformis: & operi cui incumbendum eſſet, nec non corpori tegendo, & aëris injuriis repellendis commodus: ut vel ex una S. Benedicti Regulâ manifeſtum eſt.

Quid in habitu præcipuè attenderint Monachorum Patres.

„ Veſtimentum, ait *Cap.* 55., Fratribus ſecundùm locorum qualitatem ubi habitant, vel aërum temperiem dentur. „ Quia in frigidis regionibus amplius indigetur, in calidis verò „ minus. Hæc ergò conſideratio penes Abbatem eſt." En veſtes aëris temperiei accommodatæ. Proſequitur S. Benedictus: „Nos autem mediocribus locis ſufficere credimus Monachis „per ſingulos cucullam, & tunicā: cucullam in hyeme *villoſam*, „ in æſtate *puram* aut *vetuſtam*." Ecce paupertatem in veſtibus. *Et ſcapulare propter opera*. Scapulare quippe, ait Abbas Trappenſis in Commentario Regulæ, amictus eſt accommodus conſervandis veſtibus Monachorum, qui moleſtis & duris operibus ſe occupabant. Vide latiùs Du Cange verb. *Scapulare*.

Pergit Benedictus: " De quarum rerum omnium colore, „ aut groſſitudine non cauſentur Monachi: ſed quales inveniri „ poſſunt in provincia quâ degunt, aut quod *vilius* comparari „ poſſit."

En rursùs ſpiritus paupertatis, & contemptus mundi in ſummo gradu à Benedicto expreſſus; ut rectè monet jam citatus Abbas verus Benedicti filius, & ſpiritu Benedictino plenus; nihil verò quod vel innuat, in veſte Religionem, aut juſtitiam collocari.

Sed dicet quiſpiam, in hoc, ut minùs, Euſtachium imitantur Monachi, quòd veſtem inſolitam, & præter communem affectent: eâque ſe à communi vulgo diſtinguere ament. Nequaquam ſanè: Monachorum enim Patres, veſtem quidem vilem & pauperem aſſumpsêre; ſed quæ eo tempore à vulgari & pauperum veſte haud differebat.

Vnde factum, ut Monachorum habitus à communi tantopere ſit diſcretus.

Sed cùm eorum Diſcipuli, ne ſæculo ſe conformare viderentur, amictum à Patribus acceptum tenaciùs retinuerunt: ſucceſſu temporis factum eſt, ut veſtis, quæ priùs fuerat communis & vulgaris, tandem à vulgari planè fuerit diſcreta: non

Digitized by Google

tam facto Monachorum, quàm vulgarium, qui veſtem ſuam mutare ſolent. De qua re vide D. Fleury in Libello gall. *De moribus Chriſtianis cap* 43.

Ob ſingulares has exteriores Religionis obſervationes, quamdam de ſe ipſis ſanctitatis opinionem concipientes Euſtachiani, *primitias fructuum, & oblationes eorum, quas veterum inſtitutio*, ait Epiſtola Synodica, *Eccleſiis tribuit, ſibi vindicaſſe inventi ſunt: id eſt, propriæ ratiocinatione doctrinæ tamquam* SANCTIS, *ſibi eas offerri debere, apud ſe, & inter ſe diſpenſandas.*

Diſpenſatio proventuum Eccleſiaſticorum penes Epiſcopum. His opponuntur Can. VII. & VIII. quibus anathema dicitur in eum, "qui fructus oblatos accipere, aut dare vult extrà Eccleſiam præter Epiſcopi ſententiam, vel ejus cui cura commiſſa eſt: vel qui dat, vel qui accipit fructus oblatos prèter Epiſcopum, vel eum qui eſt conſtitutus ad beneficentiæ diſpenſationem," vel ut legunt Dionyſius & Iſidorus: *Ad diſpenſandam miſericordiam pauperibus.*

Occaſione horum Canonum notamus, quòd etiam ſæculo IV. penes Epiſcopos fuerit oblationum, & bonorum Eccleſiaſticorum diſpenſatio, ſive adminiſtratio, ad diſpenſandum *in pauperes.*

Servi prætextu religionis dominos ſuos; nec liberi ſuos parentes deſerere poſſunt. Denique Euſtachiani adeò vani ac ſuperſtitioſi fuiſſe dicuntur, ut aſſererent: obtentu Religionis ſervos poſſe dominos ſuos contemnere, & deſerere, & liberos poſſe relinquere proprios parentes.

Hinc Canon III. & XVI. quorum primo anathematizatur, "qui docet ſervos pietatis prætextu;" ſive *occaſione religionis* ut legit Iſidorus;" dominum contemnere, & a miniſterio recedere, & non cum benevolentia & omni honore inſervire." *Grat.* 17 *q.* 4 *can.* 37.

Can. XVI. ſimiliter anathema dicit in filios, "qui à parentibus, maximè Fidelibus, prætextu pietatis," vel juxtà Iſidorum, *occaſione Dei cultûs*; "receſſerint: & parentibus, quem par eſt honorem non tribuerint, apud eos ſcilicet præpoſitâ in Deum pietate." Iſidorus autem, & ex ipſo Gratianus ultimam clauſulam ita legunt: *ut hoc ipſum in eis venerentur quòd Fideles ſunt.* Notant autem Correctores Rom. græcè eſſe: *quòd ſcilicet divinus cultus apud ipſos omnibus rebus præferatur:* quibus innuitur; Euſtachianos hunc ſuum errorem hac ratione coloraſſe; quòd cultui divino parentes cedere deberent

Digitized by Google

berent: quo eodem obtentu, phariſæi perſuadebant populo, melius eſſe ſua bona temporalia altari offerre, quàm parentibus in neceſſitate conſtitutis ſuccurrere: quos redarguit Chriſtus *Math. XV.*

His Canonibus, quibus Euſtachianorum errores profligantur; ipſaque primitivæ Eccleſiæ diſciplina in multis detegitur, ſubjungitur Epilogus, quâ Synodus mentem ſuam circà quædam in Canonibus expreſſa, ampliùs & clariùs exponit.

Et quidem, cum occaſione Euſtachianorum pro Matrimonio multa dicere debuerat Synodus; ne virginitati prærogativam ſuam per illa detraxiſſe videretur, ait: " virginitatem unà ,, cum humilitate admiramur, & continentiam quæ cum pie- ,, tate & gravitate exercetur, admittimus." *Synodus virginitatem laudat.*

Item, quia forſan occaſione Canonis XII. quis ſuſpicari poſſet, veſtium humilitatem, & faſtûs contemptum improbaſſe, adjunxit: " veſtium vilitatem propter corporis tantùm curam ,, minimè curioſam, & operoſam laudamus: diſſolutos autem ,, & molles in veſtibus inceſſus improbamus." *Humilitas in veſtibus probatur.*

Denique ne abjiciendo eos, qui publicos in Eccleſia conventus aſpernabantur, pietatem in domibus includere Patres viderentur, declarant: "domos Dei honoramus, & qui fiunt in ,, illis conventus ut ſanctos, & utiles recipimus, non *pietatem in* ,, *domibus includentes*, ſed omnem locum in Dei nomine ædificatum ,, honorantes, & quæ fit in ipſa Eccleſia congreſſionem ,, ad publici utilitatem recipientes ..... & ut ſemel dicamus, ,, inquiunt, quæ à divinis Scripturis, & *Apoſtolicis Traditioni-* ,, *bus* tradita ſunt Eccleſiæ, fieri optamus." *Domus Deo conſecrata honoranda ſed pietas domibus non includenda.*

Hîc obiter obſerva, Calviniſtas & Lutheranos Traditiones Apoſtolicas rejicientes, mille circiter annis antequam nati forent, in hac Synodo fuiſſe condemnatos.

Epilogum in duas partes diviſam ſub titulo Canonis ultimi refert Gratianus *Diſt.* 30. *can.* 16. & *can.* 5. Utramque, utì & pleroſque hujus Synodi Canones, non parùm ab Originali Græco diſcrepantes: quemadmodum ad ſingulos penè Correctores Rom. obſervarunt.

Digitized by Google

§. XI.

De Canonibus Antiochenis.

IN Codice Eccleſiæ univerſæ poſt Canones Gangrenſes ſequuntur Concilii Antiocheni Canones XXV.

Occaſio Synodi Antiochenæ.

Occaſio hujus Synodi hæc fuiſſe apparet.

Cùm jam templum Antiochenum, quod præ magnificentia ſuâ *Dominicum aureum* appelleari meruit, ſub Conſtantino M. inchoatum, ſub Conſtantio ejus filio eſſet abſolutum; ad illius dedicationem litteris Imperatoris Anno 341. evocati fuêre Epiſcopi, non unius dumtaxat provinciæ, ſed totius Orientis, etiam ex Traciâ & Paleſtinâ.

Convenêre ad deſignatam diem Epiſcopi ex diverſis provinciis circiter 90. ut auctor eſt S. Athanaſius. Corrigendus proinde Gratianus *Diſt.* 16. *can.* XI. ſcribens, Synodi Antiochenæ Patres dumtaxat fuiſſe 29.

Error Gratiani circa numerum Epiſcoporum, qui Synodo interfuerunt.

Occaſione itaque hujus dedicationis hîc adunati Epiſcopi, Concilium pro reformanda Eccleſiæ diſciplinâ, & tuendâ fide contra hæreticos habendum duxêre: quod & S. Athanaſius apertè teſtatur: *Antiochiæ*, ait, *novam Synodum per cauſam* ENCŒNIORUM *coëgerunt*: unde & hoc Concilium apud eumdem dicitur *in Encæniis.*

Epiſcopi qui huic Concilio adfuêre, omnes profeſſione exteriori fidem Nicænam profitebantur.

Epiſcopos huic Synodo præſentes non fuiſſe profeſſione Arianos, ſed pleroſque verè orthodoxos; omnes verò exteriùs ſaltem fidem Nicœnam profidentes (licet nonnulli eorum, ut Euſebius Nicomedienſis eique adhærentes, occultè Arianis faverent) probat epiſtola Julii Papæ ad eoſdem epiſcopos poſt abſolutum Concilium miſſa cum hac epigraphe: *Julius Danio, Flacillo, cæteriſque eorum, qui nobis* DILECTISSIMIS *in Chriſto Fratribus ex Antiochia ſcripſerunt.*

Quos *Dilectiſſimos* in Chriſto *Fratres* dixit Julius, eos à ſua communione alienos non reputaſſe manifeſtum eſt: adeòque nec externâ profeſſione Arianos; quos aliàs ad communionem non admiſiſſet Julius.

Idem indubiè credidit Hilarius Pictavienſis; Concilium hoc SANCTORUM *Synodum* appellans.

Confirmat idipſum Synodus Calchedonenſis. Relecto enim

enim Canone IV. Synodi Antiochenæ omnes acclamaverunt: *Hæc juſta Patrum Regula*: & cùm paulo poſt dictum eſſet, *Sacri Patrum Canones legantur*; lecti fuêre Canones Antiocheni.

Quis porrò dicat, hos Canones dictos fuiſſe *Sacros Patrum Canones*, ſi ab Epiſcopis Arianis, & ad deſtruendam fidem Catholicam, & Eccleſiæ diſciplinam evertendam congregatis (ut nonnulli volunt) fuiſſent conſtituti?

Quid dicam de omnibus tum veterum, tum recentiorum Canonum Collectionibus, in quibus hujus Concilii Canones inter ſacra Patrum Decreta; & ipſum Concilium inter orthodoxas Synodos referuntur?

Quid de Leone IV. qui cùm in Synodo Romana aſſiſtentibus 66. Epiſcopis, 20. Presbyteris Cardinalibus, uno Archidiacono, & 5. Diaconis peteret, "quid cum Presbytero Ana-„ſtaſio Patrum Regulas, ac Statuta violante agi oporteret," *mox omnes Epiſcopi*, inquiunt acta, UNANIMITER *dixerunt*, *quid aliud arbitrari aut proferre valemus*, *niſi* UT SS. PATRES, *qui in* ANTIOCHENO *Concilio reſidentes tertio Capitulo promulgarunt*, *& inviolabiliter ſtatuerunt*?

Horum ſententiam probans Pontifex reſpondit, *placet*. Quin & ad Epiſcopos Britanniæ ſcribens idem Pontifex, Canones Antiochenſes recenſet inter illos, *per quos judicant Epiſcopi, & per quos Epiſcopi judicantur & Clerici*. Diſt. 20. *can.* 1.

Sine ſufficienti fundamento à Baronio vapulat Gratianus Synodum hanc inter Catholicas Synodos recenſens.

Mirum proinde diſplicuiſſe Baronio, quòd Gratianus noſter Synodum hanc Antiòchenam inter Concilia à Catholicis habita recenſeat: quia ut Baronio detur, Synodo huic nonnullos, etiam profeſſione, Arianos interfuiſſe; eoſque ibidem dominatos eſſe; illud tamen nimis manifeſtum eſt, Canones hujus Synodi tamquam diſciplinæ utiles, ab Eccleſia, non Orientali dumtaxat, ſed & Occidentali, ſæculis multis ante Gratiani tempora fuiſſe agnitos, & receptos. Quare Antonius Auguſtinus Canonum illorum Auctores credit quidem fuiſſe Arianos; "ſed tamen, ait, receptos eſſe conſtat, & in „Corpore Canonum poſitos ante Concilium Calchedonenſe, „ut ex ejus Actione XI. apparet. Ex Libro etiam latino, „quem eodem nomine Corpus Canonum dicimus. . . . fortaſ-„ſis *propter eorum utilitatem*." *l.* 1. *dial XI. de emend Grat.*

Et ſanè notarunt Viri eruditi, in alio Concilio vix um-

quam utiliores ad conſtituendam optimè diſciplinam Eccleſiaſticam Canones conditos fuiſſe.

Decretum Synodi Nicænæ de celebratione Paſchæ die Dominicâ confirmatur.

Can. I. confirmat, " Decretum Synodi Nicænæ de celebra- „ tione Paſchæ die Dominica poſt decimam quartam lu- „ nam, laicos non obſervantes excommunicans. Epiſcopum „ autem & Presbyterum, qui poſt hoc decretum auſus fuerit „ ſeorſim agere, & cum Judæis Paſcha peragere, eum ab hinc „ eſſe ab Eccleſia alienum judicavit, ut qui non ſibi ſolùm pec- „ cati, ſed & multis exitii, & ſubverſionis cauſa fuit: & non „ ſolùm eos à miniſterio deponit, ſed & eos, qui audent iis „ communicare poſt depoſitionem."

Decretum de celebrando Paſchate à prima Nicæna Synodo editum eſſe, diſertè hìc aſſeritur; quod Euſebius de vita Conſtantini *Lib. 3 cap.* 14. quoque teſtatur.

Ex hoc decreto inferri non poteſt, plures quàm 20. Canones à Synodo Nicænâ fuiſſe editos.

Et quidem decretum hoc Synodus Nicæna per epiſtolam Synodicam, quam refert Socrates *Lib. 1. cap* 9. Fidelibus ſignificavit: ut proinde ex hoc decreto Synodi Nicænæ argui nequeat, plures quàm 20. Canones in Synodo Nicæna fuiſſe formatos: quia decreta per Synodicam epiſtolam promulgata (inter quæ & decretum de Divinitate Verbi comprehenditur) Canonibus non expreſſerunt: ſicuti nec ea, quæ Canonibus continentur, epiſtolæ Synodicæ inſeruerunt.

Qui Sacrificio interſunt, & S. communionem averſantur, expelli debent, donec pœnituerint. Communicans cum excommunicato excommunicatur.

Can. II." eos qui in Eccleſiam ingrediuntur, & ſacras „ Scripturas audiunt, orationi autem cum populo non com- „ municant, & Sanctam Euchariſtiæ participationem propter „ aliquam inſolentiam averſantur," vel juxta Dionyſium: *pro quadam intemperantia ſe à perceptione ſanctæ Communionis avertunt*, " ab eccleſia expelli jubet, donec poſtquam confeſſi fue- „ rint, fructuſque pœnitentiæ oſtenderint." Ulteriùs declarat, " non licere communicare cum excommunicatis. Epiſ- „ copum autem vel Presbyterum aut Diaconum cum excom- „ municatis communicantem, eſſe quoque excommunicatum „ declarat: ut qui Canonem Eccleſiæ confundat."

Hic Canon oſtendit, olim Fideles Sacrificio aſſiſtentes, ſolitos fuiſſe ſacramentaliter communicare: graveque exiſtimatum, non quidem ex humilitate, ſed ex quadam inſolentia, vel intemperantia Sacram Euchariſtiam, ſive Communionem averſari.

Deinde oſtendit, ad impetrandam delictorum veniam non ſuffi-

Digitized by Google

ſufficere Confeſſionem, ſed quòd *fructus pœnitentiæ* oſtendere oporteat. Atque hinc non obſcure colligitur, Canonem hunc editum fuiſſe occaſione Audæanorum, de quibus ſcribit Theodoretus *lib.4. hæret fabul.* "Confeſſis donant remiſſionem, non ,, *tempus ad pœnitentiam*, ut jubent leges Eccleſiaſticæ, præ- ,, ſcribentes, ſed ſuâ poteſtate condonantes."

Hic Canon conditus apparet contrà Audæanos.

Can. III. ſtatuitur: " ſi quis è Sacerdotali ordine, relictâ ,, ſuâ Parochiâ ſive Diœceſi ad aliam abierit, deinde omninò ,, commigrans in alia Parochia longo tempore verſari conatur: " vel ut legit Iſidorus, *& ibi paulatim tentet quo migraverit ma nere*; " nec ampliùs celebret; maximè ſi proprio Epiſcopo vo- ,, canti ut in ſuam Parochiam redeat, exhortantique non pa- ,, reat. Si autem in inſolentia, " aut juxtà Iſidorum, *inobediens omninò perſeverat*, " is omninò à Sacro miniſterio depo- ,, natur; ita ut nequaquam locum reſtitutionis inveniat. Quod ,, ſi alius Epiſcopus Clericum ex hac causâ depoſitum ſuſce- ,, perit, à communi Synodo & ipſe coerceatur, veluti qui ,, Eccleſiaſtica Conſtituta diſſolvat." *Grat.* 7. *q.* 1. *can.* 24.

Clericus non poteſt ſine conſenſu Epiſcopi ad aliam Diœceſim migrare.

Quod hoc Canone de Presbyteris & Diaconis, id canone XXI. de Epiſcopo quoque decernitur; "ut nimirum ſuâ Ec- ,, cleſiâ relictâ, nequaquam ad aliam migret; nec ſponte ſuâ ,, prorsùs inſiliens, nec vi coactus à populis, nec ab Epiſcopis ,, neceſſitate eò pulſus: maneat autem in Eccleſia, quam pri ,, mitùs à Deo ſortitus eſt, nec ab ea recedat ſecundùm decre ,, tum prius ea de re editum." *Grat* 7. *q.* 1. *can.* 25.

non poteſt Epiſcopus ſuâ relictâ Eccleſiâ ad aliam migrare.

Nihil ferè his Canonibus continetur, niſi quod Can. XV. & XVI. Nicæno fuit decretum: ad quos etiam in his Canonibus alluditur; niſi quòd fortiùs aliqua hîc exprimantur; nonnullaq; addantur, quibus præſcindantur prætextus, quibus ambitioſi ſuas migrationes juſtificare, & Decretis Nicænis illudere conabantur: ut quod vi à populo illatâ, aut ab Epiſcopis coacti, de ſua ad aliam Eccleſiam migraſſent.

Hîc rursùs collige, quàm jam pridem odioſum fuerit, ut quis Eccleſiam, quam ſemel *à Deo ſortitus eſt*, deſerat, & ad aliam migret: maximè ſi id ex aliqua radice cupiditatis, ut contingere ſolet, fiat.

Can. IV. decernit, " ut ſi quis Epiſcopus à Synodo depo- ,, ſitus, vel Presbyter, aut Diaconus à proprio Epiſcopo, Sa- ,, crum celebrare præſumat: " vel ut legit Dionyſius: *aliquid*

Presbyter ab Epiſcopo, aut Epiſcopus à Synodo depoſitus, ſi de ſacro miniſterio aliquid attingat, ſpe reſtitutionis excidit.

denis excidit.

de miniſterio Sacro contingere: aut juxta Iſidorum: *præſumpſerit Sacerdotii, ſeu Sacri miniſterii aliquam partem,* " nullam am-,, pliùs ſpem reſtititutionis in alia Synodo; neque defenſionis ,, locum ei ampliùs habere liceat; ſed excommunicentur, qui ei ,, communicant; maximè ſi cum ſententiam latam ſciverint ,, eis communicare auſi fuerint." *Grat.* 11. *q.* 3. *can.* 6.

Appellatio quoad effectum ſuſpenſivum ignota.

Hic Canon ſufficienter oſtendit, ignotam tunc fuiſſe à ſententia Synodi, aut Epiſcopi appellationem, quâ effectus ſententiæ ſuſpenditur.

Presbyter contrà proprium Epiſcopum altare erigens, poteſt etiam per civilem poteſtatem coërceri.

Can. V. vult, " Presbyterum, vel Diaconum qui proprio ,, contempto Epiſcopo, ab Eccleſia ſeipſum ſegregaverit, & ,, privatim congregationem effecerit, & Altare erexerit; nec ,, Epiſcopo iteratò commonenti obedierit, damnari omni modo: ,, nec ultrà remedium conſequi: ſi autem perſeveraverit turbare Eccleſiam, is per externam poteſtatem, ut ſeditioſus ,, caſtigetur."

Error Gratiani in relatione hujus Canonis.

Partem hujus Canonis junctam Canoni præcedenti ex verſione Martini Bracarenſis ſub nomine Martini Papæ in Synodo refert Gratianus 11. *q.* 3. *c.* 7. Unde hic error Gratiano obrepſerit, dicetur parte ſequenti; ubi de collectione Martini Bracarenſis agetur.

Ex hoc Canone nota, quàm grave exiſtimaverint Patres, ut quiſquam in functionibus Hierarchicis ſuo recalcitret Epiſcopo; eique ſe opponat.

Oſtendit quoque finalis clauſula, non eſſe à Patribus improbatum, ut Clerici inobedientes, & ſeditioſi, qui pœnis Canonicis coërceri nequeunt, per externam, id eſt Civilem poteſtatem corrigantur, ſive corripiantur; vel ut habet Dionyſius, *opprimantur.*

Canones 4. & 5. Antiocheni à Concilio Calchedonenſi tamquam ſacræ Patrum Regulæ probati.

Duo hi Canones IV. & V. *Act.* 4. Concilii Calchedonenſis in cauſa Caroſii & Dorothei ex Codice Canonum relati fuêre: & ex eorum auctoritate ſententia à Synodo prolata: additumque: " ac ſi quidam ſuperfugere conentur, valere in eos ,, eandem pœnam decernit Sanctum hoc, & univerſale magnum Concilium: *externâ* videlicet *auctoritate* juxtà *Divinas,* ,, *Sacraſque Patrum Regulas* corroborante ſententiam, in contumaces latam."

His verbis Patres alludere ad finalem clauſulam Canonis V. mox expoſitam, luce meridiana clarius eſt.

Cum

Digitized by Google

Cùm eadem Actione Concilii Calchedon. tractaretur cauſa Dioſcori, Aëtius Archidiaconus dixit: *Regula hæc eſt cum aliis poſita à* SANCTIS *Patribus ..... & ex Codice relegit hæc:* SI PRESBITER AUT DIACONUS &c. ut in Canone V. Antiocheno. Quo lecto, *omnes Reverendiſſimi Epiſcopi acclamaverunt: hæc juſta Regula Patrum.*

Eſtnè veroſimile, hæc de Canonibus his dicturum fuiſſe Aëtium, aut Concilii Patres, ſi Canones illos ab Euſebianis, ſive Arianis in odium, & ſuppreſſionem Athanaſii editos fuiſſe credidiſſent?

Canon VI. coincidit cum Canone V. Nicæno: " ne excom-,, municatus ab uno Epiſcopo recipiatur ab alio, priuſquam à ,, proprio Epiſcopo fuerit ſuſceptus; vel facta Synodo acce-,, dens ſe defenderit, & perſuasâ Synodo aliam ſententiam tu-,, lerit, " idem autem decretum, " ait hic Canon Antiochenus, " adversùs laïcos & Prsbyteros & Diaconos & eos, qui ,, ſunt in Cleri Catalogo, " vel juxtà dionyſium, *qui ſub Regula eſſe monſtrantur*, aut juxtà Iſidorum, *qui in Clero ſunt*," obſer-,, vetur." Grat. 11. *q.* 3 *can.* 2.

Excommunicatus ab uno Epiſcopo, ab alio recipi ad communionem non poteſt.

Quo autem ſecuriùs, & efficacius obſervari queant, quæ hoc Canone ſtatuta ſunt,

Canon VII. vult, " ut nullus externus:" ſive juxtà Dionyſium, *nullus peregrinorum* " ſine pacificis ſuſcipiatur." Id eſt, nullus ab Epiſcopo in Communionem recipiatur, qui per litteras pacificas oſtendere nequit, ſe pacem cum Epiſcopo ſuo habere. Litteræ enim pacificæ hìc accipiuntur pro litteris *Communionis*: unde apud Cyprianum, *pacem dare lapſis*, idem eſt, quod reſtituere Communioni.

Nullus peregrinus ſuſcipi poteſt ſine litteris pacificis.

Quid litteræ pacificæ

Cùm verò hic Canon præcedentis Canonis ſit proſecutio, qui generaliter de Clericis & Laïcis loquitur, debet quoque præſens Canon generaliter accipi: uti Textus Græcus, & Dionyſii verſio ſonant: ideoq́ne corrigendus Gratianus, qui ſecutus Iſidorum *Diſt.* 71. *can.* 9. ad *Clericos peregrinos* Canonem reſtringit.

Gratianus malè reſtringit Canonem ad Clericos.

Canon VIII. declarat, à quibus litteræ pacificæ, de quibus in præcedenti Canone, ſint concedendæ. " Nec Presbyteri, ,, ait, qui ſunt in pagis, dent Canonicas epiſtolas, vel ad ſolos ,, vicinos Epiſcopos epiſtolas emittant. Chor-Epiſcopi au-,, tem nulli reprehenſioni affines dent pacificas.

A quibus litteræ pacificæ ſint concedendæ

Digitized by Google

Presbyteris ergò, ſive Parochis ruralibus licuiſſe litteras pacificas, ſive *ſimplices*, ut vertit Iſidorus, hoc eſt, *Communionis*, dare; ſaltem ad vicinos Epiſcopos, ſatis inſinuant relata Canonis verba ex verſione Herveti; & expreſsè affirmant verſiones Dionyſii & Iſidori: Chore-piſcopis autem, ſi irreprehenſibiles ſunt, eas generaliter dare permittitur.

Litteræ teſtimoniales non ſine circumſpectione dandæ.

Hic intelligimus, quàm ſolliciti fuerint jam pridem Patres, ne temerè Litteræ teſtimoniales de vita & moribus darentur: cùm nec Parochis eas fiderent, niſi ad ſolos Epiſcopos vicinos; qui de prudentia & circumſpectione Parochorum certiores eſſe poſſent: & conſequenter, quid litteris eorum foret deferendum judicare.

Metropolitanus præeſt toti provinciæ:

Can. IX. tria potiſſimùm declrarat: 1. " Epiſcopum qui „ Metropoli præeſt, etiam curam ſuſcipere totius provinciæ: „ eò quòd iu Metropolim undequaque concurrant omnes qui „ habent negotia. Unde viſum eſt, eum quoque honore præ„ cedere, reliquos autem Epiſcopos nihil magni momenti ag„ gredi ſine ipſo."

Origo Metropolitanorum.

Hic obiter nota, unde Metropolitanorum jus & prærogativa originem ſumpſerint.

Epiſcopus ſuæ diœceſis plenam adminiſtrationem habet.

Secundò declarat Canon, " unumquemque Epiſcopum ha„ bere ſuæ provinciæ poteſtatem, & adminiſtrare pro uni„ cuique conveniente regione, & totius Regionis curam ge„ rere, quæ ſuæ urbi ſubeſt."

Metropolitanus ſine ſententia Epiſcoporum nihil aggredi poteſt.

Tertiò decernit, " ne & ipſe Metropolitanus ſine reliquo„ rum ſententia quidpiam aggrediatur:" quæ nimirùm majoris momenti ſunt, neque propriam Diœceſim Metropolitani concernunt.

Vult enim, ait Zonaras ad *can.* 34. *Apoſt.* qui huic planè conſonat, " Pontifices conſentire, charitatiſque vinculo colliga„ ri, & exemplo eſſe Clero ſibi ſubjecto, populoque dilectionis „ & concordiæ."

De Chorepiſcopis.

Canon X. agit de Chore-piſcopis tria, potiſſimùm decernens. " I. Etiamſi Epiſcopi ordinationem manuumvè impoſitionem „ acceperint, "addit Dionyſius (quod in Texu Græco non reperitur.) *& ut Epiſcopi conſecrati ſint:* " ſuum modum ſciant; „ & ſibi ſubjectas Eccleſias adminiſtrent, earumque curâ & „ ſollicitudine contenti ſint."

„ II. Ut conſtituant Lectores, Hypodiaconos, & Exorciſtas,

„ &

„ & eorum Ordinationem ſufficere exiſtiment, nec Presby-
„ rum, nec Diaconum ordinare audeant abſque urbis Epiſco-
„ po, cui ſubjicitur ipſe & regio." "III. Ut fiat Cor-epiſcopus
„ ab Epiſcopo civitatis cui ſubjicitur."

Si verſioni Dionyſii plena fides de genuino Canonis ſenſu ſit habenda, non dubium, quin Synodus Antiochena ſuppoſuerit, Chor-epiſcoporum aliquos, Epiſcopos fuiſſe.

Et ſanè, inter Chor-epiſcopos fuiſſe interdum aliquos, qui characterem Epiſcopalem acceperant, dubitari non poteſt.

Nam ad Can. VIII. Nicænum notatum fuit, quòd ſi è Novatianis redirent ad Eccleſiam Catholicam, qui apud ſuos fuiſſent ordinati Epiſcopi, hi manerent Epiſcopi; ſed ne duo in eadem civitate eſſent Epiſcopi, Epiſcopus Catholicus locum excogitare poterat, in quo Epiſcopus à Novatianis reverſus Chor-epiſcopi munere fungeretur.

Ex hoc canone non habetur Chor epiſcopos vi ſua ordinationis fuiſſe Epiſcopos.

Hujuſmodi igitur Chor-epiſcopi erant veri Epiſcopi; non vi ordinationis Chor-epiſcopalis, ſed ordinationis Epiſcopalis acceptæ, priuſquam Chor-epiſcopi conſtituerentur.

Licet ergò Dionyſii verſio foret genuina, inde conſequens non eſſet, Chor-epiſcopos vi ſuæ ordinationis fuiſſe Epiſcopos. Imò cùm verba relata exprimantur per modum exceptionis, *etiamſi Epiſcopi ordinationem* &c. non obſcurè innuitur, Chore-piſcopos nequaquam vi ſuæ ordinationis fuiſſe Epiſcopos: ſed ſolùm contingere potuiſſe, ut in caſu particulari Chor-epiſcopi aliqui ſimul eſſent Epiſcopi: ad quem caſum decretum ſuum per clauſulam illam conditionalem *etiamſi*, Synodus videtur voluiſſe extendere.

Unde Morinus aliique non pauci, hinc concludunt; Chor-epiſcopos vi ſuæ ordinationis haud fuiſſe Epiſcopos: præſertim quia finali parte Canonis dicitur: *fiat Chor epiſcopus ab Epiſcopo civitatis cui ſubjicitur.* Inauditum quippe eſt, & à priſtina diſciplinâ planè alienum, ut Epiſcopus ab *uno Epiſcopo* contrà tot decreta, & præſertim Nicæni Concilii (quod 15. Annis dumtaxat præceſſit.) *lege ordinariâ* diceretur ordinandus.

Dicitur quidem in Canone: *nec Presbyterum nec Diaconum ordinare audeant, abſque Urbis Epiſcopo, cui ſubjicitur ipſe, & regio*, quæ non obſcurè innuere videntur, Chor-epiſcopum potuiſſe Præsbyterum & Diaconum ordinare de conſenſu *urbis Epiſcopi cui ſubjicitur.* Præterquam enim quod ambiguum

Digitized by Google

ſit, num illa haud intelligenda ſint de Chor-epiſcopo, qui priuſquam Chor-epiſcopi locum obtinuiſſet, in Epiſcopum fuiſſet ordinatus, illud conſtat; non tantùm ex veterum, ſed & recentiorum Canoniſtarum ſententia, admodum dubium eſſe, an ſimplices Presbyteri poteſtate delegata Presbyterum ordinare non poſſint: juxtà illud Gloſſæ ad *Can.4 de conſec. diſt. 5. ordinatus ordinem quem habet, confert Papâ delegante*: quod latiùs proſequitur Morinus de *SS. Ordinat. p. 3. exercitat. IV cap. 3.* ubi & *cap. 6.* docet, quâ occaſione deſierint Chor-epiſcopi in Oriente & Occidente: & quomodo eorum nomine & dignitate ſublatis, in Eccleſia Latina ipſis ſucceſſerint Archi-presbyteri, Decani Rurales, & Archidiaconi.

Nullus è Clero ad Imperatorem pergere poteſt ſine litteris Epiſcoporum.

Can. XI. decernitur: "ſi quis Epiſcopus vel alius ex Clero „citrà ſententiam & litteras Epiſcoporum provinciæ, & maximè Metropolitanorum ad Imperatorem proficiſci aggreſſus „ſit, abdicetur & ejiciatur: non ſolùm à Communione, ſed „etiam à dignitate: ut qui religioſiſſimi Imperatoris noſtri „auribus moleſtiam afferre audeat, præter ritum Eccleſiæ."

De Epiſcopis depoſitis ad Imperatorem confugientibus.

Can. XII. præcedentem proſequitur, & confirmat. In præcedenti enim Canone actum erat generaliter de Clericis qui abſque litteris Epiſcoporum, vel Metropolitani ad Imperatorem pergebant, hic verò ſpecialiter agit," de Presbiteris & Diaconis à proprio Epiſcopo, & de Epiſcopis à Synodo depo„ſitis: qui auſi fuerint Imperatoris auribus moleſtiam inferre: „cùm oporteat ad majorem Synodum, & jus quod ſe habere „putat, ad plures Epiſcopos referre, eorumque examinatio„nem & judicium ſuſcipere: qui itaque his contemptis Impe„ratori moleſtus fuerit, is nullâ veniâ dignus, neque ſui defen„dendi locum habeat; nec reſtitutionis futuræ ſpem expectet."

An hic Canon in odium S. Athanaſii ab Arianis fuerit fabricatus.

Hunc poſtremum Canonem in odium & ſuppreſſionem S. Athanaſii ab Euſebianis, ſive Arianis fabricatum eſſe, poſt Baronium & Ant. Auguſtinum vulgò creditur: at gravem eſſe hunc peritorum errorem contendit D. Schelſtratius; creditque Canonem, quem Chryſoſtomus, Innocentius I., aliique Veteres in odium & ſuppreſſionem Athanaſii editum dixêre, eſſe alium ab hoc Canone: " hunc verò à nemine Antiquorum re„probatum, ſed unà cùm aliis Canonibus receptum fuiſſe fi„dem faciunt, inquit Schelſtratius, tot collectiones Canonum, „quot jam inde à ſæculo 4. uſque ad Gratianum Monachum

in

Digitized by Google

„in Occidente, & ad Arſenium ex Monacho Patriarcham „Conſtantinop, in Oriente floruerunt; quæ nuſquam Ca- „nonem XII. ex XXV. Antiochenis excipiendum duxe- „runt." Et quidem Gratianus Canonem hunc refert ex verſione Iſidori 21. *q.* 5. *Can*: 2. quodque notandum: Correctores Rom. nullam reprobati Canonis mentionem injiciunt; ſed in margine notant, illum à Synodo Aquiſgranenſi *Cap.* 74. Burchrado *lib.* 2. *Cap.* 180. & Ivone *parte* 6. *Cap.* 225. ſimiliter referri.

His aliiſque tum è Græcis, tum Latinis collectionibus Canonum relatis, concludit Schelſtratius," liberè dici poſſe, il- „lum Canonem & in Oriente, & Occidente receptum fuiſſe „ut orthodoxum, ac præterito dumtaxat ſæculo de illo dubi- „tari cœpiſſe."

Canoni huic non contravenit S. Athanaſius.

Verùm quidem eſt, S. Athanaſium in Tyrio Conciliabulo condemnatum ad Imperatorem Conſtantinum confugiſſe; non ut cauſa per Conſtantinum retractaretur; ſed ut ejus auctoritate major Synodus indiceretur, quæ de cauſa iteratò judicaret, ut teſtatur epiſtola Synodi Ægypti 339 Epiſcoporum: ad *religioſiſſimum*, inquit Synodus, *Imperatorem aſcenderat* Athanaſius, *deprecans & iniquitatem hominis, & adverſariorum calumnias, poſtulanſque, ut legitima Epiſcoporum Synodus indiceretur*. Apud Athanaſium *Apol.* 2.

Nullatenùs ergò in hunc Canonem impegit S. Athanaſius: cùm Canon ſolùm prohibeat, Imperatori moleſtiam inferre, ut cauſa à Synodo deciſa auctoritate Imperatoris retractetur: nequaquam verò prohibet adire Imperatorem, ut per ipſum major Synodus congregetur: id enim eo tempore penè neceſſarium erat; *cùm ſine ejus conſenſu*, ut notat Schelſtratius, *vix ullum per idem tempus Concilium celebraretur*.

Epiſcopus in aliena Eccleſia nihil agere præſumat; niſi litteris Metropolitani, & aliorum Epiſcoporum accerſitus.

Can. XIII. cavetur, "ne Epiſcopus ex una provincia ad „aliam tranſire audeat; & quidquam in ea agere, niſi venerit lit- „teris accerſitus Metropolitani, & Epiſcoporum qui ſunt „cum ipſo, in quorum provinciam accedit. Si autem nemi- „ne vocante ad aliquorum ordinationem, & rerum Eccleſia- „ſticarum ad ſe non pertinentium conſtitutionem inordinatè, „inſolenterque proceſſerit; ſint quidem irrita quæ ab ipſo „geruntur; ipſe autem ſuæ inſolentiæ det pœnas, à Synodo

 ſci-

Digitized by Google

„ ſcilicet exinde depoſitus." *Grat.* 9.*q.* 2. *can.* 6. ſed paulò aliter, quàm in Græco, ut notant Correctores Rom.

Can.XXII præcedenti planè ſimilis.

Can.XXII.adeò ſimilis eſt præcedenti;ut paſſim Interpretes Græci, & Latini, unum eumdemque Canonem bis editum credant: eoque fundamento nonnulli hoc ſæculo in dubium vocare cœperunt, num hi 25. Canones ab una eademque Synodo editi eſſent.

Ex ſimilitudine iſtorum Canonum aliqui credunt Canones 25. vulgò Antiochenos non eſſe ejuſdem Synod.

„ Difficile creditu eſt," ait vir eruditus Godefridus Hermantius in vita S. Athanaſii *lib.* 5. *cap.* 12. "idem Concilium „ edidiſſe duos Canones, qui idem omninò continent, & non „ niſi penes terminos & expreſſionem differunt."

Hermantium ſecutus Natalis Alexander hanc format concluſionem: *Antiochenos Canones ejuſdem Concilii fœtus non eſſe, veriſimile eſt.* " probatur quidem ex convenientia 13. & 22. „ Canonis. Cùm enim idem omninò decernant; non viden- „ tur eâdem in ſynodo editi." Hæc ille *ſæculi IV. parte* 2. *diſſert.* 25.

Oſtenditur quòd non idem omninò decernant.

Quin in multis hi duo Canones inter ſe conveniant, negari non poteſt: at quòd idem omninò decernant, & eundem caſum decidant, non ſatis apparet.

Prior enim cavet, ne Epiſcopus in aliena provincia aliquid ordinare præſumat, *niſi litteris tam Metropolitani, quàm cæterorum qui cum eo ſunt Epiſcoporum rogatus adveniat:* Canon verò 22. vetat, Epiſcopum in aliena civitate, aut regione, quæ ad eum non pertinet, aliquid ordinare, *niſi cum voluntate proprii illius regionis Epiſcopi.*

Quid porrò inſinuat, quòd in priori Canone requirantur litteræ *tam Metropolitani,quàm cæterorum qui cum eo ſunt Epiſcoporum*; in poſteriori verò ſolùm requiratur *voluntas proprii illius regionis Epiſcopi*; niſi quòd in illo agatur de Eccleſia vacante, ſive Epiſcopo viduatâ; cujus vices Metropolitanus cum cæteris Epiſcopis ſuppleat: in hoc autem de Eccleſiâ habente proprium Epiſcopum; cujus ſola voluntas ſufficit, ut alteriùs Eccleſiæ Epiſcopus aliquid in ſua Eccleſia ordinare poſſit.

Infirmum nimis ergò eſt fundamentum, quo Canones, quos omnis retrò antiquitas unius Concilii credidit, & aſſeruit, diverſis Conciliis attribuantur.

Canonem XXII. refert Grat. 9.*q.* 2.*can.* 7. ſed in multis à Textu Originali diverſum, ut notant Correctores Rom.

qui

Digitized by Google

qui inſuper monent; aliquid à ſe in Textu eſſe emendatum ex veruſtis exemplaribus, & cæteris editionibus Conciliorum. Hinc rursùs patet, Decretum Gratiani correctum, non eſſe omninò idem cum eo, quod edidit Gratianus.

Decretum Gratiani correctum

Can. XIV. decernitur, " ut ſi Epiſcopus de crimine aliquo „ reus agatur, contingatque Epiſcopos qui ſunt in provincia „ diſſentire: illis quidem eum innocentem pronuntiantibus, his „ verò reum: Metropolitanus evocare debeat è viciniâ pro- „ vincia aliquos Epiſcopos, qui controverſiam cum reliquis „ Comprovincialibus decidant: ipſeque Metropolitanus quod „ deciſum fuerit, confirmet."

Quid agendum ſi in cauſa Epiſcopi Synodus non ſit conformis.

Hunc Canonem refert Grat. 6 *q.* 4. *can.* 1. Sed erroneè, ſecutus Iſidorum legit; *placuit S. Synodo* Metropolitanum Episcopum *alterius provinciæ advocari:* neque enim in Textu Græco, neque apud Dionyſium ulla fit mentio Metropolitani è vicina provincia evocandi. " Ac ſanè quòd *Me*- „ tropolitanus ad alterius Metropolitani vocationem deberet „ venire; atque in eodem Concilio duo Metropolitani futuri „ eſſent, inquiunt Correctores Rom., vix videtur convenire."

Can. XV. proſecutio præcedentis, decernit, " quod ſi Epiſ- „ copus fuerit ab *omnibus* provinciæ Epiſcopis condemnatus; „ & omnes unam conſentientem adversùs eum ſententiam tu- „ lerint, is ne ampliùs ab aliis judicetur; ſed provinciæ Epiſ- „ coporum firma maneat ſententia."

Si Epiſcopus unanimi Synodi conſenſu ſit damnatus, quid juris?

Hunc Canonem pro adſtruendâ ſupremâ Conciliorum Provincialium in decidendis Epiſcoporum cauſis auctoritatate, urget Petrus à Marca *Lib.* 7. *cap.* 2. *de concord. Sacerdotii & Imperii*, aliique eum ſecuti. Verùm cùm Canone 12. permittatur Epiſcopo à Synodo Provinciali depoſito, ad majorem Synodum ſe convertere; non videtur quâ ratione hic Canon conſentiat Canoni 12.; ſi per illum ſit ademptum Epiſcopo à Synodo Provinciali condemnato omne appellationis remedium: quare credunt alii, hoc Canone ſolùm decerni; firmam manere debere Epiſcoporum ſententiam eo ſenſu; quòd per Epiſcopos è vicina provinciâ evocandos judicium inſtaurari non debeat: quemadmodum in caſum diſſensûs Epiſcoporum provinciæ Canone 14. decretum erat: ſed tamen Epiſcopo condemnato manere jus poſtulandi majorem Synodum, juxtà Canonem 12, idque latiùs proſequitur Schelſtratius in ſuo Con-

An hoc Canone adſtructa ſit ſuprema Synodorum Provincialium auctoritas

Digitized by Google

Poſteriori ſententiæ ſuffragatur Gratianus.

Concilio Antiocheno ad hunc Canonem.

Et quidem huic poſteriori ſententiæ ſuffragatur Gratianus; qui poſt relatum hunc Canonem 6. q. 4. *can.* 5. ſubjungit: "ſubintelligendum verò eſt, niſi ad Judicem majoris auctoritatis fuerit provocatum: tunc enim per appellationem ſolutâ ſententiâ firmitatem non obtinet."

Sed hîc notandum, quòd Gratianus reflectens ad ſui temporis diſciplinam, nonnumquam à mente Canonum procul aberret; atque in alium planè ſenſum detorqueat, ut eos ſui temporis diſciplinæ accommodet: uti in decurſu ampliùs patebit.

Epiſcopus ejiciendus, qui ſine perfecta *Synodo Eccleſiam occupat. Et quid* perfecta *Synodus. Quis ſit* vacans *Epiſcopus.*

Can. XVI. ſtatuit, "ſi quis vacans Epiſcopus vacantem Eccleſiam arripuerit abſque perfecta Synodo," vel juxtà Iſidorum: *præter plenariam Synodum*, "is ſit ejectus: etiamſi omnis populus, quem invaſit, eum elegerit:" aut juxtà Iſidorum: *velit ſibi Epiſcopum retinere.*" Sit autem illa perfecta Synodus, cui unà quoque adeſt Metropolitanus."

"*Vacans* Epiſcopus ille eſt, ait Zonaras ad hunc Canonem, qui vel nullius, vel occupatæ à gentibus Eccleſiæ præfectus eſt; vel à populo ejus urbis, cui datus Epiſcopus fuit, nullo ipſius vitio, ſed ſolâ populi perficaciâ excluſus."

Canonem refert Gratianus *Diſt.* 92. *can.* 8., ſed nonnihil à Græco diverſum, ut notant Correctores Rom.

Epiſcopus ordinatus ad certam Eccleſiam ad eam proficiſci debet.

Can. XVII. declarat, Epiſcopum, qui acceptâ ordinatione & manuum impoſitione Epiſcopi, & populo præeſſe juſſus, munus non ſuſceperit; nec ut ad ſibi concreditam Eccleſiam proficiſcatur, perſuaderi poſſit, excommunicatum; donec coactus ſuſcipiat, vel perfecta Synodus Epiſcoporum Provincialium de ipſo aliquid decernat."*Grat. diſt.* 29. *can.* 7.

Can. 16. & 17. agnovit, & probavit Synodus Calchedonenſis.

Horum Canonum auctoritatem agnoviſſe Concilium Calchedon. ex actis manifeſtum eſt. Act. enim XI. in cauſa Baſſiani, & Stephani contendentium de Cathedrâ Epheſinâ, Leontius Reverendiſſ. Epiſcopus Magneſiæ ex Codice relegit regulam 95. *ſi quis Epiſcopus vacans* &c. quæ eſt Can. 16. Antiochenus: item regulam 96. *ſi quis Epiſcopus ordinationem acceperit* &c. Eſt Canon. 17. quibus lectis glorioſi Judices dixerunt: "Omnibus examinatis de Baſſiano & Stephano Reverendiſſimis: relectis etiam Canonibus, dicat S. Synodus de Epiſcopatu Epheſio quid eis videatur. Reverendiſſ. Epiſcopi clama-

„ clamaverunt: juſtitia Baſſianum vocat, regulæ variant. „ Glorioſiiſſ. Judices dixerunt: nobis quidem videtur, ne„ que Baſſianum Reverendiſſimum dignum exiſtere, ut „ Epheſiorum civitatis Epiſcopus ſit, quoniam ex invaſione „ violentâ ſibi met vindicavit.... S. Synodus clamavit, hæc „ juſta ſententia eſt: Chriſtus judicavit cauſam: Deus per „ vos judicat; hæc ſententia Chriſti eſt: Canones & leges vos „ cuſtoditis."

Ad hæc Concilii verba reflectens Schelſtratius ait: " tantæ „ nimirùm auctoritatis ad Annum 451. erat in orbe Catohlico „ *Antiochenum Concilium*; ut ejus Canon 16. à 630. Epiſco„ pis cum Sedis Apoſt. Legatis in Concilio univerſali meruerit „ probari; & eouſque propugnari, ut ejus temeratores fue„ rint depoſiti, & pœnas à Patribus Antiochenis hoc Canone „ ſtatutas, perpeſſi."

Spiritus horum Canonum eſt, quòd nemo ſine legitima auctoritate & vocatione ſe debeat in miniſterium Eccleſiaſticum intrudere; ubi verò legitimè vocatus & ordinatus eſt, illi ſedulò incumbere debeat.

De Epiſcopo, qui ad Eccleſiam ſuam accedere impeditur.

Can. XVIII. proſecutio eſt præcedentis: cùm enim in antecedente Canone actum eſſet de Epiſcopo qui ordinatione acceptâ Eccleſiam ſuam adire recuſabat: præſens agit de Epiſcopo, qui quidem non ivit ad ſuam Eccleſiam:" ſed non „ ſuâ culpâ, ſed propter populi recuſationem, aut aliquam „ aliam cauſam, quæ à ſe non oritur; is ſit, ait Canon, & ho„ noris & muneris particeps, dummòdò nullam in rebus Ec„ cleſiæ, in qua convenit ſive conſtitutus eſt, moleſtiam affe„ rat." Hoc eſt, ait Zonaras, *ne ſe illius Eccleſiæ in qua degit, negotiis immiſceat, ſed patienter ſuſtineat*, " donec perfecta pro„ vinciæ Synodus ſtatuerit, quod auditis ipſius rationibus op„ portunum judicaverit." *Grat. diſt.* 92. *can.* 5.

Ex judicio Correctorum Rom. conſulendæ verſiones Canonum, quæ textui græco melius reſpondent.

Can. XIX. decernitur idem planè de modo eligendi ac ordinandi Epiſcopum, quod Can. IV. Nicæno decretum fuerat: hoc ſolummodò addito, " quòd ſi electio præter ea quæ hìc „ decreta ſunt, facta fuerit, irrita ſit & invalida: & quod „ cùm ii, qui eligunt, in plures ſententias dividuntur plu„ rium ſuffragia vincant." *Grat. diſt.* 65. *can.* 3. ex verſione Iſidori; "ſed verbis Græcis, inquiunt Correctores Rom, me„ lius reſpondet altera verſio, quæ Dionyſii: *ideoque illa con-*

 „ *ſul-*

Digitized by Google

,,*ſulenda*." Ergò ex judicio Correctorum veriſſimum eſt, quod ſuprà monui, pro intellectu Canonum Græcorum conſulendas eſſe verſiones, quæ Græco Textui meliùs reſpondent.

Innovatio canonis V. Nicani.

Canon. XX: innovat Can. V. Nicænum de binâ Synodorum Provincialium annuatim celebratione: adjicitque, " nec ,, ullis liceat Synodos per ſe facere ſine iis, quibus ſunt creditæ ,, Metropoles: " nimirùm Synodos Provinciales, quas *perfectas* vocat hæc Synodus: & de quibus unicè in his Canonibus actum eſt.

Erravit Gratianus occaſione collectionis Martini Bracarenſis.

Gratianus hunc Canonem refert *Diſt.* 18. *can.* 15. ſub nomine Martini Papæ, cùm reverà deſumptus ſit ex collectione Martini Bracarenſis; in quem errorem in relatione Canonum Græcorum ſæpiùs incidiſſe Gratianum, monent Correctores Rom. Nos infrà erroris originem detegemus.

Can. XXI. renovat Can. XV. Nicænum contra tranſmigrationes Epiſcoporum de una Eccleſia ad aliam. *Grat.* 7. *q.* 1. *can.* 25.

Epiſcopus ſibi conſtituere ſucceſſorem non poteſt.

Can. XXIII. interdicit Epiſcopo, " alium pro ſe conſtituere ,, re ſucceſſorem, etiamſi ſit morti proximus: ſi autem fiat, ,, ordinatio ſit irrita." Vult autem conſtitui ſucceſſorem juxtà normam Canone XIX. præſcriptam. *Grat.* 8. *q.* 1. *can.* 3.

De adminiſtratione bonorum Eccleſiæ.

Can. XXIV. vult, " ut ea quæ ſunt Eccleſiæ, Eccleſiæ ,, ſerventur cum omni bonâ conſcientiâ, & fide in omnium ,, præſidem & judicem Deum; quæ etiam admininiſtrari convenit cum judicio, & poteſtate Epiſcopi, cui eſt omnis po- ,, pulus creditus, & eorum animæ, quæ in Eccleſiam conve- ,, niunt."

Manifeſta eſſe debent quæ ad Eccleſiam ſpectant, & quæ ſunt Epiſcopo propria.

Ulteriùs præcipit, " ut manifeſta ſint, quæ ad Eccleſiam ,, pertinent cum cognitione Presbyterorum & Diaconorum, ,, qui ſunt circà Epiſcopum: ut ſi contingat Epiſcopum è vita ,, migrare, iis manifeſtis exiſtentibus, quæ ad Eccleſiam per- ,, tinent; ne ea intercidant & pereant: nec quæ ſunt propria ,, Epiſcopi, prætextu rerum Eccleſiaſticarum vexentur. Eſt ,, enim juſtum & apud Deum, & apud homines acceptum, ut ,, Epiſcopus propria, quibus velit relinquat: quæ ſunt au- ,, tem Eccleſiæ, ipſi ſerventur: & nec Eccleſia damnum ſuſti- ,, neat, nec Epiſcopus Eccleſiæ prætextu proſcribatur; vel ,, qui ad eum attinent, in negotia incidant cum eo, quod & ,, ipſum poſt mortem malis omnibus proſequantur."

Can-

Can. XXV. ut " Epiſcopus habeat rerum Eccleſiæ poteſtatem, ut eas in omnes egentes diſpenſet magnâ cum cautione, & Dei timore: ipſe autem eorum quæ opus eſt;" additur apud Dionyſium & Iſidorum: *ſi tamen indiget*, & apud Balſamonem alioſque Græcos: *ſi indigeat*," ſit particeps " ad uſus ſuos neceſſarios, & fratrum qui apud eum hoſpitio " excipiuntur: ut ipſi nullo modo priventur ſecundùm divinum Apoſtolum, qui dicit: *habentes autem alimenta & quibus tegamur, his contenti erimus.*"

De Canonica proventuum Eccleſiaſticorum diſpenſatione.

Addit autem: " quòd ſi his neceſſariis non ſit contentus, " & res Eccleſiæ in proprios uſus convertat, & Eccleſiæ reditus vel agrorum fructus non cum Presbyterorum & Diaconorum ſententia adminiſtret: ſed ſuis cognatis vel fratribus vel filiis præbeat facultates, ut per hæc rationes Eccleſiæ latenter lædantur, det rationem adminiſtrationis Synodo " provinciæ:" vel ut legit Dionyſius: *Synodo provinciæ pœnas iſte perſolvat.*

Denique, " ſi aliàs ſimuletur Epiſcopus, vel qui ſunt cum " eo Presbyteri, quod quæ pertinent ad Eccleſiam, vel ex " agris, vel ex quacumque aliâ causâ Eccleſiaſticâ, ad ſe ipſos referant; ut pauperes quidem opprimantur, & invidia " & infamia verbo inuratur, & iis, qui ſic adminiſtrant: ii correctionem quoque aſſequantur, Sanctâ Synodo id quod decet, examinante."

Qui hunc Canonem attenderit, ruminaveritque, facilè intelliget, quàm ſobriè & fideliter, & nulla carnis & ſanguinis habitâ ratione, Prælati proventus Eccleſiaſticos diſpenſare debeant.

Quæ ſparſim de hujus Concilii, & Canonum auctoritate, receptione ac probatione præſenti §. dicta ſunt, ſi expendantur, non difficulter apparebit, Schelſtraetium limites Chriſtianæ modeſtiæ haud exceſſiſſe, dum dixit, *animi præoccupati indicia ſpirare* verba ſequentia Chriſtiani Lupi:" Antiochenorum " Canonum nulla olim fuit auctoritas. Doloſa iſta Euſebianæ " factionis Synodus primos poſuit lapides, quibus Philippolitanum conventiculum ſua adverſus Romanas appellationes, " & Monarchicam Eccleſiæ Hierarchiam ſciſmatica figmenta " ſuperædificavit.... Debuerat addere (Petrus à Marca) " hoc item Concilium eſſe prodromum & fundamentum

An meritò Schelſtraetius redarguat Lupum Canonum horum auctoritatem rejicientem?

„ Philippolitani conventiculi, ideòque longè pejus olere ac de-
„ viare, quàm turbidas litteras Africani Concilii."

§ XII.

De Canonibus Laodicænis.

CAnonibus Antiochenis in Codice Eccleſiæ univerſæ immediatè ſubjiciuntur Canones Laodicæni 69. quot etiam apud Dionyſium leguntur: at Iſidorus refert 60.: quia qui in Codice Græco 59. eſt, Iſidorus in duos diviſit: ut & Recentiores Græci Balſamon, Zonaras, aliique.

In numero Canonum erravit Gratianus. Unde rectè Gratianum, qui 63. Canones Synodo Laodicænæ adſcripſit, caſtigaſſent Correctores Rom. ſi pro 63. poſuiſſent 59. vel 60., nequaquam verò, uti fecerunt, 61.

Item circà Authorem Canonum. Erravit Gratianus, ut notat Baronius, & ex ipſo Binnius, aſſerens, quod *horum Canonum Auctor maximè extiterit Theodoſius Epiſcopus: diſt.* 16. *can.* 11. quandoquidem Theodoſius Epiſcopus fuerit Laodicææ Syriæ: hæc verò Synodus habita ſit in Phrygia.

Tempus Synodi incertum. Quo verò tempore celebrata fuerit, incertum eſt: veroſimilius eſt, eam coactam eſſe circà medium ſæculi IV. quia ut in decurſu patebit, Canones eam diſciplinam repræſentant, quæ ſtatum Eccleſiæ à perſecutione liberum, & aliquatenùs florentem indicat.

Pœnitentia bigamis injuncta. Can. I. decernit, "oportere ex Eccleſiaſtico Canone eos, „ qui liberè & legitimè ſecundo Matrimonio conjuncti ſunt, & „ non clam uxores duxerunt: " vel ut legitur apud Juſtellum: *neque clandeſtinum Matrimonium iniverunt*, " cùm exiguum „ tempus præterierit, & orationibus & jejuniis vacaverint, eis „ ex venia: " ſecundùm Dionyſium: *juxtà indulgentiam*," dari „ communionem." juxtà Dionyſium *communionem eis reddi.*"

Quin hîc de ſecundis nuptiis juxtà probatum ab Eccleſia ritum initis agatur, dubium non eſt.

Quòd autem contrahentibus ſimiles nuptias aliqua imponatur pœnitentia, non arguit earum abſolutam improbationem; ſed quod incontinentiam qualemcumque, quam iteratæ nup-

tiæ

tiæ inſinuant, per opera pœnitentiæ, & religionis purgatam deſideret Synodus; priuſquam ad Sacram Communionem eos, vel ex indulgentia admittat: ut ſuprà ad can. 3. Neocæſarienſem monuimus.

Interim hîc obiter attende, quam puritatem in communicantibus Patres requiſierint.

Can. II. decernit, "his qui diverſorum peccatorum lapſus „ incurrunt, & inſtant orationi, confeſſioni ac pœnitentiæ, „ malorum ſuorum perfectam converſionem demonſtrantes; „ pro qualitate delicti, pœnitentiæ tempus tribuendum eſt: „ propter miſericordiam & bonitatem Dei, qui hujuſmodi „ ſunt revocandi & ad communionem applicandi." *Grat. diſt.* 26 *q.* 7. *can.* 4. ſed à Textu Græco nonnihil recedens: ut monent Correct. Rom. *Quomodo ad Communionem admittendi qui in diverſa peccata ſunt prolapſi.*

Ut perſpectior ſit Canonis ſenſus, notandum, per illa verba inſtant *confeſſioni*, non intelligi confeſſionem Sacramentalem, ſed inſtantem, ſive perſeverantem ac humilem peccatorum agnitionem; quâ pœnitentes in ſquallore & miſeriis limina Eccleſiæ penetrantes, ab intrantibus miſericordiam implorabant, oſtentantes quantâ ægritudine, quantis ærumnis diſcruciarentur propter commiſſa delicta: uti latiùs, & eruditè proſequitur Albaſpinæus ad hunc Canonem. *Per confeſſionem non intelligitur Sacramentalis.*

Qui hunc Canonem attentè legerit, facilè intelliget, quàm procul à ſpiritu Patrum recedant, qui *perfectam converſionem* non ex inſtantia orationis ac pœnitentiæ, ſed ſolâ vocali confeſſione colligunt: quique parum ſolliciti ſunt, num pœnitentiæ tempora qualitati delicti reſpondeant. *A mente Canonis recedunt, qui ſolâ pœnitentum confeſſione ſunt contenti.*

Can. III. " non oportere eos, qui ſunt recens illuminati, in „ Ordinem Sacerdotalem promoveri. " Vide quæ ad Can. 11. Nicæni dicta ſunt.

Can. IV. ſimiltier coincidit cum Can. Nicæno XVII. uſuras Clericis interdicente.

Can. V. edicit, "non oportere ordinationes:" vel ut legunt Balſamon & Zonaras, *electiones*, " fieri in præſentia eo- „ rum qui audiunt." *Ordinationes non debent fieri coram infidelibus.*

Audientes hîc ſumuntur pro infidelibus, & catechumenis latè dictis, & pœnitentibus, qui tantum ad *audiendum* verbum Evangelii admittebantur.

Coram his fieri ordinationes vetantur: quia priuſquam

inchoaretur Miſſa Catechumenorum perfectorum, (qui *competentes* dicebantur) ſub qua ordinationes peragi debebant, hi exire deberent. Vel juxtà Balſamonem & Zonaram, qui credunt hìc de electionibus agi, ideò intereſſe nequeunt; "quia „cum in electionibus aliquorum crimina, propter quæ illi „forte à Sacro ordine arcendi ſint, à Præſulibus enuntientur, „adeſſe homines, qui ea quæ dicerentur, exciperent, ratio„ni minimè conſentaneum Patres exiſtimavêre: quòd ea ſci„licet, quæ audiebant, & iis contrà quos dicebantur pudori, „& à quibus audiebantur, ad nequitiam incitamento eſſent, „& aliis, quorum non ita conſtans in Fide ratio, blaſphe„mandi numinis cauſam præberent.

Crimina Prælatorum non leviter populo exponenda.

Can. VI. ait, "non permittendum hæreticis, ut in Domum „Domini ingrediantur, ſi in hæreſi permaneant."

Quomodo recipiendi hæretici.

Can. VII. decernit, "eos qui ex hæreticis convertuntur, „non admitti priuſquam omnem hæreſim anathematizave„rint; & præcipuè eam in qua detinebantur; & tunc deinceps „eos, qui apud illos Fideles dicebantur, Fidei Symbola diſ„centes, & Sancto Criſmate inunctos, ſic Sancto Myſterio „communicare."

Sacramentum confirmationis.

Hìc obiter nota expreſſum *Confirmationis* Sacramentum, quod per Chriſmationem ſine manuum impoſitione à Græcis ſemper collatum fuit.

Hæretici rebaptizandi ſedulò catechizandi ſunt.

Can. VIII. vult eos, "qui ab eorum hæreſi, qui Phryges „dicuntur, convertuntur ſive ſint in Clero qui apud illos ex„iſtimatur, ſive Maximi dicantur; omnes eos cum omni „ſtudio catechizari, ſeu initiari, & baptizari ab Eccleſiæ „Epiſcopis, & Presbyteris.

Qui in Canone dicantur. Maximi.

Pro intellectu Canonis notat Zonaras, "quòd apud jam di„ctos hæreticos fuerint quidam, primæ inter cæteros exiſti„mationis, ac veluti *Doctorum* locum obtinentes, qui ab illis „etiam *Maximorum* appellatione deſignabantur."

Oratoria hæreticorum à Fidelibus non frequentanda.

Can. IX. non concedendum eſſe ait, "ut in cœmeteria, vel „in ea quæ dicuntur Martyria, quorumvis hæreticorum, ab„eant ii, qui ſunt Eccleſiæ, orationis vel venerationis," vel juxtà Balſamonem & Græcos Interpretes & Iſidorum, *curationis*, Dionyſium verò, *ſanctitatis*" gratiâ."

Corrollaria ex Canone educta.

Hic Canon probat, I. etiam primis ſæculis fuiſſe loca corporibus ſepeliendis deſtinata, quæ" *cœmeteria* uſitatiùs dicebanur," ait

ait Baronius ad an 226. , "quod fides doceret , Chriſtianos „ non mori ſed rurſus excitandos, interea in Domino obdormire." II. probat Martyria, ſive ædes ſacras ad Martyrum ſepulturas, ſive memorias fuiſſe exſtructas. III. ad hujuſmodi Martyria fideles conſueviſſe accedere orationis, & curationis gratiâ: atque hinc, Martyrum invocationem, & cultum eodem tempore probatum conſpicimus.

Can. X. Decernitur, "non oportere eos, qui ſunt Eccle- „ ſiæ, indiſcriminatim ſuos filios hæreticis matrimonio con- „ jungere". *Parentes fideles ne proles ſuas hæreticis in Matrimonium tradant.*

Quam Canonis hujus diſciplina ſit juſta, & exoptanda, facilè cognoſcet, qui perpenderit pericula perverſionis, tum fideli nubenti, tum prolibus ex hujuſmodi matrimonio procreandis imminentia.

Can. XI. Decernit, "non oportere eas, quæ dicuntur „ Presbyteræ & præſidentes, in Eccleſiis conſtitui." Grat. *diſt.* 31. *can.* 19. ex verſione Iſidori à græco textu nonnihil diverſâ, ut notant Correct. R. qui ibidem ad Balſamonem remittunt. Et ſanè, licet ſchiſmate ab Eccleſia Romana fuerit divulſus, nemo tamen inficiari poteſt, in Sacris Canonibus fuiſſe inſtructiſſimum; ejuſque non exiguam eſſe in adſtruendo Canonum ſenſu auctoritatem. *Non oportet presbyteras in Eccleſia conſtitui. Balſamonis non exigua auctoritas.*

Quod ad præſentem Canonem attinet; "antiquitus, inquit, „ mulieres quædam vetulæ in Catholicis Eccleſiis ſedentes, „ reliquas fortè mulieres ad bonum honeſtumque ordinem ſer„ vandum deducebant. Quia autem ex earum conſuetudine, „ eo quod honeſtum eſt, non rectè utentium, vel propter ar„ rogantiam, vel propter turpem quæſtum, quædam offen„ debantur; prohibuerunt Patres ne deinceps eſſent omnino „ in Eccleſiis *Presbyteræ* ſive *Præſidentes*". *Senſus Canonis.*

Can. XII. Statuit conformiter ad Can. 4. Nicænum, ut Epiſcopi Metropolitanorum, & eorum, "qui circumcirca ſunt Epiſcoporum judicio in Eccleſiaſtico Magiſtratu conſtituantur": vel ut vertit Iſidorus: *ad Eccleſiæ Principatum*, "diu examinati, & in ratione fidei, & in rectæ rationis diſpenſatione": aut juxta Dionyſium, quem ſequitur Gratianus: *hi videlicet, qui plurimo tempore probantur, tam verbo fidei, quam rectæ converſationis exemplo*: vel ſecundum Iſidorum: *nec eligantur niſi hi, quos multo ante nota probabiliſque vita commendat* *A quibus conſtituendi Epiſcopi. Epiſcopi plurimo tempore priuſquam ordinentur probari debent.*

Digitized by Google

mendat; & nihilominùs in ſermone fidei, & recta operatione per ſuam converſationem fuerint probati. diſt. 24. can. 4.

Turbis non eſt permittenda Sacerdotum electio.

Can. XIII. Decernitur, "turbis non eſſe permittendum, „eorum qui ſunt in Sacerdotio conſtituendi, electionem face„re "*Grat. diſt. 63. can. 6.*

Verbum Græcum ὄχλοις cui coreſpondet *turbis*, propriè *tumultum* ſignificat: quod innuit, Patres vetare *tumultuoſas* electiones; ſive non eſſe deferendum plebi *tumultuanti*; ac per ſpeciem quandam ſeditionis ordinationem alicujus acclamanti, & poſtulanti; qualem pulchrè & latè deſcribit S. Auguſtinus *Epiſt.* ad Albinam 126. *in ult. edit.*

Sola turbulenta Sacerdotum electio vetatur.

Et ſanè hoc Canone populo omne in electione Epiſcoporum, & Sacerdotum ademptum non fuiſſe ſuffragium, manifeſtum eſt, tum ex Epiſt. S. Gregorii Nazianzeni ad Cæſarienſes ad promovendam electionem S. Baſilii, *iſta*, ait, *& Sacerdotibus ſcribo*, & *Monachis*, *atque illis quoque qui ex ordine ſunt* MAGISTRATUS *ac* SENATORIO, *ſimulque &* POPULO OMNI: tùm ex Concilio Calchedonenſi, in quo Act. XI. Stephanus Epiſcopus Epheſinus volens probare ſe Canonicè ad eam Cathedram fuiſſe promotum ait: "me quadraginta Epiſ„copi Aſiani, ſuffragio Clariſſimorum & primatum, & to„tius reverendiſſimi Cleri, & *omnis civitatis*, ordinaverunt". Quid evidentius, quam populum, etiam in Oriente, poſt hunc editum Canonem ad Epiſcopi electionem concurriſſe? Quod & Novellæ Juſtiniani 123. *c.* 1. & 137. *c.* 2. evidenter evincunt.

Non fuit hoc Canone populo in electione Sacerdotum omne ſuffragium ademptum

Canone abutitur Gratianus

Unde hoc Canone abutitur Gratianus, dum eum citat in probationem hujus aſſertionis: *laici nullo modo ſe debent inſerere electioni. Diſt.* 63.

Sacra Euchariſtia in Paſchate ad parochias non tranſportanda.

Can. XIV. Prohibet, "ne *Sancta* inſtar benedictionum"; ſive ex verſione Dionyſii *cauſa eulogiarum*, "in feſto Paſchæ, in „alias parochias tranſmittantur".

Epiſcopi in ſignum communicationis

Moris fuiſſe primis ſæculis, ut Epiſcopi in ſignum communionis, & unionis, ſibi mutuo mitterent particulas Euchariſtiæ, juxta illud Apoſtoli I. ad Corinth. 10. v. 17. *quoniam unus panis, unum corpus multi ſumus, omnes qui de uno pane participamus*, conſtat ex Irenæo in epiſt. ad Victorem Papam. Poſtquam enim oſtendit, à Romanis Epiſcopis prædeceſſoribus Victoris numquam aliquos fuiſſe rejectos ob aliquam

Digitized by Google

quam in diſciplina varietatem; aut Eccleſiarum varias conſuetudines, quæ diſciplinam ſpectabant: ſed non obſtante hac diverſitate pacem inter ſe coluiſſe, ſubjicit: " verùm illi ipſi qui „præceſſerunt Presbyteri, quamvis minimè obſervarent, Eccle„ſiarum Presbyteris, qui id obſervabant, *Euchariſtiam* tranſmi„ſerunt." Apud Euſebium *L.* 5. *cap.* 24. Ubi vide notas Valeſii, morem hunc aliis prætereà teſtimoniis aſſerentem.

Ut ergò ſcirent omnes, qui ab uno reguntur Epiſcopo, ſe cum illo unum corpus conſtituere, ab Eccleſia primaria civitatis Euchariſtia ad ſingulas parochias ab Epiſcopo mittebatur. Id in paſchali feſtivitate fieri vetuit præſens Canon: vel quia (ut conjecturatur Card. Bona *l.* 1. *liturg. cap.* 23.) " oporteret omnes Presbyteros ea die Epiſcopo celebranti cum ple„be ſibi commiſſâ adſtare, & ritu tunc uſitato cum eodem ce„lebrare: " vel ut exiſtimat Zonaras, " divina Myſteria lon„gis itineribus circumferri, quæque omni veneratione digna „ſunt ſine honore traduci, à ratione honeſtateque alienum „eſſe, meritò ac piè exiſtimatum eſt." *Ratio Canonis.*

Can. XV. ſtatuit, " non opertere præter Canonicos Can„tores;" ſive ut legunt Dionyſius & Iſidorus: *præter eos qui regulariter Cantores exiſtunt*: "qui ſuggeſtum aſcendunt " & ex „membrana legunt:" vel juxta Dionyſium & Iſidorum *de codice*, "aliquos alios canere in Eccleſia." *De Canonicis Cantoribus.*

Quid igitur, an per hunc Canonem laici, & qui Cantores deſignati non ſunt, ſpallere in Eccleſia prohibiti ſunt? Nequaquam. Chryſoſtomus enim homil. 1. de verbis Iſaiæ *Vidi Dominum*, acriter reprehendens pſallentis populi cacophoniam, & immodeſtiam, non eos, ut ſileant, monet, ſed ut ſcitè & modeſtè concinant. *Hoc Canone laici à cantu non ſunt excluſi.*

Teſtatur quoque S. Baſilius epiſt. ad Neocæſarienſes, de nocte populum antelucano tempore domum precationis petere: ibidemque ad pſalmodiam inſtitui. "Et nunc quidem, „ait, in duas partes diviſi alternis ſuccinentes pſallunt... de„inde *uni* ex ipſis hoc muneris dato, ut quod canendum eſt „prior ordiatur: reliqui ſuccinunt: atque ita pſalmodiæ va„rietate, precibuſque ſubinde interſectis, noctem ſuperant."

Nihil ergo evidentius, quam populū à pſalmodia non fuiſſe excluſum. Hoc tamen conſtat, unum fuiſſe conſtitutū, qui quod canendum eſſet, ordiretur; de quo præſentem Canonem intelligi *Verus Canonis ſenſus: eſt Cantorum,*

qui pſalmodiam inchoant & moderantur antiquitas.

telligi admodum eſt veriſimile: ut nimirum nolit Synodus, alios, quàm deſignatos Cantores in pulpitum, ſive ambonem aſcendere; qui quod populus canere debet inchoent. Quemadmodum hodie in pleriſqueEccleſiis deſignati ſunt,qui quod à Clero canendum eſt, incipiunt. Et ita hunc Canonem intellexit Balſamon: ibidem quoque obſervans, vetitum fuiſſe, aliud canere quam in Codice erat deſcriptum; quia canebant quædam diſſona & inuſitata. "Nota ſimili„ter, inquit Balſamon, quod Cantorum molles fractæque, „ & ſcenicæ modulationes ſunt omnino prohibitæ."

Ritus legendi Evangelium in officio Eccleſiaſtico diebus Dominicis, & Feſtis commendatur.

Can. XVI. vult, "ut Evangelium cum aliis Scripturis ſab„ batho legatur."

Apud Græcos ſabbathum, quoad celebrationem Officii divini, non autem quoad ceſſationem ab operibus mechanicis, celebrabatur ut dies Dominica. Quare voluitSynodus,utEvangelium poſt alias lectiones ſabatho, ut in die Dominica legeretur. Unde patet, veterem eſſe ritum, quo hodie in Dominicis & Feſtis Evangelium inOfficio Divino recitatur.

Conſuetudo legendi lectiones poſt Pſalmos laudatur.

Can. XVII. Decernitur, "non oportere pſalmos in con„ventibus contexere," vel juxta Dionyſium: *continuare*, "ſed in unoquoque pſalmo interjecto ſpatio, lectionem fieri."

Simile rurſus hodie in Officio Canonico occurrit: dum ad ſingula nocturna, poſt decantatos aliquot pſalmos, lectiones miſcentur.

Hoc verò à Patribus ſapienter conſtitutum eſſe advertit Balſamon: ut per intercedentes has lectiones populus pauliſper quieſcat, & rurſus ad pſallendum aptior reddatur.

Priſtini Monachi Pſalmos præſertim longiores interrumpebant.

Hoc ſpiritu Monachi in Oriente, ut refert Caſſianus, pſalmos quoſque, præſertim longiores, non continuè & uno tractu ad finem uſque percurrebant, ſed quibuſdam interſectionibus, poſt denos ſcilicet, aut duodenos verſus pauliſper pauſando, brevi orationi aut meditationi inſiſtebant.

Qui privatim Horas Canonicas recitat, horum Sanctiſſimorum Monachorum exemplum,pro temporis opportunitate, & ſpiritûs S. Unctione imitari poteſt.

Idem Officium eſſe debet in Nonis & Veſperis.

Can. XVIII. ſtatuit, "idem precum miniſterium debere fieri in Nonis & veſperis".

Apud Græcos in more fuit, ut quibuſdam diebus jejunium ſolveretur abſolutâ Nonâ, id eſt, horâ tertiâ noſtrâ pomeridianâ:

Senſus

dianâ: quibuſdam verò ad veſperas, id eſt, tempus veſpertinum protrahebantur: hæc plena, illa dimidiata jejunia dicebantur. Vult ergo Synodus, eaſdem preces, ſive officium in utriſque fieri. *Canonis.*

Canone XIX. Primo deſcribitur Orationum Ordo. "Ut „ poſt Epiſcoporum ſermonem oratio cathecumenorum: poſt „ hanc pœnitentium oratio fiat: & cum ii ſub manum acceſſerint „ & receſſerint, fidelium preces ſic ter fiant. Prima quidem „ ſilentio: ſecunda autem & tertia per pronuntiationem;" vel ut legit Dionyſius: *per exclamationes ſolitas*, "expleantur. Deinde ſic pacem dari. Et poſtquam presbyteri Epiſco„ po pacem dederint, tunc laicos etiam pacem dare:" juxta Dionyſium: *Poſteaquam dederit Epiſcopus presbyteris oſculum pacis, tunc laici ſibi tribuent*: "Et ſic ſanctam oblationem per„ fici, & ſolis licere ſacratis ad altare accedere, & communicare." *Varii ritus divini Officii.*

Hic nota I. novum non eſſe, ut in divino Officio, quædam ſubmiſſiore, quædam elatiore voce dicantur. *Quædam elatâ, quædam ſubmiſſâ voce prolata.*

II. Jam primis ſæculis in uſu fuiſſe, ut non tantum Clerici, ſed & laici ſibi *pacem* tribuerent, quo oſtenderent, charitate ſe conjungi; & quid alteri ab altero deberetur, pace inita ex corde remiſſum eſſe demonſtrarent. Et quidem ante oblationem apud Græcos pacem datam fuiſſe; idque per *oſculum*, non tantum ex præſenti Canone, ſed etiam Patrum teſtimoniis manifeſtum eſt. "Oſculum pacis," ait Chryſoſtomus lib. I. de comp. "porrigere tempore, quo munera offeruntur, „ *in uſu eſt*; ſed vereor, ne fortè plures ex vobis labiis hoc „ tantummodo faciant, cum Chriſtus pacem non ex ore, ſed „ ex corde deſideret." *Oſculum pacis.*

Plura de hoc oſculo pacis, tum è Latinis, tum Græcis Patribus videri poſſunt apud Card. Bona *l. 2. rer. liturg. c. 16. §. 6. & 7* qui ibidem obſervat, quod "veteri tandem ſimpli„ citate in malitiam degenerante, paulatim ſubſtractum ſit „ *oſculum*, & ejus vicè mos introductus porrigendi tabellam „ cum crucis, & Chriſti imagine; quam ſequioris ſœculi ſcri„ ptores *oſculatorium* vocant, de quo vocabulo agit Spelmannus *in Gloſſario*. Hanc dum primum Sacerdos, tum reliqui „ oſculantur, eandem mutuam charitatem, & fidem ſe habe„ re teſtantur, quæ olim per oſculum indicabatur," Hæc Cardinalis Bona.

Digitized by Google

Hierarchia Eccleſiaſt.

Can. XX. ait, "quod non oporteat Diaconum antè Preſ-,, byterum ſedere, ſed ſedere cum juſſu Presbyteri. Simili-,, liter autem etiam haberi hononem Diaconis à miniſtris," jux-,, ta Dionyſium: *Ab obſequentibus, id eſt, à Subdiaconis,* "& ,, omnibus Clericis oportet."

Hìc obſerva, Hierarchiam ex Presbyteris, Diaconis & aliis inferioribus Miniſtris, cumquadam inter ſe ſubordinatione, expreſſam.

Ulterius pro intellectu hujus, & ſequentium Canonum notandum, per Miniſtros hìc intelligi *Subdiaconos*; uti etiam in hoc & in ſequentibus Canonibus vertit Dionyſius.

Subdiaconi ſedere non poſſunt in diaconico: *nec vaſa ſacra* tangere.

Can. XXI. Statuit, " quod non oportet Miniſtros locum ,, habere in Diaconico, & ſacra vaſa tangere." *Grat. diſt.* 23. *Can.* 26.

Hoc Canone, uti & ſequentibus intendit Synodus, ut quemadmodum Diaconi locum, aut officium Presbyterorum uſurpare non debent; ita nec Subdiaconi aliive inferiores Miniſtri ſuo loco, & miniſterio contenti, Diaconorum invadant.

Senſus Canonis.

Et quidem præſenti Canone Subdiaconis injungitur, ne in *Diaconico*, id eſt, loco Diaconis ſpecialiter deſignato, ſedere præſumant. Secundo, ne vaſa Dominica ſeu *Sacra tangant*; id eſt ad altare deferant; quod erat Diaconroum officium.

Hoc ut intelligatur, obſervandum, apud Græcos in more fuiſſe, ut vaſa ſacra cum oblationibus populi à ſacerdote conſecrandis portarentur circumcircà templum, idque à Diacono; qui incedens ad latus Sacerdotis, ea in altum elevata cum pompa, cruce præcedente ad altare deferebat: Vocabaturque hæc ſolemnis oblationum delatio ,,*magnus Introitus.*

Subdiaconis numquam interdictus fuit à vaſorum ſacrorum contactus.

Non ergo de ſimplici vaſorum ſacrorum contrectatione, ſive contactu (qui Subdiaconis numquam fuit interdictus, ut oſtendit Morinus p. 3. exercit. XII. cap. 3.) agitur in hoc Canone; ſed de ea, quæ Diaconis propria erat; id eſt, tractatione, qua ad altare, modo prædicto afferuntur. Unde Ariſtinus epitomen Canonis his verbis reddidit: "Eccleſiæ Mi-,, niſtri vaſa Dominica manibus non tangunt, ſed à Sacerdo-,, tibus aut Diaconis ad menſam ea *adducuntur.*"

Can. XXII. decernit, "quod non oporteat Miniſtrum ferre ,,orarium, neque oſtia relinquere." *Grat. Diſt.* 23. *Can.* 27. ſed ibidem pro *oſtia* malè poſitum eſſe *hoſtias* notant correct. R.

unicè

Digitized by Google

Unicè rurſus hoc Canone intenditur, ne quis aliorum officia uſurpet; ſuoque ſedulò intendat.

Qurre Subdiaconus orarium ferre interdicatur.

"Diaconi enim eis, qui celebrant, aſſiſtentes, ait Balſamon, & Sanctarum orationum myſteria, & Presbyterorum prolationes obſervantes, eis qui ſunt in ſuggeſtu Diaconis per *orarium* ſignificant, quando debeat fieri pronuntiatio, ſeu prolatio petitionum catechumenornm, & reliquorum. Et appellatum eſt orarium ἀπὸ τῦ ὁρῶ, quod eſt obſervo.

Cur licitum non Subdiaconis oſtia deſerere.

Ne ergo huic Diaconorum officio ſe immiſceant Miniſtri ſive Subdiaconi, orarium huic officio deputatum ferre prohibentur: quemadmodum idem Lectoribus, & Cantoribus Can. XXIII. interdicitur.

Similiter, quia Diaconorum eſſet, monere quando Catechumenis, pænitentibus, aliiſque egrediendum eſſet; Subdiaconorum, ſive Miniſtrorum erat, ad *fores ſtare*, ibidemque attendere; ut quæ à Diaconis dicebantur, excutioni manderentur: id eſt, quos Diaconus egredi debere proclamabat, hos Subdiaconus, tamquam Diaconi Miniſter, egredi juberet.

Undè Canonem in epitomen redigens Ariſtenus ait: "quiſque debet ſuum conſervare ordinem, & diligenter proprium explere miniſterium. Idcirco itaque nec Eccleſiæ Miniſtri *fores relinquere* debent; ſed ad divinæ Myſtagogiæ finem *ibi ſtare*, & quod eos docet miniſterium peragere. Orarium autem nec eis, nec lectoribus aut cantoribus ferre licet: hoc enim ad Diaconos pertinet."

Qui ſunt Ordinis Eccleſiaſtici popinas frequentare prohibentur.

Can. XXIV. Cavetur "quod non oporteat ſacratos à presbyteris uſque ad Diaconos, & deinceps quemlibet Eccleſiaſtici ordinis uſque ad Miniſtos, vel Lectores, vel Cantores, vel Exorciſtas, vel Oſtiarios, vel exercitatorum ordinis;" aut ex verſione Dionyſii: *& ex numero continentium & Monachorum*, "in cauponam ingredi."

Qua ratione diſciplinam hoc Canone expreſſam, ſubſequentia Concilia; ac ipſæ Belgicæ noſtræ Synodi firmarint & renovarint, oſtendimus in diſſert. de Canonicis p. 2. cap. 4. §. 6.

Subdiaconi non poſſunt panem dare, vel calicem benedicere.

Can. XXV. "Quod non oportet Miniſtros panem dare vel calicem benedicere." Grat. diſt. 93. *Can.* 16. qui contra fidem veterum omnium collectionum pro, *Subdiaconos*, poſuit, *Diaconos*.

Mani-

Manifeſtum rurſus eſt, vetari hoc Canone, ne Subdiaconi Officium Diaconorum invadant. Diaconi enim panem, & calicem Sacerdoti, prout & hodiè moris eſt, offerebant. Quinimò moris fuit, apud Græcos præſertim, ut Diaconi corpus, & ſanguinem Domini populo diſtribuerent. Hæc igitur ne ſibi arrogent Subdiaconi, hoc Canone cavetur.

Can. XXVI. "Quod eos adjurare;" juxta Dionyſium, Iſidorum & Balſamonem, *exorzizare*, "non oportet qui ab „ Epiſcopis promoti," juxta Iſidorum, *provecti* "non ſunt, „ neque in Eccleſiis, neque in domibus."

Dionyſius pro *promoti*, aut *provecti*, malè legit, *ordinati.* Præterquam enim, quod textus græcus non ordinationem ſeu manuum impoſitionem, ſed tantum deſignationem ſignificet; illud quoque conſtat, Græcos inter Ordines, qui manuum impoſitione conferrentur, numquam numeraſſe Exorciſmum; ſed ſolùm inter miniſteria, quæ ſola Epiſcopi deſignatione imponebantur: uti latè & ſolidè probat Morinus de SS. Ordinat. *p.* 3. *exerc.* 14. *cap.* 2.

Senſus ergo Canonis eſt, non oportere exorzizare, hoc eſt, ait Balſamon, catechizare infideles, ſive publicè ſive privatim, qui ad id ab Epiſcopo non ſunt deſignati.

Non oportet è conviviis partes domum aſportare.

Can. XXVII. "quòd non oporteat eos, qui ſacrati ſunt „ Ordinis, vel Clericos vel laïcos, ad agapas vocatos, partes „ tollere, eò quòd ignomina inuritur Ordini Sacerdotali." *Grat. diſt.* 42. *Can.* 3. ſed ab Originali Græco nonnihil recedens:

Hìc nota, apud Græcos fuiſſe ſacrati Ordinis, hoc eſt, miniſterio Eccleſiaſtico addictos, qui laïci dumtaxat erant: de quibus vide Morinum loco ſupra citato. His prohibetur è conviviis, quæ *Agapæ* dicebantur, "ex appoſitis epulis particulas auferre, domumque, ait Zonaras, non ſine aliqua „ Eccleſiaſtici Ordinis ignominia aſportare. Eſt id nam„ que hominis abdomini dediti, atque improbi argumen„ tum."

Quæ aliquando laudabiliter ſunt inſtituta ob abuſus irrepentes abrogari poſſunt.

Vel ex hoc Canone colligitur, in convivia illa, quæ ut mutuæ charitatis indices ac illices primis ſæculis Chriſtiani, etiam in Eccleſiis celebrabant, abuſus quoſdam irrepere cœpiſſe: quod & Patres, qui circa hæc tempora ſcripſerunt, deplorant. Unde Can. XXVIII. decernitur, "quòd non oporteat „ in locis Dominicis, vel in Eccleſiis, eas, quæ dicuntur Aga„ pas

Digitized by Google

,, pas facere, & in domo Dei comedere, & accubitus ſterne-
,, re." *Grat. diſt.* 42. *Can.* 4.

Hìc nota, quòd quæ ſanctiſſimè aliquando inchoata & uſitata fuêre, nonnumquam oporteat aboleri; cùm in abuſum verſa probantur: utì circa hæc charitatis convivia contigiſſe, etiam ſæculo IV. probat Baronius.

Diebus Sabathi non otiandum die Dominica Christiano otiandum.

Can. XXIX." quòd non oporteat Chriſtianos judaïzare,
,, & in Sabatho otiari; ſed ipſos eo die operari: diem autem
,, Dominicum præferentes otiari, ſi modò poſſint, ut Chri-
,, ſtianos. Quòd ſi inventi fuerint judaïſantes, ſint anathema
,, apud Chriſtum."

Notet Lector, Patres nequaquam intendere, ut dies Dominica ſimpliciter in otio tranſigatur: ſed otientur *ut Chriſtiani.* Quid porrò ſit otiari non ut *Judæos*, ſed ut *Chriſtianos*, latè docet Auguſtinus *in Pſ.* 91.

Abominabile, viros unà cum mulieribus balnea intrare

Can. XXX. ſtatuitur, " non oportere omnem penitùs
,, Chriſtianum in balneo cum mulieribus lavari. Hæc eſt enim,
,, ait, prima apud gentes condemnatio; " *ut à quibus committeretur*, inquit Zonaras, *eos intemperantiæ crimine Ethnici quoque graviter condemnarint.*

Utinam ſedulò hæc expenderentur iis in locis, ubi balneorum frequentior uſus eſſe ſolet.

Quatuor ſequentium Canonum eadem eſt intentio, ſive ſcopus: ut nimirum nulla habeatur à Chriſtianis cum Hæreticis communio.

Nulla communio habenda cum hæreticis.

Et quidem Can. XXXI. Quod non oportet cum hæretico ma-
,, trimonium contrahere, aut dare filios aut filias: ſed magis
,, accipere, ſi ſe Chriſtianos futuros profiteantur.

Can. XXX." quod non oporteat benedictiones vel juxta
,, Dionyſium, *eulogias* Hæreticorum accipere: quæ ſunt ma-
,, ledictiones potius, quàm benedictiones." Grat. 1. *q.* 1.
Can. 66.

Quid eulogia.

Eulogiæ hæ erant *ſymbola* communionis Catholicæ: de quibus multa tradit Baron. ad an. 313. & D. du Cange in gloſſ. verb. *eulogiæ.*

Veneratio Martyrum probatur.

Can. XXXIII. "quod non oporteat unà cum hæreticis vel
,, ſciſmaticis orare."

Can. XXXIV. " quod non oportet omnem Chriſtianum Chriſti Martyres relinquere & ad falſos Martyres abire, hoc eſt, hæreticos abire, vel eos, qui hæretici fuere. De

Digitized by Google

Falſus Angelorum cultus

Can. XXXV. quod non oportet Chriſtianos relictâ Dei „ Eccleſiâ, abire & Angelos nominare, vel congregationes „ facere, quod eſt prohibitum. Si quis ergo inventus fuerit „ huic occultæ idololatriæ vacare, ſit anathema: quia relin- „ quit Dominum N. Jeſum Chriſtum, & acceſſit ad idolola- „ triam."

ſenſus Canonis.

Quid ſit Angelos nominare.

Verus hujus Canonis ſenſus eſt: inhibere omnem ſuperſtitioſum Angelorum cultum. Atque inprimis ignota aliqua eis nomina affingere: quod ſignificari his verbis, *Angelos nominare*, intellexêre, qui unà cum Carolo M. concinnarunt Capitulare Aquiſgranenſe An. 789. cap. 16." In eodem Con- „ cilio (Laodicæno) inquiunt, præcipitur, ut *ignota Ange-* „ *lorum nomina* nec fingantur, nec *nominentur*, niſi illorum, „ quos habemus in auctoritae, ii ſunt Michael, Gabriel, „ Raphael."

Vide in eandem rem Synodum Romanam ſub Zacharia An. 745. actione III. Hab. tom. 6. concil. pag. 560.

In quo conſiſtat cultus Angelorum idololatriam redolens.

Sequentia Canonis verba evincunt, hic agi de his, qui cultum Religionis idolatriam redolentem Angelis exhibebant: ſectatores forſan eorum, à quibus cavendum ad Coloceſes ſcribit Apoſtolus: *Nemo vos ſeducat, volens in humilitate, & religione Angelorum:* qui nimirum Angelos ſupra Chriſtum efferentes, docebant non per Chriſtum, ſed per Angelos, tamquam mediatores, peccatores reconciliari; ut notat Eſtius ad citatum Apoſtoli locum: idque inſinuant hæc Canonis verba: *quia reliquit Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.*

Canon non repugnat cultui Sanctorum.

Inaniter proinde Hæretici clamant, à Synodo damnatum religioſum Sanctorum cultum, quem adeò dilucidè multis Canonibus adſtruxit, & probavit.

Quæ ſuperſtitionem ſapiunt, Clericis interdicuntur.

Can. XXXVI." quòd non oporteat eos, qui ſunt ſacrati, „ vel Clerici, eſſe magos, vel incantatores, vel mathematicos, „ vel aſtrologos, vel facere ea quæ dicuntur amuleta, quæ qui- „ dem ſunt ipſarum animarum vincula: eos autem qui ferunt, „ ejici ex Eccleſia juſſimus."

Can. XXXVII. & duo ſequentes, omnem cum Judæis & Gentilibus communionem Fidelibus interdicunt: eumque in finem, *feſtiva*, quæ à Judæis aut Hæreticis mittuntur, accipere prohibent, item azyma à judæis accipere, vel eorum im-

impietatibus communicare; vel feſtum cum Paganis agere.

Can. XL. " quòd non oporteat Epiſcopos qui vocantur ad „ Synodum, negligere, ſed abire, & docere vel doceri, ad correctionem Eccleſiæ & reliquorum." vel ex verſione Dionyſii: *& docere vel diſcere ea, quæ ad correctionem Eccleſiæ, vel reliquarum pertinent rerum:* " ſi quis autem neglexerit, is ſe- „ ipſum accuſabit:" ſive juxta Iſidorum: *Seipſum videbitur accuſaſſe;* " præterquam ſi propter intemperiem & ægritudi- „ nem non veniat." Grat. *Diſt.* 18. *Can.* 5. *Epiſcopi Synodos negligere non poſſunt.*

Hìc obſerva, Synodorum & neceſſitatem, & utilitatem: utpote in quibus Epiſcopi juxta SS. Patres, docere & doceri debeant ea, quæ ad correctionem Eccleſiæ, cæterorumque pertinent. *Utilitas, & neceſſitas Synodorum*

Et undè quæſo tanta, ne dicam totalis, diſciplinæ Eccleſiaſticæ ruina? Niſi ex horribili illò, ac numquam ſatis deplorando Synodorum Provincialium neglectu. *Neglectus Synodorum ruina diſciplinæ.*

Can. XLI. "quod non oportet eum, qui eſt ſacratus vel „ Clericus ſine Canonicis litteris: addit Iſidorus, *id eſt formatâ* „ iter ingredi."

Can. XLII. " Clericos ſine juſſu Epiſcopi iter facere ve- „ tat."

De litteris Canonicis, quibus Clericos peregrinos inſtructos vult jam relatus Canon; vide infra ad Can. 13. Calchedonenſem. *Subdiaconi fores deſerere non poſſunt.*

Can. XLIII. "quod non oporteat Miniſtros;" vel juxta Dionyſium, *Subdiaconos,* " vel brevi tempore fores relinquere, „ & orationi vacare."

Hujus Canonis idem eſt ſpiritus, qui Canonum 20. 21. & 22. ut nimirum Subdiaconi ſedulò ſuo muneri attendant; neque prætextu privatæ pietatis, ſive devotionis illud negligant: aut etiam Presbyterorum, quorum erat Orationes & preces publicè pronuntiare, muneri ſe quocumque modo immiſceant. *Spiritus, & ſenſus Canonis*

Can. XLIV. "quod non oportet mulierem ad altare in- „ gredi:" addit Dionyſius: *Nec ea contingere, quæ virorum officiis deputata ſunt.* *Mulieres ad altare ingredi prohibentur.*

Can. XLV. "quod non oportet poſt duas hebdomadas „ quadrageſimæ ad illuminationem:" juxta Dionyſium & Iſidorum: *Baptiſmum*, admitti.

Senſus Canonis. Primis ſæculis Eccleſiæ moris erat, ut initio quadrageſimæ eligerentur è cathecumenis, qui in Sabbato Sancto erant baptizandi; dicebanturque *Competentes.* Hic Canon, ait, ſi qui poſt duas hebdomadas judicabuntur digni, nequaquam in Sabbato Sancto ad Baptiſmum ſint admittendi; adeoque taciiè innuit, quod qui in Catechumenos hebdomade ſecundâ nondum elapsâ ſunt recepti, admitti poſſint in Sabbato Sancto ad Baptiſmum: quæ priſtinæ diſciplinæ aliqua apparet relaxatio; ideo forſan indulta, quia jam ceſſante perſecutione plures in ætate juvenili ad Baptiſmum inciperent accedere: qui nondum in vitiis adeo inveterati faciliùs ad Baptiſmum diſponebantur; atque ob defectum ætatis de non tam multis inſtrui debebant.

Catechumeni priuſquam ad Baptiſmum admittantur diligenter inſtruendi. Can. XLVI. "quod oporteat eos, qui illuminantur:" vel juxta Dionyſium: *Qui ad Baptiſma veniunt*, "fidem diſcere, „ & quintâ hebdomadis feriâ Epiſcopo renuntiare vel Presby- „ teris.

Præſens Canon (ait Balſamon ad Can. 78. Trullanum, qui idem omnino eſt cum hoc Canone) "oſtendit, nobis ſuffi- „ cere non debere aſſertiones eorum qui illuminantur, affir- „ mantium ſe rectam fidem fuiſſe edoctos; ſed eos quidem „ oportere ſacra oracula diſcere totis primis quatuor diebus „ ſeptimanæ; quinto autem die ea Epiſcopo, vel iis quibus „ hoc ab illo permittetur; ſcilicet Catechiſtis renuntiare. Sic „ enim facientes, perfectè demonſtrabunt quod totâ animâ ad „ orthodoxam acceſſerunt & in divinis ejus myſteriis initiati „ ſatiſque confirmati ſunt."

Gratianus recedit à textu Græco. Canonem hunc ex verſione Iſidori refert Gratianus *Diſt.* 4. *de conſec. Can.* 8. additque contra fidem textus Græci, & Græcorum interpretum, ad vocem *ſeptimanæ* particulam *ultimæ*; quaſi Catechumeni ſolum feriâ quintâ *ultimæ* ſeptimanæ fidem ſuam Epiſcopo, aut presbyteris reddere debuiſſent. Idem error occurrit in verſione Dionyſii, qui legit *feriâ quintâ ſeptimanæ* MAJORIS.

In morbo Baptizati monendi ſunt de gratia ſuſcepta. Can. XLVII. "quod oporteat eos, qui in morbo Baptiſ- „ mum accipiunt, & deinde reſurgunt fidem addiſcere, & „ noſſe, quod divino munere digni habiti ſunt."

Indubiè ſpiritum hujus Canonis ſequuti ſunt, S. Carolus, aliique, qui in ſuis reſpectivè Synodis ordinarunt, "ut Parochus

Digitized by Google

„ chus & confeſſarius, prout occaſio tulerit, cohortationis offi-
„ cio in id incumbant, ut fidelium quorum curam gerunt,
„ unuſquiſque quo die baptizatus eſt, quotannis ardentiori
„ prece, eleemoſynâ, ſi per facultates poteſt, omnique charitatis
„ opere atque officio, ſpiritualiſque gaudii celebritate, reco-
„ colat; memor ſe chirographo damnationis deleto, hæredi-
„ tatis cœleſtis participem in Chriſto Domino factum eſſe.
„ Quâ cogitatione cùm ſemper aliàs, fereque in ſingulos dies,
„ ut Beatus Chryſoſtomus monet, tum eo potiſſimum die
„ ſanctè ſeſe excitet ad præclaram illam ſponſionem & Chri-
„ ſtianam profeſſionem, quam in ſacro lavacro per ſponſores
„ ſolemniter edidit." *Repete*, inquit Sanctiſſ. Pater Noſter Ambroſius, *Quid interrogatus ſis; recognoſce quid reſponderis. Renuntiaſti diabolo & operibus ejus: Mundo ac luxuriis ejus ac voluptatibus: memor eſto ſermonis tui, & numquam tibi excidat tuæ ſeries cautionis.* Hactenus S. Carolus in Synodo Provinciali VI. cap. 6. & iis planè ſimilia habes in Synodo Mechlinienſi an. 1609. tit. 3. cap. 10.

Exempla hujus Canonis monendi Chriſtiani, ut ſæpiùs recolant gratiam ſibi in Baptiſmo collatam; & promiſſiones eorum nomine factas.

Can. XLVIII. "quod oportet eos qui illuminantur:" juxta Dionyſium: *Qui Baptizantur*," poſt Baptiſma inungi ſu„percœleſti Chriſmate, & eſſe regni Chriſti participes."

Hoc Canone ſermonem eſſe, de unctione Chriſmatis in fronte; ſive de Sacramento Confirmationis, unanimis eſt Græcorum interpretum expoſitio. Et ſane antiquitus Chriſmationem hanc immediatè Baptiſmum ſequutam fuiſſe, præſertim apud Græcos, expeditum eſt. Imo, ut advertit vir multæ eruditionis Gabriel Albaſpinæus l. 1. obſerv. c. 25. " nemo Chriſtiani
„ nomen olim ſortiebatur, nemo perfectus exiſtimabatur
„ Chriſtianus, qui dono Spiritus S. confirmatus & donatus
„ non eſſet."

Canon loquitur de Sacramento Confirmationis; quod immediatè poſt Baptiſmum olim conferebatur.

Can. XLIX. " quod non oporteat in Quadrageſima panem „offerre, niſi Sabbato & ſolis Dominicis" *Grat.* 33. q. 4. *Can.* 9. ſed non ſub nomine hujus Concilii, ſed Martini Papæ.

In quadrageſima ſacrificium non offertur.

Rationem hujus Canonis aſſignant Balſamon, aliique commentatores Græci: quod ſacrificium ſit lætitiæ ac feſtivæ celebritatis actus; quadrageſimæ autem tempus luctus, & doloris, exceptis Sabbatis & Dominicis diebus, reſurrectioni Dominicæ, & futuræ requiei conſecratis: quibus diebus propterea etiam apud Græcos non jejunatur.

Ratio Canonis.

His itaque diebus exceptis, plenum ſacrificium in Quadrageſima Orientalis Eccleſia non offert; ſed ſolis præſanctificatis utitur; ad eum modum, quem Eccleſia Latina in die paraſceves etiamnum obſeruat.

Omittitur hic Canon in Codice Romano, quem edidit Paſchaſius Quenellius; *quia*, inquit Quenellius, *Uſui Romanæ Eccleſiæ contrarius*.

Eidem fundamento, cui præcedens, innititur Can LI. "quod „ non oporteat in Quadrageſima Martyrum natales peragere, „ ſed Sanctorum Martyrum facere commemorationes in Sab„ batis & Dominicis."

In quadrageſima nec Martyrum natales, nec nuptias celebrare oportet.

Dies namque feſtos eſſe publica Eccleſiæ gaudia; ideoque in hac miſera lacrymarum valle multiplicari non oportere, etiam ex Latinæ Eccleſiæ ſenſu ſcribit S. Bernardus epiſt. 174.

Similiter nuptias & natalitia celebrare, luctui ac mærori non convenire nemo ambigit: quare & hæc " non oportere in „ quadrageſima celebrari Can. LII. decernit.

Integrâ Quadrageſimâ jejunandum, & aridis veſcendum

Can. L. "quod non oportet in quadrageſimæ poſtrema „ ſeptimana quintâ feriâ jejunium ſolvere, & totam Quadra„ geſimam injuria afficere: ſed oportet totam Quadrageſimam „ jejunare aridis veſcentes."

Unde conſuetudo, ſeu potius abuſus ſolvendi jejunium feriâ quintâ majoris hebdomadæ originem traxerit, vide infra ad Can. 29. Trullanum.

Modeſtia, & frugalitas à Chriſtianis, ac præcipuè Clericis ſervanda in conviviis.

Can. LIII. "quod non oporteat Chriſtianos ad nuptias ve„ nientes, ſe turpiter, & indecorè gerere, vel ſaltare: ſed mo„ deſtè cœnare, & prandere, ut decet Chriſtianos."

Can. LIV. "quod non oporteat Sacratos, & Clericos in „ nuptiis, vel conviviis aliqua ſpectacula contemplari, ſed priuſquam ingrediantur thymelici ſurgere & ſedere."

Clerici convivia ex collatâ pecuniâ inſtruere vetantur.

Can. LV. "quod non oporteat Sacratos & Clericos ex „ collatione convivia peragere; ſed neque Laicos."

Ratio Canonis.

Ex collatione convivia peragere; "hoc eſt, ait Zonaras, à „ pluribus, ut exquiſitis epulis menſæ inſtruantur, pecuniâ „ collatâ convivia apparari; quod ea res ebrietatis voracitatiſ„ que ac aliorum criminum cauſam præbeat, nullo modo li„ cere hic Canon decernit."

Can. LVI. "quod non oportet Presbyteros ante Epiſcopi introi-

Digitized by Google

„ introitum:" vel juxta Dionyſium, ante *Proceſſionem Epiſcopi* "Sacrum tribunal:" vel ex verſione Dionyſii: *Sacrarium*, "ingredi, & ſedere in tribunali: ſed cum Epiſcopo ingredi:" addit Dioniſius: *Vel in ſubſelliis ſedere:* "præterquam ſi Epiſ„ copus ſit malâ valetudine, vel profectus ſit peregrè:" *Grat. Diſt* 95. *Can.* 8. ex priſca verſione: *ſed Dionyſius*, aiunt correctores Rom. *longè propius ad verba Græca.*

Epiſcopo exhibendus honor à Presbyteris

Hic Canon oſtendit, quem honorem Presbyteri, & reliqui Clerici ſuo debeant reſpectivè Epiſcopo.

Can LVII. "quod non oportet in vicis & pagis Epiſcopos „ conſtitui, ſed periodeutas, hoc eſt, circumcurſatores:" vel ex verſione Dionyſii & Iſidori, *viſitatores:* "eos autem qui priùs „ conſtituti fuerunt, nihil agere ſine mente Epiſcopi qui eſt „ in civitate. Similiter autem & Presbyteros nihil agere ſine „ mente Epiſcopi." *Grat. Diſt.* 80. *Can* 5.

Inferiores Miniſtri nihil ſine conſenſu Epiſcopi agere poſſunt.

Docet præſens Canon, totam auctoritatem regendi, & adminiſtrandi penes Epiſcopum eſſe; & ab eo in inferiores miniſtros debere derivari.

Can. LVIII. "quod non oportet in domibus fieri oblatio„ nes ab Epiſcopis vel Presbyteris."

Miſſæ Sacrificium in privatis domibus non peragendum.

En ſæculo IV. in privatis Oratoriis Miſſæ Sacrificium offerri vetitum: quod & ſequentium Conciliorum Decretis; ac tandem Synodi Tridentinæ auctoritate renovatum ac firmatum fuit. Ut mirum ſit, neglectis adeo ſanctis & iteratis Eccleſiæ Decretis, ſine ullo pene delectu, aut ulla neceſſitate hujuſmodi hodie Oratoria concedi. Aliter ſanè ſentiebat S Carolus, ut ex ejus Concilio I. p. 2. cap. 5. conſtat.

Canonem confirmat Synodus Tridentina

Càn. LIX. "Quòd non oporteat privatos & vulgares ali„ quos plures dici in Eccleſia, nec libros non Canonicos, ſed ſolos Canonicos Veteris & Novi Teſtamenti." Verebantur indubiè Patres, nè quid apocryphum, aut ædificationi audientium minùs conveniens publicè in Eccleſia legeretur. Quo eodem motivo nonnullæ Eccleſiæ diſciplinam hoc Canone expreſſam diutiùs retinuerunt. Et quidem eam in Eccleſia Lugdunenſi ſæculo IX. adhuc ſuperſtitem acriter propugnavit S. Agobardus ejuſdem Eccleſiæ Antiſtes in Libris *De divina Pſalmodia; & correctione Antiphonarii.* Vide latiùs Mabillonium de curſu Gallicano §. 2. N. 26.

In Eccleſia Canonica Scriptura legenda.

Ratio Canonis.

Diſciplina hæc ab aliquibus Eccleſiis diutius retenta.

In Codice Eccleſiæ univerſæ apud Juſtellum in Bibliotheca

Digitized by Google

Catalogus Librorum Canonicorum huic Canoni ſubjectus, in quo à Tridentino diverſus.

Juris Canonici veteris, tamquam pars hujus Canonis ſubjicitur Catalogus librorum Canonicorum tam Veteris, quàm Novi Teſtamenti.

Hic Catalogus, qui primus eſt, qui à Synodo aliqua probatus legitur, continet omnes Libros Veteris Teſtamenti in Canone Concilii Tridentini expreſſos, præter Libros Tobiæ, Judith, Eccleſiaſticum, Sapientiæ, & Machabeorum. E Libris Novi Teſtamenti ſola Apocalypſis S. Joannis deeſt.

Dionyſius hunc catalogum omiſit: & quare?

Catalogum hunc omiſit in ſua Verſione Dionyſius. Cùm enim Codicem ſuum Romæ confecerit; conſtetque ex catalogo ab Innocentio I. ſub initium ſæculi V. exarato, inter Canonicos libros à Romana Eccleſia ante tempora Dionyſii receptos fuiſſe, quos Synodus Laodicæna omiſerat, convenire judicavit Dionyſius, Catalogum librorum Canonicorum tantoperè à Romano diſcrepantem omittere; nè vel hoc ſolo titulo Codex ejus Romanis minùs gratus fuiſſet.

Olim non erat idem in omnibus Eccleſiis illorum librorum Catalogus.

Cæterùm, quòd primis Eccleſiæ ſæculis, nondum ſatis illuſtratâ ac probatâ de numero librorum Canonicorum traditione, libri quidam ab una aut pluribus Eccleſiis particularibus ut *Canonici* fuerint recepti, qui ut tales ab aliis non reciperentur, docet S. Auguſtinus; inſtruens Sacrarum Scripturarum ſolertiſſimum indagatorem, quomodo in hac Eccleſiarum varietate ſe gerere debeat: "Tenebit igitur hunc modum „ in Scripturis Canonicis, inquit, ut eas, quæ ab omnibus ac- „ cipiuntur Eccleſiis Catholicis præponat. Eas, quas plures „ grovioreſque accipiunt eis, quas pauciores, minoriſque au- „ toritatis Eccleſiæ tenent. Si autem alias invenerit à pluribus, „ alias à gravioribus haberi, quamquam hoc facilè invenire „ non poſſit, æqualis tamen auctoritatis eas habendas pu- „ to."

Error Gratiani.

Hanc Auguſtini ſententiam refert Gratianus *Diſt.* 19 *Can.* 6. ſed à textu nonnihil diverſam, ut notant correctiones Rom. qui & monent, quod hæc *B. Auguſtini ſententia non ad Decretales Romanorum Pontificum* (uti fecit Gratianus) *ſed ad Canonicas, & Sacras referenda ſit.*

§. XIII.

Digitized by Google

§. XIII.

De Canonibus Concilii Conſtantinopolitani OEcumenici II.

CODicem *Eccleſiæ univerſæ*, quo uſa fuit Synodus Calchedonenſis, claudunt Canones ſecundi Concilii generalis Conſtantinopoli celebrati; de quo Socrates ſcribit: "poſt „ hæc Imperator Theodoſius nihil cunctatus, ſuæ fidei Epiſ- „ coporum Concilium convocat, quo & Nicæna fides con- „ firmaretur, & Conſtantinopoli ordinaretur Epiſcopus. Et „ quoniam in ſpem venerat, Macedonianos fidei ſuæ poſſe ſo- „ ciari, eorum quoque Antiſtites evocavit." Conveniunt igi- „ tur, ex iis quidem, qui Conſubſtantialis fidem profitebantur „ univerſi centum & quinquaginta numero." Hinc vulgo dicitur, Synodus 150. *Patrum.*

Concilium hoc, cum ex ſolis Orientalibus Epiſcopis evocatum ſit; vi ſuæ convocationis non univerſalis Eccleſiæ, ſed Orientalis dumtaxat Concilium haberi potuit: licet Damaſi Papæ, & Occidentalium Epiſcoporum poſtmodum accedente conſenſu, ex poſt facto œcumunicis Conciliis annumeratum fuerit. Hinc Photius in Libro *de VII. Synodis*, ubi illuſtriores hujus Synodi Epiſcopos recenſuit, ſubdit: *Quibus haud multo poſt & Damaſus Epiſcopus Romæ, eadem confirmans, atque ſentiens acceſſit.* *Synodus hæc ab initio non fuit univerſalis.*

In codice Eccleſiæ univerſæ apud Juſtellum; uti & apud Photium, Balſamonem, Zonaram alioſque Græcos, VII Canones huic Concilio adſcribuntur; quos & ſecutus Gentianus Heruetus, VII. è Græco in Latinum vertit. *Græci huic Concilio VII. Canones attribuunt.*

Dionyſius exiguus verò tres dumtaxat ab hoc Concilio editos Canones affirmat: *Sub Theodoſio Piiſſimo Imperatore apud Conſtantinopolim*, ait, *expoſiti ſunt Canones numero TRES*. Ubi tamen obſervandum eſt, Dionyſium Canonem III. qui eſt de prærogativa Epiſcopi Conſtantinopolitani, ita ſecundo appendere, ut è duobus unum conficiat; qui ſi ſeparentur, ut fit apud Græcos, Canones omnino quatuor à Dionyſio verſi exſurgent. *Veroſimilius huic Concilio quatuor tantum Canones adſcribuntur.*

Hoc Dionyſii teſtimonio permoti complures in re Canonica haud mediocriter verſati, credunt, præter relatos à Dio-

nyſio

nyſio Canones ab hac Synodo nullos conditos fuiſſe; neque in Græcorum Codice, quem è Græco in Latinum vertit Dionyſius, plures huic Synodo tempore Dionyſii adſcriptos fuiſſe; ſed tres alios poſtmodum à Græcis fuiſſe adjectos, & huic Synodo ſuppoſitos: præſertim cum & ipſi hiſtorici Græci Dionyſio aut antiquiores, aut coævi, nimirum Theodoretus, Socrates, & Sozomenus referentes acta hujus Synodi meminerint Canonum à Dionyſio relatorum, reliquorum nullâ mentione factâ. Imo Sozomenus Canonibus Dionyſianis relatis, ſubdit: *Et hæc quidem à Synodo conſtituta ſunt in hunc modum:* Quibus ſat apertè innuit, nihil præter hæc à Synodo Decretum fuiſſe.

Variæ hæreſes condemnantur.

Can. I. ait: "Trecentorum decem & octo Patrum, qui „ Nicææ convenerunt fidem non abrogari, ſed firmam ac „ ſtabilem manere oportere, & omnem hæreſim anathematizari, & ſpecialiter Eunomianorum, ſive Anomæorum, & „ Arianorum, ſive Eudoxianorum, & Semiarianorum, ſive „ Spiritûs S. adverſariorum, & Sabellianorum & Marcellianorum, & Photianorum & Apolloniſtarum."

Quæ fuerint præcipua horum hæreticorum impia Dogmata, ad Symbolum fidei ab hac Synodo editum obſervavit Chriſtianus Lupus: ibidem oſtendens, qua ratione ſingula in Symbolo addita, alicui ſpeciali dogmati hæretico opponantur.

Diœceſes ſuis limitibus circumſcripta.

Can. II. in quatuor partes dividitur. Primâ quidem parte decernitur, "ne Epiſcopi ad Eccleſias quæ ſunt ultra ſuam Diœceſim, ſuoſque limites, accedant; ſed ſecundum Canones, „ Alexandriæ quidem Epiſcopus Ægyptum ſolùm regat; „ Orientis autem Epiſcopi Orientem ſolum adminiſtrent; ſervatis privilegiis & præeminentiis, quæ ſunt in Nicæni Concilii Canonibus, Antiochenæ Eccleſiæ. Et Aſianæ Diœceſis „ Epiſcopi, quæ ſunt in ſola Aſiana adminiſtrata: Et Thraciæ Epiſcopi Thraciam tantum regant: Et Pontanæ Pontanam."

Quid ſit Diœceſis ad ſenſum Canonis.

Pro intellectu Canonis notandum, Diœceſin hic ſumi pro diſtrictu plures Provincias complectente: idque ad normam Diœceſis Civilis.

Diœceſes Eccleſiaſtica ad nor-

Et quidem hoc Canone, Patres Diœceſes quinque Eccleſiaſticas inſtituiſſe, ad normam, & juxta limitos Diœceſium Civilium, quæ Præfecto totiùs Orientis erant ſubjectæ,

Digitized by Google

jectæ, atque varias ſingulæ Provincias complectebantur, eruditè oſtendit Guillielmus Beveregius ad hunc Canonem: primamque Diœceſium inſtitutionem, ac Patriarchatuum originem huic Canoni acceptam referri debere, ibidem obſervans.

Diœceſibus ita conſtitutis, & determinatis, ſubjicit Canon in ſecunda parte: "non vocati autem Epiſcopi, ultra Diœ-„ceſim non tranſeant ad Ordinationem, vel aliquam aliam „adminiſtrationem Eccleſiaſticam." *Epiſcopi intra ſuam Diœceſim manenant.*

Tertiâ parte Canonis tamquam ex præcedentibus profluens ſubjicitur: "Servato autem præſcripto de Diœceſibus Ca-„none, clarum eſt, quod unamquamque Provinciam Provin-„ciæ Synodus adminiſtrabit, ſecundum ea quæ fuerunt „Nicææ definita." *Provincia à Synodis adminiſtrari debent.*

Ad hæc Canonis verba notandum monet Balſamon, "Quod „olim omnes Provinciarum Metropolitani erant ipſi per ſe „ſuarum Provinciarum Capita, & à propriis Synodis ordi-„nabantur."

Hanc Balſamonis obſervationem probans Beveregius, ulteriùs monet, quòd" etiamſi Diœceſes Eccleſiaſticæ juxtà „Politica hìc determinentur, nulli tamen Epiſcopo in Pro-„vinciæ cujuſvis Metropolitam auctoritas attribuitur; ſed „ſingulas potiùs provincias à ſuis Synodis adminiſtrari decer-„nitur: adeò ut qui toti alicui Diœceſi præeſſent Epiſcopi, „Primatum tantùm honoris haberent. Reliqua omnia privi-„legia poſterioribus Conciliis accepta fuerunt." *Hoc Canone Epiſcopis, qui toti Diœceſi præſunt, Primatus tantùm honoris datur.*

Parte quartâ Canonis ſtatuitur," Quæ in barbaris ſunt gen-„tibus Dei Eccleſias adminiſtrare oportet ſecundùm Patrum, „quæ ſervanda eſt, conſuetudinem." *De Eccleſiis in Partibus infidelium.*

Primitùs Eccleſias recenter converſas, à viciniſ Epiſcopis recepiſſe Epiſcopos, & à Synodis Provincialibus adinſtar aliarum Eccleſiarum adminiſtratas ſignificat præſens Canon: & multis adſtruit Ludovicus Thomaſinus de diſciplina Eccleſiaſtica p. 1. Lib. 1 cap. 14. ibidem oſtendens, quâ viâ tandem Miſſio Epiſcoporum ad populos recenter converſos devoluta ſit ad Sedem Apoſtolicam.

Can. III. decernit, " ut Conſtantinopolitanus Epiſco-„pus habeat priores honoris partes poſt Romanum Epiſco-„pum; eo quòd ſit ipſa nova Roma." *Epiſcopo Conſtantinopolitano primus poſt Romanum honor tribuitur.*

Eſt genuinus hujus Synodi Canon.

Hujus Canonis tamquam ab hac Synodo editi expreſsè meminere Socrates *ſ.* 5. *c.* 8., & Sozomenus *ſ.* 7. *c.* 9. eumque Canoni II. annectit Dionyſius; ut mirum ſit, qui incidere potuerit Cardinali Barronio Canonem eſſe Synodo Conſtantinopolitanæ additum: præſertim cùm omnes, tum veteres, tum recentiores Canonum Codices, & Collectiones illum huic Synodo adſcribant.

Præter honoris prærogativam nihil Epiſcopo Conſtantinopolitano conceſſit.

Porrò ex verbis Canonis mox relatis; tum ex Socrate, & Sozomeno ſat apparet, Epiſcopo Conſtantinopolitano nihil præter *honoris* prærogativam eſſe conceſſum. Decretum fuit, inquiunt Socrates & Sozomenus, ut *poſt Epiſcopum Urbis Romanæ Conſtantinopolitanus habeat* HONORIS PRÆROGATIVAM: & Dionyſius: HONORIS PRIMATUM *poſt Romanum Epiſcopum*: idque ſine qualibet vel Metropoliticâ in alios poteſtate. Quemadmodùm Epiſcopo Hieroſolymorum Canone VII Nicæno, indultum fuiſſe ibidem notavimus. Atque hoc ſenſu acceptus Canon nullatenùs refragatur Canoni præcedenti; quo præceperant Patres, ſingulas Diœceſes à ſuis Epiſcopis, ſive ab omnium ejuſdem Diœceſeos Synodo adminiſtrari; eoſdemque in ſua ſola Diœceſi poteſtatem exercere: cùm nullam in alios poteſtatem, ſed nudam honoris prærogativam Conſtantinopolitano Epiſcopo hoc Canone Patres impertiantur: prout latiùs deducit & exponit Beveregius ad hunc Canonem. Cæterùm, ait idem Author, "non diffitendum eſt, quin honor in Epiſcopum Conſtantinopolitanum ,, collatus viam ſtravit, quâ ad poteſtatem tandem pervenit; ,, adeò ut non longo poſt tempore Metropolitanos in Diœceſibus Pontica, Aſiana & Thrachia ordinaret."

Romana Eccleſia multis ſæculis hunc Canonem non recepit.

Hoc indubiè prævidentes Romani Pontifices, licet hanc Synodum quoad definitionem Fidei ut œcumenicam ſuſciperent & colerent, Canones, ac præſertim hunc tertium agnoſcere noluerunt. Et quidem Legati Leonis I. in Synodo Calchedonenſi palàm ſunt profeſſi *eos in Synodicis Canonibus non haberi.* Et S. Gregorius *L.* 6. *Epiſt.* 31. "Romana autem ,, Eccleſia eaſdem Canones vel geſta Synodi illius Conſtantinopolitanæ hactenùs non habet, nec accepit: in hoc accepit, ,, quod eſt per eam contra Macedonium definitum." Et quidem, quod ad præſentem Canonem relatum à Gratiano *Diſt.* 22. *Can.* 3. attinet, monent Correctores Rom., "cum lon-

Canon hic non ſtatim fuit receptus.

go-

„ go tempore ab Eccleſia Romana non fuiſſe receptum: quam- „ quam, inquiunt, Conſtantinopolitani Epiſcopi Imperato- „ rum potentiâ freti, ſecundum locum Patriarchalium Sedium „ ſibi uſurparunt: idque tandem pacis & tranquillaratis causâ „ fuit ipſis conceſſum; ſicut in Cap. Antiqua. de privilegiis „ Innocentius Papa III. declaravit."

Hìc obiter nota, recens non eſſe, Concilium aliquod recipi in iis, quæ Fidem tangunt, licet non ubique recipiantur omnia diſciplinam ſpectantia.

Can. IV. dicit, " Statuerunt etiam de Maximo Cynico, & „ ejus petulantia & inſolentia, quæ fuit Conſtantinopoli": vel, ut legit Dionyſius: *de Maximo Cynico & ejus inordinata conſtitutione, quæ Conſtantinopoli facta eſt:* " ut Maximus Epi- „ ſcopus nec fuerit, nec ſit, nec qui ab eo ordinati fuerunt in „ illo, quicumque is ſit, gradu Cleri: omnibus, & quæ circa „ ipſum fuerunt, & quæ ab illo facta ſunt, infirmatis."

Senſus Canonis.

Canonem brevi compendio exhibet Sozomenus *L.7.Cap.9.* hæc inſuper pro intellectu Canonis ſubnectens: " Namque „ hunc (Maximum) Alexandrinum quidem genere, profeſ- „ ſione verò Philoſophum Cynicæ Sectæ, cæterùm Nicænæ „ fidei defenſorem acerrimum, Epiſcopi, qui Ægypto adve- „ nerant, *furtivâ* Ordinatione Epiſcopum Conſtantinopolita- „ næ urbi ſacraverant."

Ordinatio Maximi cur irrita.

Maximi ergo Ordinatio irrita declarata fuit; quia à quibuſdam Ægyptiacis *furtivè*, neglectis nimirum Comprovincialibus, contra Can, IV. Nicænum facta erat. Ulteriùs Metropolitanus Heracleenſis, cui tunc ſuberat Conſtantinopolitanus, nec Maximum Ordinaverat, nec ejus Ordinationi conſenſerat; atque eo titulo Epiſcopus non erat, ut Can. VI. Nicæno erat declaratum. Hæc latiùs referuntur in vita S. Gregorii Nazianzeni à Gregorio Presbytero conſcripta.

Aliqua reddunt Ordinationem invalidam uno tempore & non alio.

Non caret proinde fundamento, quòd in Tractatu de SS. Ordinibus aſſerit, multiſque exemplis declarare contendit Morinus: nimirum, olim plures Ordinationes habitas fuiſſe pro invalidis, quas hodie Eccleſia habet pro validis.

Can. V." de Libello Occidentalium" vel ut apud Balſamonem & Zonaram legitur: *quod Volumen attinet Occidentalium:* „ etiam eos ſuſcipimus, qui Antiochiæ unam Patris & Filii & „ *Spiritûs* Sancti Deitatem confitentur.

Senſus Canonis.

Ut Canonis ſenſus aliàs obſcuri eluceſcat, notandum quòd abſolutâ Synodo Conſtantinopolitanâ œcumenicâ, " ſequenti ,, æſtate, quàm plurimi eorum, qui dictæ Synodo inter- ,, fuerant; ad eandem urbem denuò regreſſi, Epiſtolam à Con- ,, cilio Epiſcoporum in Occidente coactorum, ait Theodore- ,, tus *Lib. 5. Hiſtor. Cap.* 8., accepêre: quæ illos hortabatur ,, ut Romam, ubi jam maximus Epiſcoporum cœtus con- ,, gregatus erat, accederent. At tam longum iter ſuſcipere, ,, cùm nihil inde lucri facturos ſe putarent, omninò recuſa- ,, runt illi quidem: ſed tamen ſcripſerunt Epiſtolam." Ha- ctenùs Theodoretus: qui Cap. ſequenti Epiſtolam Orien- talium Conſtantinopoli coactorum refert: ubi verbis diſertis de Divinitate Verbi & ſpiritûs S. nec non ipſius Incarnatione fa- ctâ profeſſione, addunt: " Atque iſta de fide à nobis liberè ,, ingenuèque prædicatâ ſummatim diſſeruimus: de quibus ple- ,, niorem cognitionem animis poteritis percipere, ſi Libel- ,, lum Concilio Antiochiæ convocato de fidei deciſione editum, ,, & eum etiam, qui ſuperiore anno à Concilio Generali com- ,, poſitus eſt, legere placuerit: in quibus tum fidem noſtram ,, uberiùs expoſuimus, tum Hæreſibus nuper excogitatis ,, anathema ſcriptis proditum denuntiavimus."

Hæc verba, ſi cum verbis Canonis conferantur, apparebit; præſentem Canonem epitomem quamdam eſſe quantum ad fidem hujus Epiſtolæ Synodicæ: *Libellumque* ſive *Tomum*, de quo in Canone, eſſe Occidentalium Epiſtolam Orientalibus inſcriptam: adeò ut ſenſus Canonis ſummatim huc redire videatur: quantum ad Volumen iſtud attinet, quod ab Occidentalibus Epiſcopis accepimus, reſpondemus, nos fidem ab Epiſcopis Antiochiæ non ita pridem congregatis expoſitam, amplexos eſſe: quâ nimirum unam Patris & Filii & Spiritûs S. Divinitatem profeſſi ſunt: ac proinde non opus eſſe, ut Romam pro iſta fide ſtabilienda proficiſcamur, quippe quæ hic à nobis ſat aſſerta & confirmata eſt.

Non ſine diſcuſſione admittendæ accuſationes adversùs Epiſcopos.

Can VI. quâ formâ judicandi ſint Epiſcopi orthodoxi exponit. Et primò quidem ait; " Quoniam multi Eccleſiaſticum ,, Ordinem confundere, & ſubvertere volentes inimicè & ,, ſycophanticè adversùs Orthodoxos Epiſcopos, qui Eccleſias ,, adminiſtrant, accuſationes quaſdam confingunt, nihil aliud, ,, quàm Sacerdotum bonam exiſtimationem contaminare, &

,, in

„ in pace degentium populorum tumultus concitare conantes:
„ ea de cauſa placuit Sanctæ Synodo Epiſcoporum, qui
„ Conſtantinopoli convenerunt, nec ſine diſcuſſione admittere
„ accuſatores, nec omnibus eorum, qui Eccleſias adminiſtrant,
„ accuſationes permittere, nec omnes excludere."

Poſt hæc decernit, quòd ſi quis querelam propriam quidem, id eſt, privatam, intendat Epiſcopo, ut detrimento „ aliquo, vel injuriâ ab ipſo affectus, in ejuſmodi accuſationi- „ nibus, nec accuſatoris perſonam, nec Religionem exami- „ nari: id eſt, cuilibet, ſive Catholico, ſive Hæretico, ſive „ Gentili liberum eſſe agere adversùs Epiſcopum, ſi ſe ab „ Epiſcopo gravatum credat." Rationem addit Canon: "o- „ portet enim Epiſcopi conſcientiam eſſe omnibus modis li- „ beram, & eum, qui ſibi injuriam factam eſſe dicit, cujuſ- „ cumque ſit Religionis, jus ſuum conſequi." *Qui ab Epiſcopo ſe credit injuriâ affectum, audiri debet.*

"Si autem ſit crimen Eccleſiaſticum, quod Epiſcopo inten- „ tatur, tunc examinari perſonas accuſatorum: ut primum qui- „ dem hæreticis non liceat Orthodoxos Epiſcopos pro rebus „ Eccleſiaſticis accuſare. Hæreticos autem dicimus, & qui „ olim ab Eccleſia abdicati ſunt, & qui ſunt poſteà à nobis „ Anathematizati. Ad hæc autem, & eos qui ſe ſanam fidem „ confiteri præ ſe ferunt, avulſi autem ſunt, & abſciſſi, & ad- „ verſùs Canonicos noſtros Epiſcopos congregationem faciunt. „ Prætereà autem & ſi aliqui eorum ab Eccleſia ob aliquas „ cauſas prius condemnati & ejecti & excommunicati fuerint, „ ſive ex clero, ſive ex laicorum ordine, nec eis licere Epiſco- „ pum accuſare; priùſquam proprium crimen abſterſerint. „ Similiter autem & eos, qui priùs rei facti accuſatique ſunt, „ non priùs ad Epiſcopi, vel aliorum Clericorum accuſa- „ tionem admitti, quàm ſe objectorum ſibi criminum inſon- „ tes oſtenderint. *Si de crimine Eccleſiaſtico accuſetur Epiſcopus, perſona accuſantis conſideranda eſt.*

"Deinde tertiâ parte declaratur, coram quibus accuſandus „ ſit Epiſcopus: & quidem ſi accuſatores non ſint ex iis, quos „ Canon excluſit, eos jubet Sancta Synodus, primùm quidem „ apud Provinciæ Epiſcopos accuſationem perſequi, & apud „ eos probare crimina Epiſcopi, qui aliquarum rerum accu- „ ſatur. Quod ſi evenerit ut provinciales Epiſcopi crimina, „ quæ Epiſcopo intentata ſunt, corrigère non poſſint; tunc „ ipſos accedere ad majorem Synodum Diœceſis illius Epiſco- *Coram quibus accuſandus Epiſcopus, & quâ formâ*

,, porum pro hac cauſa convocatorum, & accuſationem non ,, priùs intendere, quàm in ſcriptis æquale periculum ſibi ſtatuant, ſi quidem in rebus examinandis, accuſatum Epiſcopum calumniari convicti fuerint. Si quis autem iis, quæ, ,, ut priùs declaratum eſt, decreta fuerunt, contemptis, auſus fuerit vel Imperatoris aures moleſtiâ afficere, vel ſæcularium Principum judicia, vel univerſalem Synodum perturbare, neglectis Diœceſis Epiſcopis, eum nullo modo eſſe ,, ad excuſationem admittendum, ut qui Canonibus injuriam ,, fecerit, & Eccleſiaſticum ordinem everterit."

Quoad hanc judicandi formam planè conformis eſt præſens Canon Canoni 12. Antiocheno: quo cavetur, ut cauſæ Epiſcoporum in Synodo Provinciali judicentur; & ſi hìc Epiſcopus ſe gravatum ſentiat, ad majorem Synodum, quam præſens Canon Synodum Diœceſis (ſumendo Diœceſim pro territorio plures Provincias ſub ſe comprehendente) interpretatur.

Denique ex finalibus verbis videmus, immunitatem ſive exemptionem Eccleſiaſticorum à judiciis ſæcularibus, præſertim in perſonalibus, & quæ religionem concernunt, jam pridem prolatam & ſtabilitam.

Canon hic non eſt hujus Synodi fœtus.

Canonem hunc in quadam Synodo Conſtantinopolitana editum fuiſſe ambigi nequit: ſiquidem in Canone dicatur, *placuit Sanctæ Synodo Epiſcoporum, qui* CONSTANTINOPOLI *convenerunt*; ſed ut Concilio Conſtantinopolitano OEcumenico tribuatur refragantur non tantum Dionyſius Exiguus omneſque Latini Canonum Collectores, ſed etiam Socrates, Sozomenus, & Theodoretus hiſtorici Græci, qui circa tempora hujus Concilii floruerunt, & acta Concilii fideliter poſteritati tradiderunt, qui nullam hujus Canonis, aut eorum, quæ illo continentur mentionem faciunt: ut proinde incertum ſit, cujus Synodi ſit fœtus; & quâ ratione in Græcis Canonum collectionibus huic Concilio adſcriptus fuerit: illud tamen conſtat ex Epiſtola VIII. Nicolai I. Canonem illum eo tempore tamquam Canonem hujus Synodi à Græcis, nequaquam verò à Latinis agnitum fuiſſe. Tom. 8. Concil. col. 299. ult. edit.

Quo ritu Hæretici ad Eccleſiam converſi recipiendi.

Can. VII. ait: "eos qui rectæ fidei adjiciuntur, & parti ,, eorum qui ex hæreticis ſervantur, recipimus, ſecundum ,, ſubjectam hìc conſequentiam & conſuetudinem."

Deinde

Digitized by Google

Deinde duas hæreticorum claſſes diſtinguit. Primâ comprehendit illos, quorum baptiſmum ut ritè collatum agnoſcebat Eccleſia: eoſque revertentes ad fidem recipit, "dantes „quidem Libellos, & omnem hæreſim anathematizantes, quæ „non ſentit ut S. Dei Catholica & Apoſtolica Eccleſia; & ſig„natos, ſive unctos primum Sancto Chriſmate, & frontem, „& oculos, & nares, & os, & aures. Et eos ſignantes dici„mus: *ſignaculum doni Spiritus Sancti.*"

In ſecunda claſſe reponit hæreticos, quorum Baptiſmum invalidum reputabant: "Quicumque, ait Canon, ex his rectæ „fidei adſcribi volunt, ut Græcos admittimus: & primo „quidem die ipſos Chriſtianos facimus: ſecundo Catechume„nos: deinde tertio exorcizamus, ſive adjuramus ipſos, ter ſi„mul in faciem eorum, & aures inſufflando. Et ſic eos Ca„techizamus ſivè initiamus, & curamus, ut longo tempore „verſentur in Eccleſia, & audiant Scripturas, & tunc eos bap„tizamus." *Ceremoniarum uſus probatus.*

Canonem hunc Synodo Conſtantinopolitanæ non poſſe adſcribi indubitatis argumentis adſtruit Beveregius ad hunc Canonem: contendens admodum eſſe veriſimile, nec alicujus Synodi Canonem eſſe; ſed compendium aliquod Epiſtolæ ex Conſtantinopoli ad Martyrium Patriarcham Antiochenum circa An. 450. ſcriptæ: quam & è veteri M. S. primus Græcè & Latinè edidit. Quo tempore huic Synodo adſcriptus ſit, incertum; ſaltem ſeculo IX. tamquam Canonem hujus Synodi eum retulit Photius in ſuo Nomo-Canone *tit.* 12. *c.* 14. ut proinde eo tempore, Græci eum pro tali indubiè agnoverint. *Canon præſenti Synodo adſcribi nequit, eſt tamen antiquus.*

Utque daretur, Canonem hunc eſſe Epiſtolæ illiùs compendium, nihilominus proderet rituum, & ceremoniarum, quæ in Adminiſtratione Baptiſmi ex præſcripto Eccleſiæ adhibentur, vetuſtatem; oſtenderetque hæreticorum impudentiam, ritus illos veneranda Patrum traditione ad nos perlatos contemnentes, & ſuperſtitionis arguere non verentes.

Canonibus ſubjicitur Symbolum Fidei, ab auctore vulgò dictum *Conſtantinopolitanum*: quod à ſæculo VI. ad minùs in aliquibus Eccleſiis etiam Occidentalibus, decantari cœpit; ut conſtat ex Can. 2. Syn. Toletanæ III. an. 589 & à pluribus ſæculis per univerſam Eccleſiam inter Miſſarum ſolemnia decantatur *Symbolum Conſtantinopolitanum quando in Miſſa cantari cœpit?*

cantatur iiſdem verbis, quibus ab hac Synodo editum fuit: exceptâ voculâ de proceſſione Spiritûs Sancti: *Filioque:* quæ additio quo præcisè tempore contigerit, incertum eſt. Illud conſtat, ſub initium ſæculi IX. additionem illam à Romana Eccleſia nedum fuiſſe receptam, ſed etiam improbatam: nam Anno 809. inſtantibus Miſſis ſive Legatis Caroli M. apud Leonem III., ut Symbolum cum additione *Filioque* decantari poſſet, renuit Pontifex: quærentibuſque Legatis, num Conſtantinopolitani Patres non benè feciſſent, ſi quatuor tantùm addendo ſyllabas, tam perneceſſarium Fidei Sacramentum cunctis deinceps ſæculis perſpicuum redderetur? Reſpondet Papa: Sicut non audeo dicere non benè feciſſe, ſi feciſſent, quia procul dubio ſicut cætera, quæ vel omiſerunt, ſcientes utrique non tam humanâ quàm Divinâ illuminati ſapientiâ, fecerunt, ita quoque non audeo dicere, iſtud eos nobis minùs intellexiſſe; perpendiſſe cur dimiſerunt, vel cur dimiſſum, ne ultra mitteretur, ſicut & cætera prohibuêre. Tu, & tui videte, quid ſentiatis de vobis. Nam & ego me illis non dico præferam, ſed etiam iſtud abſit mihi, ut coæquare præſumam Tom. 7. Concil. pag. 1195.

Additio Filioque, *quo tempore facta?*

Quin tamen poſtmodùm hæc additio facta ſit, & ab Eccleſia juſta de cauſa fuerit probata, Eccleſiæ authoritas dubitari non ſinit. Ut vel hinc doceamur, aliqua uno tempore meritò, & juſtâ ratione improbari; quæ alio tempore probantur. In quibus nimirum, non de Fide, ſed de diſciplina ſola vertitur quæſtio: uti in caſu præſenti. Fatebatur quippe Leo III. Spiritum Sanctum à Patre *Filioque* procedere; at ſolùm dubitatur num voculam *Filioque* à Patribus Conſtantinopolitanis omiſſam ſymbolo addere conveniret; ipſum conſequenter Symbolum aliquâ ratione mutare.

Digitized by Google

CAPUT II.

De Veteri Codice Eccleſiæ Romanæ.

§. I.

Eccleſia ante Codicem Dionyſianum editum ſub finem V. ſæculi, habuit Codicem Canonum diverſum à Codice Orientalium.

POſtquam actione 16. Concilii Calchedonenſis pro aſſerenda prærogativa Epiſcopi Conſtantinopolitani ab Orientalibus ex Codice Canonum lectus eſſet Canon 3. Conſtantinopolitanus, Lucentius Reverendiſſimus Epiſcopus Vicarius Sedis Apoſtolicæ dixit: "Canones iſtius Synodi" (Conſtantinopolitanæ) "in Synodicis conſtitutionibus non „ habentur."

Auctoritate Concilii Calchedonenſis aſſeritur vetus Codex E. R.

Indicium haud obſcurum, Lucentium habuiſſe Codicem diverſum à Codice Orientalium, qui Canones Conſtantinopolitanos huic inſertos, non continebat.

Ulterius in eodem Concilio, & eadem Actione Paſchaſinus Reverendiſſimus Epiſcopus Vicarius Sedis Apoſt. recitavit: " 318. Sanctorum Patrum Canon 6: Quod Eccleſia Rom. ſem- „per habuit primatum. Teneat autem & Ægyptus, ut Epiſco- „ pus Alexandriæ omnium habeat poteſtatem, quoniam & Ro- „ mano Epiſcopo hæc eſt conſuetudo &c"

Poſtmodum Conſtantinus devotus Secretarius divini Conſiſtorii, ex dato Codice ab Aëtio Archidiacono Conſtantinopolitanorum Sanctiſſimæ Eccleſiæ, recitavit: " Regula ſexta 318. „ SS. Patrum. Antiquæ conſuetudines teneant in Ægypto, ut „ Alexandrinus Epiſcopus omnium habeat poteſtatem; quo- „ niam & Romano Epiſcopo hæc conſuetudo eſt.

Hinc manifeſtum eſt, alium fuiſſe Codicem, quo uſus fuit Vicarius Sedis Apoſtolicæ, & alium, quo utebantur Græci: atque aliis verbis Canonem VI. Nicænum ex utroque Codice recitatum fuiſſe.

Et quid plura? Cum ipſe Dionyſius Exiguus aſſerat, ſe cohortatione quorumdam, qui *confuſione* priſtini Codicis Rom. offen-

Idem aſtruitur teſtimonio Dionyſii Exigui

offendebantur inductum fuiſſe, ut novam tranſlationem Canonum adornaret.

Nulli ergo dubium eſſe poteſt, quin ante Dionyſii Exigui Codicem, qui ſub finem ſæculi V. primùm confectus eſt, Eccleſia Romana alium Canonum Codicem proprium habuerit: qui Codex an hodie extet, quidque compræhenderit, item quid utilitatis ex ejus notitia hauriri poſſit expendemus, ſi prius ejus notas, ſive characteres notaverimus.

§. II.

Exhibentur characteres priſtini Codicis Eccleſiæ Romanæ.

ALiquos Codicis illius characteres §. præcedenti prælibavimus.

Primus character. Primùm quidem, ut conſtat ex Actis Concilii Calchedonenſis, in Codice Romanæ Eccleſiæ Canon VI. Nicænus legebatur cum his verbis: quod *Eccleſia Romana ſemper habuit Primatum*. Atque hic primus character Codicis Romani, quo in Calchedonenſi uſi ſunt Vicarii Sedis Apoſtolicæ. Et quidem hic character meritò ut ſpecialiſſimus iſtius Codicis habetur: quia, ut notat Vir eruditus Paſchaſius Quenellius, " Nec in „ Textu Græco, nec in ulla alia verſione, nec in ipſo priori Co„ dice Rom. reperitur, ut dubium non ſit, vel eam ex mar„ gine irrepſiſſe in Textum, vel à Romanæ Eccleſiæ Clericis „ aliiſve eſſe additam, ne Romanæ dignitatis obliti eſſe SS. Pa„ tres viderentur. "Hæc ille, in Notis ad Can. 10. Nicænum in Codice ab ipſo evulgato.

Secundus. Secundò ex Actis Synodi Calchedonenſis habetur, quod tempore hujus Synodi, Canones Conſtantinopolitani Codici Romano non eſſent inſerti: atque hic ſecundus Codicis illius character.

Tertius. Tertiò, ex Dionyſio Exiguo intelligimus, priſcum Romanæ Eccleſiæ codicem adeo magnâ confuſione laboraſſe, ut eâ plures Viri eruditi offenſi, ipſum Dionyſium ad novam Canonum collectionem ſollicitaverint & induxerint.

Quartus. Quartò Canones Nicænos, & Sardicenſes in priſco Codice Rom. in unum fuiſſe confuſos; ſive Canones Sardicenſes continua numerorum ſerie Canonibus Nicænis fuiſſe ſubjectos,

Digitized by Google

ctos, & quaſi pro iiſdem reputatos plura ſunt quæ evincunt.

Inprimis ſcribit Innocentius I. ad Theophilum Alexandrinum; "Si conſcientiæ confidis, tu quoque judicio accurre ad „Synodum in Chriſto proximè celebrandam, & illic juxta „*Nicæni Concilii Canones*, & decreta contende: *alios quippe Canones Romana non admittit Eccleſia.* Item ad Clerum Populumque Conſtantinop. Scribit: "Canonibus porro obſequen„dum eſſe ſcribimus, qui Nicææ ſunt decreti; quos *ſolos* con„ſectari decet Eccleſiam Catholicam, & juxta eos judicare."

Si igitur fides Innocentio, *ſolos Canones Nicænos* noverat Eccleſia Romana: iiſque *ſolis* utebatur, & tamen Canonum Sardicenſium auctoritate uſum fuiſſe Innocentium, ex pluribus ejus epiſtolis conſtat. Signum admodum probabile, in Codice Eccleſiæ Romanæ eo tempore, Sardicenſes Canones Nicænis ita fuiſſe ſubjectos, ut pro eiſdem haberentur.

Confirmat hoc ipſum, factum Zoſimi & Bonifacii Romanorum Pontificum in cauſa Appiarii Presbyteri Africani.

Sufficienter enim modò compertum eſt, Zoſimum Pontificem per ſuos in Africam Legatos pro Canonibus Nicænis (quorum auctoritate provocationem Appiarii à Synodo Africana ad Romanum Pontificem tueri volebat) Canonem Sardicenſem allegaſſe, & in eodem errore ejus ſucceſſorem Bonifacium perſtitiſſe.

Scio quidem Heterodoxos Zoſimo & Bonifacio affectati mendacii, ac meditatæ impoſturæ crimen procacibus verbis impingere; ſed injuſtè & nimis temerariè. Si enim ex præmeditatâ fraude id actum fuiſſet, nequaquam credibile eſt, quod Bonifacius tam promptè, uti factum legitur, Legatos ſuos ad Orientales Eccleſias, pro conquirendis authenticis exemplaribus Concilii Nicæni miſiſſet: quandoquidem dubitare non potuiſſet (ſi nimirum ſciviſſet Canonem à ſe citatum non eſſe Nicænum, ſed Sardicenſem) fraudem detegendam, & ſe mendacii & impoſturæ convincendum.

Nihil proinde veroſimilius, quam erroneam illam citationem inde natam ut & advertit Petrus à Marca, quod eâ tempeſtate Canones Nicæni & Sardicenſes in eodem volumine nullo diſcrimine adhibito ſub titulo Canonum Nicænorum deſcripti eſſent.

P 2 §. III.

Digitized by Google

§. III.

An Codex à Juſtello editus ſit genuinus Eccleſiæ Romanæ priſtinus Codex?

COdicem Canonum ante Codicem Dionyſianum ab Eccleſia Romana confectum, uſuque receptum, eum eſſe nonnulli exiſtimant, qui non ita pridem ex vetuſto MS. Chriſtophori Juſtelli, operâ Henrici Juſtelli, & Guilelmi Voëllii Tomo 1. Bibliothecæ Juris Canonici veteris, poſt Codicem Dionyſianum luce donatus eſt.

Argumenta quæ probant non eſſe verum E. R. Codicem.

Verum præter plurima, quæ in hac Canonum collectione occurrunt toti antiquitati ignota; ipſamque collectionis ſtupendam barbariem, hunc non eſſe priſtinum Eccleſiæ Romanæ Codicem, evincunt Canon 28. Concilii Calchedonenſis; item Canones Conſtantinopolitani huic collectioni inſerti.

Primum.

Quis enim credat, quod in Codicem Romanæ Eccleſiæ paulo poſt Concilium Calchedonenſe relatus eſſet Canon, cui tanto vigore Vicarii Sedis Apoſtolicæ repugnarant?

Secundum.

Canones autem Conſtantinopolitanos, quos in Canonicis Conſtitutionibus non haberi dixerat Vicarius Sedis Apoſtolicæ, qua ſpecie huic Codici inſertos fuiſſe credemus? Et quod ampliùs eſt, in hoc ipſo Codice de Canonibus Concilii Conſtantinopolitani 1. dicitur: " Hi Canones expoſiti ſunt ab Epiſcopis „ CL. congregati in unum Conſtantinopolim quando ordinatus eſt D. Neſtorius Epiſcopus conſulatu piiſſimi atque amatoris Chriſti Imperatoris noſtri Fl. *Marciani* Aug. III. „ Kalend. Novembres per gratiam Dei, & conſtitutione piiſſimorum & fidelium Imperatorum, unà cum Sancta Synodo „ in Baſilica Sanctæ & Victricis Martyris *Euphemiæ*."

Tertium.

Quis porro neſcit, Concilium hoc Conſtantinopolitanum habitum fuiſſe imperante Theodoſio ſeniore, adeoque ut minùs 70. annis ante Marciani imperium. Quid deinde certius, quàm Conſtantinopoli nullum fuiſſe templum S. Euphemiæ dicatum, ſed Calchedoni, atque in hoc Concilium Calchedonenſe fuiſſe congregatum.

Hæc aliaque plura, quæ auctor Gallicus de judiciis Epiſcoporum notat *c.* 3. *art.* 3. ſat evincunt, hunc nequaquam eſſe genuinum Codicem, quo Eccleſia Romana ante Dionyſianum uſa fuit:

Digitized by Google

fuit: ſatque veriſimilem eſſe Viri Eruditi Paſchaſii Quenelli conjecturâ: "Eſſe Græculi alicujus ad Latinam aſpirantis ſuum-„que in ea profectum periclitantis tentamentum, prorſus Ec-„cleſiâ Romanâ indignum."

§. IV.

Codex Quenellianus multos præfert priſtini Codicis Romani characteres.

Unde Codicem ſuū habuerit Quenellius,

VIr ſingularis eruditionis, ac in re Canonica peritiſſimus Paſchaſius Quenellius Presbyter Oratorii Tomo 2. operum S. Leonis evulgavit Codicem Canonum, cui hunc dedit titulum: CODEX CANONUM ECCLESIASTICORUM ET CONSTITUTORUM SANCTÆ SEDIS APOSTOLICÆ, *omnium, qui huc uſque prodierunt* VETUSTISSIMUS *&* AMPLISSIMUS, *qui quidem in uſu fuit in Eccleſia Romana Innocentio I. Zoſimo, &c. ac Leone I. Pontificibus.*

Hunc Codicem ſe evulgaſſe aſſerit ex quodam manuſcripto ſibi ex Anglia tranſmiſſo, quod aſſervatur in Orielenſi Collegio in Academia Oxonienſi. "600 Fere annorum eſſe dicitur Codex „manuſcriptus, ait Quenellius, cujus Autographum ad nos „tranſmiſſum eſt: Sed ex codice alio longe *antiquiſſimo* deſcrip-„tum eſt, uti tum ex aliis, tum ex hac ſcribæ notà intelligitur, „quam deſcriptam habes Pag. 34. Codicis: *Iſte Codex tranſcriptus eſt ex vetuſtiſſimo exemplari, quo circa de veritate ſcriptorum, nec in iſto primo Capitulo Nicænorum Canonum, nec in omnibus ſequentibus aliquis dubitare debet, licet aliter in novellis exemplaribus inveniatur.* Hæc Quenellius, qui addit: Alterum iſtius Collectionis exemplar MS. 800. circiter annorum ac notæ optimæ à ſe repertum eſſe in Bibliotheca Thuanea

Tertium exemplar MS. huic ſuo per omnia ſimile deliteſcere in Bibliotheca S. Vedaſti Atrebati, ex iis, quæ Jacobus Pamelius & Alanus Copus, qui manuſcripto illo ſe uſos teſtantur, proferunt, credit Quenellius: è quorum trium exemplarium conſonantia ſui Codicis ſinceritatem ſufficienter probatam autumat: præſertim quia nullum fraudis, aut ſuppoſitionis indicium ſe offert.

Aſſertâ Codicis ſui ſinceritate, eum proprium fuiſſe Roma-

Digitized by Google

næ Eccleſiæ oſtendere aggreditur diſſert: 12. cap. 4. Tomo 2. Operum S. Leonis inſertâ.

Charactéres priſtini Codicis Romani huic Codici conveniunt.

Et quidem characteres priſtini Codicis Eccleſiæ Romanæ ſuperius poſiti, huic Codici non parum convenire haud diffiteri poſſumus.

Primò quidem Canon VI. Nicænus in hoc Codice legitur prout in Concilio Calchedonenſi à Vicario Sedis Apoſtolicæ lectus fuit: *Eccleſia Romana habeat*, aut *habuit primatum*: atque hunc eſſe Codicis Romani planè ſingularem characterem monuimus.

Secundò in hoc Codice Canones Sardicenſes ſub uno titulo, ac numerorum ſerie Nicænis junguntur: ita ut nomine Synodi Nicænæ exhibeantur 46. Canones: qui rurſus eſt priſtini Codicis Romani ſpecialis character.

Tertiò, Conſtantinopolitani à Codice hoc non quidem abſunt, ſed ita extra ordinem poſiti, & ad calcem rejecti, ut dubitari nequeat, quin poſt Synodum Calchedonenſem, cujus etiam Canonibus poſtponuntur, adjecti fuerunt: ideoque tempore hujus Synodi in hoc Codice non haberentur: qui eſt tertius Codicis Romani character.

Quartò confuſio, quâ priſtinum Eccleſiæ Romanæ Codicem laboraſſe teſtatur Dionyſius Exiguus, nec huic Codici deeſt. Nam quod tranſlationem Canonum ſpectat, ea paraphraſi aliquot in locis ſimilior eſt, quam tranſlationi. 2. Quoad Canonum diſtinctionem & integritatem; aliqui omittuntur ut vigeſimus Nicænus & Gangrenſis quartus: alii ejuſdem Concilii in unum conflantur: quidam etiam nonnullorum Conciliorum miſcentur aliorum Canonibus: quidam truncantur, quidam amplificantur. 3. Quantum ad ordinem, cùm Conciliorum decreta, Pontificum decretis miſceantur, nec pro ætatis ſuæ ordine collocentur, ſed poſteriora præponantur prioribus, topica œcumenicis. "Neque tamen hæc confuſio codicis auctoritati de-„trahit quidquam: ſuâ enim ratione hæc confuſio nititur, nec „ordine vacat ipſa ordinis perturbatio, inde nimirum orta quod „obſcuriores quandoque Canonum regulæ luce paraphraſis „indigerent: quod ante Calchedonenſem Synodum nullis niſi „Nicænis Canonibus aſtringi ſe Romani exiſtimaverunt, nec eis, „alias regulas admittere placuit, niſi quos Eccleſiæ ſuæ con-„ſuetudini ac moribus convenire cenſuerunt. Inde factum ut eas

„aliqua

Digitized by Google

„ aliquâ immutatione factâ ſuis uſibus accommodarint, nec „ alio ordine digeſtæ reperiantur in Codice, quam ſerie tem„ poris, per quod viſum eſt, earum unasquaſque in uſum re„ cipere."

Hæc aliaque, quæ ibidem ſumma eruditione, pro adſtruenda Codicis ſui cum priſtino Codice Romano conſonantia adducit Quenellius, admodum veriſimile reddunt, hunc eſſe Codicem, quo ante Dionyſianum uſa fuit Eccleſia Romana.

§ V.

Quæ in hoc Codice contineantur?

CОdex, prout à Quenellio editus, conſtat 60. capitulis, quæ in plura capita, vel canones dividuntur, non quidem, ait laudatus author, quod omnes Codicis partes ejuſdem eſſe ætatis credendæ ſint, ſed aliæ aliis antiquiores, & per ſuccedentia ætatum intervalla additæ.

Et quidem ſolis Nicænis Canonibus, & qui pro Nicænis habebantur, nimirum Sardicenſibus, Codicem conſtitiſſe tempore quo primum editus eſt, credit Quenellius: Et quidem hi ſoli Canones primum Codicis capitulum, ſive partem implent. *Prima Codicis atas*

At ſub Innocentii I. poſtrema tempora adoleviſſe Codicem; auctioremque Canonibus Carthaginenſis Concilii factum autumat: cum videlicet ſuborta Pelagiana hæreſis, majoris Romanam inter & Africanas Eccleſias commercii neceſſitatem fecit, ut indicat S. Auguſtinus lib. 2. ad Bonifacium cap. 3. atque hac occaſione diſciplina Africana Romanis amplius innotuit: Nam ſuis moribus accommodatam judicantes Romani Cleri Proceres, ſuam illam facere, ac proprii Codicis partem eſſe voluerunt: & hac ætate ſecundum capitulum primò acceſſit. *Primum Codicis incrementum*

"Majores vires, ait Quenellius, ſumpſit ſub Innocentii „ Succeſſore Zoſimo: qui cùm natione Græcus eſſet, patria„ rum legum amore captus, Græcos Canones Romanâ civitate „ donavit, treſque illas Synodos Ancyranam, Neocæſareenſem „ & Gangrenſem, quæ Carthaginenſem in codice excipiunt, Ro„ manæ collectioni attexuit": & Capitula III. IV. & V conficiunt. *Secundum*

"Virile

Quartum "Virile robur adeptus eſſe mihi videtur, pergit Quenellius,
„ poſt Zoſimi mortem. Finitâ enim ſub ejus pontificatu Pelagianorum causâ quidquid de ea re vel ſcriptum erat ad Romanum Pontificem ab Africanis Epiſcopus, vel his ab illo reſcriptum, ac prætereà Synodos adverſus Pelagianos in Africa celebratas placuit in codice Romano reponi; adjunctis etiam Imperatoriis conſtitutionibus & præfectoriis edictis adversùs eoſdem hæreticos datis: ut ſi fortè aliquando pugnam adverſus Catholicam doctrinam redintegrarent, vel illis decretis ſubſcribere, vel pœnis illic ſancitis plecti juberentur.

Ex his conflata ſunt Capitula quindecim. His ſubnectuntur 4. Epiſtolæ Decretales Innocentii I. quibus varia magni momenti diſciplinæ capita, fraternâ Coepiſcoporum ſuorum Exuperii, Victricii, Decentii & aliorum conſultatione pulſatus ſecundùm Eccleſiaſticas regulas, ac Romanæ imprimis Eccleſiæ normam explicat confirmatque: quæ conficiunt Capitula 21. 22. 23. & 24.

Et hæc quidem omnia ante Leonis M. tempora Codici Romano appoſita fuiſſe contendit Quenellius. "Poſt Calchedonenſe Concilium Leonis curâ & ſollicitudine, verba ſunt
Quintum „ Quenellii, uti ex ejus Epiſtolis non ſemel habemus collecta hujus Synodi geſta, latinè reddita, & in unum Corpus collecta ſunt. Quæ cum ſeorſim in ſcriniis ſervarentur, placuit tamen præcipua capita ex illis delibata Codici Romano annecti, ut ad manum omnibus eſſent." Et ea ſunt quæ jacent in hoc Codice poſt Innocentii Papæ Epiſtolam ad Victricium, in Capite 25. 26. 27. & 28.

Calchedonenſia monumenta ſequuntur Epiſtolæ Siricii Papæ cum S. Ambroſii Reſcripto, nec non Epiſtolæ Zoſimi, Bonifacii & Celeſtini Pontifium Romanorum, quæ Capitulis 29. 30. 31. 32. 33. 35. & 26. continentur. Has à Leone I. Codici fuiſſe inſertas evincere ſtudet Quenellius.

Sextum. Sequitur narratio quædam Euthychianorum, ubi de Dioſcori & Acacii quoque damnatione tractatur; hancque narrationem unà cum Epiſtolis Simplicii, Felicis & Gelaſii Pontificum Romanorum, cæteriſque Incarnationem Domini attinentibus uſque ad Capitulum 56. Gelaſii tempore inſertam eſſe Codici probabile eſt, inquit Quenellius.

Septimum Quatuor Conciliorum Canones, qui omiſſi fuerant in anterio-

terioribus, Epheſini ſcilicet definitio, Antiocheni, Laodicæni & Conſtantinopolitani Decreta cum Thelenſi Synodo, totum claudunt Codicem. An eodem tempore addita, an diverſo? Non liquet. Conſtantinopolitani ſaltem Canones poſt S. Gregorium Magnum ſubnexi ſunt, ni fallor, Codici: ejus enim tempore huic eſſe inſertos ut credamus, vetat Pontificis ejuſdem teſtimonium (quod ſupra parte 2. cap. 1. §. 12. exhibuimus) aſſerentis, Conſtantinopolitanos Canones adhuc ſuo tempore receptos non eſſe. Hactenus Quenellius: Qui inſuper ad diſſertationem XV. nos remittit, ut de Thelenſi Synodo, quæ Capitulum finale Codicis conficit, quid ſentiendum ſit, intelligamus. Enim verò, cui eam pervolvere libuerit, fatebitur, ſolidiſſimis rationibus adſtructum, Synodum hanc unà cum Epiſtola Siricii Papæ adjunctâ eſſe meram fabulam, merumque commentum: atque à quopiam imperito conſarcinatore, putidum pannum Codici aſſutum fuiſſe.

Hæc ſunt quæ per Capitula ſexaginta diſtincta Codicem hunc Romanum conſtituunt; variiſque ſuccedentibus ætatibus, pro re nata, Codici annexa fuere; ut latius in diſſertatione ſua 12. de hoc Codice eruditè proſequitur Laudatus Quènellius; nunc quid utilitatis rei Canonicæ ex Codicis hujus notitiâ accedere poſſit, paucis videamus.

§. 6.

Quæ poſſit eſſe Codicis hujus utilitas?

SI Codex à Quenellio publici juris factus, is ipſe ſit (uti ſat plauſibiliter adſtruit ejus diſſertatio 12.) quem ſibi confecit Eccleſia Romana ſtatim atque ſcripto jure & ipſa adminiſtrari cæpit, & Eccleſias ad ſuam ordinationem pertinentes regere; & quo uſque ad Dionyſiani Codicis receptionem perpetuò uſa fuit, vel hoc antiquitatis Eccleſiaſticæ, & Canonicæ diſciplinæ titulo Studioſus intelliget, quo in pretio hoc opus habendum ſit. *Codicis utilitates.*

Codex quippe ille, primùm ex ſolis Nicænis Sardicenſibuſque Canonibus Conflatus; ac variis per ſuccedentes ætates acceſſionibus auctus, ducentorum beatioris illius ævi annorum diſciplinam repræſentabat. *Prima Codicis utilitas.*

Q Præ-

Secunda. Præterea ex verſione Canonum Græcorum, quæ hoc Codice repræſentatur, Eccleſiæ Romanæ diſciplina innoteſcet; dum aliquos ab ea rejectos docet, alios mutatos ſuoque accommodatos uſui; (uti circa Canonem 10. Ancyranum contigiſſe infra ad collectionem Martini Bracarenſis obſervabimus) quod ex verſione Dionyſii obſcurum manet: quippè qui Canones ad fidem græci textûs tranſtulit; nullâ aut modicà habitâ ratione receptæ ab Eccleſia Romana diſciplinæ.

Tertia. Denique præter alia, quæ utilitatem Codicis mirificè commendant, "duo ſunt, ait Doctiſſimus hujus Codicis evulgator „ in præfatione operibus S. Leonis præfixâ, quæ Eccleſiæ Ro-„ manæ Studioſos (Ecquis porrò hujus ſtudioſus non ſit, ſi Ca-„ tholicus) & antiquitatis Eccleſiaſticæ amatores magis afficient. „ Unum, quod ope hujus Codicis dignoſcitur, quæ, quove „ tempore orientales Synodi in uſum receptæ fuerint in Eccleſia „ Romana, quo Antiocheni Canones, Conſtantinopolitani, „ Africani, & ſi qui alii in controverſiam vocantur.

Quarta. „ Alterum eſt, ex eodem codice repelli ac funditus convelli im-„ pudentem calumniam, quam famoſi illi Magdeburgenſes Cen-„ turiatores adverſus Sanctiſſimos Pontifices Romanos Zoſi-„ mum, Bonifacium & Cæleſtinum ſceleratiſſimè ſtruxerunt; „ cum eos palam & publice traducunt velut Nicænorum Ca-„ nonum *Adulteratores, falſatores, corruptores:* quaſi per imma-„ ne ſcelus & impietatem, ac furioſam ambitionem à Zoſimo „ Papa *ſciente* ac *volente* ſuppoſiti ſint Sardicenſes Canones pro „ Nicænis, cum illos ſub Nicænorum nomine Carthaginenſi „ Concilio per Legatos ſuos obtulit in celebratiſſima illa Ap-„ piarii presbyteri cauſa: In qua nefaria decretorum Nicænorum „ adulteratione pervicaciter perſtiterit Bonifacius, homo ambitio-„ ſus, inquiunt, & impius, ac pertinacitèr perſeveraverit Cæle-„ ſtinus; licet Africanam Synodum veriora exemplaria Nicæ-„ norum Canonum Conſtantinopoli & Alexandriâ accepiſſe, ac „ ſceleratam fraudem falſificatorum Canonum detectam eſſe „ probè ſciret. Certa erit deinceps ex codicis inſpectione non „ dicam modo apud Catholicos, ſed & apud quoſvis non deſ-„ peratæ Conſcientiæ homines, & ſcelerata hominum mente „ corruptorum protervia, & ſinceritas candorque Epiſcoporum „ Romanorum, qui quod acceptum à majoribus in ſuo Codice „ legebant, bona fide protulerunt: quos eam ob rem ignorantiæ accu-

Digitized by Google

„ accuſari non poſſis, quin Africanos Epiſcopos, Orientales, „ ac pleroſque Occidentales pariter inſimules, quibus vel nullatenùs vel obſcurè admodum innotuerant Sardicenſes Canones „ ac Nicænorum numerus, de quo ad noſtram uſque ætatem „ perſeveraverit eruditorum controverſia".

Hæc utilitas facilè patebit, ſi attendatur, ex hoc Codice intelligi, quod ſupra notavimus, Canones Sardicenſes in Codice R. cum Nicænis fuiſſe confuſos: Ideoque Pontifices in citandis dictis Canonibus ſequutos fuiſſe bonâ fide ſuum Codicem.

Hæc abundè ſanè aſtruunt, quantopere notitia priſtini Codicis Romani; tum ad illuſtrandam Canonicam ſcientiam; tum ad illuſtrandas alias inter eruditos hodiedum motas quæſtiones conducere poſſit: Ut proindè nullatenùs inutilis reputandus ſit labor, qui in aſſequenda hujus Codicis notitia, eoque revolvendo intenditur.

Cur autem Canones, aliaque in hoc Codice contenta ſingulatim referre & explanare omiſerim in cauſa eſt, quod Canones diſciplinam ſpectantes tum in Codice *Eccleſiæ univerſæ*, de quo Capite præcedenti, tum in Codicibus ſubſequentibus rursùs occurrant: ac præſertim in eo Codice, quem Eccleſia Romana hoc Codice abdicato circa ſæculum VI. recepit; & multis poſtmodum ſæculis conſtanter retinuit; nimirum Dionyſii Exigui: De quo Codice parte ſequenti cap. 1. agemus. *Cur Canones hoc Codice contenti non referantur, & explanentur.*

CAPUT III.

De Codice Eccleſiæ Africanæ.

§. I.

A quibus hic Codex evulgatus?

CODicem Canonum Eccleſiæ Africanæ è vetuſto quodam manuſcripto ſub initium currentis ſæculi græcè & latinè publicavit, notiſque illuſtravit Chriſtophorus Juſtellus; eumque tomo priori Bibliothecæ Juris Canonici veteris inſeruerunt Guilielmus Voellus, & Henricus Juſtellus Chriſtophori Filius. *Juſtelli editio.*

Codicem hunc in quatuor partes diſſectum, nullo ſervato nume- *Binii editio.*

numero, aut quod pejus eſt, omnino perturbato tenore ſuæ Conciliorum collectioni inſeruit Severinus Binius, uti obſervat P. Philippus Labbeus: qui ipſe in ſua Conciliorum editione Tomo II. "integrum Codicem illum non intercifum, neque in " varia veluti membra diſcerptum, atque ad Juſtellianam utram-" que editionem anni 1614. in 8. & 1661. in folio, & manu-" ſcriptos nonnullos Codices ſedulâ curâ diligenter exactum" (verba ejus ſunt) exhibuit.

Labbei editio.

Editio Dionyſii.

Ad hæc, Dionyſius Exiguus ſub finem ſæculi V. aut initium VI. novam collectionem Canonum adornans, hunc Eccleſiæ Africanæ Codicem ſub titulo *Synodi apud Cartaginem Africanorum* eadem ſerie, & modo quibus apud Juſtellum, & Labbeum proſtat, retulit: Adeo, ut hic Codex totus Dionyſiano Codici, eodem penè ordine, & verbis inſertus habeatur.

Codex primum Latinè compoſitus in Græcum verſus & à Græcis receptus.

Denique Canones Africani, aliaque Synodorum acta quæ hunc Codicem conficiunt, ab auctoribus ſeu conditoribus primùm *Latinè* edita (ut doctè ac nervosè probat Chriſtophorus Juſtellus in præfatione ad hunc Codicem) poſtea in græcum verſa, ab Orientalibus in Codicem Canonum ſub nomine *Concilii Carthaginenſis* recepta, & à Synodo Quini-Sexta Canone II. probata ſunt: Adeo ut integer hic Codex in Corpore Canonum Eccleſiæ Græcæ hodie extet; à Balſamone, Zonara aliiſque Canonum commentatoribus cum reliquis Canonibus notis illuſtratus.

§ 2

A quo hic Codex confectus: & quo tempore?

An hic Codex ante Concilium Carth. VI. An. 419. fuerit notus.

In Concilio Carthaginenſi VI. habito 25. May anno 419. cui unà cum Sedis Apoſtolicæ Legatis interfuere 217. Africani Epiſcopi, è quorum numero erat S. Auguſtinus; cum quæſtio incidiſſet, num Canones à Zoſimo Papa ſub nomine Canonum Nicænorum Concilio exhibiti & prælecti, revera eſſent Canones Nicæni, reſolutum fuit, ut in hoc plenario Africæ Conventu Canones Nicæni juxta fidem exemplaris, quod Cæcilianus è Synodo Nicænâ redux in Africam attulerat, una cum Canonibus & actis Conciliorum, quæ in Africa poſt Concilium Nicænum, præſertim ſub Aurelio Carthaginenſi Epiſcopo, celebrata fuerant, recitarentur.

Poſt

Poſt relatam hanc Patrum reſolutionem dicitur in Actis Concilii: "Daniel Notarius, Nicæni Concilii profeſſionem, vel ejus " ſtatuta recitavit in Concilio Africano". Et ad calcem Canonis 33. ſcribitur: "Recitata ſunt etiam in iſta Synodo diverſa Con" cilia univerſæ Provinciæ Africæ, tranſactis temporibus Aure" lii Carthaginenſis Epiſcopi celebrata.

Juſtellus in ſua ad hunc Codicem præfatione relatis his verbis, ſubdit: "Quæ quidem Concilia XVII. numero ubi re-,, cenſentur, ex quibus hic Codex compoſitus eſt. Deinde ſe-,, quitur altera Seſſio ejuſdem Synodi Carthaginenſis III. Kal. ,, Jun. habita & Epiſtola Synodica die ſequenti ad Bonifacium. ,, P. R. ſcripta. Ex his planum eſt, ante prædictum Cartha-,, ginenſe Concilium, hunc Codicem in Africa eſſe receptum, ,, atque poſtea in illo Concilio probatum, & 217. Epiſcopo-,, rum Diœceſis Africæ authoritate confirmatum, ut ipſa acta ,, Synodalia teſtantur". Hæc ille.

Supponit ergo Juſtellus, Codicem Eccleſiæ Africanæ à ſe editum, ante dictum Carthaginenſe Concilium fuiſſe concinnatum; & in ipſo Concilio relectum ac probatum. Sanè haud crediderim, Codicem hunc eâ forma, qua nunc extat, ante hoc Concilium in Africa fuiſſe notum; cum nec Ferrardus Diaconus Dionyſio antiquior, nec alius ullus antè Dionyſium, qui ſub finem ſæculi V. vixit, ejus meminerit.

Neque etiam in actis refertur, Codicem Canonum relectum fuiſſe, ſed, *recitata eſſe diverſa Concilia univerſæ Provinciæ Africæ tranſactis temporibus Aurelii Carthaginenſis Epiſcopi celebrata:* quæ verba nullatenus innuunt Concilia illa in unum Codicem ab Eccleſia Africana jam receptum collecta fuiſſe.

Codex Africanus non comprehendit omnia in Concilio Canth. VI. recitata & probata.

Quinimò nec illud crediderim, Codicem Canonum, quem ſub titulo *Concilii Cartaginenſis* ſuæ collectioni Canonum Dionyſius inſeruit; quemque Juſtellus, & poſt ipſum R. P. Labbeus græcè & latinè exhibuere; & Eccleſia Orientalis Sæculo VII. probavit; hunc, inquam, Codicem haud crediderim comprehendere, & exhibere omnia Conciliorum Acta, quæ in Concilio Carthaginenſi fuere recitata, & Actis inſerta: ſed Dionyſium ex omnibus illis Canonibus ac Conciliorum Actis, ſua auctoritate Collectionem aliquam adornaſſe, omiſſis iis, quæ ſibi pro diſciplina Eccleſiæ minùs utilia aut neceſſaria videbantur; aut ſuæ collectioni jam ante inſerta erant: Adeo, ut Codex à

 Diony-

Digitized by Google

Collector hujus Codicis fuit Dionyſius Exiguus.

Dionyſio conninnatus, compendium aliquod ſit eorum, quæ in Conventu hoc 217. Epiſcoporum recitata, & probata fuere.

Ne verò hæc gratis, ac ſine fundamento aſſerere videamur, pauca ex ipſo Codice, prout apud Dionyſium extat, delibabimus.

Poſtuleraverat Aurelius Carthaginenſis Epiſcopus, non ſolum ut recitaretur Nicæni Concilii Profeſſio Fidei, ſed etiam ejuſdem Concilii ſtatuta. Dionyſius verò relatâ Fidei profeſſione, ſimpliciter ſubjungit: *Statuta quoque Nicæni Concilii in* 20. *Capitulis ſimiliter recitata*, SICUT, ait, IN SUPERIORIBUS INVENIUNTUR ADSCRIPTA. En Dionyſio ſufficit breviter referre, ſtatuta Nicæni Concilii recitata eſſe, ſed ea prout relecta fuerant, referenda non putavit; eo quod in Capite ſuæ collectionis ex ea, quam ex græco fecerat verſione, jam extarent.

Huc quoque alludit ipſius Dionyſii poſt relictas Cyrilli Alexandrini, & Attiri Conſtantinopolitani ad Africanos epiſtolas, ſubjecta annotatio: *Huic Symbolo Fidei*, ait, *etiam exemplaria Statutorum ejuſdem Concilii Nicæni à memoratis Pontificibus annexa ſunt*, SICUT SUPERIUS *per omnia continentur*; QUÆ NOS HIC ITERUM CONSCRIBI NECESSARIUM NON ESSE CREDIDIMUS.

Nonnè hæc clamant, Canonum, & Actorum Collectorem, fuiſſe hominem privatum, qui omiſſis iis, quæ neceſſaria ſibi non videbantur, ſua auctoritate Canones Actaque Conciliorum Africanorum in unum collegit? Quod & inde clariùs eluceſcit, quod loquens de Concilio Africano anni 405. dicat: *Hujus Concilii geſta ideo non ex integro deſcripſi quoniam magis ea quæ in tempore neceſſaria fuerunt, quàm aliqua generalia conſtituta ſunt, ſed ad inſtructionem ſtudioſorum, ejuſdem brevem digeſſi.*

Quid evidentius, quam hunc Codicis Collectorem, non integra Conciliorum Acta voluiſſe referre; ſed ſtudioſorum utilitati, ac commoditati præcipuè conſulere ſtudentem, quæ utiliora credidit dumtaxat colligere, & proponere.

Hæc itaque ſufficienter evincunt, Codicem ſeu collectionem Canonum Eccleſiæ Africanæ, prout hodie extat; & à Dionyſio ſuo Codici fuit annexa, non fuiſſe in eadem forma, & modo in Concilio Carthaginenſi VI. probatam: neque in illo contineri omnia Conciliorum Acta à Patribus illius Concilii relecta, & probata.

Illud

Digitized by Google

Illud interim non gravatè admiſero, Dionyſium habuiſſe Acta, & Canones à Concilio Carthaginenſi VI. partim primùm edita, partim probata, & confirmata; atque ex iis excerpſiſſe, quæ rei Canonicæ, ac diſciplinæ Eccleſiaſticæ promovendæ aptiora judicavit: eaque omnia ſub nomine unius *Concilii Africani* promulgaſſe; quaſi unius ejuſdemque Concilii, propter approbationem, cenſeri deberent.

Dionyſius Canones Africanos interdum in compendium redigit quo obſcurior redditur ſenſus.

Quin & Dionyſius brevitati conſulens, non tantum Conciliorum acta, ſed & ipſos Canones nonnumquam in compendium redegiſſe; quin & interdum plures in unum conflaſſe videtur; quo vel alius, vel obſcurior Canonis ſenſus ſubindè redditur. Quapropter, licet Canones hujus Codicis juxta editionem Dionyſii ſimus relaturi, alias tamen Canonum horum editiones & lectiones, quæ plures hodie extant, ubi eas illuſtrandis Canonibus ſervire poſſe videbimus, aſſumere non prætermittemus.

Adhæc, cùm in hoc Canonum Codice reperiantur non pauci, qui non tam diſciplinam, quàm particularem inter certos Epiſcopos, vel Eccleſias; aut Catholicos inter & Donatiſtas controverſiam aut quæſtionem narrant, & decidunt, eos, utpote rei Canonicæ, præſertim hodiernæ parum aut nihil ſubſervientes vel planè omittemus, aut verbo, quid eis contineatur indicabimus: Præcipuè ſi eorum nulla à Gratiano mentio facta ſit. Illorum quippè qui in Decreto Gratiani habentur rationem particularem habendam eſſe duximus: utpote qui & in ſcholis juventuti præleguntur; & à Canoniſtis amplius revolvuntur, & examinantur.

§ 3.

Quæ Codicis hujus auctoritas?

TAmetſi non credamus cum Juſtello, Beveregio aliiſque, hunc Canonum Codicem, ut hodie extat, in Concilio Carthaginenſi VI. 217. Epiſcoporum fuiſſe recitatum, ac probatum, ſed eum à Dionyſio Exiguo ſub finem ſæculi V. fuiſſe concinnatum ſupponamus; quia tamen Dionyſius hanc ſuam Collectionem ex Canonibus, actiſque Conciliorum, quæ in dicto Concilio Carthaginenſi vel primùm edita, vel relicta probataque ſunt concinnavit, etiam ſano ſenſu dici poteſt, hunc Codicem à Concilio Carthaginenſi fuiſſe probatum: quatenus nimirum, compoſitus, & concinnatus fuit ex Canonibus Actiſque à dicto Concilio comprobatis.

Quæ

Digitized by Google

Hic Codex ab Eccleſia Romana receptus.

Quæ ſanè approbatio tam illuſtris Conventûs 217. Epiſcoporum, quantam, huic Codici, ac Canonibus, diſciplinæque in eo exhibitis, auctoritatem conciliet, nemo non intelligit.

Ulterius, cùm hic Codex integer Codici Canonum Dionyſii Exigui contineatur; ipſaque Eccleſia Romana (ut infra videbitur) hunc Dionyſianum probaverit, ac receperit, etiam & hunc Africanum probaſſe, ac recepiſſe dicenda eſt. Unde de Canonibus Africanis notant Correctores Rom. *Eos Eccleſia Romana probaſſe videtur, quando* IN CODICEM CANONUM *referendos curavit.* Ad Can. 1. diſt. 20.

Eccleſia Orientalis illum etiã recepit.

Nec tantum Eccleſiam Romanam; ſed & Orientalem hunc Codicem ſuſcepiſſe, ſupra notavimus: dum illum è latino in græcum verſum ſub nomine *Synodi Carthaginenſis* in ſuum Codicem retulit: & in Synodo Quini-Sextâ cum reliquis Codicis ſui Canonibus probavit.

Quomodo hæc univerſalis Eccleſiæ receptio intelligenda.

Hanc tamen Canonum Africanorum receptionem, ſive ab Eccleſia Romana, ſive Orientali non ea latitudine intelligere oportet, quaſi Eccleſia Romana, aut Orientalis omnem planè in illis exhibitam diſciplinam ſervaſſent; aut pro ſua agnoviſſent; ſed quod Horum Canonum diſciplinam probaverint in his, in quibus Eccleſiæ Romanæ, aut Orientalis contraria non eſſet diſciplina; quamque mutari, nec Eccleſiæ Romanæ, nec Orientalis conditio, aut ſtatus permittebat; Quemadmodum omnes Eccleſiæ Latinæ auctoritatem Decretalium Gregorii XI. admittere dicuntur, licet non ubique, ob particulares quarumdam Eccleſiarum & Provinciarum conſuetudines & jura, omnis in illis contenta Diſciplina ſit recepta, uſuque ſervetur.

Hinc interim abundè colligi poteſt, non mirum, ſi horum Canonum magna fuerit in Eccleſia auctoritas: quibus & Latinæ & Orientalis Eccleſiæ acceſſit conſenſus.

De his itaque eo ordine, quo in Codice extant, acturi, primum 33. Canones, qui Concilio Carthaginenſi VI. adſcribuntur; & primo loco in Codice referuntur, exhibebimus, & notis ac reflexionibus quibuſdam illuſtrare conabimur.

§. 4.

Canones Concilii Carthaginenſis VI. Seſſione I. editi.

POſt recitatum Symbolum Nicænum; nec non ejuſdem Synodi Canones 20. Aurelius Epiſcopus

Cano-

Digitized by Google

Canone I. dixit: "Hæc ita apud nos habentur exemplaria ſtatutorum, quæ nunc Patres noſtri de Concilio Nicæno ſecum detulerunt, cujus formam ſervantes, hæc, quæ ſequentur conſtituta, firmata à nobis cuſtodientur.

Canones 20. tantum à Nicæna Synodo editi.

Hæc luce meridianâ clarius probant, ab Epiſcopis Africanis è Concilio Nicæno reducibus, non fuiſſe allatos niſi 20. Canones, ut ab illa Synodo editos: ut conſequenter vel hinc probetur; Nicænam Synodum plures, quam 20. Canones non ediddiſſe: uti fuſiùs ſupra probavimus.

Canon II. Univerſum Concilium dixit: Deo propitio pari profeſſione, fides Eccleſiaſtica, quæ per nos traditur in hoc cœtu glorioſo, primitus confitenda eſt; tunc demum ordo Eccleſiaſticus ſingulorum, & omnium conſervandus. Ad corroborandas autem Fratrum & Coëpiſcoporum noſtrorum, nuper promotorum mentes, ea proponenda ſunt, quæ à Patribus certâ diſpoſitione accepimus, ut Trinitatis, quam noſtris ſenſibus conſecratam tenemus, Patris & Filii & Spiritus Sancti unitatem, quæ nullam noſcitur habere differentiam: ſicuti dicimus, ita Dei populos inſtruamus. Item ab univerſis Epiſcopis nuper promotis dictum eſt, planè ſic accepimus, ſic tenemus, ſic docemus fidem evangelicam cum veſtra doctrina ſequentes.

Ratio convocandi Concilia.

Extat hic Canon in Concilio vulgo Carthaginenſi II. oſtenditque, cauſam congregandi Concilia eſſe, ſtabilire & exponere fidem, & formare Eccleſiæ diſciplinam.

Adhæc evidens eſt ex hoc Canone, in Fidei explanatione, Patres Traditionis rationem habuiſſe; illudq; ſolùm tamquam Fide credendum propoſuiſſe, quod ipſi à Majoribus ſuis traditum acceperant.

Fidei articuli ex ante traditis hauriendi.

Can. III. Aurelius Epiſcopus dixit: cum in præterito Concilio de continentia & caſtitatis moderamine tractaretur: gradus iſti tres, qui conſtrictione quadam caſtitatis per conſecrationes adnexi ſunt, Epiſcopos, inquam, Presbyteros & Diaconos, ita placuit, ut condecet ſacros Antiſtites, ac Dei Sacerdotes, nec non & Levitas, vel qui Sacramentis divinis inſerviunt, continentes eſſe in omnibus; quo poſſint ſimpliciter, quod à Domino poſtulant, impetrare, ut quod Apoſtoli docuerunt, & ipſa ſervavit antiquitas, nos quoque cuſtodiamus."

Continentia Epiſcoporum, Presbyterorum & Diaconorum.

Can. IV. "Fauſtinus Epiſcopus Eccleſiæ Potentinæ, Pro-

„ vinciæ Piceni, Legatus R. E. dixit: Placet, ut Epiſcopus, „ Presbyter & Diaconus, vel qui Sacramenta contrectant, pudicitiæ cuſtodes ab uxoribus ſe abſtineant. Ab univerſis Epiſcopis dictum eſt, placet ut ab omnibus pudicitia cuſtodiatur, „ qui Altari inſerviunt."

Ex his Canonibus tria elicimus. Primum, eo tempore, Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos lege caſtitatis vi ſuæ ordinationis conſtrictos fuiſſe.

Cur Sacerdotes oporteat eſſe in omnibus continentes.

Secundò, ex his diſcimus, cur Eccleſiæ Miniſtros oporteat in omnibus eſſe continentes; nimirum, ut poſſint ſimpliciter, quod à Domino poſtulant, impetrare. "Sunt hi namque, „ ait Zonaras, inter Deum & homines interceſſores, qui Numen „ cæteris hominibus conciliantes, fidelibus ſalutem, univerſoque terrarum Orbi pacem depoſcunt. Si ſe igitur in omni „ virtutum genere, inquit, exerceant, Deumque proinde fidenter alloquantur, ita prorſus ab eo quæ poſtulaverint, impetrabunt: at ſi liberè loquendi facultate ipſi-met deſtituantur, „ quo pacto deprecatoris munus obire pro aliis queant?

Lex continentiæ non hic primum inducta.

III. Evincit Canon 3. hanc continentiæ legem, non à Concilio Carthaginenſi primum conſtitutam, ſed à Patribus Africanis, quod ab Apoſtolis traditum, & ab ipſa Antiquitate ſervatum eſt, conſervatum fuiſſe.

Refert hos Canones Gratianus *diſt.* 31. *can.* 3. & *diſt.* 84. *can* 3. ex Concilio Carthag. 11.

Cur puellarum conſecratio Epiſcopis reſervata?

Can. VI. "Ab omnibus Epiſcopis dictum eſt; Chriſmatis „ confectio, & puellarum conſecratio, à Presbyteris ne fiat: vel „ conciliare quemquam in publica Miſſa Presbytero non „ licere."

"Antiqui moris fuit, inquit Zonaras, puellas, quæ virginitatem profiterentur & caſtimoniam voverent in templo ſiſtere, quas Epiſcopi adhibitis precationibus, veluti Deo dicatas, conſecrabant; earumque cuſtodiæ & inſtitutionis, poſtquam à parentibus ſeceſſiſſent, curam ipſi ſuſcipiebant."

Quid hic conciliare pœnitentem?

Conciliare pœnitentem in publica Miſſa, idem eſſe, credit Vir eruditus Gabriel Albaſpinæus ad *Can.* 3. *Concilii Carthag.* 11. quòd conciliari altario, ſive Sanctiſſimo Sacramento: cui ſuffragatur, quòd apud Balſamonem & Zonaram Canon ita legatur: *nec aliquem publico rei ſacræ myſterio reconciliare Presbytero liceat.*

"Solerti

"Solerti enim judicio eſt opus, ait rurſus Zonaras, ut, an „ex animo doleat, qui peccavit, & ſatis ſupplicii ſuerit, inve- „ſtiges; ad quæ providenda minus idoneus fortè Sacerdos „fuerit."

Refert hunc Canonem Grat. 26. *q.* 6. *Can.* 1. ex Syn. Carthag. 11.

Can. VII. "Aurelius Epiſcopus dixit: ſi quiſquam in peri- „culo fuerit conſtitutus, & reconciliare divinis altaribus petie- „rit: ſi Epiſcopus abſens fuerit, debet utique presbyter con- „ſulere Epiſcopum, & ſic periclitantem ejus præcepto recon- „ciliare; quam rem debemus ſalubri conſilio roborare. Ab „univerſis Epiſcopis dictum eſt: placet, quod Sanctitas veſtra „neceſſariò nos inſtruere dignata eſt." Grat. 16.*q.*6.*Can.*5.

De quo periclitante agatur? Hæc verba: *reconciliari ſacris altaribus*, dilucidè evincunt, hîc agi non de quovis fideli periclitante, ſed de *pœnitente*; id eſt, qui in ſtatu pœnitentiæ juxta temporis illius diſciplinam verſabatur; ſive de eo, qui nondum *altario* ſive Sacramento eſſet *reconciliatus*; adeoque jus plenæ communionis non habebat.

Quæ maxima, & quæ minima reconciliatio? Adhæc jam relata verba innuunt *maximam reconciliationem*: quæ *reconciliatio altario* dicitur, ait Albaſpinæus ad Canonem IV. Concilii Carthag. II. "hoc eſt Sanctiſſimo Sacramento, „quod omnes teſtantur Canones: Quod enim attinet ad mi- „nimam reconciliationem, pergit Albaſpinæus, id eſt ad ſim- „plicem abſolutionem & communionem, eam omnes pres- „byteri inconſulto Epiſcopo in neceſſitate conferre poterant: „maximam verò, quæ in adminiſtranda Euchariſtia poſita „erat, vel in neceſſitate ſolus Epiſcopus."

Criminoſi ad accuſationem Epiſcoporum non admittendi. Can. VIII. "Aurelius Epiſcopus dixit: Placet Charitati „Veſtræ, ut is, qui aliquibus ſceleribus irretitus eſt, vocem „adverſus majorem natu non habeat accuſandi. Ab univerſis „Epiſcopis dictum eſt: ſi criminoſus eſt, non admittatur, „placet."

Quæ hoc Canone continentur latius proſequitur & explicat Canon VI. Conſtantinopolitanus ſupra relatus & expoſitus. Hoc unum notandum, per *Majores natu* hic Epiſcopos intelligi: Unde apud Græcos pro verbis *Majores Natu*, ponitur, *Patres*.

Can. IX. " Auguſtinus Epiſcopus Legatus Provinciæ

 „Numi-

Digitized by Google

Ab uno Epiſcopo excommunicatus ab alio in communionem recipiendus non eſt.

„ Numidiæ dixit: hoc ſtatuere dignemini, ut ſi qui fortè merito facinorum ſuorum ab Eccleſia pulſi ſunt, & ſive ab aliquo „ Epiſcopo, vel presbytero fuerint in communione ſuſcepti, „ etiam ipſe pari cum eis crimine teneatur obnoxius, refugientes ſui Epiſcopi regulare judicium. Ab univerſis Epiſcopis „ dictum eſt: Omnibus placet." Grat. 11. *q.* 3. *Can* 29.

Renovatur hoc Canone Decretum Canonis V. Nicæni; cujus notas conſule.

Can. X. " Alypius Epiſcopus Legatus provinciæ Numidiæ „ dixit: nec illud prætermittendum eſt, ut ſi quis forte presbyter ab Epiſcopo ſuo correptus, tumore vel ſuperbiâ inflatus „ putaverit ſeparatim ſacrificia Deo offerenda, vel aliud erigendum altare, contra Eccleſiaſticam fidem, vel diſciplinam, crediderit: non exeat impunitus. Valentinus primæ Sedis Numidiæ dixit: Neceſſariò diſciplinæ Eccleſiaſticæ, & fidei congrua ſunt, quæ frater noſter Alypius proſecutus eſt: proinde „ quid videatur veſtræ dilectioni, edicite."

Can. XI. " Ab univerſis Epiſcopis dictum eſt: ſi quis presbyter à Præpoſito ſuo correptus fuerit, debet utique apud vicinos Epiſcopos conqueri, ut ab ipſis ejus cauſa poſſit audiri, „ ac per ipſos ſuo Epiſcopo reconciliari: quòd niſi fecerit, ſed „ ſuperbiâ (quod abſit) inflatus, ſecernendum ſe ab Epiſcopi „ ſui communione duxerit, ac ſeparatim, cum aliquibus ſchiſma „ faciens, ſacrificium Deo obtulerit, anathema habeatur, & locum amittat: ac ſi querimoniam juſtam adverſus Epiſcopum „ non habuerit, inquirendum erit."

Hi duo Canones tum apud Græcos, tum in Concilio Carthaginenſi II. unum Canonem conficiunt; idque, ut apparet, concinniùs: Cum prior dumtaxat propoſitionem, & poſterior Concilii reſolutionem contineat.

Deinde in Concilio Carthaginenſi II. poſt hæc verba Canonis poſterioris, *Anathema habeatur, & locum amittat*, additur: "Nihilominus & de civitate & congregatione, in qua fuerit, „ longius repellatur, ne vel ignorantes vel ſimpliciter viventes „ ſerpentina fraude decipiat, quoniam ſecundum Apoſtolum: „ *Eccleſia una eſt, una fides, unum baptiſma.*

Epiſcopis non obedientes ſchiſma inducunt.

Ex his Canonibus rurſus diſce, Epiſcopos à Synodo Provinciali fuiſſe judicatos; nec tantum habitos fuiſſe ſchiſmaticos, qui à Sede Apoſtolica ſe ſeparabant; ſed & eos qui in cauſa fidei, aut

aut etiam diſciplinæ Epiſcopo recalcitrantes, ei procaciter obedire nolebant, & ab ejus ſe communione ſeparabant.

Can. XII. "Felix Epiſcopus dixit : Suggero, ſecundum ſta-„ tuta veterum Conciliorum, ut ſi quis Epiſcopus (quod non „ optamus) in reatum aliquem incurrerit, & fuerit ei nimia ne-„ ceſſitas non poſſe plurimos congregare : ne in crimine rema-„ neat, à duodecim Epiſcopis audiatur, & presbyter à ſex Epiſ-„ copis cum proprio ſuo Epiſcopo audiatur, & Diaconus à tri-„ bus. Grat. 15. *q.* 7. *can.* 4.

Reconciliatio Canonis cum Canone IV. Antiocheno.

Sed dicet quis, quomodo hic Canon requirit VI. Epiſcopos ut judicetur Presbyter, & III. ut Diaconus ; cum juxta Canonem IV. Antiochenum, Presbyteri & Diaconi à ſolo ſuo Epiſcopo judicari debeant : Reſpondet Zonaras, Canonem Antiochenum procedere in prima inſtantia ; hunc verò in ſecunda: dum ſcilicet Presbiter, aut Diaconus de ſententia Epiſcopi queritur. Hæc enim querela juxta Canones coram Synodo Provinciali quidem eſſet inſtituenda ; at ſi Synodus convenire nequeat, permittit præſens Canon, ut querela Præsbyteri à VI. Diaconi verò à III. aſſiſtente proprio Epiſcopo examinetur : atque de hoc ſolo caſu Canonem loqui, legenti manifeſtum eſt.

Inſuper obſervandum, in Concilio Carthaginenſi II. legi *à ſex Presbyteris, & tribus Diaconibus:* Conſequenter tantum de judicio Epiſcopi hoc Canone tractaretur : quam lectionem in multis etiam manuſcriptis Gratiani exemplaribus occurrere, monent Correctores ad citatum locum Gratiani.

Illud autem, *ne Epiſcopus in crimine maneat*, "id eſt, ait Zona-„ ras, ne dum ambigua ejus innocentia eſt, tamquam accuſatio-„ ni obnoxius, à populo cui præeſt, deſpiciatur".

Verba præcedenti Canoni jungenda.

Can. XIII. "Aurelius Epiſcopus dixit : Quid ad hæc dicit „ Sanctitas veſtra ? ab univerſis Epiſcopis dictum eſt ; à nobis „ veterum ſtatuta debere ſervari". Hæc verba tamquam à Genedio dicta, in Concilio Cartaginenſi claudunt Canonem præcedentem: idque, ut apparet, conformiùs textui : Nam ſi rectè attendatur, præcedens Canon reſolutionem Synodi non exhibet, ſed ſolam propoſitionem.

Poſt hæc apud Dionyſium ſequitur : "Sicuti & inconſulto „ Primate cujuſlibet Provinciæ tam facilè non præſumant multi „ congregati Epiſcopi Epiſcopum ordinare : niſi neceſſitas fue-rit „ tres Epiſcopi, in quocumque loco ſint, ejus præcepto „ ordi-

Digitized by Google

„ ordinare Epiſcopum debebunt: & ſi quis contra ſuam profeſ-
„ ſionem vel ſubſcriptionem venerit in aliquo, ipſe ſe honore
„ privabit".

Senſus Canonis ex Concilio Carthaginenſi II. elucidatur.

Fatendum eſt, Canonem hunc à Dionyſio obſcurè eſſe expreſſum; & ut apparet, non ad verbum relatum. Et quidem in concilio Carthaginenſi ſententia Canonis fuſiùs clariuſque exprimitur: Eſtque hæc Canonis ſumma: Ut inconſulto Primatè cujuſlibet Provinciæ, tam facilè nemo præſumat, licet cum multis Epiſcopis Epiſcopos ordinare. Si autem neceſſitas fuerit, tres Epiſcopi cum Primatis præcepto ordinare debeant Epiſcopum.

Hic Canon ſic expreſſus coincidit cum Canone IV. Nicæno, eumque renovat. Atque ita intelligitur, qua ratione cohereat cum præcedenti, in quo dictum erat: *Veterum ſtatuta debere ſervari*. Hoc unum nota, *Primatem* Provinciæ hic eundem eſſe cum Metropolitano, de quo Canone IV. Nicæno; uti notum eſt, & monent Balſamon, Zonaras aliique Græci.

Can. XV. tria diverſa diſciplinæ puncta proponit. Primùm "Ut quiſquis Epiſcoporum, Presbyterorum & Diaconorum,
„ ſeu Clericorum, cum in Eccleſia ei fuerit crimen inſtitutum,
„ vel civilis cauſa fuerit commota: Si relicto Eccleſiaſtico Judi-
„ cio, publicis judiciis purgari voluerit, etiamſi pro ipſo fuerit
„ prolata ſententia, locum ſuum amittat, & hoc in criminali:
„ In Civili verò perdat quod evicit, ſi locum ſuum obtinere ma-
„ luerit".

Clauſula Canoni adjecta.

Refert hanc partem Gratianus II. *q.* 1. *can.* 43. ex Concilio Carthaginenſi III. additâ hac clauſulâ: "Siquidem ad eligen-
„ dum judices iniquè de Eccleſiæ conſortio judicat, qui de Ec-
„ cleſia univerſa male ſentiendo, de judicio ſæculari poſcit auxi-
„ lium; cum privatorum Chriſtianorum cauſas Apoſtolus
„ etiam ad Eccleſiam referri, atque ibi terminari præcipiat.
Quæ verba, ait Chriſtophorus Juſtellus in notis ad Codicem Africanum, "in omnibus latinis græciſque Codd. editis & Mss.
„ quibus in hac editione uſi ſumus non habentur, nec in colle-
„ ctione Dionyſii Exigui Moguntiæ edita anno 1525.

Hinc non levis oritur conjectura, hanc periodum recentiori manu Canoni aſſutam eſſe. Nec enim veriſimile eſt, Dionyſium Exiguum, Romæ Codicem exarantem, omiſſurum fuiſſe clauſulam exemptioni Clericorum adeò faventem, ſi Canoni tunc temporis fuiſſet annexa.

Acce-

Digitized by Google

Accedit, eam aliter à Gratiano, aliter in Conciliorum collectionibus, & rurſus aliter in antiquioribus, quam in recentioribus exhiberi; uti monent Correctores Romani ad citatum *Canonem* 43. Gratiani.

Secundum caput Canonis eſt: "hoc etiam placuit, ut à quibuſcumque Judicibus Eccleſiaſticis ad alios Judices Eccleſiaſticos, ubi eſt major authoritas, fuerit provocatum: non eis obſit, quorum fuerit ſoluta ſententia, ſi convinci non potuerint, vel inimico animo judicaſſe, vel aliquâ cupiditate, aut gratiâ depravati." *Judices à quibus provocatur, propriam ſententiam tueri non debent.*

Hìc probatum videmus communem judiciorum morem; qui Judices, à quibus appellatur, a ſententiæ defenſione eximunt.

Tertio Canonis capite decernitur; "ſi ex conſenſu partium electi fuerint Judices, etiam à pauciori numero quàm conſtitutum eſt, non liceat provocare." Grat. 2. *q*. 6. *can*. 34. Verùm ut poſt Correctores Romanos notat Vir eruditus Joannes A Coſta ad tit. Decret. *de Arbitris*, contra omnium Codicum tam editorum, quàm Mss. fidem, corruptè legit affirmativè *liceat provocare*. Ex quo interim Gratiani errore invaluit communis Canoniſtarum ſententia, Jure Pontificio permiſſum eſſe à ſententia Arbitri provocare. Quinimò, ait A Coſta, hodie moribus noſtris hic error invaluit, appellari à ſententia Arbitri; & privatorum conſenſum conſtituere poſſe judices privatos, à quibus tamquam à judicibus ordinariis ſupremæ Curiæ appellantur. Hìc obiter obſerva punctum hodiernæ diſciplinæ, quod ex Gratiani errore fluxit: cujus generis plura in decurſu notabimus. *Error Gratiani.* *Ex errore Gratiani novum diſciplinæ punctum ſtabilitum.*

Quarto Canonis Capite decernitur, "ut filii Sacerdotum ſpectacula ſæcularia non exhibeant, ſed nec ſpectent: Licet hoc ſemper Chriſtianis omnibus interdictum ſit, & ubi blaſphemiæ ſunt, non accedant".

" Blaſphemiæ nomine, ait Zonaras, ea quæ licenter ac inverecundè fiunt, ſignificavit. Ob illa quippè fideles, quaſi temperantiæ integritatiſque contemptores, ab infidelibus blaſphemantur". *Quid blaſphemia nomine ſignificetur?*

Plura de ſenſu & ratione Canonis, ac ſpectaculorum natura vide infra ad *Can.* 24. Trullanum.

Can XVI. quatuor diſciplinæ puncta continet. Primum, "ut Epiſcopi, Presbyteri & Diaconi non ſint conductores, aut pro-

Sæcularia negotia à Clericis fugienda.

,, procuratores, neque ullo turpi negotio & inhoneſto victum ,, quærant, quia reſpicere debent ſcriptum eſſe: *Nullus mili-* ,, *tans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus.* Grat. 21. *q.* 3. *Can.* 3. ex Concilio Carth. III. obſervat autem Labbeus in vetuſtis quibuſdam libris legi: " neque ullo negotio tali victum quæ- ,, rant, quo eos peregrinari, vel ab Eccleſiaſticis officiis avocari ,, neceſſe ſit".

Ne victus quidem cauſa ſordido artificio lucrum quærendum.

Monet ad hunc Canonem Zonaras, quod Synodus, non *lucrum* dixerit, ſed *victum*: ex quo infert: "Quamvis enim eo ,, inopiæ redigantur ſacris initiati homines, ut alimenta quoque ,, deficiant; ne tunc quidem eos turpi aut ſordido artificii ge- ,, nere vitæ ſubſidia comparare oportet".

Perſtringitur hodiernum Miſſarū commercium.

Quam hoc Canone feriantur hodierni Sacerdotes, qui victus parandi causâ, de celebratione Miſſarum faciunt artem de pane lucrando, nemo non videt, qui infame, & ſacrilegum modernum Miſſarum commercium vel leviter expendit.

Continentia lectorum.

Secundâ Canonis parte decernitur, "ut Lectores, cum ad ,, annos pubertatis venerint, cogantur aut uxores ducere, aut ,, continentiam profiteri". Grat. *diſt.* 32. *Can.* 8. Notat autem Labbeus, quod vetuſti Codices hunc Canonem ſic habeant: "ut ,, Lectores uſque ad annos pubertatis legant, deinceps autem, ,, niſi uxores, cuſtoditâ pudicitiâ, duxerint, aut continentiam ,, profeſſi fuerint, legere non ſinantur".

Patrum diſciplina recipiendi ad Clerum etiam impuberes

Hic Canon exhibet priſtinam Patrum diſciplinam, recipiendi in Clerum etiam impuberes, quos Eccleſiaſticis officiis, pro ætatis illius capacitate, applicabant: ut ita ab infantia in Militia Chriſti exercitati, tandem ad majora Eccleſiæ Miniſteria obeunda forent exercitatiores. Unde de S. Joanne in Epiſcopum Cabilonenſem electo ſcribit Sidonius Apollinaris *lib.* 4. *Epiſt.* 25. "Lector hic primùm, ſic miniſter Altaris, idque ab infantia; ,, pòſt laborum temporumque proceſſu Archidiaconus" &c. Et de S Felice Martyre canit S. Paulinus in ejus vita carm. 4. *A puero inſtituit Servire Deo, & primis Lector ſervivit in annis.* Meminit quoque puerorum ad Lectoris officium aſſumptorum S. Auguſtinus *l.* 1. *de conſ. Evangeliſt. cap.* 10.

Non ergo à Patrum diſciplina deflecterent hodie Epiſcopi, pueros Militiæ Clericali adſcribentes, modo eo dumtaxat fine adſcriberent, ut minoribus muniis occupati, faciliùs probarentur, & exercerentur, ut ad majora exindè Eccleſiæ munia obeunda ſenſim redderentur aptiores. III. Par-

Digitized by Google

III. Parte Canonis ſtatuitur, "ut Clericus, ſi commodave- *Vſura vetatur.*
„ rit pecuniam, pecuniam accipiat: Si ſpeciem, eamdem ſpeciem,
„ quantam dederit, accipiat". Grat. 14. q. 4. *Can.* 6. additq; hæc verba: *Et quidquid aliud, tantum quantum dederit, accipiat:* Quæ clauſula forſan adjecta eſt, ut uſuram eſſe generaliter damnatam, exprimeretur.

Quarta denique Canonis parte edicitur: "Ut ante 25. annos
„ ætatis nec Diaconi ordinentur, nec Virgines conſecrentur; &
„ ut Lectores populum non ſalutent". Grat. *diſt.* 77. *Can.* 5.

Quid populum ſalutare; & cur id lectoribus vetitum.

Ut intelligantur poſtrema Canonis verba, obſervandum, eo tempore moris fuiſſe, ut non Diaconi, ſed Lectores Evangelium ab Epiſcopo in conventu populi exponendum legerent. Priuſquam verò Evangelii pronuntiadi initium faceret Lector, alte latâ voce proferebat, *Pax vobis*, uti hodie Diaconus dicit, *Dominus vobiſcum.* Quia verò Patres hanc cæremoniam habebant pro divina ſalutatione, & ab Eccleſia ad impertiendam Chriſti *pacem* uſurpatam; adeò quidem, ut qui eâ formulâ ſalutabatur, in communionem & *pacem* Eccleſiæ receptus videretur, Synodus Cartaginenſis, eam auctoritatem ampliorem, majoremque exiſtimans, quam ut Lectoribus competeret, edixit, ne deinceps Lectores dicant *Pax vobis*, ſive quod idem eſt, *populum ſalutent*: Uti latiùs exponit Albaſpinæus ad *Canonem IV. Concilii Carth. III.*

Canones Clericis prælegendi.

Can. XVIII. tria complectitur. I. Ut ordinatis Epiſcopis vel Clericis, prius ab ordinatoribus ſuis, placita Conciliorum auribus eorum inculcentur: Ne ſe aliquid contra Statuta Concilii feciſſe pæniteat. Grat. *diſt.* 38. *Can.* 7.

Auguſtinus Canonis auctor.

Hoc Decretum ſuaſu S. Auguſtini, qui Synodo interfuit, editum eſſe, teſtatur Poſſidius in ejus vitâ; ubi de ordinatione ejus contra Canonem Nicænum celebrata loquens, ait: "*Quod in ſe-*
„ *ipſo* poſtea fieri non debuiſſe, ut vivo ſuo Epiſcopo ordinare-
„ tur, & dixit, & ſcripſit, propter Concilium univerſalis Ni-
„ ceni I. vetitum, quod jam ordinatus didicit. Nec quod ſibi fa-
„ ctum eſſe doluit, aliis fieri voluit. Unde etiam ſategit, ut con-
„ ciliis conſtitueretur Epiſcoporum, ab ordinatoribus ordinan-
„ dis, vel ordinatis omnium ſtatuta Sacerdotum in notitiam
„ eſſe deferenda".

Hinc intelligant Clerici, Canonum notitiam nullatenùs negligendam. Cui conſonat illud Celeſtini I. effatum: *Nulli Sacerdotum liceat Canones ignorare.* Grat. *diſt.* 38. *cap.* 4.

Secundò decernitur hoc Canone, "ut corporibus defuncto-„ rum Euchariſtia non detur: Scriptum eſt enim: *Accipite & „ edite:* Cadavera autem nec accipere poſſunt, nec edere: Et ne „ jam mortuos baptizari faciat Presbyterorum ignavia".

Senſus & ratio Canonis.

Si rationem decreti attenderimus, facilè apparebit, Patres Africanos ſolum inhibuiſſe, ne Euchariſtia per modum communionis mortuis daretur; nequaquam verò improbaſſe morem conſepeliendi mortuis Euchariſtiam; qui ólim viguit non ſolum apud Græcos, ſed etiam apud Latinos ait Card. Bona *l. 2. rer. Liturg. cap.* 17. §. 6. Qui relatis exemplis SS. Baſilii & Benedicti, addit: "Sive id fecerint Sancti Patres peculiari inſtinctu, „ ne unquam à Domino ſepararentur, ſive ex conſuetudine tunc „ receptâ, hæc tamen poſtmodum abrogata fuit".

Altera ratio Decreti his verbis expreſſa: *Et ne jam mortuos baptizari faciat Presbyterorum ignavia*, in Can. VI. Concilii Carthaginenſis III. alio planè ſenſu exprimitur: *Cavendum eſt etiam ne mortuos baptizari poſſe Fratrum infirmitas credat, cum Euchariſtiam mortuis* NON *dari animadverterit*: Quibus ſignificari videtur, Patres timuiſſe, ne ex hoc decreto, *ne mortuis Euchariſtia daretur*, aliquorum infirmitas occaſionem cæpiſſet credendi mortuos eſſe baptizandos: Cum expreſſio Canonis Dionyſiana contrarium inſinuet; quaſi ignavia Presbyterorum credidiſſet, eos poſſe baptizari, quibus dabatur Euchariſtia. Huncque ſenſum præfert Can. IV. Hipp. apud Quenellium; qui conſonans cum dicto Can. VI. habet: Cum *Euchariſtiam mortuis dari animadverterint*, omiſſa negatione: quã lectionẽ etiam Quenellius magis probat.

Tertia pars Canonis decernit, "ut ſecundum Nicæna Statuta, „ propter cauſas Eccleſiaſticas quæ ad perniciem plebium ſæpè „ veteraſcunt, ſingulis quibuſque annis Concilium convocetur, „ ad quod omnes Provinciæ, quæ primas Sedes habent de „ Conciliis ſuis binos, aut quantos delegerint Epiſcopos Legatos „ mittant: ut congregato Conventu plena poſſit eſſe auctoritas". Concilium Carthag. III. legit: *De Conciliis ſuis ternos Legatos admittant: Ut & minus invidioſi, minuſque hoſpitibus ſumptuoſi, Conventûs plena poſſit eſſe auctoritas.* Quam lectionemquoque exhibet Canon IV. Hipponenſis in Codice R. Quenelli.

Can. XIX. conſtituit "ut Epiſcopus accuſatus non ſuſpen-„ datur à communione, niſi intra menſem à receptis litteris ci-„ tationis non comparuerit: & ſi juſtas abſentiæ cauſas proba-„ verit, alter ei menſis indulgetur: poſt ſecundum verò menſem

tam

Digitized by Google

„ tam diu non communicet, donec purgetur. Si autem ad „ Concilium Univerſale anniverſarium occurrere noluerit, ut „ vel ubi cauſa ejus terminetur: ipſe in ſe damnationis ſen„ tentiam dixiſſe judicetur.

"Accuſator autem ſi aliquando defuerit, ſubtrahens ſe, reſti„ tuto in communione Epiſcopo, ipſe removeatur à commu„ nione accuſator: Ita tamen, ut nec ipſi adimatur Facultas cau„ ſæ peragendæ ſi ſe ad diem occurrere non noluiſſe, ſed non po„ tuiſſe probaverit. Si autem cum agere cæperit in Epiſcopo„ rum judicio, ſi fuerit accuſatoris (in Codice Quenellii addi„ tur, probata) perſona culpabilis, ad arguendum non admit„ tatur niſi proprias cauſas, non tamen Eccleſiaſticas aſſerere „ voluerit". Gratianus Canonem in duas partes diviſit: ac priorem partem refert 4. *q.* 5. *Can.* 1. poſteriorem 4. *q.* 6. *Can.* 1. additque hîc vocem *criminales*: "Quæ", ut notant Correctores Romani, "abeſt à Concilio, & cæteris Collectoribus".

Quomodo judicandi Presbyteri & Diaconi

Can. XX. "Si autem Presbyteri vel Diaconi fuerint accuſati, "adjuncto ſibi ex vicinis locis cum proprio Epiſcopo legitimo "numero collegarum, quos ab eodem accuſati petierunt; id "eſt unà ſecum in Presbyteri nomine ſex; in Diaconi tres, ipſo" rum cauſam diſcutiant, eadem dierum & dilationum, & à com"munione remotionum, & diſcuſſione perſonarum inter accuſa"tores, & eos, qui accuſantur formâ ſervatâ. Reliquorum autem "Clericorum cauſas etiam ſolus Epiſcopus loci agnoſcat & finiat."

Nota Correctorum R de varia Canonis lectione

Gratianus quidem refert hunc Canonem ſub nomine Concilii Carthag. III. 15. *q.* 7. *Can.* 5. at iiſdem verbis, quibus, ex Codice Africano hîc exhibetur: Cum tamen hodie in Concilio Cart. III. pro Epiſcopis SEX *in nomine Presbyteri* QUINQUE; & pro TRIBUS *in nomine Diaconi*, ponantur DUO dumtaxat.

Monent autem Correctores R. Lectionem Gratiani, quæ & Codicis hujus eſt, "extare in cæteris Codicibus impreſſis, & ma" nuſcriptis, præterquam in editione Colonienſi 4. tomorum": At non viderant hi Correctores Codicem, quem edidit Quenellius, qui Colonienſi editioni conſentit.

Can. 21. "decernit ut Clericorum filii (Carthaginenſis III. addit: *vel Filiæ Epiſcoporum, vel quorumlibet Clericorum*) "gen" tilibus, vel hæreticis matrimonio non jungantur". Quod hîc " de Clericorum filiis, hoc *Can.* 31. Laodiceno, & 72. Trullano de omnibus orthodoxis decernitur.

Can. XXII. "Ut in eos qui Catholici Chriſtiani non ſunt,

Digitized by Google

Auctoritas Eccleſiæ in bona Clericorum. 'etiamſi conſanguinei fuerint, per donationes rerum ſuarum " Epiſcopi vel Clerici (in Carthaginenſi: *Nec per teſtamentum re-* " *rum ſuarum aliquid conferant*) nihil conferant". Hic Canon evincit, Eccleſiæ eo tempore fuiſſe auctoritatem etiam in bona Patrimonialia Clericorum. Oſtendit quoque hic Canon, quantopere Clerici omnem cum Hæreticis communionem, & familiaritatem vitare debeant: Cum nec in ipſos ut conſanguineos de rebus patrimonialibus quidquam transferre permittat.

Catholiciſmus nota Eccleſiæ. Denique nomen *Catholici Chriſtiani*, quo Patres Africani Chriſtianos Orthodoxos diſtinguunt ab Hæreticis, qui nomine Chriſtiano gloriabantur, manifeſtat, novum non eſſe, ſi & hodie Eccleſia ſe eo nomine à cæteris hæreticorum Conventibus ſecernat; ac ut veræ Eccleſiæ *notam* aſſumat.

Can. XXIII. "Ut Epiſcopi trans mare non proficiſcantur, " niſi conſulto primæ Sedis Epiſcopo ſuæ cujuſque Provinciæ: " Ut ab eo præcipuè poſſint ſumere formatam vel commenda- " tionem".

Hic Canon non de litteris dimiſſorialibus & pacificis agit. Apud Balſamonem & zonaram additur in Canone, *quæ dicitur dimiſſoria*: Sed malè: Neque enim Epiſtola *formata* in hoc Canone propriè ſignificat litteras *Dimiſſoriales*, quæ dabantur dumtaxat Clericis ad aliam Diœceſim tranſeuntibus, ut ibidem manerent, & in Clerum adſcriberentur: ſed ſimplices *commendatitias* ſive pacificas; quæ dabantur Clericis extra Diœceſim itinerantibus, ſed animo revertendi; ut doctè obſervat & exponit Jacobus Sirmondus in notis ad *Epiſt.* 8. *lib.* 6. Sidonii Apollinaris: Nihilque præter ſimplicem Epiſcopi aut Clerici commendationem continebant.

Cathalogus Sacrorum Librorum hodiernus à Concilio prolatus. Can. 24. Item placuit, ut præter Canonicas "Scripturas " nihil in Eccleſia legatur ſub nomine Divinarum Scripturarum: " Sunt autem Canonicæ Scripturæ, Geneſis, Exodus" & reliqui prout Seſſ. 4. Concilii Tridentini recenſentur: Atque ita Catalogum Sacrorum Librorum, quem Eccleſia Catholica hodie recognoſcit, ſæculo V. Decreto Synodali 217. Epiſcoporum probatum, & ut legitimum declaratum conſpicimus.

Salci 2. Machabæorum in Canone recenſendi. Sed ait Guilielmus Beveregius in notis ad hunc Canonem poſt Chriſtophorum Juſtellum: "Dionyſius Exiguus in ſua ho- " rum Canonum collectione addit, *Machabæorum libri duo*: " Verùm hi libri à nullo Græco codice vel impreſſo vel manu- " ſcripto recenſentur". Hæc illi.

Ve-

Digitized by Google

Verùm cum & fatentibus Beveregio, & Juſtello, conſtet Canones Africanos Latinè primùm fuiſſe editos; quis ambigat, quin potiùs Exemplaribus latinis, utpotè originalibus, quam Græcis è Latino, & quidem multo tempore ab eorum editione, tranſlatis, eſſe credendum? Præſertim quia Dionyſius eodem ſæculo, quo hic Canon editus eſt, eum non tranſlatum, ſed prout reperit latinè editum, in ſuam collectionem, additis Machabæorum libris, tranſtulit.

Deniquè omne dubium de veritate lectionis Canonis, uti apud Dionyſium, alioſque Latinos Collectores legitur, eximit, qui confectioni Canonis interfuit S. Auguſtinus, cujus eſt hæc toties decantata ſententia *lib.* 18. *de Civit. Dei cap.* 36. *Libros Machabæorum non Judæa, ſed Eccleſia pro Canonicis habet.*

Poſt exhibitum Sacrorum Librorum catalogum additur hæc clauſula: "Hoc etiam Fratri, & Conſacerdoti noſtro Bonifacio, " vel aliis earum partium Epiſcopis pro confirmando iſto Cano- " ne innoteſcat; quia à Patribus iſta accepimus in Eccleſia le- " genda". Duo nobis hæc clauſula aperit.

Primum, Patres noluiſſe novum Librorum Sacrorum catalogum cudere; ſed ſolùm quem à Patribus acceperant, proponere & firmare.

Patres non voluerunt condere novum SS. Librorum catalogum.

Alterum, Canonem hunc non poſſe adſcribi Concilio Carthaginenſi III. habito An. 397. cui vulgo in Conciliorum collectionibus adſcribitur; quandoquidem Bonifacius demum in Pontificem ſit electus 28. Decembris An. 418. Quapropter àd calcem præſentis Canonis in Concilio Carthaginenſi III. hæc nota ſubjicitur: "Licet illud cap. 47. in præſenti exemplari, „ tamquam aliquod hujus Concilii Capitulum habeatur, in aliis „ tamen certis Conciliorum libris dicitur eſſe Carthaginenſis „ Concilii 24. capitulum, celebrati poſt conſulatum Honorii „ duodecimum, & Theodoſii octavum, quorum annus currit „ ſub Bonifacio Papa."

Hic Canon non poteſt adſcribi Synodo Carth. anni 397.

Vel hinc elucet, collectionem Canonum Africanorum per Dionyſium adornatam, in qua præſens Canon conficit Concilii Carthaginenſis anni 419. (id eſt primi anni Pontificatus Bonifacii) 24. Capitulum, eſſe ſinceriorem, quam Canonum Africanorum collectionem, quæ ſub nomine variorum Carthaginenſium in tomis Conciliorum extat; & è quibus tamquam fontibus à Gratiano aliiſque recentioribus collectoribus Canones Africani allegari ſolent. Can.

Digitized by Google

Can. XXV. "Placuit, quod & in diverſis Conciliis firmatum eſt, ut Subdiaconi, qui Sacra Myſteria contrectant, & „Diaconi, Presbyteri, ſed & Epiſcopi, ſecundum propria „ſtatuta, etiam ab uxoribus ſe contineant, ut tamquam non „habentes videantur eſſe: quod niſi fecerint, ab Eccleſiaſtico re-„moveantur Officio. Cæteros autem Clericos ad hoc non cogi, „niſi maturiori ætate."

Græci hunc in alienum ſenſum contorquent.

Refert hunc Canonem Grat. ex Concilio Carth. V. *diſt.* 24. *Can.* 5. ſed pro *propria,* legit *priora*; ut verba ſint, *ſecundum* PRIORA *ſtatuta*: uti in quibuſdam exemplaribus latinis, tum Concilii Carth. V. tum Codicis Africani etiam legitur: At Græci, non tantum priorem lectionem retinuerunt, ſed ita tranſtulerunt, quaſi hujus Canonis auctoritate, Subdiaconi, Diaconi & Presbyteri in ordine vicis ſuæ, ſive dum inſtat tempus quo in Altari miniſtrare debent, ab uxoribus dumtaxat abſtinere deberent; reliquis verò temporibus maritali conſortio iiſdem cohabitare liceret. De qua Græcorum interpretatione, ſeu potius Canonis contorſione infra ad *Can.* 13. *Trullanum* opportunior erit tractandi occaſio.

Rerum Eccleſiæ vetita alienatio.

Can. XXVI. "Item placuit, ut rem Eccleſiæ nemo vendat: „quod ſi reditus non habet, & aliqua nimia neceſſitas cogit: „hanc inſinuandam eſſe Primati Provinciæ ipſius, ut cum ſtatuto numero Epiſcoporum utrum faciendum ſit arbitretur. „Quod ſi tanta urget neceſſitas Eccleſiæ, ut non poſſit ante „conſulere, ſaltem vicinos teſtes convocet Epiſcopos, curans „ad Concilium referre omnes ſuæ Eccleſiæ neceſſitates: quod ſi „non fecerit, reus Deo, & Concilio venditor, honore amiſſo, „teneatur."

Correctores R. ad Codicem Africanum alludunt.

Refertur à Gratiano 17. *q.* 4. *Can* 39. monentque Correctores Romani, hoc eſſe *caput* 26. *Carthaginenſis unici, inſerti in Codice Canonum.* Ubi Viri hi eruditi evidenter alludunt ad Codicem Dionyſii exigui; cui ſub nomine Concilii *Carthaginenſis Unici* inſerti ſunt Canones Africani: Atque inter cæteros, præſens Canon ſub *numero* 26. exhibetur.

Hic obiter attende, quanta jam pridem Patribus cura fuerit, ne res Eccleſiæ temerè alienarentur.

Clericis in crimen pro lapſis manus impo-

Can. XXVIII. "Item confirmatum eſt, ut ſi quando Presbyteri, vel Diaconi in aliqua graviori culpa convicti fuerint, "qua eos à miniſterio neceſſe ſit removeri: Non eis manus, "tamquam Pœnitentibus, vel tamquam fidelibus laicis, imponatur

Digitized by Google

"natur : Neque permittendum , ut rebaptizati ad Clericatus gratiam promoveantur".

nitentiam non imponenda.

Grat. *diſt* 50. *Can.* 65.

Quod Presbyteris & Diaconis in crimen prolapſis manus in pænitentiam non imponantur; ſive publicæ pænitentiæ, uti Laici peccantes non ſubdantur, tribus primis ſæculis notum non fuiſſe, multis, ſolidiſque argumentis adſtruit Morinus *lib.* 4. *de pænitentia cap.* 12. Primumque Sæculo IV. hanc inter Laicos & Majores Clericos diſtinctionem incepiſſe; neque antiquius illius diſciplinæ teſtimonium haberi reſponſo Siricii Papæ *Epiſt.* 1. *c.* 14. relato à Gratiano *diſt.* 50. *Can.* 66. Undè quod ſæculo V. S. Leo, poſtquam dixit : "Alienum eſt ab Eccleſiaſtica conſuetudine, ut qui in Presbyterali honore, aut in Diaconii gradu fuerint conſecrati, ſi pro crimine aliquo ſuo per manuum impoſitionem remedium accipiant pœnitendi", adjecit : *Quod ſine dubio ex Apoſtolica traditione deſcendit*, ſecundum quod ſcriptum eſt : *Sacerdos Si peccaverit, quis orabit pro illo?*" benignè intelligendum eſt; uti rectè notat Quenellius ad *Epiſtolam.* 2. *Leonis notâ* 6 Ibidem monens, "familiare eſſe S. Leoni, ut cùm de Apoſtolica traditione ſermonem habet, de ea loquatur, quam ab Apoſtolo Petro Eccleſiæ Romanæ relictam putabat. Ea verò ex B. Petri traditione deſcendere exiſtimavit, quæ olim obſervata, & Decretis ſancita inveniebat, eorum Eccleſiæ ſuæ Pontificum, quorum monumenta ſupererant illâ ætate". Cum verò ſat perſuaſum ſit Eruditis, nullius antè Siricium P. Epiſcopi Romani Decretalem ſuperfüiſſe, quod in hujus Epiſtola reperit, à Prædeceſſoribus manaſſe credidit; uti latiùs proſequitur Quenellius. Interim notandæ ſunt Leonis verba, quæ mox relatis ſubjicit: "Undè hujuſmodi lapſis, ad promovendam miſericordiam Dei privata eſt expetenda ſeceſſio, ubi illis ſatisfactio, ſi fuerit digna, ſit etiam fructuoſa". Clericis erga publica & omnium oculis patens pænitentia non imponebatur, ne Laicis ſcandalo eſſet; ſed privata; atque indè labentibus ſæculis invaluit, Clericos in Monaſteria detrudendi ad agendam pænitentiam diſciplina. Verba Leonis refert Gratianus *diſt.* 50. *c.* 67.

Diſciplina hoc Canone expreſſa 3. primis ſæculis ignota fuit.

Verba S. Leonis contraria benignè interpretanda.

Can. XXVIII. "Item placuit, ut Presbyteri, Diaconi vel cæteri inferiores Clerici, in cauſis, quas habuerint, ſi de judiciis Epiſcoporum ſuorum queſti fuerint, vicini Epiſcopi eos cum conſenſu ſui Epiſcopi audiant, & inter eos definiant adhibiti ab eis Epiſcopi : quod ſi & ab eis provocandum putaverint

rint.

Digitized by Google

"rint, non provocent ad tranſmarina judicia, ſed ad Primates "ſuarum Provinciarum: *ſicut & de Epiſcopis ſæpè conſtitutum "eſt.* Ad tranſmarina autem qui putaverit appellandum, à nullo "intra Africam ad communionem ſuſcipiatur."

Hic Canon, ſi hanc clauſulam, *ſicut & de Epiſcopis ſæpè conſtitutum eſt*, excipias, iiſdem planè verbis repetitur, in hoc Codice *Num.* 125. ex Concilio Carthaginenſi anni 418. eumque ſine prædicta clauſula; ſub nominè Concilii Milevitani refert Gratianus 2. *q.* 6. *Can.* 53. qui more ſuo Canones ad ſui temporis diſciplinam inflectere ſtudens, ei inſignem hanc notam appendit: *niſi fortè Romanam Sedem appellaverint.* Quaſi, ait Severinus Binnius in notis *ad Can.* 22. *Concilii Milevitani II.* "Africani trans mare appellantes, aliò quàm ad Ronanum Pontificem appellare conſueviſſent."

Errat gratianus Canonem ad ſui temporis diſciplinam, inflectens.

Prædictam verò clauſulam: *Sicut & de Epiſcopis ſæpè conſtitutum eſt*, Baronius, Perronius, atque noviſſimè Author Gallicus de judicio Epiſcoporum *Cap.* 12. *art.* 2. contendunt, ſuppoſitiam eſſe: Nec ab ulla Carthaginenſi Synodo additam. Ex adverſo autem, Petrus A Marca, Gulielmus Beveregius poſt Balſamonem, Zonaram alioſque, fatentur quidem eam à Synodo Milevitana non fuiſſe Canoni inſertam, ſed contendunt, à Synodo Carthaginenſi VI. adjectam: Quia in omnibus Concilii hujus Carthaginenſis codicibus tam Græcis, quam Latinis, Manuſcriptis pariter ac impreſſis habetur: & à Dionyſio Exiguo cum illa clauſula huic Synodo adſcribitur.

Quod verò idem Beveregius ad hanc clauſulam ſubjicit: quod quidem "eximium argumentum eſt, Papam Romanum, Africanorum horum Patrum judicio, nec Caput Eccleſiæ eſſe, nec "Summum Eccleſiaſticarum cauſarum Judicem quem Epiſco"po aut Clerico in ſua Provincia condemnato appellare liceat:" ſi dicere intendat, quod ex denegatâ à ſententia Primatis Provinciæ appellatione, vel in ſpeciem, omnis Romani Pontificis in Africanos Epiſcopos, Clericoſque negaretur auctoritas, & ſuperioritas, multum hallucinatur.

Cur enim coercendis malevolorum tergiverſationibus & frivolis appellationibus, hæc ſtatui non potuit diſciplina, ſine Epiſcopi Romani Primatûs aut Superioritatis læſione; æquè ac ſine Regiæ auctoritatis violatione ubique penè receptum eſt, à ſententia capitali lata à Magiſtratu civili, nullam admitti appellationem ad Supremum Principis Senatum?"

Can.

Digitized by Google

Can. XXIX. "Placuit univerſo Concilio, ut quicumque "excommunicatus fuerit pro ſuo neglectu, ſive Epiſcopus, ſive "quilibet Clericus, & tempore excommunicationis ſuæ, ante "audientiam, communionem præſumpſerit, ipſe in ſe damna- "tionis judicetur protuliſſe ſententiam."

Grat. XI. *q.* 3. *Can.* 9. ex Concilio Africano: ſed monent Correctores Romani: "In Concilio, quod hodie inſcribitur "Africanum, Caput hoc non habetur; ſed in Carthaginenſi in- "ſerto in *Codice Canonum*, & in Græco cap. 29. & refertur in "Synodo quinta Seſſ. 7. in Epiſtola Vigilii". *Alluſio ad hunc Codicem Africanum.*

En rursùs argumentum pro auctoritate Codicis Africani; qui ſub nomine Concilii Carthaginenſis in Codice Canonum Dionyſii Exigui extat.

Can. XXX. "Placuit, ut accuſatus vel Accuſator in eo lo- "co, undè & ille, qui accuſatur, ſi metuit aliquam vim teme- "rariæ multitudinis, locum ſibi eligat proximum, quo non ſit "difficilè teſtes perducere, ubi cauſa finiatur".

Can. XXXI. "Placuit, ut quicumque Clerici vel Diaconi "pro neceſſitatibus Eccleſiarum non obtemperaverint Epiſco- "pis ſuis, volentes eos ad honorem ampliorem in ſua Eccleſia "promovere, nec illic miniſtrent in gradu ſuo, undè recedere "noluerunt". *Clerici imperantibus Epiſcopis, ſua. Stationes mutare debent.*

Hoc Canone perſtringuntur Eccleſiaſtici, qui vel lucro temporali, vel corporali quieti nimium addicti, renuunt legitimis Superioribus obedire, dum eos à Statione quam tenent, vocant ad aliam; forſan quidem minùs lucroſam, minuſvè commodam; ſed in qua plus laborare, talentaque ſua majori cum fructu impendere poſſent.

Can. XXXII. "Placuit, ut Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi "vel quicumque Clerici, qui nihil habentes ordinantur, & tem- "pore Epiſcopatûs, vel Clericatûs ſui agros, vel quæcumque "prædia nomine ſuo comparant, tanquam rerum Dominica- "rum invaſionis crimine teneantur; niſi admoniti eadem ipſa in "Eccleſiam contulerint. Si autem ipſis propriè aliquid liberali- "tate alicujus, vel ſucceſſione cognationis obvenerit, faciant in- "dè, quod eorum propoſito congruit, quod ſi à ſuo propoſito "retrorſum exorbitaverint, honore Eccleſiaſtico indigni, tam- "quam reprobi judicentur".

Ad hunc Canonem reflectens Card. Baronius ad an. 397. N. 53 ait: "Memoriâ quidem dignum illud, quod tunc à Patribus

Reflexio moralis adverſus Clericos ex beneficiis Eccleſiaſticis divitias congregantes.

„ tribus ſancitum eſt. Cum enim redditâ pace, Eccleſia ubique „ bonis afflueret, complures ex iis, qui eidem miniſtrabant, pie- „ tatem convertentes in quæſtum, tepeſcente in eis ſanctitatis „ vitæ ſtudio, vel curâ pauperum frigeſcente, colligendi divi- „ tias tantummodo flagrabant, agrum agro jungentes, & do- „ mum domui copulantes. Hos planè ſugillat S. Hieronymus. „ hos ut caveat admonet Nepotianum *Epiſt.*2. Cum ait: "Obſe- „ cro itaque te, & repetens iterum iterumque monebo, ne „ officium Clericatûs genus antiquæ militiæ putes, id eſt, ne lu- „ cra ſæculi in Chriſti quæras militia, nec plus habeas quam „ quando Clericus cæpiſti.... Negotiatorem Clericum, & ex „ inope divitem, ex ignobili glorioſum quaſi quamdam peſtem „ fuge".

Utinam hæc expenderent, qui pauperes nati & educati, ad opima beneficia Eccleſiaſtica hodie promoventur!

Can. XXXIII. "Placuit, ut Presbyteri non vendant rem Ec- " cleſiæ, ubi ſunt conſtituti, neſcientibus Epiſcopis ſuis, quomo- " do Epiſcopis non licet vendere prædia Eccleſiæ, ignorante Con- " cilio, vel Presbyteris ſuis. Non habente ergo neceſſitatem, nec " Epiſcopo liceat Matricis Eccleſiæ, nec Presbytero rem tituli " ſui uſurpare". Gratianus 12. *q.* 2. *can.*50 & 51. ſub nomine *Carthaginenſis unici:* Quo veriſimiliter Codicem hunc Africanum, qui, ut ſæpiùs monuimus, ſub hoc titulo in Canonum Codice Romano, non ſemel deſignatur, deſignat.

Expreſſio Gratiani Planior & textui conformior quam græca.

Finalem ita expreſſit gratianus: *Nec Epiſcopis liceat vendere prædia inconſulto Concilio, vel cuncto Presbyterio ſine ulla neceſſitate:* Quæ expreſſio & propriùs accedit ad expreſſionem Dionyſianam; & præcedentibus Canonis verbis convenientior eſt, quàm expreſſio ex Græco, quam citato Canoni 51. ſubjiciunt Correctores Romani.

Hactenus, è Codice Eccleſiæ Africanæ relati 33 Canones Synodo Carthaginenſi VI. anno 491. à 217. Patribus celebratæ à viris eruditis adſcribuntur: Teſtaturque Labbæus, quod in Codice manuſcripto prædictis Canonibus ſubjiciatur: *Finis Canonum Sanctorum Patrum* 217. *cum Papa Aurelio Carthagine congregatorum*

§. V.

Digitized by Google

§. V.

Canones Concilii Carthaginenſis, Cæſario & Attico VV. CC. Conſſ. quinto kalendas ſeptembris; id eſt, juxta Juſtellum An. 397.

POſt relatos 33. Canones Concilii Carthaginenſis VI. ſequitur in Codice Canonum: "recitata ſunt etiam in iſta Synodo diverſa Concilia univerſæ Provinciæ Africæ, tranſactis temporibus Aurelii Carthaginenſis Epiſcopi celebrata."

Hæc eſſe verba Dionyſii Exigui (quem hujus Codicis Collectorem fuiſſe ſupra monuimus) non autem ipſius Synodi, plùs quàm manifeſtum eſt.

Meminit deinde Concilii Hipponenſis. "Glorioſiſſimo Imperatore Theodoſio Auguſto III. & Abundantio V. C. Conſſ. VIII. idus Octobris;" id eſt juxta Juſtellum anno 393 de quo refertur: "Geſta hujus Concilii ideo deſcripta non ſunt, quia ea, quæ ibi ſtatuta ſunt, in ſuperioribus probantur inſerta."

Cum verò Dionyſius hactenus nihil præter Canones Synodi Carthaginenſis VI. retulerit, non caret fundamento, quod ex Dionyſii nota elicit Petrus à Marca in diſſertatione *de veteribus collectionibus Canonum*; quæ in dicto Concilio Hipponenſi ſtatuta erant, à Synodo Carthaginenſi fuiſſe aſſumpta; atque ſub ejus nomine promulgata. *Canones Concilii Hipponenſis in Synodo Cartha. VI. repetiti.*

Poſt hæc mentio fit Concilii Carthaginenſis Imperatoribus Arcadio III. & Honorio II. Augg. Conſſ. VI. kalendas julias: id eſt, notante Juſtello, anno 394. de quo id dumtaxat narratur. "In hoc Concilio Legati delecti ſunt Epiſcopi Proconſulares ad Concilium Adrumentinum."

His ſubjicitur Synodus Carthaginenſis habita V. kal. Septemb. 397. ſecundum Juſtellum: ubi multa ſunt conſtituta, ut in titulo notatur, è quibus Canones 23. retulit Dionyſius: eoſque continuâ numerorum ſerie cum 33 præcedentibus, tamquam unius ejuſdemque Synodi Canones, ſuo Codici inſeruit: majoris tamen claritatis causâ hos atque ſequentium Conciliorum Africanorum Canones, per novos & diſtinctos numeros referemus; annotato interim numero, ſub quo in Codice Africano quiſque Canon notatur.

Can. 1. hujus Concilii: In Cod. 34. "Epigonius Epiſcopus dixit: in hoc Breviario, quòd excerptum eſt de Concilio Hipponenſi,

„ nihil arbitramur eſſe emendandum, vel aſſuendum niſi ut dies „ Sanctæ Paſchæ tempore Concilii innoteſcat."

Can.II.In Cod.35. "Ut Epiſcopi, vel Clerici filios ſuos ſua „ poteſtate per emancipationem exire non ſinant, niſi de moribus „ eorum fuerint, & de ætate ſecuri, ut poſſint ad eos jam pro-„ pria pertinere peccata."

Quid emancipatio? Emancipatio apud Romanos dicitur libertas, quam dat Pater filiis, qui in ejus ſunt poteſtate. Dicit ergo Canon, non debere Epiſcoporum & Clericorum filios per emancipationem eorum exire poteſtate; "niſi, ait Balſamon, ex ætate & bonis „ moribus rectam ſcientiam dederint, ſe poſſe ſua prudenter, & „ ut oportet, adminiſtrare. Hoc autem niſi ita fiat, dicunt Pa-„ tres redditeros rationem pro peccatis filiorum."

Ratio & ſpiritus Canonis. Spiritus Canonis eſt, inculcare parentibus, ſedulò agere curam filiorum, ne horum peccata ipſis imputentur.

Can.III.In Cod.36."Ut Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi non „ ordinentur, priuſquam omnes, qui ſunt in ſuis ædibus, Chri-„ ſtianos Catholicos fecerint."

Ratio Canonis. "Quiſquis enim domeſticos ſuos erudire, atque à pravo „ ſenſu ad rectam ſententiam traducere non poteſt, aut negligit, „ ait Zonaras, quo pacto aliis erudiendis ille ſufficit?

Conſonat hic Canon monito Apoſtoli: *ſi quis domui ſuæ præeſſe nequit, quomodo Eccleſiæ Dei diligentiam habebit?*

Can.IV.In Cod.37."Ut in Sacramentis Corporis & Sanguinis „ Domini nihil amplius offeratur, quam quod ipſe tradidit, hoc „ eſt, panis & vinum aquâ mixtum: primitiæ verò, ſeu mel, & „ lac, quod uno die ſolemniſſimo in infantium myſterio ſolet „ offerri? quamvis in altari offerantur, ſuam tamen habeant „ propriam benedictionem, ut à Sacramento Dominico Corpo-„ ris & Sanguinis diſtinguantur, nec amplius in primitiis offe-„ ratur, quam de uvis, & frumentis."

Grat. diſt. 2. *de Conſec. Can* 5.

Recens baptizatis lac & mel guſtandum dare, ritus antiquiſſimus eſt: quæ illius ratio. Per *Infantes* intelligit Canon Neophytos ſive recenter baptizatos; de quibus & hodie canit Eccleſia in die octava Paſchæ: *quaſi modo geniti infantes.*

Ad hæc notandum, ritûs eſſe antiquiſſimi, ut recens baptizatis, tamquam in Chriſto renatis infantibus lac & mel guſtandum detur. Ejus meminit Tertullianus de corona milit. *c.* 3. "Inde ex ſacro fonte ſuſcepti lactis & mellis concordiam degu-„ ſtamus." Et S. Hieronimus: "Multa, quæ per traditionem ob-

Digitized by Google

„obſervantur in Eccleſiis, auctoritatem ſibi legis ſcriptæ uſur-„parunt, velut de ſancto fonte egreſſos lactis & mellis prægu-„ſtare concordiam, ad infantiæ ſignificationem."

Lacte hoc materiali ſignificatum volebat Eccleſia illud, de quo S. Petrus ad Neophytos: *Quaſi modo geniti infantes ſine dolo lac concupiſcite*.

Lac autem illud & Mel in ſolemniſſimo die Paſchæ, olim Baptiſmo conferendo præcipuè deſtinato, offerri & benedici in altari conſueverat: & hinc imperiti quidam Epiſcopi, & Presbyteri, cæperunt ipſam Euchariſticam conſecrationem eis impertiri: quem errorem & abuſum præſens Canon proſcribit. *Abuſus hoc Canone notatus qua occaſione invaluerit.*

Can. V. In Cod. 38. "Clerici vel Continentes, ad Viduas, vel Virgines, niſi ex juſſu vel permiſſu Epiſcoporum, aut Presby-„terorum non accedant: & hoc non ſoli faciant, ſed cum con-„clericis, vel cum quibus Epiſcopus aut Presbyter juſſerit, nec „ipſi Epiſcopi vel Presbyteri ſoli habeant acceſſum ad hujuſ-„modi fæminas, ſed ubi aut Clerici præſentes ſunt vel graves „aliqui Chriſtiani."

Grat. diſt. 31. *can.* 32.

Hujus Canonis mentem ſequuti Romani Pontifices, ſub graviſſimis pænis prohibuerunt, ne Monachi ad Monaſteria Monialium colloquendi cauſâ ſine expreſſa Superiorum licentia accedant: de quibus conſuli poterit Proſper Fagnanus ad Cap. *quanto* ii de privileg. ibidem latè probans, Regulares ſine legitima Superiorum Licentia ad Monialium Monaſteria, quantumvis Ordinariis non ſubjecta, accedentes, poſſe ab Epiſcopis ſaltem ut Sedis Apoſtolicæ delegatis puniri; tamquam contra clauſuram Monialium peccantes. *Iuxta Spiritum hujus Canonis, vetitum, ne Monachi ſine licentia clauſtra Monialium frequentent.*

Can. VI. In Cod. 39. "Ut primæ Sedis Epiſcopus non appelle-„tur Princeps Sacerdotum, aut Summus Sacerdos, aut aliquid „hujuſmodi, ſed tantum primæ Sedis Epiſcopus."

Grat. diſt. 99. *can.* 3.

Prohibuit Canon hos titulos ab Epiſcopis aſſumi, non quaſi illis haud competeret, id quod illis ſignificatur: cum teſte ipſo Auguſtino, *Epiſcopus non ſit niſi primus Sacerdos, hoc eſt*, ait, SUMMUS SACERDOS, "ſed vetita ſunt hæc vocabula," ait Theodorus Balſamon laudatus à Baronio ad annum 397. "ad tollen-„dam arrogantiam: & propterea plures Patriarchæ & Antiſtites „ſeipſos viles & humiles appellant in ſuis inſcriptionibus." *Quod his titulis ſignificatur verè competit Epiſcopis, licet titulos fugere debeant.*

40. Can. VII. In Cod. "Ut Clerici edendi vel bibendi cauſâ ta-

Frequentatio tabernarum Clericis vetita.

,, bernas non ingrediantur : niſi peregrinationis neceſſitate com„ pulſi." Grat. *diſt.* 44. *can.* 4.

"Statutum verè aureum", ait D. Schelſtratius in ſua Eccleſia Africanâ diſſ. 3. cap. 8. N. 12. "quod utinam obſervaret Cle„ rus noſtri temporis." Hanc diſciplinam ex Synodis Belgicis latius proſequuti ſumus diſſertatione de Canonicis p. 2. *cap.* 3. §. 6.

Can. VIII. In Cod. 41. "Ut Sacramenta Altaris non niſi à je„ junis hominibus celebrentur, excepto uno die anniverſario quo „ Cæna Domini celebratur. Nam ſi pomeridiano tempore defun„ ctorum ſive cæterorum commendatio facienda eſt, ſolis ora„ tionibus fiat: ſi illi, qui faciunt, jam pranſi inveniuntur."

Grat. *diſt.* 1. *de conſec. can.* 49.

Diſciplina de ſervando jejunio ante ſumptionem Euchariſtiæ probata.

De exceptione diei anniverſariæ, quâ etiam non jejuni de Sacramento Altaris participare licebat, agit S. Auguſtinus Epiſt. ad Januarium cap. 7. & meminit *Can.* 29. *Trullanus.*

Oblatio Sacrificii pro mortuis ſtabilita.

Ex reliquis Canonis verbis aſtruitur, jam tum receptum fuiſſe Eccleſiæ Catholicæ ritum, non tantum fundendi preces & orationes, ſed etiam Sacrificium Miſſæ offerendi in defunctorum ſepultura.

A Conviviis in Eccleſia populus retrahendus.

Can. IX. In Cod 42. "Ut nulli Epiſcopi vel Clerici in Eccle„ ſia conveniantur, (vel ut apud Juſtellum, *conviventur*) niſi fortè „ tranſeuntes hoſpitiorum neceſſitate illic reficiant, populi etiam „ ab hujuſmodi conviviis, quantum fieri poteſt, prohibeantur."

Grat. *diſt.* 42. *can.* 5. De his conviviis, quæ apud Græcos *Agapæ,* ſive convivia charitatis dicta fuere, vide ſupra ad *Can.* 27. *Laodicenum.*

Pœnitentiæ tempora ab Epiſcopis deſignanda; & eorum conciliatio Epiſcopis reſervata.

Can. X. In Cod. 43. "Ut pænitentibus ſecundum differentiam „ peccatorum Epiſcopi arbitrio pænitentiæ tempora decernantur, „ & ut Presbyter inconſulto Epiſcopo non reconciliet pœnitentem: niſi abſentiæ Epiſcopi neceſſitate cogente. Cujuſcum„ que autem pænitentis publicum & vulgariſſimum crimen eſt, „ quod univerſam Eccleſiam commoverit, ante abſidem manus „ ei imponantur."

Hic Canon refertur à Gratiano ex Concilio Carth. III. in duos diviſus, 26. *q.* 6. *can.* 14. & 26. *q.* 7. *can.* 5.

Obſervet hîc lector, tanti momenti exiſtimaſſe Patres Africanos, tempora pœnitentiæ peccatorum gravitati convenientia præſcribere, & pænitentes reconciliare, ut ea Presbyteris non crediderint, ſed ſolis Epiſcopis.

Quid

Digitized by Google

Quid per hæc verba, *ante abſidem* intelligatur, inter interpretes non omnino convenit. Quidam enim, ac præcipuè Græci volunt ſignificari locum *extra Eccleſiam*: alii verò, locum in Eccleſia ſed *patentem*;"ita ut certum ſit, quacumque notione ſu-„ matur, hujus Canonis mentem eſſe" ait Vir eruditus Albaſpinæus in notis *ad Can* 32. *Concilii Carth. III.* "ut eorum gra-„ viſſimorum criminum pænitentia & purgatio in omnium „ oculis conſtituatur; exemplique cujuſdam vim rationemque „ propoſiti ſubeat." *Quid ſit conciliare ante abſidem.* *Pœnitentia publica pro peccatis publicis.*

Can. XI. In Cod. 44. "Ut Virgines ſacræ, cum parentibus à qui-„ bus cuſtodiebantur, privatæ fuerint, Epiſcopi, vel Presbyteri „ ubi Epiſcopus abſens eſt, providentiâ, gravioribus fœminis „ commendentur, aut ſimul habitantes invicem cuſtodiant: ne „ paſſim vagando, Eccleſiæ lædant exiſtimationem." *Specialis cura habenda circa ſacras Virgines.*

Hoc eſt, ait Zonaras, *ſuſpicionibus de Eccleſia parum commodis occaſionem nonnullis præbeant.*

Can. XII. In Cod. 45. Duas partes habet: Et in Concilio Carthaginenſi III. uti & à Gratiano in duos Canones dividitur.

Priori parte decernitur; "Ut ægrotantes, qui pro ſe re-„ ſpondere non poſſunt, cum voluntatis eorum teſtimonium „ ſui periculo proprio dixerint, Baptizentur". Vel ut legitur in Concilio Carthag. III. can. 34. *Cum voluntatis eorum teſtimonium hi qui ſui ſunt, periculo proprio dixerint.* Hic ſatis innuitur de domeſticis infirmi agi. Grat. *diſt.* 4. *de conſec. can.* 75. Non agitur hoc Canone de catechumenis, id eſt, qui declarato deſiderio recipiendi Baptiſmi, jam ad eum ritè ſuſcipiendum inſtituebantur, ſed de gentilibus nondum in catechumenatu conſtitutis. Animus enim & voluntas ſuſcipiendi Baptiſmum toto catechumenatu nemini non cognita, omnem de dando Baptiſmo dubitationem tollebant: ſecus in alio, qui catechumenus non erat; undè hujus exploranda erat voluntas & ſententia: Uti latiùs & eruditè oſtendit Albaſpinæus ad *Can.* 34. *Concilii Carthag.* ibidem obſervans, etiam pænitentibus, id eſt, qui in ordine pænitentium erant adſcripti, ſi in ſimilem morbum ſubitò incidiſſent, ſine prævia ulteriori de eorum voluntate inquiſitione, reconciliationem datam fuiſſe: eo quod ſimiles toto tempore pænitentiæ indicia ſufficientia deſideratæ reconciliationis dediſſent. Undè & apud Gratianum additur: *Similiter & de pænitentibus agendum eſt:* Quod nec in Concilio Carthaginenſi, nec Codice Canonum legitur. *De quibus hoc Canone agatur.* *Clauſula à Gratiano addita aliena à textu, ſed non à ſenſu.*

Altera

Scenicorum & hiſtrionum vita chriſtianiſmo valde oppoſita.

Altera Canonis parte ſtatuitur: "Ut ſcenicis, atque hiſtrionibus, ceteriſque his perſonis vel apoſtaticis converſis vel reverſis ad Deum gratia vel reconciliatio non negetur". Grat. *diſt. 2. de conſec. can. 96.*

Quam alienam à profeſſione Chriſtianiſmi crediderint Patres ſcenicorum atque hiſtrionum vitam, vel exinde patet, quod eos cum Apoſtaticis, aliiſque, de quibus aliquando dubitatum fuit, num danda eſſet conciliatio, conferre non dubitent.

Ritus legendi acta Martyrum in Eccleſia probatur.

Can. XIII. In Cod. 46. "Liceat etiam legi paſſiones Martyrum, cum anniverſarii dies eorum celebrantur".

Can. XIV. In Cod. 47. continet controverſiam de infantibus à Donatiſtis baptizatis, & ad Eccleſiam reverſis, utrùm ad Clerum promoveri poſſint: Super qua conſuli volunt Patres Africani "Conſacerdotes Siricium (Epiſcopum Romanum) & Simplicianum (Mediolanenſem) de ſolis infantibus, qui baptizantur penes eoſdem: ne quod ſuo non fecerunt judicio, cum ad Eccleſiam Dei ſalubri propoſito fuerint converſi, parentum illos error impediat, ne promoveantur ſacri altaris Miniſtri."

Tranſlationes Epiſcoporum comparantur rebaptizationibus.

Can: XV. In Cod. 48. "Illud autem ſuggerimus mandatum nobis, quod etiam in Capuenſi plenaria Synodo videtur ſtatutum, ut non liceat fieri rebaptizationes, reordinationes vel tranſlationes Epiſcoporum. Nam Creſconius Villa-Regentis Epiſcopus plebe ſua derelicta, Tubunienſem invaſit Eccleſiam, & uſque hodie commonitus, ſecundum quod ſtatutum fuerat, relinquere eandem, quam invaſerat, plebem contempſit. Adversùs iſtum quæ pronuntiata fuerant confirmata quidem audivimus: ſed petimus ſecundùm quod nobis mandatum eſt, ut dignemini dare fiduciam, quod jam neceſſitate ipſâ cogente liberum nobis ſit Rectorem Provinciæ ſecundum ſtatuta glorioſiſſimorum Principum, adversùs illum adire: Ut qui miti admonitione ſanctitatis veſtræ acquieſcere noluit, & emendare illicitum, authoritate judiciaria prorsùs excludatur. Aurelius Epiſcopus dixit: ſervatâ formâ diſciplinæ non æſtimabitur appetitùs, ſi à veſtra charitate modeſtè conventus recedere detrectaverit: cum fuerit ſuo contemptu & contumacia faciente, etiam auctoritate judiciaria, conventus. Honoratus & Urbanus Epiſcopi dixerunt: hoc ergo omnibus placet, ab univerſis Epiſcopis dictum eſt: juſtum eſt, placet."

Ca-

Digitized by Google

Canonem in duos diviſum refert Gratianus. Et quidem paucis verbis è Canone deſumptis, hunc Canonem confecit: "Non „ licet fieri rebaptizationes, & reordinationes, vel tranſlationes „ Epiſcoporum". *Diſt.* 4. *de conſ. can.* 107. Ex hoc Canone apparet, quàm odioſæ jam pridem Patribus fuerint Epiſcoporum tranſlationes; quandoquidem eas cum rebaptizationibus & reordinationibus conferre haud dubitent.

Tranſlationes Epiſcoporum odioſa.

Alterum ſuum Canonem conflavit Gratianus ex ſequentibus verbis incipiendo à verbo *petimus*, paucis immutatis, 11. *q.* 1. *can.* 19. Qui canon oſtendit, novum non eſſe, implorare brachiũ ſæculare, etiam contra Epiſcopos poteſtati Eccleſiaſticæ rebelles.

Imploratio Brachii ſecularis probata.

Can. XVI. in cod. 49. Permittir, ut juxta antiquam formam 3. Epiſcopi ſufficiant ad ordinandum Epiſcopum: quia frequenter difficilè eſſet; & Eccleſiis incommodum, plures Epiſcopos convenire.

Tres Epiſcopi ad ordinandum Epiſcopũ ſufficiunt

Can. XVII. in cod. 50. "Sed illud eſt ſtatuendum ut quando „ ad eligendum Epiſcopum convenerimus, ſi qua contradictio „ fuerit oborta, quia talia tractata ſunt apud nos, non præſumant „ ad purgandum eum, qui ordinandus eſt, tres jam, ſed poſtuletur „ ad numerum ſupradictorum unus vel duo in eadem plebe", (apud Juſtellum & Labbeum: *Unus vel duo, & in eadem plebe:* Ita ut hæc *in eadem plebe*, ad ſequentia referantur) "cui ordi„ nandus eſt, diſcutiantur primò perſonæ contradicentium. Po„ ſtremò etiam illa quæ objiciuntur, pertractentur, & cum pur„ gatus fuerit in conſpectu publico, ita demùm ordinetur. Si „ hoc cum veſtræ Sanctitatis animo concordat, roboretur ve„ ſtræ dignationis reſponſione? Ab univerſis Epiſcopis dictum „ eſt: Satis placet".

Objecta Epiſcopo electo quâ formâ examinanda; & à quibus

Grat. *diſt.* 23. *Can.* 5. ex Concilio Carthag. III. Qui pro verbis *unus vel duo*, legit, *duo vel tres*.

Quidquid ſit de hac lectionis varietate, illud ex hoc Canone conſtat, ea quæ Epiſcopis electis objiciebantur, per Epiſcopos, qui ad ordinationem conveniebant, fuiſſe tunc temporis diſcuſſa, & judicata.

Can. XVIII. in Cod. 51. Hoc unum decernitur, ut in annuo Epiſcoporum conventu evulgetur Sanctus Paſchæ dies per Legatos, qui adfuerint Concilio. Vide notas ad Can. 73. Cod.

Can. XIX. in Cod. 52. Nullum ſpecialem diſciplinæ articulum exhibet; ſed ſolùm narrat, quod ob tyrannicos incurſus Mauritania aliæque quædam Provinciæ ſuo ordine & tempore viſitari non potuerint.

Digitized by Google

In parochia quæ Epiſcopum proprium non habuit Epiſcopus conſtitui non poteſt, ſinè conſenſu Epiſcopi, cui hactenus ſubfuit.

Can. XX. in cod. 53. Duo præcipuè continet. Primò, ſuggerit Epigonius Epiſcopis: ' In multis Conciliis hoc ſtatutum „ à Cœtu Sacerdotali eſt, ut plebes, quæ in Diœceſibus ab Epiſ-„ copis retinentur, quæ Epiſcopos nunquam habuerunt, nonniſi „ cũ voluntate ejus Epiſcopi, à quo tenentur, proprios accipiant „ Rectores, id eſt, Epiſcopos". Hanc partem iiſdem verbis refert Gratianus 16 *q.* 1. *Can.* 51. exceptis ſolis finalibus, *id eſt Epiſ.*

Senſus eſt: quod populus alicujus civitatis aut parochiæ qui numquam proprium Epiſcopum habuit, non niſi de aſſenſu ejus Epiſcopi ſub cujus Diœceſi hactenus fuit, Epiſcopum accipere poſſit. Hoc Epigonius Aurelio Carthaginenſi Epiſcopo propoſuit, ut ejus auctoritate à Synodo confirmaretur; eo quod quidam "tumidi atque ſtolidi adverſus Epiſcopum ſuas cervices erigunt „ Presbyteri, vel conviviis ſibi conciliantes plebem, vel certè „ perſuaſu maligno, ut illicito favore eoſdem velint ſibi collocare „ Rectores": Vel ut habent Græca apud Balſamonem, *Multitudinem conviviis & malignis conſiliis inſtigantes, ut inordinatâ benevolentiâ eos ſibi Directores conſtituant.*

Epiſcopi Synodis non parentes, ut rebelles è Sedibus ſuis eijciendi.

Aurelius probans conſilium Epigonii, addit inſuper "ſunt „ plurimi conſpirantes cum plebibus propriis, quas decipiunt, „ earum ſcalpentes aures, blandi ad ſeducendum, vitioſæ vitæ „ homines, vel certè inflati, & ab hoc conſortio ſeparati, qui „ putant propriæ plebi incubandum, & nonnumquam conventi „ ad Concilium venire detractant, ſua fortè ne prodantur flagi-„ tia metuentes". Aut ut clarius, & ſequentibus conformiùs legitur apud Græcos: Potiùs autem inflati, & ab hoc conſortio „ ſeipſos ſeparantes, qui quidem proprio populo innitentes, ſæ-„ pè evocati, ut veniant ad Synodum, recuſant, ut qui ti-„ meant, ne abſurda eorum facta manifeſtentur".

Non enim aurelius loquebatur de his, qui à conſortio Sacerdotali erant ſeparati, ut innuit lectio Dionyſiana, ſed de his qui ſeipſos ſeparabant; utpotè qui vocati ad Synodum, venire detrectabant; adverſus quos Aurelius propoſuit, "an placeat, his non "tantum Diœceſes non eſſe ſervandas" (ſive juxta Græcos: *ut non ſolum iis non ſerventur hujuſmodi Diœceſes,* de quibus loquutus erat Epigonius) "verùm & de propria Eccleſiâ, quæ illis "malè faverit, omnimodo annitendum, ut publica auctoritate "rejiciantur, atque ab ipſis Principalibus Cathedris removean-"tur": Hoc eſt, ut ii, qui populi favore innixi, Fraterna Di-lectione

lectione contemptâ Synodos refugiunt, etiam propriis Cathedris & Eccleſiis *publicâ auctoritate* ſeu *ſæculari* ejiciantur, ut *rebelles*. Propoſitio Aurelii omnibus viſa fuit juſta; dixeruntque univerſi Epicopi: *Placet*, *placet*. Hocque eſt alterum punctum hoc Canone expreſſum.

Hîc rursùs obſerva, Epiſcopos in Synodis Provincialibus fuiſſe judicatos; eoſque qui Synodorum judicia malitiosè & pertinaciter ſubterfugerent, dignos judicatos, ut tamquam *rebelles* auctoritate publica ſeu ſæculari è ſuis ſedulis ejicerentur. *Epiſcopi à Synodis judicati.*

Can. XXI. in cod. 54. particularem caſum, & quæſtionem exortam occaſione cujuſdam ordinationis exprimit. Julianus Epiſcopus, puerum quemdam egentiſſimum Epigonio Epiſcopo commendaverat. Hic miſericordiâ motus, cum ad ſe receperat, inſtruxerat & baptizaverat; cumque eum multis annis aluiſſet, tandem Lectorem ordinaverat; At poſtquam duobus annis in Eccleſia legiſſet, "neſcio, ait Epigonius, quo contemptu „ humilitatis meæ, idem Julianus eum arripuit, quem dicit quaſi " *proprium civem ſui loci vaſaritani*, me inconſulto uſurpare, nam & Diaconum illum ordinavit". Quæſivit Epigonius à Concilio num id liceret. Numidius Epiſcopus dixit: ſi non poſtularâ " neque conſuliâ tuâ dignatione id videtur feciſſe Julianus, judi- „ camus omnes iniquè factum atque indignè: Quapropter niſi " idem Julianus correxerit errorem ſuum, & cum ſatisfactione " eundem Clericum, quem fuerat auſus ordinare revocaverit " tuæ plebi, contra ſtatuta Concilii faciens, contumaciæ ſuæ " ſeparatus à nobis, excipiet judicium". *Caſus in Canone propoſitus.*

Hic adverte, quam arcto vinculo Ordo etiam inferior Ordinatum Epiſcopo Ordinanti aſtringeret; Ac inſuper eo tempore Clericos magis vi Ordinationis, quam nativitatis Epiſcopis fuiſſe ſubjectos: Adeo, ut qui inferiorem Ordinem ab uno Epiſcopo accepiſſet, ab alio nec titulo originis ſine hujus conſenſu ad altiorem promoveri poſſet: Quæ diſciplina multis ſæculis ſatis univerſaliter conſervata fuit. Hinc & hodie obtinuit, ut qui à Romano Pontifice Ordinem unum accepit, à nullo, ſine ejus ſpeciali licentia, ulteriorem accipere queat: cujus rei teſtimonium habetur apud Innocentium III. *Regiſt.* 1. *Epiſt.* 22. & in *Cap.* 12. *de temp. Ordinat.* ubi id communiter obſervant Canoniſtæ; ſed imperitè, ex ignorantia veteris diſciplinæ, id in privilegium Romani Pontificis paſſim refundentes: *Olim qui Ordinem etiam minorem ab uno Epiſcopo acceperat, ab alio ſuperiorem accipere non poterat.*

Error Canoniſtarum ex ignorantia veteris diſciplinæ.

tes: cum non ſit, niſi veteris & generalis diſciplinæ fideliùs in Eccleſia Romana conſervatæ aliqua reſtans particula.

Occaſione eorum, quæ tum præcedenti, tum aliis multis Canonibus decretum erant; ne quis alienum Clericum ſine licentia Epiſcopi ordinare præſumeret,

Can. XXII. In Cod. 55. Aurelius Carthaginenſis Epiſcopus, & totiùs Africæ Primas expoſuit: " Sæpè evenit, ut Eccleſiaſtici, ,, qui indigent, Diaconos, vel Presbyteros vel Epiſcopos á me ,, petant: ego tamen, memor eorum quæ conſtituta ſunt, illa ,, ſequor, ut conveniam Epiſcopum Clerici, qui petitur & ea ,, illi oſtendam, quod qui ſunt cujuſvis Eccleſiæ, ejus Clericum poſtulant." Et hactenus quidem ex verſione, quæ in Codice Græcorum extat; Dionyſianâ quidem quoad ſenſum conſona, ſed expreſſionè clarior. Poſt hæc quærit Aureliùs, quid ſi Epiſcopus amicè ac humaniter interpellatus, Clericum ſuum pertinaciter recuſaret, quid ſibi hoc eventu eſſet agendum: *Ego enim*, inquit, *cunctarum Eccleſiarum, dignatione Dei, ut ſcitis Fratres, ſolicitudinem ſuſtineo:* Vel ut in Codice Græcorum: *Multarum Eccleſiarum curam gero.* " Numidius dixit: Fuit ſemper ,, hæc licentia huic Sedi, ut unde vellet & de cujus nomine fuiſ- ,, ſet conventus, pro deſiderio cujuſque Eccleſiæ ordinare Epi- ,, ſcopum." Numidio ſuccinuit Epigonius adjecitque: " Neceſſe ,, habes tu omnes Eccleſias fulcire, unde Tibi non poteſtatem ,, damus, ſed Tuæ aſſignamus": (vel potiùs *tua*, ut in Codice Juſtelli; vel, *ea tua voluntate obſignamus*, ut in Codice Græcorum) "ut liceat voluntati tuæ, & ſemper tenere quem voles, ,, ut Præpoſitos plebibus conſtituas, qui poſtulati fuerint, & ,, undè volueris".

Primatus Epiſcopi Carthaginenſis.

Reflexiones occaſione diſciplinæ hoc Canone exhibitæ.

Diſciplina hoc Canone exhibita, oſtendit; quod nec ambitio, nec avaritia, aliuſve Clericorum inordinatus aut carnalis affectus eſſet, qui rumperet vinculum, quo Clerici ſuo alligabantur Epiſcopo; ſed Epiſcopi, quin ſuarum Eccleſiarum neceſſitatibus adacti, Coepiſcoporum charitatem & benignitatem implorabant.

Ulteriùs evincit quod ſi Epiſcopi non moverentur Coepiſcoporum ſuorum neceſſitatibus; recuſarentque pertinaciter Clericos, quos poſtulabant, fuiſſe in Africa unum, ſcilicet Epiſcopum Carthaginenſem, qui ſua authoritate Epiſcoporum conſenſum ſuppleret; poſſetque transferre Clericos de una Eccleſia in

in aliam ad altiorem gradum promovendos: Quam Eccleſiæ Carthaginenſis prærogativam Ferrardus Diaconus in Breviario ſuo *cap.* 230. his verbis expreſſit: *Ut ſoli Eccleſiæ Carthaginis liceat alienum Clericum ordinare.*

Deindè notandum, hic propriè non agi de tranſlationibus; quibus vel Epiſcopus ad alium Epiſcopatum, aut Presbyter ad aliam Parochiam transfertur, ſed ſolum de dandis inferioribus Clericis, qui neceſſitate exigente in alia Eccleſia ad altiorem ordinem eſſent promovendi: V. G. Diaconus in Prebyterum, vel Presbyter in Epiſcopum.

Can. XXIII. in Cod. 56. Edicitur, ut ſi quæ Parochia, quæ hactenus proprium Epiſcopum non habuit, de conſenſu Epiſcopi cui ſuberat, Epiſcopum acceperit, is Epiſcopus limitibus ſibi aſſignatis ſit contentus, nec in alias Diœceſes ſe extendat. Poſt hæc, Aurelius finem Synodo imponere deſiderans ait: "Quoniam igitur univerſa arbitror fuiſſe tractata, ſi omnia cum "animo veſtro concurrunt, ſermone veſtro cuncta roborate. "Univerſi Epiſcopi dixerunt: omnia nobis hæc placuerunt, & "hæc noſtra ſubſcriptione firmavimus. Et ſubſcripſerunt".

Epiſcopus ſuis terminis debet eſſe contentus.

§. VI.

Canones Concilii Carthaginenſis anni 401. vel 399.

Relatis XXIII. Canonibus Concilii Carthaginenſis anno 397. 5. kalendas ſeptembris celebrati, ſubnectitur aliud Concilium eodem anno ſi Juſtello credimus celebratum, de quo hæc referuntur: "Placuit, ut nullus Epiſcoporum naviget ſi„ne formata Primatis. Geſta in authenticis, qui quæret, inve„niet." Hæc poſtrema verba eſſe Dionyſii Exigui hujus Codicis compilatoris, cui animus erat ſolos Canones referre, nullus non videt.

Poſt hæc ſequitur in Codice, Synodus Carthaginenſis V. kalendas majas an. 399. ut computat Juſtellus, collecta, de qua referuntur ſequentia: "In hoc Concilio Legationem ſuſcepe„runt Epigonius & Vincentius, Epiſcopi: ut pro confugien„tibus ad Eccleſiam, quocumque reatu involutis, legem de „glorioſiſſimis Principibus mereantur, ne quis eos audeat ab„ſtrahere."

Aſylus Templorum prbeatus.

Digitized by Google

Quæ ſit lex, cujus occaſione ſuſcepta legatio.

Sat manifeſtum hæc ſupplicaſſe Patres occaſione legis quæ ſuggerente Eutropio ab Arcadio anno præcedenti evulgata fuit. Hac quippe lege, ut ait Socrates *l. 6. cap* 5. jubebatur *ne quis ad Eccleſias confugeret, ſed ut quicumque ad eas confugiſſent, inde abſtraherentur*. Idem teſtatur Sozomenus *lib. 6. cap*. 7 Vide notas Jacobi Gothofredi ad *l.* 2. *Cod. Theod. de his qui ad Eccleſ. confug.* qui ibidem obſervat, quomodo interdum neceſſe fuerit, pro tranquillitate Reipublicæ Eccleſiarum aſylo, quod à Clericis nimium ſubinde extendebatur, ab Imperatoribus limites figi.

Deinde exhibetur in Cod. Synodus Carthaginenſis habita 16. Junii an. 401. ut vult Juſtellus, vel anno 399 ut alii contendunt; in cujus initio allocutus Patres Aurelius Carthaginenſis Epiſcopus, expoſuit neceſſitates, & anguſtias, in quas ex Donatiſtarum ſchiſmate incideret Africa: quodque tanta eſſet indigentia Clericorum, multæque Eccleſiæ ita deſertæ, *ut ne unum quidem Diaconum, vel inliteratum, habere reperiantur*: quapropter ſuggerit, "eligendum eſſe è numero Conſacerdotum, qui auxiliante Domino, ait, orationibus veſtris, & has ipſas neceſſitates ſuſcipere poſſit, & graviter peragendas implere, perrecturus ad Tranſmarinas Italiæ Partes, ut tam Sanctis Fratribus & Conſacerdotibus noſtris, Venerabili Sancto Fratri Anaſtaſio, Sedis Apoſtolicæ Epiſcopo, quam etiam Sancto Fratri Venerio Sacerdoti Eccleſiæ Mediolanenſis neceſſitatem ipſam, ac dolorem atque inopiam noſtram valeat intimare. Ex his enim Sedibus hoc fuerat prohibitum, quod noverim, communi periculo providendum: Maximè quia tanta indigentia Clericorum eſt, multæque Eccleſiæ ita deſertæ ſunt, ut ne unum quidem Diaconum vel inlitteratum habere reperiantur. Nam de cæteris ſuperioribus gradibus, & officiis tacendum arbitror, quia ut dixi ſi miniſterium Diaconi facilè non invenitur, multò magis ſuperiorum honorum inveniri non poſſe certiſſimum eſt".

Unde tanta per Africam Clericorum penuria.

Ut Poſtremorum horum verborum ſenſus percipiatur, ſciendum, ſummam illam Cleri Africani penuriam de qua Aurelius, inde contigiſſe, quod donatiſtæ tunc temporis per Africam latè diffuſi, omnes penè Eccleſias occupaſſent. Verum quidem eſt, Aurelio, Auguſtino aliiſque Catholicis Epiſcopis allaborantibus, multos è Donatiſtis fuiſſe converſos: ſed cum eos ad Clerum pro-

Digitized by Google

promoveri vetuiſſet Anaſtaſius Papa in Concilio italico, cui Venerius Mediolanenſis interfuerat, legationem ad illos mittendam cenſuit Aurelius; ut ſpectata præſenti Africæ neceſſitate, & præſertim Clericorum penuria, de ſuo Conſtituto aliquid relaxare vellent, communi periculo providentes: Quem verborum illorum ſenſum & Legationis ſcopum manifeſte evincit Canon I. ex novem huic Synodo adſcriptis.

Parvuli apud Donatiſtas baptizati & ad Eccleſiam reverſi in Clerum aſſumi poſſunt.

Itaque Canone I. in Cod. 57. Aurelius Patribus revocavit in memoriam quoniam ſuperiori Concilio ſtatutum eſſet "ut hi "qui apud Donatiſtas parvuli baptizati ſunt, nondum ſcire va-"lentes erroris eorum interitum: Et poſteaquam ad ætatem ra-"tionis capacem pervenerunt, agnitâ veritate falſitatem eorum "abhorrentes ad Eccleſiam Dei Catholicam, per univerſum "mundum diffuſam ordine antiquo, per manus impoſitionem "recepti ſunt, debere talibus ſuſcipiendum munus clericatus "non impedire nomen erroris: Cum veram Eccleſiam eorum "putaverint ad fidem accedendo, & ibi Chriſto crediderint, & "Trinitatis Sacramenta perceperint, quæ omnia vera, & San-"cta, atque divina eſſe certiſſimum eſt, & in his omnem animæ "ſpem conſtitutam". Deindè aliquibus interpoſitis, Aurelius idem rurſus propoſuit, & reſolvit, "& ii parvuli, qui matris "Eccleſiæ ubera cognoſcentes, illa omnia Sancta Myſteria amo-"re veritatis crediderunt, atque perceperunt quibus ſacramen-"torum rebus cum vitæ bonæ probitas acceſſerit, ſine dubio ad "officium Clericatûs tales eſſe applicandos, & maximè in tanta "rerum neceſſitate, nullus eſt qui non concedit. Quamquam "nonnulli ejuſdem ſectæ Clerici cum plebibus, atque honoribus "ſuis ad nos tranſire deſiderent: qui amore honoris aut perſua-"dent ad vitam, aut retinent ad ſalutem. Sed hoc majori fratrum "conſiderationi dimittendum cenſeo: ut prudentiori ſuo conſi-"lio noſtræ ſuggeſtionis ſermonem cùm perpenderint, quid de "hac re eis placeat, nos informare dignentur. Tantum de his "qui infantes baptizati ſunt ſatagimus, ut noſtræ, ſi placet, in "iiſdem ordinandis conſentiant voluntati: Omnia ergo quæ ſu-"perius comprehendimus apud Sanctos Epiſcopos agenda me-"cum honorabilis fraternitas veſtra perpendat".

Gratianus Canonis verba refert 1. *q* 4. *can.* 5. ut probet, filio non nocere paternum crimen, eo ignorante commiſſum.

Porrò ex hoc Canone evidens eſt, conſultationem, & legatio-

tionem, de qua in præfatione Synodi locutus erat Aurelius, ſpectaſſe quæſtionem, num reverſi à Donatiſtis aliquando ad Clerum admitti poſſent: Ipſoſque Africanos nihil præter arbitrium Anaſtaſii Epiſcopi Romani, & Venerii Mediolanenſis agere voluiſſe; ne ſi ipſi ad Clerum admiſiſſent, quos illi excludendos decreverant, Unitati Eccleſiæ vulnus aliquod inflictum videretur cujus conſervandæ causâ, jam toties Decretum fuerat, ne excluſus ab una Eccleſia temere ab alia reciperetur.

Ratio legationis ad Epiſcopos Romanum & Mediolanenſem.

Quid præfati Epiſcopi reſponderint; quidve ulteriùs reſolutum ſit, infra videbitur.

De abolendis reliquiis idolorum.

Can. II. in cod. 58. "Inſtant etiam aliæ neceſſitates à Religioſis Imperatoribus poſtulandæ, ut reliquias idolorum per „Africam jubeant penitus amputari: Nam pleriſque in locis „materiæ, atque poſſeſſionibus diverſis, adhuc erroris iſtius „iniquitas viget: ut præcipiantur & ipſa deleri & templa eo„rum quæ in agris vel in locis abditis conſtituta, nullo orna„mento ſunt, jubeantur omni modo deſtrui."

Vt Clerici qui judices fuerunt in cauſa, ad dicendum teſtimonium non cogantur.

Can. III. In Cod. 59. "Petendum etiam, ut ſtatuere dig„nentur: ut ſi qui fortè in Eccleſia quamlibet cauſam jure „Apoſtolico Eccleſiis impoſito" (apud Græcos, *jure Apoſtolico, quod in Eccleſiis ſitum eſt*) "agere voluerint, & fortaſſe de„ciſio Clericorum uni parti diſplicuerit, non liceat Clericum „in judicium ad teſtimonium devocari eum, qui cognitor, vel „præſens fuit:" (vel ut Græci legunt: *Non licere in judicium ad teſtimonium ferendum vocare Clericum illum, qui prius rem ipſam examinavit, vel examinationi interfuit*) "ut nulla ad dicen„dum teſtimonium Eccleſiaſtici cujuslibet perſona pulſetur." (apud Græcos verò ita legitur: *Ut nec quis ad Eccleſiaſticam perſonam attinens in jus vocetur, ut ferat teſtimonium.*)

Notatur Gratianus.

Hunc Canonem refert Grat. 1. *q.* 6. *Can.* 38. ſed ita, ac ſi à Patribus Africanis *ſtatutum* eſſet, quod ipſi ut ſtatueretur ab Imperatoribus poſtulandum decernunt. Deinde pro verbo, *Præſens*, poſuit, *Præſes*; quem errorem in margine notant Correctores R.

Senſus Canonis.

His verbis, *jure Apoſtolico Eccleſiis impoſito*, ſignificare voluere Patres, Apoſtolico quodammodo jure Eccleſiæ deberi, quod quaſdam ut minus cauſas cognoſcat, cum dicat Apoſtolus 1. *ad Corinth.* 6. *audet aliquis veſtrum habens negotium adverſus alterum, judicari apud iniquos, & non apud ſanctos?* &c.

Si

Digitized by Google

Si verſionem Græcorum ſequamur, clarum eſt, quod etiam poſtulandum cenſuerint, ne conſanguineus, id eſt, *attinens* Clerici cogatur teſtimonium dicere contra conſanguineum, uti notat Zonaras; & à legibus civilibus non eſt diſſonum.

Can. IV. in Cod. 60. "Illud etiam petendum, ut quæ „contra præcepta divina convivia multis in locis exer„centur, quæ ab errore gentili attracta ſunt, ita ut nunc à „paganis Chriſtiani ad hæc celebranda cogantur:" (in Codice Græco: *Ut etiam Chriſtiani ad paganos clanculum in eorum celebratione accedant*) "ex qua re temporibus Chriſtianorum Impe„ratorum perſecutio altera fieri videatur:" (hæc poſtrema à Codice Græco abſunt) "vetari talia jubeant, & de civitatibus „& de poſſeſſionibus impoſitâ pœnâ prohiberi; maximè „cum etiam in natalibus Martyrum per nonnullas civitates, & „in ipſis locis Sacris talia committere non reformident. Quibus „diebus etiam, quod pudoris eſt dicere, ſaltationes ſceleratiſſi„mas per vicos atque plateas exerceant: ut matronalis honor & „innumerabilium fæminarum pudor, devotè ſervientium ad „Sacratiſſimum diem, injuriis laſcivientibus appetatur: ut „etiam ipſius Sanctæ Religionis penè fugiatur acceſſus."

Convivia paganorum abolenda.

Can. V. in Cod. 61. "Nec non & illud petendum, ut ſpe„ctacula Theatrorum cæterorumque ludorum die Dominica „& cæteris Religionis Chriſtianæ diebus celeberrimis amovean„tur; maximè quia Sancti Paſchæ Octavarum die populi ad „circum magis, quam ad Eccleſiam conveniunt, debere trans„ferri devotionis eorum dies ſi quando occurrerint: nec opor„tere etiam quemquam Chriſtianorum cogi ad hæc ſpectacula; „maximè quia in his exercendis, quæ contra præcepta Dei ſunt „nulla perſecutionis neceſſitas à quoquam adhibenda eſt: ſed, „ut oportet, homo libera voluntate ſubſiſtat ſibi divinitùs con„ceſſa. Corporatorum enim maximè periculum conſiderandum „eſt, qui contra præcepta Dei magno terrore coguntur ad ſpe„cialia convenire."

De ſpectaculis & ludis publicis abolendis.

In Codice Africano Labbei pro *Corporatorum*, legitur *Cooperatorum*: ſed convenientior videtur Dionyſiana, cui & Juſtelliana conſentit. *Corporati* enim dicebantur Urbium incolæ, qui ex certis *Corporibus*, præſertim artificum, erant; quorum meminit *L. Unica Cod de privilegiis* CORPORATORUM *Urbis Romæ Lib.* 11, *tit.* 14. & *L. Un. Cod. de Alexandriæ Primatibus*, *eod. Lib.*

Quid ſint Coporati?

Lib. tit. 28. Hos ergo, utpote Corpori artificum, aut alteriùs publici operis adſcriptos, facilè erat, terrore amittendi lucri ad exhibenda hujuſmodi ſpectacula cogere. Ut proinde ſapientiſſimum fuerit Patrum conſilium, hujuſmodi homines periculo eximere. Utinam & hodie Eccleſiæ Prælati, exemplo Patrum, ita invigilarent, ut ſuis ſubditis pericula & occaſiones peccatorum ſubtraherentur.

Porrò Patrum Africanorum poſtulatis mox in omnibus aſſentire noluit Honorius Imperator; uti patet ex l. 17. & 18. Cod. Theod. de Paganis, Apollodoro Africæ Proconſuli inſcriptis; quaſque his Patrum poſtulatis reſpondere notat & oſtendit Vir Eruditus Jacobus Gothofredus; unà obſervans, Honorium quidem juſſiſſe omnia idola ſive ſimulacra, quibus à paganis cultus impenderetur, deponi; nequaquam tamen permiſiſſe ipſa Paganorum templa deſtrui; ipſoſque ludos publicos, citra tamen ullum Sacrificium, & citra ullam ſuperſtitionem damnabilem, quam ſeſe jam antea editâ lege damnaſſe profitetur in dictâ lege 17. permiſit

At decennio poſt, rurſus editâ Conſtitutione, quæ refertur in l. 19. Cod. Theod. eod. Tit. non ſolum jam dictis Patrum Africanorum poſtulatis, ſed & iis, de quibus infra Canone 84. hujus Codicis, annuit; uti ad dictum Canonem 84. oſtendemus.

Exemplo Patrum Africanorum agendum ad deſtruendas reliquias gentilitatis.

Hîc interim notet lector, mirum non eſſe, Honorium aliqua debuiſſe permittere ad tempus, Gentilitate nondum mortua ſeu ſepultâ, ſed tantum ad interitum tendente, quæ poſtmodum haud permittenda cenſuit: Sed illud dolendum, hodie inter ipſos Chriſtianos, gentilitate jam multis ſæculis ſepultâ, extare, imò & publicè frequentari, quæ vel à gentilibus fieri Patres exhorrebant. Utinam in his gentilitatis reliquiis evellendis reviviſceret in Prælatis Patrum Zelus, ſperandum eſſet, quod nec deeſſet in Magiſtratibus Civilibus Honorii pietas.

Clericus ab Epiſcopo damnatus à nemine viâ facti defendendus.

Can. VI. in Cod. 62. "Et illud petendum, ut ſtatuere dig-"nentur: ut ſi quis cujuſlibet honoris clericus judicio Epiſco-"porum, quocumque crimine fuerit damnatus, non liceat eum "ſive ab Eccleſiis, quibus præfuit, ſive à quolibet homine de-"fenſari; interpoſitâ pœnâ damni, pecuniæ, atque honoris, quo "nec ætatem nec ſexum excuſandum eſſe præcipiant."

Grat. 21. *q.* 5. *Can.* 3. ex Carthag. V.

Senſus Canonis.

Senſum Canonis compendio expreſſiſſe videtur Ariſtinus his verbis:

verbis : "Clericus, qui ob delicta ab Epiſcopo condemnatur,
„ ſi ſibi videtur injuriâ affectus, appellet; cum auctoritate &
„ poteſtate à quopiam ne liberetur."

Can. VII. in Cod. 63. "Et de his etiam petendum : ut ſi
„ quis ex qualibet ludicra arte ad Chriſtianitatis gratiam venire
„ voluerit, ac liber ab illa macula permanere : non eum liceat à
„ quoquam iterum ad eadem exercenda reduci, vel cogi."

Pro intellectu hujus Canonis notat Zonaras, in magnis civitatibus olim extitiſſe theatra, in quibus ſtatis temporibus populi conventu ludi exhibebantur, ad eamque rem Scenicorum opera & ſervitium, nulla excuſatione admiſsâ, ita flagitabatur, ut ad ea munia vel inviti traherentur. *Senſus Canonis.*

Petendum ergo cenſent, ab Imperatoribus, ut ſi quis hanc Scenicam artem profeſſus, ad Chriſtianiſmum ſit converſus, à nemine compelli poſſit, ad eadem exercitia reſumenda.

Hic rurſus docemur, quomodo Patres ſoliciti fuerint, ne qui vitam ſuam moreſque mutarunt, iterum implicarentur exercitiis vitæ illi contrariis; aut admodum periculoſis. *Reflexio moralis.*

Canones VIII. & IX. in Cod. 64. & 65. quorum prior de ſervorum manumiſſionibus agit : Poſterior verò particulare factum alicujus Epiſcopi jam olim depoſiti examinari mandat, cum nullum diſciplinæ punctum, ſaltem huic tempori conveniens, exhibeant, omittimus, & ad ſequentes Codicis Canones tranſimus.

§. VII.

Canones Concilii Carthaginenſis anni 401.

NOvem Canones, de quibus §. præcedenti ſequitur in Codice Africano Synodus Carthaginenſis Vincentio & Flavito W. C.C. Conſſ. Idus ſeptemb. id eſt, juxta Juſtellum, anno 401. celebrata.

In prologo Synodi legitur, quod Recitatæ ſint Epiſtolæ beatiſſimi Fratris & Conſacerdotis noſtri Anaſtaſii, "Eccleſiæ Ro-
" manæ Epiſcopi, quibus nos paternæ & fraternæ charitatis ſol-
" licitudine, ac ſinceritate adhortatus eſt, ut de hæreticorum &
" Schiſmaticorum Donatiſtarum inſidiis, & improbitatibus,
" quibus Africanam Eccleſiam Catholicam graviter vexant,
" nullo modo diſſimulemus." *Litteræ Anaſtaſii Papa ad confirmandos Africanos contra Donatiſtas*

Digitized by Google

Hæ quidem Anaſtaſii Papæ litteræ vel perierunt, aut uſque modo ſub bibliothecæ pulveribus latent: quin autem reſponſoriæ fuerint ad poſtulata Africanorum de Donatiſtis ad Eccleſiam converſis, de quibus ſupra, ſat apertè jam recitata verba evincunt: Quibus Patres Africani hæc, Eccleſiæ Unitatem mirè ſpirantia, ſubjiciunt: "Gratias agimus Domino noſtro, „quod illi optimo, ac Sancto Antiſtiti ſuo tam piam curam „pro membris Chriſti, quamvis in diverſitate terrarum, ſed in „una compage corporis conſtitutis, inſpirare dignatus eſt."

Unitas Eccleſiæ.

Poſt hæc ſubjiciuntur 20. Canones, quorum 4. priores modum, quo cum Donatiſtis agendum judicarunt Patres Africani, exprimunt; qui unà oſtendunt, quâ viâ & hodie cum hæreticis & ſchiſmaticis procedendum ſit.

Cum Donatiſtis leniter & pacificè agendum

Can. I. In Cod. 66. "Deinde pertractatis & conſideratis „omnibus, quæ utilitati Eccleſiæ convenire videbantur, annuente, atque admonente Spiritu Dei eligimus cùm memoratis hominibus quamvis de Dominici corporis unitate inquietâ diſſenſione præciſis, leniter, & pacificè agere; ut quantum in nobis eſt, omnibus, qui eorum communione & Societate irretiti ſunt, per univerſas provincias Africanas penitùs innoteſcat, quam miſerabili errore devincti ſint: ne fortè ſicut dicit Apoſtolus, nobis in manſuetudine corripientibus diverſa ſentientes, det illis Deus pœnitentiam, ad cognoſcendam veritatem, & reſipiſcant de Diaboli laqueis captivati ab ipſo in ipſius voluntatem."

Hic tractandi modus, quem pro reducendis Donatiſtis ſervatum voluere Patres Africani; ſi & modo, non verbis ſolum, ſed reipſa ſervaretur, ſpes eſſet, plures ad Eccleſiæ gremium reducendos; id eſt, ſi pro tempore, ut minus cum hæreticis diſſimularentur, quæ ſalvâ fide, & veritate tolerari poſſunt; ut & jam pridem S. Gregorius monuit S. Auguſtinum Angliæ Apoſtolum. "Sed immòderatus & indiſcretus quorumdam „zelus, hunc lenem & moderatum agendi modum non patitur", ut monet Eruditus Notator in *Epiſt.* 71. *lib.* 9. *S. Gregorii*, "quos delectat clamare: *Exinanite, exinanite uſque ad fundamentum*, fibras etiam minimas extirpate &c. Tam præpoſterâ agendi ratione plurimi fuerunt in ſchiſma aut hereſim compulſi, quos moderatio retinuiſſet in Eccleſia. Alii fortè redirent in unitatis gremium, ſi moroſi quidam objectis ſpinis „viam

Hic agendi modus, reducendis hæreticis utilis: & qui contra eum agant?

" viam non ſepirent, aut propugnatione quarumdam corrupte-
" larum, aut ritus exigendo laudabiles quidem, at minùs fortè
" neceſſarios, aut alios minùs laudabiles importunè exagitando,
" quos Patres Sanctiſſimi unitatis ſtudio toleraſſent. Scilicet
" *piſcatoriè nobis eſt agendum, non Ariſtotelicè*, ut habet Epiſtola
" Epiſcoporum Ponti ad Leonem Imperatorem poſt Chalcedo-
" nenſe Concilium". Hæc ille. Quæ utinam hodie attentè expenderentur, dum de hæreticis ad Eccleſiam reducendis agitur.

Can. II. In Cod. 67. "Itaque placuit, ut ex Concilio noſtro „ litteræ darentur ad Judices Africanos, à quibus hoc peti con- „ gruum videretur, ut in hoc adjuvent communem Matrem „ Eccleſiam Catholicam, in quo Epiſcopalis auctoritas commu- „ niri in civitatibus poteſt, id eſt, ut judiciaria poteſtate atque di- „ ligentia ex fide Chriſtiana, quid geſtum ſit in omnibus locis, „ in quibus Maximianiſtæ baſilicas obtinuerunt, qui ab eis ſchiſ- „ ma fecerunt, inquirant, & geſtis publicis propter firmam „ notitiam omnibus neceſſariam, faciant inhærere". *Donatiſtarum facta diligenter annotanda.*

Maximianiſtæ erat quoddam hominum genus, qui à ſecta Donatiſtarum ſe per ſpeciem quandam ſchiſmatis avulſerant, quemadmodum donatiſtæ ab Eccleſia Catholicâ uti refert S. Auguſtinus Epiſt. 185. cap. 4 Voluerunt ergo Patres Africani diligenter annotari, quæ Donatiſtas inter & maximianiſtas revertentes agebantur: Ut ex propriis Donatiſtarum factis ſuum lenius cùm Donatiſtis ad Eccleſiam Catholicam revertentibus agendi inſtitutum, quod nonnulli pervicaces Donatiſtæ carpebant, juſtificarent: Quod & factum eſſe docet citata S. Aug. Epiſtola; & ad Canonem V. oſtendetur. *Qui Maximianiſtæ? & quæ in hoc Decreto Patrum intentio?*

Can. IV. in cod. 68. "Deindè placuit, ut litteræ mittantur „ ad fratres & Coepiſcopos noſtros, & maximè ad Sedem Apo- „ ſtolicam, in qua præſidet memoratus Venerabilis frater & Col- „ lega noſter Anaſtaſius, quò noverit habere Africam magnam „ neceſſitatem, propter Eccleſiæ pacem & utilitatem, ut ex „ ipſis Donatiſtis quicumque Clerici correcto conſilio ad Ca- „ tholicam unitatem tranſire voluerint, ſecundum uniuſcujuſque „ Epiſcopi Catholici voluntatem, atque conſilium, qui in eo- „ dem loco gubernat Eccleſiam, ſi hoc paci Chriſtianæ pro- „ deſſe viſum fuerit, in ſuis honoribus ſuſcipiantur, ſicut priori- „ bus ejuſdem diviſionis temporibus factum eſſe manifeſtum eſt. „ Quod multorum & pene omnium Africanarum Eccleſiarum, *Patres Africani reverentiam Concilio Tranſmarino; & deſiderium unitatis Eccleſiæ oſtendunt.*

 „ quibus

Digitized by Google

„ quibus talis error exortus eſt, exempla teſtantur: Non ut Concilium, quod in transmarinis partibus de hac re factum eſt diſſolvatur; ſed ut illud maneat circa eos, qui ſic tranſire ad Catholicam volunt, ut nulla per eos unitatis compenſatio procuretur. Per quos autem vel omni modo perfici vel adjuvari manifeſtis fraternarum animarum lucris Catholica unitas in locis, in quibus degunt, viſa fuerit; Non eis obſit quod contra honores eorum, quamvis ſalus nulli interclusa ſit, in transmarino Concilio ſtatutum erit; id eſt ut ordinati in parte Donati ſi ad Catholicam correcti tranſire voluerint, non ſuſcipiantur in honoribus ſuis ſecundum tranſmarinum Concilium: Sed exceptis his, per quos Catholicæ unitati conſulitur".

Concilii Tranſmarini, cujus hic Canon meminit, nulla vel in tomis Conciliorum, vel apud Scriptores Eccleſiaſticos memoria extat. Illud conſtat ex præſenti Canone, in illo ſtatutum fuiſſe; *ut Ordinati in parte Donati, ſi ad Eccleſiam Catholicam correcti tranſire voluerint, non ſuſcipiantur in honoribus ſuis.*

Quid reſolverint ut reverentia ſtatuto Tranſmarino ſervaretur; & unà pax Eccleſiæ procuraretur?

Patres verò Africani ex una parte expendentes hoc Concilii Tranſmarini Decretum, & ex altera parte ſummam Africæ neceſſitatem, & Eccleſiaſticæ Unitatis bonum, reſolverunt, "ut ex donatiſtis quicumque Clerici ad Eccleſiam Catholicam tranſire voluerint, ſecundum uniuſcujuſque Epiſcopi Catholici voluntatem atque conſilium, qui in eodem loco gubernat Eccleſiam, ſi hoc paci Chriſtianæ prodeſſe viſum fuerit, in ſuis honoribus ſuſcipiantur.... Non ut Concilium, quod in Tranſmarinis partibus de hac re factum eſt, inquiunt, diſſolvatur: ſed ut illud maneat circa eos qui ſic tranſire volunt, ut nulla per eos unitatis compenſatio procuretur."

Patres Africani revertentes ex Donatiſtis receperunt in ſuis honoribus; etiã cum aliqua diſciplinæ infractione.

Hanc ſuam reſolutionem, neceſſitati Africæ, & bono unitatis Eccleſiaſticæ innixam ſignificari voluerunt Epiſcopis Tranſmarinis, & maximè Sedi Apoſtolicæ, in qua præſidebat Anaſtaſius. "An autem Summus Pontifex Anaſtaſius ſecundò rogatus Africanæ Eccleſiæ indulſerit monumentorum defectu", ait Schelſtraëtius in ſua Eccleſia Afric. *diſſ.* 3. *cap.* 10. *num.* 3. "decerni nequit". Hoc ſcimus, Epiſcopos Africanos, conformiter ad hanc reſolutionem, è Donatiſtis revertentes Clericos & Epiſcopos in ſuis honoribus ſuſcepiſſe: Illudque pertinaces quoſdam Donatiſtas, Eccleſiæ Catholicæ

Digitized by Google

cæ improperaſſe ſcribit S. Auguſtinus *Epiſtola* 185. ſcriptâ circa annum 417. adeoque 15 poſt habitam hanc Synodum annis. Verba Auguſtini ſunt: "Si ergo, inquiunt (Donatiſtæ) „ oportet ut nos extra Eccleſiam & adversùs Eccleſiam fuiſſe „ pœniteat, ut ſalvi eſſe poſſimus, quomodo poſt iſtam pœ„ nitentiam, *apud vos Clerici, vel etiam Epiſcopi permanemus*"? Reſpondet Auguſtinus: "Hoc non fieret, quoniam revera „ (quod fatendum eſt) fieri non deberet, *niſi pacis ipſius com„ penſatione ſanaretur.* Sed hoc ſibi dicant, & multò maximè „ humiliter doleant, qui in tanta morte præciſionis jacent, ut „ iſto quodam vulnere Matris Catholicæ reviviſcant".

Quid nos doceat hoc Patrum factum.

Duo nos docet hæc Patrum reſolutio. Primum, quanta eis cura fuerit, ut Epiſcopis, præſertim tamen Sedi Apoſtolicæ in regimine Eccleſiæ conſentirent. Alterum, ipſos credidiſſe rigori diſciplinæ non eſſe inhærendum, ſi vulnus diſciplinæ infligendum, pacis & unitatis Eccleſiæ compenſatione ſanari poſſit.

Agendum contra Donatiſtas ex proprio ipſorum facto

Can. V. in Cod. 69. "Deindè placuit ut his peractis legati etiam prædicandæ pacis atque unitatis, ſine quâ ſalus "Chriſtiana non poteſt obtineri, è numero noſtro ad ipſorum "donatiſtarum ſive quos habent Epiſcopos, ſive ad plebes mittantur, per quos omnibus in notitiam perferatur, quam nihil habeant quod adverſus Eccleſiam Catholicam juſtè poſſint dicere; maximè ut manifeſtum fiat omnibus, per geſta "etiam municipalia propter documentorum firmitatem, quid "ipſi de Maximianiſtis Schiſmaticis ſuis egerint; ubi eis divinitùs demonſtratur, ſi attendere volunt, tam iniquè tunc illos, "ab Eccleſiæ unitate præciſos, quam iniquè nunc clamant à ſe "Maximianiſtas Schiſmata feciſſe: ex quorum tamen numero "quos jam plenarii Concilii ſui auctoritate damnaverant, in "ſuis honoribus plenè receperunt; baptiſmum, quem damnati, "& excluſi dederunt, acceptaverunt: & videant, quam ſtulto corde reſiſtant paci Eccleſiæ toto orbe diffuſæ; cum iſta faciant pro parte Donati, neque ſe iſtorum, quos ita receperunt, communione, propter intuitum pacis, contaminari "dicant, & nos comdemnent, id eſt, Eccleſiam Catholicam, "etiam in extremis terrarum partibus conſtitutam, per eorum "communionem inquinatam, quos tunc accuſantes convincere "nequiverunt."

Ex

Digitized by Google

Catholici utuntur argumento adversùs Donatiſtas ex proprio ipſorum facto.

Ex Canone 3. jam relato conſtat, Patres Africanos petiiſſe à Judicibus publicis, ut diligenter annotarent, quid cum Maximianiſtis ad Donatiſtas revertentibus ageretur in parte donati. Cum autem reperiſſent, quod ex Maximianiſtis, quos apertâ proprii Concilii auctoritate condemnaverant, poſtea in propriis honoribus plenè ſuſciperent: Et baptiſmum quem damnati & excluſi dederant, acceptarent, voluere Patres, ut mitterentur in Provincias, qui hunc agendi modum Donatiſtarum publicarent: ut. hoc pacto, populo oſtenderetur, quam injuſtè Eccleſiam Cttholicam arguant Donatiſtæ; ob id quod è Donatiſtis, quos pro ſchiſmaticis habet, reverentes in ſuis honoribus ſuſcipiat; & baptiſmum apud Donatiſtas ſuſceptum probet; cum idem ipſi Donatiſtæ in Maximianiſtis ad ſe revertentibus probent.

De hoc Catholicorum argumento ex proprio Donatiſtarum facto formato & populo propoſito agit etiam S. Auguſtinus; illudque penè eodem, quo hoc Canone expreſſum eſt, proponit; additque: "Plurimi confun-" debantur, & manifeſtâ veritate erubeſcentes corrigeban-" tur, ſolito crebrius, & multò magis ubicumque ab eorum (Donatiſtarum) ſævitia reſpirabat aliquanta libertas.

Can. VI. in Cod. 70. "Præterea cum de quorumdam Cle-" ricorum, quamvis erga uxores proprias incontinentia refer-" retur: Placuit, Epiſcopos, & Presbyteros & Diaconos ſe-" cundum priora ſtatura etiam ab uxoribus continere; quod " niſi fecerint, ab Eccleſiaſtico removeantur officio. Cæteros " autem Clericos ad hoc non cogi, ſed ſecundùm uniuſcujuſ-" que Eccleſiæ conſuetudinem obſervari debere".

Refert hunc Canonem Gratianus ex Concilio Carthaginenſi V. *diſt.* 28. *can.* 4. Ubi notant Correctores R. quod poſt finalia verba, "in Codicibus (Decreti Gratiani) im-" preſſis hæc ſequebantur: CONTRA MARTINUS PAPA *Si Lector viduam duxerit*, UT SUPRA LEGITUR; SED ILLUD UBI NECESSITAS, URGET. " Quæ ſunt expuncta, inquiunt, quia in vetuſtis codicibus non habentur, aut ſunt adſcripta ad marginem." Hìc obſerva, quod ſæpius notant Critici, notas marginales incuriâ librariorum, aut exſcriptorum in textum irrepere; idque non rarò cum ſenſûs ipſius alteratione.

Notæ marginales interdum per incuriam in textum irrepunt.

Pro ſenſu Canonis repete notata ad Canonem 25. Codicis, qui & huic omninò ſimilis eſt. Can.

Digitized by Google

Can. VI. in Cod. 71. "Ut nemini ſit facultas, relicta
„ principali cathedra ad aliquam Eccleſiam in dœceſi conſtitu-
„ tam ſe conferre, vel in re propria diutiùs quam oportet con-
„ ſtitutum, curam, vel frequentationem propriæ Cathedræ negli-
„ gere." Aut ut legitur in Codice Græcorum:" vel de re propria
„ pluſquam oportet ſollicito, propriæ Sedis curam & ſollicitu-
„ dinem negligere.

Grat. 7. *q.* 1. *Can.* 21. Vide infra ad Canonem 15. Sardicenſem.

De rebaptizandis dubiè baptizatis.

Can. VII. in Cod. 72. "Placuit de infantibus quoties non
„ inveniuntur certiſſimi teſtes, qui eos baptizatos eſſe ſine du-
„ bitatione teſtentur, neque ipſi ſunt per ætatem de traditis ſibi
„ Sacramentis idonei reſpondere, abſque ullo ſcrupulo eos eſſe
„ baptizandos, ne iſta trepidatio eos faciat Sacramentorum pur-
„ gatione privari. Hinc enim legati Maurorum, fratres noſtri,
„ conſuluerunt: quia multos tales à barbaris redimunt."

Clauſula à Gratiano addita.

Grat. *diſt.* 4. *conſ. can.* CXI. additque ex Concilio Carthaginenſi V. "Similiter & de Eccleſiis, quoties ſuper earum con-
„ ſecratione hæſitatur, agendum eſt: id eſt, ut ſine ulla trepi-
„ datione conſecrentur." Verum diligenter notant Correctores
Rom. "Hæc abſunt à Codice Regio hujus Concilii, à 72. Car-
„ thaginenſi Canone græco, à Wormatienſi & Burchardo."

Forma baptizandi ſub conditione olim fuit ignota.

Hoc unum circa præſentem Canonem notandum, nullam hîc fieri mentionem cautelæ, de qua in Cap. 2. ¤ de baptiſmo; & in omnibus modernis Ritualibus, cùm de dubiè baptizato rebaptizando agitur, ſolicitè inculcatur: "Si baptizatus es, non
„ te baptizo: ſed ſi nondum baptizatus es, ego te baptizo &c."

Nec hanc diſciplinam Africana dumtaxat Eccleſia, ſed & Romana ſecuta fuit, ut conſtat ex S. Leone; qui interrogatus à Ruſtico Epiſcopo Narbonenſi, "utrum parvuli ab hoſtibus capti,
„ & non ſe ſapiunt baptizatos, ſed ſciunt ſe aliquoties ad Eccle-
„ ſiam à parentibus ductos, poſſint vel debeant, cum ad Roma-
„ niam venerint, baptizari? Reſpondet; qui autem poſſunt
„ meminiſſe, quod ad Eccleſiam veneniebant cum parentibus
„ ſuis; poſſunt recordari, an quod parentibus dabatur, accepe-
„ rint. Sed ſi hoc etiam ab ipſorum memoria alienum eſt, confe-
„ rendum eis videtur, quod collatum eſſe neſcitur: quia non te-
„ meritas intervenit præſumptionis, ubi eſt diligentia pietatis.
Epiſt. 1. *inquiſit.* 17. Et pluribus verbis reſcribit, & exponit

Digitized by Google

in Epiſtola ad Neonam Ravennatem Epiſcopum: " Quoniam, ,, ait, non poteſt in iterationis crimen venire, quod factum ,, eſſe omnino neſcitur." *Epiſt.* 135. *edit. Quenellii.* Gratianus *diſt.* 4. *de conſer. Can.* 112.

Quin & poſt tempora Alexandri III. diſciplinam ſimpliciter baptizandi dubiè baptizatos ſuperſtitem fuiſſe in Anglia, docent nos Synodus Eboracenſis 1195. Can. 4. & Londinenſis 1200. *Can.* 3. quo poſtremo dicitur: " De baptiſmate ſi dubitetur, ,, Sacrorum Canonum ſtatuta ſequentes, ſtatuimus ut confera- ,, tur: quia non dicitur iteratum quod non ſcitur fuiſſe collatum. ,, Ideoque baptizentur expoſiti, de quorum baptiſmo dubita- ,, tur; ſive inveniantur cum ſale, ſive ſine ſale."

At poſt relatum Alexandri III. Decretum in Decretales Gregorii IX. ſenſim generaliter dicta formula ſub conditione baptizandi invaluit; & in Theologiam Scholaſticam intravit. Fatendum tamen, hujus aliquod veſtigium ſæculo VIII. occurrere in conſtit. Iſaac Lingonenſis.

Can. VIII. in Cod. 73. Placuit ut dies venerabilis paſchæ ,, formatarum ſubſciptione omnibus intimetur: dies verò Con- ,, cilii idem ſervetur, qui in Hipponenſi Concilio conſtitutus ,, eſt, id eſt X. Kalendas ſeptembris. Et ſcribendum ad ſingu- ,, larum quarumcumque provinciarum Primates, ut quando ,, apud ſe Concilium congregant, iſtum diem non impediant.

Grat. *diſt.* 3. *de conſec. Can.* 24. ſed ab originali, & etiam à græco nonnihil recedens, ut notatur in emendatione R.

Solicitudo Patrum ut Paſcha ubique eodem die celebraretur.

Quam olim ſolliciti fuerint Patres, ut ſolemnitas Paſchalis uno eodemque die per omnes Eccleſias celebraretur, abundè indicant Epiſtolæ Paſchales, quibus futurus dies Paſchatis Epiſcopis indicabatur; qui deinde populo in feſto Epiphaniæ à Diacono denuntiabatur; qui mos ad nos uſque pene deſcendit, ut teſtantur Libri Rituales. Et quidem in Sacerdotali Romano Venetiis impreſſo an. 1597. iſta denuntiatio legitur & cantatur. Eumdem in finem inventus cyclus Paſchalis; de quo vide citatos in gloſſario de Freſne Verbo ,, *ciclus Paſchalis.*

Interceſſor datus vacantis Eccleſiæ ad eam eligi nequit.

Can. IX. in Cod. 74. " Item conſtitutum eſt, ut nulli inter- ,, ceſſori licitum ſit Cathedram, cui interceſſor datus eſt, qui- ,, buſlibet populorum ſtudiis vel ſeditionibus retinere: ſed dare ,, operam ut intra annum eiſdem Epiſcopum provideat: Quod ,, ſi neglexerit: anno exempto (vel ut in aliis legitur, *expleto*) "inter-

Digitized by Google

„ interventor alius tribuatur." Grat. 7. *q.* 1. *Can.* 22.

Interceſſor hìc vocatur Epiſcopus, qui Eccleſiæ vacanti à Metropolitano præficiebatur, ut Civium animos pro eligendo Antiſtite in concordiam revocaret. Hæcque diſciplina non in Africa dumtaxat, ſed & in aliis Provinciis per aliquot ſæcula in uſu fuit. Et quidem hujuſmodi Interceſſoris ſub nomine Viſitatoris ſæpius in ſuis Epiſtolis meminit S. Gregorius, & ſignanter *Lib.* 11. *Epiſt.* 19. ad Benenatum Viſitatorem Eccleſiæ Cumanæ; ubi & quod ejus ſit munus proponit: "Aſſiduis adhor„ tationibus Clerum plebemque ejuſdem Eccleſiæ admonere te „ volumus, ait, ut remoto ſtudio diverſarum partium, uno eo„ demque conſenſu talem ſibi præficiendum expetant Pontifi„ cem, qui & tanto miniſterio dignus valeat reperiri & à vene„ randis Canonibus nullatenus reſpuatur." Quin & ſeculo IX. hanc in his partibus diſciplinam ſuperſtitem fuiſſe, evincit Epiſtola Hincmari Remenſis, qua Hedenulplum Laudunenſem Epiſcopum rogat, ut Viſitatoris officio fungatur in electione Epiſcopi Cameracenſis. Extat Tom. 8. Concil. p. 1867. Et p. 1871 refertur allocutio Viſitatoris Epiſcopi ad Clerum & plebem electionis causâ congregatam.

Quis ſit interceſſor.

Can. X. in Cod. 75. "Ab Imperatoribus, univerſis viſum „ eſt, poſtulandum propter afflictionem pauperum, quorum „ moleſtiis ſine intermiſſione fatigatur Eccleſia, ut defenſores „ eis adverſus potentias divitum cum Epiſcoporum proviſione „ delegentur."

Defenſores pauperum.

Hìc patet Patrum cura pro pauperibus: quos meritò Epiſcopi & Paſtores æmulabuntur; eorum defenſionem ſuſcipiendo.

Can. XI. in Cod. 76. "Item placuit ut quotieſcumque Con„ cilium congregandum eſt, Epiſcopi, qui neque ætate, neque „ ægritudine, neque aliqua graviori neceſſitate impediuntur, „ competenter occurrant, & Primatibus ſuarum quarum„ que provinciarum intimetur, ut de univerſis Epiſcopis vel „ duæ, vel tres turmæ fiant, ac de ſingulis turmis viciſſim, „ quotquot electi fuerint, ad diem Concilii inſtantiſſimè oc„ currant. Quod ſi non potuerint occurrere, excuſationes ſuas in „ tractatoria conſcribant, vel ſi poſt adventum tractatoriæ ali„ quæ neceſſitates repentè forſitan ortæ fuerint, niſi rationem im-

Quomodo deſignandi Epiſcopi ad Synodum generalem Africæ?

Digitized by Google

" pedimenti ſui apud eundem Primatem reddiderint, Eccleſiæ "ſuæ communione debere eſſe contentos."

Error Gratiani. Grat.*diſt.* 18. *Can.* 10. ſed nonnullis omiſſis; & nonnullis aliter quam in Codice relatis; uti notant Correctores R. Qui inter alia obſervant, malè legiſſe *litteratoriè* pro *tractoria*; multiſque ibidem inquirentes, quid *tractoria*, vel ut in quibuſdam exemplaribus legitur, *tractatoria* epiſtola ſignificet.

Novum genus excommunicationis hic inſinuatur. Cæterum monet Balſamon, " hìc notari novum excommuni-,, cationis genus. Alii enim Canones, ait, accipiunt excom-,, municationem; quod quidem attinet ad Epiſcopos ut nihil ſa-,, cerdotale obeant, præſens autem Canon eos à Sacro Miniſte-,, rio non impedit, ſed ſeparat à reliquorum fratrum Com-,, munione."

Et ſanè juſtum eſt, eos à Confratrum communione arceri, qui Coepiſcoporum Conventum reſpuerunt.

Can. XII. in Cod. 77. Agit de quodam Creſconio, ut per Primatem ſuum moneatur ad proximam univerſæ Africæ Synodum accedere: ſi autem venire neglexerit, ſciat adverſus ſe ferendam ſententiam.

In electione Epiſcopi vota laicorum concurrunt. Can. XIII. in Cod. 78. Mittuntur quidam Africani Epiſcopi, quorum unus erat Auguſtinus, ut ſedarent turbas exortas in Eccleſia Hipponienſi, non cui præfuit Auguſtinus, ſed Equitius, ob vitam facinoroſam depoſitus (erant enim in Africa duæ Hippones) utque in locum Equitii, *cum omnium voto eis Epiſcopus ordinetur*. Obiter hìc nota, in Africa in electione Epiſcoporum vota fidelium laicorum concurriſſe.

Clericus laborans infamiâ debet ſe quamprimum purgare. Can. XIV. in Cod. 79. " Rurſus conſtitutum eſt, ut quoties ,, Clericis convictis, & confeſſis in aliquo crimine, vel propter ,, eorum, quorum verecundiæ parcitur, vel propter Eccleſiæ ,, opprobrium, aut inſolentem inſultationem hæreticorum, at-,, que gentilium, ſi fortè cauſæ ſuæ adeſſe voluerint, & innocen-,, tiam ſuam aſſerere, intra annum excommunicationis hoc fa-,, ciant: ſi vero intra annum cauſam ſuam purgare contempſe-,, rint, nulla eorum vox poſtea penitus audiatur."

Grat. 11. *q.* 3. *can.* 36.

De quibus Clericis agatur? Notat hìc Zonaras, quod Canon Clericos, de quibus agitur, *convictos* appellavit, non quia manifeſtò obnoxii criminibus tenerentur; *convictos* enim pœna depoſitionis illic ſequuta eſſet; ſed quod extarent indicia facinoris, ex quibus merito communionis privatione mulctati ſunt. Ex

Digitized by Google

Ex hoc Canone diſcimus, quam ſoliciti fuerint Patres, ut Clerici infamiâ criminis laborantes, & functionibus Eccleſiaſticis addicti, quam primum ſe à criminis ſuſpicione liberare ſatagant: Nam ut ait S. Auguſtinus, "duæ res ſunt conſcientia & "fama. Propter nos, conſcientia noſtra ſufficit nobis: propter "alios fama neceſſaria eſt Conſcientia tibi; fama proximo tuo." *Serm.* 1. *de vita comm. Cler.*

Ratio Canonis.

Can. XV. in Cod. 80. "Item placuit, ut ſi quis de alterius Mona-„ſterio repertum vel ad Clericatum promovere voluerit, vel in „ſuo Monaſterio majorem Monaſterii conſtituerit; Epiſcopus qui „hoc fecerit, à cæterorum communione ſejunctus ſuæ tantùm „plebis communione contentus ſit, & ille neque Clericus, ne-„que Præpoſitus perſeveret."

Epiſcopus ex Monaſterio alterius diœceſis Monachum accipere non poteſt.

Refertur à Gratiano *diſt.* 58. *can.* 2. & quidem in editione Decreti anni 1515. 1550. item 1572. poſt hæc verba: *vel in ſuo Majorem Monaſterii conſtituere,* ſequitur: *ſine licentia Abbatis & Monachorum.* Unde Gloſſa caſum Canonis exprimens ait: "Dicitur in hoc Canone, quod Epiſcopus non poteſt alienum „Monachum promovere ad Clericatum, vel facere Abbatem „in ſuo Monaſterio, niſi de voluntate proprii Abbatis."

In Decreto Gratiani aliqua addita.

Verum in editione Gratiani correcta, prædicta verba eſſe expuncta, monent correctores; "quia abſunt, à Concilio Car-„thaginenſi & Africano, & pleriſque vetuſtis Gratiani Codi-„cibus." Ut proinde veriſimile ſit, à recentiore manu adjecta eſſe, ut Canonem ad ſui temporis diſciplinam inflecteret.

Cæterum evidens eſt, in præſenti Canone hoc unicè caveri, ne Epiſcopus è Monaſterio alteriùs Diœceſis Monachum ad Clericatum, aut ſui Monaſterii Præfecturam aſſumat ſine dimiſſoriis Epiſcopi ſub quo illud Monaſterium eſt ſitum; ut rectè exponit Balſomon: Adeoque, idem hîc de Monachis conſtitui, quod ſupra de clericis decretum fuit. Et ſanè, juxta temporis illius diſciplinam, ut etiam hîc obſervat Balſamon, Monacho, de ſuo Monaſterio ad aliud migrare volenti, Epiſcopi dimiſſoriis magis opus erat, quàm Monaſterii Præfecti: quod *Epiſcopis magis ſubjecti ſunt Monachi, quam Monaſteriorum Præfectis.* Vide infrà ad *Can.* 4. *Calchedonenſem.*

Senſus Canonis.

Can. XVI. in Cod. 81. "Item conſtitutum eſt ut ſi quis Epi-„ſcopus hæredes extraneos à conſanguinitate ſua, vel hæreticos „etiam conſanguineos, aut paganos Eccleſiæ prætulerit, ſaltem „poſt

Anathema poſt mortem dicitur Epiſcopo, cujus bona

Digitized by Google

ad hæreticos perveniunt. „ poſt mortem anathema ei dicatur, atque ejus nomen inter „ Dei Sacerdotes nullo modo recitetur. Nec excuſari poſſit, ſi „ inteſtatus deceſſerit, quia utique debuit factus Epiſcopus rei „ ſuæ ordinationem congruam ſuæ profeſſioni nequaquàm differre." Hujus Canonis auctoritate uſi ſunt impugnatores *trium Capitulorum* in Synodo V. ut evincerent Theodorum Mopſueſtenum poſt mortem ut hæreticum poſſe damnari.

Quid ſit nomen inter Dei Sacerdotes non recitari. Pro intellectu horum verborum, *atque ejus nomen inter Dei Sacerdotes nullo modo recitetur*, notandum, quod nomina, præſertim Epiſcoporum, in communione Eccleſiæ mortuorum referrentur in certas tabulas, quas *Diptycha* dicebant, ut tempore Sacrificii publicè recitarentur, & eorum memoria fieret. Qui autem de hæreſi, aut ſchiſmate aliovè crimine erant convicti, aut multum ſuſpecti, vel in diptycha non referebantur, aut relati delebantur: atque ita ab Eccleſiæ communione, etiam poſt vitam, abſcindi videbantur. Hinc in edicto Juſtiniani de Fide orthodoxâ inter acta Synodi V. de Theodoro Mopſueſteno legitur: *Deleverunt è Sacris Eccleſiæ Diptychis ejus nomen.* Vide plura in Gloſſario Caroli Du Freſne Verb. *Diptycha*.

Can. XVI. in Cod. 82. "Item placuit ut de manumiſſionibus in Eccleſia celebrandis ab Imperatore petatur."

Altaria in memoriam Martyrum condita; ſi nulla ibi ſint reliquiæ, evertenda. Can. XVII. in Cod. 83. "Item placuit ut altaria quæ paſſim per agros, & per vias, tamquam memoriæ Martyrum „ conſtituuntur, in quibus nullum corpus, aut reliquiæ Martyrum conditæ probantur, ab Epiſcopis, qui locis eiſdem „ præſunt, ſi fieri poteſt, evertantur; ſi autem hoc per tumultus populares non ſinitur, plebes tamen admoneantur, ne illa „ loca frequentent, ut qui rectè ſapiunt, nullà ibi ſuperſtitione „ devincti teneantur: & omnino nulla memoria Martyrum probabiliter acceptetur, niſi ubi corpus aut aliquæ reliquiæ, ſunt „ aut origo alicujus habitationis, vel poſſeſſionis vel paſſionis fideliſſimâ origine traditur. Nam quæ per ſomnia & per inanes quaſi revelationes quorumlibet hominum ubicumque conſtituuntur altaria, omni modo reprobentur."

Grat. *diſt.* 1. *de conſec. Can.* 26.

Oſtendit Canon, I. Martyrum reliquias, eorumque memorias hoc tempore Patribus in honore fuiſſe. II. Patribus jam pridem probatum fuiſſe modernum Eccleſiæ ritum, Sanctorum reliquias altaribus includendi. III. Patribus perſuaſum fuiſſe, haud

Digitized by Google

haud facilè deferendum eſſe privatorum revelationibus IV. Patres credidiſſe, nonnumquam in externo cultu aliqua eſſe toleranda ſive diſſimulanda, ad evitandum populi commotionem, & tumultum.

Can. XVIII. in Cod. 84. "Item placuit ab Imperatoribus „glorioſiſſimis peti, ut reliquiæ idololatriæ non ſolum in ſimu- „lacris, ſed in quibuſcumque locis vel lucis, vel arboribus „omni modo deleantur." *Reliquiæ idololatriæ evellendæ.*

Non ſolum his, ſed & aliis Patrum poſtulatis, de quibus ſupra, Imperatorem Honorium annuiſſe manifeſtat ejus Conſtitutio anni 408. relata in *l.* 19. *Cod. Theod. de paganis*; & extat apud Baronium ad an. 408. *Poſtulatis Patrum annuit Imperator.*

Hac conſtitutione, voluit Honorius; Primò, ut templorum annonæ his detractæ annonis militaribus deputentur. II. ut ſimulacra, quibus adhuc cultus impendebatur, non tantum in templis; verùm ubicumque ea eſſent (veluti in *lucis* & *arboribus*, quod hoc Canone ab Imperatore petendum decreverunt Patres Africani) evellerentur. III. ut *aræ* ubique deſtruerentur IV. ut *templa publica* uſibus publicis vindicarentur: In poſſeſſionibus Principis conſtituta, ad alios uſus transferantur: in privatorum fundis ſeu agris extantia deſtruantur: Quæ petitioni Patrum, de qua in Canone 61. reſpondent. V. *Convivia* & ludos gentilitios prohibet: quod poſtulandum Patres cenſuerant Canone 62.

Poſthæc ſanctionem ſuam his verbis concludit: "Epiſcopis „quoque locorum hæc ipſa prohibendi Eccleſiaſticæ manus „tribuimus facultatem; Judices autem 20. librarum auri pæ- „nâ conſtringimus, & pari formâ officia eorum, ſi hæc eorum „diſſimulatione fuerint neglecta." *Vult ut Epiſcopi & Magiſtratus evellendis ritibus gentilium allaborent.*

Quam eſſet optandum, ut & hodie Epiſcopi & Magiſtratus, quod & poſterioribus Canonibus & legibus ſæpius injunctum, ſedulò alloborarent evellendis, quæ nimium proh dolor! in populo frequentantur, è gentilitate ad Chriſtianos derivatis ſuperſtitionibus!

Can. XIX. in Cod. 85. Vult, ut ab Epiſcopo Carthaginenſi, tamquam totius Africæ Primate, cum opus fuerit, omnium Epiſcoporum nomine dictentur & ſubſcribantur litteræ. *Epiſcopus Carthaginenſis omnium nomine Litteris Synodalibus ſubſcribit.*

Hìc rurſus elucet Epiſcopi Carthaginenſis per Africam Primatia.

Digitized by Google

§. VIII.

Canones Synodi Carthaginenſis anni 402.

Præcedentium Synodorum decreta probantur.

IN Codice Africano ſequitur Concilium Glorioſiſſimis Imperatoribus Arcadio & Honorio Auguſtis V. Conſulibus id eſt an. 402. ſexto Kalendas ſeptembris in civitate Milevitana celebratum: Unde & *Milevitanum* Concilium vocatur.

In præfatione dicitur, relecta fuiſſe, & ab Epiſcopis prolata Decreta, "quæ jam dudum vel in Hipponenſi Synodo firmata „ ſunt, vel poſtmodum meliori apud Carthaginem Concilio de„ finita:" Deinde ſequuntur ſex Canones.

Can. I. in Cod. 86. Declarat, inter Epiſcopos eum eſſe Primatem ſeu Primum, qui prius fuit ordinatus. "Hic ordo, aiunt, & à Pa„ tribus, & à Majoribus ſervatus eſt, & nobis Deo propitio ſer„ vabitur, ſalvo etiam jure Primatûs Numidiæ & Mauritaniæ." Additur in Codice græco: *ex Indice & matricula Numidæ*. Hunc Canonem compendioſè ita reddit Ferrandus Diaconus tit. 78. " Ut nullus Epiſcopus prioribus ſuis ſe audeat anteponere."

Primas in Eccleſia Africana quis?

Occaſionem Canoni dedit altercatio de Primatu Numidiæ exorta inter Victorinum, & Xantippum, de qua Auguſtinus in epiſtola 59. ad Victorinum. Prætendebat enim Xantippus, quem *ſenem* vocat Auguſtinus, inter reliquos Numidiæ Epiſcopos jus Primatûs titulo prioritatis Ordinationis; illudque Patres Milevitani Concilii juxta Eccleſiæ Africanæ morem eidem adjudicarunt.

De Eccleſia enim Africana id ſpeciale annotandum eſt; in Provinciis Africanis urbes Metropolitanas non habuiſſe Metropolitanos ſive Primates Eccleſiaſticos, ut habebant cæteræ per orbem Metropoles, ſed urbes illas Primates habuiſſe, quæ habebant ſeniorem in Provincia Epiſcopum. Hinc de Primatibus Africæ loquens Leo IX. Epiſt 4. ad Petrum & Joannem Epiſcopos ait: "In ſingulis ejus (Africæ) Provinciis antiquitus „ Primates inſtituebantur non ſecundum potentiam alicujus ci„ vitatis, ſed ſecundum tempus ſuæ ordinationis."

Cum verò ex hac diſciplina, prima Sedes nunc apud hanc, nunc apud illam Urbem eſſet, ut Archivum Provinciæ meliùs conſervaretur,

Can. II.

Digitized by Google

Can.II. "Placuit omnibus Epiſcopis, qui in hoc conſub-„ſcripſerunt, ut Matricula & archivus Numidiæ, & apud pri-„mam Sedem ſit, & in Metropoli, id eſt Conſtantina." *Senſus Canonis.*

Id eſt, ait A Marca in diſſertatione de Primatibus §. 3. "ut „regeſta Provinciæ & in Urbe Metropoli conderentur (ipſæ „fortaſſis autenticæ litteræ) ubi tutior erat cuſtodia, tum etiam „in prima Sede (exempla fortaſſe litterarum) ut primæ Sedis „Epiſcopo parata eſſent ad manum, ne in hac parte à Metro-„poleos Epiſcopo penderet." Hæc ille.

Can.III." in Cod.87. De Quodvultdeo etiã Centurienſi quo-„niam adverſarius ipſius cum ſe petiiſſet introduci ad Concilium „noſtrum, interrogatus utrum cum eo vellet apud Epiſcopos „experiri, primò promiſerat, & alia die reſpondit hoc ſibi non „placere, atque diſceſſit: placuit omnibus Epiſcopis, ut nul-„lus eidem Quodvultdeo communicet, donec cauſa ejus qua-„lem potuerit terminum ſumat. Nam adimi ei Epiſcopatum, „antequam cauſæ ejus exitus appareret, nulli Chriſtiano jure „videri potuiſſet." Hic Canon refertur à Raymundo *in Cap.* 1. ✠ *de judiciis*, ſed verbis quibuſdam omiſſis, & quibuſdam im-mutatis & additis; quæ exhibent diſciplinam temporibus hujus Synodi planè ignotam.

Ita pro his verbis: *ut nullus eidem Quodvultdeo communicet*, DONEC CAUSA EJUS, QUALEM POTUERIT, TERMINUM SUMAT (vel ut eſt apud Græcos: *donec ejus negotium finem acceperit*) Raymundus hæc ſuppoſuit: *Placuit ut nullus eidem communicet*, DONEC SATISFACTIONE PRÆMISSA FUERIT ABSOLUTUS: Quibus verbis apertè inſinuat diſciplinam, quæ circa ſua tempora invaluerat, ut excommunicatus ob contumaciam, abſolvatur datâ cautione judicio ſiſti; quæ diſciplina ætate Patrum ignota fuit; remanebatque excommunicatus uſque quo negotium finem accepiſſet; nec antea abſolvi poterat. Vide Cujatium ad citatum Cap. 1.

"Can. IV. in Cod. 88. De Maximiano autem Bagaienſi, "& ad eum, & ad ipſam plebem placuit de Concilio litteras "dari, ut & ipſe ab Epiſcopatu diſcedat, & illi ſibi alium re-"quirant." *Quis maximianus cujus meminit Canon?*

Maximianum, cujus hìc ſit mentio, non *Bagaienſem*, ſed *Vagienſem* Epiſcopum fuiſſe monet Baronius ad annum 402. adeoque in Canone pro, *Bagaienſi*, legendum eſſe, *Vagienſi*; eumque

Digitized by Google

non eſſe Maximianum de quo S. Auguſtinus *Lib.* 3. *contra Creſconium c.* 43. ſed eum, qui ex Donatiſtarum Schiſmate ad Eccleſiam reverſus, cùm à populo Vagienſi haud pacificè reciperetur, *pacis* causâ Epiſcopatu cedere voluit; eaque de cauſa ad hanc Synodum literas dedit; quæ ſanctum ejus propoſitum laudavit; abdicationemque probavit: atque in ejus locum Caſtorius Frater Maximiani ordinatus fuit: ad quem extat epiſtola SS. Alypii & Auguſtini 69. ubi de Maximiano *pacis* ergo ſe abdicante, hæc ab omnibus Eccleſiæ Paſtoribus meritò notanda, habentur: "Longè eſt glorioſiùs, Epiſcopatus ſarcinam propter "Eccleſiæ vitanda pericula depoſuiſſe, quam propter regenda "gubernacula ſuſcepiſſe. Ille quippè ſe honorem ſi pacis ratio "pateretur, dignè accipere potuiſſe demonſtrat, qui acceptum "non defendit indignè."

Epiſcopatus pacis causâ dimittendus.

Quandoquidem, ut ſupra monuimus, Africana diſciplina Primatum Provinciæ ſeniori in Ordinatione deferret, ne dubium ſuper prioritate Ordinationis forſan exoriri poſſet,

Canone V. in Cod. 89. "Placuit ut quicumque deinceps ab "Epiſcopis ordinantur per Provincias Africanas, litteras accipiant ab ordinatoribus ſuis manu eorum ſubſcriptas continentes "Conſulem & Diem: ut nulla altercatio de poſterioribus vel "anterioribus oriatur."

Can. VI. in Cod. 90. "Item placuit, ut quicumque in "Eccleſia vel ſemel legerit, ab alia Eccleſia ad Clericatum "non teneatur."

Qui ſemel Clero eſt adſcriptus recedere nequit.

Grat: *diſt:* 2. *Can.* 8. qui erroneè pro, *vel ſemel legerit*, ponit *vel ſemel elegerit*, ut etiam notat Correctio R.

Hìc rurſus apparet, quàm arcto vinculo Clericus adſtringeretur Eccleſiæ, cujus ſervitio jam ſemel eſſet adſcriptus: Quamque puriori Patrum diſciplinæ contrariæ ſint hodiernæ Clericorum de una ad aliam Eccleſiam modo pinguiorem aut commodiorem decurſationes.

Prædictis Canonibus ſubjicitur Synodus Glorioſiſſimo Imperatore Theodoſio Auguſto & Rumorido V. Conſ. (id eſt anno 403) IX. Lalendas Septembris Carthagine in Baſilica regionis ſecundæ celebrata.

De hac Synodo refertur dumtaxat, quod auditi ſint legati ad Anaſtaſium Papam jam pridem ſuper receptione Donatiſtarum ex Africa miſſi: ſed quid retulerint non dicitur.

Item in eadem Synodo: Decretum eſſe, ut Epiſcopi amore

unitatis Eccleſiaſticæ ſinguli in ſua civitate cum Donatiſtarum Præpoſitis convenirent, iiſque dicerent: "convenimus vos ex "Concilii noſtri Catholicâ authoritate miſſi, de veſtrâ correctio-"ne gaudere cupientes, conſiderantes Domini charitatem, qui "dixit, *beati pacifici, quia ipſi filii Dei vocabuntur*, & admonuit "per prophetam etiam in his, qui dicunt ſe fratres noſtos non "eſſe, dicere nos debere, *fratres noſtri eſtis*. Hanc ergo pacifi-"cam ex charitate venientem commonitionem noſtram con-"temnere non debetis: ut ſi quid veritatis habere vos arbitra-"mini, non dubitetis adferre, id eſt, ut congregato veſtro Con-"cilio deligatis ex vobis, quibus cauſam aſſertionis veſtræ com-"mittatis: ut & nos poſſimus hoc facere, ut etiam de noſtro "Concilio deligantur, qui cum eis, quos delegeritis, conſtituto "loco, & tempore quidquid quæſtionis eſt, quod veſtram à "nobis ſeparat communionem, cùm pace diſcutiant, & tandem "aliquando adjuvante Dño Deo noſtro, finem veternoſus error "accipiat, ne propter animoſitatem hominum infirmæ animæ, "& ignari populi ſacrilegâ diſſenſione diſpereant."

Epiſcopi Vnitati Eccleſiæ allaborare debent.

Hujus amicæ tentatæ ac oblatæ collationis meminit S. Auguſtinus *l.* 3. *contra Creſconium c.* 45.

Pacificam collationē reſpuunt Donatiſtæ.

Cum verò tractatum reſpuerent Donatiſtæ, neque veritati aures præbere vellent; ſed quaſi in furorem ac rabiem verſi, majores, quam prius, in Catholicos violentias exercerent, Patres Africani ex Synodo Carthaginenſi anno 404. XII. kalendas julias ad imperatores deputarunt Theaſium & Evodium contra Donatiſtas cum commonitorio, quod in Codice Africano cap. 93. conficit.

Patres Africani præſidium Imperatorū contra Donatiſtas expetunt.

Hoc commonitorio Imperatoribus unitatis ſtudium commendant, & pænas adverſus Donatiſtas ſanciri expetunt; præſidiumque adverſus eorum furorem depoſcunt; atque inter cætera ajunt: "Donatiſtæ pacifica collatione ſpretâ ad immanes „violentias ſunt converſi, ita ut multos Epiſcopos multoſque Clericos (ut de Laicis taceamus) inſidiis oppreſſe-„rint, & Eccleſias etiam aliquas invaſerint, aliquas invadere „pertentaverint: ipſorum jam Clementiæ eſt conſulere, ut „Eccleſia Catholica, quæ eos religioſo utero in Chriſto genuit „& fidei firmitate nutrivit, etiam eorum proſpectione muniatur, „ne temerarii homines, religioſis temporibus, infirmos populos „terrendo prævaleant: quoniã ſeducendo depravare nõ poſſunt."

His Patrum poſtulatis obſequentes Imperatores legem, adver-

Digitized by Google

Imperatores poſtulatis annuunt. ſus Donatiſtarū tumultus promulgarunt; quæ refertur in *l.* 38. *Cod Theod de hæreticis*: ut ibidem doctè notat Jacobus Gothofredus.

Poſt hæc ſubjungunt: "Simul etiam petendum, ut illam "Legem, quæ à religioſæ memoriæ eorum patre Theodoſio ,, de auri libris decem in ordinatores, vel ordinatos hæreticos, ,, ſeu etiam in poſſeſſores, ubi eorum congregatio deprehenditur, promulgata eſt, ita deinceps confirmari præcipiant, ut ,, in eos valeat, contra quos propter eorum inſidias Catholici ,, provocati conteſtationem depoſuerint, ut hoc ſaltem terrore ,, à ſchiſmatica vel hæretica pravitate deſiſtant, qui conſideratione æterni ſupplicii emendari corrigique diſſimulant.

Pœnas expoſcunt contra Donatiſtas.

Lex illa Theodoſii Senioris, quam innovari petunt Patres Africani refertur in *l.* 21. *Cod. Theod. de hæreticis*: eamque anno ſequenti ad Donatiſtas extenderunt Theodoſius Junior & Arcadius *l.* 39. *Cod. Theod. de hæreticis*; cujus legis ſæpiùs meminit Auguſtinus; ac præcipuè epiſt. ad Bonifacium: in qua latè occaſionem hujus latæ legis proſequitur; unàque oſtendit, Charitatis Doctor, quantâ animi manſuetudine Donatiſtas fuerit complexus: Deinde quàm conveniens fuerit convertendis Donatiſtis, hæc legum promulgatio: "quoniam multi per ,, illas correcti ſunt, & quotidiè corriguntur; & ſe eſſe correctos ,, atque ab illa furioſa pernicie liberatos gratias agunt. Et qui ,, oderant diligunt, moleſtaſque ſibi fuiſſe ſaluberrimas Leges, ,, quantum in inſania deteſtabantur; tantum receptâ ſanitate gratulantur, & in reſiduos, cum quibus fuerant perituri, jam ,, ſimili dilectione nobiſcum ut pariter inſtemus, ne illi pereant, ,, excitantur."

Legem pœnalem laudat Auguſtinus.

Petitur ut ab acquiſitione bonorum excludantur Donatiſtæ.

Poſthæc indicarunt Patres Africani etiam & illud petendum "ut lex quæ hæreticis vel ex donationibus, vel ex teſtamentis "aliquid capiendi, vel relinquendi denegat facultatem ab eorum "quoque pietate hactenus repetatur, ut eis relinquendi, vel "ſumendi jus adimat, qui pertinaciæ favore cæcati in Donatiſtarum errore perſeverare voluerint. Cæterum illis, qui conſideratione unitatis, & pacis ſe corrigere voluerint, abſque interdicto hujus legis capiendæ hereditatis aditus pateat, etiamſi "adhuc in errore hæretico conſtitutis aliquid ante donationis, "vel hæreditatis obvenit: his ſanè exceptis qui, lite pulſati, putaverint ad Catholicam tranſeundum, quia de talibus credibile eſt, non metu cæleſtis judicii potius, quam terreni commodi aviditate unitatem Catholicam præoptaſſe. Huic

Digitized by Google

Satisfit Patrum petitioni.

Huic ſimiliter Patrum poſtulato ab Imperatoribus plenè ſatisfactum fuiſſe, patet ex *l.* 4. *&* 5. *Cod. Theod. ne ſanctum Baptiſma iteretur*: & fusè ac eruditè ibidem demonſtrat Jacobus Gothofredus: meminit & S. Auguſtinus epiſt. 93. ad Vincentium: ubi & illarum utilitatem & fructum ad converſionem Donatiſtarum multis rationibus evincit: aitque ſe in hac primum fuiſſe ſententia, "neminem ad unitatem Chriſti eſſe cogendum, " verbo eſſe agendum, diſputatione pugnandum, ratione vin-"cendum; ne fictos, ait, Catholicos haberemus, quos apertos hæ-"reticos noveramus. Sed hæc opinio mea, non contradicentium "verbis, ſed demonſtrantium ſuperatur exemplis."

Auguſtinus probat hæreticos cogi poſſe

Patrum Africanorum exemplo evincitur, cum hæreticis ac ſchiſmaticis primùm quidem manſuetudine agendum, ut Veritatis potius amore, quam pænarum terrore ad Eccleſiæ unitatem reducantur: in pertinacia autem perſeverantes, ſuppliciorum ac pænarum metu & inflictione, implorato etiam Principum auxilio eſſe coercendos.

Poſt hæc in Codice Africano ſubjicitur Synodus Carthaginenſis habita an. 405. Kalendas ſeptembris.

"Hujus Concilii, ait auctor collectionis, geſta ideo non ex ,, integro deſcripſi, quoniam magis ea, quæ in tempore neceſ-,, ſaria fuerunt, quàm aliqua generalia conſtituta ſunt, ſed ad ,, inſtructionem ſtudioſorum ejuſdem Concilii *brevem*" (id eſt compendium) "digeſſi."

Can. 94. Codicis.

Hæc *brevis*, ſivè narratio compendioſa cauſarum, quæ conficit Canonem 94. Codicis Africani, refert, deſtinatam eſſe legationem ad Comitatum ad agendum gratias Judicibus, quorum operâ & auxilio Eccleſia Carthaginenſis ad unitatem tandem reducta erat: Decretumque fuiſſe, ut per litteras Judices rogarentur, quatenus & aliis Provinciis & civitatibus operam impendi jubeant *unitati* Denique recitatas fuiſſe litteras Innocentii Papæ, "ut Epiſcopi ad Tranſmarina facilè pergere non ,, debeant: quod hoc ipſum ſententiis Epiſcoporum con-,, firmatur.

Epiſcopi non facilè ad Tranſmarina pergant.

Digitized by Google

§. IX.

Canones Concilii Carthaginenſis anni 407.

Tantum ſemel in anno habenda plenaria Africa Synodus.

SEquitur in Codice Africano Synodus Carthaginenſis celebrata Idibus Juniis Honorio & Theodoſio II. iterum Auguſtis Conſſ. id eſt juxta Juſtellum, anno 407. "Cum Aure-,, lius Epiſcopus unà cum Epiſcopis ſuis conſediſſet, ait Synodi ,, præfatio, adſtantibus Diaconis: quoniam conſtitutum fuerat ,, in Concilio Hipponenſi, ut ſingulis annis contraheretur Con-,, cilium Africæ plenarium non tantum hìc apud Carthaginem, ,, verùm etiam per diverſas provincias ſuo ordine, & hoc re-,, ſervatum eſt, ut indiceremus aliquando in Numidia, aliquan-,, do in Byzantio, atque hoc laborioſum omnibus fratribus viſum eſt";

Cauſæ communes in plenaria, privatæ in Provinciali Synodo tractandæ.

Canone I. in Cod. 95. "Placuit, ut non ſit ultra ſfatigandis ,, fratribus anniverſaria neceſſitas, ſed quoties exegerit cauſa ,, communis, id eſt, totius Africæ: Undecumque ad hanc Se-,, dem de hac re datæ litteræ fuerint, congregandam eſſe Syno-,, dum, in ea Provincia, ubi opportunitas perſuaſerit, cauſæ au-,, tem quæ communes non ſunt, in ſuis Provinciis judicentur".

Quæ cauſæ communes & quæ privatæ?

Cauſas communes interpretatur Balſamon, quæſtiones dogmaticas; ſpeciales autem ſeu privatas, quæ fortaſſis exortæ ſunt inter Clericos & Epiſcopos. Illas in generali totius Africæ Synodo examinari; has verò in unaquaque Provincia terminari oportet.

Cauſæ examinandæ in loco, ubi ſunt exortæ.

Hìc nota, jam pridem à Patribus probatum eſſe, ut cauſæ particulares in illis partibus judicentur, in quibus exortæ ſunt.

Item hìc advertere eſt, quàm ſolliciti fuerint Patres, ne citra neceſſitatem, Paſtores à ſuis ovibus avocarentur.

A Judicibus electis non provocatur.

Can. II. in Cod. 96. "Si autem fuerit, provocatum eligat qui " provocaverit Judices", (vel ut clarius in Codice græco: *Si autem emiſſa ſit appellatio, & qui appellavit Judices elegerit*)"& " cum eo & ille contra quem provocaverit: ut ab ipſis deinceps " nulli liceat provocare". *Grat.* 2. *q.* 6. *can.* 39.

"Dicit ergo Canon, ait Balſamon, quod ſi quis fuerit judi-" catus, & cum appellaverit, voluerit ab hoc, quiſquis is ſit, " Epiſcopo de ſua appellatione cognoſci, & nec adverſarius ei contra-

Digitized by Google

"contradixerit, nulli eorum licebit deinceps appellare adverſus ſententiam Judicis, quem uterque adverſarius elegit". Sive, ut notat Zonaras, Canon idem ſtatuit, quod legibus cautum eſt, quod ab arbitris nulla detur provocatio.

Defenſores Eccleſiarum.

Can. III. in Cod. 97. "Placuit etiam, ut petant ex nomine Provinciarum omnium Legati perrecturi, Vincentius & Fortunatianus à gloriſiſſimis Imperatoribus: Ut dent Facultatem defenſores conſtituendi ſcholaſticos, qui in actu ſunt, vel in munere defenſionis cauſarum, ut more Sacerdotum Provinciæ, iidem ipſi qui defenſionem Eccleſiarum ſuſceperint, habeant facultatem pro negotiis Eccleſiarum, quoties neceſſitas flagitaverit, vel ad obſiſtendum obrepentibus, vel ad neceſſaria ſuggerenda, ingredi judicum ſecretaria". Vel ut habet codex græcus: *Secreta judiciorum ingredi*. "Eſt autem, ait Zonaras, *Secretum* Latinis exercendi judicii locus".

Poſtulantur Defenſores ex Ordine Advocatorum.

Quid Sacerdotes Provinciarum.

Duo hîc poſtulanda dicunt ab Imperatoribus. Primum; cum hactenus è Clericis delecti fuiſſent, qui cauſas in principum Tribunalibus tuendas ſuſciperent; indecenſque videretur Patribus, Clericos forenſibus negotiis implicari, & ſæcularia tribunalia terere, poſtulandum cenſuerunt, ut è Scholaſticorum ſive Advocatorum Ordine Eccleſiarum defenſores eligi poſſent *more Sacerdotum Provinciæ*. Erant enim inter gentiles Sacerdotes Provinciæ, ſive Provinciales, ad quorum curam templa, templorumque ſolemnia pertinebant: Hi autem per Africam ex conſtitutione Conſtantii in *l 46. Cod. Theod. de Decurionibus*, eligebantur ex Ordine Advocatorum. Petunt igitur Patres, ut *more Sacerdotum Provinciæ defenſores* Eccleſiæ ex eodem ordine conſtitui queant. De his Sacerdotibus Provinciarum vide latiùs Jacobum Gothofredum ad dictam *l. 46.* & in *paratitlo* tituli Cod. Theodoſiani de paganis.

Petitioni annuit. Imperator.

Huic Patrum poſtulato annuit Honorius Imp. conſtitutione edita hoc anno 407. XVII. Kalendas Decembri, relatâ in *l. 38. Cod. Theod. de Epiſcopis.*

Petitur ut cauſæ Eccleſiaſticæ celeriter expediantur.

Alterum poſtulationis membrum erat, ut Defenſores Eccleſiarum haberent facultatem pro negotiis Eccleſiarum, "quoties neceſſitas flagitaverit, vel ad obſiſtendum obrepentibus, vel ad neceſſaria ſuggerenda ingredi Judicum ſecretaria," ſive locum judicii: id eſt, uno verbo, ut negotia Eccleſiarum non retardentur, ſed promptè expediri poſſint.

Huic

Poſtulato conſenſit Imperator. Huic poſtulato reſpondet conſtitutio ejuſdem Honorii relata in *l. 7. Cod. Theod. de denuntiat. & editione reſcripti.* "Quæcumque fortè, ait, Eccleſiæ venerabilis negotia ſunt, vel eſſe poterunt actiones, celeri (legum ordine ſervato) Judicantium diſceptatione finiantur: Nec enim decet, defenſione loci nominiſque venerabilis ſuſceptâ, publica diu ſecretaria præſtolari."

Nihil evidentius, quàm hac Honorii Conſtitutione edici, negotia Eccleſiaſtica celeriter eſſe expedienda; hac tamen limitatione, ut legum ordo etiam in his ſervetur: quod indicatur verbis parentheſi incluſis, *legum ordine ſervato.*

Porro notant Viri eruditi ex hoc Patrum Africanorum poſtulato manaſſe originem *defenſorum laicorum*: qui cum ex ordine *Advocatorum* aſſumerentur, dicti fuerunt *Advocati Eccleſiarum.* *Advocatorum Eccleſiarum origo?* Succedentibus verò ſæculis id munii non amplius viris *Scholaſticis*, ſed potentioribus ac militaribus attributum; ut eſſent, qui non linguâ dumtaxat, ſed & armis jura tuerentur Eccleſiarum, quarum in ſe recipiebant protectionem.

De hodiernis Eccleſiarum Advocatis. Et quidem frequens in Chartis fundationum Eccleſiarum & Monaſteriorum huiuſmodi *Advocatorum* mentio occurrit. Sic legitur in diplomate Henrici III. quo collegio Canonicarum Nivellenſium prædia olim ablata reſtituit anno 1040. "Non ſit ibi *Advocatus* quiſquam vel *Comes*, niſi quem Abbatiſſa elegerit, nec requirat ipſe *Advocatus* vel *Comes* aliquod judicium vel placitum, niſi invitetur ab Abbatiſſa, vel Præpoſito. Sit autem ab omni poteſtate *Comitis* vel *Advocati* ulterius libera; niſi invitentur juſtitiæ causâ. Apud Miræum in notit. Eccleſ. Belgii *cap.* 87. Et cap. 101. exhibetur inſtrumentum dotationis Collegii Canonicorum Lenſenſis in Artheſia per Euſtachium Comitem Boloniæ, in quo libera conceditur poteſtas Canonicis aſſumendi quemcumque voluerunt *Advocatum*; "qui tamdiu & non ulteriùs eorum rebus, vel eorum cauſis præſit, quamdiu eis placuerit."

Sat manifeſtum eſt ex his, jam tum *Advocatos* illos Eccleſiis & Monaſteriis fuiſſe interdum oneroſos & moleſtos; quod luculentius probat diploma fundationis Abbatiæ Lacenſis in diæceſi Trevirenſi ab Henrico Comite Palatino anno 1093. apud Miræum in diplomatibus Belgicis *lib.* 2. *cap.* 35. Ideoque privilegii inſtar eſſe cœpit, liberam eſſe Eccleſiam ab Advocato, aut

aut ſaltem eligendi liberam habere facultatem. Inde quoque factum, ut à fundatoribus jura *Advocatorum* taxarentur, & deſignarentur; ne aliàs Eccleſias nimium gravarent! uti videre eſt in diplomate dato in favorem monaſterii Trudonenſis apud Miræum in codice *donationum piarum cap*. 54. Interdum ipſi Reges & Duces Eccleſiarum Fundatores ſibi & ſuis Succeſſoribus *Advocatiam* reſervarunt; uti videre eſt in diplomate dato Monaſterio Gemblacenſi anno 1123. apud Miræum ibid. *cap*. 76. Et in diplomate Philippi Alſatii Comitis Flandriæ, quo Abbatiæ Ninivenſis Advocatum & Defenſorem ſe profitetur: Apud Miræum in *donationibus Belgicis lib*. 2. *cap*. 53.

Atque ad hæc Monaſteria & pia loca alludit Synodus Tridentina *ſeſſ*. 22. *cap*. 8. eximens à viſitatione Epiſcoporum *pia loca, quæ ſub Regum immediatâ protectione ſunt, ſine eorum licentia.*

Cæterùm qui plura de his Advocatis; eorumque juribus, & muniis ſcire deſiderat, conſulat D. De Freſne in ſuo gloſſario, Verbo, *Advocati Eccleſiarum*.

Novi Epiſcopatus auctoritate Synodi Provincialis inſtituuntur.

Can. IV. in Cod, 98. "Placuit & illud ut plebes quæ nunquam habuerunt proprios Epiſcopos, niſi ex Concilio plenario „ uniuſcujuſque provinciæ, & Primatis, atque conſenſu ejus „ ad cujus diœceſim eadem Eccleſia pertinebat, decretum fuerit, minimè accipiant."

Probat hic Canon, inſtitutionem novi Epiſcopatûs eo tempore necdum Sedi Apoſtolicæ fuiſſe reſervatam; ſed auctoritate Concilii Provincialis fieri potuiſſe.

Can. V. in Cod. 99. "Sanè ut illæ plebes, quæ converſæ „ ſunt à Donatiſtis, & habuerunt Epiſcopos ſine dubio, inconſulto conſilio habere mereantur: quæ autem plebes habuerunt Epiſcopum, & eo defuncto voluerint non Epiſcopum „ proprium habere, ſed ad alicujus Epiſcopi Diœceſim pertinere, non eis eſſe denegandum. Nec non & illud ſuggeſtum eſt, „ quod plebes ante legem Imperatoris de unitate latam quicumque converterentur Epiſcopi ad Catholicam, ipſi eas obtinere „ debeant: verùm à lege *unitatis*, & deinceps, oporteat univerſas „ Eccleſias vindicare ſibi Epiſcopos Catholicos eorum locorum, „ ad quæ loca ſub hæreticis pertinebant, vel converſorum ad Catholicam vel non converſorum hæreticorum, & Diœceſes, & „ ſi qua forte ſunt inſtrumenta Eccleſiæ, vel ad ejus jus perti-

„nentia: Qui vero aliqua uſurpaverunt, poſt legem uſurpata
„conventi reſtituant."

Quid lex de Unitate

Legem Imperatorum de *Unitate* latam intelligunt Patres legem, qua pænarum metu Donatiſtæ ad *Unitatem* Eccleſiæ redire cogebantur; atque huc ſpectat reſcriptum Arcadii & Honorii anno 405. miſſum ad Proconſulem Africæ; referturque in *l. 2. Cod. Theod. de religione:* "Edictum, inquiunt, quod
„de *Unitate* per Africanas regiones Clementia noſtra direxit,
„per diverſa proponi volumus, ut omnibus innoteſcat Dei om-
„nipotentis unam & veram fidem Catholicam, quam recta cre-
„dulitas confitetur, eſſe retinendam."

Inter ea autem, quæ pro reducendis Donatiſtis ad *Unitatem* edixerant Imperatores, & hoc erat, teſte S. Auguſtino *Epiſt. ad Bonifacium*, quod, *quidquid nomine Eccleſiarum partis Donati poſſidebatur, ad Catholicam Eccleſiam tranſire juſſerint.*

Senſus Canonis.

Senſus ergo Canonis eſt, quod Epiſcopi à Donatiſtis ad Eccleſiam reverſi retinere debeant Eccleſias quas apud Donatiſtas obtinuerant; ſi modo ante legem Imperialem de *Unitate* eſſent converſi: Secus ſi poſt eam legem; quia per illam legem Epiſcopis Catholicis erant addictæ, & Donatiſtis ablatæ.

Canone VI. in Cod. 100. Solum exhibetur querela Maurentii Epiſcopi, qui cum à Senioribus ſuæ Diœceſis accuſaretur, neque Synodo licet invitati, ſe ſiſterent, judices petiit, inter quos fuere Auguſtinus & Poſſidius; quos Synodus annuit.

Epiſcopi conciliandæ paci Eccleſiarum incumbere debent

Can. VI. in Cod. 101. "Placuit etiam, ut de diſſenſione
„Romanæ atque Alexandrinæ Eccleſiæ ad Sanctum Papam In-
„nocentium ſcribatur, quo utraque Eccleſia intra ſe pacem,
„quam præcepit dominus, teneat."

Notat Baronius, hîc agi de diſſenſione inter dictas Eccleſias exortâ occaſione S. Chryſoſtomi; qui factione Theophili Alexandrini fuerat in exilium miſſus: quam ob. cauſam Innocentius I. teſte Palladio, Theophilum à communione ſeparare decreverat: hoc ne fieret, vel ſi factum fuerat, ne perſeveraret, rogandum ducunt Patres Africani: ſuo exemplo docentes, quomodo Eccleſiarum Prælati ſoliciti eſſe debeant, ut pacem & concordiam inter diſſentientes Eccleſias concilient & foveant. Hæc enim Patrum prima ſemper cura fuit, ut pacem inter Eccleſias retinerent. Sic Baſilius *Epiſt. 52. ad Athanaſium:* "Cu-
„randum ut *paci* poſthabeantur omnia: & cum primum An-
„tiochenæ

De quâ diſſenſione hîc agatur.

Digitized by Google

„ tiochenæ Eccleſiæ medeatur, ne illa ſincera pars imbecillis „ facta, perſonarum reſpectu ſcindatur."

Can. VII. in Cod. 102. "Placuit ut ſecundum evangelicam & „ Apoſtolicam diſciplinam, neque dimiſſus ab uxore, neque „ dimiſſa à Marito, alteri conjungatur, ſed ita maneant, aut „ ſibi met reconcilientur: quod ſi contempſerint, ad pœnitentiam „ tiam redigantur, in qua cauſa legem imperialem petendam „ promulgari." *Divortium quoad vinculum improbatum.*

Grat. 32. *q* 7. *can.* 5. omiſſis poſtremis verbis: *In qua cauſa Legem Imperialem petendam promulgari.*

Can. VIII. in Cod. 103. "Placuit etiam hoc, ut preces, „ quæ probatæ fuerint in Concilio, ſive præfationes, ſive commendationes „ mendationes ſeu manus impoſitiones ab omnibus celebrentur, „ nec aliæ omnino contra fidem præferantur, ſed quæcumque „ à prudentioribus fuerint collectæ, dicantur." *Ritè examinanda, quæ in Eccleſia leguntur.*

Poſtrema pars Canonis ita legitur in Concilio Milevitano II. *cap.* 12. "Nec aliæ omnino dicantur in Eccleſia, niſi quæ à „ Prudentioribus tractatæ, vel comprobatæ in Synodo fuerint, „ ne fortè aliquid contra fidem, vel per ignorantiam, vel per „ minus ſtudium ſit compoſitum." *Alia Canonis lectio*

Docent hoc ſuo Decreto Patres Africani, quam ſoliciti eſſe deberent Eccleſiarum Rectores, ne quid apocrychi, aut non ſatis probati in ritus, & preces Eccleſiæ irrepat.

Can. IX. in Cod. 104. "Placuit, ut quicumque ab Imperatore „ ratore cognitionem judiciorum publicorum petierit, honore „ proprio privetur: ſi autem Epiſcopale judicium ab Imperatore „ tore poſtulavit, nihil ei obſit."

Grat. 11. *q.* 1. *can.* 11. ex Concilio Carthaginenſi VIII. ſed notant Correctores R. intelligi debere Concilium Milevitanum II. in quo hic Canon extat *cap.* 19.

"Senſus Canonis eſt, ait Zonaras, ſi quis Ordine initiatus „ Imperatorem adeat, ac ſuæ cauſæ cognitionem publicis judiciis, „ ciis, hoc eſt, politicis & ſæcularibus magiſtratibus, committi „ poſtulat, proprio honore privabitur, hoc eſt deponetur. Si „ vero ad Imperatorem accedens, Epiſcopale ab eo judicium „ poſtulaverit; hoc eſt, cauſam ſuam in conventu Epiſcoporum „ Imperatoris auctoritate habendo cognoſci velit, nullam dignitatis „ gnitatis ſuæ jacturam ex ea re faciet." *Senſus Canonis.*

Can. IX. in Cod. 105. "Quicumque autem non communicans

Digitized by Google

Clericus à ſuo Excommunicatus alibi communicare non poteſt.

„nicans in Africa, in Tranſmarinis ad communicandum obrepſerit, jacturam Clericatûs excipiat."

Hoc Canone feriuntur, qui & hodie frequenter per ſub-vel obreptionem à Romano Pontifice impetratis litteris ſe à legitimis Superiorum ſententiis eximunt, cum manifeſta hierarchiæ & unitatis Eccleſiaſticæ infractione.

A quo Clericus a Comitatum pergens formatam accipere debeat?

Can. X. in Cod. 106. "Placuit, ut quicumque ad Comitatum ire voluerit, in formata, qua ad urbis Romæ Eccleſiam mittitur, intimetur: ut inde etiam ad comitatum formatam accipiat. Quod ſi accipiat ad Romam tantummodo formatam & tacens neceſſitatem, ob quam ad comitatum illi pergendum eſt, voluerit etiam ad Comitatum pergere, à communione removeatur. Quod ſi ibi Romæ ei repentina neceſſitas orta fuerit ad comitatum pergendi, alleget apud Epiſcopum urbis Romæ ipſam neceſſitatem, & de hoc ſcripta ejuſdem Romani Epiſcopi perferat."

§. X.

De Canonibus Concilii Carthaginenſis anni 418.

SEquuntur in Codice tria Concilia Carthaginenſia quibus nulli Canones adſcribuntur. Duo priora habita anno 408. XVI. Kalendas Julias & idus Octobris: Tertium an: 409. Kalendas Julias: de quo ait Codicis Compilator: "Geſta hujus Concilii ideo non deſcripſi, quoniam provinciale, non univerſale celebratum eſt."

Canones contra Pelagianos huic Synodo adſcribendi.

His demum ſubjicitur famoſum illud Concilium Carthaginenſe *Univerſale*, ſcilicet totius Africæ anni 418. contra hæreſim Pelagianam: Cui in hoc Codice 19. Canones aſſignantur: atque inter illos, octo illi famoſiſſimi, quibus prædicta hæreſis proſtrata & damnata fuit. Hos enim huic Concilio, nequaquam autem milevitano II. ut vulgò creditum eſt, adſcribi debere, rectè monent Labbeus & Coſſartius in ultima Conciliorum editione in nota marg. ad *Canonem I. dicti Concilii Milevitani*; & pluribus probat Paſchaſius Quenellius *diſſ.* 13. additâ tomo 2. operum S. Leonis.

Corrigendus proindè Gratianus, qui hos Canones ſub nomine Concilii Milevitani II. ſuo Decreto *diſt.* 4. *de conſecratione* inſervit:

Digitized by Google

inſeruit: Quem errorem nec Correctores R. notarunt: utpote necdum adeò clarè detectum.

Can. I. in cod. 109. "Placuit omnibus Epiſcopis, quorum no-,, mina & ſubſcriptiones inditæ ſunt, in Sancta Synodo carthagi-,, nenſis Eccleſiæ conſtitutis, ut quicumque dicit Adam primum ,, hominem mortalem factum, ita ut, ſive peccaret ſive non pec-,, caret moreretur in corpore, hoc eſt de corpore exiret, non pec-,, cati merito, ſed neceſſitate naturæ, anathema ſit."

Anathema ei qui dicit hominem neceſſitate natura eſſe mortalem.

Grat. diſt. 4. de conſecrat Can. 152. hunc ei titulum præfigens: *Ex Concilio Milevitano cui interfuit Auguſtinus, & Anſelmus Romanæ Sedis Legatus contra Pelagianos.* Errorem Gratiani, quo Concilio Milevitano Canonem attribuit jam notavimus: monent autem Correctores R. in margine circa nomen Anſelmi: *videtur mendum in hoc nomine.*

Error Gratiani.

Can. II. in cod. 110. "Item placuit, ut quicumque parvulos re-,, centes ab uteris matris baptizandos negat, aut dicit in remiſſio-,, nem quidem peccatorum eos baptizari, ſed nihil ex Adami tra-,, here originalis peccati, quod lavacro regenerationis expietur, ,, undè ſit conſequens, ut eis forma baptiſmatis in remiſſionem ,, peccatorum non vera, ſed falſa intelligatur, Anathema ſit. Quo-,, niam non aliter intelligendum eſt, quod ait Apoſtolus: *Per unũ ,, hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, ,, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccaverunt:* ,, Niſi quemadmodum Eccleſia Catholica ubique diffuſa ſem-,, per intellexit. Propter hanc enim regulam fidei, etiam parvuli, ,, qui nihil peccatorum in ſe ipſos committere potuerunt, ideò ,, in peccatorum remiſſionem veraciter baptizantur, ut in eis re-,, generatione mundetur, quod generatione traxerunt. Grat. *diſt. 4. de conſec. can.* 153. Hic Canon. oſtendit, Patribus Africanis viſum fuiſſe ſenſum S. Scripturæ ex traditione eſſe potiſſimum hauriendum.

Infantes veraciter in remiſſionem peccatorum baptizantur.

Poſt hunc Canonem in editione Conciliorum Labbeana ſequitur hæc nota ex Surio & Binio: "Quidam perveſtuſtus Codex ,, hoc loco hujuſmodi caput inſertum habebat: Item placuit, ,, ut ſi quis dicit ideò dixiſſe Dominùm: *In Domo patris mei man-,, ſiones multæ ſunt*, ut intelligatur, quia in Regno Cælorum ,, erit aliquis medius, aut ullus alicubi locus, ubi beatè vivant ,, parvuli, qui ſine Baptiſmo ex hac vita migrarunt, ſine quo ,, in Regnum Cælorùm quod eſt vita æterna, intrare non poſ-

Medius locus pro parvulis ſine baptiſmo morientibus reprobatur.

 ,, ſunt

Digitized by Google

„ ſunt, Anathema ſit. Nam cum Dominus dicat : *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in Regnum Cælorum* : Quis Catholicus dubitet, participem fore diaboli eum, „ qui cohæres eſſe non meruit Chriſti ? Qui enim dextra caret, „ ſiniſtram procul dubio partem incurret."

Verum eſſe Canonem probatur.

Neque ſolum in uno illo pervetuſto codice è quo Surius & Binius retulere, extat hic Canon ; ſed & in Codice antiquo Eccleſiæ Romanæ, quem edidit Quenellius ; de cujus ſinceritate & auctoritate capite præcedenti actum fuit. Citatur inſuper à Photio in Nomo-Canone ; videturque ad eum alludere S. Auguſtinus *lib.* 2. *de anima & ejus origine cap.* 12. "Novellos, ait, „ hæreticos Pelagianos juſtiſſimè *Conciliorum* Catholicorum & „ Sedis Apoſtolicæ damnavit auctoritas, eo quod auſi fuerint „ *parvulis* dare *quietis* & *ſalutis* locum, etiam præter Regnum „ Cælorum."

Ad hunc locum Auguſtini reflectens Vir eruditus Paſchaſius Quenellius *diſſ.* 13. *cap.* 21. *n* 4. ait : "En materiam Canonis „ de quo quæſtio eſt diſertis verbis explicatam : nullo enim Canone alio, *medius* ille quietis & beatitudinis parvulorum locus proſcriptus legitur : Ita ut, vel hoc uno Auguſtini teſtimonio certum ſit, & invictè probatum, pro genuino Canone „ habendum eſſe eum, quem ut adjectitium ablegant plerique." Hæc ille. Verum quidem eſt, Canonem hunc in Codice Africano à Dionyſio exiguo compilato, & ſuæ collectioni inſerto non extare : Sed quidni credamus, Dionyſium, qui plura compendii cauſa omiſit, & reſcidit, hunc Canonem omiſiſſe ; quod ſupponeret eum ſufficienter contineri in præcedentibus, quibus definitum erat, parvulos peccato originali naſci obnoxios. Plura videri poſſunt pro adſtruenda Canonis ſinceritate, & objectorum ſolutione in dicta diſſertatione Quenellii ; qui & ibidem ex conjectura non planè levi ſuſpicatur, hunc Canonem aliquando in codice Africano à Dionyſio fuiſſe inſertum, ſed recentiori manu poſtmodum fuiſſe evaſum.

Can. III. in Cod. 111. "Item placuit ut quicumque dixerit gratiam Dei, quâ juſtificatur homo per Jeſum C.D.N. ad ſolam remiſſionem peccatorum valere, quæ jam commiſſa ſunt, non „ etiam ad adjutorium, ut non committantur, anathema ſit.

Gratia Dei etiam datur ad adjutorium.

Grat. *diſt.* 4. *de conſ. can* 154.

Can. IV. in cod. 112. "Item quiſquis dixerit eandem gratiam „ Dei

Digitized by Google

„ Dei per Jeſum Chriſt. D. N. per hoc tantùm nos adjuvare ad „ non peccandum; quia per ipſam nobis revelatur & aperiatur „ intelligentia mandatorum, ut ſciamus quid appetere, quid „ vitare debeamus, non autem per illam nobis præſtari ut quod „ faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus atque valea„ mus, Anathema ſit. Cum enim dicat Apoſtolus, *ſcientia in„ flat, Charitas verò ædificat*, valdè Impium eſt, ut credamus „ ad eam, quæ inflat nos habere gratiam Chriſti: Ad eam quæ „ ædificat nos non habere: cum ſit utrumque donum Dei, & „ ſcire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus, ut ædifi„ cante charitate, ſcientia non poſſit inflare. Sicut autem de Deo „ ſcriptum eſt, *qui docet hominem ſcientiam*, ita etiam ſcriptum „ eſt, *charitas ex Deo eſt*." Gratianus eum refert *diſt.* 4. *de conſ. Can.* 155. uſque ad hæc verba *anathema ſit*, omiſſis iis, quæ in ſententiæ ſuæ probationem Patres appoſuerunt.

GratiaDei non tantum ad cognoſcendum bonū, ſed etiam faciendum requiritur.

Can. V. in cod. 143. "Item Placuit ut quicumque dixerit ideo „ nobis gratiam juſtificationis dari, ut quod facere libero jubemur „ arbitrio facilius poſſimus implere per gratiam tamquam & ſi „ gratia non daretur, non quidem facilè, ſed tamen poſſimus „ etiam ſine illa implere divina mandata, anathema ſit. De fructi„ bus enim mandatorum Dominus loquebatur, ubi non ait ſine „ me difficiliùs poteſtis facere ſed ait ſine me nihil poteſtis facere Grat. *diſt.* 4. *de conſ. can.* 156.

Gratia Dei non ſolum requiritur ut facilius bona faciamus.

Can. VI. in Cod. 114. "Item placuit quod ait S. Joannes „ Apoſtolus: *Si dixeribus quia peccatum non habemus, nos ip„ ſos decipimus, & veritas in nobis non eſt.* Quiſquis ſic acci„ piendum putaverit, & dicat propter humilitatem oportere „ dici, nos non habere peccatum, non quia verè ita eſt, anathe„ ma ſit. Sequitur enim Apoſtolus, & adjungit; *Si autem con„ feſſi fuerimus peccata noſtra, fidelis eſt & juſtus, qui remittat nobis „ peccata, & mundet nos ab omni iniquitate.* Ubi ſatis apparet, „ hoc non tantum humiliter, ſed etiam veraciter dici. Poterat „ enim Apoſtolus dicere: Si dixerimus, non habemus peccatum, „ nos ipſos extollimus, & humilitas in nobis non eſt: Sed cum „ ait, *nos ipſos decipimus, & veritas in nobis non eſt*, ſatis oſtendit, „ eum, qui dixerit ſe non habere peccatum, non verum loqui, „ ſed falſum.

Omnes veraciter confiteri ſe debent peccatores.

Can. VII. in Cod. 115. "Item placuit, ut quicumque dix„ erit in oratione dominica, ideo dicere Sanctos: *Dimitte nobis* „ *debita*

Iuſti in Oratione Dominica petunt propria peccata dimitti.

„ *debita noſtra*, ut non pro ſe ipſis hoc dicant, quia non eſt eis „ jam neceſſaria illa petitio, ſed pro aliis qui ſunt in ſuo populo „ peccatores, & ideo non dicere unumquemque Sanctorum di- „ mitte mihi debita mea, ſed *dimitte nobis debita noſtra*, ut hoc „ pro aliis potius, quam pro ſe juſtus petere intelligatur, ana- „ thema ſit. Sanctus enim & juſtus erat Apoſtolus Jacobus, „ cum dicebat, *in multis offendimus omnes*. Nam quare additum „ eſt, *omnes* niſi ut iſta ſententia conveniret & Pſalmo ubi legitur: „ *Ne intres in judicio cum ſervo tuo, quoniam non juſtificabitur in* „ *conſpectu tuo omnis vivens*: Et in oratione ſapientiſſimi Salo- „ monis: *Non eſt homo qui non peccavit*: Et libro Sancti Job: „ *In manu omnis hominis ſignat, ut ſciat omnis homo infirmitatem* „ *ſuam*. Unde etiam Daniel Sanctus, & juſtus cum in oratione „ pluraliter diceret: *Peccavimus, iniquitatem fecimus*, & cætera „ quæ ubi veraciter, & humiliter confitetur: Ne putaretur „ quemadmodum quidam ſentiunt, hoc non de ſuis, ſed de po- „ puli ſui potiùs dixiſſe peccatis, poſtea dixit: *Cum orarem &* „ *confitere peccata mea, & peccata populi mei Domino Deo meo*, „ noluit dicere peccata noſtra, ſed peccata *populi ſui*, dixit, & „ *ſua*, quoniam futuros iſtos, qui tam malè intelligerent, tam- „ quam Propheta prævidit."

A Sanctis veraciter dicitur, dimitte nobis debita noſtra.

Can. VIII. in Cod. 116. "Item placuit, ut quicumque ipſa „ verba Dominicæ Orationis, ubi dicimus, *dimitte nobis debita* „ *noſtra*, ita volunt à Sanctis dici, ut humiliter, non veraciter „ hoc dicatur, anathema ſit. Quis enim ferat orantem & non „ hominibus, ſed ipſi Domino mentientem, qui labiis ſibi dicit di- „ mitti velle, & corde dicit, quæ ſibi dimittant debita non ha- „ bere."

Reflexiones ad hos Canones abſtruſiora originalis peccati & Divinæ Gratiæ Myſteria exponentes, & declarantes Theologis faciendas relinquo; ſubſequentes Canones interim relaturus

Can. IX. in cod. 117. Hoc Canone reformatur Canon 5. Concilii Carthaginenſis anni 407. ſub numero 99. Supra exhibitus; quo nimirum ſtatuebatur, ut qui Epiſcopi Catholici ad Eccleſiam Catholicam reduxiſſent Donatiſtas ante legem *unitatis* latam, in eos juriſdictionem haberent. Quoniam ex hoc Canone multa orta eſſent diſſidia, viſum eſt Patribus, "ut ubicum- " que & Catholica fuit, & pars Donati, & ad diverſas Cathedras " pertinebant, quocumque tempore illic unitas facta eſt, vel

" facta

Digitized by Google

„ facta fuerit, ſive ante Leges, ſive poſt Leges, ad eam Cathe- „ dram pertineant, ad quam Catholica, quæ jam ibi fuerat, per- „ tinebat."

Cum verò in una eademque Diœceſi duo erant Epiſcopi; alter quidem Catholicus, alter Donatiſta ad Eccleſiam converſus, multæ occurrebant diſſentiones; quibus ut Patres mederentur, placuit,

Can. X. in cod. 118. " Ut ſi Epiſcopus ex Donatiſtis ad Ca- „ tholicam unitatem converſus eſt, æqualiter inter ſe dividant „ eas, quæ ſic fuerint inventæ, ubi ambæ partes fuerunt, id eſt „ ut alia loca ad illum, alia ad illum pertineant: ita ut ille divi- „ dat, qui amplius tempus in Epiſcopatu habet, & minor eligat. „ Quod ſi fortè unus fuerit locus, ad eum pertineat cui vicinior „ invenitur. Quod ſi ambabus Cathedris æqualiter vicinus eſt, „ ad eum pertineat quem plebs elegerit. Quod ſi fortè antiqui „ Catholici ſuum Epiſcopum voluerint, & illi ſuum, qui ex „ Donati parte converſi ſunt; plurium voluntas paucioribus præferatur. Si autem partes æquales ſunt, majoris temporis Epiſcopo deputetur. Si autem ita plurima loca inve- „ niuntur, in quibus ambæ partes fuerunt, ut non poſſint æqualiter dividi, velut ſi impari numero fuerint: diſtributis iis locis „ qui parem habent numerum, quicumque locus remanſerit, hoc „ in eo ſervetur, quod ſuperius dictum eſt, cum de uno tractaretur loco."

Dum duo ſunt ejuſdem Diœceſis Epiſcopi, quomodo loca dividenda?

Hic rurſus mirè elucet, qua manſuetudine & condeſcendentiâ utendum ſit, dum de pace ac unitate Eccleſiæ procurandâ tractatur; nec de honoribus aut Cathedris anxiè eſſe diſputandum; ſed iis etiam renuntiandum, ſi converſioni populi, ac paci Eccleſiæ neceſſarium eſſe videatur. Audire lubet unum è Patribus Africanis S. Auguſtinum *Sermone II. ante collationem Carthaginenſem:* " Epiſcopi vultis eſſe nobiſcum? (Donatiſtæ) eſtote. „ Non vult populus duos Epiſcopos, nobiſcum in hereditate „ Fratres eſtote. *Non propter honores noſtros impediamus pacem* „ *Chriſti*..... Ergo, ſublato errore de medio, tamquam pariete „ maceriæ contradictionis & diviſionis, eſto Frater meus, & „ ego ſum Frater tuus, ut ambo ſimus ejus, qui Dominus eſt & „ meus & tuus. *Hæc dicimus amore pacis, non diffidentia veri-* „ *tatis.*"

Condeſcendentiâ utendum de convertendis Hæreticis tractatur.

Can. XI. in cod. 119. Satuitur "ut ſi quiſquam poſt Leges,

Qui Eccleſiam per triennium pacificè poſſedit, turbari non poteſt.

,, aliquem locum ad Catholicam unitatem converterit: ſi eum per ,, triennium nemine repetente retinuit, ulterius ab eo non repe- ,, tatur. Si tamen per ipſum triennium fuit Epiſcopus, qui poſ- ,, ſet repetere, & tacuit, præjudicium patietur: ſi autem non fuit, ,, non præjudicetur Matrici, ſed liceat, cùm locus acceperit ,, Epiſcopum, qui non habebat, ex ipſo die intra triennium re- ,, petere. Itemque ſi fuerit Epiſcopus ad Catholicam ex Donati ,, parte converſus, non ei præjudicet præfinitum tempus; ſed ex ,, quo die converſus eſt, habeat per triennium poteſtatem repe- ,, tendi loca, quæ ad ipſam pertinebant cathedram."

Eccleſia Paſtore viduata eſt inſtar pupilli.

Hoc Canone non obſcurè probatur Canoniſtarum commune principium fundatum in *Cap.* 1. *&* 2. *ne Sede vacante aliquid innovetur*, nimirum, Eccleſiam Paſtore viduatam eſſe inſtar pupilli defenſore deſtituti; ideoque nec ei præjudicium creari poſſe.

Præluditur Regulæ Cancellariæ de triennali poſſeſſore.

Adhæc, in hoc Canone videmus prælufum Regulæ Cancellariæ de *Triennali poſſeſſore*; qua decernitur, ut ſi quis Beneficium Eccleſiaſticum non ſimoniace, nec per intruſionem pacificè poſſederit per triennium, ſuper eodem Beneficio taliter poſſeſſo nequeat moleſtari.

Can. XII. in cod. 120. " Item placuit ut quicumque Epiſ- ,, copi plebes, quas ad ſuam Cathedram æſtimant pertinere, ,, non ita repetunt, ut cauſas ſuas Epiſcopis judicantibus agant, ,, ſed alio retinente inruerint, ſive volentibus ſive nolentibus ple- ,, bibus, cauſæ ſuæ detrimentum patiantur. Et quicumque jam ,, hoc fecerunt, ſi nondum eſt inter Epiſcopos finita contentio; ,, ſed adhuc inde contendunt, ille inde diſcedat, quem conſtite- ,, rit prætermiſſis judiciis Eccleſiaſticis inruiſſe. Nec ſibi quiſ- ,, que blandiatur, ſi à Primate ut retineat, litteras impetrarit ,, ſed ſive habeat litteras ſive non habeat, conveniat eum qui te- ,, net, & ejus litteras accipiat, ut eum appareat pacificè tenuiſſe ,, Eccleſiam ad ſe pertinentem. Si autem aliquam quæſtio- ,, nem retulerit, per Epiſcopos judices cauſa finiatur: ſive quos eis ,, Primates dederint, ſive quos ipſi vicinos ex conſenſu ele- ,, gerint."

Nemo propria auctoritate rem aliquam vindicare poteſt.

Hic Canon oſtendit, perpetuò à Patribus improbatum, ut quis propriâ auctoritate, juris Ordine prætermiſſo, rem ab alio detentam ſibi audeat vindicare: quod & legibus civilibus ſtatutum fuit: atque in hunc finem allegatur hic Canon à Gratiano 16. *q.* 6. *Can.* 2. cum hac epigraphe: *Quod autem quiſquis ſuâ aucto-*

auctoritate quod ſibi deberi putat, uſurpat, nec per judicem, cadat à cauſa.

Can. XIII. in cod. 121. "Item placuit ut quicumque negligunt loca ad ſuam Cathedram pertinentia, in Catholicam unitatem lucrari conveniantur à diligentibus vicinis Epiſcopis, ut id agere non morentur. Quod ſi intra ſex menſes à die conventionis, non effecerint, qui potuerit ea lucrari, ad ipſum pertineant. Ita ſanè ut ſi ille ad quem pertinuiſſe videbantur, probare potuerit magis illius electam negligentiam ab hæreticis, ut impune ibi ſint, & ſuam diligentiam fuiſſe præventam, ut eo modo ejus cura ſollicitior vetaretur cum hoc judices Epiſcopi cognoverint, ſuæ Cathedræ loca reſtituant. Sanè ſi Epiſcopi inter quos cauſa verſatur, diverſarum ſunt Provinciarum, ille Primas det Judices, in cujus Provincia eſt locus, de quo contenditur. Si autem ex communi placito vicinos judices elegerint; aut unus eligatur aut tres. Ut ſi tres elegerint, aut omnium ſententiam ſequantur aut duorum."

Quomodo puniendu negligentia Epiſcoporum in reducendis ſchiſmaticis.

Hunc Canonem refert Grat. 16. *q.* 3. *Can.* 15. in qua quæſtione tractat de requiſitis ad præſcriptionem; ejus ſpeciebus, & effectibus, atque inter alia immediatè poſt hunc Canonem, dicit: *Quod ſufficiat in initio cuique bonâ fide poſſidere cæpiſſe, etiamſi medio tempore ſcientiam rei alienæ habuerit.* S. Antoninus in Summa p. 4. *tit.* XI. *cap.* 8. notans dicta Gratiani quæ communiter reprobantur, etiam citatam opinionem illis annumerat: additque, "Quod licet hoc ſit ſecundum jura civilia, tamen, ut dicit Gloſſa, hoc non tenetur ſecundum jus Canonicum, cui in hoc ſtandum eſt. Oportet enim, quod non ſolum ab initio, ſed per omne tempus, quo currit præſcriptio, habeat bonam fidem, id eſt, credat ſe juſtè poſſidere."

Gratianus corrigitur à S. Antonino.

Can. XIV. in cod. 122. "A judicibus autem, quos communis conſenſus elegerit, non liceat provocare, & quiſquis provocatus repertus fuerit per contumaciam nolle obtemperare judicibus, cùm hoc primæ Sedis Epiſcopo fuerit probatum, det litteras, ut nullus ei communicet Epiſcoporum, donec obtemperet."

Hunc in duas partes diſſectum retulit Grat. 2. *q.* 6. *Can.* 19. & 33. quæ diſſectio non tantum obſcuriorem ſenſum Canonis, ſed etiam à mente Patrum diverſum imprimit: quaſi nimirum, ſemper, qui per contumaciam judicibus obtemperare noluerit, communione privandus ſit ex Patrum Africanorum ſententia:

Gratianus Canonem in partes dividens ſenſum alterat.

cum tamen ex integro Canone manifeſtum ſit, hìc dumtaxat actū eſſe, de contumacia contra judices de *conſenſu partium* electos.

Hinc ſtatuat Juris Studioſus, pro exacta Canonum notitia, non nimium fidendum eſſe fragmentis Canonum à Gratiano relatis, ſed inſpiciendos integros Canones.

Epiſcoporum ſolicitudo etiam ad aliorum Diœceſes ſubinde extendenda.

Can. XV. in cod. 123. " Si in matricibus Cathedris Epiſco„ pus negligens fuerit, adverſus hæreticos, conveniatur à vicinis „ Epiſcopis diligentibus, & ei ſua negligentia demonſtretur, ut „ ſe excuſare non poſſit. Quod ſi ex die quo convenitur, intra „ ſex menſes, ſi in ejus Provincia executio fuerit, & non eos ad „ unitatem Catholicam convertendos curaverit, non ei commu„ nicetur, donec adimpleat. Si autem executor ad loca non ve„ nerit, non adſcribatur Epiſcopo."

Can. XVI. in cod. 124. " Si autem probatum fuerit, eum „ de communione eorum fuiſſe mentitum, dicendo eos commu„ nicaſſe quos eo ſciente non communicaſſe conſtiterit, etiam „ Epiſcopatum amittat."

Canones hi docent, quanto animi vigore, Epiſcopi converſioni, & ſaluti populi debeat intendere. Quodque Paſtoralis Epiſcoporum ſolicitudo non ſemper concludi poſſit limitibus ſuarum reſpectivè Diœceſium, ſed & ad aliorum extendi debeat; ſi eas à ſuis Paſtoribus negligi, aut malè adminiſtrari noverint.

Can. XVII. in cod. 125. iiſdem omnino verbis ſupra in Canone 28. hujus codicis relatus eſt, cum hac ſolummodo adjectâ clauſula: *Sicut & de Epiſcopis ſæpè conſtitutum eſt:* ut ibidem monuimus.

Velandæ Virgines ab Epiſcopis interdum ante ætatis præſcriptum.

Can. XVIII. in cod. 126. " Item placuit ut quicumque „ Epiſcoporum neceſſitate periclitantis pudicitiæ virginalis, cum „ vel petitor potens, vel raptor aliquis formidatur, vel ſi et am „ aliquo mortis periculoſo ſcrupulo compuncta fuerit, ne non „ velata moriatur, aut exigentibus parentibus, aut his, ad quorum „ curam pertinet, velaverit Virginem ſeu velavit intra viginti & „ quinque annos ætatis, non ei obſit Concilium, quod de iſto an„ norum numero conſtitutum eſt."

Gratianus 20. q 1. *Can.* 15. ſub nomine Pii Papæ refert: " Virgines non velentur ante annos XXV. niſi fortè neceſſitate „ periclitantis pudicitiæ virginalis: & non ſunt conſecrandæ niſi „ in Epiphania & in Sabbatho Paſchæ, & in Apoſtolorum natali„ tiis, niſi cauſâ mortis urgente. Notant Correctores R. " caput „ hoc

„ hoc inter Decreta Pii non eſt inventum; & abeſt à tribus vetuſtis Gratiani exemplaribus. De cauſa verò, ob quam antè 25. „ annos poſſint virgines velari, agitur in Concilio Milevitano cap. „ 26. & Africano cap. 93." Hæc illi; evidenter ad Canonem præſentẽ alludentes. Cæterum ex hoc Canone cum Balſamone obſervari poteſt non permitti alicui homines monaſtico habitu induere ſine permiſſione Epiſcopi. Hanc diſciplinam exemptiones Monaſteriorum à juriſdictione Epiſcoporum mutarunt, & multum labefactarunt.

§. XI.

De Canonibus Concilii Carthaginenſis VI. Seſſ. II. promulgatis.

Canonibus 19. Synodi Carthaginenſis anni 418. ſubjiciuntur in Codice Africano ſex Canones editi Seſſione II. Concilii Carthaginenſis VI. habitâ 30. Maii 419.; cum Seſſione I. celebratâ 28. ejuſdem menſis & anni editi eſſent 33. Canones, qui primum in hoc Codice locum occuparunt.

Canone I. in cod. 127. "Placuit, ne diutius univerſi Epiſ„ copi, qui ad Concilium congregati ſunt, tenerentur, ab uni„ verſo Concilio Judices ternos de ſingulis Provinciis eligi." Poſthæc ſubjiciuntur nomina eorum, qui de ſingulis Provinciis electi fuere; primuſque poſt Aurelium Carthaginenſem nominatur Fauſtinus Eccleſiæ potentinæ, Provinciæ Italiæ Piceni, Legatus Romanæ Eccleſiæ, ac deinceps reliqui 22. quos inter erant Alypius Thagaſtenſis, Auguſtinus Hipponenſium Regiorum, & Poſſidius Calamenſis Legati Provinciæ Numidiæ.

Providetur ne diutius Epiſcopi à ſuis Eccleſiis abeſſe cogantur.

Hujus proinde Seſſionis Decreta à 22. Epiſcopis Provinciarum ſingularum Legatis, & à Concilio electis, confecta fuere; at Canones actaque Seſſionis primæ à 217. Epiſcopis ut contra Baronium notat Cardinalis Perronius in Scripto contra Regem Angliæ *cap.* 48.

Can. II. in cod. 128. "Placuitque omnibus, quoniam ſuperio„ ribus Conciliorum decretis de perſonis, quæ admittendæ ſunt „ ad accuſationem clericorum jam conſtitutum eſt; & quæ per„ ſonæ non admitterentur non expreſſum eſt: idcirco definimus, „ eum ritè ad accuſationem non admitti, qui poſteaquam ex„ com-

Excommunicatus ad accuſationem Clericorum non admittendus.

„ communicatus fuerit, in ipſa adhuc excommunicatione con-„ ſtitutus, ſive ſit Clericus ſive Laicus, accuſare voluerit".

Infames ſimiliter ad accuſationem non recipiendi.

Can. III. in cod. 129. "Placuit ut omnes ſervi, vel proprii „ liberti ad accuſationem non admittantur, vel omnes, quos „ ad accuſanda publica crimina leges publicæ non admittunt. „ Omnes etiam infamiæ maculis aſperſi, id eſt, hiſtriones, ac tur-„ pitudinibus ſubjectæ perſonæ, hæretici etiam, ſive pagani, ſeu „ Judæi: ſed tamen omnibus, quibus accuſatio denegatur, in cau-„ ſis propriis accuſandi licentia non neganda."

Gratianus Canones mutilat.

Gratianus nonnullis ex priore, & aliquibus ex poſteriore Canone verbis deſumptis unum confecit; retulitque 4. q. 1. *can.* 1. ſub nomine Concilii Carthaginenſis VII. *cui*, ait, *interfuit Fauſtinus Eccleſiæ Romanæ Legatus:* At notarunt Viri Eruditi Concilium hoc Carthaginenſe non eſſe VII. & diverſum à ſexto, ſed hujus dumtaxat continuationem, ſive ſecundam Seſſionem.

Hæc Synodus non eſt alia à Synodo VI.

At hæc verba finalia Canonis II. *Sed tamen quibus accuſatio denegatur, in cauſis propriis accuſandi licentia non eſt deneganda*, citato loco omittens, ex illis ſingularem Canonem confecit 4. q. 6 *can.* 2. Ut vel hinc appareat, Canones à Gratiano nunc truncatè, nunc per partes diviſos, nunc plures in unum conflatos, parum ſincerè referri.

Canones parum ſincerè à Gratiano referuntur.

Qui unum crimen objectum probare non poteſt, ad aliorum accuſationem non admittitur

Can. IV. in cod. 130. "Item placuit, quotieſcumque Cle-„ ricis ab accuſatoribus multa crimina objiciuntur, & unum ex „ ipſis, de quo prius egerint, probare non valuerint, ad cætera „ jam non admittantur".

Grat. 3. 10 *Can.* 1.

Qui contra Clericos teſtari non poſſunt?

Can. V. in cod. 131. "Teſtes autem ad teſtimonium non „ admittendos, qui nec ad accuſationem admitti præcepti ſunt, „ vel etiam quos ipſe accuſator de ſua domo produxerit. Ad te-„ ſtimonium autem intra annos 14. ætatis ſuæ non admittan-„ tur".

Grat. 4. q. 2. *Can.* 1.

Can. VI. in cod. 132. "Item placuit, ut ſi quando Epiſco-„ pus dicit, aliquem ſibi ſoli proprium crimen fuiſſe confeſſum, „ atque ille neget: non putet ad injuriam ſuam Epiſcopus per-„ tinere; quod illi ſoli non creditur, etſi ſcrupulo propriæ con-„ ſcientiæ ſe dicit neganti nolle communicare."

In

In margine ad Canonem 99. Concilii vulgò Africani tom. 2. Concil. edit: Labbeanæ pag. 1669. notatur ad hæc verba, *nolle communicare*; "In editione Mog. inſeruntur hæc verba: "*ſecretè* tamen interdicat ei communionem donec obtemperet.

Quid agendum Epiſcopo cum illo, qui ſecretò ipſi crimen eſt confeſſus.

Can. VII. in cod. 133. "Quamdiu excommunicato non „communicaverit ſuus Epiſcopus, eidem Epiſcopo ab aliis non „communicetur Epiſcopis: ut magis caveat Epiſcopus, ne di„cat in quemquam, quod aliis documentis convincere non „poterit."

Hos duos Canones minus aptè in hoc codice diviſos eſſe ipſe Canonum tenor ſatis oſtendit; & notatur ad citatum Canonem 99 Concilii vulgò Africani, ubi ut unus idemque Canon conjunguntur.

Conſectaria ex dictis Canonibus.

Ex his Canonibus colligitur, quod tunc temporis Fideles ſua peccata Epiſcopis *ſecretò* interdum confiterentur; quandoque Epiſcopus ob hæc crimina tametſi *occulta*, etiam excommunicaret, & publicam pœnitentiam imponeret; licet ad eam ſuſcipiendam invitos cogere non poſſet in foro externo, niſi aliis documentis crimina probari poſſent: Hancque diſciplinam, imponendi pœnitentiam publicam pro peccatis *occultis*, multis ſæculis viguiſſe multis probat Morinus lib. 7. de pœnit.

His ita peractis, Aurelius Synodum claudit; concluditque ad Bonifacium Romanum Epiſcopum ſcribendum: Quæ litteræ unà cum litteris Patrum Africanorum ad Celeſtinum Papam, & litteris Cyrilli Alexandrini & Attici conſtantinopolitani ad Patres Africanos quatuor ultima Codicis Africani capita conficiunt.

§. XII.

De litteris Africanorum ad Bonifacium & Cæleſtinum Pontifices Romanos.

POſt variorum Conciliorum Africanorum Canones referuntur in eodem Codice Africano quatuor Epiſtolæ: Duæ Patrum Africanorum; una ad Bonifacium, altera ad Cæleſtinum Romanos Pontifices: Et duæ ad Patres Africanos prior Cyrilli Epiſcopi Alexandrini; poſterior Attici Epiſcopi Conſtantinopolitani; quæ 4. Epiſtolæ quatuor ultima Codicis capita ſeu Canones conficiunt.

Porrò

Occaſio litteræ ad Bonifacium. Porrò ut harum litterarum ſenſus faciliùs percipiatur, breviter occaſionem ſcriptionis præmittam.

Urbanus Epiſcopus Siccenſis, S. Auguſtini olim Diſcipulus, Apiarium Eccleſiæ ſuæ Presbyterum quorumdam criminum convictum, Synodali ſententiâ exauctoraverat. Hic verò ad Zoſimum Romanum Pontificem recurrit, à quo benignè exceptus, & in communionem receptus fuit.

Cum verò id repugnare videretur Canonibus, & diſciplinæ Eccleſiaſticæ, teſtantibus, ne quis Epiſcopus in communionem recipiat eos, qui à ſuo Epiſcopo ſunt excommunicati, hæc Zoſimi agendi ratio non parum patres Africanos commovit. Quod dum Zoſimus intellexit, Legatos ſuos, ſcilicet Fauſtinum Epiſcopum, & Aſellum ac Philippum Eccleſiæ ſuæ Presbyteros in Africam ablegavit, qui & ſuum circa Apiarium agendi modum defenderent, & alia nonnulla negotia cum Africanis tractarent.

Patres ut Pontifici obſequantur, aliquibus condeſcendunt. Ubi verò Africani perceperunt, Apiarium à Zoſimo defendi, ut diſceptationem cum Sede Apoſtolica declinarent, negotium illud ita componendum cenſuerunt, ut Apiarius Presbyter, de cujus ordinatione & excommunicatione & provocatione fuerat exortum, non ſolum Siccenſi, ſed etiam totius Africanæ Eccleſiæ non leve ſcandalum, de omnibus erratis ſuis veniam petens, communioni reſtitueretur. "Quia verò, inquiunt in Epiſtola ad Bonifacium Papam, paci & quieti Eccleſiæ non tantùm ad præſens ſed etiam impoſtrum proſpiciendum fuit, quoniam „ talia multa præceſſerant, ut vel ſimilia, vel etiam graviora „ deinceps præcaveri oporteret: placuit nobis, ut à Siccenſi „ Eccleſia, retento ſcilicet honore gradûs ſui, Presbyter removeretur Apiarius, & accepto Epiſtolio ubicumque alibi vellet „ & poſſet, Presbyteri munere fungeretur. Quod eidem ipſi per „ litteras proprias poſtulanti ſine difficultate conceſſimus."

Quid legati Pontificis haberent in mandatis. Verùm priuſquam hoc negotium concluderetur, rogarunt inſtanter Papæ Legatos Patres, ut promerent quidquid eis cum Patribus Africanis agendum fuiſſet injunctum; Legati primùm nonnulla quidem ſine ullo ſcripto proſecuti ſunt verbis: "ſed cùm id potiùs flagitaremus," inquiunt in Epiſtola ad Bonifacium, " quod in litteris ferrent, commonitorium protulerunt, quod recitatum nobis, etiam geſtis quæ ſecum ad vos „ deferunt, eſt allegatum. In quo eis quatuor quædam nobiſ„ cum agenda mandata ſunt, unum de appellationibus Epiſcopo-

„ coporum ad Romanæ Eccleſiæ Sacerdotem; alterum ne ad Co-
„ mitatum Epiſcopi importunè navigent; tertium de tractandis
„ Presbyterorum & Diaconorum cauſis apud finitimos Epiſco-
„ pos, ſi à ſuis excommunicati perperam fuerint: Quartum de
„ Urbano excommunicando, vel etiam Romæ vocando, niſi ea
„ quæ videbantur corrigenda, corrigeret."

Circa ſecundum & quartum nulla aut exigua erat difficultas. Africani enim Epiſcopi jam lege latâ prohibuerant, ne Epiſcopi Presbyterivè in Aulam aut Comitatum pergerent. Quartum quoque adhibito temperamento, de quo jam diximus, ſopitum videbatur.

Primùm & tertium majoris momenti & conſequentiæ Patribus Africanis videbatur, quare & de his diſceptatio non modica exorta fuit.

Legati Canones Sardicenſes allegant pro Nicænis.

Legati ergo in Synodo Generali Africæ 217. Epiſcoporum ex commonitorio ſuo (ita enim appellabant mandata Legatis ſcripto prodita) in horum articulorum probationem allegarunt duos Canones tamquam Canononones Nicæni Concilii; qui reverà erant duo Canones Concilii Sardicenſis.

Africani his Canonibus per omnia aſſentiri noluerunt.

Cùm verò hos Canones ignorarent Patres Africani, noluerunt mox iis, quæ aſſerebantur, aſſentiri; quia tamen eos eſſe Nicænos aſſererent legati, ob reverentiâ huic Sedi, & Canonibus Nicænis debitam dixerunt, ſe Canones illos obſervaturos, donec compertum ſibi eſſet, utrum Concilii Nicæni eſſent nec ne: *Et hoc*, inquiebat S. Auguſtinus, *nos ſervaturos profitemur, ſalvâ diligentiore inquiſitione Concilii Nicæni.*

Inquirendum cenſent de veritate horum Canonum

Cùm autem factâ inquiſitione in ſuis exemplaribus Nicæni Concilii Canones illos Patres Africani non reperiiſſent, cenſuit Alypius, mittendos eſſe Legatos ad Epiſcopos Conſtantinopolitanum, Alexandrinum & Antiochenum, ut allatis ab eis genuinorum Nicæni Concilii actorum exſcriptis, lis illa tutiùs dirimi poſſet. Accepta eſt ab omnibus Alypii ſententia; decretumque, intereà obſervandam eſſe praxim his Canonibus præſcriptam. Quin etiam viſum Patribus, de rebus omnibus, quæ in hoc Concilio agitatæ fuerant, Bonifacium Papam (qui ſub finem anni 418. Zoſimo ſucceſſerat) litteris certiorem reddendum; rogandumque, ut de eo ipſo ad Orientales Eccleſias ſcribat, quos manifeſtiùs de Canonum horum veritate conſtare poſſit. Hæ itaque ſunt litteræ Patrum Africanorum ad Bonifacium, quæ

Litteræ ad Bonifaciũ Papam.

Digitized by Google

Cap. 134. in Codice Africano conficiunt: in quibus primùm relatis quattor articulis, quos è ſuo Commonitorio Legati Sedis Apoſtolicæ recitaverant, hæc ſubjiciunt: " Quorum omnium „de primo & tertio, id eſt, ut Romam liceat Epiſcopis pro„vocare, & ut Clericorum cauſæ apud ſuarum Provincia„rum Epiſcopos finiantur, jam priore anno, etiam litteris „noſtris ad eumdem venerabilis memoriæ Zoſinum Epiſcopum „datis, inſinuare curavimus, ut ea ſervare ſine ulla injuria *pau„liſper ſineremus uſque ad inquiſitionem* Concilii Nicæni. Et „nunc de Tua poſcimus Sanctitate, ut quemadmodum ea apud „Nicæam à Patribus acta vel conſtituta ſunt, ſic ea à nobis „facias cuſtodiri, & ibi apud vos iſta quæ in Commonitorio „attulerunt, facias exerceri: id eſt, ſi Epiſcopus accuſatus fue„rit, &c. Hic Inſeruntur Canones 5. & 14. Sardinienſes, quos ſub nomine Nicænorum allegaverant Legati Sedis Apoſtolicæ; Quibus relatis pergunt litteræ: " hæc utique uſque ad adven„tum veriſſimorum exemplariorum Nicæni Concilii, inſerta ge„ſtis ſunt: quæ ſi ibi, quemadmodum ipſo quod apud nos Fra„tres ex Apoſtolica Sede directi Commonitorio allegaverunt, „nullo modò nos talia qualia commemorare jam nolumus, vel „tollerare cogemur: ſed credimus adjuvante miſericordiâ Do„mini Dei noſtri, quod Tuâ Sanctitate Romanæ Eccleſiæ præ„ſidente, non ſumus jam iſtum typhum paſſuri. Et ſervabun„tur erga nos, quæ nobis etiam non differentibus cuſtodiri „debeant cum fraternâ charitate, quæ ſecundùm ſapientiam atq; „juſtitiam, quam Tibi donavit Altiſſimus, etiam perſpicis eſſe „ſervanda, niſi ſi fortè aliter ſe habeant Canones Concilii Ni„cæni. Quamvis enim plurimos Codices legeremus; ſed nuſ„quam in Nicæno Concilio, in Latinis Codicibus legimus, „quemadmodum in ſupra dicto Commonitorio inde directa „ſunt. Tamen quia hic in nullo Codice Græco ea potuimus in„venire, ex Orientalibus Eccleſiis, ubi perhibentur eadem „Decreta poſſe etiam Authentica reperiri, magis nobis deſide„ramus afferri. Pro qua re, Tuam quoque Venerationem ob„ſecramus, ut ſcribere etiam ipſe digneris ad illorum Patrum „Sacerdotes, hoc eſt, Eccleſiæ Antiochenæ, Alexandrinæ, & „Conſtantinopolitanæ, & ſi aliis etiam Tuæ placuerit Sancti„tati, ut inde ad nos iidem Canones apud Nicæam Civitatem „à Patribus conſtituti veniant, Te potiſſimùm hoc beneficium „cunctis

Promittunt obſervare quæ Canonibus continentur, donec inquiſitio ſit facta.

Rogant Papam ut in Oriente faciat inquiri de veritate Canonum.

„ cunctis Occidentalibus Eccleſiis in Domini adjutorio confe-
„ rente. Quis enim dubitet, exemplaria eſſe veriſſima Concilii
„ Nicæni in Græcia congregati, quæ de tam diverſis locis, &
„ de nobilibus Græcis Eccleſiis allata & comparata concor-
„ dant? Quod donec fiat, hæc quæ in Commonitorio ſuprà
„ dicto nobis allegata ſunt de Appellationibus Epiſcoporum ad
„ Rom. Eccleſiæ Sacerdotem, & de Clericorum cauſis apud
„ ſuos Provinciarum Epiſcopos terminandis, nos uſque ad pro-
„ bationem ſervaturos eſſe profitemur, & Beatitudinem Tuam
„ ad hoc nos adjuturam in Dei voluntate confidimus. Cætera
„ verò quæ in noſtra Synodo geſta vel confirmata ſunt, quo-
„ niam ſupradicti Fratres noſtri Fauſtinus Coepiſcopus, Phi-
„ lippus & Aſellus Presbyteri ſecum ferunt, ſi dignatus fueris,
„ Tuæ nota facient Sanctitati. Et aliâ manu: Dominus noſter
„ Te nobis annis pluribus cuſtodiat Beatiſſime Frater. Subſcri-
„ pſerunt quoque Alypius, Auguſtinus, Poſſidius, Marinus
„ & cæteri Epiſcopi."

Exemplaria Concilii Nicæni à Patriarchis Orientalibus per Africanos expetita, eodem anno in menſe Novembri allata fuere; ſimulque amiciſſimæ litteræ Cyrilli Alexandrini, & Attici Conſtantinopolitani ad Patres Africanos; quarum priores *Caput* 135 Codicis Africani conſtituunt, dicitque ſe ſcripta Synodi Carthaginenſis *multam habentia querimoniarum cum omni lætitia* per Innocentium Presbyterum ſuſcepiſſe, " quibus, inquit, à nobis
„ ſperatis, ut de ſcrinio noſtræ Eccleſiæ veriſſima exemplaria ex
„ Authentica Synodo apud Nicæam Civitatem Metropolim Bi-
„ thyniæ, à Sanctis Patribus conſtituta & firmata ſub noſtræ fi-
„ dei profeſſione veſtræ Dilectioni porrigamus. Unde enim, do-
„ mini honorabiles fratres, ſalute præeunte, neceſſe habui per
„ harum latorem filium noſtrum Innocentium Presbyterum,
„ fideliſſima exemplaria ex Authentica Synodo in Nicæna Civi-
„ tate Bithyniæ habitâ veſtræ Charitati dirigere. Quod & in
„ Eccleſiaſtica hiſtoria requirentes invenietis."

Litteræ Cyrilli Alexandrini cum authenticis exemplaribus Canonum Nicænorum.

Similiter Atticus Conſtentinopolitanus, cujus litteræ Caput 136. Codicis conficiunt, præmiſsâ humili ſalutatione, & gratiarum actione, quod meruerit tantorum Fratrum benedictione perfrui, ita proſequitur: " Domini Beatiſſimi Fratres, ſcri-
„ pſiſtis ſanè, ut veriſſimos Canones apud Nicæam Civitatem
„ Metropolim Bothyniæ à Patribus conſtitutos ſub Fidei adſti-

Litteræ Attici Conſtantinopolitani cum Canonibus Nicanis.

„ pulatione dirigam. Et quis eſt, qui communem fidem, vel „ ſtatuta à Patribus firmata Fratribus ſuis deneget? Qua de re „ per eundem filium meum Marcellum Subdiaconum veſtrum „ nimiùm feſtinantem, ſicut ſtatuti ſunt in Nicæa Civitate à „ Patribus, Canones, in integro, ut juſſiſtis, direxi; petens ut „ pro me plurimùm Veſtra Sancta Congregatio orare jubeat. „ Et aliâ manu: Deus noſter Sanctitatem Verſtram cuſtodiat, „ quod optamus, Sanctiſſimi Fratres."

Non reperiuntur inter Canones à legatis pro Nicænis adducti.

Porrò in his allatis Nicæni Concilii exemplaribus haud reperti fuerunt Canones à Zoſimi Legatis citati; ſed ſolùm Fidei formula, & 20. Canones hactenùs noti: quæ mox ad Bonifacium Africani retulerunt: videnturque litem dirimiſſe. Et reverà toto tempore Pontificatûs Bonifacii negotium hoc agitatum ulteriùs fuiſſe non invenitur. At moveri rursùs cœpit ſub Cæleſtino Bonifacii ſucceſſore.

Rurſus inſtauratur cauſa Apiarii.

Apiarius quippe, cui in gratiam Papæ, Fauſtino Epiſcopo ejus legato allaborante, ignoraverant Patres Africani, novis & immanibus criminibus nova ſibi negotia faceſſivit; tantumque ſuâ temeritate fecit, ut ipſum damnare cogerentur Africani. Hic verò cùm ſemel non ſine ſucceſſu refugium ad Romanum Pontificem eſſet expertus, rursùs ad Cæleſtinum Papam confugit; qui ipſum non tantùm in communionem recepit, ſed & litteras in ejus favorem ad Epiſcopos Africanos, & Fauſtinum Epiſcopum in Africam miſit, qui ejus reſtitutionem urgeret.

Itaque Epiſcopi cum Fauſtino Epiſcopo in Synodum coëunt, ut cauſam Apiarii diſcutiant, & judicent; & credidimus, inquiunt, "ideo cum illo (Apiario) miſſum, (Fauſtinum) quo" niam ſicut per ejus operam Presbyterio antea redditus fuerat, " ita nunc poſſet de tantis criminibus à Tabracenis objectis, eo " laborante purgari."

Fauſtinus Apiarii cauſam propugnat.

Mox Synodo ſe Fauſtinus oppoſuit, "omni congregationi „ varias injurias ingerendo, quaſi Eccleſiæ Romanæ aſſerens „ privilegia; volens eum, (Apiarium) à nobis, inquiunt, in „ communionem ſuſcipi, quem tua Sanctitas credens appellaſſe „ quod probare non potuit, communioni reddiderat: quod minimè tamen licuit, quod etiam geſtorum ex lectione cognoſ„ cetur.

Hac Fauſtini oppoſitione non refragante, examen Apiarii Patres proſequuti ſunt; ac cùm triduano *laborioſiſſimo* agitato judicio,

Digitized by Google

cio, diverſa eidem objecta afflictiſſimi Patres Africani „ quæſiviſſent, vel moras Fauſtini Epiſcopi, vel tergiverſatio- „ nes ipſius Apiarii, quibus nefandas turpitudines occulere co- „ nabantur, *Deus judex juſtus*, fortis & longanimis, magno compendio reſecavit'": Tertio namque conſeſſu confeſſus eſt Apiarius omnia, quorum accuſabatur; atque ita opus non fuit, ut de hac cauſa ulteriùs tractaretur. At verò Patres ſeriò conſiderantes quam ſua referret, ut poſthac eorum judiciis ſua inconcuſſa ſtaret auctoritas; conſultum credidere ad Cæleſtinum Papam letteras dare, quæ in Codice Caput 136. faciunt; in quibus primùm expoſitis, quæ in cauſa Apiarii acta ſunt, ita pergunt: "Præfato itaque debitæ ſalutationis officio, impendio deprecamur, ut deinceps ad veſtras aures hinc venientes non faciliùs „ admittatis, nec à nobis excommunicatos in communionem „ ultra velitis excipere: Quia hoc etiam Nicæno Concilio defi- „ nitum facilè advertet Venerabilitas tua. Nam etſi de inferiori- „ bus Clericis vel Laicis videtur ibi præcaveri, quantò magis „ de Epiſcopis voluit hoc obſervari, ne in ſua Provinca com- „ munione ſuſpenſi, à ſua Sanctitate vel feſtinato, vel præpro- „ pere, vel indebitè videantur communioni reſtitui? Presbyte- „ rorum quoque & ſequentium Clericorum improba refugia, ſi- „ cuti te dignum eſt, repellat Sanctitas tua: quia & nulla Patrum „ definitione hoc Eccleſiæ derogatum eſt Africanæ, & Decreta „ Nicæna, ſive inferioris gradus Clericos ſive ipſos Epiſcopos, ſuis „ Metropolitanis apertiſſimè commiſerunt. Prudentiſſime enim „ juſtiſſimeque providerunt. Quæcumque negotia in ſuis locis, „ ubi orta ſunt finienda. Nec unicuique providentiæ gratiam „ S. Spiritûs defuturam, quâ æquitas à Chriſti Sacerdotibus, & „ prudenter videatur & conſtantiſſimè teneatur: Maximè quia „ unicuique conceſſum eſt, ſi judicio offenſus fuerit cognitorum, „ ad Concilia ſuæ provinciæ, vel etiam univerſale provocare. „ Niſi fortè quiſquam eſt qui credat, unicuilibet poſſe Deum „ noſtrum examinis inſpirare juſtitiam, & innumerabilibus con- „ gregatis in Concilium Sacerdotibus denegare. Aut quomodo „ ipſum tranſmarinum judicium ratum erit, ad quod teſtium „ neceſſariæ perſonæ vel propter ſexus vel propter ſenectutis in- „ firmitatem multis aliis intercurrentibus impedimentis adduci „ non poterunt? Nam ut aliqui tamquam à tuæ Sanctitatis la- „ tere mittantur, nulla invenimus Patrum Synodo conſtitutum, „ quia illud quod pridem per eundem Coepiſcopum Fauſti-

Apiarius ſua crimina fatetur.

Epiſtola ad Cæleſtinum, qua petitur ut judicia Epiſcoporum maneant firma

Digitized by Google

,, num,tamquam ex parte Nicæni Concilii exindè tranſmiſiſtis,
,, in Conciliis verioribus, quæ accipiuntur Nicæni à S. Cyrillo
,, Coepiſcopo noſtro Alexandrinæ Eccleſiæ, & à venerabili At-
,, tico Conſtantinopolitano Antiſtite ex authentico miſſis, quæ
,, etiam ante hoc per innocentium Presbyterum & Marcellum
,, Subdiaconum per quos ad nos ab eis directa ſunt, V. M. Boni-
,, facio Epiſcopo Prædeceſſori veſtro à nobis tranſmiſſa ſunt, in
,, quibus tale quid non potuimus reperire. Executores etiam Cle-
,, ricos veſtros quibuſcumque petentibus nolite mittere, nolite
,, concedere, ne fumoſum typhum ſæculi in Eccleſiā Chriſti, quæ
,, lucem ſimplicitatis & humilitatis diem Deum videre cupientibus
,, præfert, videamur inducere. Nam de fratre noſtro Fauſtino
,, (amoto jam pro ſuis nefandis nequitiis de Chriſti Eccleſia do-
,, lendo Apiario,) ſecuri ſumus, quod eum probitate & modera-
,, tione ſuæ Sanctitatis, ſalva fraterna charitate, ulteriùs Afri-
,, ca minimè ſuſtinere patietur. Et alia manu : Dominus noſter
,, Sanctitatem ævo longiore orantem pro nobis cuſtodiat, Do-
,, mine Frater".

Pax Eccleſiam Romanam inter & Africam ſervata fuit.

Poſt miſſas has litteras non invenitur quidquam ulteriùs Africanam inter & Romanam Eccleſiam ſuper hac materia diſſenſionis interceſſiſſe; pacemque inter utramque Eccleſiam conſervatam fuiſſe conſtat; ut proinde meritò ut impudentiſſimum commentum à Baronio explodatur, quod ſub nomine Bonifacii ſcribitur: "Aurelius enim Carthaginenſis Eccleſiæ olim Epiſcopus, "cum collegis ſuis (inſtigante Diabolo) ſuperbire temporibus "Prædeceſſorum noſtrorum Bonifacii atq; Cæleſtini contra Ro- "manam Eccleſiam cæpit: ſed videns ſe more peccantis Aurelii "Eulalius à Romanæ Eccleſiæ communione ſegregatum, humi- "lians recognovit ſe peccaſſe, pacem & communionem Romanæ "Eccleſiæ petens, ſubſcribendo una cum collegis ſuis, damnavit "Apoſtolica auctoritate omnes ſcripturas, quæ adverſus Romanæ "Eccleſiæ privilegia factæ quoquo ingenio fuerunt."

Epiſtola Bonifacii ſuppoſititia

Quæ apertè ſignificant, à temporibus Aurelii uſque ad tempora Bonifacii II. fuiſſe ſchiſmate diviſam Eccleſiam Africanam à Romana: Quod abſurdum eſſe, vel ſolum ominari ob varios ſanctos, qui medio tempore in Africa floruere, ut inter cæteros S. Auguſtinum, notat Baronius; oſtenditque multis ex capitibus hanc unam eſſe è ſpurciſſimis mercibus Iſidori, à ſimilibus ſuppoſitiis merceimoniis famoſiſſimi; de quo plura dicentur parte 4. ubi de collectione Iſidori Vulgo *Mercatoris* agetur.

Digitized by Google

PARS TERTIA

De Codicibus & collectionibus Canonum, à Sæculo VI. uſque ad Sæculum VIII.

CAPUT PRIMUM.

De Codice Dionyſii Exigui.

§. I.

Quis fuerit Dionyſius Exiguus.

CAſſiodorus ipſi Dionyſio cœvus ita de illo ſcribit : "Fuit noſtris temporibus Diony-" ſius Monachus, Schyta natione , ſed mori-" bus omninò Romanus , in utraque lingua " valdè doctiſſimus, reddens actionibus ſuis, " quam in libris Domini legerat æquitatem; " qui Scripturas tantâ curioſitate diſcuſſerat, " atque intellexerat , ut undecumque interrogatus fuiſſet , pa-" ratum haberet competens ſine aliqua dilatione reſponſum... " Qui petitus à Stephano Epiſcopo Salonitano , ex græcis ex-" emplaribus *Canones Eccleſiaſticos*, moribus ſuis , ut erat pla-" nus atque diſertus , magnæ eloquentiæ luce compoſuit , " *quos hodie uſu celeberrimo Eccleſia Romana complectitur.*" Hæc ille *cap* 23. *divin. lect.*

Teſtimonium Caſſiodori de Dionyſio.

Meminit & Dionyſii Venerabilis Beda ſcribens : "Diony-" ſius venerabilis Abbas Romanæ Urbis, & utriuſque linguæ " græcæ videlicet & latinæ non ignobili præditus ſcientiâ".

Teſtimonium Venerabilis Bedæ.

Trithemius quoque ac Cardinalis Baronius eum ab ingenio, & ſcientia, atque linguarum peritiâ plurimum extollunt ; quibus ſubſcribens Bellarminus ait. "Dionyſius natione „ Schyta, ſed moribus Romanus, quemadmodum cognomen-„ to exiguus,ſed doctrinâ & ſanctitate maximus, vixit tem-„ pore Theodorici Regis Italiæ & ſucceſſorum ejus: nam anno

Trithenum Baronii & Bellarmini.

Domini

Digitized by Google

" Domini 527. ſcripſit cyclum Paſchalem & omiſſa profana
" numeratione annorum ab Imperio Diocletiani impii perſe-
" cutoris, numerare cepit ab Incarnatione Domini Jeſu Chriſti.
" Scripſit præterea Collectionem Sacrorum Canonum ex
" Conciliis Eccleſiæ Catholicæ, quem poſtea imitati ſunt
" Martinus Bracarenſis & Creſconius".

Hactenus Bellarminus: Ex quo & illud habemus ſub initium ſæculi VI. Dionyſium floruiſſe: Uti & Trithemius obſervavit, qui & addit, ipſum ſub Juſtiniano Magno anno 540. adhuc claruiſſe.

§. II.

Codex Dionyſianus in duas partes diviſus; & quid in utraque contineatur?

Codex Dioniſianus diviſus eſt in duas partes; eaſque ſive tempus confectionis, ſeu compilationis, ſive materiam ſpectes plurimum inter ſe diſparatas. Prior enim dudum poſteriorem tempore præceſſiſſe teſtis eſt ipſe Dionyſius in præfatione partis poſterioris. Adhæc, prior ſolos Canones Conciliorum partim græcos, partim latinos continet; ideoque inſcribitur *Codex Canonum Eccleſiaſticorum:* Poſterior verò ſolas Decretales Epiſtolas, ſive decreta Romanorum Pontificum exhibet: Et ob id vocatur: *Collectio Decretorum Pontificum Romanorum.*

Qui priore Codicis parte continuatur; & quo motivo ad eâ inductus.

Quid in priore Codicis ſui parte præſtiterit; & qua ratione ad eam conficiendam inductus fuerit, aperit ipſe Dionyſius in Epiſtola ad Stephanum Epiſc. Salonitanum vice præfationis huic parti præfixâ. "Quamvis chariſſimus frater noſter Laurentius,
" aſſidua & familiari cohortatione parvitatem noſtram Regulas
" Eccleſiaſticas de græco transferre pepulerit, tamen ingeſtum
" laborem tuæ Beatitudinis conſideratione ſuſcepi..... Magna
" ſiquidem jubentis auctoritas, eadem primitus juſſa complentis,
" quatenùs inconcuſſa Eccleſiaſtici Ordinis diſciplina
" inviolabilis permanens ad capeſſendum perenne præmium
" Chriſtianis omnibus præſtat acceſſum, per quem
" Sancti Præſules paternis muniantur regulis, & obedientes
" populi ſpiritualibus involvantur exemplis. In principio itaque,
" Canones, qui dicuntur Apoſtolorum, de græco transtuli-

"tulimus.... Deindè regulas Nicęnæ Synodi & deinceps om-
" nium Conciliorum, ſi quæ antè eam, ſive quæ poſtmodum
" facta ſunt, uſque ad Synodum 150. Pontificum, qui apud
" Conſtantinopolim convenerunt, ſub ordine numerorum, id
" eſt, à primo capite uſque ad centeſimum ſexageſimum quin-
" tum, ſicut habetur in gręca auctoritate, digeſſimus. Tum
" Sancti Chalcedonenſis Concilii Decreta ſubdentes, in his
" græcorum Canonum finem eſſe declaramus. Ne quid prę-
" terea notitiæ veſtræ credar velle ſubtrahere, ſtatuta quoque
" Sardicenſis Concilii, atque Africani, quę latinè ſunt edita,
" ſuis à nobis numeris cernuntur eſſe diſtincta".

Qui Canones ex hoc Codice exhibendi.

Pręter gręcos ergo Canones, qui priſco Codice Græco continebantur, de quibus parte I. actum fuit, & Canones Africanos, quos ſimiliter ſupra retulimus & explanavimus, hoc Codice continentur 50. Canones vulgò Apoſtolorum: item 27. Canones Calchedonenſes, & 21. Canones Sardicenſes. Cæterum cum Codex Gręcus ſub finem ſęculi VII. in Synodo Trullana ſeu Quini-Sexta probatus, 85. Canones ſub nomine Apoſtolorum referat, nec non Canones Calchedonenſes, iiq; græcè primùm editi fuerint; horum Canonum tractatione tantiſper, quoadusque ad dictum Codicem Græcum pervenerimus, ſuſpensâ, ſolos Sardicenſes, qui latinè editi ſunt occaſione hujus Codicis repræſentabimus, & breviter elucidare conabimur.

Quid parte poſteriore continetur.

Poſteriore verò parte exhibuit, " præteritorum Sedis
,, Apoſtolicæ Præſulum conſtituta, quæ, ait in præfatione
,, hujus partis, quâ valui curâ diligentiâque collegi, & in quem-
,, dam redigens ordinem titulis diſtinxi compoſitis: ita dum-
,, taxat, ut ſingulorum Pontificum, quotquot à me præcepta
,, reperta ſunt, ſub una numerorum ſerie terminarem, om-
,, neſque titulos huic præfationi ſubnecterem, eo modo, quo
,, dudum, de Græco ſermone Patrum transferens Canones
,, ordinaram, quod vobis nimium placuiſſe cognoveram."

Incipit autem à Decretis Siricii Papæ, qui demum ſub finem IV ſęculi ſedit; ut vel ex hoc argumentum ſumatur, epiſtolas anteriorum Pontificum tunc temporis haud notas fuiſſe; ſed de hoc fuſius ubi de collectione Iſidori Mercatoris agetur.

Porrò licet quę in poſteriore hac parte continentur, multa præclara diſciplinæ Eccleſiaſticæ documenta contineant, quia

Digitized by Google

tamen animus tantum fuit Canones, præſertim ab Orientali pariter ac latina receptos referre ac breviter explanare, hanc partem omittendam judicavimus.

Auctoritas Codicis.

§. III.

Quæ ſit Codicis auctoritas?

Codex Dionyſii privata autoritate confectus.

SIve Codicis ſeu collectionis auctorem ſpectemus, ſive eos quorum precibus, vel familiari cohortatione ad eam conficiendam Dionyſius inductus fuit, non niſi opus privatæ auctoritatis eſſe hanc collectionem fateri debemus. Neque enim Dionyſius operis architectus, neque Laurentius, Stephanus, aut Julianus aliique Dionyſii ad hoc opus conficiendum incitatores, publicâ auctoritate valebant, ut eam Codici communicare potuiſſent. Quinimo nec Dionyſii propoſitum fuit, hunc ſuum ſive priorem ſive poſteriorem Codicem ad uſum Eccleſiæ Romanæ condere, ſed privatorum dumtaxat, ac ſibi familiarium, qui priſtini codicis confuſione offendebantur, uſibus ac ſtudiis aptare, & ſuccurrere.

Eccleſia Romana magno plauſu Codicem recepit.

Cæterum ut primum codex hic privatorum manibus teri cœpit, mox apparuit, illum, ſive Canonum Græcorum verſio ſpectaretur, ſive Canonum & totius materiæ ordinata diſpoſitio, & relationis fidelitas attenderentur, priſtino Canonum Codici in multis præſtare: quia ut rectè notat Baronius, "ſi ,, fidelitas atque peritia in transferendo, & ſinceritas in edendo ,, quam maxima requiratur: nulla exquiri poteſt editio exa- ,, ctior atque fidelior quàm quæ à magno illo, ſed cognomento ,, Exiguo Dionyſio elaborata eſt; cujus eximiam in utraque ,, lingua peritiam, & morum egregiam probitatem Caſſio- ,, dorus dignis laudibus mirificè prædicat." Hæc Baronius ad an. 325. Hinc contigit, ut Codicem hunc vix editum Eccleſia Romana ceu quoddam Canonum Corpus, ut phraſi hodierna loquar, ſuſceperit: ut adeo Caſſiodorus ipſi Dionyſio coævus ſcribat: "Dionyſius Canones Eccleſiaſticos compoſuit," quos *hodie uſu celeberrimo Eccleſia Romana complectitur.*"

Et quidem ſub initium ſeculi VI. Joannem II. uſum fuiſſe Codice Dionyſiano manifeſtum eſt ex ejus Epiſtola ad Cæſarium Arelatenſem; in qua tum Decreta Siricii Papæ, tum Canones

Digitized by Google

nones Apoſtolorum, & Antiochenos ex ejus verſione tranſcripſit & Cæſario Arelatenſi miſit, ut ſecundum illos de cauſa judicaret. Habetur tom. 4. Concil. ult. edit. col. 1756.

Deinde continuo uſu à Romana Eccleſia ita probata, & ſuſcepta fuit, ut à Nicolao I. *diſt.* 19. *Can.* 1. & Leone IV. *diſt.* 20. *Can.* 1. ac omnibus ſequentibus Canonum Collectoribus *Codex Canonum* dicta ſit, quemadmodnm obſervant Correctores Romani; qui & addunt; *Et hæc ea eſt* collectio, *quæ in notationibus, quæ nunc eduntur, abſolutè Codex Canonum vocatur.* In præfat, ad Decretum Gratiani.

De hoc tamen hic monitum velim Lectorem, receptionem ſive approbationem Codicis Dionyſiani ab Eccleſia Romana nequaquam eo cum rigore contigiſſe, ut univerſos Canones, totamque in eis contentam diſciplinam pro ſua receperit: quandoquidem certum ſit, plures in hoc Codice Canones contineri, quos vel numquam, vel multo poſt receptum Dionyſii Codicem tempore Romana Eccleſia recepit; utpote quibus diſciplina Eccleſiæ Romanæ directè cantrariebatur. Itaque Codex Dionyſianus à Romana Eccleſia probatus; & ſuſceptus fuit modo non abſimili, quo Decretales Grægorii IX. aliæque moderni Corporis Canonici partes in Belgio aliiſque Provinciis pro jure communi, ubi ſingularia Provinciarum jura, aut non improbandæ conſuetudines haud repugnant, agnoſcitur & recipitur. *Quomodo intelligẽda hæc receptio.*

§. IV.

Ab Eccleſia Africana, Gallicana aliiſque hic Codex fuit receptus.

IN Eccleſia Africana notum fuiſſe Codicem Dionyſianum ſub finem ſæculi VII. magnoque in pretio habitum teſtis eſt Creſconius Epiſcopus Africanus: qui ſub id tempus Canonum ſummariam collectionem inſtituens, indicem ſeu catalogum Conciliorum, & Epiſtolarum Decretalium quibus uti inſtituit, præmittit eo ordine & numero ſervatis, quibus in Codice Dionyſii extant.

Ab Eccleſia Gallicana Dionyſianum Codicem mox ut editus fuit, ſuſceptum fuiſſe contendit Petrus à Marca; at Ja-

Digitized by Google

cobus Sirmundus, Chriſtophorus Juſtellus, ac vir eruditus Paſchaſius Quenellius ſingulari ſolidiſſimaque diſſertatione quæ eſt 16. Tomo II. operum S. Leonis ſubnexâ, contendunt, ante Caroli M. tempora Gallicanam Eccleſiam Codicem Dionyſianum non ſuſcepiſſe: neque ante hæc tempora Synodos Gallicanas Canones Græcos ex verſione Dionyſii allegaſſe: quorum ſententiam recenter probat Jacobus Petitus in præfatione ad collectionem Canonum, quam ex vetuſtiſſimo Manuſcripto unà cum pœnitentiali Theodori Cantuarienſis primum evulgavit.

Collectio Canonum edita à Iacobo Petito.

Hanc collectionem ad uſum Eccleſię Gallicanæ compilatam fuiſſe probat; eo quod Canones Græcos, præſertim Nicænos, referat eodem penè modo, quo in antiquis Gallicanis Synodis proferuntur.

Ulteriùs notat hanc Canonum collectionem nullis fœdatam eſſe ſpeudo-Iſidori Epiſtolis. "Unde, ait Petitus, cuique erudito facile eſt intelligere, non ſolum Gratiani, Ivonis, Burchardi collectionibus antiquiorem eſſe, cum falſis iſtius collectionis mercibus cæteræ collectiones ſubſequentes eo turpius deformatæ ſint; quo ad poſteriora tempora deveniunt."

Verum ut fateamur eam Iſidorianâ antiquiorem eſſe, eam tamen circa tempora Caroli M. compoſitam fuiſſe, ex Canonibus aliiſque monumentis relatis ſatis conſtat; ipſeque Petitus fateri debet; ſed cum & Canones Nicæni ex verſione, ſeu potiùs interpretatione Rufini referantur, & reliqui Græci a verſione Dionyſii plerumque differant, Eccleſiam Gallicanam Codice Dionyſiano uſam non fuiſſe tempore hujus collectionis probabile argumentum eſt: præſertim cum Canones Sardicenſes ſub nomine Canonum Nicænorum in hac quoque collectione exhibeantur: quod non Codicem Dionyſianum, ſed potius priſtinum Romanum redolere ex ſupra dictis facilè eſt intelligere.

Interim ut demus, prout admodum veriſimile eſt, ante tempora Caroli M. Codicem Dionyſianum per Gallias in uſu non fuiſſe; nequaquam tamen negari poteſt, quin à tempore Caroli M. cui Adrianus I. hunc Codicem dono dedit, à Gallicana, & reliquis Occidentis Eccleſiis in uſum receptus fuerit; & conſequenter jam à novem & amplius ſæculis hanc Diony-

Digitized by Google

Dionyſianam Collectionem ceu quoddam corpus Canonum non à Romana dumtaxat, ſed totâ Latinâ Eccleſiâ receptam ac probatam eſſe; atque *codicem Canonum* famoſo nomine ſimpliciter dictam fuiſſe; adeo quidem ut Epiſcopi Gallicani præeunte Hincmaro Remenſi, etiam ſæculo IX. auctoritatem Epiſtolarum Decretalium à Nicolao I. reproductarum admittere noluerint, quia in hoc Codice Canonum non reperiebantur.

Ex his non difficulter quiſquè ſtatuet, quæ cenſenda ſit hujus Codicis, ac diſciplinæ in eo contentæ auctoritas; quantaque veneratione ſuſcipienda.

§. V.

De Canonibus Sardicenſibus.

Cauſa convocandi Concilium Sardicenſe.

COnſtans Conſtantini M. Filius Imperator Occidentis intellectis technis & dolis, quibus Euſebiani ſive Ariani S. Athanaſium alioſque Orthodoxos Epiſcopos opprimerent, ſcripſit ad Fratrem ſuum Conſtantium Imperatorem Orientis, ut utriuſque Imperii Epiſcopi ad unum eumdemque locum cogerentur; Synoduſque œcumenica haberetur, in qua diſſidia & contentiones tandem ſopirentur; & vera & Catholica Fides ſtabiliretur.

Votis Fratris ſui annuit Conſtantius; atque de utriuſque ſententia, Epiſcopi tam Occidentis, quàm Orientis an. 347. Sardicam convenire juſſi ſunt.

Unde S. Athanaſius Apologiâ II. recitatâ Julii Papæ Epiſtolâ ad Euſebianos, ait: "Hæc cum Romæ Synodus per „Julium Romanum Epiſcopum ſcripſiſſet, improbâ iterum „audaciâ Euſebiani in Eccleſiis perturbandis, inſidiiſque ten„dendis uſi ſunt, quod cum reſçitum eſſet à Religioſiſſimis „Imperatoribus Conſtantio & Conſtante, juſſi ſunt Epiſcopi „Orientis & Occidentis Sardicam convenire."

Et Socrates l. 2. Hiſt. *Cap.* 20. " Indicitur ergo iterum ge„nerale Concilium apud Sardicam, quæ Urbs eſt Illyrici: id„que de ſententia duorum Imperatorum, quorum alter hoc „per litteras flagitaverat: alter verò, ſcilicet Orientis Im„perator, libenter annuerat." Convenerunt itaque Sardicam,

Digitized by Google

Quis fuerit Epiſcoporum numerus.

tum Occidentales, tum Orientales Epiſcopi. Quis autem fuerit illorum numerus, haud certò conſtat.

Gratianus *diſt.* 16. *Can.* 11. refert Synodum conſtitiſſe ex Patribus dumtaxat 60.; ſed cum in hoc erraſſe notant Correctores Rom.

Socrates *l.* 2. *Cap.* 20. ait: " Et ex Occidentis quidem partibus *trecenti* circiter convenerunt Epiſcopi, ut ſcribit Athanaſius. Ab Oriente verò *ſeptuaginta ſex* tantùm adfuiſſe ſcribit Sabinus." Hæc Socrates. Verùm, ut rectè advertunt Henricus Valeſius in Notis ad Socratem, aliique Viri eruditi, nequaquam ſcribit Athanaſius, quod ipſum ſcripſiſſe aſſerit Socrates: nimirum, *trecentos circiter* Epiſcopos Occidentis conveniſſe ad Synodum: ſed dumtaxat dicit Athanaſius, tam eos, qui Synodo Sardicenſi interfuerunt, quàm illos, qui epiſtolæ Synodicæ poſteà ad ipſos miſſæ ſubſcripſerunt: item qui ante hanc Synodum pro ipſo litteras Synodicas ſcripſerant, univerſos fuiſſe 344. Locus Athanaſii habetur *Apol.* 2. *contra Arianos.*

Sententia Athanaſii de numero Epiſcoporum.

Imò ipſe Athanaſius in epiſtola ad Solitarios disertè teſtatur, Epiſcopos, qui ad Sardicenſe Concilium convenêre, tam ex Occidentis, quàm Orientis partibus non plures fuiſſe quàm *centum & ſeptuaginta.*

Cùm præcipuè Athanaſii causâ Synodus coacta fuerit; ipſeque ab initio uſque ad finem interfuerit, nemo non videt, quanti momenti hoc Athanaſii teſtimonium habendum ſit.

Orientales à concilio recedunt.

Quidquid interim de Epiſcoporum numero ſit, illud conſtat, quòd cùm Sardicam omnes conveniſſent, Epiſcopos quidem Orientis conſpectum Occidentalium refugiſſe: " negantes, ait Socrates loco citato, ſe in colloquium cum illis venturos eſſe, niſi priùs Paulum & Athanaſium è ſuo Cœtu ejeciſſent. Sed cùm Protogenes Sardicenſis & Hoſius Epiſcopus Cordubæ, quæ eſt Civitas Hiſpaniæ, ut ſuprà dixi, nequaquam pati poſſent ut Paulus & Athanaſius à conceſſu excluderentur, *Orientales illicò diſceſſerunt.*"

hac convocatione œcumenica, ſed exitu particularis.

Hanc Orientalium ſeceſſionem, ſeu potiùs turpiſſimam fugam fusè & eleganter ſuis coloribus delineavit Athanaſius in epiſtola ad Solitarios.

Soli itaque Occidentales Synodum compoſuerunt.

Hac de cauſa arbitrantur nonnulli cum Petro à Marca *l.* 7.

De

De conc. Sacerd. & Imp. Cap. 3. Synodum hanc à Patribus olim dictam fuiſſe *Concilium Occidentalium*: eſſeque quidem convocatione œcumenicam,ſed exitu & celebratione non niſi *particularem* Eccleſiæ Occidentalis: hujusque ſententiæ fuiſſe apparet Gratianum, qui ipſi inter Synodos particulares locum aſſignat *Diſt.* 16. *Can.* 11.

Canones Sardicenſes etiam ab Orientali Eccleſia recepti.

Id ut verum eſſet, illud equidem inficias ibit nemo, Canones hujus Synodi non tantùm à Romana & Latina Eccleſia, ſed etiam ab Orientali fuiſſe receptos; ut minùs circà tempora Concilii *Quini-ſexti* vulgò in *Trullo*; quod Canone 11. diſertè Canones Sardicenſes recipit & probat.

Canones hi paulò aliter à Dionyſio, aliter a Græcis Canonum Collectoribus referuntur. Et hi quidem 20. dumtaxat, ille autem 21. refert. Porrò cùm & Codicem Dionyſianum modò præ manibus habeamus; & conſtet ex epiſtola Dionyſii ad Stephanum vice præfationis Codici præfixâ,Canones hos primùm latinè editos eſſe, ordinem & diviſionem Dionyſii in Canonum relatione & explanatione amplectemur; ſubinde tamen ordinem Græcorum & eorum Verſionem pro clariori Canonum intellectu aſſumpturi.

Can. I." Oſius Epiſcopus dixit: Non minùs malâ conſue-,, tudo, quàm perniencioſa corruptela funditùs eradicanda eſt: ,, ne cui liceat Epiſcopo de civitate ſua ad aliam tranſire civi-,, tatem, manifeſta eſt cauſa, quâ hoc facere tentat: cùm nul-,, lus in hac re inventus ſit Epiſcopus, qui de majore civitate ,, ad minorem tranſiret. Unde apparet, avaritiæ ardore eos ,, inflammari,& ambitioni ſervire, & ut dominationem agant. ,, Si omnibus placeat, hujuſmodi pernicies ſæviùs & auſte-,, riùs vindicetur, ut nec laïcam communionem habeat qui ,, talis eſt. Reſponderunt univerſi, placet."

Partem Canonis, quæ ordinariam Tranſlationum cauſam continet, refert Raymundus in *Cap.* 1. ※ *De Clericis non reſidentibus* Hæc ratio ſi ritè expendatur, verendum, ne & hodiernarum Tranſlationum præcipuum ac ordinarium motivum eſſe deprehendatur.

Canonis cauſam ſat innuit Julius Papa in epiſtola ad *Euſebianos*, arguens, quòd Nicænum Canonem 15. totamque Synodum *contemptui haberent, jam in uſu habentes de loco ad locum ad Epiſcopatus capiendos tranſilire; & rejectâ civitate concreditâ minore, tranſire ad magnam.* Hanc

Digitized by Google

Hanc itaque totius diſciplinæ corruptelam, Canonumque contemptum, violentâ medicina impetit Synodus; quibuſcumque Tranſeuntibus Epiſcopis negans laicam etiam communionem: hoc eſt, ne laicorum quidem more ipſis communionem cum Fidelibus permittendam eſſe decernens.

Prætextus tranſeuntur, Epiſcoporum præſcinduntur

Can. II. "Oſius Epiſcopus dixit: Etiamſi talis aliquis extiterit temerarius, ut fortaſſis excuſationem afferens, aſſereret, quod populi litteras acceperit, cùm maniteſtum ſit, potuiſſe paucos præmio & mercede corrumpi, eos qui ſinceram fidem non habent: ut clamarent in Eccleſia, & ipſum petere viderentur Epiſcopum, omnino has fraudes damnandas eſſe arbitror, ita ut nec laicam in fine communionem talis accipiat. Si vobis omnibus placet ſtatuite. Synodus reſpondit, placet.

Ad hunc Canonis rigorem reflectens Ariſtinus ait: "Et nota; hoc enim inauditum & horrendum eſt, ut neque in diſceſſu communione dignus cenſeatur, quod alibi in Canonum ullo non invenies cuilibet impoſitum & inflictum peccato."

In Oriente nulli peccato denegotia fuit reconſiliatio in fine vitæ; ſecus in Occidente.

A vero forſan non aberravit Ariſtenus Auctor Græcus, ſi ad Orientales reflexerit Eccleſias: nam ipſe Morinus *lib.* 9. *Cap.* 19. *De pænit.* fatetur, in Orientalibus nulli unquam crimini hanc pœnam impoſitam fuiſſe: in aliquibus tamen Eccleſiis, primis ſæculis, tria crimina, nimirum idololatriam, homicidium & mœchiam hac pœnâ fuiſſe vindicata: id eſt, illis, qui horum aliquod admiſiſſet, etiam in fine vitæ reconciliationem denegatam fuiiſſe, *diffiteri, ut opinor*, ait Morinus, *nemo poterit, qui Antiquorum teſtimonia de hac re tantiſper animo verſaverit.*

Eccleſiam ex affectu Carnali deſerere quod peccatum. Raymundus Canonis ſenſum alteravit.

Abſit tamen, ulli unquam crimini negatam fuiſſe reconciliationem, quaſi alicujus criminis enormitas, Eccleſiæ in remittendis peccatis exceſſiſſet poteſtatem, ut voluit Novatus: ſed criminis enormitas, & peccantium audacia & malitia eum diſciplinæ rigorem interdum extorſit. Hinc ex rigore diſciplinæ meritò de enormitate criminis ex præſenti Canone quis arguet; & utinam ſeriò expendat, qui de Eccleſia quam deſponſavit, ad aliam migrare ambit.

Canonem hunc retulit Raymundus in *Cap.* 2. ☩ *De electione*; ſed attendens ad ſui temporis diſciplinam; eamque planè

planè contrariam videns diſciplinæ Canone expreſſæ, his verbis Canonis, *ut nec laïcam in fine communionem talis accipiat*, interpoſuit hanc parentheſim: *niſi de hoc pœnituerit*; non ſolùm contra omnium Latinorum & Græcorum Codicum, atque ipſius priſtinæ Decretalium compilationis fidem, verùm etiam contra manifeſtùm Canonis ſenſum. Ut vel hinc appareat, quàm neceſſarium ſit ad ipſos fontes, è quibus ſua deſumpſit Raymundus, recurrere, ut genuinus Canonum ſenſus habeatur; at de hoc latiùs, ubi de Decretalibus Gregorii IX. tractabitua.

De renovatione judicii contra Epiſcopos inſtituti.

Can. III. "Oſius Epiſcopus dixit. Illud quoque neceſſariò adjiciendum eſt, ut Epiſcopi de ſua provincia ad aliam Provinciam, in qua ſunt Epiſcopi, non tranſeant: niſi fortè à fratribus ſuis invitati; ne videantur januam claudere charitatis. "Quod ſi in aliqua Provincia aliquis Epiſcopus contra fratrem "ſuum Epiſcopum litem habuerit; unus è duobus ex alia "provincia advocet Epiſcopum cognitorem. Quod ſi aliquis "Epiſcoporum judicatus fuerit in aliqua cauſa, & putat ſe cauſam bonam habere, ut iterum Concilium" (Græca verſio Herveti; *ut etiam rurſus* JUDICIUM) "renovetur; ſi vobis placet" (Græca: *Si veſtræ dilectioni videtur*) "Petri Apoſtoli memoriam honoremus, ut ſcribatur ab his qui cauſam examinarunt" (Græca, *judicarunt*: Iſidorus verò addit: *vel etiam ab aliis Epiſcopis, qui in Provincia proxima morantur*; quæ nec in Codice Romano Quenelliano habentur) "Julio Romano Epiſcopo (Iſidorus nomen *Iulii* omittit)" & ſi judicaverit renovandum eſſe judicium renovetur, & det judices;" (Græca: *Et per propinquos Provinciæ Epiſcopos, ſi opus ſit, judicium renovetur, & cognitores ipſe præbeat*) "ſi autem probaverit talem cauſam "eſſe ut non refricentur ea, quæ acta ſunt, quæ decreverit, con"firmata erunt" (Græca: *Si autem probare non poteſt cauſam ejus eſſe talem, ut eam rurſus judicari opus ſit, quæ ſemel ſunt judicata, non infirmentur, ſed rata ſit lata ſententia.* Iſidorus addit: QUÆ DECREVERIT ROMANUS EPISCOPUS *confirmata erunt*: Quæ & in Codice Romano Quenelliano deſiderantur) "ſi hoc omnibus placet" (Iſidorus addit: *Statuatur*) "Synodus reſpondit: "Placet. "Grat. 6. *q.* 4. *Can.* 7. Ex verſione Iſidori,

Proſecutio præcedentis Canonis.

Can. IV "Gaudentius Epiſcopus dixit, addendum ſi placet, "huic ſententiæ quam plenam ſanctitate protuliſti. "(Græca: *Quam ſincera dilectione plenam protuliſti.* Iſidorus: *protuliſtis.*) ut

Digitized by Google

"cum aliquis Epiſcopus depoſitus fuerit eorum Epiſcoporum "judicio, qui in vicinis locis commorantur, & proclamaverit "agendum ſibi negotium in Urbe Roma" (Græca. *Ut ſi quis Epiſcopus depoſitus fuerit judicio Epiſcoporum qui ſunt in vicinia, & dicat rurſus ſibi defenſionis negotium competere*) "alter Epiſcopus in "ejus Cathedra, poſt appellationem ejus qui videtur eſſe, depo-"ſitus omnino non ordinetur, niſi cauſa fuerit in judicio Epi-"ſcopi Romani determinata". (Græca: *Non prius in Cathedram alius ſubſtituatur, quàm Romanus Epiſcopus causâ cognitâ ſententiam tulerit.*)

Cum Canon VII. Apud Dionyſium, & V. apud Græcos, ſit duorum præcedentium quædam appendix ſeu proſecutio, in ejus relatione ordinem Græcorũ neglecto Dionyſiano ſequemur.

Appendix præcedentium Canonum.

Can. V. Alias VII. Apud Dionyſium & Iſidorum: "Oſius "Epiſcopus dixit, placuit autem, ut ſi Epiſcopus accuſatus "fuerit, & judicaverint congregati Epiſcopi regionis ipſius, & "de gradu ſuo eum dejecerint, ſi appellaverit qui dejectus eſt, "& confugerit ad Epiſcopum Romanæ Eccleſiæ, & voluerit ſe "audiri: ſi juſtum putaverit ut renovetur judicium, vel diſcuſſionis examen," (Græca: *Placuit ut ſi quis Epiſcopus delatus fuerit, & congregati ejuſdem regionis Epiſcopi eum gradu moverint, & veluti appellans confugerit ad Beatiſſimum Romanæ Eccleſiæ Epiſcopum, & velut ipſum audire, Et juſtum eſſe exiſtimaverit ejus rei examinationem renovari.* In Codice Africano, ubi hic Canon ex Commonitorio Vicariorum Zozimi Papæ recitatur, legitur: *Et appellaſſe videatur*)" ſcribere his Epiſcopis dignetur, qui in finitimâ "& propinquâ Provincia ſunt, ut ipſi diligenter omnia requi-"rant, & juxta fidem veritatis definiant". (Græca: *Coëpiſcopis ſcribere dignetur, qui ſunt propinquæ Provinciæ, ut ipſi diligenter & accuratè ſingula perſcrutentur, & ex veritatis fide de re ſententiam ferant.* Iſidorus legit: *Qui in finitima & propinqua* ALTERA *Provincia ſunt*: Sed vocula *altera*, nec in Africano, nec in Romano Codice Quenellii occurrit.) "Quod ſi is qui rogat ſuam "Cauſam iterum audiri, deprecatione ſua moverit Epiſcopum "Romanum, ut de latere ſuo Presbyterum mittat, erit in pote-"ſtare Epiſcopi quid velit, & quid æſtimet"; (Hervetus: *Si quis autem poſtulet ſuum negotium rurſus audiri, & ad ſuam ſupplicationem Romanum Epiſcopum movere viſum fuerit, ut è proprio latere Presbyteros mittat, ſit in poteſtate ipſius quodcumque rectè habere* pro-

Digitized by Google

probaverit) "& ſi decreverit mittendos eſſe, qui præſentes cum „ Epiſcopis judicent, habentes ejus auctoritatem à quo deſtinati „ ſunt, erit in ſuo arbitrio. Si verò crediderit Epiſcopos ſufficere „ ut negotio terminum imponant, faciet quod ſapientiſſimo con-„ ſilio ſuo judicaverit (Græca: Si quis autem poſtulet ſuum nego-„ tium rurſus audiri, & ad ſuam ſupplicationem Romanorum „ Epiſcopo judicare viſum fuerit, à proprio latere Presbyteros „ mittat; ut ſit in poteſtate ipſius Epiſcopi (quod rectè ha-„ bere probaverit & ſtatuerit oportere) eos mitti, qui cum Epiſ-„ copis ſint judicaturi, habentes auctoritatem ejus à quo miſſi „ ſunt: Et hoc ponendum eſt. Si autem ad rei cognitionem „ Epiſcopi etiam ſententiam ſufficere putaverit: (Faciet quod „ prudentiſſimo ejus conſilio rectè habere videbitur) Reſpon-„ derunt Epiſcopi; quæ dicta ſunt, placuerunt".

Varias canonum illorum verſiones ſeu lectiones notandas duximus; quod ad verum & genuinum eorum ſenſum eruendum non parum conducant. Pro quo obſervandum: Synodum hanc coactam eſſe in gratiam S. Athanaſii aliorumque orthodoxorum Epiſcoporum, quos calumniis jam pridem vexabant, & opprimebant Ariani; uti in Epiſtola Synodicâ ad Julium Papam diſertè exprimitur.

Variæ Lectiones eruendo vero ſenſus Canonis conducunt.

Adhæc, conſilium Patrum, qui magna ex parte erant occidentales, fuiſſe, ut cauſa S. Athanaſii & Sociorum ejus in Occidentem pertraheretur: Quia Orientales plerique, penes quos ſumma rerum erat, ipſeque Imperator Orientis Conſtantius, Athanaſium angue pejus oderant, ejuſque perniciei toti adlaborabant.

Notanda pro aſſequendo ſenſu Canonis.

His præmiſſis facilis & dilucidus erit Canonum horum ſenſus; ſi modò verba Canonum attentè expendantur.

Itaque Canon III. Supponit, Epiſcopum à proprio Provinciæ ſuæ Concilio ſententiam damnationis excepiſſe; ſed eundem injuriam ſibi factam exiſtimantem poſtulaſſe, *ut Concilium renovetur*: Quod manifeſtè ſignificatur his verbis ex verſione Dionyſii & Iſidori: *Quod ſi aliquis Epiſcoporum judicatus fuerit in aliqua cauſa, & putat ſe bonam cauſam habere, ut iterum judicium renovetur.*

Senſus Canonum.

Igitur Oſius Epiſcopus Cordubenſis Occidentalium Coryphæus, S. Athanaſio aliiſque Orthodoxis Epiſcopis Arianorum fraudibus vexatis & oppreſſis favere addictus; quem &

Digitized by Google

diuturnus rerum Eccleſiaſticarum uſus & Arianorum importunæ vexationes docuerant, ſæpiſſimè accidere, ut ſine ulla ratione, ac pro hæreticorum vafritie Epiſcopi Sedibus ſuis moverentur, cenſuit optimum fore, ſi alicui à Concilio facultas daretur judicandi, utrum & quando *renovationi judicii* locus eſſe deberet, vel non: ne judicia Eccleſiaſtica paterent magis nebulonum quorumdam artibus & proterviæ, quam ſæcularia: Quorum non omnes appellationes recipì docet titulus Codicis, *Quorum appellationes non recipiantur.* lib. 7. tit. 65.

Cum verò nemo eſſet, qui hoc munere potius honorandus eſſet, quam Pontifex Romanus communis omnium Pater, & totius Eccleſiæ Caput & unitatis centrum; & in quo B. Petri *honoranda memoria*, Oſius qui cauſam Athanaſii ejuſque Sociorum in Occidentem trahere avebat, propoſuit Synodo ſi placeret, ut *honoretur Memoria S. Petri*; ſcribaturque ab Epiſcopis qui judicarunt ad Julium R. Pontificem, ut ipſe judicet, an renovandum ſit judicium, nec ne: Si priùs, renovetur, & det judices: Si poſterius, rata & firma maneat priorum judicum ſententia. En Canonis verba ex verſione Herveti, quæ hunc ſenſum clariùs, quam apud Dionyſium exprimunt: "Si veſtræ „ dilectioni videtur, Petri Apoſtoli Memoriam honoremus, ut ab „ iis qui judicaverunt, ſcribatur Julio Rom. Epiſcopo, & per „ propinquos Provinciæ Epiſcopos, ſi opus ſit, judicium re„ novetur, & cognitores ipſe præbeat: Si autem probari non po„ teſt, cauſam ejus eſſe talem, ut eam rurſus judicari opus ſit, „ quæ ſemel ſunt, judicata non infirmentur, ſed rata ſit lata ſen„ tentia.

Hæc verba commentario non egent. Cæterum cum in hoc Canone diceretur, quod Epiſcopus Romanus, ſi judicaſſet ſufficientem rationem allegatam, cur judicium renovaretur, *daret judices*, vel *Cognitores ipſe præberet*, nec forma ſat eſſet expreſſa, Canone VII. qui apud Græcos eſt quintus, eam exprimendam cenſuere; quodque Canone III. Obſcurius, & generalibus dumtaxat terminis expreſſum erat, explanare.

Itaque Canone VII. ſeu V. placuit, ut Epiſcopus Romanus ſi judicaverit renovari judicium, ſcribat Epiſcopis, qui in finitima & propinqua Provinciâ ſunt, ut omnia diligenter perquirant, novum examen inſtituant, judiciumque renovent: Vel ſi is qui ſe gravatum credit, poſtulet ut Epiſcopus Romanus ali-

aliquos *à Letere* mittat, qui unà cum Epiſcopis Provinciæ judicent, arbitrium ſit Epiſcopi Romani eos mittere, vel non.

En verba Canonis: "Si juſtum putaverit (Epiſcopus Ro-„manus) ut renovetur judicium vel diſcuſſionis examen, ſcribere „his Epiſcopis dignetur, qui in finitima & propinqua Provincia „ſunt, ut ipſi diligenter omnia requirant, & juxta fidem veritatis „definiant: quod ſi is qui rogat cauſam ſuam iterum audiri, de-„precatione ſua moverit Epiſcopum Rom. ut è latere ſuo Pres-„byterum mittat, erit in poteſtate Epiſcopi quid velit & quid „æſtimet. Et ſi decreverit mittendos eſſe, qui præſentes cum „Epiſcopis judicent, habentes ejus auctoritatem, à quo deſtinati „ſunt, erit in ſuo arbitrio: ſi verò crediderit Epiſcopos ſufficere, „ut negotio terminum imponant, faciet quod ſapientiſſimo „conſilio ſuo judicaverit."

Summarium Canonum vexatiſſimorum.

Summa proinde Canonum, qui tot ingenia vexaverunt & in diverſa ſciderunt, hæc eſt: Epiſcopus in prima inſtantia à Synodo Provinciali depoſitus, ſi injuriam ſibi factam autumet, ſcribetur ad Romanum Epiſcopum, ut ipſe videat, num renovandum ſit judicium. Si judicaverit *renovandum*, non quidem ipſe judicet; nec Romæ *judicium renovetur*, ſed *det judices*; ſive ſcribere dignetur his Epiſcopis, qui in finitima, & propinqua Provincia ſunt, ut ipſi omnia diligenter requirant & juxta veritatis fidem definiant: Vel ſi condemnatus poſtulaverit, & Romano Epiſcopo videatur, aliquem vel aliquos *à latere* mittat, qui cum Epiſcopis judicent, ſive judicium *renovent*. Si autem Epiſcopus Romanus judicet non eſſe *renovandum* judicium, *quæ ſemel ſunt judicata non infirmentur, ſed rata ſit lata ſententia*; adeoque R. P. non tam confirmat judicium Synodi Provincialis, quam judicat, nûm novum judicium inſtitui debeat, quo priùs reſcindi poſſet. Neque propriè in his Canonibus agitur de appellatione, quæ effectû ſententiæ ſuſpendit, & quodammodo inanem reddit, quouſque per ſententiam Judicis *ad quem* confirmetur, ſed de renovatione judicii (quæ hodiernæ Reviſioni Sententiæ Supremi Senatûs Regii à Principe poſtulandæ ſimilis eſt;) quæ utrum inſtituenda ſit, Romano Pontifici defertur. Unde quod in Canone VII dicitur ex lectione Dionyſii, ſi *appellaverit*, non debet ſtrictè accipi pro propriè dicta appellatione, ſed generatim pro omni confugio ad ſuperiorem, vel poſtulatione renovationis judicii: Unde interpres Græcus reddidit, *ac* VELUTI *appellans*; & in Codice Africano: Et *appellaſſe* VIDEATUR. Præ-

Forma judicii his Canonibus præſcripta ſimilis eſt reviſioni à ſententia ſupremi Senatûs Regii.

Digitized by Google

Præthereà quemadmodum in *reviſione* ſententiæ latæ à Senatu Regio, iidem, qui judicarunt, rurſus in judicio reviſorio interveniunt, ita quoque mens Patrum Sardicenſium fuiſſe apparet, ut unà cùm datis judicibus à Romano Pontifice Epiſcopi Provinciæ prioris inſtantiæ Judicium renovarent, ſive de novo cauſam examinarent. Hunc ſenſum non obſcurè expreſſit inſcriptio Canonis VII. in veteri Codice Eccleſiæ Romanæ, *de retractanda cauſa appellantis in Synodo Provinciali*; eumque ſæculo IX. expreſſit Hincmarus Remenſis in Epiſtola ſub nomine Caroli Calvi ad Joannem VIII. En ejus verba: "Cujus, ait, „Sanctæ Synodi (Nicænæ) Conſtitutionem Sardicenſes Ca„nones non convellunt, qui cum Pontificis Romani Vicario, „vel arbitrio cauſam Epiſcopi in Provinciali Synodo judi„cati, etiam Epiſcoporum arbitrio, vel judicio, qui eum ju„dicaverunt, cum Epiſcopis qui in finitima & propinquâ Pro„vinciâ ſunt, præcipiunt terminari, quatenus ſive in mutan„da ſententia, juxta Canones Nicænos commune ſit pla„citum."

Senſum Canonum expreſſit hincmarus Remenſis.

Denique, ſicuti pendente judicio Reviſionis ratum manet Senatus Regii judicium: ita quoque Epiſcopus à Synodo depoſitus, ex ſententia Patrum Sardicenſium manet depoſitus, quouſque renovato judicio declaratum ſit, priorem ſententiam non ritè fuiſſe prolatam.

Epiſcopus depoſitus pendente novo examine manet depoſitus.

Cum verò inde conſequens videretur, alium in locum depoſiti interim ordinari poſſe, qui poſtmodum retractatâ priori ſententia non ſine tumultu ſubinde amoveri poſſet, Gaudentius Epiſcopus Patribus propoſuit, utrum placeret decernere, Canonique præcedenti adjicere, ut Epiſcopus in locum depoſiti, & ad Romanum Epiſcopum pro renovatione judicii recurrentis ordinari nequeat, quoad-uſque Romanus Epiſcopus ſententiam protulerit; utrum ſcilicet, judicium ſit renovandum vel non: atque hæc eſt ſumma propoſitionis Gaudentii, quæ Canonem IV. conficit: exprimiturque in titulo his verbis: *Ut appellanti non ſubordinetur Epiſcopus.*

Can. V. in Græco VI. "Oſius Epiſcopus dixit: Si conti„gerit in una Provincia, in qua plurimi" (in Codice veteri Eccleſiæ Romanæ MS. Thuanæo legitur, NON *plurimi*) "fuerint „Epiſcopi unum fortè remanere Epiſcopum; ille verò per ne„gligentiam noluerit ordinare Epiſcopum," (in Codice Ro-

mano

mano Quenellii hæc deſunt : *ille verò per negligentiam noluerit ordinare Epiſcopum*) "& populi convenerint; Epiſcopi vici-„næ Provinciæ debent illum prius convenire Epiſcopum , qui „in ea Provincia moratur :" (in codice Quenelliano : *Et populi convenerint Epiſcopos vicinæ Provinciæ* &c.) " & oſtendere, quod „populi petant ſibi Rectorem, & hoc juſtum eſſe, ut & ipſi „veniant (vel ut alii legunt : *ipſe veniat*) & cum eo ordinent „Epiſcopum;quod ſi conventus litteris tacuerit & diſſimulave-„rit, nihilque reſcripſerit; ſatisfaciendum eſſe populis, ut ve-„niant ex vicina Provincia Epiſcopi, & ordinent Epiſcopum.

Cum Canone IV. Niceni Concilii cautum ſit, Epiſcopum ordinari à tribus ut minus Epiſcopis: Tertius verò Sardicenſis vetet, Epiſcopum ordinationum faciendarum causâ tranſire in aliam Provinciā niſi invitatum ab ejus Provinciæ Collegis quæſitū eſt, quid ſi ſuperſtes in tali Provincia Epiſcopus nolit,etiam à Sedis vacantis populo rogatus, vicinæ Provinciæ Epiſcopos vocare? Huic eventui providere voluit præſens Canon , permittens,ut àpopulo, vicinæ Provinciæ Epiſcopi invitentur ; hique ad ordinationem procedant , poſtquam Epiſcopum ſuperſtitem illius Provinciæ, in qua eſt ordinandus Epiſcopus , monuerint, & rogaverint , ut & ipſe cum ipſis ad ordinationem conveniat.

Hunc eſſe ſenſum Canonis,etiam obſervat Chriſtianus Lupus in ſcholiis: oſtenditque Epiſcopos Gallicanos ſæculo VIII. ita intellexiſſe hunc Canonem; eoque uſos fuiſſe.

Eum ſenſum indubiè non parum juvat Lectio Codicis Romani Thuanæi quæ, ut ſupra notavimus, pro *plurimi*, habet, *non plurimi* : Hinc enim intelligitur, cur unicum contigerit remanere Epiſcopum : quare non immeritò hanc Lectionem ut optimam laudat Quenellius.

Can. VI., qui apud Hervetum & Iſidorum præcedenti jungitur : " Licentia verò danda non eſt ordinandi Epiſcopum aut „in vico aliquo , aut in modica civitate , cui ſufficit unus Preſ-„byter , quia non eſt neceſſe ibi Epiſcopum fieri, ne vileſcat „nomen Epiſcopi & authoritas. Non debent illi ex alia Pro-„vincia invitati facere Epiſcopum, niſi aut in his civitatibus „quæ Epiſcopos habuerunt , aut ſi qua talis, aut tam populoſa „civitas, quæ meretur habere Epiſcopum. Si hoc omnibus „placet: Synodus reſpondit, placet."

Epiſcopi conſtituendi dumtaxat in Civitatibus.

Apud Hervetum hæc verba : *non debent illi* & ſequentia, ita

Novorum Epiſcopatuum inſtitutio olim fuit penes Synodos Provinciales.

ita ſunt expreſſa: "Sed Provinciæ Epiſcopi debent in iis urbibus Epiſcopos conſtituere ubi etiam prius Epiſcopi fuerunt. „Si autem inveniatur urbs aliqua, quæ adeò populoſa evadat, „ut ipſa Epiſcopatu digna judicetur, accipiat."

Præſens Canon, præſertim ex verſione Herveti, oſtendit, eo tempore, etiam in Eccleſia latina, novorum Epiſcopatuum erectionem competiiſſe Synodis provincialibus; quod etiam hîc notat Chriſtianus Lupus: Qua verò ratione, ſæculo X. & ſequentibus Sedis Apoſtolicæ conſenſus poſtulari cæperit, ac tandem privativè Sedi Apoſtolicæ reſervata ſit, conſule Ludovicum Thomaſinum de diſcipl. Eccleſ. *p.* 3. *l.* 1. *cap.* 9.

Qua ratione fiat, ut Epiſcoporum apud Principes vileſcat auctoritas.

Can. VIII. in Græco VII. "Oſius Epiſcopus dixit: Importunitas, & nimia frequentia, & injuſtæ petitiones fecerunt, „nos non tantam habere vel gratiam vel fiduciam" (Verſio Herveti: *ut nos non habeamus tantam gratiam & libertatem dicendi, quantam debebamus habere*) "dum quidam non ceſſant ad comitatum ire Epiſcopi, & maximè Afri, qui, „ſicuti cognovimus, Sanctiſſimi Fratris & Coepiſcopi noſtri „Grati ſalutaria conſilia ſpernunt atque contemnunt, & non ſolùm ad Comitatum multas & diverſas Eccleſiæ non profuturas „perferant cauſas, neque, ut fieri ſolet, aut oportet, ut pauperibus, aut viduis, aut pupillis ſubveniatur; ſed & dignitates „ſæculares & adminiſtrationes quibuſdam poſtulent. Hæc nam„que pravitas olim non ſolùm murmurationes, ſed & ſcandala „excitat. Honeſtum eſt autem, ut Epiſcopi interceſſionem his „præſtent, qui iniquâ vi opprimuntur, aut ſi vidua affligatur, „aut pupillus expolietur: ſi tamen iſtæc nomina juſtam habeant „cauſam, aut petitionem. Si ergo vobis, Fratres chariſſimi, „placet, decernite, ne Epiſcopi ad Comitatum accedant, niſi „forte hi qui Religioſi Imperatoris litteris uel invitati, vel vo„cati fuerint. Sed quoniam ſæpè contingit, ut ad miſericor„diam Eccleſiæ confugiant, qui injuriam patiuntur, aut qui „peccantes in exilio vel inſulis damnantur, aut certè quamcum„que ſententiam excipiunt: ſubveniendum eſt his, & ſine du„bitatione petenda indulgentia. Hoc ergo diſcernite, ſi vobis „placet. Univerſi dixerunt: placet, & conſtituatur."

Hîc à Patribus detectam videmus cauſam, quæ Epiſcopos & Eccleſiaſticos ſuâ apud Principes, & eorum Miniſtros auctoritate, & loquendi libertate privat: nimirum, quod non tam Eccle-

Digitized by Google

Eccleſiæ utilitatem, quam ſua, aut ſuorum commoda ſectentur; & ſectari à Laicis obſerventur.

Meminit quoque Canon *interceſſionis*, qua Epiſcopi apud Regios Magiſtratus, aut Principes pro reis intercedebant, & veniam poſtulabant: quam pridem non minimam ſui officii partem Epiſcopi exiſtimabant. De hac interceſſione variis locis agit S. Auguſtinus, & ſignanter *epiſt. ad Macedonium* 153. ibidem oſtendens, Eccleſiam non quærere impunitatem criminis, ſed correctionem criminoſi; "deſiderans hanc vitam mortalem, non „ ut temporaliter vivat, ſed ut ſpiritualiter per pœnitentiam „ reſurgat. Morum porrò corrigendorum, ait, nullus alius „ quam in hac vita locus eſt: Nam poſt hanc vitam quiſque id „ habebit, quod in hac conquiſierit. Ideo compellimur humani „ generis charitate intervenire pro reis, ne iſtam vitam ſic finiant „ per ſupplicium, ut eâ finitâ non poſſint finire ſupplicium". *Interceſſiones Epiſcoporum pro condemnatis ad mortem, quo motivo fierent.*

Unicus proindè hujus interceſſionis ſcopus erat, ut reis pænitentiæ agendæ, vitæque emendandæ tempus daretur; utque ſalutari pænitentia ipſi in ſe punirent viventes, quod mortis ſupplicio punire Judex decrevit. Quapropter Rei interceſſione Epiſcoporum liberati, publicæ & rigoroſæ pœnitentiæ ſubjiciebantur, uti ex dicta S. Auguſtini Epiſtolâ, aliiſque Patribus colligitur. Undè & ſæculo VII. Synodus Remenſis anno 630. *can.* 7. ait: "Ille qui Sanctæ Eccleſiæ beneficio liberatur à mor„te, non priùs egrediendi accipiat libertatem, quàm pœniten„tiam ſe pro ſcelere eſſe facturum promittat, & quod ipſi cano„nicè imponetur impleturum."

Quamdiu apparuit; exituſque docuit, Epiſcoporum & Eccleſiaſticorum preces & interceſſiones in hunc ſcopum collimare, ſua etiam illis non defuit auctoritas; at cum viſum fuit, preces has plurimum ad amicorum ſolicitationem fieri; imò & nonnunquam quæſtui ſubſervire; potiuſque criminum impunitatem fovere quam peccatorum emendationem, & pænitentiam promovere, ſuo cœperunt effectu, & authoritate deſtitui; ipſiſque Regiis Miniſtris diligentibus juſtitiam reddi odioſæ. Quo factum, ut hoc Epiſcoporum officium poſtremis hiſce ſæculis magna ex parte deſierit: præſertim poſtquam invaluit pernicioſa illa & à mente Patrum remotiſſima multorum praxis, quaſi etiam ſceleratiſſimorum hominum converſio, & peccatorum expiatio pauco dierum ſpatio obtineri ſine magno labore, & pænitentiæ operibus ſoleat. *Qua de cauſa deſierint?*

Ff Can.

Cum magna cautione Epiſcopi Aulam Principis accedere debent.]

Can. IX. in Græco VIII. Oſius Epiſcopus dixit : hoc quo-
„ que providentia veſtrâ tractare debet; quia decreviſtis ne Epiſ-
„ coporum improbitas nitatur, ut ad Comitatum pergant. (Græ-
„ ca: *Ne aliquis Epiſcopus in condemnationem incidat ad caſtra veniens)* "Quicumque ergo quales ſuperius memoravimus, pre-
„ ces habuerint, vel acceperint, per diaconum ſuum mittant,
„ quia perſona miniſtri invidioſa non eſt, & quæ impetravit ce-
„ lerius poterit referre. Et hoc conſequens eſſe videtur, ut de
„ qualibet Provincia Epiſcopi ad eum fratrem, & Coepiſcopum
„ noſtrum preces mittant, qui in Metropoli conſiſtit; ut ille &
„ diaconum ejus & ſupplicationes deſtinet, tribuens commenda-
„ titias Epiſtolas pari ratione ad fratres & Coepiſcopos noſtros,
„ qui in in illo tempore in his regionibus & urbibus morantur,
„ in quibus felix & beatus Auguſtus rempublicam gubernat. Si
„ verò habeat Epiſcopus amicos in Palatio, qui cupit aliquid
„ (quod tamen honeſtum eſt) impetrare, non prohibetur per
„ Diaconum ſuum rogare & ſignificare his, quos ſcit benignam
„ interceſſionem ſibi abſenti poſſe præſtare."

Senſus prioris partis.

Canon hic duas partes habet; & apud Græcos in duos Canones VIII. & IX. dividitur. Prioris partis ſenſus eſt: Si Epiſcopus cauſas legitimas habeat ſupplicandi Imperatori, mittat litteras per Diaconum potiùs, quam ut ipſe pergat ad *Comitatum*, id eſt, Aulam Principis, *ne Epiſcopus in damnationem incidat*, hoc eſt, ne ſuſpectus fiat, quaſi non ex probatis cauſis, ſed ut ſuis commodis provideat, accedat.

Senſus poſterioris partis.

Poſterioris partis ſententia eſt, ut bene notat Zonaras; ut ſi quis Epiſcopus ad Epiſcopum Regionis in quâ Imperator degit, de re aliqua ſcribat, ejus loci Metropolitano primum eas litteras ſupplicationeſque tradi oportet, quas is poſtea per miniſtrum ſuum ad Epiſcopum cui inſcriptæ ſunt, cum commendatitiis, quibus eum qui mittitur commendet, perferendas curabit. "Hu-
„ jus Decreti, aït Zonaras, ea ratio fuit, ut cauſam, de qua litte-
„ ræ ab Epiſcopo ad Coepiſcopum datæ ſunt, Metropolitanus
„ cognoſcat; ac ſi quidem poſtulatio importuna ſit, nec ea de re
„ Imperatoris auribus cenſeat obſtrependum, ſupplicationes eas
„ rejiciat, curetque ad eundem illum qui miſerat, referendas."
Reliqua Canonis verba expoſitione non egent. Hoc interim obſerva, quam ſolliciti fuerint Patres, ne quidquam injuſti per ob- vel ſubreptionem Principibus imponatur, aut ab illis extor-

Digitized by Google

torqueatur: In quod & Canon ſequens unicè collimat.

Can. X. "Qui verò Romam venerint, ſicut dictum eſt, San-„ctiſſimo Fratri & Coepiſcopo noſtro Rom. Eccleſiæ preces „quas habent, tradant, ut & ipſe priùs examinet, ſi honeſtæ „& juſtæ ſunt, & præſtet diligentiam atque ſollicitudinem ut „ad comitatum perferantur. Univerſi dixerunt placere ſibi, & „honeſtum eſſe conſilium." *Proſecutio Canonis præcedentis.*

Hæc apud Iſidorum & Græcos præcedentis Canonis partem faciunt: quibus & congruentia materiæ, & particula adverſativa *verò* non parum favent. Quæ verò in Canone ſequuntur, apud Dionyſium & in Codice Romano & apud Iſidorum Canonem X. conficiunt, & apud Græcos deſiderantur: Sunt autem hæc "Alypius Epiſcopus dixit: Si propter pupillos & viduas, vel la-„borantes, qui cauſas non iniquas habent, ſuſceperint pere-„grinationis incommoda, habebunt aliquid rationis; nunc vero „cum ea poſtulent præcipue, quæ ſine invidia hominum & ſine „reprehenſione eſſe non poſſunt, non neceſſe eſt, eos ire ad co-„mitatum."

Sanè ſi quis propius attenderit, facilè videbit, hæc verba potius continere querelam Alipii, quam aliquod Synodi Decretum, ideoque à Græcis in Canonum verſione non immeritò omiſſa videntur.

Can. XI. in Græco XX." Gaudentius Epiſcopus dixit: Ea quæ „ſalubriter providiſtis, convenientia & æſtimationi omnium, & „Deo placitura & hominibus, tenere hactenus firmitatem poſ-„ſunt, ſi metus huic ſententiæ conjungatur. Scimus enim & „ipſi, ſæpiſſimè propter paucorum impudentiam Religioſum „Sacerdotale nomen reprehenſum fuiſſe. Si igitur aliquis con-„tra omnium ſententiam niſus, voluerit ambitioni magis pla-„cere, quam Deo; is debet ſcire, cauſis redditis, honorem dig-„nitatemque ſe amiſſurum. Apud Hervetum: *Si quis ergo præter ea quæ omnibus viſa ſunt, auſus fuerit ſtudens faſtus magis & arrogantiæ ſervire, quam Deo placere, aliquid aliud agere, ſciat jam ſe criminis reum, ac defenſioni obnoxium conſtituere, & Epiſcopatus honorem & dignitatem amittere.*

Can. XII. "Oſius Epiſcopus dixit: ſed & moderatio neceſ-„ſaria eſt, dilectiſſimi Fratres, ne adhuc aliqui neſcientes quid „decretum ſit in Synodo, ſubitò veniant ad civitates eas quæ in „canali ſunt. Debet ergo Epiſcopus civitatis ipſius admonere

Digitized by Google

„ eum, & inſtruere, ut ex eo loco Diaconum ſuum mittat, admo-
„ nitus tamen ipſe redeat in parœciam ſuam."

Quid Epiſcopi in canali conſtituti? Præſens Canon in Codice Romano præcedenti jungitur; & apud Græcos deeſt. Uterque vero attentione magis, quam explanatione indiget. Hoc unum notandum, per Epiſcopos aut civitates in *Canali* conſiſtentes, intelligi Epiſcopos, & Civitates qui in tranſitu ſunt: ideoque apud Hervetum legitur: *Prope* VIAS PUBLICAS *ſeu Canale conſtituti Epiſcopi:* & in Codice Græco: in TRANSITU *ſeu Canali conſtituti.*

Per gradus ad Sacerdotium aſcendendum Can. XIII. in Græco X. "Oſius Epiſcopus dixit: Et hoc
„ neceſſarium arbitror, ut diligentiſſimè tractetur, ſi fortè, aut
„ dives, aut Scholaſticus de foro, aut *ex adminiſtratione* (hæc
„ ultima deſunt in Græco) Epiſcopus fuerit poſtulatus; ut non
„ prius ordinetur, niſi ante & Lectoris munere, & officio Dia-
„ coni vel Presbyteri" (Græca legunt copulativè: *Lectoris & Diaconi & Presbyteri*) " fuerit perfunctus, & ita per ſingulos
„ gradus, ſi dignus fuerit, aſcendat ad culmen Epiſcopatus.
„ Poteſt enim per has promotiones, quæ habebunt utique pro-
„ lixum tempus, probari qua fide ſit, quave modeſtiâ, qua gra-
„ vitate & verecundiâ. Et ſi dignus fuerit probatus, divino Sacer-
„ dotio illuſtretur: quia conveniens non eſt, nec ratio vel diſcipli-
„ na patitur, ut temere vel leviter ordinetur, aut Epiſcopus, aut
„ Presbyter, aut Diaconus, qui neophytus eſt: Maximè cum &
„ Magiſter gentium Beatus Apoſtolus, ne hoc fieret denuntiaſſe
„ & prohibuiſſe videatur, ſed hi quorum per longum tempus
„ examinata ſit vita, & merita fuerint comprobata. Univerſi
„ dixerunt, placere ſibi hæc."

Error Gratiani. Prior pars Canonis refertur à Gratiano *Diſt.* 61. *Can.* 10. qui ad particulam *dives* addit, *Laicus*, contra fidem omnium editionum, ut etiam notant, Correct. R.

Quid Scholaſticus de foro. *Scholaſticus de foro* de quo in Canone, idem eſt, quod diſertus, eloquens & peritus Patronus, qui cauſas in *foro*, ſive judicio agit.

Cum Patres in hoc Canone enumerantes Ordines per quos aliquis ad Epiſcopatum aſcendere debeat, omittant 3. Minores Ordines & Subdiaconatum, ſat innuitur, eo tempore, non fuiſſe creditum, omnes Ordines inferiores neceſſarios fuiſſe, ut quis ritè ſuperiore Ordine inſigniretur: quod fusè confirmat Morinus de SS. Ordinat. *p.* 3. *Exercit. XI. cap.* 2. oſtendens, jam pridem plures

Digitized by Google

plures fuiſſe Ordinatos in Presbyteros, & Epiſcopos omiſſis inferioribus Ordinibus. Imo nec inferiores Ordines aliùm in finem fuiſſe olim præmiſſos, niſi ut in horum exercitiis probarentur, priuſquam ad Majores aſſumerentur; quod & præſens Canon apertè confirmat: ideoque, ut notat Morinus, nunc plures, nunc pauciores Ordines Ordinationi alicujus in Presbyterum aut Epiſcopum præmittebantur; prout Epiſcopi judicabant, longiore probatione Ordinandi opus eſſe. Itaque Ordines inferiores non judicabantur præmittendi tamquam neceſſarii pro validitate ſuperioris, ut hodie plures apprehendunt, ſed ut in illis exercitarentur & probarentur ad Majores aſſumendi. *Cur ... nes Minores olim præmiſſi Majoribus.*

Can. XIV. in Græco XI. "Oſius Epiſcopus dixit: & hoc „ quoque ſtatuere debetis, ut Epiſcopus ſi ex alia civitate con„ venerit ad aliam civitatem, vel ex provincia ſua ad aliam pro„ vinciam, & ambitioni magis, quam devotioni ſerviens, volue„ rit in aliena civitate multo tempore reſidere: forte enim eve„ nit Epiſcopum loci non eſſe tam inſtructum, neque tam do„ ctum, is verò qui advenit, incipiat contemnere eum, & fre„ quenter facere ſermonem, ut dehoneſtet, & infirmet illius per„ ſonam; ita ut ex hac occaſione non dubitet relinquere aſſigna„ tam ſibi Eccleſiam, & tranſeat ad alienam;" (verſio Herveti clarius ſenſum Canonis exponit: *Ne illum deſpiciat & frequentius concionetur, ſtudens, dedecore afficere & vilipendere perſonam Epiſcopi (hic enim prætextus ſolet turbas excitare; nec ejuſmodi calliditate alienam ſedem ſibi conciliare, & attrahere ſtudeat, non dubitans ſibi traditam Eccleſiam relinquere, & in aliam tranſire:* " de„ finire ergo tempus; quia & non recipi Epiſcopum, inhuma„ num eſt, & ſi diutius reſideat, perniciosum eſt, hoc ne fiat „ providendum eſt. Memini autem ſuperiore Concilio fratres „ noſtros conſtituiſſe, ut ſi quis Laicus in eâ, in qua commora„ tur civitate tres dominicos dies, id eſt, per tres ſeptimanas non „ celebraſſet conventum, communione privetur: ſi ergo hæc „ circa Laicos conſtituta ſunt, multo magis Epiſcopum nec licet „ nec decet, ſi nulla ſit tam gravis neceſſitas quæ detineat, ut „ amplius à ſupraſcripto tempore abſens ſit ab Eccleſia ſua" „ (Græca addunt: *& commiſſum ſibi populum contriſtent*) " Uni„ verſi dixerunt, placere ſibi." *Epiſcopus unius alium apud ſuum populum vilipendere non debet.* *Laicus tribus Dominicis à communi conventu abſens privatur communione.*

Quæ Canon in Epiſcopis arguit, merito attendunt, qui cum ad ſub-

Etiam hodie Canon locum habet. ſubſidium dumtaxat Parochorum vocati ſunt, quoſque conſequenter in excolenda Vinea Domini in ſuis concionibus juvare deberent, " Virulentâ ac detractoriâ linguâ carpunt, uti nonnulli „ hujus generis ſolent, ait Synodus Colonienſis 1536. *parte* 4. *cap.* 8. " qui inflati ac incompoſiti populi auribus demulcendis „ ſtudent, ſuam non Chriſti gloriam ambientes; tam ignari om- „ nis Eccleſiaſticæ diſciplinæ, ut ignorent Parochos, ſi forte ce- „ ciderint, ſuos habere judices non ipſos fratres cenſores: multò „ minus promiſcuam plebem, quam exploratum eſt, mutuis „ Eccleſiaſticorum virorum amarulentis detractionibus adeo „ non emendari, ut ſcandalizetur multò magis."

Ex hoc Canone elicitur obligatio frequentandi parochiam. Deinde ex hoc Canone communiter tradidere Canoniſtæ & Theologi, ac noviſſimè S. Carolus in Concilio Provinciali VI. jam pridem arctam fuiſſe Laicorum frequentandi Miſſam Parochialem (quæ nomine *conventus* hic ſignificatur) obligationem; triumque dierum Dominicarum continuam ſine cauſa abſentiam interpretati ſunt *Eccleſiæ Parochialis contemptum*: ut videre eſt apud Zypæum in Jure novo *Tit. de Parochis.*

Proſecutio præcedentis Can. XV. in Græco XII. " Oſius Epiſcopus dixit: Quia ni- „ hil prætermitti oportet; ſunt quidam fratres & Coepiſcopi „ noſtri, qui non in ea civitate reſident, in qua videntur Epiſ- „ copi eſſe conſtituti, vel quod parvam rem illic habeant, alibi „ autem idonea prædia habere cognoſcuntur; vel certè affectio- „ ne proximorum, quibus indulgeant " (Græca habent: *Quidam Fratres & Coepiſcopi in civitatibus, in quibus Epiſcopi conſtituuntur, videntur valde pauca, quæ ſibi ſint propria, poſſidere; in aliis autem locis magnas poſſeſſiones, ex quibus etiam poſſunt opem ferre pauperibus.*) " hactenus permitti eis oportet, ut accedant ad „ poſſeſſiones ſuas, & diſponant vel ordinent fructum laboris „ ſui ut ad tres Dominicas, id eſt, poſt tres hebdomadas ſi morari „ neceſſe eſt, in ſuis potius fundis morentur. Ut ſi eſt proxima „ civitas, in qua eſt Presbyter, ne ſine Eccleſia videatur facere „ diem Dominicum, illuc accedat: ut neque res Domeſticæ per „ abſentiam ejus detrimentum ſuſtineant, & non frequenter ve- „ niendo ad civitatem, in qua Epiſcopus moratur, ſuſpicionem „ jactantiæ & ambitionis evadat. Univerſi dixerunt placere „ ſibi."

Hunc Canonem eſſe appendicem præcedentis; eumdemque utriuſque ſcopum rectè notat Balſamon: ne ſcilicet, illius Re-

gionis

Digitized by Google

gionis Epiſcopus turbetur ab Epiſcopo, qui ultra ſuæ Diœceſis fines accedit, & ab ipſo fortaſſe injuriâ afficiatur.

Excommunicatus ab uno Epiſcopo ab alio recipi non poteſt.

Can. XVI. in Græco XIII. "Oſius Epiſcopus dixit: Hoc „ quoque omnibus placeat, ut ſive Diaconus, ſive Presbyter ſive „ quis Clericorum ab Epiſcopo ſuo communione fuerit priva- „ tus, & ad alterum perexerit Epiſcopum, & ſciret ille, ad quem „ confugit, eum ab Epiſcopo ſuo fuiſſe abjectum: non oportet „ ut ei communionem indulgeat. Quod ſi fecerit, ſciat ſe con- „ vocatis Epiſcopis cauſas eſſe dicturum. Univerſi dixerunt: „ hoc ſtatutum & pacem ſervabit, & concordiam cuſtodiet."

Hic Canon coincidit cum Can. V. Nicæno; & VI. Antiochæno.

Qui ſe gravatum credit ab Epiſcopo, ad quem confugere debeat.

Can. XVII. in Græco XIV. "Oſius Epiſcopus dixit: Quod „ me adhuc movet reticere non debeo: ſi Epiſcopus quis fortè „ iracundus (quod eſſe non debet) citò & aſperè commovea- „ tur adverſus Presbyterum; ſive Diaconum ſuum, & exter- „ minare eum de Eccleſia voluerit, providendum eſt, ne inno- „ cens damnetur aut perdat communionem. Et ideo habeat „ poteſtatem is, qui abjectus eſt, ut Epiſcopos finitimos inter- „ pellet, & cauſa ejus audiatur, ac diligentius tractetur, quia „ non oportet ei negari audientiam roganti" (Græca: *qui ejicitur poteſtatem habeat confugiendi ad Epiſcopum Metropolis ejuſdem Provinciæ. Si autem Metropolitanus abeſt, ad finitimum concurrendi & rogandi ut ſuum judicium accuratè examinetur*) Et ille „ Epiſcopus, qui aut juſtè aut injuſtè eum abjecit, patienter „ accipiat, ut negotium diſcutiatur, ut vel probetur ſententia „ ejus à plurimis, vel emendetur. Tamen priuſquam omnia „ diligenter & fideliter examinentur, eum qui fuerit à commu- „ nione ſeparatus, ante cognitionem nullus alius debet præſu- „ mere, ut communioni ſociet. Hi vero qui conveniunt ad au- „ diendum, ſi viderint Clericorum eſſe faſtidium & ſuperbiam, „ quia jam non decet, ut Epiſcopus injuriam, vel contumeliam „ patiatur, ſeverioribus eos verbis caſtigent, ut obediant hone- „ ſta præcipienti Epiſcopo: quia ſicut ille Clericis ſincerum ex- „ hibere debet amorem charitatis, ita quoque viciſſim miniſtri „ infucata debent Epiſcopo ſuo exhibere obſequia."

Innovatio Canonis V. Nicæni; & 28. Carthag.

Hic rurſus eſt innovatio Canonis V. Nicæni: notatque Binnius ad hunc Canonem, Milevitano Canone 22. (qui ſupra inter Canones Africanos relatus eſt) "idem quod hîc, præcipi

„ Pres-

Digitized by Google

„ Presbyteris & minoribus Clericis; ut ſcilicet ſuas apud vi- „ cinos Epiſcopos cauſas terminari permittant, & ad Sedem „ Apoſtolicam ulterius non appellent." Vide notas ad Canonem 28. Codicis Africani.

Alienum Clericum nullus ordinare poteſt.

Can. XVIII. "Januarius Epiſcopus dixit: Illud quoque " ſtatuat Sanctitas veſtra, ut nulli Epiſcopo liceat alteriùs " Epiſcopi Civitatis miniſtrum Eccleſiaſticum ſolicitare; & " in ſuis Parochiis ordinare. Univerſi dixerunt placet: quia ex " his contentionibus ſolet naſci diſcordia, & ideò prohibet " omnium ſententia, ne quis hoc facere audeat."

Can. XIX. in GræcoXV. "Oſius Epiſcopus dixit: Et hoc " univerſi conſtituimus, ut quicumque ex alia Parochia vo- " luerit alienum miniſtrum ſine conſenſu Epiſcopi ipſius, & " ſine voluntatecordinare, non ſit rata ordinatio ejus. Quicum- " que autem hoc uſurpaverit, à fratribus & Coepiſcopis noſtris " & admoneri debet & corrigi."

Hic Canon ad propoſitionem Oſii exhibet reſolutionem Synodi ſuper eo, quod in præcedenti ad Januarii Epiſcopi propoſitionem reſolverat. Quare Græci canonem illum præcedentem omiſerunt: Quod verò hoc Canone decernitur, coincidit cum Canone XVI. Niceno, & 55. & 90. in Codice Africano, quorumnotas conſule.

Presbyterorum & Diaconorum in ſuis Eccleſiis reſidentia.

Can. XX in Græco XVI. "Aëtius Epiſcopus dixit: Non ig- " noratis quanta & qualis ſit Teſſalonicenſium Civitas. " Sæpè ad eam veniunt ex aliis regionibus Presbyteri & Dia- " coni, & non ſunt contenti brevi tempore morari, ſed aut " reſident ibi, aut certè vix poſt longa ſpatia ad ſua redire co- " guntur. Univerſi dixerunt: Ea tempora, quæ conſtituta " ſunt circa Epiſcopos, & circa has perſonas obſervari de- " bent."

Quod ſupra Canone XIV. de Epiſcopis à ſua civitate abſentibus decretum, id in præſenti de Presbyteris & Diaconis decernitur.

Humanitas exhibenda Epiſcopis injuſtè expulſis.

Can. XXI. in Græco XVII. "Oſius Epiſcopus dixit: Sug- " gerente fratre & Coepiſcopo noſtro Olympio, etiam hoc " placuit, ut ſi aliquis vim perpeſſus eſt, & iniquè expulſus " pro diſciplina & Catholica confeſſione, vel pro defenſione " veritatis, effugiens pericula, innocens & devotus in aliam " venerit civitatem, non prohibeatur immorari, quamdiu

„ aut

Digitized by Google

" aut redire poſſit, aut injuria ejus remedium acceperit: quia " durum eſt, eum qui perſecutionem patitur, non recipi: " etiam & larga benevolentia, & humanitas ei eſt exhibenda. " Omnis Synodus dixit: Univerſa quæ conſtituta ſunt, Ca- " tholica Eccleſia in univerſo orbe diffuſa cuſtodiet: Et ſub- " ſcripſerunt qui convenerunt". Poſtrema hæc clauſula, *omnis Synodus dixit* &c. legitur quoque in uno Codice MS. Thuanæo, ut notat Paſchaſius Quenellius in nota marginali ad hunc Canonem, ſed nec in verſione Græca, nec Iſidori, nec aliis editionibus reperitur.

Occaſione Euſebianorum, ſeu Arianorum, qui quoſvis doctiores Epiſcopos, ut ſcribit S. Athanaſius ad Solitarios, fictis calumniis, & auctoritate Conſtantii Imperatoris ejecerunt è ſuis Sedibus, conditum eſſe hunc Canonem monet Chriſtianus Lupus.

Utinam quod in Euſebianis execramur, hodie inter ipſos Catholicos fieri non conſpiceremus; Doctiores nimirum & Zeloſiores Paſtores & Eccleſiaſticos fictis calumniis, & tegnis nonnumquam opprimi, & Sedibus deturbari; quibus humanitas & benignitas hoc Canone propoſita, citra ſummam duritiem negari non poteſt.

CAPUT SECUNDUM.

De Codice Martini Archiepiſcopi Bracarenſis.

§. I.

Quis fuerit Martinus hujus codicis Author; & an è Græco Canones verterit?

Martinum natione Græcum fuiſſe vulgò creditur

De hoc Martino ita ſcribit Iſidorus Hiſpalenſis de Viris Illuſtribus cap. 22. "Martinus Dumienſis Monaſterii Sanctiſſimus Pontifex, ex orientis partibus navigans, Galliciam venit, ibique converſis ab Ariana impietate ad Fidem Catholicam Suevorum populis, Regulam " Fidei & Sanctæ religionis conſtituit; Eccleſias confirmarit

 Mo-

Digitized by Google

" Monaſteria condidit, copioſaque præcepta piæ inſtitutionis
" compoſuit".

Eadem pene ad verbum habet Honorius Auguſtodunenſis de Scriptorib. Eccleſ. *lib.* 3. *cap.* 4.

Horum auctoritate inducti Antonius Auguſtinus, Garſias Loiſa S.I. Franciſc. Florens aliiq; non pauci crediderunt, Martinum fuiſſe natione Græcum; at nec verba Iſidori id convincunt, nec aliorum auctorum & monumentorum fides patitur.

Panonium fuiſſe probatur.

Refert enim Gregorius Turonenſis Hiſt. Francorum lib. 5. cap. 38 "Hoc tempore & beatus Martinus Gallicienſis Epi-
" ſcopus obiit, magno populo illi facie te planctum. Nam
" *Pannoniæ* ortus fuit, & exinde ad viſitanda loca Sancta in
" Orientem properans, in tantum ſe litteris imbuit, ut nulli
" ſecundus ſuo tempore haberetur: exinde Galliciam venit;
" ubi cum B. Martini reliquiæ portarentur, Epiſcopus ordina-
" tur: in quo Sacerdotio impletis plus minus triginta annis,
" plenus virtutibus migravit ad Dominum".

Gregorio ſuccinit Amoinus de geſtis Francorum lib. 3: cap. 38. hæc ſcribens. "Ea tempeſtate B. Martinus Gallicien-
" ſis migravit ad Dominum. Hic *pannonia* oriundus loca in
" oriente circumiens, abunde ſe illis litteris imbuit; & per
" Galliciam revertens in Baſilica quæ prima apud Hiſpanos in
" honore S. Martini dedicata eſt, Pontifex ordinatus, triginta
" in hoc officio implevit annos".

Denique Aubertus Miræus in ſcholiis ad citatum locum Iſidori; præmiſſis nonnullis de vita & ſcriptis Martini concludit: *Fuit autem natione* PANNONIUS, *ut ex ejus* EPITAPHIO *conſtat*.

Hæc itaque adeò clara & expreſſa teſtimonia dubitari vix ſinunt, quin Martinus natione, non Græcus, ſed *Pannonius* fuerit. Nec contrarium relata Iſidori verba omnino evincunt; cum ejus ex Oriente in Galliciam adventus, cujus meminit Iſidorus, tantum evincat, eum aliquando ex Oriente in Galliciam veniſſe; quod citati authores non negant; imò diſertè aſſerunt, eum ex Pannonia ad *viſitanda loca Sancta in Orientem properaſſe*; *ibique in tantum ſe litteris imbuiſſe*, *ut nulli ſecundus ſuis temporibus haberetur*; adduntque, *exinde Galliciam veniſſe*.

Ex quo ulteriùs conficitur, Martinum licet natione Pannonium, Græcis litteris aliundè fuiſſe imbutum, ut è Græcos Ca-

nones

Digitized by Google

nones è Græco Latinos redderet; quod & feciſſe ſatis ſignifi- *è græco Canones in latinum vertit.*
cat ejus epiſtola Nitigeſio Epiſcopo inſcripta, & vice præfationis codici præfixa: "Canones, ait, qui in partibus Orientis „ab antiquis Patribus conſtituti ſunt, Græco priùs ſermone „conſcripti ſunt: poſtea autem ſuccedenti tempore in latinam „linguam tranſlati ſunt. Et quia difficile eſt, ut ſimpliciùs „aliquid ex alia lingua transferatur in aliam; ſimulque & „illud accidit, ut in tantis temporibus Scriptores, aut non in„telligentes, aut dormitantes, multa prætermittunt; & „propterea in ipſis Canonibus aliqua ſimplicioribus videantur „obſcura. Ideò viſum eſt, ut cum omni diligentia, & ea quæ „per tranſlationes obſcuriùs dicta ſunt; & ea quæ per Scri„ptores ſunt immutata, ſimpliciùs, & emendatiùs reſtaura„rem".

Unde D. Elias Du Pin Parte V. ſuæ Bibliothecæ Eccleſiaſticæ tractans de Martino Bracarenſi aſſerit quidem, eum natione Pannonium fuiſſe; at unà aſſerere non dubitat, eum Canonum Græcorum novam tranſlationem feciſſe; eo quod antiquam obſcuriorem minuſque fidelem reperiſſet.

§. II.

Quo ordine & forma Codicem formaverit; quidque eo contineatur.

Codicem ſuum in duas partes diviſit. "Id primnm obſer"vans, ait ipſe in præfatione, ut illa quæ ad Epiſcopos "vel univerſum Clerum pertinent, unâ in parte conſcripta "ſint: Similiter & quæ ad Laicos pertinent, ſimul ſint ad"unata: ut de quo capitulo ſcire aliquis voluerit, poſſit in"venire celeriùs.

Integer Codex conſtat 84. capitulis; quorum 68. priora Clerum & res Eccleſiaſticas concernunt; reliqua vero Laicos ſpectant.

E quibus verò hæc ſua capitula deſumpſerit, ipſe Martinus *Fontes Capitulorum non indicavit.*
non indicaverat; unde nec in antiquis editionibus; nec in ea, quam ex antiquis manuſcriptis ſe edidiſſe dicit Garſias à Loayſa in collectione Conciliorum Hiſpaniæ, horum Capitulorum fontes indicantur: At Joannes Douatius in Academiâ Pa-

Digitized by Google

riſienſi Primarius Canonum Profeſſor, & Hiſtoriographus Regius Collectionem hanc, non tantum cum cæteris editionibus & antiquis manuſcriptis de novo contulit, variaſque lectiones ad marginem annotavit; ſed inſuper fontes ſeu Canones, è quibus Capitula Martini ſunt deſumpta indicavit; & adſcripſit: quæ hac Lectionum varietate, & Canonum adſcriptione adornata, inſerta eſt tomo I. Bibliothecæ Juris Canonici veteris anni 1660. & tomo V. collectionis Conciliorum Labbeanæ.

Non integros Canones retulit

Et quidem Capitula ſua potiſſimum è Canonibus Græcis deſumpſit; paucis ex Conciliis Africanis, & Hiſpanicis adjectis. Neque integros Canones edere animum ei fuiſſe, ſed *Capitula ex Græcorum Synodis collecta*, innuit præfationis ejus inſcriptio, & probat ipſius operis methodus; in quo multa abbreviata, interpolata, aliave ratione mutata ſunt. Voluit enim non tantum, quæ in Canonibus erant immutata emendatius, ſed & *ſimplicius*, id eſt, ad captum ſimpliciorum reſtaurare. Hoc verò ut aſſequeretur, interdum aliquid addere, mutare neceſſe habuit; atque ita in vitium, quod in aliis reprehendit, ipſe incautus nonnumquam incidit; & à ſenſu Canonis deflexit; quod ſequenti paragrapho aliquot exemplis oſtendetur.

§. III.

Oſtenditur, Martinum non retuliſſe integros Canones, nec quoad verba nec quoad ſenſum.

Interdum Canones in unum Conflavit, interdum diviſit & truncavit.

ANtonius Auguſtinus *Cap. 15. de Collectoribus Canonum*, loquens de his Martini Capitulis ait: *Aliquando non ita Latina facta, ut Græce habentur, ſed ex duobus vel tribus capitulus diverſorum Conciliorum uno capitulo conſcripto.*

Exemplum ſuppeditat Capitulum 32. quod ex Canone 3. Synodi Nicænæ; Canone 15. Concilii Bracanenſis 1. & Canone 6. Toletani 1. conflatum eſſe notat Douiatius; atque ex collatione Capituli cum dictis Canonibus fit manifeſtum.

Adhæc illud idem Capitulum; uti & plura alia probant, à Martino Canonibus aliqua eſſe addita, vel detracta, aut immutata. Quin & interdum in contrarium ſenſum eſſe inflexos oſtendit Capitulum 39. quod eſſe deſumptum ex Canone 10. An-

Digitized by Google

Ancyrano legenti manifeſtum eſt; notatque Doujatius; & ante ipſum obſervaverat Antonius Auguſtinus de emend. Gratiani *Lib. 1. dial. 10.* *Interdum contrariũ ſenſum reddidit.*

Capitulum his verbis exprimitur: "Diaconus qui eligitur, „ ſi conteſtatus fuerit pro accipiendo matrimonio, & dixerit „ in caſtitate non poſſe permanere, hic non ordinetur. Quod „ ſi in ordinatione tacuerit, & ordinatus fuerit, & poſtea ma„ trimonium deſideraverit, alienus ſit à miniſterio & vacet à „ Clero."

Quid manifeſtius, Canone ita expreſſo, ſignificari, in Diaconum non eſſe ordinandum, qui caſtitatem non velle profiteri, palam in ordinatione proteſtatur; cujus contrarium Canonem Ancyranum exprimere, vel ſola Canonis lectio evincit: "Qui„ cumque Diaconi conſtituti, ait Canon, in ipſa conſtitutione „ teſtificati ſunt & dixerunt, oportere ſe uxorem ducere, cum „ non poſſent ſic manere, ii ſi uxores poſtea duxerint, ſint „ in miniſterio, eo quod hoc ſit illis ab Epiſcopo conceſſum. „ Si qui autem hoc ſilentio præterito, & in ordinatione ut ita „ manerent, ſuſcepti ſunt, poſtea autem ad Matrimonium ve„ nerunt, ii à Diaconatu ceſſent."

Hanc contrarietatem advertens Antonius Auguſtinus in Dialogis ſuis de emendatione Gratiani, unum è Colloquutoribus introducit interrogantem: *Cur Martinus ab archetypo diſceſſit?* Reſpondet alter, *cum in Occidente eſſet, noluit Orientis licentiam imitari.* *Inquiritur cauſa errandi.*

Verum hæc ratio Viro Erudito Paſchaſio Quenellio non probatur: "Dicendum potius exiſtimarim, ait, iſtud Marti„ num ex antiqua verſione Latina hauſiſſe, quæ apud Eccle„ ſiam Romanam in uſu erat. Perſuadere enim mihi vix poſ„ ſum, id quemquam auctoritate privata tentaſſe, ut in Ca„ nonis ab Eccleſia univerſa jam recepti verſione ita recederet „ à ſenſu Canonis, ut eum ſubverteret omninò: imo & hoc in „ Canonum tranſlatoribus maximè redarguit Martinus, quod „ eorum vel oſcitantiâ vel ignorantiâ nonnulla immutata „ eſſent." Hæc ille. At pace illius Viri dixero, ſi verſionem Latinam, quæ apud Romanam Eccleſiam in uſu erat; & quæ, in ejus Codice extat, fuerit ſequutus Martinus; & ex illa Canonem Ancyranum retulerit, cur eum non iiſdem verbis, aut ſaltem eodem retulit ſenſu? Ita enim in Codice Ro-

Digitized by Google

mano à Quenellio evulgato exprimitur. " Diaconi quoque
,, cum ordinantur, ſi in ipſa ordinatione proteſtati ſunt dicen-
,, tes ſe velle habere uxores, neque poſſe ſe continere; hi ſi
,, poſtea ad nuptias venerint, maneant in Clero tantum, & à
,, miniſterio abjiciantur. Quicumque ſanè tacuerunt, & ſuſ-
,, ceperunt manus impoſitionem, profeſſi continentiam & po-
,, ſtea ad nuptias convenerunt, à miniſterio & Clero ceſſare
,, debebunt, Laicam tantum communionem recipientes."

Si Canon his verbis expreſſus conferatur cum Capitulo Martini ſupra relato, planum erit, nec verbis, nec in ſenſu omninò convenire.

Martini enim Capitulum vult, ut Diaconi, de quibus in prima Canonis parte, non ordinentur: Canon verò Romanus, permittit ut maneant *in Clero tantum*, *& à Miniſterio abjiciantur*. Quoad Diaconos de quibus in poſtrema Canonis parte, Canon Romanus vult, ut *Laicam tantum communionem recipiant*: Hujus communionis nulla apud Martinum mentio fit.

Quod verò Quenellius perſuadere ſibi vix poſſit, ut quiſquam privatâ auctoritate à ſenſu Canonis ab Eccleſia univerſali recepti ita in ſua verſione recederet; qua ratione ſibi perſuadere potuit, quod Eccleſia Romana Canonem illum in ſenſum planè adverſum converterit? Scio quidem Eccleſiæ Romanæ auctoritatem fuiſſe, in his quæ diſciplinæ ſunt à Canonibus aliarum Eccleſiarum recedere; & diſciplinam etiam planè oppoſitam ſtabilire; at eam Canoni alicui falsò adſcribere, eique contrarium ſenſum affingere, faciliùs alicui privato, quam Eccleſiæ romanæ contingere poſſe crediderim: Maximè, cùm fatente & ipſo Quenellio, certum ſit, Martinum in ſua Capitulorum collectione frequenter à Canonum ſenſu aberraſſe.

Utut ſit, ex his ſat probatum eſt, Capitula Martini nonnumquam ab ipſis Canonibus è quibus deſumpta ſunt, multum recedere: nunc videndum reſtat quomodo Gratianus hac collectione fuerit uſus; & in quos errores ejus occaſione inciderit.

§. IV.

Digitized by Google

§. IV.

Quomodo Gratianus hoc Codice ſit uſus; & qua ratione intellectui Decreti Gratiani ſervire poſſit.

GRatianus in ſuo Decreto multa citat ex *Concilio Martini Papæ: Quæ omnia*, inquiunt Correctores Romani ad *Can.* 15. *Diſt.* 18. *ſumpta ſunt ex Libro Capitulorum Græcarum Synodum Martini Epiſcopi Bracarenſis. (Antiquitùs enim Epiſcopi Papa dicebantur.) Hic enim cum eſſet Græcus, ad utilitatem Eccleſiarum Hiſpaniæ, ubi Epiſcopatum obtinebat, ea capitula Latina fecit : & in nonnullis quædam addidit ; in aliis verò aliqua detraxit, quemadmodum in hoc capite, quod ſumpſit ex Concilio Antiocheno Can.* 20. Hæc illi; qui communi errore decepti, Martinum natione Græcum ſuppoſuerunt. *Collectio hæc citatur à Gratiano ſub nomine* Martini Papæ in Synodo.

Eundem Gratiani errorem notans Antonius Auguſtinus lib. 1. de emend. Gratiani Dial. 10. *hanc erroris originem credo*, inquit, *ut cum aliquis hæc capita Martini* Papæ, *hoc eſt Epiſcopi, inſcripſiſſet, alius Papæ Romani interpretaretur.*

Hic error Gratiani pleriſque in locis à Correctoribus Romanis diligenter notatur ; & capitulum Martini Bracarenſis, cui reſpondet citatus Canon, in margine indicatur.

Adhæc Gratianus non advertens Capitula Martini è Canonibus græcis deſumpta ; illa tamquam à Canonibus Græcis planè diverſa in ejuſdem quæſtiónis deciſionem retulit. V. G. *diſtinctione* 64. *can.* 1. Exhibet quartum Canonem Nicænum; & eundem ex verſione Martini rurſus refert *Can.* 7. ejuſdem diſtinctionis. Imò *diſtinctione* 34. *Canone* 11. relato Neocæſarienſi *Canone* 8. immediatè rurſus eundem Canonem ſubjicit ex verſione Martini. Plurima alia exempla, quibus probetur, Gratianum credidiſſe Capitula Martini planè fuiſſe à Canonibus Græcis diverſa ; neque advertiſſe eſſe Canones Græcos in Latinum verſos, videri poſſunt apud Antonium Auguſtinum loco citato *dial.* 10. & 11. *Secundus error Gratiani.*

Quin & interdum nec ipſa Martini capitula fideliter à Gratiano relata ſunt : Sic enim, 26. *q* 5 *can.* 3 plura capitula Martini in unum Canonem conflavit ; idque ordine, quo in codice Martini extant, planè inverſo. *Tertius error.*

Hinc

Vtilitas Codicis. Hinc ergo patet, Collectionem Martini Bracarenſis nonnumquam poſſe ſubſervire aſſequendo genuino ſenſui Canonum in Decreto Gratiani occurrentium.

Deindè, licet Martinus in multis à Canonibus Græcis recedat, nihilominùs ex ejus Collectione non parum eluceſcit, quæ diſciplina, tempore Martini in Eccleſiis Hiſpaniarum viguerit: Cum admodum veriſimile ſit, Martinum Canones ſuos præcipuè adaptaſſe diſciplinæ, quam ibidem vigere videbat.

CAPUT III.

De Codice Græcorum aucto.

§. I.

De incrementis Codicis Græcorum; & quid hodie contineat?

Quis antiquis Codex Græcorum. ECcleſiæ Orientali Sæculo V. ſuum fuiſſe Codicem Canonum, è quo in judiciis Canones depromeret, parte præcedenti capite I. evicimus ex Synodo Chalcedonenſi, & Dionyſio Exiguo; unaque oſtendimus, eundem fuiſſe Codicem, quo in Synodo Chalcedonenſi Græci utebantur, & quem è Græco Latinum reddidit Dionyſius exiguus.

In hoc Codice, teſte eodem Dionyſio, & ex actis Synodi Chalcedonenſis manifeſtum eſt, continua numerorum ſerie continebantur Canones Nicæni, Ancyrani, Neocæſarienſes, Gangrenſes, Antiocheni, Laodiceni, & Synodi Conſtantinopolitanæ I.

Et hæc quidem prima fuiſſe videtur in Eccleſia Orientali Canonum collectio, quam *Græcam authoritatem* vocavit Dionyſius. Porrò licet non inveniatur, Orientales umquam hanc ſuam Canonum collectionem ſeu codicem deſeruiſſe, illud tamen conſtat, ſucceſſu temporis, pluribus Canonibus locupletatum fuiſſe.

Primum incrementum. Et quidem ſub initia ſæculi VI. Juſtinianus Imperator *Novel.* 131. *cap.* 1. Sancivit, "vicem legum obtinere Sanctas Ec-"cleſiaſticas Regulas, quæ à Sanctis quatuor Conciliis ex-"poſitæ ſunt, aut firmatæ, hoc eſt, in Nicenâ 318 & in Conſtan-

Digitized by Google

„ ſtantinopolitana Sanctorum 150. Patrum, & Epheſina prima „ in qua Neſtorius eſt damnatus, & in Chalcedonica, in qua „ Eutyches cum Neſtorio anathematizatus eſt. Prædictarum „ 4. Synodorum dogmata ſicut Sanctas Scripturas accipimus, „ *& regulas ſicut leges obſervamus*".

Hinc non obſcurè colligimus, priſco Canonum codici, iſtis ſaltem temporibus, Epheſinos & Chalcedonenſes Canones fuiſſe adjectos, licet de ipſo temporis articulo, quo fuere adjecti, nihil certi habeamus.

Quin & Juſtiniani temporibus floruit Joannes Scholaſticus Presbyter Antiochenus, ab eodem Juſtiniano ad Thronum Conſtantinopolitanum promotus. Hic autem Canones ab Eccleſia Græca tunc receptos in 50. titulos digeſſit; opuſque ſuum *collectionem Canonum* indigitavit, cui & indicem præfixit omnium Canonum, quos ipſe ad illa 50. capitula reduxerat. Verùm tam in illo indice, quam in ſua collectione præter Canones in priſco Codice congeſtos, Apoſtolicos etiam, Sardicenſes, Epheſinos, Chalcedonenſes, & S. Baſilii nonnullos Canones recenſet; idque hoc ordine, *Apoſtolorum Canones* 85. *Nicænos* 20. *Ancyranos* 25. *Neocæſarienſes* 14. *Sardicenſes* 21. *Grangrenſes* 20. *Antiochenos* 25. *Laodicenos* 59. *Conſtantinopolitanos* 6. *Epheſinos* 7. *S. Baſilii* 68. Hos autem Canones ille veriſimiliter in 50. titulos non redegiſſet, niſi eos in codice Græcorum exſtantes reperiſſet: ut proindè probabile ſit, illos omnes tum temporis, Codici Græcorum fuiſſe inſertos; licet non conſtet, num auctoritate publica, an privata dumtaxat additamentum illud factum eſſet. *Secundum.*

At currente Sæculo VII. regnante Juſtiniano II. Synodus in Trullo Conſtantinopoli celebrata, vulgò dicta *Trullana*, non modò eos omnes, quos Joannes Antiochenus in ſuum opus congeſſerat, verum etiam complures alios ſecundo ſuo Canone confirmavit; nimirum Canones Concilii Carthaginenſis, Concilii Conſtantinopolitani ſub Nectario Patriarcha Conſtantinopolitano & Theophilo Alexandrino: Item multorum Patrum Canones, puta Dionyſii Alexandrini, Petri Alexandrini, Gregorii Neocæſarienſis ſive Thaumaturgi, Athanaſii Alexandrini, Baſilii Cæſareæ Cappadociæ Archiepiſcopi, Gregorii Nyſſeni, Gregorii Theologi ſive Nazianzeni, Amphilochii Iconii, Timothei, Theophili & Cyrilli Alexandrinorum, Gennadii Con- *Tertium.*

ſtantinopolitani, & unum denique Canonem è Synodo ſub S. Cypriano celebrata.

Quartum. His Canonibus ſi addantur 102. Canones in ipſa Synodo Trullana editi, integrum Codicem Græcorum, quo Sæculo VII. uſi ſunt, habebimus. Octavo deindè Labente Sæculo habita Synodus Nicæna, quæ communiter OEcumenica VII. dicitur, 22. Canones edidit, quorum primo, ſex priorum Conciliorum generalium decreta confirmavit: Trullanos nimirum Canones quintæ pariter ac ſextæ Synodo adſcribens; neutra enim Canones edidit præter illos, qui à Synodo Trullana ſanciti ſunt, quæ propterea *Quini-Sexta* paſſim appellatur.

Quintum.

Porro & hi 22. Canones Synodi VII. Codici Græcorum additi fuere: Unde in Baſilicis *Lib.* 5. *tit.* 3. *cap.* 2. dicitur: *Sancimus igitur, ut ſacri Eccleſiaſtici Canones Legum vicem obtineant, qui à Sanctis Synodis conſtituti ſunt, aut confirmati, hoc eſt, Nicæna &c.* Et recenſitis ſex primis OEcumenicis Conciliis mox additur: *Ad ultimum, Nicæna ſecunda, in qua illi qui adverſus ſanctas imagines furore perciti erant, pariter cum anterioribus hæreticis à Catholica Dei Eccleſia abdicati ſunt: Prædictarum enim Synodorum dogmata tamquam Sacras Scripturas ſuſcipimus, & Canones ut Leges cuſtodimus.*

Sextum. Nono deinde fl[u]ente ſæculo Photius Patriarcha Conſtantinopolitanus duas Synodos habuit; alteram in templo SS. Apoſtolorum, in qua editi 17. Canones; alteram in Templo S. Sophiæ ſive Sapientiæ, quæ III. Canones evulgavit.

Hi autem Canones primum Photio in Nomo-Canone ab ipſo elaborato editi, poſtmodum ab Eccleſia Orientali in partem Juris Canonici recepti ſunt. Atque ex his ac præcedentibus Canonibus integrum Jus Canonicum Græcum conflatum eſt, quod cum commentariis Balſamonis; Zonaræ & Ariſteni Juris Eccleſiaſtici peritiſſimorum, Græcè & Latinè nuper elegantiſſimis characteribus; & propriis obſervationibus illuſtratum evulgavit Guilelmus Beveregius Presbyter Anglicanus ſub hoc titulo: *Pandectæ Canonum SS. Apoſtolorum & Conciliorum ab Eccleſia Græca receptorum; nec non Canonicarum SS. Patrum Epiſtolarum; unà cum Scholiis Antiquorum ſingulis eorum annexis.*

Quæ ſit Codicis hujus apud Latinos auctoritas; & qua ratione ab Eccleſia Latina fuerit receptus, ſaltem pro ea parte, qua Canone II. Trullano fuit probatus, in Scholiis ad eum Canonem inquiretur.

Porrò

Digitized by Google

Porrò cum in hoc Codice referantur plures Canones ex Sanctorum Patrum epiſtolis deſumpti; ſoloſque Canones Synodorum generalium, aut particularium utriuſque Eccleſiæ Latinæ & Græcæ conſenſu receptarum in hoc opere referre & explanare ſtatuerimus, his prætermiſſis, exhibebimus occaſione hujus Codicis Canones Apoſtolorum, Chalcedonenſes, Trullanos, & Synodi Nicænæ II. quibus addemus & Canones III. Synodi quæ, ut habet ejus inſcriptio in hoc Codice, *in celebri Templo, cui nomen à verâ Dei Sapientiâ inditum, habita eſt*: quia etſi à Photio Patriarcha Conſtantinopolitano contra S. Ignatium celebrata videatur, tamen, cùm ſub nomine Concilii Conſtantinopolitani à Gratiano, & Innocentio III. citetur, ut in notis ad Canonem II. oſtendetur, de tribus Canonibus ſub ejus nomine relatis aliquid dicendum credidi.

Canonum qui ſub nomine *Sanctæ & magnæ Conſtantinopolitanæ primæ & ſecundæ Synodi, quæ congregata eſt in venerabili Templo SS. Benedictorum Apoſtolorum*, in hoc Codice referuntur, omittimus; eo quod nulla eorum apud Latinos auctoritas ſit aut memoria.

Epheſinos quoque octo Canones prætermiſimus; tum quod in ipſa Epheſina Synodo non ſint propriè editi, ſed ex epiſtola Synodica dumtaxat excerpti; tum quod in nullis antiquis Canonum Codicibus extent; neque ullum propriè diſciplinæ articulum exhibeant, ſed penè unicè pœnas in Neſtorium & Cæleſtium eorumque fautores decernant.

§. II.

De numero Canonum vulgò Apoſtolorum.

PRiuſquam ad ſingulorum Canonum horum relationem, aut expoſitionem veniamus, prius de omnibus generatim duo diſcutienda ſunt. Alterum de Canonum horum numero, & alterum de eorum auctoritate & antiquitate.

Quod ad numerum attinet, licet plures è priſcis Patribus aliquorum è hiſce Canonibus meminiſſe videantur, ut in ſcholiis obſervabitur, nihil certi de eorum numero è quopiam antiquorum elici poteſt. *Incertus horum Canonum numerus.*

Scio quidem circumferri Epiſtolam Decretalem Zepherini

Digitized by Google

Papæ, qui vixit ſub finem Sæculi II. in qua dicitur: *Septuaginta enim Apoſtoli ſententias præfixerunt*: At præterquam quod Gratianus *diſt.* 16. *c.* 2. pro *ſeptuaginta* legat *ſexaginta* & Gregorius Presbyter in ſui Policarpi *lib.* 3. *tit.* 2 *quinquaginta*, ut annotant correctores R. ad dictum *Can.* 2. inſuper hodie compertum eſt, nihil ex illa Epiſtola pro antiquitate concludi poſſe; utpotè quam norunt Eruditi omnes, unam eſſe è decretalibus primis Pontificibus falsò ſuppoſitis.

A tempore recepti Codicis Dionyſiani Eccleſia Latina 50. Canones Apoſtolorum numeravit.

At Sæculo V. exeunte Dionyſius exiguus ſuum Canonum Codicem adornans (de quo capite I. hujus partis actum eſt) Canones 50. ſub nomine Apoſtolorum è Græco in Latinum tranſtulit; aliiſque Canonibus in ſuo Codice præmiſit ſub hoc titulo: *Incipiunt Regulæ Eccleſiaſticæ* Sanctorum Apostolorum *prolatæ per Clementem Eccleſiæ Romanæ Pontificem.*

Cùm verò hic Codex Dionyſianus mox à Romana Eccleſia fuerit probatus, & ut minus ſæculo VIII. ejus auctoritas totam Eccleſiam Latinam pervaſerit; *Quinquaginta* Canones ſub nomine Apoſtolorum Latini numerarunt. Et quidem Leo IV. apud Grat. *diſt.* 20. *Can.* 1. ait: *Quibus autem in omnibus Eccleſiaſticis judiciis utimur, ſunt* Canones Apostolorum, *Nicænorum* &c. Videlicet juxta verſionem Dionyſii, qua Apoſtolici ſoli 50. numerantur. Et Anaſtaſius Bibliothecarius anno 872. ad Joannem VIII. Papam Romanum ſcribit, Stephanum prædeceſſorem ejus ſolos 50. Apoſtolorum Canones recipiendos Synodicè promulgaſſe: "Et certè, ait, de Apoſtolorum Canoni„bus liquidò novimus, quoniam his quidam facilè non præbuere „conſenſum. Sed & prædeceſſor Veſter Beatiſſimus Papa Ste„phanus non ex his pluſquam *quinquaginta* Synodicè promulga„vit".

Item Humbertus Sylvæ Candidæ Epiſcopus in diſputatione de jejunio Sabbathi contra Nicetam an. 1050. apud Gratianum *diſt.* 16. *can.* 3. Hæc habet: "Et hoc aſſerere conaris ex apo„cryphis libris & Canonibus pari ſententiâ SS. Patrum repudia„tis; nam Clementis librum id eſt Petri Apoſtoli itinerarium, „& Apoſtolorum Canones numerant Patres inter Apocrypha, „*exceptis* 50. *Capitulis*, quæ decreverunt orthodoxæ fidei ad„jungenda".

Undè liquet, tunc temporis apud Latinos ſolos 50. Canones Apoſtolorum, reliquis repudiatis, fuiſſe agnitos. Hinc Urba-

nus

Digitized by Google

nus II. iiſdem penè temporibus ſcripſit Præpoſito S. Juventii, *ſciendum verò quod Canones Apoſtolorum, quorum auctoritate Orientalis, &* EX PARTE *Romana utitur* ECCLESIA &c. Grat. *diſt.* 32. *can.* 6. Et ipſe Gratianus in præfatione *diſt.* 26. ait: " Apo-
" ſtolorum verò Canones qui per Clementem Romanum Pon-
" tificem, ſicut quidam aſſerunt dicuntur eſſe tranſlati, ſunt
" *quinquaginta*".

Sed & Iſidorus vulgò Mercator in ſua collectione de ſolis 50. Canonibus Apoſtolorum meminit; idque ex verſione Dionyſii; etiamſi in reliquis Conciliorum Canonibus antiquam verſionem retineat.

Sæculo VI. in Orientali Eccleſia 85. Canones Apoſtolorum notiſuere.

Conſtat ergo Dionyſium Exiguum ſolos 50. Canones Apoſtolorum è Græco in Latinum vertiſſe; eumque numerum ab Eccleſia Romana per multa ſæcula fuiſſe retentum: An verò in Græco exemplari, quo uſus eſt Dionyſius, plures extarent, incertum eſt. Illud conſtat, tempore Dionyſii plures in Eccleſia Orientali ſub hoc nomine extitiſſe. Joannes enim Scholaſticus primùm Antiochiæ Presbyter (undè & *Antiochenus* dicitur) Poſtea Patriarcha Conſtantinopolitanus Dionyſio coævus in præfatione ſuæ Collectionis Canonum, diſertis verbis ait: *Sancti Domini diſcipuli & Apoſtoli*, OCTOGINTA QUINQUE *Canones Clementis operâ ediderunt.*

Hanc ſuam collectionem in 50. titulos diſtribuit, quibus Canones hos Apoſtolicos 85. inter aliorum Conciliorum Canones commiſcet; adeò ut cum reliquis Synodalibus unum Codicem Canonum conflarent.

Et ſanè ante Synodum Trullanam Canones illos ab Eccleſia Orientali fuiſſe receptos, luculenter inſinuat ipſa Synodus Trullana *Can.* 2. Dicens: " Placuit, ut ab hoc tempore deinceps, ad
" Animarum medelam, & perturbationum curationem firmi
" ſtabileſque maneant, qui à Sanctis & Beatis Patribus qui
" nos præceſſerunt, ſuſcepti ac confirmati ſunt, atque adeo no-
" bis etiam traditi ſunt *Sanctorum & glorioſorum Apoſtolorum*
" *nomine* 85. *Canones.*"

Ab hoc verò tempore Eccleſia Orientalis Religioſiſſimè, ſi quos alios, hos 85. Apoſtolorum Canones ſuſpexit & ſervavit. Et quicumque ex Orientalibus Jus Canonicum tractarunt nec plures, nec pauciores recenſent: Quos & tandem in poſterioribus Conciliorum editionibus Latini ediderunt: atque in recen-

tiore Corporis Canonici editione omnes exhibeantur ſub hac epigraphe, *Canones Sanctorum Apoſtolorum per Clementem à Petro Apoſtol. Romæ ordinatum Epiſcopum, in unum congeſti.*

§. III.

Quæ horum Canonum ætas, & auctoritas?

Inter libros Sacros à Ioanne Damaſceno recenſentur.

UTi de horum Canonum numero, ita & de eorum auctoritate & antiquitate in varias itum eſt ſententias. Nam S. Joannes Damaſcenus Libros Hagiographos recenſens, poſt Librum Apocalypſis mox ſubdit, *Canones denique Apoſtolorum per Clementem concinnati. Lib. 4. de fide orthod cap.* 18. quod tamen *nimis inconſultè* feciſſe monet Baronius ad *an.* 102.

Græci eos jam pridem Apoſtolis attribuerunt.

Concilium vero Trullanum *Can.* 2. hoſce Canones non quidem inter Canonicos Scripturæ libros, ſed tamen inter reliquos ab Eccleſia recipiendos Canones recenſet; idque ſub *Apoſtolorum* nomine. Hinc Græcorum plurimi hujus Synodi auctoritate inducti, non ſolos 50. priores, ſed univerſos 85. ab ipſis Apoſtolis vel compoſitos, vel ſaltem ab Apoſtolis Clementi dictatos aſſerunt. Unde Balſamon in dictum *Canonem* 2. eos qui ſolos 50. recipiunt perſtringens, ait: "Hujus præſentis Canonis „ perpetuò recordare. Per ipſum enim os eis occludes, qui di„ cunt à *Sanctis Apoſtolis* non fuiſſe editos 85. Canones."

Græcis quoad 50. priores, non pauci è Latinis, conſentiunt.

Neque è Latinis deſunt, qui hos Canones, ſaltem 50. priores Apoſtolis acceptos retulerunt: *Apoſtolorum Canones certò ſunt Apoſtolorum*, ait Lindanus in chron. præfat. panopl. *Iſtos Canones ab Apoſtolis conſtitutos, à Beatoque Clemente conſcriptos eſſe, multis & certis argumentis adducor ut credam*, inquit Lambertus Guiterus *in præfat. oper. Clem.*

Franciſcus Turrianus peculiarem tractatum edidit, quo probare nititur, omnes hoſce Canones ab Apoſtolis compoſitos eſſe, idque in Concilio Hieroſolymitano. Cui ſubſcribit Lorinus in *Act. Apoſt. c.* 15. nec non Onuphrius in catalogo Platinæ præfixo.

Verum ſi hi Canones Apoſtolos auctores habuerint, quidni Canonicis Scripturæ libris adſcribuntur; quod tamen à nemine, uno Joanne Damaſceno excepto, hactenus tentatum fuit.

Adhæc ſi quis Canones hoſce perluſtret, multa in illis reperiet adeò

adeò clarè dilucidèque expreſſa & explicata, ut de eorum ſenſu nec vel minimum dubitari queat; quæ tamen tertio quartoque ſæculo ſummâ contentione diſputata ſunt; uti in ſcholiis ad ipſos Canones annotabimus. *Prædicta ſententia re probatur*

Porro ſi Canones illi, conſtitutioneſque ab Apoſtolis probatæ ſancitæque fuiſſent, quis in animum inducat, ea in dubium fuiſſe revocanda, quæ ab Apoſtolis decreta ſancitaque fuiſſent. An adeo ignorantes erant illius ætatis Patres, ut ſi extitiſſent illi Canones, eoſque ab Apoſtolis editos credidiſſent, illos non continuò produxiſſent; eorumque auctoritate quæſtionibus finem impoſuiſſent?

Præterea multa in illis Canonibus occurrunt, quæ temporibus Apoſtolorum planè fuere ignota; neque cum ætatis illius diſciplina conveniunt; uti pluribus exemplis in notis ad Canones oſtendetur.

Ob hæc aliave in Canonibus illis occurrentia, inter notas ad Canones ſuis locis notanda, Eruditis hodie probè perſuaſum eſt, hos Canones nec ab Apoſtolis fuiſſe editos, nec Clementi dictatos.

Verum licet inter eruditos ſatis conveniat, eos nec Apoſtolis, nec Clementi ut horum amanuenſi poſſe adſcribi, nequaquam tamen de eorum antiquitate, iiſque debitâ exinde pendente veneratione ceſſat controverſia & diſſenſio.

Nonnulli enim cum Joanne Dallæo Libro de *pſeudepigraphis Apoſtolicis* contendunt, Canones hos omnes eſſe ſpurios, & circa medium quinti ſæculi ab impoſtore quodam hæretico ſub nomine Apoſtolorum conſarcinatos; ideoque & in Synodo Romana 70. Epiſcoporum ſub Gelaſio I. inter ſcripta apocrypha relatos eſſe; apud Gratianum *diſt.* 15. *can.* 3. *Sententia Ioannis Dallai.*

Inter has directè ſibi oppoſitas opiniones nonnulli mediam iniere viam; ut nimirum Canones hos Apoſtolis quidem adſcribi haud poſſe conſentiant; at ſuppoſititios; ſæculoque quinto, eoque adulto demum noviter conſarcinatos eſſe, negant.

Et quidem Vir in re Canonica verſatiſſimus Gabriel Albaſpinæus Epiſcopus Aurelianenſis poſtquam probavit Canones hoſce nequaquam Apoſtolis tribui poſſe, ſubdit: "Sunt tamen „ illi Canones conſtitutioneſque *antiquiſſimæ*, multaque in illis „ excellentiſſima & magni ponderis continentur. Nec dubito „ quin olim græcæ Eccleſiæ pro legibus, manuali, Pontificali, *Sententia Albaſpinæi.*

„ rituali,

„rituali,ut vocant,ac codice fuerint:ſatis enim conſtat nihil quid,
„quam in iis reperiri quod Eccleſiaſticæ quatuor primorum ſæ-
„culorum diſciplinæ conſentaneum non ſit. Quòd attinet ad
„Canones,exiſtimo eos ita appellatos eſſe ab antiquitate, nam
„cum eorum aliquot ab Apoſtolorum ſucceſſoribus, qui teſte
„Tertuliano de præſcripti: Apoſtolici viri nominabantur, facti
„eſſent, Apoſtolicorum primùm Canones; deinde nonnullorum
„Latinorum ignorantiâ, aliquot litterarum detractione, Apo-
„ſtolorum dicti ſunt. Et apud græcos quoque res ita proceſſiſ-
„ſe videtur. Aucti ſuntpoſtea,cum illis adjuncti eſſent,& eodem
„volumine comprehenſi græcæ Eccleſiæ Canones. Quod qui-
„dem confirmari duabus maximè rationibus poteſt: primùm
„quod iis, qui eorum meminerunt Auctoribus, non unus ali-
„quis conſtans Canonum numerus ſit, ſed 50. nonnumquam,
„plures aliàs,aut pauciores cenſeantur. Altera ratio eſt, quod ex
„toto Canonum corpore manifeſté appareat, alios aliis ſæculis
„factos eſſe,quod controverſias dirimant eas, quæ variis ſæculis
„contigere. Cujuſmodi eſt Canon qui de admittendis ad Pœni-
„tentiam lapſis factus eſt, qui certè ante Cyprianum ſancitus
„eſſe non potuit, cum alius eſſet Eccleſiæ uſus, & illa demum
„tempeſtate admittendos eſſe lapſos decretum ſit. Hinc igitur
„manifeſtè conſtat, Canones eos tempore auctos eſſe, idque
„ita factum cum unà colligarentur, unoque veluti codice con-
„tinerentur privatarum Eccleſiarum ſtatuta, quæ ab aliis poſt-
„modum Eccleſiis obſervarentur. Hæc autem conjectura eo
„probabilior redditur, quo certius eſt, Græcos ſolitos fuiſſe
„uno eodemque quaſi titulo & volumine complecti cum anti-
„quos Canones tum recentes, nulla Concilii, temporis, aucto-
„rumquè mentione factâ, quique præcedentibus addebantur,
„tacito ordine numeroque, quem in Conciliis, unde decerpe-
„bantur,habebant,ab iis ordinem numerumque accipiebant,qui-
„bus in illa collectione adjiciebantur: quare ſi jam centum Ca-
„nones præpoſiti fuiſſent qui de novo addebatur centeſimus pri-
„mus,quæ ratio par fuit in cæteris,cenſebatur, *Lib. 1 obſerv. 13.*

Albaſpinæi ſententia Beveregius.

Hanc Albaſpinæi de Canonum horum antiquitate; eorumque exinde dependente debitâ veneratione contra Dallæum multis,nec contemnendis argumentis propugnat Beveregius in præfatione ad ſuas in hos Canones obſervationes; creditque Canonum horum collectionem meritò *Codicem primitivæ Eccleſiæ* nuncupari

cupari poſſe; tum quod plures ex his Canonibus tam in Synodis quam Patribus ante quintum, imo & quartum ſæculum ſub nomine *Antiquarum legum, Regularum SS. Patrum, Canonum Eccleſiaſticorum*, aut *Apoſtolicorum* non obſcurè citentur, quorum exempla nonnulla in Scholiis Canonum indicavimus; tum quod, nihil in his Canonibus occurrat diſſonum à diſciplina & doctrina trium primorum ſæculorum; imo & ea, quæ contraria videntur, ipſam Canonum vetuſtatem potius ſtabiliant, quàm evacuent; uti in Scholiis ad dictos Canones breviter notabimus.

Denique expendit citatus Author, nullatenus eſſe veriſimile, quod jam tum ſub finem quinti ſæculi hi Canones tantam auctoritatem & venerationem apud Eruditos meruiſſent, ut Canones Apoſtolorum haberentur; ipſiſque quoque Canonibus Nicænis prælati fuiſſent, ſi eodem ſæculo eoque adulto ab hæretico aliquo impoſtore fabricati & in publicum protruſi fuiſſent.

Porrò conſtat, Dionyſium Exiguum exeunte ſæculo V. quinquaginta priores Canones in codice ſuo Nicænis aliiſque Canonibus præpoſuiſſe ſub hoc titulo: *Incipiunt Regulæ Eccleſiaſticæ Sanctorum Apoſtolorum prolatæ per Clementem Eccleſiæ Romanæ Epiſcopum.*

Hæc aliaque argumenta, à Beveregio latiùs ibidem deducta, & in ſcholiis à nobis breviter attingenda admodum plauſibilem faciunt Canonum horum vetuſtatem; quam & noviſſimè amplectitur ſeverus aliàs veterum monumentorum criticator Elias Du Pin Tomo I. Bibliothecæ Eccleſiaſticæ; unà tamen monens, nequaquam conſtare, quo præciſè tempore Canonum horum collectio facta ſit; & an ab initio 85. Canones vel pauciores complexa ſit: veriſimile autem eſt, ait, variis temporibus confectam eſſe, Canoneſque varios ſucceſſivè adjectos; eo quod nullus ſervetur ordo; Canoneſque unam eandemque materiam ſpectantes à ſe mutuò ſeparati reperiantur; imò & quædam inter ipſos Canones contrarietas occurrat; quæ tamen nequaquam eorum antiquitati derogare; aut eorum falſitatem aut ſuppoſitionem evincere in Scholiis oſtendemus. *Subſcribit etiam Elias Du Pin.*

Quæ citati Authores poſt Albaſpinæum de antiquitate, ac collectione horum Canonum annotarunt, non obſcurè ex-

Hincmari conſonans ſententia. preſſerat Sæculo IX. Vir in re Canonica verſatiſſimus Hincmarus Remenſis; "Canones qui vocantur Apoſtolorum, ait, " non Epiſcopalium Conciliorum auctoritate conſtituti ſunt, "ſed à primis temporibus traditione viritim Apoſtolicorum " Virorum fuerunt mentibus commendati, & partim verbis, " partim ſenſu, ac ſparſim diverſis quorumdam epiſtolis pro " qualitate cauſarum ac temporum inditi, atque exinde, ante- " quam Epiſcopi Concilia liberè inciperent celebrare, à devo- " tis quibuſque collecti. In quibus quædam receptibilia, quæ- " dam verò ſunt non ſervanda. De quibus interdum quædam " ſumpta ſunt in Conciliis, quædam etiam à maximis & mag- " næ auctoritatis viris in ſuis opuſculis, ſicut de apocryphis " adſumpta fuiſſe legimus, quoniam quibuſdam ad inſtructio- " nem valent. Et ideo, ſicut Majorum traditione didicimus, " ſeorſum ante Concilia in canonum libris ad inſtructionem " & propter vulgatam eorum famam ponuntur. Cæterum " iidem Canones, qui vocantur Apoſtolorum non ab Apoſto- " lis conſcripti eſſe creduntur." Hæc ille in opuſculo quinquaginta quinque, capitulorum *Cap* 24. ibidem poſt pauca adjiciens Gelaſium I. recenſitis in ſuo Synodali Decreto libris qui ab Eccleſia Catholica recipiuntur, de Apoſtolorum Canononibus penitus tacuiſſe, *ſed nec*, ait, *inter apocrypha eos miſit*.

Porrò cum in omnibus hujus Gelaſiani Decreti editionibus legatur, *Liber Canonum Apoſtolorum apocryphus*, credunt nonnulli, Hincmarum habuiſſe exemplar ab hodiernis exemplaribus diverſum; alii verò (quod eſt veriſimilius, & ex verbis Hincmari ſatis colligi poteſt) in editione Hincmari mendum irrepſiſſe credunt, & pro *miſit*, legendum *omiſit*.

Qua ratione à Gelaſio inter apocrypha relati. Quidquid ſit, nequaquam ex hoc Decreto confici poteſt, Gelaſium habuiſſe hos Canones pro abſolutè fictitiis & ſuppoſitiis, ſed ſolum eos falsò *Apoſtolis* attribui; eoque nomine inter apocrypha rejiciendos, uti notat, & ex ipſo Decreto probat Petrus à Marca *Lib.* 3. *de concord. Sacerd. & imp. cap.* 2.

Quis eos Apoſtolis ſuppoſuerit? Quo verò tempore, aut authore Canones hi Apoſtolis ſuppoſiti fuerint, incertum eſt; eumdem credit Du Pin, qui libros octo conſtitutionum eis affinxit; quique his Canonibus quædam de ſuo immiſcuiſſe, ut hanc ſuppoſitionem probabilem redderet, videtur; quæ in notis ad Canones notabimus.

His de Canonum horum auctoritate & vetuſtate præmiſ-

ſis,

Digitized by Google

ſis, ad eorum brevem explanationem tranſimus; primum de 50. prioribus, utpotè apud Latinos magis receptis, acturi; ac deinde 35. poſteriores explanaturi.

§. IV.

Referuntur & exponuntur priores quinquaginta Canones vulgo Apoſtolorum.

CAnon I. "Epiſcopus à duobus aut tribus Epiſcopis ordi„netur." *Ordinatio Clericorum ſemper ab Epiſcopo facta.*

Can. II. "Presbyter ab uno Epiſcopo ordinetur, & Dia„conus, & reliqui Clerici."

Hìc obſervare eſt, Presbyteri, Diaconi & reliquorum Clericorum ordinationem ab Epiſcopo celebratam jam olim fuiſſe. Et quidem, ait Beveregius Presbyter Eccleſiæ Anglicanæ ſchiſmate à Romana Eccleſia licet ſeparatus, "ante „delirum hoc noſtrum & præcedens ſæculum, Apoſtolicum „hoc inſtitutum ab *univerſa* Eccleſia religioſiſſimè obſerva„tum eſt: ut nec inter inferiores Clericos, nedum inter Preſ„byteros, quiſpiam recenſeretur, niſi ab Epiſcopo ordina„tus." Quod in notis ad hunc Canonem latè ac ſolidè demonſtrat.

Can. III. "Si quis Epiſcopus vel Presbyter præter Do„mini de ſacrificio ordinationem, alia quædam ad altare at„tulerit, mel vel lac, vel pro vino ſiceram, vel confecta, vel „aves, vel aliqua animalia, vel legumina præter ordinatio„nem, deponatur, præterquam nova legumina" (apud Grecos *præterquam novas ſpicas vel uvas*) "tempore oppor„tuno." *Quid in Sacrificio offerendum?*

"Ne liceat autem aliquid aliud ad altare offerre, quam „oleum ad luminare, & incenſum tempore ſanctæ obla„tionis."

Dionyſius Exiguus alio planè modo hunc Canonem conſtruit. Primò quidem hæc verba, *congruo tempore* refert ad verbum, *deponatur*: ut ſenſus ſit, Epiſcopus vel Presbyter qui præter Domini ordinationem aliquid in altari obtulerit, *deponatur congruo tempore.* Deinde ex verbis ſequentibus conflavit hunc ſeparatum Canonem: "Offerre non liceat aliquid *Varia Canonis lectio.*

„ad altare præter novas ſpicas & uvas & oleum ad luminare,
„& thimiama, id eſt incenſum tempore quo ſancta celebra-
„tur oblatio."

Can. IV. "Omnis autem alius fructus domum mittatur, „primitiæ Epiſcopo & Presbyteris." (Apud Græcos addi- „tur: *ſed non ſuper altare*) "Clarum autem eſt, quod Epiſ- „copus & Presbyteri Diaconis & reliquis " (apud Græcos „additur, *Clericis*) "diſtribuunt."

Senſus Canonum. Horum Canonum hæc eſt ſumma, etiam juxta Græcorum commentarios, ne quid aliud quidpiam in Sacrificio incruento ad altare offeratur præter Panem & Vinum ab ipſo Chriſto inſtituta. Vinique loco aliâ potionis uti ſpecie vetuerunt; qualis eſt *ſicera.* "Sicera autem eſt, inquit Zonaras, quidquid „præter vinum facit ebrietatem; qualia ſunt quæ per artem „parant homines."

Permittit verò Canon novas ſpicas vel uvas *tempore opportuno*, id eſt, cum maturæ fuerint, offerri in altari; "verum- „tamen non ut ſacrificia, ait Zonaras, iſtæc offerri, ſed tam- „quam primitias tempeſtivorum fructuum." Reliquorum autem fructuum primitiæ in altari non offeruntur, ſed mittuntur ad Epiſcopum vel Presbyterum; "ut per eum, ut par eſt, inquit Balſamon, Deo gratiæ agantur:" qui eas Diaconis & Clericis diſtribuant: id eſt notante Zonarâ: "qui cum ſuſce- „perint eas, in Domeſticam ſuam ſolam non habeant utilita- „tem, nec ſoli fruantur: ſed univerſo Clero diſtribuant."

Vvarum & ſpicarum primitiæ quare in altari offerantur. Cur verò uvarum ac ſpicarum primitiæ potius, quàm aliorum fructuum in altari offerantur indicat Ariſtenus, quia ex uva fit vinum, & ex ſpicis panis, quæ ad Sacrificium incruentum perficiendum aſſumuntur. Simili ratione oleum, & incenſum offerri permittuntur, quia Sacrificio peragendo ſubſerviunt.

Videntur tamen nonnulli ex pravo hujus Canonis intellectu exiſtimaſſe, uvas ſeu botrum uvarum integrum poſſe conſecrari, de quo vide *Canonem* 28. *Trullanum*, & ibidem annotata.

Can. V. "Epiſcopus vel Presbyter, vel Diaconus uxo- „rem ſuam ne ejiciat religionis prætextu: ſin autem ejece- „rit, ſegregetur; & ſi perſeveret, deponatur."

Canon hic ante tem- Can. VI. "Epiſcopus vel Presbyter, vel Diaconus ſæcula- "res curas non ſuſcipiat, alioqui deponatur". Quod

Digitized by Google

Quod hoc Canone edicitur, jam ante tempora S. Cypriani ſtatutum fuiſſe, ipſe Cyprianus teſtatur dolens Clericum in teſtamento tutorem datum: "Cum jam pridem in Concilio "Epiſcoporum ſtatutum ſit, ait, ne quis de Clericis & Dei "miniſtris tutorem & curatorem teſtamento ſuo conſtituat, "quando ſinguli Divino Sacerdotio honorati & in clerico mi- "niſterio conſtituti, non niſi altaribus & ſacrificiis deſervire, "& precibus, & orationibus vacare debent: ſcriptum eſt enim, "nemo militans Deo obligat ſe moleſtiis ſæcularibus, ut "poſſit placere ei cui ſe probavit. Quòd cum de omnibus di- "ctum ſit, quanto magis moleſtiis & laqueis ſæcularibus obli- "gari non debent, qui divinis rebus & ſpiritualibus occupati, "ab Eccleſia recedere, & ad terrenos & ſæculares actus va- "care non poſſunt?"

pora Cypriani editus videtur.

Hujus Decreti hic Canon, ait Beveregius, epitome quædam ac compendium eſſe videtur; unà hinc argumentum pro Canonum horum antiquitate aſſumens.

Can. VII. "Si quis Epiſcopus, vel Presbyter vel Diaco- „nus, ſacri paſchæ diem ante vernum æquinoctium cum judæis „celebraverit, deponatur."

De die quo feſtivitas Paſchalis celebranda eſſet, in Eccleſia etiam recens natâ multas graveſque ortas eſſe diſſenſiones neminem latet. Nonnulli enim 14. Lunâ Martii, quamcumque demum in feriam incidiſſet, hanc ſolemnitatem cum Judæis obeundam eſſe contendebant; quique hac opinione erant imbuti *Quartadecimani* dicebantur; è quorum numero olim fuere hæretici dicti *Audiani*, & omnes in Aſia Minori Chriſtiani. Europæi verò omneſque præter Aſianos Chriſtiani contenderunt, ex Apoſtolica traditione non alia quàm Dominicâ die 14. lunam Martii ſubſequente celebrandam ſolemnitatem Paſchalem. Plura autem circa finem II. ſæculi coacta ſunt Concilia, videlicet Romanum, Paleſtinum, Ponticum, Gallicum aliaque, à quibus ſtatutum eſt, id quod in hoc Canone continetur, & à quibus propterea, inquit Beveregius, hic Canon in Apoſtolicorum numerum collectus videtur.

De die Paſchali olim magna contentio fuit.

Quæ hoc Canone decernuntur, ſat evidenter evincunt, eum Apoſtolis adſcribi non poſſe. Si enim ab Apoſtolis conditus fuiſſet, quomodo eum in ſuæ diſciplinæ probationem Europæi contra Aſianos urgere non debuiſſent?

Canon hic Apoſtolis adſcribi nequit.

Digitized by Google

Can. VIII. "Si quis Epiſcopus, Presbyter vel Diaconus, „ vel ex Sacerdotali Catalogo, facta oblatione non communicaverit, cauſam dicat: & ſi probabilis fuerit veniam conſequatur: ſin verò minùs, ſegregetur, ut qui populo offenſionis cauſa ſit, & ſuſpicionem dederit adverſus eum qui „ obtulit, tamquam non dignè obtulerit."

Excommunicantur qui uſque ad finem Sacrificii non perſeverant.

Can. IX. "Quicumque fideles ingrediuntur & Scripturas „ audiunt, in precatione autem & Sacra Communione non „ perſeverant." (Dionyſius: *nec Sanctam Communionem percipiant*) "ut Eccleſiæ confuſionem afferentes" (Dionyſius: *velut inquietudines Eccleſiæ commoventes*) "ſegregari oportet." (Dionyſius: *convenit communione privari*) Grat. *diſt.* 1. *de conſecrat. can.* 62. ſed aliqua addens, & à textu græco nonnihil recedens.

Canon non aſtringit fideles ad Sacram Communionem.

Græca hujus Canonis expreſſo ſat inſinuat, nequaquam excommunicari, ſeu communione privari fideles, qui Sacram Communionem non perceperint; ſed eos dumtaxat, qui uſque ad finem Miſſæ in ea non perſeveraverint. Unde Ariſtenus hunc commentarium Canoni ſubjicit: "Qui non manet „ in Eccleſia uſque ad finem, ſed de Eccleſia egreditur, dum „ adhuc Sacra Liturgia celebratur, eum ut confuſionem facientem in Eccleſia, ſegregari oportet."

Ariſteno ſuffragatur Zonaras dicens, "præſens Canon ex„ communicat etiam non permanentes, ut ordinem turbantes."

Et ſanè ſi Canon ſub pæna ſegregationis conſtringere voluiſſet omnes fideles aſſiſtentes divinis Myſteriis ad Sacram Communionem, quis ambigat, quin addidiſſet, niſi *cauſam probabilem* non communicandi habeant & probent; cum illam exceptionem Canon præcedens probet etiam in his qui de Ordine ſunt Sacerdotali.

Vix ergo dubitari poteſt, quin lectio græca ſit genuina. Ex quo ulterius conſequitur, nullâ ſpecie hunc Canonem ab hæreticis urgeri contra *Miſſas privatas*, id eſt, in quibus ſolus Sacerdos Sacramentaliter communicat.

Ex hoc Canone nihil habetur contra Miſſas privatas.

Adhæc Canon non excommunicat eos, qui in precatione & in Sacra Communione non perſeverant; aut juxta Dionyſium, *nec Sanctam Communionem percipientes*, quaſi aliquid integritati Sacrificii detrahentes, ſed *Eccleſiæ confuſionem afferen-*

tes,

Digitized by Google

tes, aut ut legit Dionyſius, *velut* inquietudines Eccleſiæ commoventes: adeoque etiam poſitâ Dionyſii lectione, & ſenſu ex ea reſultante, ne in ſpeciem hic Canon rationem veri Sacrificii Miſſis privatis detrahit.

Can. X "Si quis cum excommunicato, vel in domo unà " precatus fuerit, is ſegregetur".

Cum excommunicato communicans excommunicatur.

Can. XI. "Si quis cum ſit Clericus, unà cum Clerico de-" poſito" (Dionyſius addit: *Veluti cum Clerico*) "oraverit, de-" ponatur & ipſe".

Hi Canones coincidunt cum Canone V. Niceno, & IX. in Codice Africano. Hoc unum notandum, verſionem Dionyſii ſat apertè inſinuare, Canonem poſtremum agere de communione cum Clerico in officio Clericali; id eſt, *veluti cum Clerico*; & ita intellexiſſe Ariſtenum & Zonaram eorum commentaria evincunt.

Can. XII. "Si quis Clericus vel Laicus ſegregatus, ſive non " recipiendus, diſcedens in aliena urbe receptus fuerit abſque " litteris commendatitiis, ſegregetur, & qui excepit, & qui " exceptus eſt. Sin autem eſt ſegregatus, ejus intendatur ſe-" gregatio". Dionyſius verò poſtremam partem ita legit & auget: *Excommunicato verò proteletur ipſa correptio, tamquam qui mentitus ſit, & Eccleſiam Dei ſeduxerit.*

Senſus Canonis

Congruit præſens Canon Canoni VI. Antiocheno; hoc tamen hic notandum, in poſtrema Canonis parte agi de Laico à communione ſegregato, non autem de Clerico depoſito. In primitiva quippe Eccleſia, Clericus ſemel depoſitus in perpetuum depoſitus cenſebatur; neque umquam in Clerum reſtituebatur; at Laici ad certum tempus à communione ſegregabantur; ideoque ex cauſa ſuperveniente eorum ſegregatio ſive *correptio*, intendi, ſive ut legit Dionyſius *protelari* poterat.

Tranſlationes non poſſunt niſi ob bonum Eccleſiæ fieri.

Can. XIII. "Epiſcopo non liceat ſua relicta parochia ad " aliam tranſilire, etiamſi à pluribus cogatur, niſi ſit aliqua cau-" ſa rationi conſentanea, quæ eum cogat hoc facere, utpotè " ad majus lucrum, cum poſſit ipſe iis, qui illic habitant, pie-" tatis verbo conferre: idque non ex ſe, ſed ex multorum " Epiſcoporum judicio & maxima exhortatione".

Hic Canon planus eſt, & oſtendit, quàm arcto vinculo Epiſcopus ſuæ Eccleſiæ aſtringatur; vinculumque illud per ipſum

ipſum motu proprio numquam rumpendum ; imò nec umquam , niſi juſtâ cogente causâ etiam Superiorum auctoritate rumpendum : Quo unà verum Eccleſiæ Spiritum in uſu diſpenſationum expreſſit.

Quid ſignificet Parochia.

Hoc tamen obiter pro ſenſu Canonis obſerva : *Parochiam* hîc non ſumi hodiernâ phraſi pro diſtinctu alicujus Presbyteri, quem *Curatum* vel *Parochum* dicimus ; ſed pro diſtrictu Epiſcopi , quem modo *Diæceſim* vocamus; quæ nomenclatura pluribus ſæculis in uſu fuit ; uti videre eſt in gloſſario De Freſne verbo , *parochia.*

Alienum Clericū ſine conſenſu ſui Epiſcopi in alia Eccleſia recipere non licet.

Can. XIV. "Si quis Presbyter, vel Diaconus , vel omnino " ex Clericorum Cathalogo,relicta ſua parochia , in aliam ab- " ſceſſerit , & cùm penitùs tranſierit, præter Epiſcopi ſui " ſententiam in alia parochia maneat , eum non ampliùs cele- " brare jubemus, maximè ſi eum adhortante Epiſcopo ut redi- " ret , non paruerit, in contumacia & inſolentia perſeverans, " ita tamen ut Laicus communicet".

Can. XV. "Sin autem Epiſcopus nihili faciens adverſus eos " decretam à munere ceſſationem , eos ut Clericos receperit, " ſegregetur , ut immodeſtiæ & inſolentiæ magiſter".

De non Ordinando qui plures uxores aut concubinam habuit.

Can. XVI. "Qui poſt Sanctum Baptiſmum duobus conjugiis fuerit implicitus , vel habuerit concubinam , non poteſt " eſſe Epiſcopus,vel Presbyter vel Diaconus vel omnino ex nu- " mero Sacerdotali".

"Eum qui poſt Sanctum Baptiſmum digamùs fuerit, vel " fornicatus ſit, ait Balſamon,prohibet Canon Epiſcopum fieri " vel Sacerdotale quidpiam exercere. Quæ enim antè Baptiſ- " mum admiſſa ſunt omnis generis peccata prætermittit, cum " factus ſit novum opus ſolâ gratiâ S. Spiritûs".

Græci credunt eamdem irregularitatem incurri per fornicationem, & plures nuptias.

Sat evidenter hîc ſupponit Balſamon , iteratas nuptias ante baptiſmum contractas non magis inducere irregularitatem , quàm fornicationem à non baptizato commiſſam : quod & Zonaras in ſuo ad hunc Canonem commentario expreſſit ; quibus non Græci dumtaxat,ſed etiam quidam è Latinis conſenſerunt ; atque inter alios S. Hieronymus apud Gratianum *Diſt.* 26. *Can.* 1. creduntque irregularitatem expreſſam ab Apoſtolo his verbis : *Unius uxoris Vir*,æquè per fornicationem, quàm iteratas nuptias incurri. Quibus præſentem Canonem non obſcurè ſuffragari vel ſola ejus lectio indicat.

Aliter ſentiunt Latini.

Ex adverſo S. Auguſtinus & plerique è Latinis credide-

runt, irregularitatem indicatam prædicto præcepto Apoſtolico, etiam contrahi per iteratas ante baptiſmum nuptias; nequaquam vero per fornicationem.

Hæc Græcorum & Latinorum opinionum diverſitas profluxiſſe videtur ex diverſa conſideratione rationis, in qua hæc irregularitas ex mente Apoſtoli ſit fundata.

Græci enim, quibus Hieronymus adhæſit, crediderunt, eam non fundari ſimpliciter in nuptiarum multiplicatione, ſed *incontinentia*, aut ejus ſuſpicione iteratis nuptiis annexâ. Licet enim Græci non dubitarint, licitas ſecundas tertiaſque nuptias, iterantes tamen inſolitâ incontinentiæ libidine ferri crediderunt; ideoque & pœnitentiam iterantibus impoſuiſſe conſtat ex *Canone 7. Neocæſarienſi* & *Can.* 1. *Laodicæno*, quorum notas conſule. *Vnde hæc diverſitas opinionum.*

Si ergo crediderint defectum continentiæ à Paulo fuiſſe conſideratum, dum voluit Epiſcopum eſſe *Unius uxoris Virum*, quid mirum, ſi contractas ante baptiſmum nuptias judicarint non inducere hanc irregularitatem; *cui*, ut ait S. Hieronymus, *prorſus novo homini nec ſtupra nec alia, quæ ante fuerunt, jam obſunt*: aut quid mirum, ſi per fornicationem, quæ certius indubiè præbet incontinentiæ indicium, eamdem ex mente Apoſtoli inductam crediderint?

At Latini, unicè à Paulo iterationem nuptiarum præallegatis verbis conſideratam fuiſſe ſuppoſuerunt; nullam verò vitii aut criminis rationem, per baptiſmum eluendi.

Unde Innocentius I. *Epiſt.* 2. *cap.* 6 cùm hanc irregularitatem non tantum ex Apoſtolo, ſed etiam ex lege veteri deducere ſtuduit ſubjicit: " Ac ne ab aliquibus exiſtimetur, ante " baptiſmum ſi quis fortè accepit uxorem, & eâ de ſæculo " recedente alteram duxerit in baptiſmo eſſe dimiſſum, ſatis " errat à regula: *Quia in baptiſmo*, ait, *peccata remittuntur, non* " *acceptarum uxorum numerus aboletur.*"

Innocentio conſonans S. Auguſtinus ait: " Quia de Sacra" mento agitur non de peccato: Nam in baptiſmo peccata om" nia dimittuntur: & qui dixit, *Si nupſerit Virgo non peccavit*, " ſatis declaravit nuptias non eſſe peccatum." Apud Grat. *Diſt.* 26. *Can.* 2.

Ratio bigamiæ primum à S. Auguſtino

Poſt hæc oſtendit, cur, etſi nihil in ſecundis nuptiis vitii ſit, tamen ratio poſtulet, ut Epiſcopus ſit *Unius uxoris Vir*:

 Sicut

propoſita, & ab Eccleſia latina recepta.

" Sicut plures uxores antiquorum Patrum, ait, ſignificave-" runt futuras noſtras ex omnibus gentibus Eccleſias uni viro " ſubditas Chriſto, ita noſter Antiſtes *Unius uxoris Vir* ſignifi-" cat ex omnibus gentibus *unitatem* uni viro ſubditam Chri-" ſto..... ergo ſicut Sacramentum pluralium nuptiarum illius " temporis ſignificavit futuram multitudinem Deo ſubjectam " in terrenis omnibus gentibus: ſic Sacramentum nuptiarum " ſingularium noſtri temporis ſignificat *unitatem* omnium no-" ſtrorum ſubjectam Deo futuram in una cæleſti Civitate " *de bono Coniug. cap* 18

Porrò cum ſecundæ nuptiæ hanc perfectam unitatem ſignare non poſſe viderentur; utpote non unius cum unica, imperfectio quædam videbatur Sacramenti; ideoque & Sacerdotio indignus qui hunc in Sacramento defectum paſſus fuiſſet.

Hæc ratio à Sacramenti quodam defectu petita, & à tanto Doctore propoſita, ſenſim in Eccleſia Latina tanto applauſu recepta fuit, ut non dubitaretur, hanc unicam eſſe hujus irregularitatis fundamentalem rationem. Hinc conſultus Innocentius III. num cenſeretur bigamus, qui duxiſſet aliquam quæ alteri prius fuerat marito juncta, ſed non cognita, reſpondit. non cenſeri bigamum: " Cum enim propter Sacra-„ menti defectum, ait, inhibitum ſit, ne digamus aut maritus „ viduæ præſumat ad Sacros Ordines promoveri, quoniam „ nec illa eſt unica unius, nec iſte unus unius: profectò ubi „ deficit inter hujuſmodi conjuges commixtio corporum, non „ deeſt hujuſmodi ſignaculum Sacramenti." *Cap.* 5. *x de Bigamis.*

A ſenſu Canonis aberravit Binius.

Hinc facilè intelligitur, cur in hoc Græcorum Canone eadem irregularitate innodati cenſeantur, qui plures uxores, & qui concubinam habuerunt: quod ſi notaſſet Severinus Binius, nec unicè ad ſuæ Eccleſiæ & temporis diſciplinam reflexiſſet, Canonem nequaquam ad publicos concubinarios, & irregularitatem ex publica infamia contractam contorſiſſet.

Patres facilius cum bigamis, quam fornicariis diſpenſaſſent.

Ex dictis quoque collige, Græcos non dubitaſſe, quin ex mente Apoſtoli potius fornicarii, quam Bigami à Sacerdotio eſſent excludendi. Et licet Latini non crediderint his verbis, *Unius uxoris Vir*, fornicarios à Clero excluſos, eos tamen excluſos & irregulares non dubitarunt per hæc verba, *ſine crimine*, imo nec dubito, quin & Patres Latini facilius cum bigamo, quam cum fornicario diſpenſaſſent.

Can.

Digitized by Google

Can. XVII. "Qui viduam accepit, vel ejectam, vel meretricem, vel ſervam, vel mimam ſeu ſcenicam" (Dionyſius: *Vel aliquam de iis, quæ publicis ſpectaculis mancipantur*) "non poteſt eſſe Epiſcopus vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex numero Sacerdotali:" Grat. *Diſt.* 34 *can.* 15.

"Nota, ait Balſamon, præſentem Canonem. Vult enim non ſolum eumqui ſacratus eſt, eſſe modeſtum & continentem, ſed etiam ejus conjugem: Et ideo mulieres quæ hîc comprehenduntur, prohibuit cum ſacratis hominibus matrimonio conjungi, utpotè quod eas continenter vivere non creditur, propter earum ſordes & improbitatem". *Ratio Canonis.*

Ex hac Balſamonis aliorumque Græcorum obſervatione; quin & ipſo Canonis tenore, ſat manifeſtum eſt, Græcos in matrimonio cum vidua non tam attendiſſe defectum Sacramenti, uti Latini præſertim Recentiores, ſed ſuſpicionem incontinentiæ viduæ nuptias reiterantis; eamque maculam in virum eatenus redundare, ut eum propterea Sacerdotali Miniſterio indignum reputaverint. *Græci quid in matrimonio cum vidua attenderint?*

Hinc ſtatue, quam ſublimis fuerit Patrum de Sanctitate & puritate in Clero requiſitâ idea!

Can. XVIII. "Qui duas ſorores duxit vel conſobrinam, non poteſt eſſe Clericus".

Cum Canon eadem pœnâ feriat, & eum qui duas ſorores duxit, & eum, qui unas illicitas nuptias contraxit cum conſobrina, planum eſt, non ad bigamiam ſimilitudinariam, ſed ad indignitatem facti Patres reſpexiſſe. Unde etiam obſervandum monet Balſamon, quod non ſolùm qui duas ſorores, aut conſobrinam duxit, "ſed & qui aliud matrimonium propter conſanguinitatem vel affinitatem prohibitum contraxit, non fiet Clericus, ſed ei pæna potiùs imponetur". *Quid hic conſideraverint Patres? An nota fuerit bigamia ſimilitudinaria?*

Can. XIX. "Clericus fidejubens" (Dionyſius: *Fidejuſſionibus inſerviens*) "*deponatur*". *De quo Clerico hic agatur?*

Præſentem Canonem non agere de Clerico quocumque modo, etiam ex motivo charitatis fidejubente, ſed qui fidejuſſionibus intentus lucrum captat, conſentiunt interpretes; & lectio Dionyſiana ſufficienter inſinuat.

Can. XX "Eunuchus ſi ex hominum quidem injuria factus ſit, vel in perſecutione virilibus privatus ſit, vel ſic natus eſt, & dignus eſt, fiat Epiſcopus." *De Eunuchis; qui à Clero excludendi?*

Grat *Diſt.* 55. *Can.* 8.

Digitized by Google

Can. XXI. "Qui ſe ipſum mutilarit, ne ſit Clericus: eſt „ ſui homicida, & Dei opificii hoſtis."

Can. XXII. "Si quis cum ſit Clericus ſeipſum mutila„ verit, deponatur: eſt enim ſui homicida." Gratianus utrumque in unum conflavit. *Diſt* 55. *Can.* 4.

Can. XXIII.' Laicus qui ſeipſum mutilavit, tribus annis „ ſegregetur: eſt enim ſuæ ipſius vitæ inſidiator."

Occaſio Canonum. Secundo Eccleſiæ ſæculo exorta eſt Valeſiorum hæreſis, qui varia Scripturæ loca præſertim *Math* 19. ℣ 12. *Sunt eunuchi qui ſeipſos caſtraverunt propter Regnum Cælorum*, perperam interpretati, exectis virilibus ſeipſos eunuchos faciebant: ut teſtantur Epiphanus *hæreſi* 58. & Auguſt. *hæreſi* 37. Adverſus hos conditos eſſe 4. præcedentes Canones credit Beveregius; prætenditque Demetrium Epiſcopum Alexandrinum factum Origenis, qui in ſeipſum facinus illud exegerat, *tamquam abſurdiſſimum proſcindere cæpiſſe*, ut eſt apud Euſebium *lib.* 8 *cap* 8 *Hiſt. Eccleſ.* non alia de cauſa, niſi quod Canoni jam relato repugnaret; ut exinde Canonum horum antiquitatem evincat: num verò ejus ratiocinatio ſat concludat penes eruditum lectorem ſit examen & judicium.

Epiſcopus, Presbyter vel Diaconus fornicans deponitur. Can. XXIV. "Epiſcopus vel Presbyter vel Diaconus for„ nicationis vel perjurii, vel furti convictus deponatur & non „ ſegregetur. Dicit enim Scriptura: *Non vindicabis bis in id ip„ ſum.* Similiter reliqui quoque Clerici" Grat. *Diſt* 81. *Can* 12.

Partem poſtremam Dionyſius Canone ſeparato reddidit his verbis: *Similiter & reliqui Clerici huic conditioni ſubjaceant.*

Ad hunc Canonem alluſit S. Baſilius. Ad hunc Canonem alluſiſſe videtur S. Baſilius in prima Epiſtola Canonica *Can.* 3. ubi ſcribit: "Diaconus poſt Dia„ conatum fornicatus, à Diaconatu quidem ejicietur: in Lai„ corum autem locum extruſus, à communione non arcebi„ tur, *quoniam.* ait, ANTIQUUS eſt *Canon*, ut qui à gradu ex„ ciderunt, hoc ſolo punitionis modo puniantur: primis, ut „ æſtimo, legem illam ſecutis, *non vindicabis bis in idipſum.*

Nec enim ullus *Canon antiquus* præter hunc Apoſtolorum id conſtituiſſe legitur. Ut proinde vix dubitari poſſit, quin hunc Canonem Apoſtolorum præ oculis habuerit Baſilius.

Deinde proſequitur Baſilius: "Et etiam propter aliam cau„ ſam, quod qui ſunt in ordine Laico, à loco fidelium ejecti, „ ruſus in eum ex quo exciderunt locum reperiuntur: Diaconus

„ conus vero, ſemel habet quod ſufficiat, depoſitionis judicium.
„ Tanquam ergo ei non reddendo Diaconatu, in ea ſola punitio-
„ ne ſteterunt. Hæc quidem ſunt quæ ex *Conſtitutionibus* ha-
„ bentur."

Quæ rurſus hæ *Conſtitutiones?* Niſi relatus Canon Apoſtolorum: Cum nullæ aliæ veteres reperiantur.

Diaconus depoſitus ob fornicationem numquam reſtituitur.

Interim ex verbis Baſilii patet, ex mente Canonum, Diaconos in crimen prolapſos in perpetuum à Sacro Miniſterio eſſe deponendos; quam diſciplinam uſque ad ſæculum 10 conſervatam fuiſſe oſtendimus in Diſſertatione de Canonicis *p.* 2. *c.* 2. Ex quo facilè quiſque intelliget, quàm viſa fuiſſet Patribus horrenda ſententia, quæ Sacerdotem de nocte in hujuſmodi impuritatis crimen prolapſum, die ſequenti Sacris Altaribus aſtare permitteret.

Can. XXV. "Ex iis, qui non ducta uxore ad clerum pro-
„ moti ſunt, jubemus, ſi velint, uxorem ducere Lectores & Can-
„ tores ſolos"

Epiſcopum non oportet eſſe percuſſorem.

Can. XXVI. "Epiſcopum, vel Presbyterum vel Diaco-
„ num qui verberat eos qui peccant, vel infideles qui injuriam fe-
„ cerunt & per hæc vult perterrefacere, deponi jubemus. Domi-
„ nus enim nos nequaquam hoc docuit. Contra autem ipſe verbe-
„ ratus, non repercuſſit: maledictis appetitus, maledicta non
„ retulit: patiens, non minatus eſt." Gratianus *diſt.* 45. *can.* 7.

A Sacerdotio ſemel depoſitus, nihil miniſterii attingere poteſt.

Can XXVII. "Si quis Epiſcopus, vel Presbyter, vel Dia-
„ conus juſtè ob manifeſta crimina depoſitus, ſibi aliquando cre-
„ ditum miniſterium attingere audeat, ab Eccleſia omnino ab-
„ ſcindatur." Conſonat Canoni IV. Antiocheno cujus notas conſule.

Contra Simoniacos.

Can. XXVIII. "Si quis Epiſcopus per pecunias hanc digni-
„ tatem aſſecutus, vel Presbyter, vel Diaconus, deponatur &
„ ipſe, & qui eum ordinavit, & à communione omninò exſcin-
„ datur, ut Simon Magus à me Petro."

Qui Apoſtolis Canones ſuppoſuit aliquid addidit.

Conſule Canonem II. Calchedonenſem & ibidem notata. Hoc unum hîc notandum, voculam *me* deeſſe apud Dionyſium; uti & in Epiſtola Taraſii ad Adrianum Papam, ubi hic Canon refertur; ideoque ſuſpicantur Eruditi, eam additam ab eo, qui hos Canones Apoſtolis primum affingere ſtuduit; eodem nimirum, qui Libros Conſtitutionum eiſdem ſuppoſuit.

Can. XXIX. " Si quis Epiſcopus ſæcularibus Principibus

Digitized by Google

Ambitus ad Sacerdotium improbatus.

„ uſus, per eos Eccleſiam adeptus ſit, deponatur, & ſegregetur, „ & omnes qui illi communicant."

Hinc collige, quam odioſum jam pridem fuerit Patribus per ambitum ad Epiſcopatum promoveri.

Presbyteri à ſuo Epiſcopo non ſeparandi.

Can. XXX. "Si quis Presbyter contempto proprio Epiſco- „ po, ſeorſum congregationem fecerit, & alterum altare fixerit, „ Epiſcopo ſuo in religione ac juſtitia nulla in re à ſe condemna- „ to, deponatur, ut imperium obtinendi cupidus: eſt enim ty- „ rannus. Similiter & reliqui clerici, & quotquot ei acceſſe- „ runt. Laici autem ſegregentur, eaque poſt unam alteramque „ ac tertiam admonitionem fiant."

Coincidit cum Canone V. Antiocheno; quem vide.

Can. XXXI. "Si quis Presbyter vel Diaconus ab Epiſcopo „ ſit ſegregatus, non liceat alii eum ſuſcipere, quam qui ipſum „ ſegregavit: niſi fortè ſit mortuus Epiſcopus, qui ipſum ſe- „ gregavit".

Senſus Canonis.

Quod dicitur, ſegregatum Clericum ab Epiſcopo ab alio ſuſcipi non poſſe pluribus aliis Canonibus, & ſignanter Nicæno V. conſtitutum eſt; exceptio verò quæ additur, *niſi fortè* &c. non ſignificat, *ſegregatum* à ſuo Epiſcopo, poſt ejus mortem à quocumque recipi poſſe, ſed *ab alio*, inquit Zonaras, ſic accipitur, „ hoc eſt, ab eo, qui vitâ functi dignitatem Pontificalem ſuſce- „ pit. Alterius enim Diœceſis Epiſcopo non conceditur abſol- „ vere condemnatum ab alio, niſi fortè Synodica fuerit inquiſi- „ tio, & Epiſcopus injuſtè videatur excommunicaſſe".

Commendatitia examinanda.

XXXII. "Nullus externorum Epiſcoporum vel Presbyte- „ rorum, vel Diaconorum ſine commendatiis recipiatur: illique „ afferentibus, examinentur. Sin minùs, iis quæ ſunt neceſſa- „ ria, aliis exhibitis, ad communionem ne admittantur. Multa „ enim per ſubreptionem fiunt".

Hoc Canone docemur, non mox ad Sacra Miniſteria & functiones Eccleſiaſticas admittendos litteris commendatitiis Epiſcoporum, aut ſuorum Superiorum inſtructos; ne tamen ex avaritia potiùs, quàm Zelo religionis & veritatis videantur rejici, meritò monet Canon, *iis quæ ſunt neceſſaria*, *illis exhibitis*.

Sine Metropolitani ſententia nihil ardui Epiſcopis agendum.

Can. XXXIII. "Epiſcopus uniuſcujuſque gentis noſſe „ oportere eum, qui in eis eſt primùs, & exiſtimare ut caput: & „ nihil facere, quod ſit arduum aut magni momenti, præter illius „ ſententiam: illa autem facere unumquemque, quæ ad ſuam pa- „ rochiam

Digitized by Google

" rochiam pertinent,& pagos qui ei ſubſunt. Sed nec ille abſque
" omnium ſententia aliquid agat". (In aliis additur: *aliquid in eorum parochiis.*) "Sic enim erit concordia, & glorificabitur Deus per D. N. Jeſum Chriſtum."

Coincidit hic Canon cum Canone IX. Antiocheno; qui & ad hunc Canonem alludere videtur in verbis: *ut vult, qui ab initio obtinuit* PATRUM CANON: nec enim alius anterior, qui id conſtituit, Canon reperitur. Canonem hunc Apoſtolis tribui non poſſe, ſatis oſtenditur, quia *Metropolitani* quem *primum Epiſcopum* vocat, meminit; quem tempore Apoſtolorum necdum notum fuiſſe ſatis compertum eſt. *Concilium Antiochenum ad hunc Canonem alludit.*

Exemplum ejus, quod hoc Canone decretum eſt, illuſtre occurrit actione IV. Concilii Chalchedoneſis; ubi 10. Epiſcopi Diœceſeos Ægyptiacæ, noluerunt ſubſcribere Epiſtolæ S. Leonis contra Eutychen, quouſque in locum Dioſcori ſui Patriarchæ depoſiti alius eſſet ſuffectus: *Extra voluntatem*, inquiebant, *Archiepiſcopi noſtri*, *non poſſumus ſubſcribere.* Et nonnullis interjectis: *Petimus autem veſtram ſublimitatem, & hanc Sanctam & magnam Synodum, ut miſereamini nobis, & expectetis noſtrum Archiepiſcopum, ut ſecundum* ANTIQUAM CONSUETUDINEM, *illius ſequamur ſententiam.*

Can. XXXIV. "Epiſcopus ne audeat extra ſuos fines facere
„ ordinationes in urbibus & pagis non ei ſubjectis. Sin autem hoc
„ feciſſe convictus fuerit, præter eorum ſententiam, qui tenent
„ pagos illos vel Civitatem, deponatur & ipſe, & ii quos ordinavit." *In aliena Diœceſi Epiſcopus nihil faciat.*

Et hic Canon, non ſecus ac præcedens, poſitus eſt, ait Zonaras, ad unionis, omniſque boni conſervationem. Coincidit cum Canonibus *XIII. & XXII. Antiochenis.*

Can. XXXV. "Si quis ordinatus Epiſcopus non ſuſcipiat
" miniſterium, & curam ſibi commiſſam, ſit ſegregatus, donec
" eam ſuſceperit: ſimiliter & Presbyter, vel Diaconus. Sin au-
" tem receſſerit, nec ſuſceptus fuerit, non ſua quidem volunta-
" te, ſed propter populi improbitatem, ipſe quidem maneat
" Epiſcopus, clerus autem civitatis ſegregetur, quod ejuſmodi
" rebellis & inſolentis populi inſtitutores non fuerint." *Officium ſibi commiſſum quiſque ſuſcipere debet.*

Conſonat Canonibus *XVII. & XVIII. Antiochenis.* Excepta clauſula finali, quæ oſtendit ut notat Balſamon, "quomodo

„ Clerus

Digitized by Google

"Clerus puniatur propter populi inſolentiam." Et ejus occaſione obſervatum cupit Zonaras, "Canonem velle eſſe Clericos "non ſolum doctos, verumetiam aptos natos ad docendum, qui "poſſint alios docere, & modeſtos reddere."

Bis in anno Synodi Provinciales celebrandæ.

Can XXXVI. "Bis in anno fiat Epiſcoporum Synodus, & ,, inter ſe examinent decreta religionis, & incidentes Eccleſiaſti-,, cas controverſias componant, ſemel quidem quarta hebdo-,, mada pentecoſtes, iterum autem Hyperberetæi duodecimo".

Pentecoſte quid ſignificet.

Quarta hebdommada Pentecoſtes, eſt quarta hebdommada poſt Paſcha. Intervallum enim à Dominica Reſurrectionis ad feſtum Pentecoſtes. Græcis & Latinis Scriptoribus paſſim etiam *Pentecoſte dicitur. Hiperberetæus* verò coincidit cum menſe *Octobri*; uti non ſolum Balſamon & Zonaras, ſed etiam Dionyſius Exiguus interpretatur.

Quid Hiperberetæus.

Quod autem de bina Synodorum celebratione ſtatuitur, idem Canone V. Nicæno, 21. Antiocheno plurimiſq; e aliis ſæpiùs ſtatutum fuit; ſed proh dolor! nec ea toties iterata Canonum Decreta, efficere potuerunt, quin hodie veriſſimum ſit, quod ad hunc Canonem notavit ſuo tempore Zonaras: "Nunc autem " harum Synodorum magnus ubique contemptus".

Quomodo rebus Eccleſiæ utendum?

Can. XXXVII. "Omnium rerum Eccleſiaſticarum Epiſco-,, pus curam gerat,&ſeas adminiſtret tamquam Deo intuente. Ne ,, liceat autem aliquid ex eis ſibi vindicare, vel propriis cognatis ,, quæ Dei ſunt, largiri. Sin autem ſunt pauperes, ut paupe-,, ribus ſuppeditet: ſed non eorum prætextu vendat, quæ Ec-,, cleſiæ ſunt".

Presbyteri ſine ſententia Epiſcopi nihil agant.

Can. XXXVIII. "Presbyteri & Diaconi ſine ſententia Epi-,, ſcopi nihil perficiant: ipſe enim eſt, cujus fidei populus eſt cre-,, ditus, & à quo pro animabus ratio exigetur".

Bona Eccleſiæ & Epiſcopi diſtinguenda.

Can. XXXIX. "Manifeſtæ ſint Epiſcopi res propriæ, ſi qui-" dem res habeat proprias, & manifeſtæ res Dominicæ: ut ſit in " poteſtate morientis Epiſcopi, propria quibus vult relinquere. & " non rerum Eccleſiaſticarum prætextu res Epiſcopi intercidant, ,, qui nonnunquam uxorem habet & liberos, vel cognatos vel ,, famulos. Eſt enim juſtum apud Deum & homines, ut nec Ec-,, cleſia damnum aliquod accipiat propter rerum Epiſcopi igno-,, rationem: Nec Epiſcopus vel ejus cognati Eccleſiæ prætextu ,, proſcribantur vel in negotia liteſq; incidant qui ad eum attinent ,, & ejus mortem maledictis infauſtiſque verbis proſequantur".

Con-

Digitized by Google

Convenit cum Canone XXV. Antiocheno; & refertur à Gratiano 12. *q* 1. *Can.* 21.

Can. XL. Jubemus Epiſcopum rerum Eccleſiæ poteſtatem „ habere. Si enim pretioſæ hominum animæ ſunt ei credendæ, „ multò magis ſunt ei committendæ pecuniæ, ut in ejus ſit Fa„ cultate omnia adminiſtrare, & iis qui egent per Presbyteros & „ Diaconos ſubminiſtrare cum Dei timore & omni religione, & „ etiam, ſi ſit opus" (apud Dionyſium, *ſi tamen indiget*)." in ne„ ceſſarium ſuum uſum accipere, & fratrum qui hoſpitio exci„ piuntur; ita ut ipſe nullo modo egeat. Lex enim Dei hoc ha„ bet, ut qui altari aſſident, ex altari alantur: quandoquidem „ nec miles unquam ſuo viatico adverſus hoſtes progreditur". *Epiſcopo rerum Eccleſiæ cura committenda.*

Hic rurſus Canon Antiocheno XXV. conſonat; eumque in duos diviſum refert Gratianus 12. *q.* 11. *Can.* 22. *&* 24.

Hi Canones perfectam de reditibus Eccleſiaſticis Eccleſiæ ideam; & normam adminiſtrationis primorum ſæculorum repræſentant. *œconomia circa adminiſtrationem rerum Eccleſiæ ex his Canonibus deducta.*

Et primò quidem res Eccleſiæ, ut *res Dei* reputatas fuiſſe. II. Epiſcopum curam & adminiſtrationem earum habuiſſe. *Si enim,* ait Canon 40. *Pretioſæ hominum animæ ſunt ei credendæ, multò magis ei ſunt committendæ pecuniæ* III. Epiſcopum eas tamquam *res Dei* adminiſtrare debere & *tamquam Deo intuente*; ſive *cum Dei timore & omni religione* IIII. Res Eccleſiæ iis qui egent ſubminiſtrandas. V. Diſtributionem in pauperes exercendam per Presbyteros & Diaconos; "ut immunem ſe ſervet Epiſcopus, ait Zo„ naras, ab omni ſuſpicione" VI. Epiſcopum nihil poſſe dare propriis cognatis ex iis rebus Eccleſiæ; ſed ſi pauperes ſint, ut *pauperibus* ſuppeditet: Quod & ſub nomine Canonum Apoſtolorum, Synodus Tridentina *Seſſ.* 25. *cap.* 1. *de reform.* rurſus innovavit, & Epiſcopis inculcavit. VII. Ex his rebus ſuppeditanda eſſe quæ Miniſtris Altaris neceſſaria videbuntur. IX. Epiſcopum quoque in neceſſarios ſuos uſus poſſe accipere; cum hac tamen moderatione, *ſi ſit opus*, vel, *ſi tamen indiget:* Quæ clauſula ſeu modificatio ex ipſa rerum conditione ducta ſatis apparet

Et ſanè, ſi res Eccleſiæ, tamquam *res Dei*, in pauperes ſunt diſtribuendæ; qua ſpecie Epiſcopi aliunde divites, res pauperum uſibus deputatas ſibi applicari audeant? Unde Adrianus VI. in *quartum ſententiarum* de *Sacram. Pænitentiæ*, ex natura bonorum Eccleſiaſticorum deducere non dubitat, Clericum ex patri- *Ex natura rerum Eccleſiæ deducitur Clericos patrimo-*

 monio

nio divites non poſſe ex iis vivere.

Idem ſentit Adrianus VI.

monio divitem haud poſſe ex reditibus Eccleſiaſticis, reſervato patrimonio, vivere; probans ſententiam Alexandri De Hales, quam refert verbis ſequentibus; "Clericus habens ſtipendium „ſufficiens vel reditum unde poſſit aliter quàm decimis ſuſtentari „ſufficienter & ſecundum ſtatum perſonæ, poteſt recipere decimas ut procurator, in neceſſitates pauperum vel utilitates Eccleſiæ expendendas; non autem in uſus proprios convertendas, „vel in uſus malos diſtrahendas. Immo ſi in uſus proprios „convertant, committunt Sacrilegium; ſi in malos uſus expendant, incurrunt judicium. De illis enim intelligitur quod ſcribit Auguſtinus ad Bonifacium: Si privatim quæ nobis ſufficiant poſſidemus, non illa noſtra ſunt, ſed pauperum quorum „procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis uſurpatione damnabili vendicamus. *Hæc ille*, ait Adrianus; qui & hanc Alexandri opinionem non ſolum amplectitur, ſed multis argumentis confirmat; & rationes in contrarium refellit.

Reflexio ad authorem appendicis Wiggerianæ.

Hos ſi conſuluiſſet Eximius author appendicis Wiggerianæ, de contraria ſententia non tam fidenter pronuntiaſſet: "Poſt Doctorem Angelicum, Scholaſtici paſſim non tam tradiderunt „hanc ſententiam, quam ut certam, & extra controverſiam „poſitam ſuppoſuerunt .... Solus interea contradixiſſe videtur „Dionyſius Cartuſianus, ab alterius ſententiæ Defenſoribus „citari ſolitus."

Adhæc ſi dictus appendicis Author ſeriò & attentè hos Apoſtolicos Canones expendiſſet, videre potuiſſet quàm inepta eſſet argumenti pro ſententia Adriani ex Canone Apoſtolico petiti ſolutio: nimirum, clauſulam Canonis, *ſi tamen indiget*, "non reſpicere „Epiſcopos qui aliunde haberent unde viverent, cum paſſim „tempore Apoſtolorum illi ſua deſerviſſent; ſed dici propter „illos qui fortè ultra indigentiam ex bonis Eccleſiæ ſumerent, „quos Canon ille monet non ultrà ſumere, quàm ad ſuſtentationem verè opus haberent." Quidquid ſit de tempore Apoſtolorum, evidens eſt ex Canone 39. tempore horum Canonum, Epiſcopos etiam *propria* retinuiſſe; quandoquidem adeò ſollicitè Canon ille moneat, & præcipiat, res Epiſcopi *proprias* à rebus Eccleſiæ debere ſecerni; modumque, quo de utriſque Epiſcopus diſponere debeat, præſcribat.

Deinde ſi Canon ſolum vetuiſſet, ne Epiſcopus ultra indigentiam ſumeret ex bonis Eccleſiæ, non dixiſſet, ſi tamen indiget; ſed, *ubi*, vel, *in quantum indiget*.

Can.

Digitized by Google

Can. XLI. "Epiſcopus vel Presbyter, vel Diaconus aleis, & „ebrietatibus vacans, vel ceſſet, vel deponatur." *De Clericis aleis & ebrietatibus vacantibus.*

Can. XLII. "Hypodiaconus; vel Lector, vel Cantor ſimilia „faciens, vel ceſſet vel ſegregetur. Itidem & Laicus."

Utrumque in unum conflatum refert Gratianus *Diſt.* 35. *Can.* 1

Hos Canones ſi quis contulerit cum Canone 24. apparebit, quam grave fuerit crimen fornicationis, præ peccato ebrietatis ex mente Patrum. Hi enim Canones Epiſcopum, aut Presbyterum non ſolum in unam ebrietatem prolapſum, ſed *ebrietatibus vacantem*, vel ut Dionyſius legit, *inſervientem* non abſolutè cenſent deponendum, ſed, inquit Canon, CESSET *vel deponatur*; At Canon 24. de Epiſcopo, Presbytero, & Diacono *fornicationis* convicto abſolutè & ſimpliciter pronuntiat, *deponatur.* *Fornicatio eſt multò gravius peccatum, quam ebrietas.*

Hæc utinam ſeriò expendat, qui nuper non ſine multorum ſcandalo hoc novum & numquam auditum dogma in publicum protruſit: *Ebrietas per ſe atque ut communiter fit, eſt gravior fornicatione.*

Can. XLIII. "Epiſcopus vel Presbyter vel Diaconus pe„cunias mutuò datas cum fænore exigens: (Dionyſius *uſuras à debitoribus exigens*) "vel ceſſet, vel deponatur". Grat. *diſt.* 47. *Can.* „1. ex verſione Dionyſii. *Vſura interdicta.*

Can. XLIV. "Epiſcopus vel Presbyter vel Diaconus, qui cum „hæreticis vel ſolum comprecatus eſt, ſegregetur. (Dionyſius: „*Tantummodo communione privetur.*) "Sin autem eis tamquam „Clericis aliquid agere permiſerit, deponatur. *Communicare hæreticis vetitum eſt.*

Obſervat Balſamon in priore parte Canonis, *comprecari* non accipi pro *orare in Templo* una cum hæreticis; Sed pro eo quod eſt *ſimpliciter communicare*: "Qui enim cum Hæreticis in Templo „orant aut iis tamquam Clericis aliquid operari permittit, de„ponitur".

Can. XLV. "Epiſcopum vel Presbyterum qui hæreticorum „baptiſmum vel ſacrificium admiſerit deponi jubemus. *Quæ eſt* „*enim conventio Chriſti cum Belial? Vel quæ pars eſt fideli cum infi*„*deli*".

Can. XLVI. "Epiſcopus vel Presbyter eum qui verè habet „baptiſmum, ſi de integro baptizaverit, vel ſi eum qui ab impiis „pollutus eſt, non baptizaverit, deponatur, ut qui irrideat mor„tem & crucem Domini, & non diſcernat Sacerdotes à falſis Sa„cerdotibus". *Baptizati ab Hæreticis rebaptizandi.*

Digitized by Google

Canones Apoſtolis nequaquam adſcribendi. Vetuſtas horum Canonum aſtruitur.

Hi Canones ſi Apoſtolos authores habuiſſent, quis dubitet, quin Cyprianus aliique Africani Epiſcopi illos in quæſtione de iterando hæreticorum baptiſmo produxiſſent; ipſamque quæſtionem decidiſſent.

Porrò dum hæc evincunt, Canones hos Apoſtolis tribui non poſſe, unà oſtendunt, admodum eſſe veriſimile, Canones illos eſſe ejus temporis, quo nondum ea de iterando hæreticorum baptiſmo quæſtio deciſa erat; & quando plures eam iterationem neceſſariam magno animi vigore ſuſtinebant.

Et ſanè, Canones de rebaptizandis ab hæreticis baptizatis ante tempora Cypriani editos fuiſſe, teſtatur Cyprianus in Epiſtola ad Jubaianum 73: "Apud nos autem non nova aut repentina res eſt, inquit, ut baptizandos cenſeamus eos qui ab „hæreticis ad Eccleſiam veniunt, quandò multi jam anni ſint, „& longa ætas ex quo ſub Agrippino bonæ memoriæ conveniente in unum Epiſcopi plurimi *hoc ſtatuerunt*, atque „exinde in hodiernum tot millia hæreticorum in provinciis „noſtris ad Eccleſiam converſi, non aſpernati ſint neque cunctati, immò & rationabiliter, & libenter amplexi ſint, ut „lavacri vitalis & ſalutaris baptiſmi gratiam conſequerentur."

Quin & conſtat ex Epiſtola Dionyſii Alexandrini apud Euſebium *Lib. 7. Hiſt. Eccleſ. cap. 7. in Eccleſiis populoſiſſimis & in Conciliis Fratrum apud Iconium & Synnada, & apud alios plurimos idem decretum fuiſſe.*

Quid mirum ergo, ſi Canones hac de re editi primum dicti ſint *Apoſtolici*; ac dein ab aliquo Apoſtolis ſuppoſiti: præſertim cum Orientales, ac maximè Cappadoces morem ſuum in rebaptizandis hæreticis longo tempore conſtantiſſimè retinuerint, ut patet ex S. Baſilii ad Amphilochium *Epiſtola 1. Can. 2.*

Can. XLVII. "Si quis Laicus ſua ejecta uxore aliam acceperit, vel ab alio ſolutam, ſegregetur."

De vera forma baptiſmi. Ritus trinæ immerſionis in baptiſmo.

Can. XLVIII. "Si quis Epiſcopus vel Presbyter ex Domini ordinatione non baptizaverit in nomine Patris & Filii „& Spiritus Sancti, ſed in trium principii expertium, vel „trium Filiorum, vel trium Paracletorum, deponatur."

Can. XLIX. "Si quis Epiſcopus vel Presbyter, non tria „unius miniſterii baptiſmata perfecerit; ſed unum baptiſ-„mum,

„ mum, qui datur in mortem Domini, deponatur. Non enim „ dixit Dominus: in mortem meam baptizate: ſed *ambulan-* „ *tes docete omnes gentes, baptizantes ipſos in nomine Patris &* „ *Filii & Spiritus Sancti*"

Per *tria baptiſmata* & *unum baptiſmum*, ſignificari *unam* vel *trinam merſionem* Balſamon aliique Græci notarunt; & diſertè expreſſit Dionyſius, qui ita vertit: *Si quis Epiſcopus aut Presbyter, non* TRINAM MERSIONEM *unius Myſterii celebret ſed* SEMEL MERGAT *in baptiſmate &c.*

Apud Dionyſium quoque legitur: *Non enim* NOBIS *Dominus*; uti etiam ex hac Dionyſii verſione refert Gratianus *Diſt.* 4. *de conſecrat. Can.* 79. at eam voculam *nobis* additam ab eo, qui Apoſtolis hos Canones ſupponere ſtuduit, ſuſpicantur Eruditi. *Canoni aliquid additum ut Apoſtolorum crederetur.*

Cæterum ritus trinæ merſionis cujus meminit hic Canon apud veteres primis ſæculis, ad ſignandum Myſterium SS. Trinitatis, in uſu fuiſſe evidens eſt ex eorum ſcriptis; quin & eum ritum ex traditione Apoſtolicâ deſcendere pro indubitato aſſeruit S. Baſilius lib. de Spiritu S. *cap.* 27. & plura SS. Patrum teſtimonia refert Gratianus *Diſt.* 4. *de conſecrat. Can.* 78. & ſequentibus: eam tamen ad Sacramenti integritatem non requiri oſtendit reſponſum S. Gregorii ad Leandrum *Lib.* 1. *Epiſt.* 41. & relatum à Gratiano dicto loco *Can.* 80. & unicam merſionem probavit Concilium Toletanum IV. *Can* 5. ibidem apud Gratianum *Can.* 85. contra Arianos, qui ex hoc ritu trinam in Perſonis Divinis arguebant naturam: econtra Canon noſter trinam vult adhiberi, ut oſtenderet non in nomine Chriſti, ſed SS. Trinitatis juxta formam à Chriſto traditam baptiſmum eſſe conferendum. Ut vel hinc pateat, Eccleſiam ritus ſuos interdum mutare, uti naſcentibus erroribus reprimendis magis convenire judicat. *Ritus baptizandi per trinam immerſionem antiquiſſimus.*

Cum hic Canon in codice Dionyſiano ſub numero 50. referatur; ultimuſque ſit inter 50. à Latinis maximè probatos & receptos, licet in verſione Herveti tantum ſit 49. novum paragraphum quo reliqui referantur, inchoandum judicavimus.

§. V.

De poſterioribus 35. Canonibus Apoſtolorum.

Nihil In rebus propter ſe abominandum

CAn. in verſione Herveti L. " Si quis Epiſcopus vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex Sacerdotali numero à nuptiis, carnibus, & vino, non propter exercitationem, ſed propter abominationem abſtinet, oblitus quod omnia valde bona, & quod Maſculinum & Fœmininum fecit Deus hominem: ſed blaſphemans calumniatur opificium; vel corrigatur, vel deponatur, & ex Eccleſia ejiciatur. Similiter & Laicus."

" A nuptiis, & eſu carnium vinique potu propter abſtinentiam temperare, probandum eſt, ait Zonaras: ſed hæc abhorrere velut animæ pernicioſa, ac rejicere non caret crimine." Repete dicta ad *Can II* Gangrenſem.

Qui convertitur à peccatis non rejiciendus.

Can. LI. " Si quis Epiſcopus, Presbyter, vel Diaconus eum, qui à peccatis convertitur, non recipit, ſed ejicit, deponatur. Quoniam Chriſtum moleſtiâ afficit, qui dixit, *gaudium eſt in Cælo propter unum peccatorem Pœnitentiam agentem.*

Hunc Canonem contra Novatianos, qui lapſos ad Pænitentiam non eſſe recipiendos dicebant, editum eſſe rectè notat Binius; eumque ab Origene *Lib. 3. contra Celſum* fuiſſe citatum monet; quod ejus arguit antiquitatem.

Diebus Feſtis non jejunandum.

Can. LII. " Si quis Epiſcopus, Presbyter, vel Diaconus in feſtis diebus carnem & vinum non ſumit, abhorrens, & non propter exercitationem, deponatur, ut qui habeat injuſtam conſcientiam propriam, & ſit multis offenſionis cauſa."

Repete quæ ad *Canonem II.* Gangrenſem notata ſunt; vide etiam Auguſtinum Epiſt. ad Caſulanum; ibidem oſtendentem ob Manichæorum errorem hoc eſſe ſtatutum.

Popinæ Clericis vitandæ.

Can. LIII. " Si quis Clericus in caupona comedens deprehenſus fuerit, ſegregetur, præterquam ſi in publico diverſorio in via propter neceſſitatem diverterit."

Quid circa præſcriptum præſentis Canonis habeant Concilia, & Decreta Belgica, vide in diſſertatione de Canonicis *p. 2. cap.* 4 § 6.

Can.

Digitized by Google

Can. LIV. " Si quis Clericus Epiſcopum contumeliâ affe-
„ cerit deponatur. *Principi enim populi tui non maledices.*"

Can. LV. " Si quis Clericus Presbyterum vel Diaconum
„ injuria affecerit, ſegregetur."

Can. LVI. "Si quis Clericus claudum vel ſurdum vel eum
„ cui vitioſus eſt inceſſus, irriſerit, ſeparetur. Similiter &
„ Laicus."

"Membris aliquibus mutilatos miſereri convenit, inquit
„ Zonaras, illoſque, quantum fieri poteſt, infirmos ſuſcipere,
„ manuque regere, non autem illudere."

Huc ex mente Patrum referri poſſunt, qui homines mente captos in recreationem ſuam tenent: de quibus S. Auguſtinus *Lib.* 1. *de peccatorum meritis & remiſſ cap.* 35. "Ipſos
„ quoque fatuos vidèmus, quos vulgò *Moriones* vocant, ad cor-
„ datorum delicias adhiberi: & in mancipiorum æſtimatione
„ pretioſiores eſſe cordatis; tantum valet *carnalis* affectus
„ etiam minimè fatuorum in delectatione alieni mali."

Notantur qui homines fatuos ad recreationem adhibent.

Can. LVII. "Epiſcopus vel Presbyter qui Cleri vel po-
„ puli curam non gerit, & eos pietatem non docet, ſegrege-
„ tur: & ſi in ſocordia perſeveret, deponatur."

Paſtores curam populi gerere debent.

Oſtendit hic Canon, Patribus ignotam fuiſſe perſuaſionem multorum Paſtorum exiſtimantium, ſatis eſſe, ſi curam populi & Cleri aliis committant, ipſis interim in otio torpentibus; & de Eccleſiæ reditibus commodè & ſplendidè viventibus.

" Epiſcopalis dignitas, ait Balſamon, in docendo conſiſtit:
„ & omnis Epiſcopus debet docere populum pia dogmata, &
„ ſtatum Orthodoxorum. Speculator enim ideo conſtituitur,
„ ut quæ ſunt ſui populi, attendat: & ideo Epiſcopus eſt ap-
„ pellatus." Vide latius infra ad *Can.* 19. *Trullanum.*

Can. LVIII. " Si quis Epiſcopus vel Presbyter, cum ſit
„ aliquis ex Clericis egenus, ea quæ ſunt neceſſaria ei non ſup-
„ peditat, ſegregetur: ſin autem perſeveret deponatur, ut qui
„ fratrem ſuum interfecerit."

Epiſcopus Clericis egentibus ſuccurrere debet.

Notandum primis Eccleſiæ ſæculis Clericos paſſim victitaſſe ex diſtributionibus quotidianis, aut menſtruis; quas *ſportulas*, & Clericos eas accipientes, Fratres *Sportulantes* vocabant; de quibus S. Cyprianus Epiſt. 66. His ergo ab Epiſcopis & Presbyteris provideri præcipitur.

Can.

Digitized by Google

Can. LIX. "Si quis falsò inſcriptos impiorum libros, tam-„ quam Sanctos, in Eccleſia publicat ad populi & Cleri per-„ niciem, deponatur."

Libri apocryphi publicè non legendi.

"Ab impiis hominibus, ait Zonaras, ſuppoſiti libri multi „ fuerunt in perniciem ſimpliciorum.... Ab illis quoque ſunt „ omnino quædam compoſita, falſas inſcriptiones habentia „ perinde ac ſi forent à Sanctis Patribus conſcripta. Sunt & „ quædam nuncupata apocrypha. Canon cenſet igitur hæc „ eſſe rejicienda, nec ad lectionem proponenda.

Si conformiter ad hunc alioſque Canones, Patribus aliiſque falsò ſuppoſita hodie rejicerentur, nec ad lectionem ſaltem publicam & Eccleſiaſticam proponerentur, norunt Eruditi quam multa meritò hodie è Breviariis eſſent eradenda.

De fornicatione convictus ad Clerum non promovendus.

Can. LX. " Si adverſus fidelem aliqua accuſatio intenda-„ tur, ut fornicationis vel adulterii, vel alicujus alius prohi-„ bitæ actionis, & convictus fuerit, ad Clerum non prove-„ hatur."

Hic notat Zonaras, " Quod in adulterio vel ſcortatione vel „ alia qualibet abſurditate deprehenſus non ſolum à Sacerdotio „ prohibetur, ſed nec in ullum quidem Cleri gradum pro-„ movetur." Idipſum & reliqui Commentatores Græci ob-ſervant.

Hujus Canonis, diſciplinæque in eo contentæ meminit Tharaſius Patriarcha Conſtantinopolitanus in Epiſtola ad Joannem Presbyterum & Hegumemum recitatâ actione VIII. Synodi Nicænæ II. "In ſcortatione aut adulterio, ſi quiſquam „ poſt baptiſmum fuerit deprehenſus, *divini Canones* illum „ ad Sacerdotium non admittunt."Quin & idipſum à S. Cornelio Papâ Decretum fuiſſe teſtatur S. Cyprianus; imo & in hoc ipſi conſenſiſſe omnes omnio Epiſcopos in toto mundo conſtitutos. Epiſtolâ 68. Plura vide in Diſſertatione de Canonicis *p.* 2. *cap.* 2. §. 1.

Qui erubeſcit verbo vel facto ſe Clericum eſſe à Clero removendus.

Can. LXI. " Si quis Clericus propter metum humanum „ vel Judæi, vel Græci, vel Hæretici, negaverit; ſi quidem „ nomen Chriſti, ejiciatur: ſi autem nomen Clerici, depona-„ tur. Pænitentiam autem agens ut laicus recipiatur."

Nota ex hoc, ait Balſamon, " Quod qui tonſuræ characte-„ rem acceperunt, & deinde in lectorum ordine conſtituti ſunt, „ ſi ſacras veſtes projecerint, & ad inſtar Laicorum converſat

„fuerint,

Digitized by Google

„ fuerint, non poſſunt quidquam tamquam Lectores agere,
„ ſi rurſus ad clerici habitum redierint, vel etiam Monachi
„ facti fuerint: ſed ut laici vitam agent. Si enim qui propter
„ metum clericatum ſuum negavit, deponitur, & tamquam
„ laicus ſolum poſt pœnitentiam admittitur: multò magis
„ qui talem ſua ſponte abnegationem admiſit,& ſanctum ami-
„ ctum illuſit, dignus priori clericatu non cenſebitur."

Qua ratione juxta hodiernam diſciplinam Clericus per veſtium Clericalium abjectionem privilegiis Clericalibus exuatur, & pœnis Canonicis ſubjiciatur, latiùs proſequor in *jure Eccleſiaſtico Belgis accommodato tit. 2. cap. 2.* quod, Deo favente, prope diem lucem videbit.

De prohibito eſu ſuffocatorum.

Can. LXII. "Si quis Epiſcopus vel Presbyter, vel Diaconus vel omnino ex Sacerdotali catalogo; comederit carnes in ſanguine animæ ipſorum, vel quid à feris captum, vel morticinum, deponatur. Hoc enim lex prohibuit: ſi autem ſit laicus, ſegregetur."

Pro ſenſu Canonis repetenda quæ ad Canonem II. Gangrenſem notata ſunt de diuturnâ, non tantum apud Orientales, ſed etiam Latinos obſervatione legis prohibentis eſum *ſuffocatorum.*

Can. LXIII. "Si quis Clericus vel laicus in Judæorum „ vel hæreticorum Synagogam ingreſſus ſit ad orandum, de- „ ponatur & ſegregetur."

Pœna Canone præſcripta ita dividi debet, uti notant Græci, ut *depoſitio* Clericum ſpectet, *ſegregatio* laicum: *quod nec poſſit deponi laicus,* inquit Balſamon.

Canon Apoſtolis non poteſt tribui

Cæterum de vetita communione Chriſtiani cum Judæo vide *Canonem* XI. *Trullanum.*

Interim evidens eſt, hunc Canonem ad tempora Apoſtolorum non poſſe referri; cum eo tempore prohibitum fuiſſe Chriſtianis ingredi Judæorum Synagogam, ab omni ſpecie veri abhorreat.

Can. LXIV. "Si quis Clericus in pugna pulſatum ali- „ quem uno ictu occiderit, deponatur propter ſuam pro- „ clivitatem & temeritatem."

"Quum Dominus omnibus imperet, ut etiam obvertant „ ſiniſtram verberanti maxillam dexteram, inquit Zonaras, „ & non obſiſtant: Clericus qui quempiam percuſſerit, in

Digitized by Google

ab Orientali, ſed & Occidentali Eccleſia pro invalidis; quin & uſque ad ſæculum 11. aut 12. de earum validitate etiam apud Latinos dubitatum fuiſſe, ex Petro Damiani aliiſque oſtendit Morinus de SS. Ordinat. *p.* 3. *exercitat.* 5. Hinc illud Gratiani 1.*q.* 1. poſt *Canonem* 45. "Patet ergo illud Au„guſtini (Sacramenta videlicet Chriſti per hæreticos mini„ſtrata ſuo non carere effectu) non de omnibus intelligi ge„neraliter, ſed de Sacramento Baptiſmi."

Quidnî igitur hic Canon ſit illiùs temporis, quo communi quaſi omnium Eccleſiarum conſenſu, ut citato loco oſtendit Morinus, Ordines ab hæreticis collati habebantur pro invalidis?

Iejunium legitimum non ſolvendum.

Can. LXVIII. "Si quis Epiſcopus vel Presbyter vel Dia„conus, vel Lector, vel Cantor, Sanctam Paſchæ quadra„geſimam, non jejunat, vel quartum diem vel paraſceven, præ„terquam ſi propter imbecillitatem corporalem impediatur, „deponatur: ſi autem ſit laicus, ſegregetur.

Antiquiſſimum eſſe jejunium quadrageſimale ante Paſchæ feſtivitatem, atque in illud omnes Eccleſias conveniſſe infinita propemodum Patrum teſtimonia evincunt; licet de numero dierum, quibus peragendum erat hoc antepaſchale jejunium non eadem omnium Eccleſiarum eſſet diſciplina, uti videre eſt apud Socratem *Lib.* 5. *hiſt cap.* 22. omnes nihilominus, ut notat Socrates, hoc tempus, *quadrageſimam* appellabant.

Jejunium quoque feriæ IV. & VI. per annum æquè pene ac quadrageſimale antiquum eſt. Et quidem Gratianus ex dictis Apollonii refert *Diſt.* 3. *de conſecrat. Can.* 16. "Jejunia „ſanè legitima, id eſt, quartâ & ſextâ feriâ non ſunt ſolven„da, niſi grandis aliqua neceſſitas fuerit: quia feriâ quartâ „Judas de traditione Domini cogitavit, & ſextâ feriâ cruci„fixus eſt Salvator."

Et quidem Balſamon & Zonaras aliique Græci hæc jejunia jejunio quadrageſimali æquiparata aſſerunt; "nam & in eis ſi" militer ac in quadrageſima aridis veſci juſſi ſumus, ait Bal" ſamon. Verum circa tempus protrahendi jejunium, hæc, erat differentia: Quod quadrageſimale ad veſperam protraheretur; hæc verò ad nonam, id eſt, tertiam noſtram pomeridianam ſolverentur; ideoque dicebantur *jejunia dimidiata* Adhæc Patres non agnoviſſe aliam legitimam cauſam ſolven-

" ſit enim præter jus & contra leges. Si quis autem depre-" henſus fuerit, mulctetur". *uſibus applicandum.*

"Ea, quæ Deo conſecrata ſunt, ait Zonaras, uſu com-" muni pollui non oportet. Sunt enim ſanctificata.... In Dei" nempe templo facta hjuſcemodi rerum oblatio ſanctificat" eas".

Hæc tamen ſanctificatio non obſtitit, quo minùs SS. Patres vaſa templi in uſum pauperum diſtrahi, & impendi poſſe, verbo & facto docuerint; ſcientes vel tunc maximè Domino conſecrari, dum membris ejus ex charitate impenduntur. *Pauperum uſibus impendi poteſt*

"Can. LXXIII. Epiſcopum à viris fide dignis ob aliquid" accuſatum, ipſum ab Epiſcopis vocari neceſſe eſt. Et ſi ſe" quidem ſtiterit, & confeſſus vel convictus ſit, ſtatuatur pœ-" na. Si autem vocatus non paruerit, ſecundò etiam vocetur," miſſis ad ipſum Epiſcopis duobus. Si autem ſic non obe-" dierit, vocetur & tertio, duobus ad eum rurſus miſſis" Epiſcopis. Si autem vel ſic aſpernans vel contumax ſe non" ſtiterit, Synodus ea quæ videntur adverſus eum pronuntiet," ne lucrifacere videatur, dum judicium ſubterfugit". *Quomodo procedendum contra Epiſcopum accuſatum.*

Cum in Synodo Provinciali Conſtantinopolitana ann. 394. examinaretur cauſa Agapii & Bagadii contendentium de Epiſcopatu Boſtrenorum. Bagadius enim depoſitus fuerat, & Agapius in ejus locum electus; cumque compertum eſſet, Bagadium à duobus ſolum Epiſcopis depoſitum fuiſſe, ne quid ſimile impoſterum contingeret, à Nectario conſentientibus reliquis Epiſcopis decretum eſt, *non licere impoſterum, nec à tribus quidem, nedum à duobus, eum qui reus examinatur, deponi: ſed majoris Synodi & Epiſcoporum Provinciæ ſententiâ*, ſicut Apostolici definiere Canones. Quibus verbis hunc Canonem indigitari, non obſcurum eſt; utpote quo ſolo ex Apoſtolicis conſtituitur, Epiſcopi accuſati cauſam à Synodo Provinciali dijudicandam eſſe. *In Synodo Conſtantinopolitana anni 394. hic Canon citatur.*

Inſuper ex hoc Canone, & citato Synodali Decreto rurſus patet, cauſas etiam majores, qualis indubiè eſt Epiſcoporum depoſitio, olim in Synodis Provincialibus fuiſſe diſcuſſas, & deciſas. *Cauſæ Majores olim in Synodis deciſa.*

Can. LXXIV. "In teſtimonium adverſus Epiſcopum hæ-„ reticus ne admittatur; ſed nec unus ſolus fidelis. In ore„ enim duorum vel trium teſtium ſtabit omne verbum." Vide Canonem V. Conſtantinopolitanum. *Quis teſtis contra Epiſcopum non admittatur*

Can.

Digitized by Google

Epiſcopatus non conferendus ex affectu carnali.

Can. LXXV. "Quod non oportet Epiſcopum fratri, vel „filio vel alii cognato gratificantem, humana affectione ad „Epiſcopatus dignitatem, quem vult, eligere. Epiſcopatus „enim hæredes facere juſtum non eſt, ea quæ Dei ſunt largientem." (apud Græcos additur: *non enim licet Eccleſiam Dei in hæredes conferre*) "Si quis autem hoc fecerit, irrita quidem maneat electio, ipſe autem ſegregatione mulctetur."

"Pontificiam potentiam, Sancti Spiritûs gratiæ donum „convenit exiſtimari, ait Zonaras, Gratiam Spiritûs igitur, „velut hæreditatem, quomodo quis in alterum transferet, ipſi „gratificans."

Ratio eadem militat in aliis quoque Eccleſiæ Miniſteriis.

Hæc ratio non tantum in Epiſcopatu, ſed in omni Eccleſiæ miniſterio obtinet; & non dubium, quin & ratio Canonis ad omne Eccleſiæ Miniſterium pertineat: in cujus diſtributione omnis carnalis affectus, tot ineptorum Miniſtrorum in Eccleſiam intruſionis origo, non ſecus ac in Epiſcoporum electione, exulare debet.

Vitium corporis à Sacerdotio non excludit; ni functiones impediat.

Can. LXXVI. "Si quis vel oculo orbatus, vel femore „oblæſus, Epiſcopatu autem dignus ſit, fiat. Non enim corporis damnum eum polluit, ſed animæ inquinatio."

Can. LXXVII. "Qui autem eſt ſurdus & cæcus, ne ſit „Epiſcopus: non ut pollutus, ſed ne Eccleſiaſtica impediantur."

Ex his Canonibus, præſertim poſteriore, evidens eſt, juxta diſciplinam iis expreſſam, ex defectu corporis irregularitatem non induci, niſi talis ſit defectus, qui ad functiones Sacerdotii abſolutè reddat incapacem. Quod & Balſamon & Zonaras notarunt; unà obſervantes differentiam inter Legem Moyſiacam, & Legem Chriſti; quod illa quidem exigeret conſecratos ſuos Miniſtros, integros eſſe corpore, notamque nullam habentes: hæc verò corpore mutilatos ad divinum Sacerdotium admittat, modo quæ Sacerdotii ſunt exequi non impediantur. "Animam enim puram & integram volunt habere „omnes, ait Balſamon, non autem corpus." Vel ut ait Zonoras: "Animam requiritur habere puram ſine vitio & „ſorde."

Et quidem irregularitatem ex defectu corporis ante ſæculum V. nequidem in Eccleſia Latina ulteriùs extenſam fuiſſe, admodum eſt veriſimile. Vide Thomaſinum de diſcipl. Eccleſ. *p. 1. lib. 2. Cap. 8.*

Can.

Digitized by Google

Can. LXXVIII. "Si quis dæmonem habeat, ne fiat Clericus, ſed neque cum fidelibus precetur. Purgatus autem recipiatur, & ſi ſit dignus, fiat."

Energumenus à Clero, & publicis precibus excluſus.

Rationem Canonis allegat Balſamon, ne fortè ſi quid mali aut inhoneſti egerit, aut dæmoniacas voces emiſerit, populum Dei conturbet, atque officium divinum impediat. Sed quid ſi dilucida intervalla habeat, nec ei concedetur in Clerum cooptari, "ne Sacerdotium, inquit Balſamon, furoris tempore contumeliâ afficiatur, probriſque & & blaſphemiis numen appetatur.

Ratio Canonis.

Can. LXXIX. "Eum qui ex vita gentili acceſſerit, & baptizatus fuerit, vel ex improba vivendi ratione, non eſt æquum protinus Epiſcopum fieri. Iniquum eſt enim, ut qui ſui nondum experientiam oſtenderit, ſit aliorum Magiſter, niſi forte hoc divinâ gratiâ fiat."

Neophytus ad Sacerdotium non promovendus.

Vide notata ad *Can. 2. Nicænum & 13. Sardicenſem.*

Can. LXXX. "Diximus non oportere Epiſcopum vel Presbyterum ſeipſum ad publicas adminiſtrationes dimittere, ſed in Eccleſiaſticis negotiis verſari. Vel ergo ita non facere perſuadeatur, vel deponatur."

Publica adminiſtrationes Epiſcopis & Presbyteris interdictæ.

Reflectitur in hoc Canone ad Canonem VI. ſupra relatum cujus annotata repete.

Can. LXXXI. "Servos in Clerum provehi ſine voluntate dominorum, non permittimus, ad eorum qui poſſident, moleſtiam. Domorum enim everſionem talia efficiunt. Si quando autem etiam dignus ſervus viſus ſit, qui ad gradum eligatur, qualis noſter quoque Oneſimus viſus eſt, & Domini conceſſerint & liberaverint, & ædibus emiſerint, fiat."

Servi ad Clerum ſine Licentia Dominorũ non admittendi.

Pronomen *noſter*, cujus nec Balſamon, nec Zonaras meminere, nec Paraphraſtes Arabicus, adjectum videri ab eo, qui hos Canones Apoſtolis ſupponere voluit, recte notat, & probat Beveregius; & conſentit Elias Du Pin.

"Fideles decet ea fugere, inquit Zonaras, quæ ſcandala generent aliquibus. Alienum verò ſervum contra Domini ſententiam Clericum fieri, cauſa eſt ſcandali, atque moleſtiæ.

Ratio Canonis.

De hac diſciplina, & manumiſſionibus ſervorum ordinationis cauſa conſule notas Bignonii ad cap. 8. appendicis formulatum Marculfi.

Can.

Digitized by Google

Can. LXXXII. "Epiſcopus vel Presbyter vel Diaconus „ exercitui vacans,& utraque obtinere volens, Romanum ſcilicet Magiſtratum,& Sacerdotalem adminiſtrationem,deponatur. *Quæ ſunt enim Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei Deo.*"

Pro ſenſu hujus Canonis vide Canonem 7. Chalcedonenſem, & ibidem annotata.

Magiſtratus contumeliâ non afficiendi.

Can. LXXXIII. "Quiſquis Regem vel Principem præter "jus contumeliâ affecerit, pœnas luat, & ſi ſit quidem Clericus, deponatur, ſi verò Laicus, ſegregetur".

Reprehendere licitū.

"Reges & Magiſtratus afficere contumelia quiſque prohibitus eſt, inquit Zonaras. At hos reprehendere aliquid agentes contra quam deceat, non prohibetur; etiamſi reprehenſionis verba, fortè acerbiora exiſtentia, ad reprehenſorum contumeliam ſpectare exiſtimentur". Poſthæc ſubjungit ex libris Baſilicorum hanc Chriſtiano Principe dignam ſententiam: "Si quis malè mentionem Regis fecerit, non ſubjacet "pœnæ: Sed quæ de illo ſunt, Regi ſignificari oportet. Nam "ſi per levitatem exceſſit contemnendus eſt. Quod ſi velut injuriâ affectus, ei remittendum eſt.

Cathalogus Sacrorum Librorum.

Can. LXXXIV. "Sint vobis omnibus Clericis & Laicis "venerandi & Sancti,veteris quidem teſtamenti Moyſis quinque. Geneſis. Exodus, Leviticus, Numeri,Deuteronomium: Jeſu Nave unus. Judicum unus. Ruth unus: Regnorum "quatuor. Paralippomenon, id eſt, derelictorum libri dierum, duo. Heſter unus.Macchabæorum tres. Job unus.Pſalterium unus. Salamonis tres. Proverbia, Eccleſiaſtes, Cantica Canticorum. Prophetarum XII. unus. Eſaiæ unus, Jeremiæ unus, Ezechiel unus, Daniel unus. Extrinſecus autem à vobis intelligatur, debere veſtros adoleſcentes diſcere ſapientiam Eruditiſſimi Sirach.

"Noſtra autem, id eſt, novi teſtamenti Evangelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ, Joannis, Pauli Epiſtolæ "quatuordecim, Petri Epiſtolæ duæ, Joannis tres, Jacobi una "(aput Labbeum in margine additur *Judæ una*) Clementis "Epiſtolæ duæ, & ordinationes vobis Epiſcopis per me Clementem in octo libris editæ, quæ non ſunt omnibus divulgandæ, propter ea quæ ſunt in eis myſtica: Et actus noſtri "Apoſtolorum".

Canoni aliquid additum.

Hic rurſus advertitur ab eruditis in fine Canonis adjectam eſſe

Digitized by Google

eſſe voculam *noſtri* ab eo, qui Canones hoſce Apoſtolis primus ſuppoſuit.

Cardinalis Baronius, aliique non pauci non ſolum hunc Canonem eſſe ab hæretico confictum credunt; ſed etiam ob ea quæ hîc occurrunt, omnes 35. poſteriores ut ſuppoſititios rejiciendos arguunt.

Argumenta pro ſuppoſitione Canonis.

Primò quidem, quod in Catalogo Sacrorum librorum veteris Teſtamenti omittantur liber Judith, Tobiæ & Eccleſiaſtici; è libris novi Teſtamenti, Apocalypſis S. Joannis. Secundò, quia de libro *Sapientiæ* veluti ad legendum *utili* differitur. III. quia in Catalogum Sacrorum librorum referuntur libri tres Machabæorum, & Clementis Epiſtolæ duæ, nec non octo libri conſtitutionum ejuſdem Clementis.

Reſponſio ad I. argumentum

Quantum ad primum, tantum abeſt, ut ſuppoſitionem, aut falſitatem Canonis evincat, ut potius ejus aſtruat antiquitatem: Cum certum ſit, primis tribus ſæculis, præſertim in Eccleſia Græca, nullos libros Veteris Teſtamenti Canonicis annumeratos fuiſſe præter eos, qui in Canone judæorum habebantur; è quorum numero non erant libri hoc Canone omiſſi; ut vel hinc argumentum ſit, hunc Canonem primorum Sæculorum fœtum eſſe; quando Catalogus librorum Canonicorum nullos præter comprehenſos Hæbræorum Canone exhibebat.

Reſponſio ad ſecundum.

Ad Apocalypſim S. Joannis quod attinet, plures ex antiquis de ejus auctoritate dubitaſſe; imò & eam ut librum apocryphum repudiaſſe conſtat ex Dionyſio Alexandrino; ſed nec in Canone ultimo Laodicæno libris Canonicis annumeratur. Quidnî igitur hic Canon editus ſit ab ea Eccleſia, quæ necdum Apocalypſim tamquam librum Canonicum receperat?

Ad tertium

Quod modum loquendi de libro *Sapientiæ* ſpectat, is nihil minus quam Canonis ſuppoſitionem probat: Cum eodem modo de hoc libro Patres olim loquutos fuiſſe reperiatur. Et quidem S. Athanaſius relatis libris Veteris Teſtamenti in Judæorum Canone contentis, ſubdit: "Præter iſtos autem ſunt „adhuc alii veteris Inſtrumenti Libri, *non Canonici*, qui *ca-* „*techumenis tantum leguntur.*" *In Synopſi.* His autem annumerat Librum *Sapientiæ.*

Epiphanius de libris Eccleſiaſtici & Sapientiæ ita loquitur: *Utiles quidem ſunt & commodi, ſed in numerum receptorum non*

Digitized by Google

referuntur. Lib. de menſ. & pond. Quid verbis præſentis Canonis ſimilius eſſe poteſt ?

Ad quartum. Sed & ipſum S. Hieronymum audiamus : "Sicut Judith, & „Tobiæ & Machabæorum Libros quidem legit Eccleſia, ſed „eas inter Canonicas Scripturas non recipit: ſic hæc duo vo- „lumina (Eccleſiaſtici & Sapientiæ) Legat, ait, *ad ædificatio-* „*nem plebis*, non ad auctoritatem Eccleſiaſticorum dogmatum „confirmandam." *Præfat.* in *Proverbia Salom.* En rurſus ipſiſſimus modus loquendi Canonis, ab Hieronymo expreſſus.

Sed dicet quis, ſi Canon expreſſerit Catalogum Sacrorum Librorum ſecundum communem primorum ſæculorum expreſſionem , qua ratione Libris Canonicis *Machabæorum tres Libros* annumerat ? Quandoquidem , ex citatis verbis Hieronymi, omnibuſque antiquis, præſertim Græcorum catalogis compertum ſit, nequidem duos Macchabæorum Libros ut Canonicos fuiſſe eâ ætate receptos ? Verum eſt, Libros Machabæorum tribus primis Eccleſiæ ſæculis extra Catalogum Librorum Canonicorum à multis Patribus fuiſſe rejectos ; nec in Catalogis illiùs ætatis Libris Sacris annumerari ; ideoque ſuſpicantur nonnulli, hos Libros manu recentiori Canoni eſſe adjectos ; maximè quia in græca collectione Canonum Joannis Antiocheni (qui primus tempore Juſtiniani Imperatoris hos omnes Canones cum aliis Græcorum Canonibus in unum Codicem collegit) libri Machabæorum in hoc Canone non reperiuntur. Accedit , quod Joannes Damaſcenus Machabæorum libros pro Canonicis non habeat : Signum non obſcurum , eos tempore Joannis Damaſceni in hoc Canone non fuiſſe : quia, ut ſupra monuimus, ipſe hos Canones etiam Libris Hagiographis annumeravit.

Ad quintum. Quod Epiſtolas S. Clementis ſpectat ; imprimis, ſat conſtat, Clementem Romanum duas ſcripſiſſe Epiſtolas, utramque ad Corinthios. Et quidem priorem ſummâ laude ac approbatione à primis Chriſtianis exceptam fuiſſe, uſque adeo, ut in Eccleſiis etiam publicè legeretur, teſtatur Euſebius *Lib. 3. hiſt Eccleſ. cap* 16. "Hujus Clementis (Romani) extat Epiſtola ab om- „nibus , ait , uno conſenſu recepta , eximia prorſus atque mira- „bilis, quam nomine Eccleſiæ Rom. ad Corinthiorum Eccle- „ſiam ſcripſit, cùm apud eos gravis eſſet exorta diſſenſio. Hanc „in plæriſque Eccleſiis & noſtra & ſuperiori memoria palam „recitari conſueviſſe comperimus.

Euſe-

Digitized by Google

Euſebio conſentit S. Hieronymus de Scriptoribus Eccleſ. in *Clemente*, aliique non pauci, cum laude hanc Clementis epiſtolam citantes; quorum teſtimonia relata videri poſſunt tomo I. Conciliorum edit Labbæi pag. 116. & ſequentibus.

Hanc Clementis Epiſtolam ex vetuſtiſſimo manuſcripto anno 1632. evulgavit, notiſque illuſtravit Patritius Junius Scotus Britannus; eamque unà cum notis ſuæ collectioni Conciliorum inſervit Labbeus: *eaque*, ait Elias Du Pin, *ſi Scripturam Sacram excipias, unum eſt meâ ſententiâ ex pulcherrimis Antiquitatis monumentis.*

Non idem fuit Veterum de altera Clementis Epiſtola judicium; ut ex Euſebio, Hieronymo aliiſque manifeſtum eſt.

Nonnullos tamen è Patribus eaſdem paris auctoritatis reputaſſe conſtat; & quidem in vetuſto illo manuſcripto Veteris & Novi Teſtamenti, è quo Patricius Junius primam Clementis Epiſtolam nuper evulgavit, "ambæ hæ epiſtolæ eâdem quâ totus " liber manu, & grandioribus characteribus exarantur, ut notat Beveregius: "Unde, inquit, non ineptam liceat conjecturam facere, has epiſtolas, tempore & loco quo tranſcriptus eſt dictus Codex, in Canonicorum etiam librorum cenſum, juxta hujus Canonis præſcriptum relatas eſſe: alioquin enim difficillimum eſſet reddere rationem, quam ob rem unà compingerentur". *Ad 7 argumentum*

Quidni igitur hic poſſit eſſe verus ac genuinus Canon illius Eccleſiæ; quæ tum temporis ambas illas epiſtolas in cenſum Canonicorum librorum referebat? Nec id mirum videri debet, cum liber Hermæ, vulgo *Paſtoris, apud quaſdam Græciæ Eccleſias publicè legeretur*, licet *apud Latinos penè ignotus eſſet*, ut ſcribit S. Hieronymus.

Conſtitutiones Clementis octo libris comprehenſas per earum auctorem eſſe Canoni adjectas, ex verbis Canonis non eſt obſcurum; ut nimirum ſuis his libris auctoritatem conciliaret.

Adhæc, olim extitiſſe aliquas conſtitutiones ſub nomine Apoſtolorum colligitur ex Epiphanio aliiſque veteribus, ſed ab his, quæ hodie ſub Clementis nomine extant, multum diverſas; ut ex ſententiis, quas ex illis citat Epiphanius compertum eſt; ita ut Petavius fidenter aſſerat, *aliud fuiſſe conſtitutionum genus, quam quibus hodie nomen imponitur.*

Digitized by Google

Licet ergo non videatur veriſimile ab ulla unquam Eccleſiâ inter libros Canonicos relatas fuiſſe, quæ hodie ſub Clementis nomine extant Conſtitutiones, nullatenus inde conſequens eſt, quod illæ, quarum veteres meminerunt, non potuerint, ſaltem ab aliquibus, libris Sacris adſcribi, & catalogo illorum inſeri.

Hæc ſunt quæ dici poſſe videntur, pro veritate hujus Canonis; qui apud Græcos conficit Canonem 85. in verſione verò Herveti 84. eo quod Græci Canonem 12. in duos dividant.

§ VI.

De Canonibus Chalcedonenſibus.

Occaſio Synodi Chalcedonenſis.

CUm Eutyches ejuſque aſſeclæ mirum in modum Eccleſiam turbarent, & ſcinderent, Marcianus imperium adeptus, mox ad diſſidia religionis ſedanda ſe compoſuit; nullumque opportunius, quam Synodi OEcumenicæ celebrationem, remedium reputans, Sacras miſit ad omnes ſui Imperii Metropolitas, in quibus exponit, quaſdam dubitationes circa orthodoxam fidem motas eſſe "ſicut, inquit, indicant & litteræ ſanctiſſimi " Archiepiſcopi feliciſſimæ ſenioris Romæ Leonis, placuit nobis propriè Sanctum Concilium fieri in Nicæa Bithiniæ Civitate: quatenùs cunctis concordantibus veritate examinata, " & vacante omni ſtudio, quo quidem jam abuſi, religionem " turbaverunt orthodoxam, vera ac ſaluberrima fides ſic omni " mundo manifeſtetur, ut de cætero omnis quæſtio & dubitatio " auferatur. Unde tua Sanctitas cum quantis approbaverit reverendiſſimis Epiſcopis ſub ſuo Sacerdotio conſtitutis Sanctarum Eccleſiarum, expertas habentibus divinas Scripturas, " & in ſcientia & doctrina orthodoxæ & veræ fidei præ cunctis " eminentibus, ad memoratam Nicænam Civitatem proximis " Kalendis Septembris venire feſtinet..... Agnoſcat autem & " tua Sanctitas, quia noſtra pietas aderit in ipſo Concilio, niſi " quædam publicæ & inevitabiles curæ nos in expeditione fecerint occupari".

Vocantur Epiſcopi Nicæam.

Epiſcopi Nicæam adveniunt.

Ad diem deſignatum Nicæam occurrerunt ſexcenti triginta Epiſcopi, ut narrat Liberatus in breviario *cap.* 13. "& iis ſedentibus, inquit idem, Legati Papæ Leonis Marcianum petierunt, ut ſui præſentiam præſtaret Concilio: Alioquin ipſo " abſente, ipſi ad Concilium non occurrerent.

Cùm

Digitized by Google

Cùm verò Nicæa procul à Conſtantinopoli diſtaret, ſcripſit Marcianus ad Epiſcopos Niceæ exiſtentes, ut ſine ulla dilatione accederent ad Chalcedonenſium Civitatem.

Epiſcopi Nicæâ vocantur Chalcedonam.

His litteris receptis Epiſcopi mox Chalcedonam ſe contulerunt; Synodique prima Seſſio ſive Actio habita fuit 8. Octobris 451.

Habetur prima ſeſſio

Vices & locum S. Leonis Papæ tenuerunt Paſchaſinus & Laurentius Epiſcopi, Bonifacius & Baſilius Presbyteri; quibus & Julianus Coënſis Epiſcopus adjunctus fuit.

Legati S. Leonis & Commiſſarii Imperatoris intersunt.

Adfuere & Commiſſarii Imperatoris; ut tumultus cohiberent, judiciorum ordinem ſervarent, utque ſecundum Canones omnia geri curarent.

Venit quoque ad Synodum die 25. Octobris Marcianus Imperator, ipſique Actioni VI. interfuit; allocutuſque Patres ait: "Nos ad fidem confirmandam, non ad potentiam oſtentan-" dam, exemplo Religioſi Principis Conſtantini, Synodo inter-" eſſe voluimus: ut inventâ veritate, non ultra multitudo pravis" quorumdam doctrinis attracta diſcordet".

Imperator quoque acceſſit.

Sedecim actiones ſeu ſeſſiones habitæ fuerunt; qua verò actione Canones diſciplinam concernentes, & quos hic exhibere, ſcholiiſque compendioſis illuſtrare intendimus, editi ſint, incertum eſt: Quin & non immeritò quidam dubitant, num Canonum illa collectio, prout hodie extat ad Calcem actionis XV. in ulla actione facta ſit: creduntque, potius eam poſt abſolutas actiones adornatam; & ex iis quæ in diverſis actionibus acta erant, confectam fuiſſe. Ut ut ſit, hoc conſtat, Canones illos ſemper fuiſſe in ſumma veneratione; eoſque tam ab Eccleſia Latina, ſi Canonem 28. exceperis, quam orientali pari conſenſu fuiſſe receptos & laudatos; ac in utriuſque Eccleſiæ Canonum Codicem relatos.

Qua actio ne Canones editi incertum.

Can. I. "Qui à Sanctis Patribus in unaquaque Synodo huc-" juſque expoſiti ſunt, obſervari Canones æquum cenſuimus. Grat. 25. q. 1. *Can.* 14.

Cum codex Canonum, quo Synodus Chalcedonenſis in deciſione controverſiarum uſa fuit (& de quo ſupra parte II. cap. 1. egimus) complecteretur Canones non tantum Conciliorum generalium, ſed & provincialium Canones, hos omnes præſenti Canone confirmari, & ſtabiliri Græcorum opinio eſt; eamque præfert Novella Juſtiniani 131. *cap.* 1. qua præcipitur,

Qui Canones à Synodo renoventur?

Digitized by Google

tur, " Legum vicem obtinere Sanctos Eccleſiaſticos Canones à ,, Sanctis quatuor Synodis editos vel *confirmatos*, hoc eſt, in ,, Nicæna 318. & in Conſtantinopolitana Sanctorum 150. ,, Patrum, & in Epheſina prima, in qua Neſtorius eſt damna- ,, tus, & in Calchedonica in qua Eutyches cum Neſtorio anathe- ,, matizatus eſt. Prædictarum enim quatuor Synodorum dog- ,, mata ſicut Sanctas Scripturas accipimus, & regulas ſicut leges ,, obſervamus."

Cum enim hìc non tantum *Legum* vicem obtinere præcipiantur Canones, qui à quatuor Conciliis OEcumenicis editi ſunt, ſed etiam qui *confirmati* fuere; conſtetque à nulla iſtarum quatuor Synodorum Canones eſſe confirmatos, præterquam ab hac in præſenti Canone, evidèns eſt hunc Canonem ſpectari in dictâ Novella; aliquoſque in eo ſupponi *confirmatos* Canones à nominatis quatuor Synodis non editos; qui alii eſſe non videntur, quàm qui à Provincialibus quidem Synodis editi, ſed in Codicem unà cum Canonibus Nicænis & Conſtantinopolitanis tempore hujus Synodi ſub una numerorum ſerie, quaſi unius Synodi, erant collecti.

De Simonia.

Can. II. " Si quis Epiſcopus propter pecunias ordinationem " fecerit & non venalem gratiam in venditionem deduxerit, & " propter pecunias ordinaverit Epiſcopum, vel Chorepiſcopum, " vel Presbyterum vel Diaconum, vel aliquem eorum qui in " Clero annumerantur, vel propter pecunias promoverit œconomum, vel defenſorem vel paramonarium, vel omninò aliquem " ex Canone, turpis quæſtus gratiâ: qui hoc tentaſſe convictus " fuerit, de proprio gradu in periculum veniat: & qui eſt ordi- " natus, ex ordinatione vel promotione, quæ inſtar mercatorum " venumdatur; nihil juvetur: Sed ſit à dignitate vel curatione ,, alienus, quam pecuniis adeptus eſt. Si quis autem ſequeſter ,, & interceſſor adeò turpibus & nefariis lucris apparuit, hic ,, quoque ſi ſit quidem Clericus proprio gradu excidat: ſi ſit ,, autem laicus, vel Monachus, Anathematizetur."

Quid Paramonarius.

Grat. 1. *q.* 1. *Can.* 1. qui pro, *Paramonarium* legit, *manſionarium*; uti & quædam editiones Dionyſii & Iſidori legunt. Quidquid ſit, clarum eſt ex textu, *Paramonarium* ſive *Manſionarium* hìc ſignificare aliquem rerum Eccleſiaſticarum adminiſtratorem: quod & confirmat *L.* 42. *Cod. de Epiſcopis & Clericis*, ubi *paramonarii* inter Xenodochos, Ptochotrophos, OEconomos,

nomos,

Digitized by Google

nomos, alioſque, qui adminiſtrationem aliquam habent, recenſentur: quemadmodum & in hoc Canone defenſoribus & OEconomis annumerantur.

Hîc obſerva Simoniæ crimine infectos, & pœnis Canonicis ſubjectos declarari, non tantum qui *gratiam*, id eſt, gradum ſeu honorem Sacerdotii vendunt, ſed quicumque quemcumque Eccleſiæ Miniſtrum, licet temporalibus dumtaxat adminiſtrandis præfectum, mediante pecunia conſtituit; ut proinde dubium non ſit, Simoniacum eſſe ex mente Patrum pecuniâ interveniente conſtituere *Matricularium* ſive *cuſtodem* Eccleſiæ: cum certum ſit, etiam ex Synodis noſtris Belgicis officium Matriculariorum eſſe *Eccleſiaſticum*; ipſoſque Miniſtris Eccleſiæ annumerari; ideoque & *Bigamos* excludi; ut fuſè oſtendi in *jure Eccleſiaſtico p. 1. tit. VI. cap. 2.* *Circa quæ Simonia committatur.*

Monachos à Clericis fuiſſe diſtinctos, ac inter Laicos recenſitos hoc tempore fuiſſe, ex pœna utriſque inflicta colligitur.

Can. III. "Pervenit ad Sanctam Synodum quod eorum „ qui in Clerum cooptati ſunt, quidam propter turpe lucrum „ alienas poſſeſſiones conducunt, & ſæcularia negotia exercent, „ divinum miniſterium negligentes, ſæcularium verò domos „ ſubeuntes, & eorum facultatum tractationem, ac curationem „ propter avaritiam ſuſcipientes. Definiit ergo Synodus, nemi„nem deinceps, nec Epiſcopum, nec Clericum, nec Monachum, „ vel poſſeſſiones conducere, vel ſæcularibus poſſeſſionum ad„ miniſtrationibus ſeipſum ingerere: niſi utique ex lege ad inex„ cuſabilem impuberum tutelam vocetur, vel Civitatis Epiſco„ pus eum rerum Eccleſiaſticarum curam gerere permittat, vel „ orphanorum vel viduarum, quibus provideri non poteſt, & „ perſonarum quæ Eccleſiaſtico auxilio maxime indigent, pro„ pter timorem domini. Si quis autem quæ ſtatuta ſunt deinceps „ tranſgredi aggreſſus fuerit, is pœnis Eccleſiaſticis ſubji„ ciatur." Grat. *Diſt. 86. Can. 26.* *Clerici ſæcularibus non ſe immiſceant.*

Synodo inchoatâ die 8. Octobris, ipſe Imperator die 25. ejuſdem acceſſit, elegantemque coram Synodo orationem habuit, omnium Patrum acclamationibus exceptam. Quâ finitâ, & fide à Concilio recitatâ, ipſe tria capitula Synodo confirmanda propoſuit his verbis. "quædam ſunt capitula, quæ ad ho„ norem Veſtræ Reverentiæ ſervavimus, decorum eſſe judican-

„ tes

Digitized by Google

„ tes à Vobis potius hæc Canonicè firmari per Synodum, quàm „ noſtra lege ſanciri." *Art. 6.*

Imperator aliqua proponit. Imperatore hæc præfato à Secretario divini conſiſtorii recitata ſunt tria capitula, quorum ſecundum hoc Canone, licet non iiſdem verbis, eodem tamen ſenſu expreſſum eſſe evidens eſt: ita enim ab Imperatore fuit propoſitum: "Quoniam verò „ aliqui Clericorum & Monachorum, pecuniæ amore languen-„ tes, curis mundanarum rerum ſemetipſos ſubjiciunt, aut poſ-„ ſeſſionum conductores aut procuratores conſtituti, ut in do-„ mibus ſæcularium, obſervantes tamquam diſpenſatores effecti: „ placuit huic Sancto magno Concilio, nullum Clericum con-„ ducere poſſeſſiones aut procurationem ſuſcipere, niſi forte ei à „ proprio Epiſcopo jubeatur Eccleſiaſticarum poſſeſſionum ha-„ bere ſollicitudinem. Si quis autem poſt hanc definitionem aut „ ipſe conducere præſumpſerit, aut per alium quemlibet hanc „ curam ſuſcipere, Eccleſiaſticæ pœnæ ſubdatur: quod ſi in „ contentione perſtiterit, dignitate privetur."

Quàm conformia ſint, quæ hoc Canone de fugiendis negotiis ſæcularibus, præſertim conductione alienarum poſſeſſionum lucri causâ, decernuntur Decretis Belgicis, latè oſtenditur in citato Jure Eccleſiaſtico *p. 1. tit. 2. cap. 6.* ubi unà obſervo, moribus Belgicis receptam eſſe legem Juſtinianæam, Clericos à ſuſcipiendâ legitimâ tutelâ excuſantem.

Diſciplina Monaſtica. Can. IV. "Qui verè & ſincerè monaſticam vitam aggrediuntur "digni convenienti honore habeantur. Quoniam autem nonnulli "monachico prætextu vtentes, & Eccleſias & negotia civilia per-"turbant, & temere citrà ullam diſcriminis rationem in urbibus "circumcurſitantes, quin etiam monaſteria ſibi conſtituere ſtu-"dentes, viſum eſt, nullum uſquàm ædificare, nec conſtituere "poſſe Monaſterium, vel Oratoriam domum præter ſententiam "ipſius Civitatis Epiſcopi: Monachos autem qui ſunt in una-"quaque regione & civitate, Epiſcopo ſubjectos eſſe, & quietem "amplecti, & ſoli jejunio & orationi vacare, in quibus ordinati "ſunt, locis fortiter perſeverantes, nec Eccleſiaſticis nec ſæcula-"ribus negotiis ſe ingerere vel communicare, propria relinquen-"tes Monaſteria, niſi quandoque à civitatis Epiſcopo eis per-"miſſum fuerit: nullum autem in Monaſteriis ſervum recipi, ad "hoc ut ſit Monachus, præter voluntatem ſui Domini. Eum "autem qui hanc noſtram definitionem tranſgreditur, definiimus eſſe

„ eſſe excommunicatum ne nomen Dei blaſphemetur: civitatis „ autem Epiſcopum oportet eam, quam par eſt Monaſteriorum „ curam agere".

Grat. 16. *qu.* 1. *can.* 12. Non tantum in multis à textu græco recedens, ſed inſuper media Canonis verba omittens, è quibus ſeparatum Canonem multis aliis intermixtis conflavit, 18. *q.* 2 *can.* 10. Ut vel hinc pateat, quàm parum fidendum Gratiano in horum Canonum relatione. Huic Canoni reſpondet capitulum primo loco à Marciano Synodo, non eodem dumtaxat ſenſu, ſed & iiſdem penè verbis propoſitum. *Reflectio ad Gratianū*

Plura notabilia puncta priſtinæ diſciplinæ hic Canon repræſentat. *Varia puncta diſciplinæ Canone contenta.*

Primò quidem, eos qui verè & ſincerè *Monaſticam*, vel ut legit Dionyſius *ſingularem*, aut juxta Iſidorum, *ſolitariam* vitam eligunt, dignos competenti honore declarat. *Primum*

Secundò, nullum poſſe conſtrui novum Monaſterium, aut domum oratoriam ſine conſenſu ipſius civitatis Epiſcopi: quod punctum renovat Synodus Tridentina *ſeſſ.* 25. *cap.* 3. *de regularib.* "Cauſam, ait Chriſtianus Lupus, ſcribit S. Ivo Carnotenſis Epiſtolâ 41. *Omnis traditio religionis novitate & raritate viget & floret; antiquitate & numeroſitate, niſi diſtrictè ligetur & ſervetur, frigeſcit & vileſcit.* Gentis multiplicatio lætitiæ magnificationem quandoque ſubvertit. Quocirca non niſi ſub Epiſcopali oculo & examine congruit monaſteria multiplicari". Hæc ille in Scholiis ad hunc Canonem. *Secundum.*

In articulo à Marciano propoſito addebatur: *neque in poſſeſſione præter voluntatem Domini poſſeſſionis.*

Quod additamentum à Theodoſio in erectione monaſterii ſervari præcepit S. Gregorius *lib.* 3. *Epiſt.* 8. Et hinc profluxit, quod paſſim moribus obtinuit, ut in erectione Monaſterii etiam loci ipſius incolæ audiri debeant; de quo, favente Deo, plura in jure Eccleſiaſtico *p.* 2. *tit.* de ædificandis & reparandis Eccleſiis.

Tertiò decernit, cujuſque civitatis aut territorii Monachos Epiſcopo ſubjectos. Quomodo hoc Decretum tamquam Eccleſiæ regimini, & monaſticæ diſciplinæ conſentaneum poſteriores Eccleſiæ ſanctiones frequenter innovaverint, fuſius oſtendi in quodam Opuſculo cui titulus, *repagulum Canonicum adverſus nimiam exemptionum extenſionem* parte 2. cap. 1, regulâ prima. *Tertium.*

Qartum Quartò, Canon propriam Monachi poſſeſſionem his verbis expreſſit: viſum eſt Monachos quietem amplecti, & ſoli jejunio & orationi vacare, in quibus ordinati ſunt, vel juxta Dionyſium, *in quibus renuntiaverunt ſæculo*, aut ſecundum Iſidorum, *ſemel Deo ſe devoverunt*, locis fortiter perſeverantes. Undè Eutyches volens ſe oſtendere verùm Monachum ait ad S. Flaviani legatos, ſe vivere in Monaſterio, *quaſi in ſepulcro*. Et ad Romanam Eccleſiam, quæ Eugenium III. ex monacho ad Papatum evexerat, exclamat S. Bernardus Epiſt. 136. *Parcat vobis Deus, quid feciſtis?* SEPULTUM *hominem revocaſtis ad homines, fugitantem curas & turbas, curis denuo implicuiſtis, & turbis.* "Monachus eſt, ait Chriſtianus Lupus ad hunc Canonem, pæ" nitentis ſpecies, cujus unicum munus eſt peccata ſua plange" re & purgare, quod fit potiſſimum jejunio & oratione".

Quintum Quintò mandat, ne Eccleſiaſticis aut ſæcularibus negotiis ſe ingerant vel communicent; addit Dionyſius: *vel in aliquo ſint moleſti.* Hinc Collige, Monachos de quibus in Canone non fuiſſe Clericos, aut functionibus Eccleſiaſticis occupatos, ſed de ordine Laicorum: Unde ad Ruſticum Monachum ſcribit Sanctus Hieronymus: *Si te Clericatus titillat deſiderium, ita age & vive in monaſterio, ut Clericus eſſe merearis.* "Deſiderium & am" bitum illum, ait Lupus, eſſe monachiſmi peſtem Patres paſſim " affirmant".

Monachi functiones hierarchicas ſine licentia Epiſcopi facere non poſſunt

Addit Canon: *Niſi quandoque à civitatis Epiſcopo eis permiſſum fuerit*; vel ut legit Iſidorus: *Niſi fortè jubeantur, propter urgentes neceſſitates, ab ipſius civitatis Epiſcopo.*

Supponit ergò Canon, Monachum utpotè è ſorte Laicorum, functionibus Eccleſiaſticis non poſſe communicare, niſi vocante & permittente Epiſcopo.

Et ſanè nî hæc regula ſervetur, Monachique ad Clerum aſſumpti in functionibus Eccleſiaſticis ſeu hierarchicis Epiſcopo ſubjiciantur, tota penitus hierarchia divina ordinatione inſtituta evertitur.

In prædictis functionibus debent Epiſcopo ſubeſſe

Quapropter quæcumque à Romanis Pontificibus contra hunc Canonem Monachis conceſſa fuerit à ſubjectione Epiſcoporum exemptio, ea numquam ex mente Pontificum functiones hierarchicas ſeu Clericales comprehendit, ſed ſolam diſciplinam Monachalem ſpectavit: ſive Monachos ut Monachos exemit; non verò ut Clericos, ſive ad aliam planè diſparatam conditio-

conditionem tranſlatos: uti latiùs in citato opuſculo oſtendi.

At quia difficile fuit, exemptiones illas intra legitimos tramites concludere; hinc altæ illæ & frequentes Patrum de illis exemptionibus querelæ; tamquam ordinis Eccleſiaſtici everſivis & plurimorum ſcandalorum, & turbarum in Eccleſia occaſionibus. Et quidem privilegia & exemptiones, quæ variis titulis pleriſque conceduntur, hodie perturbationem in Epiſcoporum jurisdictione excitare, & exemptis laxioris vitæ occaſionem præbere, agnovit Synodus Tridentina *Seſſ* 24. *c.* 11. *de reform.*

Unde ad quemdam Epiſcopum ſcribit S. Franciſcus Saleſius *lib.* 1. *Epiſt.* 30. "In hoc maximam eſſe Dei gloriam, quod "ordo Epiſcopalis agnoſcitur qualis eſt: Quodque MUSCUS "*ille exemptionum* ab Eccleſiæ arbore ſit avulſus, in qua tantum "mali fecit". Plura hujuſmodi vide in Epilogo jam citati *repaguli*; in quo una referuntur decem regulæ in materia exemptionum à Canoniſtis communiter probatæ: Quæ nî obſerventur contra mentem Pontificum innumera ex iis exemptionibus nata ſunt in Eccleſiam & regimen Epiſcopale incommoda, & turbationes oriri.

Sexto vetat Canon, ſervos ſine Domini licentia ad monaſterium recipi, ne nomen Domini blaſphemetur. Cauſam reddidit Gelaſius Papa Epiſtola 9. *Ne per Chriſtiani nominis inſtitutum aut aliena pervadi, aut publica videatur diſciplina ſubverti.* Grat. *diſt.* 54. *Can.* 12. *Sextum.*

Denique injungit Epiſcopis, eam quam par eſt monaſteriorum curam gerere. "Curabit Epiſcopus, ait, Zonaras, ut operoſis ne"gotiorum curis ac moleſtiis ſoluti, tranquillam & quietam vitam "agant, ea ſolum undè fructus animo exiſtat, meditantes". *Septimum.*

Tranſmigrationes Clericorũ improbantur.

Can. V. "De Epiſcopis, vel Clericis, qui à civitate in civi"tatem tranſeunt, placuit eos qui editi ſunt à Sanctis Patribus "Canones, vires obtinere".

Nullis unquam repagulis ſiſti potuit; & utinam vel hodie non continuò augeretur tranſmigratio Epiſcoporum, Paſtorum, aliorumque Eccleſiaſticorum de una ad aliam Eccleſiam, quo vel major proventuum copia, aut ſæcularis honor allicit; hinc toties Canones eum ambitum & avaritiam damnantes revocari oportuit.

Nullus abſolutè ordinari poteſt.

Can. VI. "Nullum abſolutè ordinari, nec Presbyterum nec "Diaconum, nec omninò aliquem eorum qui ſunt in ordine Ec-

Digitized by Google

" cleſiaſtico, niſi ſpecialiter in Eccleſia Civitatis, vel pagi vel " Martyrio, vel monaſterio is qui ordinatur, deſignetur. Eos au- " tem qui abſolutè ordinantur, decrevit S. Synodus irritam & " invalidam habere ejuſmodi manuum impoſitionem, & nuſ- " quam exercere ac operari poſſe, ad ejus qui ordinavit inju- " riam".

Quid abſolutè ordinari?

Quid ſit *abſolutè* ordinari ipſe Canon ſatis indicat; in quo *abſolutè* ordinari dicuntur, qui, cùm ordinantur, certo loco ſive Eccleſiæ non applicantur, ubi munus Ordini annexum obeant; & cui tamquam Clericus ſerviat.

Quid Martyrum

Martyrium, de quo in Canone, eſt ædes ſacra Deo ſub Martyrum nomine dicata. Vide Gloſſarium De Freſne Vèrbo, *martyrium.* Itaque permittit Canon, ut quis ordinetur Presbyter, qui hujuſmodi ædi ſacræ ſive martyrio præficiatur; ibique functionibus Eccleſiaſticis incumbat.

Quid ad Monaſterium ordinari.

In Monaſterio etiam aliquem ordinari permittit Canon: id eſt, ordinari in eum finem, ut alicui Monaſterio ſerviat, ibique functiones Eccleſiaſticas obeat. Cùm enim primis ſæculis Monachi eſſent laïci, unus eis dabatur Presbyter, qui Miſſarum ſolemnia, aliaque Sacerdotalia iis impenderet. Ita in ſua Regula & Epiſtolis S. Auguſtinus non ſemel diſtinguit Monaſterii Præpoſitum, & Monaſterii Presbyterum, dicens hunc eſſe majoris authoritatis. Et S. Gregorius Lib. 1. Epiſt. 41. ſcribit Epiſcopo Panormitano, ut ad poſtulationem Abbatis Monaſterii S. Hermæ ordinet Presbyterum ad Miſſarum ſolemnia in Monaſterio celebranda, " eum qui ad miniſterium de eadem Con- ,, gregatione electus fuerit, cujus vita, mores & actio tanto ,, miniſterio poſſit convenire..... quatenùs nec ille de Mo- ,, naſterio ſuo hac pro cauſa regredi, nec extraneum ſibi ad ,, peragendum ſacrum opus cogatur adducere."

Ad hæc S. Gregorii verba reflectens Vir eruditus Petrus Guſſanvillæus in Notis ait: " aut nulli, aut pauci erant in Mo- ,, naſteriis Presbyteri. Extraneum ſæpè adducebant, qui coram ,, illis Sacrum faceret. Hunc qui cum noſtro morem contulerit, ,, mirabitur: nam in unoquoque Monaſterio tot ferè ſunt Pres- ,, byteri, quot Monachi; imò jam nonnullis Sacerdotium eſt ,, neceſſarium, ut ætatem legitimam præveniant, & ante 24. ,, annum ordinentur."

Itaque ex mente Canonis, ordinari in Monaſterio, ſive ad Mona-

Digitized by Google

Monaſterium, eſt ordinari eum in finem, ut Presbyter ſit Monaſterii, ibique ſuis functionibus occupetur.

Hunc Canonem expreſsè renovavit Synodus Tridentina *ſeſſ.* 23. *cap.* 16. *De reformat.* neminem ordinari permittens, "qui „ illi Eccleſiæ, aut pio loco, pro cujus neceſſitate aut utilitate „ aſſumitur, non adſcribatur, ubi ſuis fungatur muneribus, „ nec incertis vagetur ſedibus."

Quot hodie ex neglectu hujus ſaluberrimi Decreti oriantur ſcandala ab otioſis & vagis Sacerdotibus, & quantum ipſius Sacerdotii vilipendium, proh dolor, notius eſt, quàm ut hîc pluribus exponatur!

Ex errore Gratiani Exortus titulus patrimonii.

Refert præſentem Canonem Gratianus *Diſt.* 70. *Can* 1. ubi pro *pagi* legitur *poſſeſſionis*, quo factum ut contra mentem Canonis & illius temporis diſciplinam creditum ſit, aliquem poſſe ordinari ad titulum *poſſeſſionis* ſive *patrimonii*, uti expreſsè interpretatur Gloſſa ad citatum Canonem: Atque ita ex erronea lectione Gratiani ſenſim introductum eſſe titulum patrimonii, plures notârunt, ut videre licet apud Franciſcum Florentem in Commentario ad *cap* 2. *De Præbendis.*

An ordinationes contra Canonem factæ ſint irritæ?

Quod in fine Canonis decernitur; eos qui *abſolutè* ordinantur, irritam ac invalidam habere hujuſmodi manuum impoſitionem, mirum videri quidem poſſet illis, qui hodiernam Eccleſiæ diſciplinam, quæ hujuſmodi Ordinationes, tametſi illicitas, pro validis agnoſcit; & communem quoque modernorum Canoniſtarum perſuaſionem quaſi validitas Ordinationis ſolum dependeat à forma & materia à Chriſto inſtitutis, unicè conſiderant; at non illis, qui cum Morino ex Veterum Canoniſtarum & Theologorum ſententia ſciunt, " quædam eſſe Eccle„ ſiaſticæ inſtitutionis, quæ licet mutari poſſint, & pro tempo„ rum & regionum varietate aliter atque aliter obſervari, tanti „ tamen ſunt momenti quamdiu ab Eccleſia revocata aut ab„ rogata non ſunt, ut eorum omiſſio Ordinationem reddat non „ modò inhoneſtam & illicitam, ſed etiam irritam & nullam, „ omnique effectu & gratiâ caſſam." Hæc Morinus de SS. Ordinat. *Exercitat.* 5. *cap.* 2. ibique ex Antiquis Scholaſticis oſtendens, Ordinationes uno tempore & loco invalidas & irritas, alio tempore aut loco poſſe eſſe validas; idque ex Eccleſiæ diſpoſitione dependere,

Error gloſſa.

Hoc non advertens Gloſſa, & eum ſequuti Recentiores, Ca-

nonibus vim inferentes, Ordinationem ***irritam***, ***invalidam***, vel ut legit Gratianus, ***vacuam***, intelligunt, ***quoad executionem***; ſive quòd illicita, ſed non invalida eſſet Ordinis ſic ſuſcepti executio.

Nec Clerici, nec Monachi à ſua profeſſione recedere poſſunt.

Can. VII: "Eos qui in Clero ſemel ordinati ſunt, & itidem
„ Monachos, ſtatuimus nec ad militarem expeditionem, nec ad
„ ſæcularem dignitatem poſſe venire. Qui autem hoc audent,
„ & non pœnitentiâ ducti ad id revertuntur, quod propter
„ Deum priùs elegerant, anathematizari."

Clerici omnes ex mente Patrum Clericali vitæ perpetuò aſtricti.

Pro intellectu Canonis obſervandum, Patres jam pridem exiſtimaſſe, per profeſſionem Clericalem in cujuſcumque Ordinis etiam minoris ſuſceptione, aliquem vitæ & profeſſioni Clericali ita adſtringi, ut ſine quadam Apoſtaſia non liceret ad vitæ ſæcularis exercitia profeſſioni Clericali oppoſita tranſire; licet ad ſtatum Matrimonialem, tamquam Clericatui haud repugnantem tranſire non eſſet interdictum.

Unde circa tempora hujus Synodi decrevit Synodus Turonenſis Can. 5.: "Si quis Clericus, relicto officii ſui ordine,
„laïcam voluerit agere vitam, vel ſe militiæ tradiderit, excom-
„ municationis pœnâ feriatur."

Et multis hanc diſciplinam in ſuis Novellis, præſertim *Novellâ* 123. *cap.* 15. inculcat Juſtinianus Imp. Rationem illius reddit S. Ambroſius *Epiſt.* 17. "Quid enim, ait, ſtultius, quàm re-
„ lictis cœleſtibus ad terrena intendiſſe, & poſthabitis perpetuis,
„elegiſſe ea, quæ caduca ſunt, & fragilia? "Et nonnullis interjectis: "Tu quicumque in Clero es Domini, portio ejus & poſ-
„ ſeſſio, noli recedere de Domini poſſeſſione."

Conſtans ergo erat Patrum ſententia, quòd qui ſemel vitam elegiſſet Clericalem, eam deſerere, & ad exercitia vitæ ſæcularis eidem oppoſita tranſire non poſſet: quod & Canonis finalia verba innuunt: *Qui autem hoc audent, & non pœnitentiâ ducti ad id revertuntur, quod* PROPTER DEUM *priùs elegerunt*, anathematizari.

Hac diſciplinâ, & opinione ſupppſitâ, nihil mirum ſi Clero ſemel adſcriptos, non ſecùs ac Monachos vetet Canon ad *militarem expeditionem*, vel *ſæcularem dignitatem*: cùm ſemper reputatum fuerit, expeditionem militarem ac ſæculares dignitates non minus profeſſioni Clericali, quàm Monaſticæ opponi.

Porrò hanc diſciplinam etiam uſque ad ſæculum 13. viguiſſe
oſtendit

Digitized by Google

oſtendit Thomaſinus De diſcipl. Eccleſ. *p.4.lib.2.cap.5.* unà obſervans, nec hodie ad Clerum quemquam eſſe aſſumendum nî probabilis ſit conjectura, illum eo animo accedere, ut perpetuò Eccleſiæ & Deo in hoc vitæ genere inſerviat.

Præpoſiti domibus, & Monaſteris, ac Martyriis ſubjecti Epiſcopo.

Can. VIII. " Clerici Ptochotrophiorum, Monaſteriorum „ & Templorum Martyrum ſub poteſtate Epiſcoporum qui „ ſunt in unaquaque civitate ex SS. Patrum traditione, perma„ neant, & non per arrogantiam ſe à proprio Epiſcopo, impe„ rium ejus detrectantes, ſubducant. Qui hanc autem conſti„ tutionem evertere auſi fuerint: ſi ſint quidem Clerici, Ca„ nonum pœnis ſubjiciantur, ſi autem Monachi vel laïci ſint, „ excommunicentur." *Grat. diſt.* 18. *Can.* 10.

„ Sunt *Ptocheia*, inquit Zonaras, domus quæ pauperibus „ ſuſtentandis curandiſve deſtinatæ ſunt, quales eæ videlicet, „ in quas aut pupilli, aut alii ætate variiſque morborum gene„ ribus confecti homines recipi & ali ſolent."

Ne verò homines illi infirmi, aut ætate confecti divinis officiis fruſtrarentur, curæ fuit Fundatoribus, " & in eis ædi„ culas excitare, ait Zonaras, & divinis laudibus perſolvendis „ Clericos conſtituere, ut ad eas auſcultandas tota illa qualiſ„ cumque familia non difficile conveniret."

Clerici neceſſariè ſubjiciuntur Epiſcopis, ne Hierarchia evertatur.

Eos igitur Clericos, quique & in Martyriis, templis ſcilicet Martyrum nomini dicatis, uti & monaſteriorum Clericos, ſuæ quemque regionis Epiſcopo vult eſſe ſubjectos; ſive, ut ait Canon, *in poteſtate Epiſcoporum, qui ſunt in unaquaque Civitate ex* SANCTORUM PATRUM TRADITIONE *permaneant*; atque hinc conſtat, Patres hic nihil novi conſtituiſſe, ſed quod ex Patrum traditione acceperant, confirmaſſe.

Et ſanè, ſicuti ſubordinatio Hierarchica ex Epiſcopis, Presbyteris & aliis inferioribus miniſtris conſtans, ex traditione Apoſtolica habetur: ita & eidem traditioni adſcribendum, quod Clerici, in his quæ functiones Hierarchicas ſpectant Epiſcopo tamquam Hierarchiæ Capiti ſubjiciantur: cum manifeſtum ſit, ſine illa ſubordinatione Hierarchiam conſiſtere non poſſe.

Hinc rurſus patet, monachos ad Clericatum aſſumptos, in his quæ Clericatum concernunt, arctius Epiſcopo ſubjici, quam Monachos conſideratos, ut Monachos & quoad diſciplinam merè Monaſticam. Nec enim ſub ea conſideratione propriè ad Hierarchiam pertinent, ſed de ſorte Laicorum ſunt ex quo ulteriùs

Digitized by Google

ulterius conficitur exemptionem Monachis indultam nequaquaam trahi poſſe ad Monachos ut Clericos, aut functiones Hierarchicas exercentes; uti latiùs oſtendi in citato repagulo; ibidem una oſtendens, ex non exacta hujus regulæ cuſtodia contra mentem Pontificum, ſummam in Eccleſia, occaſione exemptionum oriri confuſionem.

Coram quo judicium contra Epiſcopum, aut Metropolitanum inſtituendum

Can. IX. " Si qûis Clericus habet cùm Clerico litem, aut ne-,,gotium, proprium Epiſcopum ne relinquat, & ad ſæcularia ju-,,dicia ne excurrat, ſed cauſam prius apud proprium Epiſcopum ,,agat vel de Epiſcopi ſententia apud eos quos utraque pars ele-,,gerit judicium agitetur. Si quis autem præter hæc fecerit, Ca-,,nonicis pœnis ſubjiciatur. Si Clericus autem cum proprio Epiſ-,,copo, vel etiam alio Epiſopo negotium aut litem habeat, à Pro-,,vinciæ Synodo judicetur. Si autem eum ipſius Provinciæ Me-"tropolitano Epiſcopus vel Clericus controverſiam habeat " Diœceſis exarchum adeat vel Imperialis Urbis Conſtantino-" polis Thronum, & apud eum litiget".

Canonem refert Gratianus *Diſt.* 11. *q.* 1. *can* 47.; item Raymundus partem illius, eamque truncatam refert *In cap.* ✕ *De foro competenti.*

Quid Exarchus.

Canon per ſe planus eſt; hoc unum notandum, per *Exarchum* hìc intelligi eum, qui pluribus Provinciis Eccleſiaſticis, (qui diſtrictus olim *Diœceſis* dicebatur) præeſt. Hoc ſenſu in Concilio Antiocheno, cujus Acta in hoc Concilio Act. 14. recitata ſunt; dixit Stephanus Epiſcopus, Athanaſium Epiſcopum Perrhæ ab *Exarcho* Orientalis Diœceſis evocatum non fuiſſe.

Interdum autem eos, qui hic *Exarchi* vocantur, dicti fuêre *Primates*: unde & Dionyſius pro *Exarchum*, legit *Primatem Diœceſis*; uti & Iſidorus.

Pluralitas Beneficiorum damnata.

Can. X. " Non licere Clericos in duarum civitatum Ec-,,cleſiis eodem tempore in Catalogum referri, & in ea in qua ,, in principio ordinatus eſt, & in ea ad quam tamquam ad ma-,,jorem confugit, propter magnæ gloriæ cupiditatem: eos autem ,, qui hoc faciunt, propriæ Eccleſiæ reſtitui, in qua ab initio ,, ordinati ſunt ut illic ſolùm miniſtrent: ſed ſi jam quiſpiam ,, ex alia in aliam Eccleſiam tranſlatus eſt, nihil prioris Eccleſiæ, ,, vel eorum quæ ſub eo ſunt Martyriorum, vel Prochotro-,, phiorum, vel Xenodochiorum rebus communicare, eos au-,, tem qui auſi fuerint poſt magnæ hujus & univerſalis ſynodi definitio-

Digitized by Google

„ Definitionem aliquid eorum, quæ ſunt prohibita, facere, „ ſtatuit ſancta Synodus eos proprio gradu excidere."

Juxta modernam Eccleſiæ diſciplinam Clerici, per inſtitutionem & poſſeſſionem Beneficiorum Eccleſiis illis, in quibus Beneficia fundata ſunt, adſcribuntur; quapropter dum quis duo Beneficia in duabus Eccleſiis obtinet, in duabus Eccleſiis eodem tempore cenſetur adſcriptus; ſive in Catalogum Cleri corum duarum Eccleſiarum relatus, contra hujus Canonis Sanctionem.

Nota olim non fuit beneficiorum compatibilium & incompatibilium diſtinctio.

Hinc nulli dubium eſt, quin hic Canon pluralitatem Beneficiorum abſolutè, idque ſub graviſſimis pœnis condemnet; & ſine ulla Beneficia compatibilia inter & incompatibilia diſtinſtione; quæ multis poſt ſæculis demum exorta fuit. Vide notata ad Canonem 15. Concilii VII.

Ulteriùs, dum ſub iiſdem pœnis mandat, ut ex legitimâ causâ de una ad aliam Eccleſiam tranſlatus, prioris Eccleſiæ rebus in nullo communicet, evidenter reprobat penſiones hodiernas ex causa permutationis, ſive reſignationis; quaſi ſola Beneficii alicujus per tempus aliquod poſſeſſio cauſa eſſet ſufficiens, ut in ejus vel reſignatione, aut permutatione penſio retineretur: de quo fuſiùs egi in Tractatu De *Simonia & Penſionibus* p. 2. c. 4. & 5.

Penſiones ex cauſa reſignationis & permutationis improbatæ.

Can. XI. " Omnes pauperes, & qui auxilio indigent, cum „ examinatione, cum epiſtolis ſeu pacificis Eccleſiaſticis ſolis „ viam ingredi ſtatuimus, & non cum commendatitiis, quo„ niam litteras commendatitias iis ſolis perſonis, quæ ſunt ſuſ„ pectæ, præberi oportet.

Quibus concedendæ pacificæ, & quibus commendatitiæ.

Dionyſius verba finalia ita legit: *Propterea quod litteras commendatitias* HONORATIORIBUS *tantummodò perſonis præſtari conveniat.* Iſidorus pro *honoratioribus* legit, *qui in opere ſunt clariores.* Ab his non diſcordat vetus Codex Romanus à Quenellio editus, pro *honoratioribus* legens, *qui bonæ opinionis eſſe videntur.*

Alia Canonis lectio

Hæc Latinorum lectio ſat luculenter ſenſum Canonis exhibet; ſi modò quid *pacificæ*, & quid *commendatitiæ* litteræ comprehenderent, intelligamus.

Latinorum lectio reddit ſenſum magis perſpicuum & rationi conformiorem

Prioribus quidem duo comprehenſa erant; illos nimirum qui eas adferebant, reverà *pauperes* eſſe, & *dignos* quibus eleemoſynæ darentur. Hinc priorem hujus Canonis partem ita interpre-

Quid pacificæ, & commendatitiæ.

terpretatus eſt Joſephus Ægiptius: *De omnibus pauperibus, qui eleëmoſynas rogant, mandamus modò, ut ſcribantur iis Eccleſiis, cùm inquiſitum eſt in negotia eorum, & quòd illi digni ſunt eleëmoſynis, & quòd neceſſaria illis deficiant.* Poſterioribus verò, ſcilicet *Commendatitiis* non comprehendebatur dumtaxat, ut iis muniti, communionis, ſive *pacis* & *hoſpitalitatis* jure, ſive *neceſſariis alimentis* gauderent; ſed inſuper, ut cum aliquo honore, & *lautiùs* ac digniùs reciperentur; ut proinde mirum non ſit, has non omnibus indifferenter pauperibus, ſed *honeratioribus* dumtaxat concedi, uti rectè obſervat Vir eruditus Albaſpinæus in notis ad hunc Canonem; ibidem oſtendens, Latinorum lectionem Græcorum lectioni præferendam; ſenſumque, quem Græci Canoni juxta ſuam lectionem affingunt, nullatenùs cum verbis Canonis conſiſtere.

Senſus Canonis.

Pacifica non danda niſi prævio examine.

Hoc in præſenti notandum, Epiſtolas *pacificas* ſive communicatorias pauperibus non eſſe concedendas niſi *cum examinatione*; utrum nimirum tales ſint, qui eleëmoſynis digni ſint: ſi enim & hodie perſuaſum eſſet, Litteras ſimiles non dari, niſi hujuſmodi examine præcedente, non dubium, quin amplius illis quàm ſolet, deferretur; & opera charitatis afferentibus ſecuriùs & largiùs exhiberentur.

Qua ratione Metropoles Eccleſiaſticæ formentur ad normam civilium.

Can. XII. "Pervenit ad nos, quòd quidam, cùm præter ritus „ Eccleſiaſticos ad Potentatus acceſſiſſent, per pragmaticas unam „ Provinciam in duas diviſerunt: ut ex eo eſſent duo Metro„ politani in eadem Provincia. Statuit ergo S. Synodus ne Epi„ ſcopus deinceps tale quid audeat: quoniam is qui hoc aggre„ditur, à ſuo gradu excidit. Quæcumque autem civitates per „ Litteras Imperatorias Metropolis nomine honoratæ ſunt, „ ſolo honore fruantur, & qui ejus Eccleſiam adminiſtrat Epi„ ſcopus, ſervato ſcilicet veræ Metropoli ſuo jure." Grat. *Diſt.* 101. *Can.* 1. ſed omiſsâ poſtremâ Canonis parte.

Ut hic Canon intelligatur, ſciendum, Eccleſiam in Imperio natam & creſcentem, regimen ſuum externum ad Imperii regimen, quantum poſſibile fuit, ordinaſſe. Unde civitates quæ ſecundùm Reipublicæ diſtinctionem erant *Metropoles*, etiam in Hierarchia Eccleſiaſtica voluit eſſe *Metropoles*; Epiſcopoſque qui iis præerant, *Metropolitanos*; ut ex Canone 9. Antiocheno aliiſque perſpicuum eſt.

„ Hinc diviſa per Principem Provincia, ait Lupus, quomodo

Digitized by Google

„ modò duos Præſules ſeu civiles Rectores, ita duos accipie-
„ bat Epiſcopos Metropolitas."

Contingebat verò ut Epiſcopi dignitatem & honorem Metropolitæ appetentes, ab Imperatore impetrarent, civitatem ſuam citra realem & veram Provinciarum diviſionem, quaſi nomine tenus in Metropolim erigi; atque ita ſuam Cathedram in Metropoliticam.

Interdum civitas erigebatur in Metropolim ſine vera Provinciarum diviſione. Exemplum illius diſciplinæ.

Exemplum tempore hujus Synodi occurrebat in Euſtathio Byretenſi, ad cujus preces Theodoſius Imperator civitatem Byretenſem in Metropolim Eccleſiaſticam erexerat citra veram Provinciarum diviſionem; adversùs quam erectionem ſupplicavit Photius Tyriorum Metropolita, cui Byretenſis Eccleſia ſubjecta fuerat, Marciano Imrerator; qui cauſam Synodo Calchedonenſi commiſit, eaque actione IV. diſcuſſa & terminata fuit. Et quidem Judicibus rogantibus, *an è Patrum regulis, an è ſacris Principum Pragmaticis hæc cauſa eſſet examinanda*, reſpondit Synodus; *contra regulas nihil Pragmaticum valere*. Et rursùs Judicibus petentibus, *num liceat è ſacro Pragmatico alienæ Eccleſiæ jura ab aliis Epiſcopis averti*, denuò reſpondit Synodus; *non licet hoc, eſt præter regulas*. Et infrà: *Unum juxta regulas SS. Patrum volumus eſſe Metropolitam: petimus ut regulæ SS. Patrum teneant.*

Poſt hæc Atticus Nicopolitanus Epiſcopus dixit: " Tre-
„ centorum decem & octo regula *unum* vult *Metropolitam* in
„ quavis Provincia eſſe Epiſcopum, & ſupplicamus, ut etiam
„ nunc *virtus regularum in omnium & in omnes Provincias va-*
„ *leat*: ceſſantibus *omnibus Pragmaticis*, quæ ex concurſatione
„ & ambitione fiunt, quæque everterunt ea, quæ ſpiritualiter,
„ & ſecundùm Deum à Sanctis Patribus ſancita ſunt. Magni-
„ ficentiſſimi & glorioſiſſimi Judices dixerunt: Juxta regulas
„ 318. Sanctorum Patrum & juſtam ſententiam totius ſanctæ
„ Synodi Photius Reverendiſſimus Epiſcopus Tyriorum Me-
„ tropolis omnem poteſtatem ordinandi in univerſis civitatibus
„ primæ Phenices Provinciæ habebit. Euſtathius verò Reve-
„ rendiſſimus Epiſcopus à ſacro Pragmatico typo nihil amplius
„ ſibi vindicet, quàm reliqui Epiſcopi Provinciæ, & an his
„ conſentiat ſancta Synodus, edoceat. Sancta Synodus acclama-
„ vit: *hoc juſtum judicium hoc Dei judicium, hæc juſta ſententia*."

Occaſio & ſenſus Canonis.

Ex his perſpicuum eſt, quâ occaſione præſens Canon ſit e-

ditus, quippe qui eſt illud ipſum Decretum in formam Canonis redactum; eo tamen temperamento, ut non tam Pragmaticas Principum, quibus Metropoles erigunt, quàm Epiſcopos has Pragmaticas importunè & ex vanitate & faſtu ſollicitantes feriat; ut notat Lupus: ideoque nec ſic ipſam Principis auctoritatem refrænat, quin poſſit etiam citra Provinciarum diviſionem civilem, Cathedram aliquam in Metropolim erigere: ita tamen ut *ſolo nomine & honore* perfruantur ita erectæ Metropoles; *ſervato ſcilicet veræ Metropoli ſuo jure.*

Honor Metropolitis delatus, quis?

Hic honor præcipue conſiſtebat in duobus. Primo, quod nomine *Metropolitæ* gauderent; ſecundo, quod in Synodo Provinciæ primum poſt Metropolitam locum antè omnes Comprovinciales, licet conſecratione anteriores, obtinerent,

Clerici ſine commendatitiis non admittendi

Can. XIII. "Externos Clericos & ignotos in alia civitate „ſine proprii Epiſcopi commendatitiis Litteris nuſquam ullo „modo miniſtrare."

Grat. *diſt.* 71. *can.* 7. Legens, *extraneo Clerico*, & *Lectori*; at, ut rectè notat Cujacius ad *cap.* 5. ✠ *de Clericis non reſid.* legendum ex græco, *ignoto*: quod & ſenſum Canonis clariorem reddit; hunc nimirum, Clericum externum & ignotum non eſſe ad ullum Eccleſiaſticum officium admittendum, niſi litteras commendatitias à ſuo Epiſcopo habeat; quod & aliis Canonibus frequenter ſtatutum fuit; ne aliàs Clerici immorigeri, & in ſuis Eccleſiis à functionibus excluſi, in miniſteria Eccleſiaſtica furtim irrepant.

Senſus Canonis.

Renovatus in Synodo Tridentina

Canonem hunc, eoque contentam diſciplinam renovat Synodus Tridentina, præcipiens Epiſcopis, ut "ſinguli in ſuis „Diœceſibus interdicant, ne cui vago & ignoto Sacerdoti „miſſas celebrare liceat." In Decreto *de obſ. & evit. in celebrat. Miſſæ.* Et expreſſius *Seſſ.* 23. *cap.* 16. *de reformat.* "Nullus „præterea Clericus peregrinus, inquit, ſine commendatitiis „ſui Ordinarii litteris ab ullo Epiſcopo ad divina celebranda, „& Sacramenta Adminiſtranda admittatur.

Qua ratione Synodi Belgicæ Decreta hæc inculcaverint, ſæpiuſque innovaverint; quidque in his litteris hodie deſideretur, latiùs deducam in Jure Eccleſiaſtico *p.* 2. *tit. de Sacrificio Miſſæ.*

Can. XIV. "Quoniam in nonnullis Provinciis conceſſum „eſt

„ eſt lectoribus & Cantoribus uxores ducere, decrevit Sancta „ Synodus, nulli eorum licere diverſæ à recta opinionis uxorem „ ducere eos autem qui ex ejuſmodi matrimonio liberos ſuſce- „ perunt, ſi eos quidem baptizare apud hæreticos prævene- „ rint, ad Catholicæ Eccleſiæ communionem adducere: ſi au- „ tem non baptizaverint, non poſſe eos apud hæreticos bapti- „ zare. Sed neque Hæretico, vel Pagano, vel Judæo, matri- „ monio conjungere, niſi utique perſona quæ orthodoxæ con- „ jungitur, ſe ad orthodoxam fidem convertendam ſpondeat. „ Si quis autem hoc Sanctæ Synodi Decretum transgreſſus „ fuerit, Canonicis pœnis ſubjiciatur.

Clerici in minoribus conſtituti, quas in uxores accipere nequeant.

Primam dumtaxat Canonis partem refert Gratianus *diſt.* 32 *can.* 11. Canon ſatis innuit, in quibuſdam Provinciis tempore hujus Synodi prohibitas fuiſſe nuptias Lectoribus & Cantoribus: ut proinde mirum non ſit, ſi Eccleſia latina hodie à quibuſdam continentiam exigat, à quibus Orientalis non requirit.

Senſus Canonis.

Quod in Canone dicitur, eos qui alterius ſectæ uxorem duxerant, & ex eo matrimonio liberos ſuſceptos ab Hæreticis baptizari permiſerant, debere ad Catholicæ Eccleſiæ communionem adducere, id ita intelligi oportet, ut "vel Sancto „ Chriſmate ſolum inungantur, ait Zonaras, ſi ab Hæreticis re- „ cepto ab Eccleſia more baptizati ſint; vel ſi alieno ab Eccle- „ ſiaſtica conſuetudine damnatoque ritu initiati, ſalutaribus „ undis iterum repetito Baptiſmo expientur".

Can. XV. "Diaconiſſam non eſſe mulierem ordinandam „ ante annum quadrageſimum, & eam cum accurata exami- „ natione. Si autem poſtquam ordinatione ſuſcepta miniſterio „ aliquo tempore permanſit, ſeipſam matrimonio tradiderit, „ Dei gratiæ injuriam faciens, ea unà cum illo qui ei conjunctus „ eſt, anathematizetur". Grat. 37. *q.* 1. *can.* 23.

De Ordinatione Diaconiſſæ.

Diaconiſſas per manuum impoſitionem eodem penè ritu, quo Diaconi, præſertim in Oriente, ordinatas fuiſſe ex antiquis Græcorum ritualibus probat Morinus de SS. Ordinat. *p.* 3. *Exercit.* 10. *cap.* 1. præmonetque, "hæc videri poſſe communem Theologorum ſententiam evertere, quæ negat ordina- „ tionem ullam mulieribus competere poſſe: Verùm, ait Mo- „ rinus, non exiſtimant Græci iſtâ ceremoniarum communica- „ tione ullam mulieribus propriè dictam χειροτονίαν infundi, ut „ diſ-

Digitized by Google

„ diſertiſſimè teſtatur S. Epiphanius hæreſi 79. *Quamquam „ Diaconiſſarum in Eccleſia ordo ſit, non tamen ad Sacerdotii functionem, aut ullam hujuſmodi adminiſtrationem inſtitutus eſt, ſed ut muliebris ſexûs honeſtati conſulatur* &c. Nec opinor Theologos „ aliquos ita ſeveros fore, ut mulieres abdicare velint omni in „ Eccleſia erga alias mulieres miniſterio, & ſacra aliqua ad illud „ ſuſcipiendum & conferendum ceremoniali inauguratione". Hæc Morinus; qui multis probat antiquitus Diaconiſſas per manus impoſitionem fuiſſe ordinatas: cui Canon favet, præſertim apud Dionyſium, qui legit: *Si verò ſuſcipiens* MANUS IMPOSITIONEM: At Canonem Nicænum 19 ad hanc ordinationem à Morino malè adduci monui ad dictum Canonem; neque tempore Synodi Nicænæ Clero adhuc fuiſſe annumeratas. Diaconiſſarum officium idem penè erat circa mulieres, quod Diaconorum circa viros; uti ex antiquis monumentis oſtendit Morinus loco citato *cap.* 3. monetque, quod tota illa diſciplina in Diaconiſſis, & ipſæ Diaconiſſæ; ab hinc annis quingentis, & amplius abolitæ ſint & extinctæ in utraque Eccleſia Græca & Latina.

Qua ratione hodie devotæ mulieres officium Diaconiſſarum ſubire queant.

Porrò cum inter officia harum mulierum numeretur apto & ſano ſermone docere imperitas & ruſticas mulieres, ut tempore quo baptizandæ ſunt baptizatori interrogatæ reſpondeant, & qualiter accepto Baptiſmate vivant, *Syn. Carth. IV. Can.* 12. indubiè mulieres illæ, quæ hodie pauperes puellas, aut imperitas mulieres diebus Dominicis aut feſtis privatim inſtruunt, licet Diaconiſſarum ordinationem non recipiant, officium tamen earum à Patribus laudatum æmulantes, earum etiam mercedem conſequentur.

Virgo Deo dicata nuptias contrahere non poteſt.

Can. XVI. "Virginem quæ ſe Domino Deo dedicavit, ſimiliter & Monachos non licere matrimonio conjungi. Sin autem hoc feciſſe inventi fuerint, ſint excommunicati. Oſtendendæ autem in eos humanitatis auctoritatem habere ſtatuimus „ Epiſcopum ejus loci."

Grat. 72. *q.* 1. *Can.* 22. ex verſione Iſidori; & eumdem ibidem ex verſione Dionyſii *Can.* 12. retulerat ſub nomine Synodi Triburienſis, uti notat Correctio R.

Termini Diœceſium ſpatio 30. annorum præſcribuntur.

XVII. "Quæ ſunt in unaquaque provincia, rurales viciaſque parochias, firmas & inconcuſſas manere apud eos qui „ illas tenent Epiſcopos: & maximè ſi 30. annorum tempore „ eas

" eas ſine vi detinentes adminiſtraverint. Si autem intra 30. an-
" nos fuit aliqua vel fuerit de iis controverſia, licere iis qui in-
" juriam ſibi fieri dicunt, de iis litem movere apud Synodum
" Provinciæ. Si quis autem injuria afficiatur à proprio Me-
" tropolitano, apud Exarchum Diœceſis, vel Conſtantinopo-
" litanam Sedem litiget, ſicut prius dictum eſt. Sin autem
" etiam civitas aliqua ab Imperatoria auctoritate innovata fue-
" rit, civiles & publicas formas Eccleſiaſticarum quoque Pa-
" rochiarum ordo conſequatur". *Grat.* 19. *q.* 3 *Can.* 1.

Poſtrema pars Canonis, ait Lupus, "confirmat antiquam Principis poteſtatem, qua caſtrum aut villa ab ipſo in civitatem erecta ſtatim conſequitur non tantum civilia privilegia, ſed & Eccleſiaſtica, quorum principale eſt Cathedra & Clerus Epiſcopalis.... Atque ita facta per Principem nova civitas habet Epiſcopum, iſque non viciniorem, à cujus Throno divulſus eſt, Epiſcopum habebit in Metropolitam, ſed illum, qui ſecundum laudatos Canones, eſt verus & antiquus Metropolita iſtius Provinciæ": Unà hìc rurſus confirmatur, quod ad Canonem 12. annotatum eſt; diſtributionem Diœceſium, & Provinciarum Eccleſiaſticarum factam & mutatam fuiſſe ſecundum civilem earundem diſtinctionem; repeti quoque ex ibi annotatis poterit, quid ſint *Exarchi* in Canone; reliqua autem Canonis perſpicua ſunt.

Civitas à Principe in Metropolim erecta privilegia etiam Eccleſiaſtica conſequitur.

Can. XVIII. "Conjurationis vel ſodalitatis crimen ab externis etiam legibus eſt omninò prohibitum: multò magis hoc autem in Dei Eccleſia fieri prohibere oportet. Si qui ergo Clerici vel Monachi inventi fuerint, vel ſe jactantes, vel ſodalitates comparantes, vel aliquid ſtruentes ac molientes adverſùs Epiſcopos ac Clericos, proprio gradu omninò excident". Grat. 11. *q.* 1. *Can.* 21.

Conjurationes & phratria prohibita.

"Conjuratio eſt, ait Zonaras, cum adverſus aliquos inito conſilio, numquam ſe quieturos donec cogitata perfecerint, mutuo ſe invicem jurejurando complures obligavere"

Quid conjuratio?

Sodalitas, ſive ut Græcè ſonat "& legit Iſidorus, *phratria*, conventiculum eſt, ait Zonaras, & ad maleficia ſuſcipienda quorumdam conſenſio".

Quid Sodalitas ſive Phratria.

His prænotatis, perſpicuus eſt Canonis ſenſus; ſatiſque apparet, pœnam crimine non eſſe juſto graviorem.

Can. XIX. "Pervenit ad aures noſtras; quod in Provinciis, " Canonibus

Synodorum celebratio.

„ Canonibus conſtitutæ Epiſcoporum Synodi non fiant, & ex „ eo multa Eccleſiaſtica negliguntur quæ correctione indigent. „ Statuit ergo Sancta Synodus ſecundum Sanctorum Patrum „ Canones, ut bis in anno eundem in locum conveniant uniuſ- „ cujuſque Provinciæ Epiſcopi, ut Metropolitanus melius eſſe „ perſpexerit, & ſingula emergentia corrigant: Epiſcopi au- „ tem qui non conveniunt, ſi in eadem Metropoli verſentur, „ atque adeò ſani ſint & ab omni inexcuſabili & neceſſario ne- „ gotio liberi, fraternè reprehendantur". Grat. *diſt.* 18. *Can.* 6.

Clericus in Eccleſia, cui ſemel eſt redditus manere debet.

Eſt innovatio Canonis V. Nicæni, cujus annotata repete:

Can. XX. "Clericos in Eccleſiis miniſterio fungentes quemad- „ modum jam ſtatuimus, non licere in alius Civitatis Eccleſia „ ordinari: ſed illa eſſe contentos, in qua ab initio ut miniſtrarent „ digni habiti ſunt: præter illos qui amiſsâ ſuâ patriâ in aliam Ec- „ cleſiam neceſſario tranſierunt. Si qui autem Epiſcopi poſt „ hoc decretum, Clericum qui ad alium Epiſcopum pertinet „ ſuſceperint, placuit eſſe excommunicatos, eumque qui ſuſ- „ ceptus eſt, & eum qui ſuſcepit, donec clericus qui migravit „ in ſuam Eccleſiam redeat." Grat. *diſt.* 71. *can.* 4.

Canon hic eſt tertium è tribus capitulis, quæ Marcianus Synodo ſancienda propoſuerat; Synoduſque in eo ſanciendo nihil immutavit, aut addidit præter hæc verba, *quemadmodum jam ſtatuimus:* quæ idcirco addita videntur, quia eadem prius Canone V. in genere conſtituta erant.

Canones non ſunt editi in eadem Actione.

Vel ex hoc ſufficienter patet quod ſupra monuimus, Canones hos non eſſe unâ eademque Actione editos: Imo admodum veriſimile eſt, Canonem V. ante Actionem VI. cui Marcianus interfuit, & Capitulum hunc Canonem conſtituens, ſanciendum Synodo propoſuit, fuiſſe editum.

Cæterum de diſciplina Canonis repete notata ad Canonem 15. & 16. Nicænum; & Canonem 1. & 2. Sardicenſem.

Non quilibet ad accuſationem Epiſcopi admittendi

Can. XXI. "Clericos vel Laïcos, Epiſcopos aut Clericos „ accuſantes, non indiſcriminatim, nec citra inquiſitionem ad- „ mittere ad accuſationem, niſi eorum exiſtimatio priùs exa- „ minata fuerit."

Grat. 2. *q.* 7. *Can.* 49. ſed nonnihil à Græco recedens, ut notant Correctores Romani; qui & rectè monent, quæ hoc Canone dicuntur copiosè exponi in Concilio Conſtantinopolitano I. *Can.* 6. quem repete.

Can.

Digitized by Google

Can. XXII. " Non licere Clericis, poſt mortem proprii Epiſcopi, res quæ ad ipſum pertinent, rapere, quemadmodùm " & iis qui adſumunt, prohibitum eſt: eos autem qui faciunt, " de proprio gradu in periculum venire." Grat. 12. *q.* 11. *Can.* 43.

Res propria Epiſcopi à Clericis non auferenda.

Pro illis verbis: *quemadmodum & iis, qui aſumunt*, in quibuſdam legitur, *ut antiquis quoque Canonibus*, ut monet nota marginalis ad hunc Canonem ex verſione Herveti. Eadem lectio eſt apud Dionyſium, & apud Joannem Antiochenum in collectione Canonum *tit.* 4. Iſidorus legit: *ſicut jam præcedentibus regulis ſtatutum eſt*, quem ſequitur Gratianus. Codex Romanus Quenellii habet: *ſicut & anterioribus Canonibus cautum eſt.*

Alia Canonis lectio.

Hanc lectionem priori Herveti, quæ & apud Balſamonem extat, præferendam eſſe rectè obſervat & probat Beveregius; unà notans, hìc reflecti ad Canonem 39. Apoſtolorum; quo ſolicitè cavetur, ut poſt mortem Epiſcopi fiat provida diſcretio rerum ſpectantium ad Epiſcopum, & ſpectantium ad Eccleſiam; *nec Epiſcopus vel ejus cognati Eccleſiæ prætextu proſcribantur, vel in negotia liteſque incidant*; id eſt, ut Epiſcopo ejuſque hæredibus res propriæ relinquantur: quod hoc Canone unicè cautum eſſe perſpicuum eſt.

Hæc lectio præferenda

Senſus Canonis.

Can. XXIII.: " Pervenit ad aures ſanctæ Synodi, quòd " Clerici quidam & Monachi, quibus nihil à proprio Epiſcopo " mandatum eſt, & ſunt etiam ab ipſo communione ſegregati, " ad Imperatoriam Conſtantinopolis urbem ſe conferunt; & in " ea diu morantur, turbas excitantes, & Statum Eccleſiaſticum " perturbantes, aliquorum domos ſubvertunt. Statuit ergo " S. Synodus, ut ii priùs à ſanctiſſimæ Conſtantinopolitanæ " Eccleſiæ defenſore admoneantur, ut Imperatoriâ urbe excedant: ſi autem in iiſdem negotiis impudenter perſeverent, " ut per propium defenſorem ejiciantur, & in propria loca revertantur."

Contra Monachos & Clericos turbas excitantes.

Grat. 16 *Can.* 17. ſed quibuſdam omiſſis, ſive in compendium contractis, uti notat Correctio R.

Perſpicuus eſt Canon, & nullum particularem diſciplinæ articulum exhibet. Cæterum de *Defenſoribus* vide Canones 75. & 97. Africanos.

Can. XXIV.: " Quæ ſemel voluntate Epiſcopi conſecrata " ſunt Monaſteria, perpetuò manere Monaſteria, & res quæ " ad

Monaſteria de conſenſu Epiſcopi ſemel dicata in uſum profanum converti nequeunt.

Digitized by Google

„ ad ea pertinent,ſervari,eaque non ampliùs fieri ſæcularia ha„ bitacula. Eos autem qui hoc fieri permittunt, Canonum „ pœnis ſubjici." Grat. 19. *q*. 3. *Can*. 4.

Hunc Canonem renovat Synodus VII. œcumenica Canone 13. uti ibidem videbimus: hoc unum hîc notant Græci; rectè additum, *voluntate Epiſcopi.* " Monaſterium enim quodcum„ que, ait Zonaras, aut nullâ Epiſcopi auctoritate, aut con„ ſecratione legitimâ, inſtar fundamenti firmiſſimi præeunte „ excitatum, ne Monaſterii quidem loco haberi placet."

De Metropolitanis Ordinationes ſuffraganeorum negligentibus.

Can. XXV. " Quoniam nonnulli Metropolitani, ut ſæpè „ à nobis auditum eſt, & greges ſibi commiſſos negligunt, & „ Epiſcoporum Ordinationes differunt, ſanctæ Synodo pla„ cuit, ut intra tres menſes Epiſcoporum Ordinationes fiant, niſi „ inexorabilis utique neceſſitas effecerit, ut dilationis tempus „ prorogetur. Si autem hoc non fecerint, eos Eccleſiaſticæ pœ„ næ ſubjici. Viduæ verò Eccleſiæ reditum, apud Eccleſiæ „ œconomum ſalvum cuſtodiri."

Diſtinctio inter hunc Canonem & Decretum Synodi Trid. & diſtinctionis ratio.

Tempus Conſecrationi ſeu Ordinationi Epiſcoporum hoc Canone præfixum, etiam ſervandum eſſe decrevit Synodus Tridentina *Seſſ.* 23. *cap.* 2. *De Reformat.* Attamen hæc inter Tridentinum Decretum, & Canonem noſtrum intercedit differentia, uti rectè notat Chriſtianus Lupus, " quòd hic à „ cœpta vacatione Eccleſiæ, Tridentinum verò Decretum à „ data per Dominum Papam confirmatione velit tres menſes „ computari." Cùm enim juxta priſtinam diſciplinam electio Epiſcopi fieret congregatis Comprovincialibus præſidente Metropolitano, cui & jus confirmandi & conſecrandi competebat, omnia facilè intra tres menſes à die vacationis perfici poterant: at, devoluto jure confirmandi ad Sedem Apoſtolicam vix poſſibile eſt, ut infra tres menſes à die vacationis conſecratio fiat: ideoque à die obtentæ confirmationis hoc tempus computari cœpit.

Poſtrema Canonis ſententia à Synodo Trid. renovata.

Similiter quòd hîc præcipitur, viduatæ Eccleſiæ reditum apud Eccleſiæ œconomum ſalvum cuſtodiri; " ita ſcilicet, ait „ Zonaras, ut quæ opus fuerint in Epiſcopatûs neceſſarios uſus „ erogatis, reliqua deinde, ſi qua fortè ſupererunt, ſarta tecta „ conſervent:" Hoc, inquam à Synodo Tridentina renovatum eſt *Seſſ.* 24. *cap.* 16. *De Reformat.* & facilè per 10. ſæcula hæc conſtans fuit diſciplina, ut reditus Eccleſiæ vacantis futuro Epiſcopo

Digitized by Google

Epiſcopo ſervarentur ; at ſæculo X. paulatim cœperunt Reges fructus vacantium Eccleſiarum ſibi arrogare jure quodam *regaliæ;* de cujus juris origine hîc non eſt diſſerendi locus.

Can. XXVI. " Quoniam in nonnullis Eccleſiis, ut ſæpè à „ nobis auditum eſt, Epiſcopi abſque œconomo tractant res „ Eccleſiaſticas, placuit omnem Eccleſiam Epiſcopum haben- „ tem, ex proprio Clero œconomum habere, ut nec ſine teſti- „ bus ſit Eccleſiæ miniſtratio, nec ideo res ejus diſſipentur, & „ probrum ac dedecus Sacerdotio inuratur. Si autem hoc non „ fecerit, eum divinis etiam Canonibus ſubjici." *Epiſcopus per œconomum res Eccleſiæ diſpenſare debet.*

Ex Canonibus Apoſtolorum & Antiochenis aliiſque antiquis monumentis conſtat, primis ut minùs tribus ſæculis, omnes Eccleſiæ reditus, tam qui ex Fidelium oblationibus, quàm qui ex agrorum frugibus colligebantur, Epiſcoporum curæ & diſpoſitioni creditos fuiſſe; ut ipſi ex iis ſibi neceſſaria providerent, & quod ſupereſſet inter Clericos & pauperes diſtribuerent. *Res Eccleſiæ primis ſæculis diſpenſabat Epiſcopus.*

Cùm autem hoc malevolis quibuſdam traducendi Epiſcopos occaſionem præberet; quaſi non ſatis fideliter proventus Eccleſiaſticos diſtribuerent, cautum fuit ab antiquis Patribus, & hoc Canone generaliter obſervari præceptum, ut non ipſi Epiſcopi, ſed œconomi, iique non ex domeſticis ipſius Epiſcopi, aut ejus propinquis, ſed ex Clero ipſius Eccleſiæ eligendi, adminiſtrent. *Occaſio œconomorum.*

Porrò œconomo, " ex Epiſcopi tamen ſententia, bona pro- „ curante, & quos in uſus Eccleſiaſtici reditus inſumantur, fa- „ cilè apparebit, ait Zonaras, nec erit cùr quiſpiam in Eccle- „ ſiæ patrimonio diſſolutum Epiſcopum fuiſſe ſuſpicari queat, „ eumque quaſi ſacros proventus perditè & irreligiosè effun- „ dentem, conviitiis contumeliiſque proſcindat." *Obſervatio Decreti Tridentini Epiſcopos à ſuſpicione malæ adminiſtrationis eximet.*

Si Epiſcopi ſedulò expenderent, obſervarentque, quòd exemplo Patrum Carthaginenſium ipſis tam ſedulò inculcavit Synodus Tridentina *Seſſ. 25. cap. 1. De Reformat.* " ut non tantùm „ modeſtâ ſupellectile & menſâ ac frugali victu contenti eſ- „ ſent, verùm etiam in reliquo vitæ genere ac totâ domo ca- „ veant, ne quid appareat à ſancto hoc Inſtituto alienum, quod- „ que non ſimplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contem- „ ptum præ ſe ferat." Et quod adjungit: "ne res Eccleſiaſticas,

Digitized by Google

„ quæ Dei ſunt, conſanguineis donent, ſed ſi pauperes ſunt, iis „ ut pauperibus diſtribuant ..... omnemque humanum hunc „ erga fratres, nepotes, propinquos carnis affectum, unde „ multorum malorum in Eccleſia ſeminarium extat, deponant;" hæc, inquam, ſi ſedulò Epiſcopi obſervarent, non dubium quin à ſe facilè ſuſpicionem amolirentur, quam amoliri hîc Synodus Chalcedonenſis ſatagit.

Contra raptores. Can. XXVII. "Eos, qui nomine conjugii mulierem rapiunt, vel opem ferunt ac conſentiunt eis qui rapiunt, ſtatuit „ Synodus, ſi ſint quidem Clerici, proprio gradu excidere: ſin „ autem Laïci, anathematizari."

Qui conſentire raptoribus dicantur. „ Adjutores quidem intelligimus, inquit Zonaras, qui ad „ ſcelus patrandum operam ſuam raptori commodârunt: conſentire verò eos dicimus, quorum manus quidem à ſcelere „ abfuit, conſilio tamen ac ſtudio delinquentibus ſuppetias ac „ opem tulerunt."

Cæterùm de raptu ejusque pœnis hodie extat Decretum Concilii Tridedtini *Seſſ.* 24. *cap.* 6. *De Reformat Matr.*

Privilegia indulta Epiſcopo Conſtantinopolitano. Can. XXVIII. "Sanctorum Patrum Decreta ubique ſequentes, & Canonem qui nuper lectus eſt, centum & quinquaginta Dei amantiſſimorum Epiſcoporum agnoſcentes, eadem quoque & nos decernimus ac ſtatuimus de Privilegiis „ ſanctiſſimæ Eccleſiæ Conſtantinopolis novæ Romæ. Etenim „ antiquæ Romæ throno, quòd urbs illa imperaret, jure Patres „ privilegia tribuerunt. Et eadem conſideratione moti 150. „ Dei amantiſſimi Epiſcopi, ſanctiſſimo novæ Romæ Throno „ æqualia Privilegia tribuerunt, rectè judicantes, urbem quæ „ & Imperio & Senatu honorata ſit, & æqualibus cum antiquiſſima Regina Roma Privilegiis fruatur, etiam in rebus „ Eccleſiaſticis, non ſecùs ac illam, extolli ac magnifieri, ſecundam poſt illam exiſtentem: ut & Ponticæ & Aſianæ & „ Traciæ Diœceſis Metropolitani ſoli, prætereà Epiſcopi prædictarum Diœceſium, quæ ſunt inter Barbaros à prædicto „ Throno ſanctiſſimæ Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ ordinentur: unoquoque ſcilicet prædictarum Diœceſium Metropolitano cum Provinciæ Epiſcopis, Provinciæ Epiſcopos „ ordinante, quemadmodum divinis Canonibus eſt traditum. „ Ordinari autem, ſicut dictum eſt, prædictarum Eccleſiarum „ Metropolitanos à Conſtantinopolitano Archiepiſcopo, con-

„ venien-

Digitized by Google

„ venientibus de more factis electionibus, & ad ipſum relatis."

Hic eſt ille Canon, cui nunquam ſuum voluit præbere aſſenſum S. Leo; & cui in ipſa Synodo omnibus viribus omnique ſtudio ſe oppoſuêre S. Leonis Legati.

Brevis deſcriptio contentionis inter Patres Chalcedonenſes, & Vicarios Sedis Apoſtolicæ.

Et quidem cùm hic confectus eſſet Actione XV. poſtridie rursùs congretatâ Synodo, Paſchaſinus Sedis Apoſtolicæ Legatus apud Judices graviter conqueſtus eſt poſt Judicum ſuumque è Synodo diſceſſum, quædam eſſe geſta contra Canones, quæ coram relegi petiit. Annuerunt Judices: ſed priuſquàm relegerentur, dixit Aëtius Archidiaconus Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ, conſuetudinis eſſe, ut abſolutis quæ omnium ſunt præcipua, quædam, quæ levioris ſunt momenti conſtituantur." Habuiſſe Eccleſiam Conſtantinopolitanam aliqua, „ quæ per Synodum decernerentur. Rogaſſe ſe Dominos Epi„ ſcopos de Roma, ut communicarent iis geſtis: ipſos autem „ refutaſſe, dicentes talia ſe non ſuſcepiſſe mandata. Retuliſſe „ quoque ad Judices, ipſoſque juſſiſſe, ut præſens ſanctum „ Concilium hoc ipſum inſpiceret. Poſt hæc Epiſcopos, tam„ quam de communi cauſa ſurgentes poſtulaſſe hæc fieri: *Et* „ *adſunt hic*, ait Aëtius, *neque in occulto geſtum eſt, neque fur*„ *tim ſunt geſta, ſed conſequenter atque Canonicè facta.*"

Dicuntur Epiſcopi circumventi & minis territi.

His dictis relectus eſt Canon: Quo relecto, Lucentius S. A. Legatus clamare cæpit, "circumventos Epiſcopos, coa" ctoſque ſubſcribere: Nicænæ Synodi, & 318. Patrum " Decretis poſtpoſitis, 150. Patrum, (ſcilicet Conſtantinopo" litani Concilii I.) qui in Synodicis Canonibus non habentur, " mentionem tantum feciſſe noſcuntur, quæ dicunt antè octo" ginta prope annos conſtituta fuiſſe. Si his temporibus hoc be" neficio uſi ſunt, quid opus denuò confirmare? Si numquam " in uſu ſunt, cur Synodi rogare ſententiam ſuper eo, quod con" tra Canones, & quod numquam uſurpatum?

Recitatur mandatum S. Leonis.

Poſt hæc petente Aëtio Bonifacius S. A. legatus recitavit hoc Leonis Papæ mandatum: "Sanctorum quoque Patrum con" ſtitutionem prolatam nulla patiamini temeritate violari vel im" minui, ſervantes omnimodis perſonæ noſtræ in vobis (quos " vice noſtrâ tranſmiſimus) dignitatem: Ac ſi qui fortè civita" tum ſuarum ſplendore confiſi aliquid ſibi tentaverint uſurpa" re, hoc quâ dignum eſt, conſtantiâ retundatis".

His lectis, jubentibus Judicibus utraque pars legit ex ſuo Co-

Digitized by Google

Iudicibus mandantibus leguntur Canones.

dice Canones; nimirum Romani Canonem VI. Nicænum; & Aëtius Archidiaconus Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ ſimiliter eundem, ſed aliis verbis, ut ſupra *p. 2. cap.* 1. notavimus, ac inſuper Canonem III. Conſtantinopolitanum.

Epiſcopi reſpondent, ſe liberâ voluntate Canonem probaſſe. Iudices probant Canonem.

Quibus peractis Judices petunt ab omnibus Epiſcopis, ſed ſpeciatim ab Epiſcopis Ponti & Aſiæ, qui de novo Patriarchatui Conſtantinopolitano ſubdebantur, & Alexandrino ſubſtrahebantur, utrum ſpontè, an aliqua neceſſitate coacti ſubſcripſerint: Cum autem univerſi, nemine excepto reſpondiſſent, ſe liberè & propria voluntate ſubſcripſiſſe; deinde etiam auditis ſententiis Epiſcoporum qui non ſubſcripſerant, dixerunt Judices: ex his quæ geſta ſunt & ab unoquoque depoſita perpendimus, *omnem quidem primatum & honorem præcipuum ſecundum Canones antiquæ Romæ Deo amantiſſimo Archiepiſcopo* conſervari: Oportere autem Sanctiſſimum Archiepiſcopum Regiæ Conſtantinopolis novæ Romæ eiſdem privilegiis honoris & ipſum dignum eſſe &c. uti in hoc Canone exprimitur. *Hæc à nobis inſpecta ſunt*, inquiebant Judices. *Quæ autem ſibi videantur, ſanctum & univerſale Concilium docere dignetur. Reverendiſſimi Epiſcopi clamaverunt: Hæc juſta ſententia: hæc omnes dicimus: Hæc omnibus placent: Hoc juſtum decretum eſt. Quæ conſtituta ſunt, valeant: Hæc juſta ſententia. Omnia ordinatè Decreta ſunt.*

Synodus etiam probat.

Oppoſitio Vicarii Sedis Apoſtolicæ.

His repoſuit lucentius S. A. Vicarius, Sedem Apoſtolicam hujuſmodi actis humiliari non debuiſſe: Quæcumque autem in præjudicium Canonum vel regularum heſterna die ſeſe abſentibus facta eſſent, irrita eſſe debere: ſin minùs, contradictio ejus actis inferatur "ut noverimus, ait, quid Apoſtolico Viro univerſalis Eccleſiæ Papæ referre debeamus: ut ipſe aut de ſuæ Sedis injuria, aut de Canonum everſione poſſit ferre ſententiam".

Tum Joannes Epiſcopus Sebaſtiæ dixit: "Omnes in ſententia veſtræ magnificentiæ (id eſt *Judicum*) permanemus. Viri Illuſtriſſimi Judices dixerunt, *quod interlocuti ſumus, tota Synodus approbavit.*

S. Leo noluit conſentire.

S. Leo receptis Synodi Actis mirum in modum de triumphis contra hæreticos exultavit; ſed ut hunc Canonem probaret, neque Imperatoris, neque Imperatricis aut Juliani Coenſis ſui legati, neque Patrum Chalcedonenſium ſolicitis precibus umquam induci potuit: imo reſiſtere modis omnibus inſtituit, & rationibus Decretum hoc infringere.

Aſſere-

Digitized by Google

Quæ Canoni oppoſuerit.

Aſſerebat, coactam Synodum ad fidem vindicandam perfidiamque Eutychianam perimendam, non ad ſerviendum Anatolii Epiſcopi Conſtantinopolitani cupiditati. Deinde arguit Epiſcopos, vel promiſſis illectos, vel nimis territos. Conſilia Anatolii ad perturbationem & Eccleſiæ ſcandalum tendere. Canones Nicænos violatos eſſe ſæpius inculcat. *Epiſt.* 80. *ad Anatolium*, editionis Quenellianæ.

Orientales in gratiam Leonis Canone uſi non fuêre.

Quid tandem hac ſua oppoſitione apud Orientales evicerit S. Leo non ita conſtat. Scribit Liberatus Diaconus in Breviario *cap.* 13. de hoc Canone loquens: *Et licet Sedes Apoſtolica nunc uſque contradicat, quod à Synodo firmatum eſt, Imperatoris patrocinio permanet quodammodo.* His non obſcurè innuitur, ea quæ hoc Canone ſancita ſunt in gratiam Epiſcopi Conſtantinopolitani, *Imperatoris patrocinio* executionem obtinuiſſe, ſed *quodammodo:* id eſt, non per omnia ut Synodo placuerat.

Alio titulo Epiſcopus Conſtantinopolitanus ſibi privilegia aſſeruit.

Et ſanè ſatis veriſimile eſt, quod obſervat Petrus A Marca *Lib.* 3. *de concord. Sacerd. & Imp. cap.* 3. in gratiam Leonis, etiam Orientales Canone hoc uſque ad Synodum Trullanam uſos non eſſe; Epiſcopum tamen Conſtantinopolitanum uſum fuiſſe privilegiis & juribus hoc Canone expreſſis; idque partim auctoritate Canonis III. Conſtantinopolitani, quem Patres Calchedonenſes ſe renovaſſe aſſerunt; partim auctoritate antiquæ conſuetudinis, qua etiam ante editum hunc Canonem jus ordinandi Metropolitanos Diœceſeos Ponti, Aſianæ & Thraciæ ſibi aſſuerat, & vindicaverat; maximè accedente Imperatorum patrocinio. Quibus verò gradibus ſenſim ad eam auctoritatem Epiſcopus Conſtantinopolitanus perveniſſet, compendioſè & eruditè deſcribit Quenellius diſſertat. I. *de vita & rebus geſtis S. Leonis.*

Senſus Canonis.

Quænam verò Canon in gratiam Epiſcopi Conſtantinopolitani decernat, nequaquam eſt obſcurum; ac imprimis renovat confirmatque honoris prærogativas ipſi per Canonem III. Conſtantinopolitanum delatas. Deinde ipſi aſſerit jus Patriarchicum in tres Diœceſes, Pontum, Aſianam & Thraciam; vi cujus earum Diœceſium Metropolitanorum ordinatio ad ipſum ſpectet; quod licet jam antè favore Imperatorum, & conniventiâ Epiſcoporum eſſet aſſecutus, hactenus tamen nullo poſitivo ac Conciliari decreto firmatum fuerat.

Sed dicet aliquis, videtur Canon innuere, prærogativam Eccle-

Digitized by Google

Canon non adſcribit Primatum Epiſcopi Romani, Eccleſiæ aut Principum largitioni.

Eccleſiæ Romanæ profluxiſſe ex eo, quod Roma olim *imperaret*, ſive eſſet Sedes imperialis; eoque titulo aliis Eccleſiis à Patribus prælatam fuiſſe; atque ita Patres Calchedonenſes, qui hunc Canonem probarunt, videntur cenſuiſſe, Primatum Romani Pontificis Urbis dignitati & amplitudini potiùs, quàm CHRISTI inſtitutioni adſcribendum. Abſit, ut id Patribus illis affricemus: Neque enim de primatu Epiſcopi Romani loquitur Canon; ſed de quibuſdam privilegiis ab ipſo Primatu diſtinctis, neque illi neceſſariò connexis; ſed quæ partim ab Eccleſiæ, partim à Principum largitione, & Urbis amplitudine Epiſcopo Romano delata ſunt. Hâc enim viâ ſucceſſu temporis multa Eccleſiæ Romanæ obtigiſſe privilegia nemo, niſi omnis hiſtoriæ, imo ſenſus communis expers inficiabitur: Atque de his dumtaxat Canonem loqui verba ipſa ſat inſinuant: *Etenim Antiquæ Romæ throno, quod Urbs illa imperaret, jure Patres* PRIVILEGIA *tribuerunt.* Hæcque ſunt illa privilegia, non autem ipſe *Primatus* jure divino Romano Epiſcopo competens, quæ Epiſcopo Conſtantinopoleos, tamquam *Novæ Romæ*, communicanda eſſe Patres Calchedonenſes cenſuerunt: ut proinde ſine fundamento Sectarii contra Primatum Epiſcopi Romani hunc Canonem urgeant.

Omittuntur 2. Canones; & quare?

Præter hos 28. Canones, extant præterea duo ſub nomine hujus Synodi apud Balſamonem, Zonaram alioſque recentiores Græcos; ſed cum nullus antiquorum illorum meminerit; ipſeque Photius in præfatione ad Nomocanonem fateatur, dumtaxat 28. Canones ab hac Synodo editos fuiſſe, illos haud referendos cenſuimus; præſertim, cum 29. tantum ſit repetitio eorum quæ actione IV. à Paſchaſino & Anatolio dicta fuerant; nimirum, juſtum non eſſe, ut Epiſcopus ob crimen depoſitus Presbyteri locum obtineat. Canon autem 30. ſimiliter eſt repetitio eorum, quæ in cauſa Epiſcoporum Ægipti (qui Epiſtolæ S Leonis dogmaticæ ſubſcribere nolebant priuſquam in locum Dioſcori Patriarchæ Alexandrini cui ſuberant, alter fuiſſet ordinatus) actione IV. decreta erant.

§. VII.

Digitized by Google

§. VII.

De Synodo Quini-Sexta, ſive Trullana ejuſque Canonibus.

ANnis aliquot poſt abſolutam Synodum VI. adverſus Monothelitas, Juſtiniano juniore imperante rurſus convocata eſt Synodus Conſtantinopolim ad reſtaurationem diſciplinæ, morumque reformationem: eo quod Synodus VI. nullos Canones edidiſſet. "Quoniam", inquiunt Patres in allocutione ad Imperatorem, "Sanctæ & univerſales duæ Sy„nodi (nimirum quinta & ſexta) Sacros Canones nequaquam „conſcripſerunt, ſicut reliquæ quatuor univerſales Synodi, per „quos populi quidem à deteriore & abjectiore vivendi ratione „recedant, ad meliorem autem & altiorem vitam ſe tradu„cant.... Sanctam hanc & divinitus electam univerſalem „Synodum congregari decreviſti, ut multorum ſimul junctâ „voluntate unanimique conſenſione, id quod ſtudio conten„ditur; à Te rectè & ordine efficiatur.... Propterea ergo „Tuæ pietatis juſſu in hac Dei obſervatrice & imperante Ur„be congreſſi, Sacros Canones conſcripſimus." Compendium refert Gratianus *diſt* 16. *can* 7. *Occaſio Synodi Trullanæ.*

Celebrata eſt hæc Synodus in *trullo* magni Palatii Imperatoris, id eſt, ſub Regia cuppula vel lucerna: atque inde dicta Synodus *Trullana*. Vocatur etiam nonnumquam *quini-Sexta*, quod velut ad ſupplementum Synodorum quintæ & ſextæ, quæ Canones non ediderant, celebrata ſit. *Unde dicta* Trullana *&* Quini-ſexta.

Huic Synodo adfuiſſe nomine totius Synodi Romanæ Eccleſiæ Baſilium Gortynæ Epiſcopum & Ravennatem Epiſcopum aſſerit Balſamon. Et quidem ſi Synodi ſubſcriptionibus fides ſit, in iis legitur: *Baſilius Epiſcopus Gortyniorum metropolis* CHRISTO *amabilis Cretæ inſulæ, & locum tenens totius Synodi Sanctæ Eccleſiæ Romanæ definiens ſubſcripſi.* *Vicarii Sedis Apoſtolicæ adfuerunt.*

An & quando Ravennatis Epiſcopus Synodo adfuerit non æquè ex ſubſcriptionibus habetur, in quibus ſolum legitur, *locus Ravennatis.* Cæterum Sedis Apoſtolicæ Legatos ſive locum tenentes adfuiſſe, teſtatur etiam Anaſtaſius in vita Sergii I. ſcribens: *Hujus Pontificis temporibus, Juſtinianus Imperator Concilium in Regia Urbe fieri juſſit, quo &* LEGATI SE-

Digitized by Google

DIS APOSTOLICÆ *convenerant*, *&* *decepti ſubſcripſerant.*

An Canones à Synodo editi ab Eccleſia Romana ſint probati?

Canones 102. editi fuere; quorum plurimos jure meritòque laudari :optimamque diſciplinam continere nemo inficiabitur; eſſe tamen nonnullos, qui Romanæ Eccleſiæ diſciplinæ non tantum repugnent, ſed juſto acrius carpant, negari ſimiliter non poteſt; unde plures Romani Pontifices Canones hos agnoſcere noluerunt; At *Synodus VII. Canone I.* ſub nomine Synodi VI. hos Canones laudavit. Et Anaſtaſius in præfatione hujus VII. Synodi ait: "Ergo regulas, quas Græci à ſexta „ Synodo perhibent editas, ita in hac Synodo principalis Se„des admittit, ut nullatenus ex illis recipiantur, quæ priori„bus Canonibus, vel Decretis Sanctorum hujus Sedis (Ro„manæ) Pontificum, aut certe bonis moribus inveniuntur „ adverſæ." Et quidem Xixtus V. iis Canonibus, etiam ſub nomine ſextæ Synodi uſus eſt in conſtitutione adverſus procurantes abortum, uti ad *Canonem* 91. notabimus; plures quoque ſuo Decreto inſeruit Gratianus, ut in ſcholiis indicabitur.

Fides Patrum tenenda.

Canon I. Fidem à ſex primis Conciliis œcumenicis expoſitam, & ab Apoſtolis traditam, inviolabiliter ſervandam eſſe docet; "atque ut ſemel dicam, ait, omnium qui in Dei Ec„cleſia decora ornamentaque fuerunt, & luminaria in mundo „ vitæ rationem obtinentia, firmam fidem valere, & uſque „ ad ſæculi conſummationem inconcuſſam & illabefactatam „ permanere ſancimus, eorumque Scripta ac decreta divi„nitus tradita: rejicientes omnes, & anathematizantes quos „ rejecerunt & anathematizârunt, ut veritatis inimicos, & „ qui adverſus Deum inaniter fremuerunt, & injuſtitiam in „ altum meditati ſunt. Si quis autem ex omnibus prædicta pieta„tis decreta non tenet, & amplectitur, ſicque opinatur & prædi„cat, ſed iis contra adverſari conatur, ſit anathema, & ſe„cundum expoſitum prædictorum, & beatorum Patrum de„cretum à Chriſtiano quoque catalogo ut alienus extrudatur „ & excidat. Nos enim his prius definitis, neque aliud adjicere, „ neque quidquam adimere ſtuduimus, vel ullo modo po„tuimus."

Patrum Canones probati.

Can. II. "Hoc quoque huic Sanctæ Synodo pulcherrimè „ & honeſtiſſimè placuit, ut ab hoc nunc tempore deinceps, „ ad Animarum medelam & perturbationum curationem firmi „ ſta-

Digitized by Google

„ ſtabileſque maneant, qui à Sanctis Patribus, qui nos præ-
„ ceſſerunt ſuſcepti ac confirmati ſunt, atque adeo nobis etiam
„ traditi ſunt, Sanctorum & glorioſorum Apoſtolorum nomi-
„ ne 85. Canones. Quoniam autem in his nobis Canonibus præ-
„ ceptum eſt, ut eorumdem SS. Apoſtolorum per Clementem
„ conſtitutiones ſuſciperemus; quibus olim ab iis, qui à fide
„ aliena ſentiunt ad labem Eccleſiæ aſpergendam adulterina
„ quædam, & à pietate aliena introducta ſunt, quæ divinorum
„ nobis decretorum elegantem, ac decoram ſpeciem obſcura-
„ runt, has conſtitutiones ad gregis ædificationem & ſecurita-
„ tem conducibiliter rejecimus, hæreticæ falſitatis fœtus ne-
„ quaquam admittentes & germanæ ac integræ Apoſtolorum
„ doctrinæ inſerentes. Obſignamus etiam reliquos omnes Ca-
„ nones, qui à Sanctis & beatis noſtris Patribus expoſiti ſunt,
„ id eſt à 318. Sanctis & Deiferis Patribus qui Nicææ conve-
„ nerunt," &c. Hic enumerantur Conciliorum Canones & Patrum opuſcula ſupra cap. 3. §. 1. relata. Et poſt hoc ſubjungit Canon: "Et nulli licere prius declaratos Canones adul-
„ terare, vel non admittere, vel alios præter hic propoſitos re-
„ cipere Canones, à quibuſdam falſa adjecta inſcriptione com-
„ poſitos, qui veritatem cauponari conati ſunt. Si quis autem
„ quod prædictorum Canonum aliquem innovare vel ſubver-
„ tere conetur, convictus fuerit; reus erit ſecundum eum Ca-
„ nonem, ut ipſe pronuntiat Canon, pœnam luens & per ip-
„ ſum in eo, in quo oſtendit, medelam ſuſcipiens."

Reprehenditur Gratianus. Partem Canonis refert Gratianus *diſt.* 16. *can.* 7. & quidem eam, qua Synodus S. Cypriani de iterando hæreticorum baptiſmate probatur; quod advertens Antonius Auguſtinus ait: "Non eſt ferendus Gratianus cùm ex hac Synodo (Trul-
" lanâ) partem refert in qua Cypriani Synodum probare vide-
" tur de baptiſmo hæreticorum; cum contra Cypriani Syno-
" dum omnes Veteres Patres ſteterint." De emend. Grat *lib.* 1. *dial.* 8. Vide quoque notas Romanas ad citatum *Canonem* 71. & noſtras ad *Can* 46. Apoſtolorum.

Conſtitutionum Apoſtolicarum libri ab hæreticis corrupti. Si de iiſdem, quæ hodie exſtant, conſtitutionibus Apoſtolicis ſub nomine Clementis Romani octo libris comprehenſis Synodus in hoc Canone loquatur, meritò eas à ſe rejectas eſſe aiunt; eo quod ab hæreticis *quædam adulterina & à pietate aliena introducta* ſint: Licet enim nonnulli Viri eruditi, eas eſſe anti-

 quiſſi-

Digitized by Google

quiſſimas credant; imò & olim Eccleſiæ Græcæ pro legibus fuiſſe, fatentur tamen ſat evidens eſſe, in illis quædam, adulterata, corrupta & perperam adjecta; videri poteſt præfatio P. Labbei ad has conſtitutiones Tom. 1. Concil. p. 191. & Elias Du Pin. tom. 1. Biblioth. Eccleſ.

Canon 3. omiſſus & quare.

Canon III. admodum prolixus, multa continet ſive refert, quæ tempus præteritum tantum reſpiciunt; quæ verò apud poſteros quoque eſſe voluerunt, Apoſtolico 17. & 18 Canone continentur; uti notant Balſamon & Zonaras; qui ob id ejus interpretationem omiſerunt; unde & brevitati ſtudens eum haud referendum credidi.

Can. IV. "Si Epiſcopus vel Presbyter, vel Diaconus vel " Subdiaconus, vel Lector, vel Cantor, vel oſtiarius cum mu- " liere Deo dicata coierit deponatur, ut qui Chriſti Sponſæ vi- " tium attulerit, ſin autem laicus ſegregetur.

Interdicta Clericorum & mulierum cohabitatio.

Can. V. "Nullus eorum qui in Sacerdotali Catalogo degunt, " extra eas, quæ in Canone recenſentur, à ſuſpicione alienas " perſonas, mulierem poſſideat vel ancillam, ſe nulli repræhen- " ſioni affinem ex hoc ſervans. Si quis autem quæ à nobis defi- " nita ſunt tranſilierit deponatur. Hoc ipſum autem etiam eunu- " chi ſervent; ut à vituperatione alieni ſint, providentes: qui au- " tem tranſgrediuntur, ſi ſint quidem Clerici deponantur, ſi " verò Laici ſegregentur".

Eſt innovatio Canonis III. Nicæni: Quæ autem belgica Decreta circa hanc diſciplinam ſtatuerint vide Jus Eccleſiaſticum *p.* 1. *tit.* 2. *cap.* 3.

Ordinibus Sacris initiati uxores ducere non poſſunt

Can. VI. "Quoniam in Apoſtolicis Canonibus dictum eſt, " eorum, qui non ductâ uxore in Clerum promoventur, ſolos " Lectores & Cantores uxorem poſſe ducere, & nos hoc ſer- " vantes decernimus, ut deinceps nulli penitus Hypodiacono, " vel Diacono, vel Presbytero poſt ſui ordinationem contrahere " liceat. Si autem hoc fuerit auſus facere deponatur. Si quis " autem eorum, qui in Clerum accedunt, velit lege Matrimo- " nii mulieri conjungi, antequam Hypodiaconus, vel Diaconus " vel Presbyter ordinetur, hoc faciat".

Canon Apoſtolicus, cujus hìc fit mentio, eſt 25. ſupra relatus; eumque confirmavit Juſtinianus *in l.* 45. *Cod. de Epiſc. & Cler.*

Occaſione hujus Canonis quis forſan credet, in Eccleſia Græca

Digitized by Google

Græca matrimonium fuiſſe interdictum Oſtiariis, Acolytis & Exorciſtis; quandoquidem hic Canon, uti & Apoſtolicus, ſolis *Lectoribus* & *Cantoribus* uxores ducere permittat; ſed nihil minus: Quod enim de ſolis Lectoribus & Cantoribus loquantur Canones, ea eſt ratio, quod hi ſoli juxta Græcorum diſciplinam in Clerum per ordinationem reciperentur; Oſtiarii verò & Acolyti ac Exorciſtæ inter Eccleſiæ Miniſtros, ſed citra ullam ordinationem, aſſumebantur; atque de Laicorum ordine manebant: uti latè & ſolidè oſtendit Morinus de SS. Ordinat. *p.* 3. *exercitat* 14. *cap.* 1. & notavimus ad Canonem 26. *Laodicænum*. Cum ergo de ſolis Clericis quæreretur, neceſſe non erat eorum meminiſſe, qui de Clero non erant.

Cur de ſolis Lectoribus & Cantoribus Canon loquatur.

Poſtremam partem ſub nomine ſextæ Synodi refert Gratianus his verbis: "Si quis eorum qui ad Clerum accedunt, voluerit nuptiali jure mulieri copulari, hoc antè ordinem Subdiaconatûs faciat". Eiſdem planè verbis etiam nomine Synodi ſextæ eum citat Innocentius III. *in Cap.*9. ※. *de ætat. & qualit. Ordinand.* ut vel indè appareat, Innocentium Canones non in fontibus, ſed in Gratiano Legiſſe.

Can. VII. " Quoniam in nonnullis Eccleſiis Diaconos officia Eccleſiaſtica habere didicimus, & ex hoc nonnullos eorum arrogantiâ & licentiâ fretos ante Presbyteros ſedere; ſtatuimus ut Diaconus, etiamſi dignitate, id eſt, in quovis ſit officio Eccleſiaſtico, ante Presbyterum ne ſedeat, præterquam ſi proprii Patriarchæ vel Metropolitani vicem gerens adſit in alia civitate ſuper aliquo capite: Tunc enim ut locum illius implens honorabitur. Si quis autem tyrannicâ adductus audaciâ tale quid efficere auſus fuerit, is ex proprio gradu dejectus ſit omnium ultimus ejus ordinis, in cujus eſt catalogo in ſua Eccleſia, Domino noſtro admonente, ne primis ſedibus delectemur, ſecundùm eam, quæ in Sancto Evangeliſta Luca, ut ex Domino noſtro & Deo profecta, poſita eſt, doctrinam. Iis enim, qui vocati erant, dicebat parabolam: Quando ab aliquo ad nuptias invitatus fueris, ne in primo loco accubueris, ne fortè quiſpiam te honoratior ab eo invitatus fuerit, iſque qui te & ipſum invitavit, veniat & dicat: Da ei locum, & tunc incipies cum pudore ultimum locum tenere. Sed quando invitatus fueris, in ultimo loco accumbe, ut quando venerit, qui te invitavit, dicat tibi: Amice aſcende

Arrogantia Clericorum retunditur.

Digitized by Google

" altiùs. Tum erit tibi gloria coram iis, qui tecum accumbunt.
" Nam quiſquis ſe extollit, humiliabitur, & qui ſe humiliat, " exaltabitur. Hoc ipſum autem etiam ſervabitur in reliquis ſa- " cris ordinibus; quandoquidem ſæcularibus dignitatibus ſpi- " ritales præſtantiores eſſe ſcimus.

Unde hæc Diaconorum arrogantia.

Hìc notandum, Officia Eccleſiaſtica in Eccleſia Græca fuiſſe diſtincta à ſacris Ordinibus uti monet Balſamon. Neque enim Officiales qua tales ſacra celebrarunt, ſed tantum Eccleſiaſticarum quarumdam rerum curam vel cuſtodiam ſibi commiſſam habebant: quorum præcipui fuerunt hi ſex, Magnus OEconomus, magno Sacello Præpoſitus, magnus vaſorum Cuſtos, Carthophilax, parvo Sacello præpoſitus, & primus Defenſor. Summis iſtis in Eccleſia Officiis cum Diaconi aliique inferiores Clerici nonnumquam fungerentur, Officii dignitate freti antè Presbyteros & Superioris Ordinis Clericos ſedere præſumpſerunt; quod hoc Canone prohibetur hac unica ratione: *Quandoquidem ſæcularibus ſeu mundanis dignitatibus ſpiritales digniores eſſe ſciamus.*

Laici qui ob gradum Academicum Presbyteris ſe præferunt hoc Canone feriuntur.

Utinam hæc ſeriò attenderent, qui ob aliquem Academicum eminentiorem gradum, etiam in communi converſatione, & extra conſeſſus Academicos, inter Presbyteros & Sacratos Viros eminentiorem locum, non ſine Sacerdotii vilipendio, occupant.

Cæterum de hac Diaconorum inſolentia repete Notata ad *Canonem XVIII. Nicænum.*

Synodus Provincialis ſingulis annis bis cogenda, niſi temporum calamitas non patiatur.

Can. VIII. " In omnibus ea, quæ à noſtris ſanctis Patri- " bus decreta ſunt nos quoque rata ac firma eſſe volentes, Ca- " nonem quoque renovamus, qui jubet uniuſcujuſque Pro- " vinciæ Epiſcoporum quotannis fieri Synodos, ubi Metropo- " litanus Epiſcopus ſatiùs eſſe duxerit. Quoniam autem prop- " ter Barbarorum incurſiones, & quaſdam alias incidentes cauſ- " ſas non poſſunt, qui Eccleſiis præſident, Synodos bis in anno " facere, viſum eſt ut omninò ſemel in anno propter Eccleſi- " aſticas quæſtiones, ut conſentaneum eſt, emergentes, fiat præ- " dictorum Epiſcoporum Synodus à ſancto Paſchæ Feſto & " uſque ad Octobris menſis complementum ſingulis annis, in " loco, quem, ut prædictum eſt, Metropolitanus Epiſcopus " aptiorem judicaverit. Ii autem, qui non conveniunt, Epiſ- " copi; cum in ſuis civitatibus agant, & ſani ſint, & ab omni " inevitabili & neceſſario negotio liberi, fraternè corripiantur."

Digitized by Google

Quòd hic Canon ob occurentes neceſſitates dipenſativè permittit, ut nimirum ſemel dumtaxat ſingulis annis Synodus Provincialis habeatur, hoc tandem Eccleſia relaxare ad triennium coacta eſt, id eſt, ut ſaltem ſingulis trienniis ſemel congregaretur; quod tamen nec ſic obſervatur; & inde horrenda illa totius diſciplinæ prolapſio.

Can. IX. "Nulli licere Clerico cauponariam habere tabernam. Si autem in cauponam ingredi non eſt permiſſum, " quantò magis aliis in ea miniſtrare, & ea, quæ non licet ipſi " tractare? Si quis autem tale fecerit, vel ceſſet vel deponatur."

Frequentatio popinarum Clericis interdicta.

Quid de vetita Clericis popinarum frequentatione habeant Synodi Belgicæ, vide in Jure Eccleſ. *tit.* 2. *cap.* 4.

Canon. X. " Epiſcopus, Presbyter, vel Diaconus, qui uſuras, vel quæ dicuntur centeſimas accipit, vel ceſſet vel deponatur."

Vſura vetita.

Can. XI. "Nemo eorum, qui in ſacerdotali Ordine enumerantur, vel laicus, Judæorum azyma comedat, vel ullam " cum eis familiaritatem ineat, vel in moribus accerſat, vel ab " eis medicinas accipiat, vel unà cum eis in balneis lavetur. Si " quis autem hoc facere aggreſſus fuerit, ſi ſit quidem Clericus, deponatur; ſi autem laicus, ſegregetur.

Omnis cum Iudæis communia Chriſtianis interdicta.

Omnem quoque cum Judæis familiaritatem, ac communionem poſteriores Summorum Pontificum Conſtitutiones Chriſtianis interdixerunt, utì videre eſt toto Titulo Decretalium *De Judæis & Saracenis:* "Quoniam, ait Pontifex in " *cap.* 8. *ibid.*, Judæorum mores & noſtri in nullo concordant, " & ipſi de facili ob continuam converſationem & aſſiduam familiaritatem ad ſuam ſuperſtitionem & perfidiam ſimplicium " animos inclinarent." Quæ ratio evincit omnem cum Hæreticis familiaritatem fugiendam eſſe.

Conſonat moderna diſciplina.

Can. XII. " Porrò hoc quoque ad noſtram cognitionem " pervenit, quod in Africa, & Libya, & aliis locis quidam ex " iis, qui illic ſunt, religioſiſſimi Præſules cum propriis uxoribus, etiam poſtquam ad eos proceſſit ordinatio, unà habitare non recuſant, ex eo populis offendiculum & ſcandalum " afferentes. Cùm itàque ſtudium noſtrum in eo magnoperè " laboret, ut omnia ad gregis in manus noſtras traditi nobiſque " commiſſi utilitatem fiant, nobis viſum eſt, ut nihil ejuſmodi " deinceps ullo modo fiat. Hoc autem dicimus non ad ea abo-

Epiſcopi à converſatione uxorum quas ante Epiſcopatum habuerunt abſtinere debent.

" lenda

" lenda & evertenda, quæ Apoſtolicè anteà conſtituta ſunt, ſed " populorum ſalutis & ad meliora progreſſionis curam gerentes, & ne ſtatus Eccleſiaſticus ullo probro afficiatur. Dicit " enim D. Apoſtolus: Omnia ad Dei gloriam facite, ſine offendiculo eſtote & Judæis, & Græcis, & Dei Eccleſiæ, quemadmodùm & ego omnibus in omnibus placeo, non quærens " meam utilitatem, ſed multorum, ut ſerventur. Imitatores mei " eſtote, ſicut & ego Chriſti. Si quis autem tale quid agere " deprehenſus fuerit, deponatur.

Idem de omnibus, qui Sacro Ordine inſigniuntur ſervari vult Eccleſia Latina.

Quod hoc Canone circa Epiſcopos ſtatuitur, ut nimirum ab uxorum, quas ante Ordinationem habuerunt, cohabitatione tamquam periculoſa & ſcandaloſa abſtineant, ab Eccleſia Latina etiam quoad Presbyteros, Diaconos & quoſcumque Sacratos homines voto caſtitatis adſtrictos receptum fuit. Et quidem Synodus Agathenſis *Can.* 16." non ordinentur conjuncti, niſi ſequeſtrati manſionis cubiculo". Et Synodi Turonenſis *Can*. 19. cavetur " Ne Presbiteri cum ſuis uxoribus maneant, ſed ſegregatim ſolitarii in cella jaceant, orent, dormiant: *quia*, ait, *nulli Clericorum juxta Canonum ſententiam cum conjuge ſua manere permittitur*.

Corrigitur locus S. Gregorii relatus à Gratiano.

Ubi ergo legitur apud S. Gregorium *Lib.* 1. *Epiſtolâ* 50. & refertur à Gratiano *Diſt.* 81. *Can.* 24. " Volumus ut Sacerdotes prohiberi debeant, ne cum mulieribus converſentur, " exceptâ dumtaxat matre, ſorore vel *uxore*, quæ caſtè regenda " eſt." Dubitat Vir eruditus Petrus Guſſanuillæus, " An non " vox illa, *uxore*, irrepſerit; ſiquidem iſta converſatio res eſt " plena periculi, & ſuſpicioſiſſima.... Ideòque quod ait *Lib.* 7. " *Epiſt.* 39., *uxores* non relinquant, interpretor, curam earum " non deſerant, victum eis adminiſtrent." Hæc ille in Notis ad dictam Epiſt. 50.

Cæterùm quid obtineat de Jure Decretalium circa uxorem illius, qui eâ vivente ad ſacrum Ordinem, vel vitam Monaſticam tranſit, vide Commentatores ad Titulum Decretalium *De converſione conjugatorum*.

Diſciplina Græcorum de matrimonio Preſbyterorum & Diaconorum.

Can. XIII. " Quoniam Romanæ Eccleſiæ pro Canone " traditum eſſe cognovimus, ut promovendi ad Diaconatum " vel Presbyteratum profiteantur ſe non ampliùs ſuis uxoribus " conjungendos, nos antiquum Canonem Apoſtolicæ perfectionis ordiniſque ſervantes, hominum, qui ſunt in ſacris, " legitima

" legitima conjugia deinceps quoque firma & ſtabilia eſſe vo-
" lumus, nequaquam eorum cum uxoribus conjunctionem diſ-
" ſolventes, vel eos mutuâ tempore convenienti conſuetudine
" privantes. Quamobrem ſi quis dignus inventus fuerit, qui
" hypodiaconus vel Diaconus, vel Presbyter ordinetur, is ad
" talem gradum aſſumi nequaquam prohibeatur, ſi cum legi-
" tima uxore cohabitet. Sed neque ordinationis tempore ab
" eo poſtuletur, ut profiteatur ſe à legitima cum uxore conſuetu-
" dine abſtenturum: Ne ex eo à Deo conſtitutas, & ſuâ præ-
" ſentiâ benedictas nuptias injuriâ afficere cogamur, Evange-
" licâ voce exclamante: *Quæ Deus conjunxit homo non ſeparet.*
" Et Apoſtolo docente, *Honorabiles nuptias, & torum imma-*
" *culatum*: Et: *Alligatus es uxori? Ne quære ſolutionem.* Sci-
" mus autem, ſicut & qui Carthagine convenerunt, & vitæ
" miniſtrorum honeſtatis curam gerentes dixerunt, ut Subdia-
" coni, qui ſacra myſteria contrectant, & Diaconi & Presby-
" teri ſecundùm proprios terminos à conſortibus abſtineant:
" Ut & quod per Apoſtolos traditum eſt, & ab ipſa uſque an-
" tiquitate ſervatum, nos quoque ſimiliter ſervemus, tempus
" in omni re ſcientes, & maximè in jejunio & oratione. Opor-
" tet enim eos, qui Divino Altari aſſident, in ſanctorum tra-
" ctandorum tempore eſſe omninò continentes, ut poſſint id,
" quod à Deo ſimpliciter petunt, obtinere. Si quis ergò fuerit
" auſus præter Apoſtolicos Canones incitatus aliquem eorum,
" qui ſunt in ſacris, Presbyterorum, inquimus vel Diacono-
" rum, vel Hypodiaconorum, conjunctione cum legitima
" uxore, & conſuetudine privare, deponatur. Similiter & ſi
" quis Presbyter vel Diaconus ſuam uxorem pietatis prætextu
" ejecerit, ſegregetur: Et ſi perſeveret, deponatur.

Oſtenditur Canonem hunc ab Eccleſia Romana meritò repudiatum.

Rationes quibus diſciplinam ſuam circa uſum matrimonii Diaconorum & Presbyterorum ſtabiliunt, non obſcurè carpunt Eccleſiam Romanam, quaſi per legem continentiæ Presbyteris, Diaconis & Subdiaconis indictam, vinculum matrimonii antè ordinationem legitimè contracti diſſolveret; vel nuptias à Deo conſtitutas, & ſuâ præſentiâ benedictas injuriâ afficeret: cum certum ſit, & notorium, Eccleſiam Romanam numquam matrimonium Presbyterorum aut Diaconorum antè legitimè contractum quoad vinculum diſſolviſſe; ſed uſum dumtaxat Presbyteris, Diaconis & Subdiaconis, tamquam ſacris eorum

Digitized by Google

functionibus minus convenientem ademiſſe; neque umquam nuptias ipſas contempſiſſe aut injuriâ affeciſſe; ſed perfectionem majorem in ſuis deſiderans Miniſtris, eos ſolummodo eligendos cenſuit, qui eam perfectioris vitæ normam ultrò & liberè eligere volunt; quemadmodum in Epiſcopis ipſimet Græci obſervandum Canone præcedenti ſtatuerunt.

Erratum in ſenſu Canonis Carthaginenſis

Ulterius ſicuti nimio ſtudio ſtabiliendæ propugnandæque Eccleſiæ ſuæ diſciplinæ à mente & ſenſu Eccleſiæ Romanæ aberrarunt, ita & eodem præcipiti zelo abrepti, à ſententia Patrum Carthagnenſium receſſerunt; Canonemque eorum in alienum planè ſenſum contorſiſſe videntur.

Cum enim Canon latinè editus diceret, placere Epiſcopos & Presbyteros, & Diaconos ſecundum *priora ſtatuta*, vel ut alii legunt, PROPRIA *ſtatuta*, id eſt, ſecundum *priores* aut *proprias* conſtitutiones jam editas, ipſi verterunt, *ſecundum proprios terminos*; quaſi eo Canone ſolum interdiceretur Presbyteris & Diaconis uſus matrimonii *ſecundum proprios terminos*, ſive cum eorum *vices* ſacrificandi vel miniſtrandi altari recurrunt. Quod alienum eſſe à mente Patrum non tantùm ipſe obvius verborum intellectus oſtendit, ſed & illud, quod conſtet ex S. Auguſtino *lib. 2. de adulter. conjug. cap.* 20. in Africa Sacratis hominibus uſum matrimonii nullo tempore indultum fuiſſe. Deindè ſi Canon pateretur ſenſum ipſis à Græcis affictum, non tantum Presbyteris & Diaconis, verùm & Epiſcopis licita fuiſſet conjunctio matrimonialis extra tempus miniſterii; cum & de his Carthaginenſis Canon eodem, quo de Presbyteris & Diaconis modo loquitur: & tamen nec ipſi Græci id Epiſcopis licitum fuiſſe prætendunt.

Tametſi ergo Eccleſia Latina diſciplinam Græcorum, Presbyteris & Diaconis uſum matrimonii prius contracti indulgentem non improbet, quaſi legi Evangelicæ repugnantem, numquam tamen Canonem hunc, zelo nimium præcipiti contrariam diſciplinam reprobantem, & Eccleſiæ Romanæ errores temerariè nimis affingentem probavit.

Culpatur Gratianus Canonem referens.

Undè nec immeritò dixit Antonius Auguſtinus *lib. 1. dial. de emend. Grat. cap.* 8. *nullo pacto recipi poteſt: Eſt enim contra cælibatum Latinorum Sacerdotum conſcriptus, & apertè contra Romanam Eccleſiam.* Refertur tamen à Gratiano *diſt.* 31. *Can.* 13, quod notare poterunt, qui credunt omnia in Decreto Gratiani contenta ab Eccleſia Romana eſſe probata. Quod

Digitized by Google

Quod verò in præſenti Canone edicitur, Presbyteros & Diaconos recurrentibus vicibus ſuis ſacrificandi aut miniſtrandi debere ab uſu matrimonii abſtinere; quia "oportet eos, qui „ divino altari aſſident in ſanctorum tractandorum tempore „ eſſe omninò continentes, ut poſſint id, quod à Deo ſimplici- „ ter petunt, obtinere" numquam non probare potuit Ecclesia Romana; utpotè quæ planè continentes Miniſtros Altaris deſiderat. Quare & Clemens VIII. ſtatuit conformiter ad hunc Canonem, ut Presbyter Græcus conjugatus Miſſæ ſacrificium oblaturus per hebdomadam vel triduum ab uxore abſtineat, Conſtit. 33. in Bull. Rom. *In aliquibus Canon probatus.*

Hæc expendat, qui Presbyterum, non tantum licito actui matrimoniali operam dantem, ſed & in actum fornicationis, & ſacrilegii prolapſum, nullo penè aut exiguo intercurrente tempore Sacris altaribus adſtare permittit.

Can. XIV. " Sanctorum, Divinorumque Patrum noſtro- „ rum Canon in his quoque valeat, ut Presbyter ante triginta „ annos non ordinetur, etiam ſi ſit homo valdè dignus, ſed „ reſervetur. Dominus enim Jeſus Chriſtus trigeſimo anno „ baptizatus eſt, & cœpit docere. Similiter nec Diaconus ante „ 25. annos, nec Diaconiſſa ante 40. annos ordinetur. *Presbyter ante annum trigeſimum non ordinandus*

Can. XV. "Subdiaconus ne minor 20. annis ordinetur. „ Si quis autem in quovis Sacerdotii gradu præter præfinita „ tempora ordinatus fuerit, deponatur. *Subdiaconus minor 20. annis non ordinandus.*

Can. XVI. referunt Patres, in Neocæſarienſi Synodo edito Canone decretum eſſe, "quod ſeptem debent eſſe Diaconi ex „ Canone, etiamſi ſit magna Civitas ex libro actuum perſuade- „ beris". Eſt *Canon* 15. Neoceſarienſis ſupra relatus. Hunc Canonem videntes Græci ſuæ diſciplinæ, quæ plures Diaconos in una Eccleſia admittebat, contrariari, dicunt; "Nos cum di- „ cto Apoſtolico Patrum mentem adaptaſſemus, invenimus „ eos eſſe locutos non de viris, qui miniſtrant Myſteriis, ſed de „ miniſterio, quod in uſu menſarum adhibebatur". Deinde interpoſitis verbis Actuum Apoſtolorum, quibus Diaconorum electio deſcribitur; nec non commentario S Chryſoſtomi in eumdem locum, concludunt: "Propter hæc ergo nos quoque præ- " dicamus, ut prædicti ſeptem Diaconi non de iis accipiantur, qui " myſteriis ſerviunt, ut eſt prius expoſita doctrina: ſed eos eſſe „ quibus fuit concredita & tradita diſpenſatio communi eo- *De quibus Diaconis agatur in Actis Apoſtolorum*

Digitized by Google

,, rum uſui, qui tunc collecti fuerant, qui nobis in hoc quo-
,, que forma fuere humanitatis & ſtudii in eos qui indigent".

An erratum ſit à Patribus Neocæſarienſibus.

Si ergo his Patribus credimus, erratum fuit à Synodo Neocæſarienſi, quod Diaconos quorum electio in actis Apoſtolorum deſcribitur, crediderit fuiſſe Diaconos Sacris altaribus miniſtrantes; cum, ut ipſi ſupponunt, ſeptem primi Diaconi tantum menſarum pauperum curam habuerint; adeoque nec Diaconos hodiernos cum illis Apoſtolicis eſſe conferendos; quæ Sententia Latinis rurſus parum placet, videri poteſt Baronius ad annum 34. Item Morinus *de SS. Ordinat. p. 3. exercitat* 9. *c.* 3.

Clericus ſine proprii Epiſcopi licentia ab Eccleſia recedere nequit.

Can. XVII. "Quoniam diverſarum Eccleſiarum Clerici pro-
" priis, in quibus ordinati ſunt, relictis Eccleſiis ad alios Epiſ-
" copos ſe contulerunt, & ſine proprii Epiſcopi ſententia in alienis
" Eccleſiis conſtituti ſunt, & ex eo ipſos reddi inſolentes, ac ino-
" bedientes evenit: Statuimus ut à menſe Januario præteritæ quar-
" tæ indictionis, nullus omninò Clericus in quocumque ſit gra-
" du, poteſtatem habeat ſine proprii Epiſcopi ſcripta dimiſſoria in
" alienæ Eccleſiæ catalogum referri. Qui hoc enim à præſenti
" nunc tempore non ſervaverit, ſed quod in ſe eſt, eum, qui illi
" manus impoſuit, dedecore affecerit, deponatur & ipſe, &
" qui eum præter rationem ſuſcepit.

Can. XVIII. "Eos, qui Barbaricæ incurſionis prætextu, vel alio
" modo propter aliquam circumſtantiam emigrarunt, Clericos
" poſtquam modus ille ac circumſtantia ceſſarit, vel Barbaricæ in-
" curſiones, propter quas receſſerant, rurſus in ſuas jubemus Ec-
" cleſias reverti, nec eas diu abſque ulla occaſione relinquere. Si
" quis autem non, ut præſens vult Canon, adierit, ſegregetur,
" donec ad ſuam Eccleſiam redeat. Hoc ipſum autem etiam in eo
" fiat Epiſcopo, qui illum detinet.

Hi Canones nec obſcuritatem, nec difficultatem habent, renovantes, & ſtabilientes diſciplinam multis anterioribus Canonibus expoſitam nimirum Clericos non poſſe ab Eccleſia cui ſemel fuere adſcripti, ſine licentia proprii Epiſcopi ad aliam Eccleſiam tranſire.

Epiſcoporum munus eſt ſacras Scripturas populo docere.

Can. XIX. "Quod oporteat eos, qui præſunt Eccle-
,, ſiis, in omnibus quidem diebus, ſed præcipuè Dominicis,
,, omnem Clerum & populum docere pietatis & rectæ religio-
,, nis eloquia, ex Divina Scriptura colligentes intelligentias, &
,, judicia veritatis, & non tranſgredientes jam poſitos terminos,
vel

„vel Divinorum Patrum traditionem. Sed & ſi ad Scripturam „pertinens controverſia aliqua excitata fuerit, ne eam aliter „interpretentur, quam quomodò Eccleſiæ luminaria & Do„ctores ſuis ſcriptis expoſuerunt, & majorem ex iis laudem „aſſequantur, quam ſi quæ à ſe dicuntur, componant, ne dum „quandocumque ad id hæſitant, ab eo quod convenit, exci„dant. Per prædictorum enim Patrum doctrinam populi ad „eorum, quæ ſunt bona & expetenda, & inutilia ac rejicienda, „cognitionem venientes vitam in melius componunt, nec in „ignorantiæ vitium delabuntur: Sed doctrinæ mentem adhi„bentes ſeipſos ad id, ne mali quid eis accidat, excitant, & „imminentium ſuppliciorum metu ſibi ſalutem operantur."

Tria præſens Canon docet. Primum Epiſcopos qui præſunt Eccleſiis, debere Clerum populumque ſibi commiſſum docere; id eſt, verbo prædicationis inſtare præſertim diebus Dominicis. "Per eos enim dies, ait Zonaras, vacationem à „laboribus nacti homines in Eccleſiam conveniunt, & divi„nas Scripturas audiunt".

Quanta Epiſcopis Apoſtolorum ſucceſſoribus ſit prædicandi obligatio liquet ex verbo S. Pauli: *Non miſit me Dominus baptizare, ſed* PRÆDICARE. Et præcipua ejus ad Timotheum per I. C. judicem & adventum ejus adjuratio fuit, *prædica verbum*. Unde Patres olim Epiſcopatum dixere, *officium prædicationis*, uti liquet ex profeſſione Adalberti Epiſcopi Morinenſis, & formula profeſſionis futuri Archiepiſcopi: utraque extat in appendice ad Tomum VIII. Concil: *Num.* 12. & 13 *Prædicationis officium præcipuum eſt Epiſcoporum munus.*

Unde nec Synodus Tridentina dubitavit iteratò *Seſſ.* 5. *cap.* 2. & *ſeſſ.* 24 *cap* 4. *De reformat.* dicere, Evangelicam prædicationem eſſe PRÆCIPUUM *Epiſcoporum munus*; eoſque *teneri* PER SEIPSOS, *ſi legitimè impediti non fuerint, ad prædicandum Sanctum Dei Evangelium.*

Secundo inculcat Canon, ut Prædicatores, ea quæ Populum docent, ex Divina Scriptura colligant; vel ut ait Synodus Tridentina, *prædicent ſanctum I. C. Evangelium.* *Quid populo annuntiandum.*

Utinam id hodie ampliùs attenderetur, & obſervaretur, neq; veriſſimum eſſe videremus, quod ſuo tempore dixit S. Hieronymus. "Ex litteratis quicumque ordinantur, id habent curæ, „non quomodo *Scripturarum medullas* ebibant, ſed quomodo „aures

Digitized by Google

„ aures populi declamationum floſculis mulceant". *Lib. ad Lucif. cap.* 82.

Scriptura interpretanda ex Patrum Traditione. Tertiò monet Canon" ne Prædicator Scripturam aliter interpretetur, quàm quomodo Eccleſiæ luminaria, & Doctores ſuis ſcriptis expoſuerunt". En clariſſimis terminis expreſſum, quod contra noſtri temporis Sectarios propoſuit Synodus Tridentina ſeſſ. IV. "Ut nemo contra unanimem conſenſum Patrum, ipſam Scripturam Sacram interpretari audeat". Vel ut habet profeſſio fidei: "Sacram Scripturam nunquam niſi juxta unanimem conſenſum Patrum accipiam & interpretabor".

Epiſcopus in aliena civitate prædicare non poteſt. Can. XX. "Ne liceat Epiſcopo in alia, quæ ad ſe non pertinet, civitate publicè docere. Si quis autem hoc facere deprehenſus fuerit, ab Epiſcopatu deſiſtat, Presbyteri autem munere fungatur".

Rationem hujus prohibitionis vide in *Canone* 14. Sardicenſi.

Quare Epiſcopus in Presbyteri officio manere poſſit. Quod verò Epiſcopus id attentans Epiſcopali functione privatus, Presbyteri munere fungi permittatur; ideo eſt, ait Zonaras "quod hic Epiſcopus nullum, ex quo ſacerdotio moveri debeat, in ſe facinus admiſit: ſola in ambitione, laudiſque immoderata cupiditate peccavit. Ut igitur peccato animadverſio reſpondeat & temeraria hominis elatio comprimatur, ab epiſcopatu gerendo deſiſtere atque in Presbyterorum ordinem traduci jubet".

Humilis delictorum confeſſio pœnitentia diminutionem meretur. Canon. XXI. "Qui Canonicorum quidem criminum rei facti, & propterea perfectæ ac perpetuæ depoſitioni ſubjecti, in Laicorum locum detruſi ſunt, ſi quidem ad converſionem ſuâ ſponte reſpicientes peccatum deflent, propter quod à gratia exciderunt, & ab eo ſe penitùs alienos efficiunt, Clerici habitu tondeantur. Sin autem non ſuà ſponte hoc elegerint, comam ſicut laici nutriant, utpotè qui mundanam converſationem vitæ cæleſti præpoſuerint".

Hæc diſciplina conſona Patribus Propter ultroneam & humilem delictorum confeſſionem, & voluntariè ſuſceptam pænitentiam, pœnam mitigandam eſſe oſtendit hic Canon; dum Clericum ob crimen Canonicum, v g. fornicationem depoſitum, & ultrò ac voluntariè pænitentem & deteſtantem, non quidem functionibus Clericalibus reſtituit, ſed tamen habitu clericali donat. Quam hæc pœnæ mitigatio ob ultroneam criminis confeſſionem & voluntariè

ſuſcep-

ſuſceptam pænitentiam Patribus, & Canonibus ſit conſona oſtendit Morinus de pænit. *Lib.* 2. *cap.* 6.

Can. XXII. "Eos qui pecuniis ordinantur, ſive Epiſcopos, „ ſive qualeſcumque, Clericos, & non per examinationem ac „ vitæ electionem, deponi jubemus, ſed & eos etiam, qui ordi„ naverunt". *Contra ſimoniacas Ordinationes.*

Can. XXIII. "Ut nullus ſive Epiſcopus, ſive Presbyter, „ ſive Diaconus, immaculatam præbens communionem, ab eo, „ qui communicat, ejus participationis gratiâ obolos vel quam„ vis aliam ſpeciem exigat, Non eſt enim venalis gratia, nec „ pro pecuniis Spiritus ſanctificationem impartimur: Sed ea „ iis, qui digni ſunt, abſque ulla eſt calliditate communicanda. „ Si quis autem eorum, qui ſunt in Cleri catalogo, ab eo cui „ immaculatam impertit communionem, ullam ſpeciem exi„ gere viſus fuerit, deponatur, ut Simoniaci erroris & maleficii „ æmulator. *Sacra communio ob pecuniam non danda.*

Hic Canon perſpicuus eſt; nec hodiernum propriè & diſertè ferit abuſum; cum pro Sacra communione impertienda quidquam à Sacerdotibus accipi hodie in uſu vix ſit: Sed utinam nec à Confeſſariis quidquam acciperetur; neque oblatorum ſpe allecti citiùs, quam par eſt, ſuos pænitentes reconciliarent, & ad Sacram communionem mitterent: ſed de hoc plura in tractatu de ſimonia circa Beneficia *p.* 1. *Cap.* 10.

Can. XXIV. "Ne cui liceat eorum, qui in ſacerdotali Or„ dine enumerantur, vel Monachorum, in equorum curriculis „ ſubſiſtere, vel ſcenicos ludos ſuſtinere. Sed & ſi quis Cleri„ cus ad nuptias vocetur, quando ad receptionem comparata „ ludicra ingreſſa fuerint, ſurgat & diſcedat, Patrum noſtro„ rum ſic jubente doctrinâ. Si quis autem ejus rei convictus „ fuerit, vel ceſſet, vel deponatur". *Spectacula & ſcenici ludi à Clericis vitanda.*

Hic Canon renovat *Canonem* 54. *Laodicænum* ſuprà relatum; pænamque contravenientibus impoſuit.

Nuptias ſolemnibus conviviis, ſaltibus ſcenis fœdare potiùs quam ornare abuſus eſt antiquiſſimus: unde jam pridem in Synodo Agathenſi an. 506. *Can.* 39. injunctum fuit Sacratis hominibus, "ut nuptiarum evitent convivia, nec his cœtibus „ admiſceantur, ubi, ait amatoria cantantur & turpia, aut ob„ ſcæni corporum motus choreis & ſaltationibus efferuntur: „ ne auditus & obtutus ſacris myſteriis deputati turpium ſpe- *Nuptiæ ſaltibus aliiſque ineptiis non fœdandæ.*

„ ctacu-

,, ſtaculorum atque verborum contagione polluantur". Apud Grat. diſt. 34. *can.* 19.

Ut hic abuſus tollatur, ſtatuit Synodus Trid. "Nuptias ,, Epiſcopi, ut ea, quà decet modeſtia & honeſtate fiant, cu- ,, rabunt: ſancta enim res eſt matrimonium, & ſanctè tra- ,, ctandum." *ſeſſ.* 24. *de ref. matrm. cap.* 10.

Can. XXV. Eſt mera renovatio Canonis 17. Calchedonenſis.

De pœna illius, qui ignoranter cum conſanguinea matrimonium contraxit.

Can. XXVI "Presbyterum, qui per ignorantiam illicitis " nuptijs eſt implicatus, eſſe quidem cathedræ participem; ſe- " cundùm ea, quæ ſunt nobis à Sacro Canone decreta: A re- " liquis autem operationibus abſtinere. Ei enim qui eſt talis, " ſatis eſt ſi venia detur. Ut is autem aliis benedicat, qui debet " propria curare vulnera, non eſt conſentaneum. Benedictio " enim eſt ſanctificationis impertitio: Qui autem id non habet " propter delictum ex ignorantia, quomodò alteri impertiet? " Nec ergò publicè, nec privatim benedicat, nec Chriſti Cor- " pus aliis diſtribuat, nec aliquod aliud miniſterium obeat; ſed " præcedentia contentus Domino defleat, ut illi ex ignorantia " peccatum remittatur: Manifeſtum enim eſt, quod nefarium " conjugium diſſolvetur, nec vir cum ea ullo modo conſuetu- " dinem habebit, propter quam ſacrâ operatione privatus eſt.

Canon ad quem hìc fit alluſio eſt IX. Neocæſarienſis & conformiter ad illum decernitur, ut ſi quis ſe ante ordinationem imprudenter illicitis nuptiis, v. g. cum ſua cognatâ ignoratâ conſanguinitate, implicaverit, ac Presbyter factus peccatum ſuum fuerit confeſſus nuptiiſque illicitis renuntiaverit, ſolo honore cathedræ ſit contentus; à reliquis autem operationibus ſeu functionibus debeat abſtinere: *Etenim tali ſatis eſt, ſi venia detur.* Reliqua Canonis perſpicua ſunt; & utinam rurſus expenderent, qui Sacerdotes, non antè ordinationem, nec per ignorantiam, ſed in ipſo Sacerdotio conſtitutos & ſcienter in peccatum fornicationis prolapſos poſt modicum à lapſu intervallum Sacris Altaribus aſtare poſſe credunt. Sane verendum, ne ſimiles Sacerdotes pro benedictione maledictionem frequenter in populum derivent.

Clerici veſtibus Ordini ſuo congruentibus utatur.

Can. XXVII. "Nullus eorum, qui in Cleri catalogum ,, relati ſunt, veſtem ſibi non convenientem induat, neque in ,, civitate degens, neque iter ingrediens, ſed utatur veſtibus, ,, quæ

„ quæ iis, qui in Clerum relati ſunt, attributæ fuere. Si quis „autem tale quid fecerit, unâ ſeptimanâ ſegregetur.

Quid circa diſciplinam hoc Canone contentam præſcripſerit Synodus Tridentina, & Synodi Belgicæ latiùs oſtendo in Jure Eccleſiaſtico *p.* 1. *tit.* 2. *cap.* 2.

In uvarum benedictione quid cavendum, & obſervandum?

Can. XXVIII. "Quoniam in diverſis Eccleſiis intellexi-"mus, uvâ ad altare allatâ, ex quadam quæ invaluit conſuetu-"dine, miniſtros hanc incruento oblationis ſacrificio conjun-"gentes, utraque ſimul populo diſtribuere : Decernimus, ut "nullus Sacerdos hoc ampliùs faciat : ſed ad vivificationem & "peccatorum remiſſionem ſolam oblationem populo impertiat: "tanquam primitias autem uvæ allationem exiſtimantes, Sa-"cerdotes eam ſeorsùm benedicentes, petentibus impertire ad "fructuum datoris gratiarum actionem, per quos corpora "noſtra Divinâ diſpoſitione augentur & aluntur. Si quis autem "Clericus præter hæc decreta fecerit, deponatur."

In quibuſdam Eccleſiis conſuetudo invaluerat, ut *uvæ* ad altare offerrentur; ac uvæ cum ſpeciebus conſecratis populo diſtribuerentur; quod ne poſt hac fiat hoc Canone edicitur; at uvarum primitias à Sacerdote benedici & populo diſtribui "permittitur, ut exinde frugum datori, omniumque, quæ ad "carnis victum, cultumque neceſſaria ſunt largitori, ait Zonaras, „ gratias agant".

Benedictio uvæ olim in Eccleſia recepta.

Similes frugum, ac ſingulatim *uvarum* benedictones extant, tam in recentioribus, quam vetuſtioribus Græcorum & Latinorum ritualibus. Et quidem in Sacramentario S. Gregorii in Feſto S. Xiſti extat benedictio *uvæ* his verbis expreſſa : "Benedic Domine, & hos fructus novos uvæ, quos tu, Do-"mine, rore cœli, & inundantiâ pluviarum, & temporum "ſerenitate atque tranquillitate ad maturitatem perducere dig-"natus es, & dediſti eos ad uſus noſtros, cum gratiarum "actione percipere in nomine Domini Noſtri JESU CHRISTI. "Per quem hæc omnia, &c."

Frugum benedictio ſolebat inter Miſſarum ſolemnia peragi poſt conſecrationem.

Illud *&c.* includit quæ hodie in Miſſa ſequuntur: *ſemper bona creas, ſanctificas, benedicis & præſtas nobis:* Nam ut advertit Cardinalis Bona *Lib.* 2. *rer. Liturg. cap.* 14. immediatè ante hæc verba, ſi novæ fruges aut quælibet alia humanis uſibus inſervientia benedicenda erant, ante altare olim collocari ſolebant, & hîc à Sacerdote benedici; & terminatâ be-

 nedi-

nedictione ſolitâ clauſulâ *per Chriſtum Dominum noſtrum*, ſequentem addebant orationem, *per quem hæc omnia bona creas* &c. Quæ tunc non tam ad Corpus & Sanguinem CHRISTI, quam ad res benedictas referebantur; quas Deus continuo reſervando creat; eaſque petimus ejus benedictione ſanctificari noſtris uſibus profuturas.

Extra Miſſam fieri cepta: & quæ inde incommoda.

Sed ſucceſſu temporis tepeſcente Fidelium fervore, hæc, ne Miſſa prolixior eſſet, ab ea ſejuncta fuerunt; manente interim oratione, quæ dum hodie ſuper ſolas ſpecies conſecratas profertur, vix intelligitur; imo, ut ſenſum habeat convenientem mirum in modum torqueri debet; quod & in multis aliis in Miſſa occurrentibus accidiſſe, & hodie obſcuritatem magnam parere, ſæpius monet Cardinalis Bona.

Conſuetudo ſolvendi jejunium in cœna Domini improbata.

Can. XXIX. "Carthaginenſis Synodi Canon dicit, ut ſancta " altaris non niſi à ſobriis hominibus peragantur, excepto uno "die in anno, in quo cœna Domini peragitur; tunc fortaſsè prop" ter aliquas in iis locis occaſiones Eccleſiæ utiles Sanctis illis " Patribus hâc diſpenſatione uſis. Cùm nihil ergò nos inducat, " ut accuratam obſervationem relinquamus, ſtatuimus Apoſto" licas ac paternas traditiones ſequentes non oportere in Qua" drageſimæ poſtrema ſeptimana quintâ feriâ jejunium ſolvere, " & totam Quadrageſimam injuriâ afficere.

Canon Carthaginenſis, cujus hîc fit mentio, eſt Canon 41. in Codice Africano exhibitus; quo permittitur feria V. in cæna Domini à non jejunis ſumi Euchariſtia: quam indulgentiam ſeu *diſpenſationem* Patres Trullani abrogant, *Apoſtolicas ac paternas traditiones ſequentes:* quibus verbis, ut notat Zonaras, 68. *Canonem Apoſt.* & 50. *Loadicænum* intellexerunt.

Porro de hac Eccleſiæ Africanæ diſpenſatione in dicto Canone 41. expreſsâ, ſolvendi jejunium feriâ quintâ hebdomadæ Majoris, ſive in Cænâ Domini; nec non accipiendi Euchariſtiam eo die à non jejunis tractat S. Auguſtinus Epiſtola 54. ad Januarium, aitque, eam eſſe de hoc genere, *quod per loca regioneſque variatur*, ac de quo conſequenter concludit: *Faciat ergo quiſque quod in ea Eccleſia, ad quam venit, invenerit.*

Poſt hæc oſtendit, quod licet "liquido appareat, quan"do primum Diſcipuli acceperunt Corpus & Sanguinem "Domini, non eos accepiſſe jejunos; nequaquam tamen "tamen propterea calumniandum eſſe univerſæ Eccleſiæ, "quod

"quod à jejunis ſemper accipiatur. Ex hoc enim placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti in os Chriſtiani "prius Dominicum Corpus intraret, quàm ceteri cibi."

Deinde adductis rationibus, quibus hanc univerſalis Eccleſiæ praxim juſtificat, ſubjungit: "Sed nonnullos probabilis "quædam ratio delectavit, ut uno certo die per annum, quo "cœnam Dominus dedit, tamquam ad inſigniorem commemorationem poſt cibos offerri & accipi liceat Corpus & Sanguinem Domini. Honeſtius autem arbitror eâ horâ fieri, ut "qui etiam jejunaverit, poſt refectionem, quæ horâ nonâ fit, ad "oblationem poſſit occurrere." *Diſpenſationis origo.*

"Quapropter neminem cogimus ante Dominicam illam cœnam prandere, ſed nulli etiam contradicere audemus. Hoc "tamen non arbitror inſtitutum, nî quia plures & propè omnes in pleriſque locis eo die lavare conſueverunt."

Hactenus Auguſtinus, addens & cauſam, ob quam plerique in variis locis illa die lavarent; eo quod "baptizandorum "corpora per quadrageſimæ obſervationem ſordidata, cum offenſione ſenſûs ad fontem tractarentur, niſi aliquâ die lavarentur. Iſtum autem diem potius ad hoc electum, qua Cæna Dominica anniverſariè celebratur. Et quia conceſſum eſt "hoc baptiſmum accepturis, multi cum his lavare voluerunt, "jejuniumque relaxare."

Can. XXX. "Ad Eccleſiæ ædificationem omnia facere volentes, etiam Sacerdotes, qui ſunt in barbaricis Eccleſiis, complecti curâ conſtituimus. Quare ſi Apoſtolicum Canonem „de uxore non ejicienda pietatis ac religionis prætextu ſe ſupergredi debere exiſtimant, & ultra ea, quæ ſunt conſtituta, „facere: & ideò communi cum ſuis conſortibus conventione „& conſenſu inito, à mutua conſuetudine abſtinent, ſtatuimus „eos non amplius cum illis ullo modo cohabitare debere, ut ex „eo nobis perfectam ſui promiſſi demonſtrationem præbeant. „Hoc autem illis non propter aliud, quàm propter eorum puſillanimitatem, extraneoſque ac non ſatis firmos mores conceſſimus." *Uxorati ad Sacerdotium promoti à cohabitatione uxorum abſtinere debent.*

Sacerdotes nonnulli in barbaricis Eccleſiis more Latinorum ab uxoribus ante Sacerdotium ductis abſtinendum crediderunt; quod licet eſſet contrarium Græcorum diſciplinæ; imo & *Canoni V.* Apoſtolico oppoſitum videretur, tamen Patres id eſſe

Digitized by Google

tolerandum crediderunt; modo tales Sacerdotes etiam à cohabitatione uxorum abſtinerent; *ut ex eo*, inquiunt, *nobis perfectam ſui promiſſi demonſtrationem præbeant.*

Ratio Canonis

"Hinc enim, ait Zonaras, cum & eos implere promiſſi fidem facilè apparebit, tum verò conſtantiores in ſuſcepto continentiæ conſilio diſſociatio procul amandatæ uxoris efficier. Cum iis enim cohabitare, easque continuò aſpicere, ad veneream congreſſionem ſit illis forſitan incitamento."

Miſſarum ſolemnia vetita in privatis oratoriis.

Can. XXXI. "Clericos, qui in oratoriis, quæ ſunt intra domos, ſacra faciunt, vel baptizant; hoc illius loci Epiſcopi ſententiâ facere debere decernimus. Quare ſi quis Clericus hoc non ſic ſervaverit, deponatur".

Diſciplinam hujus Canonis renovavit Synodus Tridentina in Decreto *De obſervandis & evitandis in celebratione Miſſæ*; & fuſiùs de eo agemus in Jure Eccleſiaſtico p. 2. in Titulo *De Sacrificio Miſſæ.*

Aqua vino miſcenda in Sacrificio Miſſæ.

Can. XXXII. "Quoniam ad noſtram cognitionem pervenit, quod in Armeniorum regione vinum tantum in ſacra menſa offerunt, aquam illi non miſcentes, qui incruentum ſacrificium peragunt, adducentes Eccleſiæ Doctorem Joannem Chryſoſtomum hæc dicentem in interpretatione Evangelii ſecundùm Mattheum: Quamobrem non aquam bibit cùm ſurrexit, ſed vinum? Improbam ſanè hæreſim radicitùs extirpans. Quoniam enim nonnulli aquâ in myſteriis uſi ſunt, oſtendens quod & quando myſteria tradidit, & quando, poſtquam reſurrexiſſet, abſque myſteriis ſolam ac nudam menſam appoſuit, uſus eſt vino, Ex genimine inquit, vitis: Vitis autem vinum, non aquam generat: & ex eo aquæ in ſacro ſacrificio adjunctionem Doctorem ſubvertere exiſtimant: Ut non ab hoc tempore in poſterum ignorantia teneantur, Patris ſententiam, orthodoxè aperimus. Cum enim improba Hydroparaſtarum, hoc eſt, eorum, qui aquam offerebant, antiqua eſſet hæreſis, pro vino ſolâ aquâ in proprio ſacrificio uſi ſunt; refellens hic vir divinus deteſtabilem ejuſmodi hæreſis doctrinam, & oſtendens quod directè Apoſtolicæ traditioni adverſatur, id quod jam dictum eſt, affirmavit. Nam & ſuæ Eccleſiæ, ubi eſt illi Paſtoralis adminiſtratio tradita, aquam vino miſcendam tradidit, quando incruentum peragi ſacrificium oportet, ex pretioſo Chriſti noſtri Redemptoris latere

„ latere ex ſanguine & aqua contemperationem oſtendens, quæ „ in totius mundi vivificationem effuſa eſt, & peccatorum re- „ demptionem, & in omni etiam Eccleſia, ubi ſpiritalia lu- „ mina defulſerunt, hic ordo divinitùs traditus ſervatur. Nam & „ Jacobus Chriſti Dom. noſtri ſecundùm carnem frater, cui Hie- „ roſolomitanæ Eccleſiæ thronus primùm eſt creditus: & Ba- „ ſilius Cæſareenſium Eccleſiæ Archi-Epiſcopus, cujus gloria „ omnem terrarum orbem pervaſit, myſtico nobis in ſcriptis „ tradito ſacrificio, ita conſecrandum in Divina Miſſa ex aqua & „ vino ſacrum calicem ediderunt. Et qui Carthagine convene- „ nerunt Sancti Patres his verbis apertè & præcisè mentionem „ fecêre: ut in Sactis nihil plus, quam Corpus & Sanguis Do- „ mini offeratur, ut ipſe Dominus tradidit, hoc eſt panis, & „ vinum aquâ miſtum. Si quis ergò Epiſcopus vel Presbyter „ non ſecundùm traditum ab Apoſtolis ordinem facit, & aquam „ vino miſcens, ſic immaculatum offert ſacrificium, deponatur, „ ut imperfectè myſterium enuntians, & quæ tradita ſunt, „ innovans.

Doctrina Canonis à Synodo Trid. probata & expoſita.

Doctrinam & ritum hujus Canonis etiam Synodus Tridentina probavit, declaravitque, "præceptum eſſe ab Eccleſia Sa- „ cerdotibus, ut aquam vino in calice miſcerent: tum quòd „ Chriſtum Dominum ita feciſſe credatur, tum etiam quia à „ latere ejus aqua ſimul cum ſanguine exierit, quod Sacramen- „ tum hac mixtione recolitur: & cùm aquæ in Apocalypſi „ Beati Joannis populi dicantur: ipſius populi fidelis cum Ca- „ pite Chriſto unio repræſentatur". Seſſ. 22. *de ſacrif. Miſſæ cap.* 7.

Tertiam ritûs illius rationem à Synodo adductam, multis jam pridem urſerat & expoſuerat S. Cyprianus in epiſtola ad Cæcilium, & refertur à Gratiano *Can.* 1. *&* 2. *diſt.* 2. *de conſecrat:* ſed nonnihil aliter quàm apud Cyprianum extant; uti notant Correctores Romani; qui Gratianus *Canone* 7. refert Decretum ſub nomine Julii Papæ, quo dicta ratio fortiſſimè aſſeritur, diciturque: "Quæ copulatio & conjunctio aquæ & vini ſic miſ- „ cetur in calice Domini, ut miſtio iſta non poſſit ſeparari. „ Nam ſi vinum tantum quis offerat, Sanguis Chriſti incipit „ eſſe ſine nobis. Si verò aqua ſit ſola, plebs incipit eſſe ſine „ Chriſto".

Can. XXXIII. "Quoniam cognovimus in Armeniorum re-

In aſſumptione ad Sacros Ordines conjunctio ſanguinis non attendenda.

,, gione eos ſolùm in Cleri ordinem referri, qui ſunt ex genere ,, Sacerdotali, iis, qui hoc facere aggrediuntur, mores Judaicos ſequentibus: Nonnullos autem eorum, etiam non tonſos, ſacros Cantores, & Divinæ legis Lectores conſtitui: decernimus ut deinceps non liceat iis, qui volunt aliquos ad Clerum adducere, ad ejus, cui manus imponitur, genus reſpicere: ſed examinantes an digni ſint juxta expoſita in Sacris Canonibus decreta, in Cleri catalogum referri, ut eos Eccleſiaſticè promoveant, ſive ſint ex majoribus ſuis Sacerdotibus ſive non. Sed etiam ut nulli ex omnibus permittant, juxta ordinem eorum, qui ſunt in Clericorum ordinem relati, populo in ſuggeſtu Divinas Scripturas recitare, niſi is Sacerdotali tonſurâ uſus fuerit, & benedictionem à ſuo Paſtore canonicè ſuſceperit. Si quis autem præter hæc facere deprehenſus fuerit, ſegregetur.

Canon evertit omnem in conferendis Beneficiis carnalem affectum.

Ratio hujus Canonis funditus everrit omnem in conferendis Sacerdotiis carnalem proximitatis & conſanguinitatis affectum; quem & olim S. Gregorius *Lib.* 7. *Epiſt.* 5. ad Brunichildam Francorum Reginam, non ſecus ac Simoniacam pravitatem cavendum monuit: "Chriſtianitatis veſtræ ſollicitudo diligenter invigilet, & nullum, qui ſub regno veſtro eſt, ad Sacrum Ordinem ex datione pecuniæ, vel quorumlibet patrocinio perſonarum, ſeu *proximitatis jure* patiatur accedere; ſed ille ad Epiſcopatus vel alterius Sacri Ordinis officium eligatur, quem dignum & vita & mores oſtenderint."

Et Synodus Tridentina *Seſſ.* 25. *cap.* 1. *de reformat.* deplorat quod ex illo multorum malorum in Eccleſia ſeminarium exſtet: monetque propterea Epiſcopos, ut eum *penitus* deponant.

Can. XXXIV. Eſt renovatio Canonis XVIII. Calchedonenſis; cujus notata repete.

Metropolitano non licet Epiſcopi ſui ſuffraganei mortui res rapere.

Can. XXXV. "Nulli omnium Metropolitanorum liceat, mortuo Epiſcopo, qui ejus throno ſubeſt, res ipſius, vel Eccleſiæ ejus auferre, vel ſibi vendicare: ſed ſint ſub cuſtodia Cleri Eccleſiæ, cui defunctus præfuit, uſque ad alteriùs Epiſcopi promotionem; præterquam ſi in eadem Eccleſia non relicti ſint Clerici. Tunc enim Metropolitanus ea non diminuta ſervabit, ordinando Epiſcopo omnia reddens.

Quod Canone 22. Calchedonenſi de Clericis ſimpliciter dictum

Digitized by Google

dictum fuerat, præſenti Canone de Metropolitano quoque edicitur: nihilque obſcuritatis habebit, ſi cum notatis ad dictum Canonem 22. conferatur.

Can. XXXVI. "Renovantes quæ à Sanctis centum quin-„ quaginta Patribus in hac à Deo conſervanda & regiâ urbe „ & ſexcentis triginta, qui Chalcedone convenêre, conſtitu-„ ta ſunt, decernimus ut thronus Conſtantinopolitanus æqua„ lia privilegia cum antiquæ Romæ throno obtineat, & in Ec-„ cleſiaſticis ut ille rebus magnifiat, ut qui ſit ſecundus poſt „ illum. Poſt quem magnæ Alexandrinorum civitatis nume-„ retur thronus, deinde Antiochiæ & poſt eum Hieroſolymi-„ tanæ civitatis. *Renovatio Canonis 3. Conſtantinop. & 28. Calched.*

Hoc Canone innovantur, & confirmantur Canon III. Conſtantinopolitanus, & Canon 28. Calchedonenſis, quorum notas conſule; ac inſuper quinque Patriarchæ nominatim exprimuntur; ordoque inter ipſos obſervandus præſcribitur; qui ante hunc Canonem nullibi expreſſus reperitur. *Ordo quinque Patriarcharum hic primum expreſſus.*

Refert eum Gratianus *Diſt. 22. Can. 6.* ſed neceſſariò conferenda correctio Romana.

Can. XXXVII. "Quoniam diverſis temporibus Barbaricæ " incurſiones fuere, & ex eo plurimæ civitates infidelibus ſub-" jugatæ fuere, ut ideò non poſſit ejus civitatis Præſul, poſt-" quam ordinatus fuerit, ſuum thronum apprehendere, & in " eo in ſacerdotali conſtitutione collocari, & ſic pro ea, quæ in-" valuit, conſuetudine ordinationes & omnia quæ ad Epiſco-" pum pertinent, agere & tractare: Nos honorem ac venera-" tionem ſacerdotio ſervantes, & gentilem injuriam nequa-" quam ad Eccleſiaſticorum jurium perniciem exerceri volen-" tes; eos qui ſic ordinati ſunt, & propter prædictam cauſam in " ſuis thronis non ſunt conſtituti, ut abſque ullo ex ea re præ-" judicio conſerventur, decrevimus, ut & diverſorum Cleri-" corum ordinationes Canonicè faciant, & præſidentiæ au-" ctoritate ſecundùm proprium ſtatum utantur, & ſit firma " ac legitima, quæcumque ab eis procedit, adminiſtratio. " Non enim à tempore neceſſitatis exactâ juris obſervatione " circumſcriptâ diſpenſationis terminus circumſcribetur. *Epiſcopus ob incurſiones Barbaricas non valens ad ſuam Eccleſiam accedere honoris & muneris particeps eſt.*

Quod Canone 18. Antiocheno decretum erat, ut Epiſcopus electus & ordinatus, qui ad ſuam Eccleſiam non ierit, non ſuâ quidem culpâ, ſed propter populi recuſationem, aut *Extenſio Canonis Antiocheni*

aliquam

aliquam aliam cauſam, quæ à ſe non oritur, ſit honoris & muneris particeps, id per præſentem Canonem extenditur & applicatur Epiſcopo, qui civitatem ſuam Epiſcopalem intrare non poteſt, eo quod à Barbaris ſit occupata; fuſiuſque exprimuntur quæ ad honorem & munus Epiſcopi ſpectant.

Innovatio Canonis 17. Calchedonenſis.

Can. XXXVIII. "Canonem, qui à Patribus factus eſt, " nos quoque obſervamus, qui ſic edicit: Si qua civitas ab " Imperiali poteſtate innovata eſt, vel rursùs innovata fuerit, " civiles ac publicos typos Eccleſiaſticarum quoque rerum or- " do conſequatur.

Canon cujus hîc fit mentio & innovatur, eſt 17. Calchedonenſis; cujus notas repete.

De juribus & privilegiis conſervandis novæ Juſtinianopoli.

Can. XXXIX. "Cum frater & Comminiſter noſter Jo- " annes Inſulæ Cypri Præſul unà cum ſuo populo in Helleſ- " ponticam Provinciam & propter Barbaricas incurſiones, & " ut à gentilium ſervitute liberarentur, & Chriſtianiſſimæ " potentiæ ſceptris purè ſubjicerentur, à prædicta inſula emi- " graverit, clementis Dei providentia, & pii Deique amantis " Imperatoris noſtri labore conſtituimus, ut citra ullam in- " novationem ſerventur, quæ à divinis Patribus, qui Epheſi " primum convenerunt, prædicti viri throno privilegia con- " ceſſa ſunt, ut nova Juſtinianopolis Conſtantinopoleos jus " habeat, & qui in ea conſtituitur pius ac religioſiſſimus " Epiſcopus præſit omnibus Helleſponticorum Provinciæ " Epiſcopis, & à ſuis Epiſcopis eligatur ex antiqua conſue- " tudine. Mores enim, qui ſunt in unaquaque Eccleſia, di- " vini etiam noſtri Patres ſervandos cenſuerunt, Cyziceno- " rum civitatis Epiſcopo Præſuli dictæ Juſtinianopoleos ſub- " jecto exiſtente ad imitationem reliquorum omnium Epiſ- " coporum, qui ſubſunt prædicto Dei amantiſſimo Præſuli " Joanni, à quo, cùm uſus poſtulaverit, etiam ipſius Cyzi- " cenorum civitatis Epiſcopus ordinabitur.

Senſus Canonis.

Pro intellectu hujus Canonis notandum, quod Metropolis Cypriorum olim dicta *Conſtantia* à Juſtiniano Imperatore reſtaurata ſuo de nomine vocata ſit *nova Juſtinianopolis*

Porro Synodus Epheſina antehac decreverat, ut nec Antiochenus, nec ullus quivis Epiſcopus in Inſula Cypro aliquam vel Metropoliticam auctoritatem exerceret; ſed ut omnia

nia negotia Eccleſiaſtica ibi emergentia à Metropolitano *Conſtantiæ*, & Synodo Provinciæ definientur.

Cum verò Saraceni tempore hujus Synodi Conſtantiam ſive *novam Juſtinianopolim* occupaſſent, Joannes civitatis illius Epiſcopus cum ſuo populo emigravit in Helleſponticam Provinciam, *ut Chriſtianiſſimæ potentiæ ſceptris purè ſubjiceretur*. Cum itaque Joannes cum ſuis Epiſcopis, Clericis & populo hìc eſſet, Patres in ejus gratiam conſtituerunt, annuente etiam Imperatore, ut jura à Synodo Epheſina ſuæ quondam Cathedræ indulta, etiam in Helleſponto obtineret; ut nimirum nullus in ſuos Epiſcopos aut populos poteſtatem haberet; atque inſuper, Helleſpontica Provincia, ejuſque Metropolita Cyzicenus Epiſcopus dicto Joanni ſubjiceretur; in hancque Provinciam *nova Juſtinianopolis* idem jus exerceret, quod antea *Conſtantinopoli* ſive *novæ* Romæ competierat.

Porro monent Balſamon, Zonaras & Ariſtenus ſuo tempore, nullam ex his Eccleſiis Cypri Archiepiſcopatui fuiſſe ſubjectam; cujus rationem attegiſſe videtur Ariſtenus, quod "poſtquam Cyprus gentilium manibus liberata fuit, quæ in "Helleſponto erant Metropoles ad Thronum Conſtantino-"politanum redierint." Ut vel hinc appareat, hanc indulgentiam tantum fuiſſe temporalem; quamdiu ipſe Joannes Provinciâ ſuâ à Barbaris occupatâ, in Provincia Helleſponticâ pro fide quaſi exulare debebat.

Can. XL. "Quoniam Deo hærere per ſeceſſum ex vitæ "ſtrepitu ac perturbatione valdè eſt ſalutare, oportet nos "non ſine examinatione eos, qui vitam monaſticam eli-"gunt, non intempeſtivè admittere, ſed nobis à Patribus "traditum terminum in eis quoque ſervare, ut vitæ ſecun-"dùm Deum profeſſionem ut jam firmam, & à ſcien-"tia ac judicio factam tunc admittamus, poſt rationis com-"plementum. Qui ergò monachicum jugum eſt ſubiturus, "ne ſit minor quam decem annorum natus, ejus quoquè "rei examinatione in Præſulis arbitrio ſita, an augeri tem-"pus conducibilius exiſtimet ad introductionem & conſti-"tutionem in vita monaſtica. Etſi enim magnus Baſilius "in ſacris ſuis Canonibus eam, quæ ſe ſuâ ſponte Deo of-

Ætas profeſſioni Monaſticæ præſcripta.

Digitized by Google

"fert, & virginitatem complectitur, ſi ſeptimum decimum "annum compleverit, in Virginum ordinem referendam "eſſe ſtatuit; ſed tamen de viduis & Diaconiſſis exemplum "ſecuti, in dictum tempus, analogiâ & proportione ha-"bita, eos, qui vitam monaſticam elegerunt, deduximus. "In divino enim Apoſtolo ſcriptum eſt, Sexaginta anno-"rum viduam in Eccleſia eligendam: Sacri autem Canones "quadraginta annorum Diaconiſſam ordinandam eſſe ſta-"tuerunt, cùm Dei Eccleſiam Dei gratiâ potentiorem ac "robuſtiorem evaſiſſe, & ulteriùs procedere vidiſſent, fi-"deliumque ad Divinorum mandatorum obſervationem fir-"mitatem ac ſtabilitatem. Quod quidem cum nos quoque "optimè intellexiſſemus, modò ſtatuimus benedictionem "gratiæ ei, qui certamina ſecundum Deum aggreſſurus eſt, "veluti quoddam ſignaculum celeriter imprimentes, hinc "eum ad non diu cunctandum & tergiverſandum inducen-"tes, vel potiùs etiam ad boni electionem & conſtitutio-"nem incitantes."

Vita Monaſtica ſeceſſus ex vita ſtrepitu.

Canon vitam Monaſticam dicit *ſeceſſum ex vitæ ſtrepitu* conformiter ad ea, quæ ante ſcripſerat S. Ambroſius ad Eccleſiam Vercellenſem, "Clericorum officia in theatro ac ſtadio, Monachorum inſtituta eſſè in ſpelunca & ſecreto:" Pluraque Veterum conſona teſtimonia refert Chriſtianus Lupus in ſcholiis ad hunc Canonem; concluditque: *Et hinc in Eccleſia nullum fœdius monſtrum, quàm Monachus inquietus.*

Ratio Canonis dubia.

Quod dicat Synodus ſe contraxiſſe ætatem profeſſioni Monaſticæ præſtitutam ad annum decimum; idque contra Canonem XVIII. S. Baſilii, qui in profeſſura virginitatem requirit, ut ſupra 16. aut 17. annos nata ſit, eo quod humana infirmitas ad divina mandata atque conſilia adimplenda jam per Dei gratiam evaſerit firmior & robuſtior, meritò monet idem Chriſtianus Lupus, *eſſè longæ indaginis*, an ratio hæc ſubſiſtat. Illud conſtat, Synodum Tridentinam non exiſtimaſſe hanc 10. annorum ætatem ſatis maturam & idoneam ſeſe alligendi profeſſioni Monaſticæ, cum ſtatuit "quod "in quacumque religione tam virorum, quàm mulierum "profeſſio non fiat ante 16. annum expletum". *Seſſ.* 15.

cap.

cap. 15. *de Regularib.* Quin & ipſa Synodus Trullana ſat evidenter innuit, decem annorum ætatem non ſemper eſſe ſufficientem, ut quis ad poſeſſionem Monaſticam judicetur ſat maturus; dum in Epiſcopi examinatione reponit, *an augeri tempus conducibilius exiſtimet.*

Quod Canon *benedictionem Monachalem* vocet *benedictionem gratiæ,* ac veluti quoddam *ſignaculum* quod Monacho imprimitur, Goffredo Abbati Vindocinenſi occaſionem dedit, teſte Chriſtiano Lupo, "exiſtimandi, aut ſaltem graviter dubitandi, eam benedictionem eſſe *conſecrationis* ſpeciem, manûs impoſitionem, Sacramentum ex Apoſtolica traditione celebrandum, quod poſſit à ſolo Abbate, non à ſimplici Monacho imprimi, ac nullo pacto aut caſu iterari. At rectius ejus Epiſcopus S. Ivo: *Monachi benedictio aliam vim mihi habere non videtur, quam ſuper populum Sacerdotis oratio.* Eam S. Antonio ac aliis antiquis monachis dicit fuiſſe ignotam, multiplicatis poſtmodum Monachorum gregibus inductam ex quadam cautela, tamquam religionis vinculum humanæ infirmitati proviſum, *ut Monaſticus ordo quantò firmius in conſpectu Dei & hominum, & ſolemnius ligaretur, tantò robuſtius ac devotius à Monachis ſervaretur. Et qui vellent ab hoc propoſito recedere teſtimoniis pluribus convincerentur, & tamquam jurati in Chriſti Sacramenta tyrones ad propoſitum ſuum reverti cogerentur.* Et hinc liquet Dionyſium illum, qui nobis Monachorum benenedictiones producit, non eſſe Areopagitam Apoſtoli diſcipulum, ſed S. Antonio ac primis ejus diſcipulis poſteriorem". Hæc Lupus.

An Quarratione profeſſio Monachalis dicatur benedictio gratiæ.

Can. XLI. "Eos, qui in urbibus vel vicis in clauſuras volunt ſecedere, & ſibi ipſis ſeparatim attendere, priùs quidem in monaſterium ingredi oportet, & anachoreticam, hoc eſt, ab aliis ſeparatam ac ſemotam vivendi rationem exercere, & ſpatio triennii ei, qui manſioni præeſt, in Dei timore parere, & obedientiam in omnibus, ut æquum eſt, implere; & ità hujus vitæ eligendæ inſtitutum profitentes, & quod eam ex toto corde ſua ſponte ampleęctuntur, ab ejus loci Præſule examinari: Deindè ſic alio anno extra clauſuram fortiter ſe gerere: ut ſcopus eorum evadat manifeſtior. Tunc enim plenè ac perfectè ſignifica-

De Anachoritis.

Digitized by Google

„bunt, quod non inanem gloram captantes, ſed propter „ipſum reverà pulchrum ac honeſtum hoc ſilentium perſe-„quuntur. Poſt tanti autem temporis cômplementum, ſi „in eodem eligendæ vitæ inſtituto permaneant, includi ipſos; „& eis non amplius licere, quando voluerint, ex tali man-„ſione egredi, præterquam ſi propter communem utilitatem „vel aliam neceſſitatem ad mortem urgentem, ad id trahan-„tur; & ita cum benedictione ejus loci Epiſcopi. Qui au-„tem ſine his jam dictis cauſis ex ſuis habitaculis exire ag-„grediuntur, primo quidem vel invitos dictâ clauſurâ coër-„ceri, deindè jejuniis & aliis afflictionibus ipſos curare, „ſcientes, quemadmodum ſcriptum eſt, quod nemo, qui „manum aratro immiſit & retro converſus eſt, aptus eſt „regno cœlorum."

Cur dicti diſceden-tes?

Hoc Canone agitur de Anachoretis; quos etiam *diſceden-tes*, ſive *Helichaſtas*, id eſt, *quieſcentes* vocari monet Juſtinia-nus in ſua *novell. 5. cap. 3. tamquam à communione ad meliora exceptos*; hoc eſt, à vita communi ſeparatos, ſolitariè in ſi-lentio & comtemplatione viventes.

Hac vita multis ten-tationibus obnoxia.

Hoc vitæ genus multis tentationibus & periculis expoſi-tum non niſi *perfectis* convenire Patres crediderunt. Quæ omnia latè exponit S. Hieronymus in Epiſtola ad Ruſticum Monachum rogantem, *num ſolus, an cum aliis in Monaſterio deberet vivere.*

Ibidem enumeratis eremi multis gravibuſque periculis reſpondet: "De ludo monaſteriorum hujuſmodi volumus „egredi milites, quos eremi dura rudimenta non terrent, „quin ſpecimen converſationis ſuæ multo tempore dederint; „qui omnium fuerint minimi, ut primi omnium fierent.

Multum probandi priuſquam ad hanc vi-tam ad-mittantur.

Ne igitur tot tantiſque periculis incautus quis ſe inſerat, multâ probatione opus eſſe priuſquam ad vitam Recluſorum ſive Anachoritanum quis admittatur, jam pridem Patres ju-dicarunt, & præſens Canon confirmat: Nam, ut bene adver-tit Zonaras, "qui ſe ex communi vitæ conſuetudine ad A-„nachoreticum inſtitutum ſubitò transferunt cellulæque an-„guſtiis incluſi facti ſibi duces vivendi, degunt, periculoſo „ſe negotio haud dubiè committere Patres exiſtimavere.

Can. XLII. "Eos qui dicuntur Eremitæ, qui quidem „nigris

„nigris veſtibus induti & capite comati urbes obeunt, & „cum viris ſæcularibus ac mulieribus verſantur & propriæ „profeſſioni faciunt injuriam, ſtatuimus, ſi elegerint quidem „tonſis comis reliquorum monachorum amictum ſuſcipere, „eos in monaſterio conſtitui, & inter fratres referri. Quod ſi „hoc non elegerint, ex urbibus expelli, & ſolitudines habi„tare, ex quibus ſibi etiam denominationes confinxere. *Falſi Eremitæ.*

Teſtatur Balſamon ex hoc hominum genere ſua ætate fuiſſe nonnullos, " Qui dicerent ſe Dei juſſu ex ſolitudine in civita" tes veniſſe; ut futura quædam prædicant: & ſimplicioribus " quædam impudenter pollicentur, lucri & mercimonii gra" tiâ." *Occaſio Canonis.*

Optandum eſſet, nec hodie ſimiles reperiri; atque obſervarentur circa hujuſmodi hominum genus, quos vulgo Eremitas dicimus, quæ præſens Canon præſcribit: majorique cautela, & maturiori examine præcedenti ad vitam Eremeticam admitterentur, ſperandum eſſet, ut qui aliquando vitæ ſuæ Sanctitate, & Angelica in terris converſatione bono odore Eccleſiam perfuderunt, hodie ſæpè non eſſent hominibus odibiles & ſuſpecti. *Hodie merito obſervandus hic bano.*

Can. XLIII. " Licet omni Chriſtiano vitam exercitatricem " eligere, & rerum ad vitam pertinentium depoſitâ tempeſtate, " monaſterium ingredi, & habitu monachi tonderi, in qua" cumque prolapſione deprehenſus fuerit. Salvator enim no" ſter Deus, inquit: Eum, qui venit ad me, non ejiciam foras. " Tanquam ergò monachali vitæ agendæ inſtituto in pœniten" tia nobis vitam deſcribente, ei qui ad illud germanè ac ſincerè " accedit, acquieſcimus ac favemus: Nec ulli ei mores impe" dimentum afferent, quo minus proprium ſcopum adim" pleat." *Profiteri vitam Monaſticam omnibus etiam ſceleratis liberum.*

Hic Canon confirmat, quod Patres unanimi conſenſu tradidere, nimirum vitam Monaſticam eſſe *Vitam pænitentiæ*, juxta illud vulgatiſſimum S. Hieronymi: *Monachus non docentis habet officium, ſed plangentis.* Hinc concludit præſens Canon, unicuique integrum eſſe, quamvis valde ſcelerato & nefario vitam Monaſticam eligere. " Ut enim columna quod in ea deſcribi" tur nobis exprimit; ſic, ait Zonaras, Monaſtica profeſſio pæ" nitentiæ imaginem ita effingit ac exprimit, ut eam ex animis " noſtris elabi aut effluere numquam omnino patiatur." *Vita Monaſtica vita pænitentiæ.*

Digitized by Google

Rectè proinde ex hoc Canone concludit Chriſtianus Lupus: nemini ex criminum anteriorum cauſâ ſolet occludi ingreſſus in Monaſteria. At utinam, qui hodiè ad vitam Monaſticam ſive regularem recipiunt adoleſcentes multis criminibus, & paſſionibus carnalibus onuſtos & implicatos, eos tamquam ad ſtatum pænitentiæ reciperent; nec paſſim exiguo ab emiſſa profeſſione tempore ad Sacros Ordines, quaſi ab omni vitiorum illorum colluvie purgatos, protruderent, non ſine horrenda Sacrorum Ordinum & præcipuè Sacerdotii profanatione; ſed de hoc fuſius egi in Diſſertat. de Canonicis p. 2. c. 3. §. 11. & Repagulo Canonico p. 2. §. 10.

De monacho fornicante.

Can. XLIV. "Monachus fornicationis convictus, vel qui "ad Matrimonii communionem, vitæque ſocietatem uxorem "duxit, fornicatorum pœnis ſecundùm Canones ſubjicietur.

Quæ pæna fornicationem.

"Quod fornicatorum pænis ſubjiciatur, qui fornicatus eſt "Monachus, ait Balſamon, eſt ut clementiſſimum amplectendum ac recipiendum."

"Fornicatorum autem pæna, inquit Ariſtenus, eſt ſeptem "annorum juxta 59. Canonem Baſilii Magni; duos namque "annos deflet, duos audit, duos ſubſternitur, unum cum fidelibus conſiſtit, & octavo ad communionem admittitur."

Sæcularis ornatus non aſſumendus à profeſſurus Monialibus

Can. XLV. "Quoniam intelleximus in nonnullis mulierum monaſteriis mulieres, quæ ſacro illo amictu ſunt induendæ, priùs ſericis & omnis generis veſtibus, præterea autem "& mundus auro & gemmis variatis ab iis, qui illas ducunt, "exornari, & ſic ad altare accedentes exui tanto opum apparatu, & ſtatim in illis fieri habitus benedictionem, illaſque "nigro amictu indui, ſtatuimus ne hoc deinceps fiat. Neque "enim fas eſt, ut quæ jam propriâ voluntate omnem vitæ jucunditatem depoſuit, & eam, quæ eſt ſecundùm Deum, vitæ "agendæ rationem amplexa eſt, firmiſque ac ſtabilibus rationibus eam confirmavit, & ità ad monaſterium acceſſit, per "eum, qui interit ac fluit, mundum, quorum jam oblita "erat, memoriam revocet, & ex eo anceps reddatur, & ejus "anima perturbetur inſtar exundantium fluctuum, huncque "& illuc verſantium: Ut nec nonnumquam lacrymam emittens, cordis per corpus compunctionem oſtendat; ſed etſi "exigua aliqua, ut eſt conſentaneum, lacryma exilierit, non "magis propter affectionem, quam habent propter exercitato-

,, rium

"rium certamen, quam propterea quod mundum & munda-"na relinquant, ea à videntibus profl ıxiſſe videtur."

Morem ſeu conſuetudinem hoc Canone improbatam etiamnum hodie in multis mulierum Monaſteriis ſupereſſe compertum eſt; qui eis intendunt, expendere poterunt, quid fieri & emendari conveniat.

Can. XLVI. "Quæ vitam exercitatoriam eligunt, & in "monaſteriis ſunt conſtitutæ, ne omninò progrediantur. Si "qua autem inorabilis neceſſitas ad hoc trahit, cum benedi-"ctione & permiſſione ejus, quæ præeſt, hoc agant, tuncque "non ſolæ per ſe, ſed cum aliquibus vetulis, & quæ in mo-"naſterio primæ ſint, cum mandato ejus, quæ præfecta eſt. "Eis autem omninò extra cubare non licet. Sed & viri, qui "vitam monaſticam perſequuntur, urgente neceſſitate, & ip-"ſi cum benedictone ejus cui regimen creditum eſt, procedant. "Quamobrem, qui tranſgrediuntur id, quod eſt nunc à no-"bis decretum, ſive ſint viri, ſive mulieres, convenientibus pœ-"nis ſubjiciantur. *Monachi nonniſi neceſſitate cogente; & prævia Superioris benedictione è Monaſterio egrediantur.*

Quod primâ Canonis parte, de clauſura monialium decernitur, firmavit & vehementer urſit Synodus Tridentina Seſſ. 25. cap. 11. de Regularib. quod tamen Decretum, tametſi ſaluberrimum non ubique in Belgio hactenus executioni mandatum eſt: de quo fuſius in jure Eccleſiaſtico titulo de Monialibus.

Jubet inſuper Canon Monachos propter ſolam inexorabilem neceſſitatem à manſione egredi cum benedictione & permiſſione ejus qui præfectus eſt; uti notat Balſamon.

Quam enixè ſolitudinem Monachis Patres tanquam ſumnopere utilem, ac pene neceſſariam inculcaverint, uno conſenſu clamant eorum regulæ. Et quidem S. Benedictus, "Monaſte-"rium, ſi fieri poteſt, ita conſtitui vult, ut omnia neceſſaria, id "eſt, aqua, molendinum, hortus, priſtinum vel artes diverſæ "infra monaſterium exerceantur: *Ut non ſit*, ait, *neceſſitas Monachis evagandi foras: quia omnino non expedit animabus eorum.* In regula *Cap. 66.* Notum quoque eſt illud Eugenii Papæ apud Gratianum 16 *q.* 1. *Can.* 8. "Monachus clauſtro ſuo ſit con-"tentus: quia ſicut piſcis ſine aqua caret vita, ita ſine Mona-"ſterio Monachus. Sedeat itaque ſolitarius, & taceat: quia "mundo mortuus eſt, Deo autem vivit." Cæterum de hac *Solitudo Monachis maximè commendata.*

Mona-

Digitized by Google

Monachorum ſolitudine, & à ſæculo ſeparatione præter eruditas notas Hugonis Menardi ad cap. 71. concordiæ regularum, vide Latè diſcurrentem Abbatem Trappenſem in tractatu de ſanctitate vitæ Monaſticæ *cap.* 16.

Quod Monachi egredientes benedictionem accipiant, vetus eſt diſciplina.

Quod de benedictione Præfecti accipiendâ à Monacho foras egreſſuro dicitur, " Antiquus & laudabilis in Monaſteriis " mos invaluit, ait Hugo Menandus loco citato §. 9. ut numquam " Monachus ſine benedictione vel oratione ſui Rectoris foras " progrediatur, ut hac veluti circumvallatus, mundi pericula, & " dæmonum tela declinare poſſit."

Mulieres in Monaſteriis Virorum non dormiant.

Can. XLVII. " Neque mulier in virorum monaſterio, neque vir in mulierum dormiat. Extra offendiculum enim & "ſcandalum fideles eſſe oportet, & ad id, quod decorum & "honeſtum, Deoque gratum, vitam ſuam componere. Si "quis autem hoc fecerit, ſive ſit Clericus, ſive laicus, ſegre"getur."

Canon perſpicuus eſt, ejus dumtaxat fidelis deſideratur cuſtodia.

Uxor ejus qui ad Epiſcopatum promovetur in Monaſterio collocanda.

Can. XLVIII. " Uxor ejus, qui ad Epiſcopalem dignitatem promovetur, communi ſui viri conſenſu priùs ſeparata, ,, poſtquam in Epiſcopum ordinatus eſt ac conſecratus, mona,, ſterium ingrediatur procul ab Epiſcopi habitatione extru,, ctum, & Epiſcopi providentiâ fruatur. Sin autem digna viſa fuerit, etiam ad Diaconatus dignitatem provehetur."

Ad Epiſcopatum promotus uxoris ſuæ cura habere debet: Et quam?

Quod hîc ſtatuitus de uxore illius ejus qui ad Epiſcopatum promotus eſt, promotus eſt, & communi conſenſu ſeparatâ, quod Monaſterium ingredi debeat ſat conforme eſt juri Decre. in cap. 5. & 6. ✠ de converſione conjugat: quod verò dicitur: *Et Epiſcopi provindentiâ fruatur* uxor, id ita accipiendum monet Zonaras, "niſi mulieri ſcilicet, ex domeſtica iſtius copia, ,, opportuna vitæ ſubſidia ſuppeditari queant Si namque Epi,, ſcopo ipſi ne ſui quidem commodi causâ, quidquam ex Epi,, ſcopatus ſui proventibus, præterquam in neceſſarios uſus, ,, idque niſi domeſticis facultatibus deſtituto, inſumere con,, ceſſum eſt: quanto minus illi ad uxoris relictæ ſubſidium ,, aliquid ex Eccleſiæ bonis, ſi mulieri vitæ opportunitates aliun,, de ſuppeditentur, licebit?"

Hæc ille; è quibus manifeſtum eſt, eruditiſſimum hunc Græcorum Canoniſtam nec dubitaſſe, quin illicitum eſſet Epiſcopo

ſcopo vivere ex bonis Eccleſiæ, dum ex patrimonio ſibi ſufficit.

Can XLIX. Eſt ſimplex & nuda renovatio Canonis 24. Chalcedonenſis.

Can. L. "Nullum omnium ſive Clericum, ſive Laicum, "ab hoc deinceps tempore aleâ ludere. Si quis autem hoc de-"inceps facere deprehenſus fuerit, ſi ſit quidem Clericus, de-"ponatur; ſi Laicus, ſegregetur. *Ludus alearum vetitus.*

Quid de diſciplina hoc Canone expreſſa habeant Synodorum & Principum Belgii decreta & edicta latè deducam in Jure Eccleſiaſtico *p.* 1. *tit.* 2. *cap.* 5.

Can. LI. "Omninò prohibet hæc ſancta & univerſalis Sy-"nodus eos, qui dicuntur Mimos,& eorum ſpectacula; deinde "venationum quoque ſpectationes, atque in ſcena ſaltationes "fieri. Si quis autem præſentem Canonem contempſerit, & ſe "alicui eorum, quæ ſunt vetita, dederit, ſi ſit quidem Cleri-"cus, deponatur; ſi verò Laicus, ſegregetur. *Spectacula, & ſpectationes venationum prohibita.*

Notat "hic Zonaras, venationum ſpectacula, quorum ſpe-„ctationes hîc prohibentur non Clericis dumtaxat, ſed & Lai-„cis, non ea intelligenda eſſe, cum feræ canum miniſterio aut „alia ſimili ratione captantur; nec enim ſpectaculi vicem, ſed „actionis potius cujuſdam ea res obtinet. Verum in magnis ur-„bibus feræ beſtiæ leones nimirum urſique alebantur, quæ „quidem cum ſtatis temporibus producerentur in theatrum, ibi-„que vel cum hominibus, aut captivis, aut rei capitalis dam-„natis committerentur, plures eo aſpectu oblectari ſoliti ſunt. „Ea igitur ſpectacula, quippè ſævitiæ aſtantium argumenta, „qui aliena clade ad ſuas ipſi voluptates abuterentur, edi vetat „Canon". *Quæ venationes hic intelligantur.*

Reliqua Canonis ſatis perſpicua ſunt: monet autem Chriſtianus Lupus, "hodiernos Latinæ linguæ Profeſſores ado-„leſcentulorum ſaltus tamquam præcipuum ornatum ſcenis „ſuis intrudentes, graviter impingere in Regulas Chriſtianas".

Can. LII. "In omnibus ſanctæ quadrageſimæ jejunii die-„bus præterquam Sabbato & Dominicâ, & ſancto Annuntia-„tionis die, fiat Sacrum Præſanctificatorum miniſterium. *De uſu præſanctificatorum. deſcribitur ritus præſanctificatorum apud Græcos in uſu.*

Jam olim moris fuiſſe diebus jejuniorum, præſertim quadrageſimæ plenum ſacrificium non offerre; ſed ſolis præſanctificatis uti, diximus, & rationem dedimus ad Canonem 50. Laodice-

num: eumque ritum apud Latinos abolitum, præterquam in die paraſceves, hodie adhuc per totam quadrageſimam Græci obſervant. Ritus autem hic eſt: Die Dominica præter illius diei oblationem quinque alios panes conſecrant pro totidem ſequentibus feriis uſque ad Sabbathum. Tum ſingulis diebus ſub veſperam conveniunt in Eccleſia, & in ipſo veſpertinarum precum officio Sacramentum antea conſecratum proponunt & ſumunt, præmiſſis Pſalmis gradualibus & recitatis quibuſdam canticis, lectionibus & orationibus, quæ legi poſſunt in Euchologio Græcorum cum notis Goar pag. 187. & ſequentibus".

Plura de hoc ritu ſcire deſiderans conſulat eruditam de eo diſſertationem Leonis Allatii operi ejus de Eccleſiæ Occidentalis & Orientalis conſenſu adjectam.

De impedimento matrimonii ex cognatione ſpirituali.

Can. LIII. "Quoniam ſpiritalis neceſſitudo ſeu affinitas „ corporum conjunctione major eſt, in nonnullis autem locis „ cognovimus quoſdam, qui ex ſancto & ſalutari Baptiſmate „ infantes ſuſcipiunt, poſteà quoque cum matribus illorum „ viduis matrimonium contrahere, ſtatuimus ut in poſterum „ nihil fiat ejuſmodi. Si qui autem poſt præſentem Canonem „ hoc facere deprehenſi fuerint, ii quidem primo ab hoc illicito matrimonio deſiſtant, deindè & fornicatorum pænis ſubjiciantur."

De impedimento ex cognatione ſpirituali reſultante tenendum hodie Decretum Tridentini, de quo latiùs in jure Eccleſiaſtico p. 2. tit. de impedimentis Matrimonii.

De impedimentis conſanguinitatis.

Can. LIV. Cum Divina Scriptura nos apertè doceat: NON „ INGREDIERIS AD OMNEM CONSANGUINEAM CARNIS „ TUÆ AD REVELANDAM EIUS TURPITUDINEM, Divinus Baſilius nonnullas prohibitas nuptias in ſuis Canonibus „ enumeravit, multis ſilentio præteritis, & his utriſque nobis „ utilitatem attulit. Turpium enim nominum multitudine evitatâ, ne verbis orationem pollueret, generalibus nominibus „ impuritates complexus eſt, per quas legibus vetitas nuptias „ nobis in ſumma oſtendit. Quoniam autem propter ejuſmodi „ ſilentium, & quod non diſcerni poſſet illicitarum nuptiarum „ prohibitio, ſeipſam natura confudit: Nobis viſum eſt ea paulò apertiùs exponere, ab hoc deinceps tempore decernentes, „ ut qui cum patrui ſui filia matrimonii ſocietatem coierit, ut „ pater & filius qui cum matre & filia, vel cum duabus puellis

ſoro-

Digitized by Google

„ ſororibus pater & filius,vel cum duobus fratribus mater & fi-
„ lia, vel fratres duo cum duabus ſororibus, in ſeptennii Cano-
„ nem incidant, iis procul dubio ſeparatis à nefario contuber-
„ nio."

De his quoque impedimentis agemus in Jure Eccleſiaſtico loco citato.

Improbata conſuetudo jejunandi die Sabathi.

Can. LV. "Quoniam intelleximus in Romanorum civita-
„ tibus, in ſanctis Quadrageſimæ jejuniis, in ejus Sabbatis
„ jejunare, præter Eccleſiaſticam traditam obſervationem:
„ Sanctæ Synodo viſum eſt, ut in Romanorum quoque Ec-
„ cleſia inconcuſsè vires habeat Canon, qui dicit: SI QUIS CLERICUS INVENTUS FUERIT IN SANCTO DIE DOMINICO VEL SABBATHO JEJUNARE, PRÆTER UNUM ET SOLUM, DEPONATUR; SIN AUTEM LAICUS, SEGREGETUR.

Canon ab Eccleſia Romana non receptus.

Canon, quem hic inculcat Synodus, quemque etiam ab Eccleſia Romana inviobiliter obſervari præcipit, eſt Canon 65. inter Apoſtolicos ſupra relatos; eumque ab ipſis Apoſtolis editum fuiſſe Patres hujus Synodi ſupponunt; ideoque acriùs quam oportuit, conſuetudinem Romanæ Eccleſiæ jejunandi die ſabbathi reprobaſſe videntur. Unde & hic unus eſt ex Canonibus, quos Eccleſia Romana numquam recepit. Repete notata ad dictum Canonem Apoſtolorum.

Quæ ex carne originem trahunt vetita diebus jejuniorum.

Can. LVI. "Similiter accepimus & in Armeniorum regio-
„ ne & in aliis locis, in Sabbatis & Dominicis ſanctæ Quadra-
„ geſimæ quoſdam ova & caſeum comedere. Viſum eſt ergò
„ & hoc, ut omnis Dei Eccleſia, quæ eſt in univerſo terrarum
„ orbe, unum ordinem ſequens, jejunium perficiat, & abſti-
„ neat ſicut ab omni mactabili, ſic ab ovis & caſeo, quæ qui-
„ dem ſunt fructus & fætus eorum à quibus abſtinemus. Si au-
„ tem hoc non ſervaverint, ſi ſint quidem Clerici, deponantur;
„ ſin autem Laici ſegregentur.

Canonis diſciplina etiam apud Latinos in uſu fuit.

Oſtendit hic Canon, Veteres Græcos licet quadrageſimæ diebus Dominicis & Sabbathis non jejunarent, à carnibus tamen abſtinuiſſe; crediddiſſeque abſtinentiam à carnibus inferre neceſſariò abſtinentiam ab iis omnibus, quæ ſementinam ex carne trahunt originem: Quod & Latinos olim in quadrageſima obſervaſſe; & etiamnum in quibuſdam regionibus in uſu eſſe notum eſt. Vide *Can. 6. diſt.* 4. ex reſponſo S. Gregorii ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum.

Mel & lac ad altare non offerendum.

Can. LVII. "Quod ad altare mel & lac offerre non oportet."

Relege notata ad Canonem 3. Apoſtolorum, & 28. hujus Synodi.

Laici ſibi Sacram cõmunionem dare nequeunt.

Can. LVIII. "Nemo eorum, qui ſunt in ordine Laicorum, divina ſibi myſteria impertiat præſente Epiſcopo, vel Presbytero, vel Diacono. Qui autem tale quid auſus fuerit, ut præter ea, quæ ſunt conſtituta faciens, unâ ſeptimanâ ſegregetur, & ex eo doceatur non ampliùs ſapere, quam ſapere oportet."

Zonaras ad hunc Canonem videtur ſupponere, Laicum ſibi poſſe divina myſteria, id eſt, Sacram Euchariſtiam impartiri, ſi nemo ex initiatis adfuerit, & neceſſitas ſumendi urſerit. Et ſanè olim Laicos Sacram Euchariſtiam manibus contigiſſe, & ori ſuo impoſuiſſe multis oſtendit Cardinalis Bona. *L. 2. rerum liturg. cap.* 17.

In privatis Oratoriis baptiſmus non conferendus.

Can. LIX. "In Æde oratoria, quæ eſt intra domum, Baptiſmus nequaquam peragatur, ſed qui illuminatione ab omnibus ſordibus aliena digni habendi ſunt, ad Catholicas Eccleſias accedant, & hoc illic munere perfruantur. Si quis autem, quæ à nobis conſtituta ſunt, non ſervare convictus fuerit, ſi ſit quidem Clericus, deponatur; ſi autem Laicus, ſegregetur.

Conformis eſt *Clementinæ unicæ de Baptiſmo*; à Synodis Belgicis ſæpiùs innovatæ, uti latiùs dicetur in Jure Eccleſiaſtico *p. 2. tit. de Baptiſmo.*

Puniendi qui ſe à dæmone obſeſſos ſimulant.

Can. LX. "Cum clamet Apoſtolus, quod qui domino adhæret, unus eſt ſpiritus, clarum eſt, quod qui etiam cum contrario init familiaritatem ac conſuetudinem, cum illo conjunctione unum fit. Eos ergo, qui ſe à dæmone correptos eſſe ſimulant, & morum improbitate eorum figuram & habitum ſimulatè præ ſe ferunt, viſum eſt omni modo puniri, & ejuſmodi afflictionibus, laboribuſque eos ſubjici oportere, quibus ii, qui verè à dæmone correpti ſunt, ut à dæmonis operatione liberentur, jure ſubjiciuntur."

Etiam hodie in ſimiles animadvertendum.

Obſervant Balſamon & Zonaras quod hi, de quibus in Canone, illa ſimulatione ad quæſtum abuterentur; quod & hodie non raro contingere, facilè depræhenderetur, ſi ſeriò in illos, qui ſe à dæmone correptos aſſerunt, inquireretur.

Can.

Digitized by Google

Can. LXI. "Qui vatibus ſeipſos tradiderunt, vel iis, qui „ hecatontarchæ ſeu centuriones dicuntur, vel aliis ejuſmodi, „ ut ab illis diſcant, ſi quid ſibi revelari velint, convenienter „ iis, quæ de ipſis à Patribus conſtituta ſunt, ſexennii Cano- „ ni ſubjiciuntur. Et ipſi autem eos quoque ſubjici oportet, qui „ urſas, vel ejuſmodi animalia ad ludum & ſimpliciorum no- „ xam circumferunt, & fortunam ac fatum, & genealogiam, „ & quorumdam ejuſmodi verborum multitudinem, ex falla- „ ciæ impoſturæque nugis proferunt: Eoſque qui nubium „ perſecutores & incantatores, & amuletorum præbitores, & „ vates appellantur. Eos autem, qui in iis perſiſtunt, & non „ ab ejuſmodi pernicioſis gentilibuſque ſtudiis avertuntur & „ aufugiunt, Eccleſiâ omninò exturbandos decernimus, ſicut „ & ſacri Canones dicunt. Quæ enim eſt luci cum tenebris „ communicatio? Ut ait Apoſtolus: Vel quæ fidei cum infi- „ deli pars eſt? Quæ autem Chriſto eſt cum Belial concordia ac „ conventio?

Contra Magos & incantatores.

Si paſtorum vigilantia ſeriò intenderet, non dubium, quin & plures ritus ſuperſtitioſos hoc Canone expreſſos, aut iis pejores & pernicioſiores hodie frequentari non rarò deprehenderent.

Can. LXII. "Kalendas quæ dicuntur, & vota, & Bru- „ malia, quæ vocantur & qui in primo Martii menſis die fit „ conventum ex fidelium univerſitate omninò tolli volumus: „ Sed & publicas mulierum ſaltationes, multam noxam exi- „ tiumque afferentes. Quin etiam eas, quæ nomine eorum, „ qui falsò apud gentiles dii nominati ſunt, vel nomine viro- „ rum, ac mulierum fiunt, ſaltationes ac myſteria more anti- „ quo & à vita Chriſtianorum alieno, amandamus, & expel- „ limus, ſtatuentes, ut nullus vir deinceps muliebri veſte in- „ duatur, vel mulier veſte viro conveniente. Sed neque comi- „ cas, vel ſatyricas, vel tragicas perſonas induat; neque exe- „ crandi Bacchi nomen, uvam in torcularibus exprimentes, „ invocent; neque vinum in doliis effundentes riſum moveant, „ ignorantiâ vel vanitate ea, quæ ab inſaniæ impoſtura proce- „ cedunt, exercentes. Eos ergo, qui deinceps aliquid eorum, „ quæ ſcripta ſunt aggrediuntur, ubi ad horum cognitionem „ pervenerint, ſi ſint quidem Clerici, deponi jubemus; ſi ve- „ rò Laici, ſegregari."

A gentilium ritibus & feſtivitatibus abſtinendum.

Digitized by Google

Quid kalendæ. Kalendæ ſive feſtum kalendarum vocantur publicæ illæ ac ſuperſtitioſæ lætitiæ, quas kalendis Januarii, quibus annus aperitur, exhibuere primum Gentiles, uſurpavere poſtmodum Chriſtiani; & quas utrique indecoris choreis, mulierumque aut ferarum aſſumptis formis & veſtibus fædabant: uti pluribus oſtendit De Freſne in gloſſario verbo *kalendæ*: ibidem obſervans, quod licet frequenter ab Eccleſia & Epiſcopis proſcriptæ fuerint, indictis ad hanc diem jejuniis & litaniis, quibus eæ quodammodo expiarentur, & ut ludicræ & impiæ feſtivitatis loco vera ac ſolida ſuccederet; non potuiſſe tamen tam altè radicatas prorſus evelli, adeo ut extremis temporibus etiam plus ſolito vires acceperint, & non à Sæcularibus dumtaxat, ſed & ab ipſis Epiſcopis & Sacerdotibus legantur uſurpatæ; dictæque poſtmodum *Feſtum Hypodiaconorum* vel *fatuorum*, quod multis ſuperſtitioſis & inhoneſtis, atque impuris ritibus in ipſo templo peragebatur; atque in Gallia uſque ad annum 1444. perſeveraſſe evincit epiſtola encyclica Facultatis Theologiæ Pariſienſis ad univerſos Galliæ Epiſcopos; in qua refert prorſus abominanda in hoc feſto fieri ſolita, quæ tamen à multis ſuſtinebantur hoc unico argumento, quo paſſim inveterati abuſus ſuſtinentur: *Prædeceſſores noſtri, qui erant notabiles Viri reputati iſtud permiſerunt, ſufficit nobis vivere ut ipſi.* Cui reſpondit Facultas: *Procul dubio iſtud argumentum diabolicum eſt, & infernalis hæc perſuaſio: Vos illorum exitum ignoratis, an bonus vel malus fuerit.* Habetur hæc epiſtola in appendice ad opera Petri Bleſenſis ult. edit. Quæ utinam expenderetur ab iis, qui à praxi ſuorum Prædeceſſorum, quorum exitum ignorant, quidvis inveteratum propugnant & ſuſtinent.

Kalendæ apud Chriſtianos in feſtum fatuorum degeneravit.

Perniciosum argumentum, quo ſuſtinebatur, exploſum.

Quid vota? *Per vota* quorum hic mentio fit, deſignari videtur, uti obſervat De Freſne in verbo, *Votum*, dies feſtus Romanorum tertio nonas Januarii celebrari ſolitus, qui in Kalendario Bucheriano *Votorum nuncupatio* appellatur. Hæc ille: qui in verbo, *Bruma* notat, *Brumalia*, de quibus in Canone, eſſe feſtum octavo Kalendas decembris celebrari ſolitum. Quæ omnia, utpote Paganiſmum redolentia præſenti Canone Chriſtianis interdicuntur.

Nomina falſorum Deorum à Chriſtianis nequaquã uſurpanda. Cætera Canonis obſcura minimè ſunt; hoc unum inſuper notandum, Patres hîc inſinuare, Bachum alioſque falſos Deos à Chriſtianis nec per jocum, aut pravam conſuetudinem ac inde

natam

Digitized by Google

natam inadvertentiam eſſe nominandos, aut invocandos; occaſione cujus, hodiernis litterarum Profeſſoribus ſuadet Chriſtianus Lupus, ut fabuloſa gentilium Deorum derilamenta noſtris adoleſcentibus numquam ſine antidoto edicant.

Nihil falſi in Eccleſia legendum.

Can. LXIII. 'Quæ à veritatis hoſtibus falsò confictæ ſunt ,, Martyrum hiſtoriæ, ut Dei Martyres ignominiâ afficerent, & ,, qui eas audituri eſſent, ad infidelitatem deducerent, in Ec- ,, cleſia non publicari jubemus, ſed eas igni tradi. Qui eas au- ,, tem admittunt, vel tamquam veris iis mentem adhibent ana- ,, thematizamus.

Semper admodum ſolicitos fuiſſe jam pridem Eccleſiæ Patres, ne quid falſi aut apocryphi publicè in Eccleſia legeretur conſtat: Ideoque ſæculo V. Gelaſius I. ait, quod licet Eccleſia Romana ſuſcipiat geſta SS. Martyrum, "ea tamen ideo in Ec- ,, cleſia ſecundum antiquam conſuetudinem ſingulari cautelâ ,, non legi; quia & eorum, qui conſcripſere, nomina penitus ,, ignorantur, & ab infidelibus aut idiotis ſuperflua aut minus ,, apta, quam rei ordo fuerit, ſcripta eſſe putantur". Grat. *diſt.* 15. *can.* 3.

Laicus ſibi auctoritatem docendi aut diſputandi de rebus Religionis non aſſumat.

Can. LXIV. "Quod non oportet laicum publicè diſputare, ,, vel docere, docendi authoritatem ex eo ſibi vendicantem, ſed ,, ordini à Domino tradito cedere; & aurem iis, qui docendi gra- ,, tiam acceperunt, aperire, & Divina ab eis doceri. In una enim ,, Eccleſia diverſa membra fecit Deus, ut eſt vox Apoſtoli. ,, Quam apertè interpretans Gregorius Theologus eum, qui in ,, iis eſt, ordinem commendat, dicens: *Hunc ordinem revereamur, fratres, hunc ſervemus. Hic quidem ſit auris, ille verò* ,, *lingua; hic autem manus, hic verò aliquid aliud: Hic quidem* ,, *doceat, ille verò diſcat:* Et paulò poſt: *Et diſcens in docilitate,* ,, *& ſuppeditans in hilaritate, & miniſtrans in alacritate. Ne ſi-* ,, *mus omnes lingua, quod eſt promptius; ne omnes Apoſtoli, ne* ,, *omnes Prophetæ, ne omnes interpretemur.* Et poſt quædam: *Cur* ,, *te paſtorem facis, cum ſis ovis? Cur caput efficeris, cum ſis pes?* ,, *Cur Imperator eſſe conaris, cùm relatus ſis in numerum militum?* ,, Et Alibi: *Jubet ſapientia, ne ſis velox in ſermonibus, ne cum ſis* ,, *pauper, unà cum divite extendaris; ne quæras ſapientibus eſſe ſa-* ,, *pientior.* Si quis autem præſentem Canonem labefactans de- ,, prehenſus fuerit, quadraginta diebus ſegregetur.

Hic de publico diſputandi aut docendi munere agi notant

Balſa-

Balſamon & Zonaras: "Privatim enim, aiunt, quis interro- "ganti reſpondere, ac propoſitæ ab eo quæſtioni docendo ſa- "tisfacere non prohibetur."

Superſtitiones gentilium vitandæ. Can. LXV. "Qui in noviluniis à quibuſdam ante ſuas offi- „ cinas & domos accenduntur, rogos, ſupra quos etiam anti- „ quâ quadam conſuetudine ſalire ineptè ac deſilire ſolent, ju- „ bemus deinceps ceſſare. Quiſquis ergo tale quid fecerit, ſi ſit „ quidem Clericus, deponatur; ſin autem Laicus, ſegregetur. „ In quarto enim libro Regum ſcriptum eſt: *Et ædificavit Ma-* „ *naſſes altare univerſæ militiæ cæli in duobus atriis domus Dei,* „ *& filios ſuos traduxit per ignem, ſortibuſque & auguriis, auſpi-* „ *ciiſque uſus eſt, & fecit ventriloquos ſeu pythones, & divinato-* „ *res multiplicavit, & ambulavit in in eo ut faceret malum coram* „ *Domino, ut eum ad iram provocaret.*

Quid novilunia? " Novilunia dicebantur dies primi menſium. Mos ergo erat "apud Judæos & Græcos, ait Balſamon, feſtum tunc agere & "genu flectere, ut totum menſem fæliciter tranſigerent. De "quibus Deus quoque dixit per Prophetam: *Novilunia veſtra* "*& Sabbatha odit omnia mea.* Sed & ante officinas & ædes ro- "gos incendebant, & ſuper eos faliebant, per id exiſtimantes "ea, quæ illis prius obtigiſſent mala comburi, foreque ut in "alia bona inciderent. His ergo conſequenter faciebant etiam "quidam Orthodoxi, eo tempore, quo hæc habita eſt Syno- "dus." Hæc ille.

Gentilium rituum reliquiæ. Horum Gentilium rituum reliquiæ ſunt, quæ reſtant in quibuſdam Sanctorum feſtis publici ignes, ſaltus, potationes, adoleſcentum pugnæ, *per Epiſcopos,* ait Lupus, *omnino eliminandæ.*

Octo diebus Paſchalibus vacandum. Can. LXVI. "A Sancta Chriſti Dei noſtri Reſurrectionis „ die uſque ad novam diem Dominicam totâ ſeptimanâ vacare „ fideles jugiter oportet Pſalmis & Hymnis, & ſpiritalibus can- „ ticis in Chriſto gaudentes, feſtumque celebrantes, & divina- „ rum Scripturarum lectioni mentem adhibentes, ac ſanctis my- „ ſteriis jucundè & lautè fruentes. Sic enim cum Chriſto exulta- „ bimus, & unà reſurgemus. Nequaquam ergo prædictis die- „ bus equorum curſus vel aliquod publicum fiat ſpectaculum."

Diu in Eccleſia feſtivitas Paſchalis ad octi. duum protracta fuit. Paſchale Feſtum per dies octo continuos ut feſtivos à populo celebrari antiqua fuit Eccleſiæ tam Occidentalis, quam Orientalis pietas; quæ etiamnum in Gallia & Germania uſque ad finem ſæculi XI. ubique penè ſuperfuit: nam de Synodo Con-

Conſtantienſi anni 1094. ſcribit Bertholdus, quod in illa Gebehardus Epiſcopus ſtatuerit, ut tam in hebdomada Pentecoſtes, quam in hebdomada Paſchali tres tantum dies feſtivi celebrarentur: cùm eodem Bertholdo teſte, alii pænè omnes Epiſcopatus ad illud uſque tempus integram Paſchalem hebdomadam celebrarent: Eique Gebehardo tamquam Canonis & moris everſori graviter obmurmuraſſe ſcribit Chronicon Eccleſiæ Auguſtanæ *ad an.* 1094. Tandem omnes per Europam Eccleſiæ Conſtantienſis Synodi relaxationem admiſerunt; veteris tamen diſciplinæ veſtigio in hoc remanente, quod Paſchalis diei officium, omnibus aliis feſtis intermiſſis, per dies octo continuos in Eccleſia recitari jubeatur.

Diebus feſtivis abſtinendum ab omni quod à divino cultu avocat.

His ergo diebus Paſchalibus jubet præſens Canon ceſſare equorum curſus, publicaque ſpectacula, quibus fideles à vero ac religioſo illorum dierum cultu avocantur: Nam etiam de Chriſtianis verum eſt, quod de Judæis dixit S. Auguſtinus: "Quantò melius fæminæ eorum lanam facerent, quàm Sabatho „ in Neomeniis ſaltarent *tract.* 34. *in Joan.*

De abſtinentia à ſanguine & ſuffocato.

Can. LXVII. "Divina nobis Scriptura mandavit à ſanguine & ſuffocato, & fornicatione abſtinere. Eos ergo, qui „ propter lautum & delicatum ventrem cujuſcumque animalis „ ſanguinem arte aliquâ eſculentum condiunt ac inſtruunt, „ atque ità illo veſcuntur, convenienter punimus. Si quis er„go deinceps animalis ſanguinem quovis modo comedere ag„grediatur, ſi ſit quidem Clericus, deponatur; ſin autem „ laicus, ſegregetur."

Pro intellectu Canonis repetenda notata ad Can. XI. Gangrenſem.

Libros Sacros vilipendere non licet.

Can. LXVIII. "Nulli ex omnibus licere veteris & novi "Teſtamenti librum, nec Sanctorum noſtrorum præconum "ac Doctorum corrumpere vel conſcindere, vel librorum cau"ponatoribus, vel iis, qui dicuntur unguentarii, vel alicui "alii ex omnibus ad eum delendum tradere. Niſi utique vel à "tineis vel ab aqua vel ab aliquo alio modo redditus fuerit inu"tilis. Qui autem tale quid facere deinceps deprehenſus fuerit, "anno uno ſegregetur. Similiter & qui libros emit, ſi eos "quidem ipſe non ad ſuam utilitatem retineat, nec alteri ad "ejus beneficium & ut ii permaneant tradat, ſed eos corrum"pere aggreſſus fuerit, ſegregetur."

Digitized by Google

Summa ſemper fuit ergo Sacrum Codicem præſertim Evangelicum veneratio.

Quod hoc Canone decernitur, profluit ex ſumma illa veneratione, quam erga Codicem Sacrum, præſertim Evangelicum, Patres jam pridem exhibendam cenſuerunt: adeò ut eum, tamquam Chriſtum referentem, etiam adorandum cenſuerint: "Sacram imaginem Domini noſtri Jeſu Chriſti æquo ho„nore cum libro Sanctorum Evangeliorum *adorari* decerni„mus" ait Synodus octava *can.* 3.

Laici ad altare non accedant.

Can. LXIX. "Nulli omnium liceat, qui quidem ſit in lai„corum numero, intra ſepta ſacri altaris ingredi, nequaquam „tamen ab eo prohibitâ Poteſtate & Auctoritate Imperiali, „quando quidem voluerit Creatori dona offerre, ex antiquiſ„ſima traditione."

Latini à Græcis de hoc abuſu arguuntur.

Vide Canonem 49. Laodicænum ſupra relatum.

Balſamon ad hunc Canonem arguit Latinos, "quod apud „eos, non ſolum viri laici, ſed & mulieres in ſanctum tribunal „ingrediantur, & ſedeant, ſtantibus ſæpè iis qui ſacrificant".

Utinam mulierum hodierna impudentia, & Eccleſiaſticorum ignavia non verificaret hæc Schiſmaticorum adverſus Eccleſiam noſtram improperia!

Mulieres in Eccleſia ſileant.

Can. LXX. "Ne liceat mulieribus in Divini ſacrificii tem„pore loqui, ſed ut vox eſt Apoſtoli Pauli, ſileant: Non enim „eis loqui permiſſum eſt, ſed ſubjici, ſicut dicit lex. *Si quid* „*autem volunt diſcere, domi proprios maritos interrogent.*"

Quod hoc Canone mulieribus injungitur ad mentem Apoſtoli 1. *ad Corinth.* 14. intelligitur de *conventu publico*, juxta illud Synodi Carthaginenſis IV. *can.* 99. apud Grat. *diſt.* 23. *can.* 29. *Mulier quamvis docta & ſancta, viros in conventu docere non præſumat.* "Privatim autem, ait Balſamon, pru„dentiores interrogare de aliquibus animæ conducibilibus, no„vum non eſt.".

Can. LXXI. "Eos, qui docentur leges civiles, Gentilium „moribus uti non oportere, & neque in theatrum induci, ne„que eas quæ dicuntur cyliſtras peragere, vel præter uſum „communem ſibi veſtes induere, nec quo tempore diſcipli„nam aggrediuntur, vel ad finem ejus perveniunt, vel (ut in „ſumma dicam) in ejus doctrinæ dimidio. Si quis autem de„inceps hoc facere auſus fuerit, ſegregetur."

Conſuetudinis fuiſſe videtur apud Græcos, uti notat Balſamon

ſamon, eos qui Legum erant diſciplinam ingreſſuri, vel qui per mediam doctrinam proceſſerant, vel qui jam perfecti erant, cum magna quadam pompa, & ſumptuoſis inſuetis veſtibus in theatrum deducere; quæ tamquam à Gentilitate profecta, nec Chriſtianis convenientia univerſim hoc Canone abrogantur. *Senſus & ſcopus Canonis.*

Perpendant Academiarum Moderatores, num ille ſumptuoſus ac ſuperfluus apparatus hodie in Legum Doctoratibus exhiberi ſolitus, etiam Gentiliſmum aliquatenus non ſapiat; & præſenti Canoni non adverſetur?

Can. LXXII. "Non Licere virum orthodoxum cum muliere ,, hæretica conjugi, neque verò orthodoxam cum viro hæreti- ,, co copulari. Sed & ſi quid ejuſmodi ab ullo ex omnibus fa- ,, ctum apparuerit, irritas nuptias exiſtimare, & nefarium con- ,, jugium diſſolvi. Neque enim ea quæ non ſunt miſcenda miſ- ,, ceri, nec ovem cum Lupo, nec peccatorum ſortem cum ,, Chriſti parte conjungi oportet. Si quis autem ea, quæ à nobis ,, decreta ſunt, tranſgreſſus fuerit, ſegregetur. Sin autem aliqui, ,, qui adhuc ſunt infideles, & in orthodoxorum gregem nondùm ,, relati ſunt, ſint inter ſe legitimo matrimonio conjuncti; de- ,, indè hic quidem eo quod eſt honeſtum electo ad lucem veri- ,, tatis accurrerit, ille verò erroris vinculo detentus fuerit, no- ,, lens Divinos radios fixis oculis intueri, fideli verò placeat ,, cum infideli cohabitare, ne à ſe invicem ſeparentur. Ex Di- ,, vini enim Pauli ſetentia, ſanctificatus eſt vir infidelis in mu- ,, liere, & ſanctificata eſt mulier infidelis in viro. *De Matrimonio Chriſtiani cum infideli.*

Hic Canon loqui videtur de matrimonio fidelis cum infideli, id eſt, non baptizato; quemadmodum & Græci intellexiſſe videntur; atque hoc ſenſu perſpicuus eſt, & conformis deciſioni Innocenti III. in capit. *gaudemus* ✠ de divortiis.

Can LXXIII. "Cum crux nobis vivifica ſalutare oſtende- ,, rit, nos omnem diligentiam adhibere oportet, ut ei per quam ,, ab antiquo lapſu ſalvati ſumus, eum quem par eſt honorem ,, habeamus. Quamobrem & mente & ſermone & ſenſu adora- ,, tionem ei tribuentes, Crucis figuras, quæ à nonnullis in ,, ſolo ac pavimento fiunt, omninò deleri jubemus, ne inceden- ,, tium conculcatione victoriæ nobis trophæum injuriâ afficia- ,, tur. Eos itaque, qui deinceps Crucis ſignum in ſolo con- ,, ſtruunt, ſegregari decernimus. *Crux in pavimento non efformanda.*

Vivificæ crucis imagini, ob eum, qui per eam nos redemit,

Digitized by Google

Quæ veneratio Cruci Chriſti exhibenda?

mente & ſermone & ſenſu adorationem tribuendam ait Canon. "Ac mente quidem illam veneramur, ait Zonaras, cum tacitâ meditatione, quam ingentia bonâ per illam ad nos devenerint recolentes, tantæ Dei in nos beneficentiæ magnitudinem obſtupeſcimus; *Sermone*, cum illa eadem ſermonibus uſurpantes; quantum proinde noſtro Salvatori debeamus apud alios profitemur. *Senſu* verò, cum eam aſpicientes veneramur atque ſalutamus."

Olim vetitum ſignum Crucis pavimento infigere: id hodie licitum.

Ob debitam cruci venerationem ſtatutum eſt, ne crucis imago pavimento aut ſolo efformetur: ne incedentium conculcatione victoriæ nobis trophæum injuriâ afficiatur: quod & à Theodoſio & Valentiniano ſub gravi pæna ſancitum erat, in *L. Unica Cod. nemini liceat ſignum Salvatoris* &c. At hanc legem, ac conſequenter & hunc Canonem, antiquatam eſſe rectè monet Tuldenus ad dictum titulum Codicis, addens: "in reverentiam Crucis cedit, quod omni loco ſive infernè, ſive ſupernè obverſatur."

In locis ſacris Agapæ non celebranda.

Can. LXXIV. "Quod non oportet in Dominicis locis vel Eccleſiis eas, quæ dicuntur agapas, id eſt, Charitates facere, & intùs in æde comedere, & accubitus ſternere. Qui autem hoc auſi fuerint, vel ceſſent, vel ſegregentur.

Repete notata ad Canonem 27. & 28. Laodicænum.

Quæ à pſallentibus in Eccleſia obſervanda?

Can. LXXV. "Eos qui in Eccleſiis ad pſallendum accedunt, volumus nec inordinatis vociferationibus uti & naturam ad clamorem urgere, nec aliquid eorum, quæ Eccleſiæ non conveniunt & apta non ſunt adſciſcere, ſed cum magna attentione, & compunctione pſalmodias Deo, qui eſt occultorum inſpector, offerre. Pios enim & ſanctos fore filios Iſraël, ſacrum docuit oraculum.

Hic Canon nequaquam explanatione, ſed ſeria attentione eorum, quibus canendi officium incumbit, indiget.

Res venales in templo non exponenda.

Can. LXXVI. "Quod non oportet intra ſanctos ambitus cauponariam officinam vel ciborum ſpecies proponere, vel alias venditiones facere, ſuam venerationem Eccleſiis ſervantes. Salvator enim noſter & Deus, per ſuam in carne vivendi rationem nos inſtituens, non facere domum Patris ſui domum negotiationis juſſit, qui etiam nummulariorum menſas effudit, & eos qui Sacram commune faciunt, ejecit. Si quis ergò in prædicto delicto deprehenſus fuerit, ſegregetur.

Con-

Digitized by Google

Conforme eſt Synodi Lugdunenſis decretum *in cap. 2. de immunitate Eccleſ. in VI. Ceſſent in Eccleſiis earumque cæmeteriis negotiationes, & præcipuè nundinarum ac fori cujuſcumque tumultus.*

Porro cum Canon alludat ad factum Chriſti ejicientis ementes & vendentes in templo; non obſcurè innuit, etiam ad ea, quæ Sacrificium, aut Eccleſiæ uſum ſpectare poſſent hanc prohibitionem extendi: Cum teſte Venerabili Beda, quæ in templo Jeroſolymitano vendebantur, & à Chriſto ejiciebantur ad uſum Sacrificiorum illius temporis pertinerent.

Ad uſum Sacrificii ſpectantia in Eccleſia vendere non convenit,

Unde S. Carolus in Synodo ſua Provinciali I. p. 2. cap. 57. ſtatuit: " Ne Clericus, aut alius quivis in Eccleſiis earumve
" cæmeterio, atrio, veſtibulo aut porticu, foribuſve, quidquam
" venale exponat, *ne ſi ad uſum quidem Sacrificii vel Eccleſiæ fu-*
,, *turum ſit.* Idem iiſdem verbis habet Synodus Aquenſis anni 1585. plureſque aliæ Synodi.

Can. LXXVII. " Quod non oportet ſacris initiatos, vel
,, Clericos vel Aſcetas, id eſt, Exercitatores ſeu monachos la-
,, varicum mulieribus, nec omnem Chriſtianum, aut Laicum.
,, Hæc eſt enim prima condemnatio apud gentes. Si quis au-
,, tem in hoc deprehenſus fuerit, ſi ſit quidem Clericus, de-
,, ponatur; ſi autem Laicus, ſegregetur".

Balnea cum mulieribus communia vetita.

Repete notata ad Canonem 30. Laodicænum, quo idem omni generaliter Chriſtiano interdicitur.

Can. LXXVIII. Eſt idem planè cum Canone 46. Laodicæno; cujus notas conſule: Hoc unum addo: Non eumdem omnium Eccleſiarum morem & ritum traditionis Symboli & fidei; ejuſque redditionis fuiſſe; uti notatur ad ſermonem 212. Auguſtini in ultima Pariſienſi editione.

Can. LXXIX "Abſque puerperio editum ex Virgine di-
" vinum partum eſſe confitentes, ut qui ſine ſemine conſtitutus
" ſit, idque toti gregi annuntiantes, eos qui ex ignorantia faciunt
" quod non decet, correctioni ſubjicimus: quare quoniam aliquos
" poſt Sanctæ Chriſti Dei noſtri nativitatis diem ſimilam co-
" quere compertum eſt, & eam ſibi invicem impartiri, honoris
" ſcilicet prætextu puerperii impollutæ Virginis Matris; ſtatui-
" mus, ut deinceps nihil tale fiat à fidelibus. Neque enim hoc ho-
" nor eſt virgini, quæ ſupra mentem & ſermonem, quod com-
" præhendi non poteſt, verbum peperit carne, & communi-
" bus, & iis quæ in nobis ſunt, inenarrabilem ejus partum
" defi-

Diva Virgo puerperium paſſa non fuit.

Digitized by Google

" definire ac deſcribere. Si quis ergo deinceps hoc facere ag-" greſſus fuerit, ſi ſit quidem Clericus deponatur. Si verò " Laicus, ſegregetur".

Quid ſit puerperium?

"Puerperium eſt, ait Zonoras, emiſſio fœtus, quam do-" loris ſenſus ac profluvium ſanguinis comitantur: quibus qui-" dem malis nullatenus obnoxiam fuiſſe Deiparam credimus."

Hanc veritatem confirmans Synodus, ipſiſque Fidelibus imprimere volens, prohibet ne quid à Populo exhibeatur, quo indicetur, eam puerperium, inſtar aliarum mulierum paſſam.

Credere videntur & hodie è Vulgaribus nonnulli, Deiparam in *puerperio* fuiſſe à Chriſti Nativitate uſque ad feſtum *Purificationis*; atque in ejus memoriam in pleriſque Eccleſiis indultum eſſe in diebus Sabbati per id tempus occurrentibus, eſum carnium: qua de re cum occaſio fuerit, Paſtores Populum inſtruere poterunt.

Can. LXXX. "Si quis Epiſcopus vel Presbyter, vel Diaco-" num, vel eorum, qui in Clero enumerantur, vel laicus nullam " graviorem habet neceſſitatem, vel negotium difficile, ut à ſua " Eccleſia abſit diutiſſimè, ſed in civitate agens tribus diebus " Dominicis in tribus ſeptimanis una non conveniat, ſi ſit qui-" dem Clericus, deponatur; ſin verò laicus, ſegregetur."

Videtur hic Canon deſumptus ex Canone 14. Sardicenſi cujus notas repete.

De Triſagio, ejuſque additamento.

Can. LXXXI. "Quoniam in nonnullis locis didicimus in " Sanctiſſimo hymno, quo ter ſanctus canitur additamenti loco " dici poſt illud: SANCTUS IMMORTALIS, *hoc*, QUI CRUCI-" FIXUS ES PRO NOBIS MISERERE NOSTRI: Id autem ab " antiquis ſanctis Patribus, ut à pietate alienum, ex hoc hymno " ejectum eſt cum ſcelerato hæretico, qui hanc vocem innovavit. " Nos quoque confirmantes ea, quæ à ſanctis noſtris Patribus " priùs piè conſtituta ſunt, anathematizamus eos, qui poſt præſens " decretum ejuſmodi vocem admittunt in Eccleſiis, vel aliquo " alio modo, ſanctiſſimo hymno adjungunt. Et ſi eſt quidem Sacer-" dotalis ordinis, qui tranſgreſſus eſt, eum ſacerdotali dignitate " privari jubemus; ſin autem laicus vel monachus, ſegregari.

De quo Triſagio agatur?

Hoc Canone ſermonem eſſe conſtat de *Trigaſio* ſive hymno *Ter Sanctus*, quem Græci quotidie, Latini verò ſemel in anno Græcè & Latine in magna Paraſceve concinunt, nempè, *Sanctus Deus*, *Sanctus Fortis*, *Sanctus Immortalis.*

Addi-

Digitized by Google

Additamentum, cujus hîc fit mentio, factum eſſe à Petro Gnapheo ſive Fullone Epiſcopo Antiocheno communiter creditur, ac evidenter aſſerit Felix III. in Epiſtola ad dictum Petrum; ubi eum graviter arguens ait: incautè, ut ſerpens Evæ, tu ipſe quoque erroris venena multitudini fidelium auribus infudiſti, traditamque ab Angelis Sanctiſſimam laudationis formam (hoc ſcilicet Triſagion, quod ab Angelis cuidam puero revelatum eſſe aſſerit) corrupiſti, inſerens illi: *Qui Crucifixus es pro nobis.* Ac deinde ſubjungit: "Ergone „non advertiſti, quod Paulum Samoſatenum Photinumque „& Artemium impietate tranſcendis, qui duos Dei filios „poſuerunt, unum quidem ante ſæcula, alterum vero noviter natum, cum ipſe quoque Trinitati invexeris pluralitatem, duos Dei filios dicens, unum fortem, alterum Crucifixum? Adhæc fideliſſimum Chriſti gregem in Manichæi opinionem præcipitare contendis, qui Spiritum S. „aſſerit crucifixum, nam quod poſt illud *Sanctus immortalis*, quod eſt Spiritus Sanctus tunc infers, *qui pro nobis Crucifixus es, miſerere nobis:* quaternitatemque non „Trinitatem populo inſinuare videris."

Quod ſit additamentum?

Improbatum, eſt quare?

Hos forſan errores hac additione inſinuari verentes Patres Trullani, omnemque novitatem abominantes, eam additionem adeo ſollicitè rejecerunt; quin tamen addimentum illud ſano ac orthodoxo ſenſu accipi queat, nemo Catholicus dubitat: quare & plures Eccleſiæ illud poſtmodum admiſerunt. Unde apud Photium in bibliotheca *num.* 228. ſcribit Ephræmius Patriarcha Theopolitanus, "Hunc hymnum Orientales CHRISTO JESU attribuere, ac propterea "nihil peccare tametſi adjiciant: *Crucifixus pro nobis:* Conſtantinopolitanos verò & Occidentales, in ſupremum ſacratiſſimumque bonorum omnium fontem, conſubſtantialem Trinitatem ſententiam referre: idcirco non ſuſtinere illud addi: *Crucifixus pro nobis.* Et in multis Europæ ditionibus pro illis verbis, qui *Crucifixus eſt pro nobis* hoc reponunt, *Sancta Trinitas miſerere nobis.*" Hæc ille; qui & aſſerit, neutram partem eſſe arguendam, quando in cæteris piis dogmatibus nihil depravare comperiantur: neque ullam ſe reperire rationem, cur alterutra pars reprehendatur, vel in diſquiſitio-

Ab aliquibus Eccleſiis poſtea receptum, idque ſalva fide.

ſitionem revocetur. Quod & pluribus confirmat Lupus ad hunc Canonem; qui ibidem fuſiùs originem hujus Triſagii, ejuſque additamenti proſequitur. Addi poteſt Hugo Menardus in notis ad Sacrament. S. Gregorii pag. 10. & 11.

Quod circa hoc additamentum accidit, idem contigit circa hanc propoſitionem, *unus de Trinitate Crucifixus eſt:* eam enim duo Pontifices Felix III. & Hormiſdas veluti Eutychetis errore faventem rejecerunt; duo verò alii Pontifices Joannes II. & Agapetus cum tota Eccleſia tanquam Catholicam probarunt; uti latè oſtendit Chriſtianus Lupus tom. I. Scholæ ad cap. 10. Synodi V. ac tandem concludit: *Ex quo vides eamdem æquivocam propoſitionem poſſe ab Eccleſia ſucceſſivè & probari & damnari.*

De efformatione Agni. Can. LXXXII. "In nonnullis venerabilium Imaginum " picturis, Agnus, qui digito Præcurſoris demonſtratur, de" pingitur, qui ad gratiæ figuram aſſumptus eſt, verum no" bis Agnum per legem Chriſtum Deum noſtrum præmon" ſtrans. Antiquas ergò figuras & umbras, ut veritatis ſig" na & characteres Eccleſiæ traditos, amplectentes, gratiam " & veritatem præponimus, eam ut legis implementum ſuſ" cipientes. Ut ergo quod perfectum eſt vel colorum ex" preſſionibus omnium oculis ſubjiciatur, ejus qui tollit pec" cata mundi, Chriſti Dei noſtri humana forma characte" rem etiam in imaginibus deinceps pro veteri Agno erigi " ac depingi jubemus; ut per ipſum Dei verbi humiliationis " celſitudinem mente comprehendentes, ad memoriam quo" que ejus in carne converſationis, ejuſque Paſſionis, & " ſalutaris mortis deducamur, ejuſque quæ ex eo facta " eſt mundo redemptionis".

Ratio Canonis. Rationem prohibitionis, de qua in Canone, eſſe quod voluerint ceſſare figuras & umbras præſente veritate; ideſt, Agnum figuram Chriſti, præſente Chriſto, rectè advertit Caranza, additque, ideo & prohibuiſſe Spiritum Sanctum ſub columba figurari, & Magos ſub ſtella. His Caranzæ verbis relatis ſubdit Molanus in oratione de Agnis Dei *Cap.* 16. *Cæterum Græcos hìc nec accuſandos, nec defendendos, ſuſcipio.*

Pictura quædam uno tempore tolerari poſſunt, & non alio. Et meritò: ſciebat quippè Vir eruditus, poſſe uno tempore, & certis locis picturas aliquas jure prohiberi ob periculum

culum erroris, in quem rudis populus earum occaſione prolapſurus timetur; quæ alio tempore, & alio loco, ubi populus ſat inſtructus fuerit, vel periculum erroris aliunde ceſſat, permitti, & exponi poſſunt; uti de imagine Sanctiſſimæ Trinitatis idem Molanus docet *Lib* 2. *Hiſt. SS. imag cap*. 4.

Nequaquam ergo Canon contrariatur conſuetudini Romanæ Eccleſiæ *Agnos Dei* effigurantis; & per Romanum Pontificem ſolemniter benedicentis; de qua latè agit Molanus in dicta oratione; cum in hac in re varia poſſit eſſe, ſalvâ fidei integritate, Eccleſiarum diſciplina. *Conſuetudo benedicendi agnos cereos nequaquam improbata.*

Evidens autem eſt, Patres in hoc ipſo Canone dogma Catholicum de cultu imaginum exprimere; ideoque & in Synodo VII. à defenſoribus imaginum hic Canon ſub nomine *Sanctæ & Univerſalis ſextæ Synodi* lectus eſt, atque à Synodo probatus. *Act*. 4. *colum* 752. ult. edit.

Can. LXXXIV. Nudam exhibet innovationem & confirmationem Canonis 72. Codicis Africani, cujus notæ repeti poterunt. *Infantes quorum baptiſmus dubius, rebabtizandi.*

Can. LXXXV. "In duobus vel tribus teſtibus confirmari omne verbum ex Scriptura accepimus. Servos ergò, „qui à ſuis Dominis manumittuntur ſub tribus teſtibus eo „frui honore decernimus, qui præſentes libertati vires & „firmitatem afferent, & ut iis, quæ ipſis teſtibus facta ſunt „fides habeatur, efficient. *Duorum teſtimonium ad probationem ſufficit.*

Can. LXXXVI. "Eos, qui ad animarum lapſus meretrices cogunt & alunt, ſi ſint quidem Clerici, ſegregari ac „deponi; ſi verò laici, ſegregari. *Cogentes mulierem ad lapſum, quomodo puniendi?*

Can. LXXXVII. "Quæ maritum reliquit eſt adultera, "ſi venerit ad alium, ut vult Sacer & divinus Baſilius, qui "ex Hieremia Propheta hoc optimè colligit: *Quod ſi alii uxor "fuerit, ad maritum ſuum non convertetur, ſed polluta polluetur.* "Et rurſùs: *Qui autem detinet adulteram, eſt inſipiens & im-"pius.* Si ergò præter rationem a marito receſſiſſe viſa ſit, „illi quidem venia dabitur, ut Eccleſiæ communicet. Sed "ei, qui legitimè ſibi datam uxorem relinquit, & aliam "ducit, è Domini ſententia eſt adulterii judicio obnoxius. "A Patribus enim noſtris ſtatutum eſt, ut qui ſunt ejuſmo-"di, annum defleant, biennio audiant, triennio ſubſter- *Quomodo ad reconciliationem recipiendi adulteri?*

 nantur,

Digitized by Google

"nantur, & ſeptimo cum fidelibus conſiſtant, & ſic
" oblatione digni habeantur."

Explanatione non eget; id unum notari velim, Patres ante adulteri reconciliationem, non nudam peccati confeſſionem, aut verbis teſtatam pœnitentiam, ſed opera, quibus peccati ſui deteſtationem manifeſtam faciat, deſiderare: quod utinam hodie animarum directores omnes ſedulo attenderent!

Res profanæ in templum non inducendæ.

Can. LXXXVIII. "Nemo intra ædes ſacras quodvis
" jumentum introducat, niſi fortè viator quiſpiam, maximâ
" urgente neceſſitate, domunculæ vel diverſorii indigens
" in id templum diverterit. Niſi enim jumentum introdu-
" ctum fuerit, ipſum quidem nonnunquam peribit, hic verò
" propter jumenti amiſſionem, & facultatis ad iter peragen-
" dum ex eo profectam inopiam, mortis periculo tradetur.
" Sabbathum enim propter hominem factum eſſe docemur:
" quamobrem & per omnia præferendam eſſe exiſtimare
" hominis ſalutem & incolumitatem. Quocircà ſi quis de-
" prehenſus fuerit ſine neceſſitate jumentum in templum
" introducens, ſi ſit quidem Clericus, deponatur; ſi verò
" laicus, ſegregetur."

Spiritum præſentis Canonis ſequuta Synodus Namurcenſis anno 1604. tit. XI. cap. XII. interdixit "Tam Ec-
" cleſiarum Rectoribus & aliis Clericis, quam locorum inco-
" lis, ne in illas cum ſuis pecoribus & aliis beſtiis ac domeſticis
" utenſilibus ſe recipiant, ſed nec in illis dormire, comedere
" aut bibere præſumant. Quod ſi abſoluta neceſſitas ob vim
" aut incurſus hoſtium, aliquos ipſorum ad hoc compellat,
" ſtatim illâ ceſſante, non ſolum pecora, ſed etiam dicta uten-
" ſilia, quæ magnum præſtant divinis officiis impedimentum
" amoveant, templaque ipſa diligenter mundentur, priuſ-
" quam in illis Sacroſanctum Miſſæ Sacrificium celebretur,
" ſub pœna ſuſpenſionis à divinis in Clericos, & excommu-
" nicationis in Laicos decernendæ."

Quomodo dies paſſionis Dominicæ tranſigenda?

Can. LXXXIX. "Dies ſalutiferæ paſſionis in jejunio &
" oratione, & cordis compunctione peragentes fideles uſque
" ad mediam magni Sabbathi noctem jejunare oportet; cùm
" divini Evangeliſtæ Matthæus & Lucas, ille quidem per *Veſ-*
" *pere Sabbathi*, hic verò per id, *valdè diluculo*, noctis nobis
" tarditatem deſcribant."

Quod

Quod ait, dies paſſionis Dominicæ cordis compunctione eſſe peragendos, hoc indicare voluit, inquit Zonaras, "Compunctionem non fore ſimulatam, externâ tantum ſpecie "apparentem; ſed quæ ipſius quoque cordis penetralia contingat. Circiter verò mediam Sabbathi noctem, pergit Zonaras, quam dies mox Dominicus excipit, ad ſolvenda jejunia, hoc eſt cibi aliquid ſumendum, quaſi redivivo jam à "mortuis Christo, invitat. Nam Evangeliſta quidem, "inquit, Matthæus, veſperè Sabbathi cum dixerit; Lucas "autem, valde diluculo, noctis illius tarditatem nobis deſcribunt, hoc eſt, ſignificant, indicant." *Senſus Canonis.*

Can. XC. "Dominicis genu non flectere à divinis noſtris Patribus, Chriſti reſurrectionem honorantibus Canonicè accepimus. Nec ergò hujus obſervationis evidentiam "ignoremus, fidelibus manifeſtum facimus, quod poſt veſpertinum Sacerdotum ad altare Sabbathi ingreſſum, ex "conſuetudine, quæ ſervatur, nemo genu flectat uſque ad ſequentem veſperam in die Dominico, in qua poſt ingreſſum in Completorio genua rursùs flectentes Domino preces ſic offerimus. Salvatoris enim noſtri reſurrectionis præcurſorem noctem, quæ fuit poſt Sabbathum, accipientes "hymnos ab ea ſpiritaliter incipimus, feſtum ex tenebris in "lucem finientes, ut in perfecto & integro die ac nocte nos "reſurrectionem celebremus. *Diebus Dominicis genu non flectendum à primis Veſperis.*

Feſtos & cunctos generaliter dies à veſpera in veſperam computare traditio eſt Apoſtolica, ab Hebræis mutuo accepta; eaque diſciplina multis ſæculis in Eccleſia etiam Latina religioſè ſervata eſt. Et quidem ſub finem ſæculi VIII. Synodus Francfordienſis *Can.* 21. ait, *ut dies Dominica in veſpera uſque ad veſperam ſerve:ur.* Quod & recentioribus quoque Decretis non ſemel innovatum fuit: quin & illius diſciplinæ evidens etiamnum hodie ſupereſt veſtigium, cum nimirum dierum feſtorum Officium à veſpera præcedentis diei inchoatur. Officium enim quod *Veſperarum* dicimus, ex prima Eccleſiæ inſtitutione ad tenebras ſive Veſperam demum inchoandum eſſet. Hinc olim Officium Veſperarum dictum fuit *Lucernarium*; quia *Lucernæ* in Eccleſia accendebantur. Vide Durantum de Ritibus Eccleſ. lib. 3. cap. 11. & plurescitatos apud De Freſne in Gloſſario verbo, *Lucernarium.* *Dies Feſti, etiam in populo olim incipiebant à Veſpera præcedentis diei. Veſtigium illius diſciplinæ hodie ſuperſtes.*

Digitized by Google

His præmiſſis nihil obſcuri habet Canon; hoc unicè inculcans, ut ritus non flectendi genua in die Dominica ſervetur ob Officio Veſpertino Diei Sabbathi, quo dies Dominica inchoata cenſetur: uti & juxta hodiernas rubricas, ut vocant, ſervatur.

Contra procurantes abortus.

Can. XCI. "Eas quæ dant abortionem ſcientia medicamenta, & quæ fætus necantia venena accipiunt, homicidæ pœnis ſubjicimus."

Auctoritate hujus Canonis ſub nomine extæ Synodi uſus eſt Sixtus V. in conſtitutione adverſus procurantes abortus: *Non immerito*, ait, *in ſexta Synodo Conſtantinopolitana ſancitum ut perſonæ, quæ dant abortionem facientia medicamenta, & quæ fætus necantia venena accipiunt, homicidæ pœnis ſubjiciatur.* Conſtit. 87. in Bull. R.

Can. XCII. Eſt ſimplex innovatio Canonis 27. Calchedonenſis.

Vxor de mariti abſentis morte incerta, alteri nuberi nequit.

Can. XCIII. "Uxor viri, quæ ſeceſſit, & non apparet, antequam de ejus morte certior facta ſit, alteri cohabitans adulteratur. Similiter & militum uxores, quæ non apparentibus maritis, nupſerunt, in eandem rationem incidunt; quemadmodùm & quæ propter mariti peregrinationem reditum non exſpectant. Sed res hic quidem aliquam veniam habet, quod ſit major ejus mortis ſuſpicio. Ea autem, quæ illi, qui ad tempus erat ab uxore relictus, nupſit per ignorantiam, deindè dimiſſa eſt, quod prior ad ipſum redierit, eſt quidem fornicata, ſed per ignorantiam. A matrimonio ergò non arcebitur: rectiùs autem ſi ſic manſerit. Sin autem miles aliquanto poſt tempore redierit, cujus uxor propter longam ipſius abſentiam alteri viro conjuncta eſt, is ſi velit, propriam uxorem recipiat, ipſi venia propter ignorantiam data, eique qui illam in ſecundis nuptiis domum duxit.

Probatur lex Juſtinianaa.

Præſens Canon pronuntians adulteram uxorem quæ alteri viro jungitur, quam diu de morte mariti abſentis certior facta non eſt, non obſcurè reprobat legem Juſtiniani in Novella 22. cap. 7. quo decernitur. "Si incertum ſit, utrum ſupereſt an non, quæ ad hoſtes devenit perſona: tunc *quinquennium* exſpectandum eſt ſive à viro, ſive à muliere: poſt quod ſive manifeſtum de morte fiat, ſive incertum maneat, nubere ſine periculo licebit".

Hanc

Digitized by Google

Hanc quoque legem abrogavit, & annullavit Leo Sapiens *conſtit.* 33. eamque unà cum præſenti Canone, repudiatâ lege Juſtinianæâ, ipſa Eccleſia, tamquam indiſſolubili Matrimonii vinculo conformem, probavit ac recepit.

Can. XCIV. "Eos, qui Gentitium Sacramenta jurant, " Canon pœnis ſubjicit: & nos iis quoque ſegregationem de-" cernimus". *Contra juramenta per falſos Deos.*

Alluditur hîc ad Canonem 81. S. Baſilii, quo decernitur, ut qui Gentilium juramenta uſurpaverit, "tribus annis ejician-" tur, duobus audiant; poſtquam autem in ſubſtratione tri-" bus annis oraverint, & in tribus aliis cum fidelibus ad oratio-" nem conſtiterint, ſic admittantur ad boni communionem". *Pœna jurantium.*

Nec in hoc Canone, nec in Canone S. Baſilii diſtingui num quis veraciter, an fallaciter per falſos Deos juraverit, ex eorum lectione ſat manifeſtum eſt.

Si Sancti Patres adeò diuturnâ & laborioſâ pænitentiâ expiandum judicaverint juramentum præſtitum per falſos Deos; quid cenſuiſſent de perjurio per verum Deum? Nam teſte S. Auguſtino in epiſt. ad Publicolam, *ſine ulla dubitatione minus malum eſt per falſum Deum jurare veraciter, quam per Deum verum fallaciter. Quantò enim per quod juratur eſt magis ſanctum, tantò magis eſt pænale perjurium.* *Gravius eſt jurare falſum per verum Deum, quam verum per falſos Deos.*

Can. XCV. "Eſt innovatio Canonis VII. Conſtantinopolitani.

Can. XCVI. "Qui Chriſtum per Baptiſmum induerunt, " ejus in carne vitæ agendæ rationem imitari profeſſi ſunt. Eos " ergò, qui capillos ad videntium detrimentum, ſcitè excogita-" tis nexibus, adornant & componunt & infirmis animis eſcam " ea ratione abjiciunt, convenienti ſupplicio paternè curamus; " ipſos inſtituentes & temperanter vivere docentes, ut relicta " fraude & vanitate, quæ ex materia oritur, ad exitio caren-" tem beatamque vitam, mentem aſſiduè traducant, & in ti-" more puram & ſanctam converſationem habeant; & Deo, " quoad ejus fieri poteſt, appropinquent per vitæ puritatem; " & internum magis quam externum hominem virtutibus & " bonis inculpatiſque moribus exornent; ut nullas in ſe ferant " reliquias diabolicæ perverſitatis. Si quis autem præter hunc " Canonem verſatus fuerit, excommunicetur". *Quomodo vivendum iis, qui per Baptiſmum Chriſtum induerunt.*

Hic Canon ſeriâ potiùs meditatione, quam explanatione eget.

In locis ſacris Vir cum Muliere dormire non poteſt.

Can. XCVII. "Eos qui vel cum uxore cohabitant, vel " alioqui indiſcriminatim ſacra loca communia faciunt, & con- " temptim in ea afficiuntur, & ſic eis permanent, etiam & iis " quæ ſunt in venerabilibus templis, catechumenorum manſio- " nibus extrudi jubemus. Si quis autem hæc non ſervaverit, ſi " ſit quidem Clericus, deponatur; ſi verò Laicus, ſegregetur.

Senſus Canonis.

"Sacra loca dicuntur, inquit Balſamon, quæ ſunt Deo de- " dicata, ædes ſcilicet divinæ & divinarum ædium poſticus ſeu " veſtibula & catechumena, & quæ circa ea ſunt. Neque " enim ſacra loca dixeris omnia, quæ ſunt Eccleſiæ attributa " domos ſcilicet & reliqua habitacula. Quidam ergo templa " tenentes, nullâ pænitùs diſtinctione habitâ, cum ſuis mu- " lieribus habitabant in Cathecumeniis & habitaculis; inter ſan- " ctum & prophanum nullum penitùs diſcrimen facientes, ſed " promiſcuè his omnibus utentes. Quamobrem ſancti quoque " Patres ſtatuerunt, eos qui ſacra loca per contemptum com- " munia faciunt non ſolum ab Eccleſiis expelli, etſi jus in eis " habeant, ſed ab ipſis etiam catechumeniis".

Alteri deſponſatum durens panis adulterii privetur.

Can. XCVIII. "Qui alteri deſponſam mulierem eo adhuc " vivo, cui deſponſata eſt, in nuptiarum ducit ſocietatem, adul- " terii crimini ſubjiciatur.

Contra ritus judaicos.

Can. XCIX. "Porrò hoc quoque in Armeniorum regione " fieri didicimus, quod quidam intus in ſacris altaribus car- " nium membra coquentes fruſta offerunt, Sacerdotibus ju- " daicè diſtribuentes. Quocircà Eccleſiam immaculatam ſer- " vantes, ſtatuimus nulli licere Sacerdoti ſeparata carnium " membra ab offerentibus accipere, ſed iis ſint contenti, quæ " offerenti viſa fuerint, ejuſmodi oblatione facta extra Eccle- " ſiam. Si quis autem hoc non fecerit, ſegregetur.

Senſus Canonis.

Senſum Canonis his verbis expreſſit Balſamon: "Quoniam ,, didicere S. Patres quod in Armeniorum regione per animalia ,, quidem non fiunt ſacrificia, ſed carnium partes intra altare ,, coquuntur, & ex iis fruſta quædam, ſcilicet membra ſeparata, ,, pedes fortè & caput, vel aliquid ejuſmodi Sacerdotibus mo- ,, re Judæorum offerunt, ſtatuerunt, nec in altari carnium ,, membra coquere, nec extra ipſum tales ſeparatas partes Sa- ,, cerdotibus offerre ex antiqua conſuetudine oportere, ſed ejuſ- ,, modi ceſſare, & Sacerdotes à Laicis oblationem ſuſcipere ,, debere, in quibuſcumque rebus & generibus ipſi voluerint".

Uſitata quidem fuit, & etiamnum hodie probata ejus for-

Digitized by Google

mula in ordine Romano ſervatur Agni Paſchalis benedictio; ſed ritum hoc Canone expreſſum Judaiſmum redolentem, numquam agnovit, aut probavit Eccleſia: quamvis non diffiteamur, in hunc alioſque Eccleſiaſticos ritus nonnullas Judaicas aut Gentiles ſuperſtitiones ex Paſtorum deſidiâ, atque exindè provenienti imperiti vulgi ignorantiâ irrepere & immiſceri: At eas Eccleſiæ adſcribere, propria Sectariis noſtris calumnia eſt.

Benedictio Agni Paſchalis non improbata.

Can. C. "Oculi tui recta adſpiciant, & omni cuſtodiâ ſerva cor tuum, jubet ſapientia. Corporis enim ſenſus ſe facilè in animam effundunt. Picturas ergò, quæ oculos præſtringunt, ſive in tabulis, ſive quovis alio modo fiant, & mentem corrumpunt, & ad turpium voluptatum movent incendia, nulla modo deinceps exprimi jubemus. Si quis autem hoc facere aggreſſus fuerit, deponatur."

Pictura laſſiva vetita.

Quam ſalutare ſit hoc præſentis Canonis Decretum fruſtra oſtendero; hoc unum optandum, ut frequentiſſimè licet renovatum, executioni mandaretur; atque Epiſcopi reliquique tum Eccleſiæ tum Reipublicæ Moderatores in perniciofas his picturas, quæ ut rectè notat Balſamon, ſenſum perſtringunt ſeu fallunt, & in animam infundunt ſeu immittunt omne malum, turpibuſque & inhoneſtis, ineptis, quæque Dei imaginem corrumpunt, cauſam præbent, ſua auctoritate adverterent.

Can. CI. "Corpus Chriſti & templum, hominum ad imaginem Dei creatum, divinus magna voce appellat Apoſtolus. Omnem ergò ſenſibilem creaturam ſuperans, is qui ſalutari paſſione cæleſtem dignitatem eſt aſſecutus, Chriſtum bibens vel comedens æternæ vitæ adaptatur, animam & corpus Divinæ gratiæ participatione ſanctificans. Quare ſi quis immaculati corporis in ſynaxis tempore eſſe particeps voluerit, & offerre ſe ad communionem manus in crucis formam figurans ſic accedat, & gratiæ communionem accipiat. Eos enim qui ex eo auro, vel ex alia materia quædam loco manus receptacula efficiunt ad divini muneris ſuſceptionem, & per ipſa immaculatam communionem recipiunt, minimè admittimus, ut qui inanimatam ſubjectamque materiam Dei imagini præferant. Si quis autem deprehenſus fuerit immaculatam communionem iis impertinens, qui ejuſmodi receptacula afferunt, & ipſe ſegregetur, & is qui affert.

Euchariſtia manu recipienda & ori imponenda.

Ritum accipiendæ Sacræ Euchariſtiæ hoc Canone præſcrip-

Ritus olim uſitatus.

Digitized by Google

ſcriptum eſſe antiquiſſimum, & in Eccleſia fuiſſe vulgatiſſimum multis oſtendit Cardinalis Bona *Lib.* 2. *rerum liturg. cap.* 17. ibidem obſervans, quod ex hujus ritûs ignorantiâ quidam in reconciliatione Eccleſiæ Armenæ cum Romana inter errores Iberorum, nunc Georgianos vocamus, hunc enumerat, "quod Euchariſtiam à Sacerdote celebrante recipiant „in propriis manibus, & ipſimet proprio apponant ori."

Quam multi hodie ſimili ignorantâ laborantes non reperiuntur; qui quidquid à Scholaſticis, aut modernis Ritualibus, quibus unicè incumbunt, diſſonum apparet, pro noxia novitate, aut periculoſo errore reputant; imo tamquam naſcentem penè hæreſim proclamant.

Peccatorum & pœnitentis qualitates expendendæ.

Can. CII. "Oportet autem eos, qui ſolvendi & ligandi " poteſtatem à Deo accepêre, peccati qualitatem conſiderare, & " ejus qui peccavit ad converſionem promptum ſtudium, & ſic " morbo convenientem afferre medicinam: ne ſi in utroque " immoderatione utatur, ab ejus, qui laborat, ſalute excidat Non " enim ſimplex eſt morbus peccati, ſed varius & multiformis " & multas incommodi propagines germinans, ex quibus malum multùm diffunditur, & ulteriùs progreditur, donec " viribus medentis ſiſtat. Quare qui medicinæ ſcientiam in "ſpiritu profitetur, oportet eum primùm ejus, qui peccavit, " affectionem conſiderare & ſive vergit ad ſanitatem, ſive contrà propriis moribus provocat in ſe morbum, adſpicere quomodò ejus, quæ intercedit, vitæ rationis converſioniſque " curam gerat: Et ſi artifici non reluctatur, & ulcus animæ " auget per impoſitorum medicamentorum adjectionem, & ſic " miſericordiam prout dignus, impertiri. Omnem enim rationem init Deus, iſque cui paſtoralis traditus eſt principatus, " ut errantem ovem reducat, & ei, quod eſt à ſerpente vulneratum, medeatur, & neque per deſperationis præcipitia impellat, nec ad vitæ diſſolutionem, & contemptum fræna relaxet: Sed unâ quidem omnino ratione, ſive per acriora & " adſtringentia, ſive per meliora & leviora medicamenta affectioni reſiſtat, & ad ulceris obductionem adnitatur, fructus " pœnitentiæ examinans, *&* ſapienter diſpenſans *&* gubernans hominem, qui ad ſuperiorem illuminationem vocatur. " Nos enim utraque ſcire oportet, *&* quæ ſunt ſummi juris, " *&* quæ ſunt conſuetudinis: In iis autem, qui extrema non

"admit

Digitized by Google

"admittant, ſequi formam traditam, quemadmodùm ſanctus
"nos docet Baſilius".

Quod præſens Canon pluribus exponit, hoc paucis comprehendit Concilium Lateranenſe in capit. *omnis utriuſque ſexus* ꝟ de pænit. & remiſſi. "Sacerdos autem ſit diſcretus &
„cautus, ut more periti medici ſuperinfundat vinum & oleum
„vulneribus ſauciati, diligenter inquirens & peccatoris cir-
„cumſtantias, & peccati: quibus prudenter intelligat, quale
„debeat ei præbere conſilium, & cujuſmodi remedium adhi-
„bere, diverſis experimentis utendo ad ſalvandum Ægro-
„tum."

Hi aliique his conformes Canones clamant, quanta prudentia ac ſcientia non humana, ſed divina potiùs requiratur in Animarum Directore; quodque non tantum de officio Paſtorum, ſed & Confeſſariorum dici queat cum S. Gregorio: *Ars artium cura Animarum Angelicis humeris formidanda.*

§. VIII.

De Synodo VII.

Occaſio Synodi.

CUm per Leonem Iſauricum ejuſque in Imperium ſucceſſores Sacris imaginibus, earumque cultui bellum fuiſſet indictum, omniſque pene earum venerandus cultus abolitus, tandem circa annum 780. mortuo Leone IV. Irene ejus uxor Imperii adminiſtrationem, ob minorem filii ſui Conſtantini ætatem, adepta, de reſtaurando SS. Imaginum cultu cogitare cæpit; unaque cum Magnatibus & Primoribus Regni deliberare; ac poſt diuturnum ſeriumque initum conſilium, Synodum OEcumenicam neceſſariam fore reſolutum eſt; hocque ſuum conſilium anno 784. Adriano I. Papæ per litteras, ſuo & Conſtantini filii ſui nomine miſſas aperuit, eumque rogarunt, ut Conſtantinopolim venire dignaretur, Concilio præfuturus; & quod ſi non poſſit ipſe aſcendere huc, inquiunt, " Eli-
„gat viros honorabiles, habentes ſcientiam, & dirigat unà cum
„ſyllabis, ut inveniantur ex perſona ſacræ & paternæ Beati-
„tudinis hîc."

Scribitur ad Pontificem, ut Synodo interſit.

His litteris obſecundans Adrianus, Legatos Conſtantinopolim miſit Petrum Archipreſbyterum Eccleſiæ S. Petri, & Pe-

Mittit Legatos; uti & Patriarchæ Orientales.

trum Abbatem S. Sabæ. Miſerunt & cæteri Patriarchæ Orientales Legatos ad Synodum; cùm ipſi jugo Saracenorum oppreſſi adeſſe non poſſent; advenit & Epiſcoporum & Presbyterorum magnus numerus; cumque anno 786. Conſtantinopoli in Baſilica SS. Apoſtolorum Synodus eſſet collecta, Iconomachi milites adverſus Synodum tantam excitavere ſeditionem, ut eam nec Imperatorum præſentia ſedare poſſe videretur: quapropter in annum ſequentem delata fuit; quo intervallo, ſummâ Irenes in agendo prudentiâ ſeditioſis illis compreſſis, rurſus nomine Imperatorum miſſi fuere per regiones, qui univerſos Epiſcopos Nicæam Bithiniæ urbem, ad Synodum vocarent. Nicæam itaque convenerunt 350. Epiſcopi præter Legatos Eccleſiæ Romanæ & Orientalium Sedium, qui unà cum Tharaſio Patriarchâ Conſtantinopolitano Synodo quoque adfuerunt; ac inſuper ſelecti Archimandritæ & Monachi, nec non Proceres, ut ordine omnia in Concilio peragi curarent.

Synodus turbatur, & ſuſpenditur.

Locus Concilii fuit primaria Nicææ Baſilica Æternæ Sapientiæ ſub titulo *S. Sophiæ* dicata. Et quia in eadem civitate ſub Conſtantino M. altera Synodus celebrata fuit, hæc Synodus *Nicæna II* appellatur; quamquam à primo ſuo apud Conſtantinopolim exordio in *Canone* II. Francofordienſi vocetur *Conſtantinopolitana*, uti contra Laurentium Surium rectè notavit Lupus in diſſertatione de hac Synodo *cap. XI.*

Locus Synodi.

Synodum præcipuè ad reſtaurandas Sacras Imagines earumque religioſum cultum vindicandum & ſtabiliendum coactam fuiſſe conſtat; eumque ſequenti Decreto expoſuit, ac univerſis Fidelibus propoſuit: Definimus in omni certitudine ac " diligentiâ, ſicut figuram pretioſæ ac vivificæ Crucis, ita vene- " rabiles ac ſanctas Imagines proponendas, tam quæ de colori- " bus & teſſellis, quam quæ ex alia materia congruenter in " ſanctis Dei Eccleſiis, & ſacris vaſis, & veſtibus, & in pa- " rietibus ac tabulis domibus & viis: Tam videlicet Imaginem " Domini Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, quam intemera- " tæ Dominæ noſtræ ſanctæ Dei genetricis, honorabiliumque " Angelorum, & omnium Sanctorum ſimul & Almorum vi- " rorum. Quantò enim frequentiùs per imaginalem forma- " tionem videntur, tantò qui has contemplantur, alacrius eri- " guntur ad primitivorum earum memoriam & deſiderium, & " ad oſculum, & honorariam his adorationem tribuendam. Non

Præcipua Conveniendi ratio. Definitio dogmatica Synodi.

tamen

"tamen ad veram latriam, quæ ſecundùm fidem eſt, ut quæque
" ſolam divinam naturam decet, impertiendam: ita ut illis, ſicut
" figuræ pretioſæ ac vivificæ Crucis ac ſanctis Dei Evangeliis,
" & reliquis ſacris monumentis, incenſorum & luminum ob-
" latio ad harum honorem efficiendum exhibeatur, quemad-
" modum & antiquis piæ conſuetudinis erat. Imaginis enim
" honor ad primitivum tranſit: & qui adorat imaginem adorat
" in ea depicti ſubſiſtentiam".

Si cultus Sacrarum Imaginumad mentem hujus Decreti Populo ubique exponeretur, atque abuſus, qui in hunc cultum irrepſerunt, juxta Decretum Synodi Tridentinæ tollerentur, ſperandum eſſet, quod & Acatholici faterentur, ipſa perſpicuâ veritate convicti, nihil idololatricum in hoc cultu latere.

Præter hanc fidei definitionem, aliaque in cauſa Iconomachorum acta reperiuntur 22. Canones Actioni VII. ab Anaſtaſio Bibliothecario adſcripti, quibus Eccleſiæ diſciplina ob turbas ab Iconomachis excitatas, non parum collapſa reſtauratur; quos §. ſequenti exhibebimus, & ſcholiis exponemus.

§. IX.

De Canonibus Synodi VII.

Canonum confirmatio

CAn. I. "Iis qui Sacerdotalem dignitatem ſortiti ſunt, te-
" ſtimonia & ad rectè ſe gerendum inſtituta ſunt canonica-
" rum conſtitutionum deſcriptiones, quas cum Deiloquo Da-
" vide libentur recipientes, ad Dominum Deum cantamus,
" dicentes; *In via mandatorun tuorum lætatus ſum, tamquam*
" *in omnibus divitiis; & mandaſti juſtitiam, teſtimonia tua in*
" *ſæculum; intellectum da mihi, & vivam.* Et in ſæculum
" nos jubet vox prophetica teſtimonia Dei ſervare, & in iis
" vivere, ut quæ ſcilicet nequaquam concutienda, nullaque
" ratione labefactanda permaneant. Nam & qui Deum vi-
" dit Moyſes ſic ait: *His non licet addere, nec eis licet detrahere.*
" Et divinus Apoſtolus Petrus, in iis glorians exclamat, *ad quæ*
" *angeli proſpicere deſiderant.* Atque etiam dicit Paulus: *etiamſi*
" *nos vel angelus de cælo evangelizaverit vobis præter id, quod nos*
" *evangelizavimus vobis ſit anathema.* Cum hæc ergo ita ſe ha-
" beant, & ſint nobis teſtata, iis exultantes, ut ſi quis multa

Digitized by Google

„ſpolia invenerit, divinos Canones lubenter ampleɛtimur, eo„rumque conſtitutionem integram & illabefaɛtatam con„firmamus, qui editi fuerunt à Sanɛtis Spiritus tubis, ſum„ma laude celebrandis Apoſtolis, & ſex Sanɛtis Univerſalibus „Synodis, iiſque quæ ad ejuſmodi decretorum traditionem lo„caliter coaɛtæ fuerunt, & noſtris Sanɛtis Patribus. Ex uno „enim eodemque ſpiritu omnes illuminati, quæ erant utilia, „decreverunt: & quos anathemati quidem tranſmittunt, nos „quoque anathematizamus; quos verò depoſitioni, nos quo„que deponimus; quos autem ſegregationi, nos itidem ſegre„gamus, & quos pœnæ tradunt, nos quoque ſimiliter ſub„jicimus. *Sine avaritiâ namque ſint mores, præſentibus conten„ti*, is qui tertium cœlum conſcendit, & arcana verba audi„vit, divinus Apoſtolus apertè vociferatur."

Synodus ſuppoſuit Canones Vulgo Apoſtolorum. ab Apoſtolis editos.

Patres hujus Synodi ſuppoſuiſſe conformiter ad Synodum Trullanam, Canones vulgo Apoſtolorum editos fuiſſe ab ipſis Apoſtolis non obſcurè innuunt hæc Canonis verba: *Divinos Canones lubenter ampleɛtimur qui editi fuerunt à Sanɛtis Spiritus tubis, ſumma laude celebrandis Apoſtolis*; At cum hic de faɛti tantummodo quæſtione agatur, etiam OEcumenica Synodus falli potuit; & revera erratum eſſe, plures Viri Eruditi oſtenderunt; de quo vide ſupra *p.* 3. *cap.* 8. §. 3.

Synodus Canones Trullanos quinta & ſexta Synodo adſcribit.

Adhæc, cum in Canone aſſerantur & confirmentur Canones à ſex univerſalibus Conciliis editi; compertumque ſit, nec à quinta, nec à ſexta Synodo ullos Canones editos eſſe, dubium non eſt, quin Synodus Canones Trullanos Conciliis univerſalibus, id eſt, quintæ & ſextæ adſcripſerit; eoſque ſub hoc titulo confirmaverit. Cum enim Synodus Trullana ad ſupplementum quintæ & ſextæ coaɛta fuerit, ideoque *quiniſexta* fuerit appellata, Canones illius etiam his Synodis adſcribi potuiſſe videntur.

Et quidem in hac ipſa Synodo, dum aɛtione 4. prolatus eſſet Canon 82. Trullanus ſub nomine *Sanɛtæ & Univerſalis ſextæ Synodi*; & nonnulli ambigere viderentur, num hic Canon eſſet Synodi ſextæ, Sanɛtiſſimus Patriarcha Tharaſius dixit: "Quæ „eſt hæc ignorantia, qua plerique laborant circa hos Cano„nes? Scandalum enim eſt dubitare, num ſint ſextæ Synodi." Quod ſenſu jam allegato intelligi, ipſe Tharaſius in ſequentibus expoſuit. Habentur tom. 7. Concil. colum. 752.

Ca-

Digitized by Google

Canones Synodorum Localium, ſive quæ Localiter coactæ ſunt, atque in præſenti Canone confirmantur, ſunt indubiè Ancyrani, Neocæſarienſes, aliique in Canone 2. Trullano expreſſi: atque hoc rurſus titulo non mediocris hiſce Canonibus accedit auctoritas. *Qui ſunt Canones Locales hoc Canone confirmati.*

Can. II. "Quoniam pſallentes Deo ſpondemus in juſtifica-,, tionibus tuis meditabor, non obliviſcat ſermones tuos: om-,, nes quidem Chriſtianos ſalutare eſt hoc ſervare, eos autem ,, præcipue qui Sacerdotalem dignitatem obtinent. Quam ob-,, rem decernimus quemlibet, qui ad Epiſcopalem gradum ,, promovendus eſt, pſalterium omnino noſſe, ut ex eo om-,, nem quoque ſuum Clericum ita inſtitui moneat. A Metro-,, politano autem bene examinari, an ad Sacros Canones dili-,, genter, ac cum perſcrutatione, non autem obiter curſim-,, que legendos, prompto paratoque ſit animo, & Sacrum ,, etiam Evangelium, & librum divini Apoſtoli, omnemque ,, divinam Scripturam, & in divinis præceptis verſari, & po-,, pulum ſuum docere. Noſtræ enim hierarchiæ ſubſtantia ſunt ,, eloquia divinitus tradita, divinarum ſcilicet Scripturarum ,, vera ſcientia, ſicut magnus ait Dionyſius. Si quis autem ,, dubius animi fuerit, & non libenter hæc facere & docere ,, voluerit, non ordinetur. Propheticè enim dicit Deus: *Tu re-,, pulisti ſcientiam, & ego te repellam, ne ſis mihi Sacerdos.*" Grat. *diſt.* 38. *Can.* 6. *Epiſcopus in Scripturis SS. & Canonibus ſedulo verſari debet.*

Olim vulgare fuiſſe, Pſalterium ſivè Pſalmos Davidicos memoriter tenere conſtat. Hinc ad Ruſticum Monachum ſcribit S. Hieronymus: *Diſcatur Pſalterium ad verbum.* Et ad nobilem Virum Gaudentium, tradens regulam filiolæ ex utero per parentes Deo oblatæ: *Cum virgunculam ſeptimus annus ætatis exceperit, diſcat memoritur Pſalterium.* Epiſt. 12. Plures illius diſciplinæ argumenta profert ad præſentem Canonem Chriſtianus Lupus. *Olim vulgare fuit pſalterium memoriter tenere.*

Mirum ergo non eſt, ſi Canon requirat, ut evehendus ad Epiſcopatum in Pſalterii cognitione ſit verſatus, "Ut hoc pa-,, cto, ait Zonaras, ab illo Populus quoque initiari, hoc eſt, ea-,, dem cognitione imbui diſcat."

Requirit deinde Canon, ut à Metropolitano examinetur, an Sacros Canones, Sacrum etiam Evangelium, & librum divini Apoſtoli omnemque divinam Scripturam perlegere velit: *Qualiter ab Epiſcopo Canones & Scriptura Sacra legendæ.*

" Ac ita quidem perlegere, inquit Zonaras, ut reconditas abſtruſaſque illorum ſententias ſcrutetur, proindeque & uniuſcujuſque rei rationem intelligat, & Populo ſibi commiſſo erudiendo ſit idoneus, ipſumque interrogantibus reſpondere paratus.... Non autem perfunctoriè, hoc eſt, alias res agens & verbis ſolum recitandis occupatus, ſubjectas verò ſententias cognitione nequaquam attingens."

Vitam Sacris Canonibus conformare debet. Nec ſolum Canonum ac Scripturæ Sacræ ſtudium, ſed etiam, ut vitam ac mores ad eorum præſcriptum componat, exigit; utque in erudiendo populo ſibi credito laboret.

Idem quod Canon præſcribit, hodie etiā Pontificale. Idipſum & hodie requirit Metropolitanus ex præſcripto Pontificalis Romani ab Ordinando; eum inter cetera interrogans: *Vis ea, quæ ex divinis Scripturis intelligis, plebem, cui ordinandus es, & verbis docere & exemplis.* Reſpondet ordinandus: *Volo.* Ac deinde rurſus ad ordinandum: *Accipe Evangelium, & vade prædica populo tibi commiſſo.*

Hinc elucet invariabilis in ſimilibus Eccleſiæ ſpiritus; ſed hoc ſummopere dolendum, quod hæc ſanctiſſima & ſummè neceſſaria documenta, cùm ex Ritualibus aut Pontificalibus proponuntur, tandem ut quidam externi ritus & formulæ recitentur & accipiantur.

Electio per Laicos fieri non debet. Can. III. "Omnem electionem Epiſcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi, quæ fit à Magiſtratibus, irritam manere ex Canone dicente: *Si quis Epiſcopus*" &c. eſt Canon 29. Apoſtolorum ſupra relatus. "Oportet enim eum, qui ad Epiſcopatum promovendus eſt ab Epiſcopis eligi; quemadmodum à Sanctis Patribus Niceæ decretum eſt in Canone, qui dicit: *Epiſcopum oportet*" &c. eſt Canon 4. Nicænus ad verbum relatus. Grat. *diſt.* 63. *can.* 7.

De qua electione agatur. Ex verbis Canonis ſat perſpicuum eſt, hîc agi de electione quam Magiſtratus ſive Principes ſibi arrogant dominationis titulo; nequaquam verò de electione ſive nominatione quam Reges aut Principes auctoritate ſibi ab Eccleſia indultâ faciunt; idque cum ſubjectione judicio Eccleſiæ quoad dotes & conditiones in eligendis Miniſtris requiſitas.

Epiſcopus ob rem temporalem accipiendam ſua poteſtate uti non poteſt. Can. IV. "Præco veritatis Paulus divinus Apoſtolus quemdam veluti canonem Epheſiorum Presbyteris imponens, vel univerſæ potius Sacerdotali multitudini, ſic libere dixit: *Argentum, vel aurum, vel veſtem nullius concupivi,*

„omnia

„ *omnia vobis oſtendi, quod oportet ſic laborantes infirmos ſuſcipere;* „ *dare beatius*, quam recipere exiſtimans. Quocirca ab eo edocti „ ſtatuimus, ne turpis lucri gratia Epiſcopo in mentem veniat „ quærenti excuſationes in peccatis, aurum vel argentum vel „ ullum aliam ſpeciem ab iis qui ſubſunt Epiſcopis vel Clericis „ vel Monachis exigere. Dicit enim Apoſtolus: injuſti reg- „ num Dei non poſſidebunt: nec debent liberi parentibus „ theſaurum parare, ſed parentes liberis: ſi quis ergo per au- „ ri exactionem vel alicujus alterius ſpeciei, vel propter ali- „ quam propriam affectionem à miniſterio arcere inventus „ fuerit, vel ſegregare ſuorum Clericorum aliquem, vel vene- „ randum templum claudere ne in eo divina fiant miniſteria, ad „ id quod non eſt ſenſu prædi tum, ſuam inſaniam immittens, „ eſt revera ſine ſenſu, & talionis erit legi obnoxius, & labor „ ipſius in caput ejus redibit, ut qui ſit mandati Dei & Apo- „ ſtolicarum traditionum tranſgreſſor. Præcepit enim & Pe- „ trus ſuprema Apoſtolorum ſummitas: Paſcite gregem Do- „ mini, Epiſcopatum gerentes, non per vim, ſed ſponte ac „ voluntariè ſecundum Deum: neque turpis lucri gratia, ſed „ promptè & alacriter: nec ut dominatum in clerum obtinen- „ tes, ſed gregis exemplaria exiſtentes: & cum ſummus Pa- „ ſtor apparuerit, quæ nec corrumpi nec marceſcere poteſt, „ gloriæ coronam referetis."

Grat. 16. *q.* 1. *can.* 64. Monent autem Correctores Ro- mani, quod hic Canon antea citaretur ex Synodo VI. *cum ſit*, aiunt, *in ſeptima ex verſione Anaſtaſii, ex qua nonnulla hic ſunt addita, dempta, emendata.* Hæc illi; è quibus rurſus patet, Decretum quod extat poſt correctionem Romanam, non eſſe idem cum edito à Gratiano: Sed de hoc latiùs infra, ubi de hac correctione agetur.

Decretum Tridentinum conforme Canoni.

Conformiter ad hunc Canonem decernit Synodus Tridentina *ſeſſ.* 24. *cap.* 3. *de reform.* "ne Epiſcopi aut quiſquam „ ſuorum quicquam procurationis causâ pro viſitatione, etiam „ teſtamentorum ad pios uſus, præter id quod ex relictis piis „ jure debetur, aut alio quovis nomine: nec pecuniam, nec „ munus quodcumque ſit, etiam qualitercumque offeratur, „ accipiant: non obſtante quacumque conſuetudine, etiam „ immemoriabili: exceptis tamen victualibus, quæ ſibi ac ſuis „ frugaliter, moderatèque pro temporis tantum neceſſitate, „ & non ultra, erunt adminiſtranda."

Quod

Digitized by Google

Senſus Canonis. Quod ait Canon, *Et ad id, quod non eſt ſenſu præditum, ſuam inſaniam immittens*, ſignificat, quod Epiſcopus ut "aurum vel argentum extorqueat, non ſinat propterea in divino „ templo divinum celebrare myſterium, & ſic in id quod non „ eſt ſenſu præditum, ſive in templum inauditam ſuam inſaniam „ effundat," ait Balſamon. Reliqua Canonis perſpicua ſunt, ſæpiuſque innovata.

Qui ſua Eccleſia aut Monaſteriis obtulerunt ſe extollere contra pauperes non debent. Can. V. "Eſt peccatum ad mortem, quando peccantes aliqui manent incorrigibiles. Hoc autem eſt deterius quando „ & erecta cervice adverſus pietatem & veritatem inſurgunt, „ mammona Dei obedientiæ præferentes, & ejus Canonicas „ conſtitutiones non ferentes. In iis ergo non eſt Dominus „ Deus, niſi fortè humiliati à ſuo delicto reſipuerint. Oportet „ enim eos magis Deo ſupplicare, & cum corde contrito hujus peccati remiſſionem, & condonationem petere, & non „ de illicita donatione ſe jactare: Deus enim propè eſt iis qui „ ſunt contrito corde. Eos ergo, qui per auri dationem ſe fuiſſe „ in Eccleſia conſtitutos gloriantur, & in ea improba conſuetudine ſpem habent, quæ à Deo & omni Sacerdotio alienat; „ & ideo impudente vultu, & ore aperto, probroſis & contumelioſis verbis eos, qui propter actam ex virtute vitam à „ S. Spiritu ſelecti ordinatique ſunt præter auri dationem, vilipendunt ac negligunt; primum quidem eos qui hoc faciunt „ ultimum proprii ordinis gradum ſumere: ſin autem perſeveraverint, inflictâ quoque pœna corrigi decernimus. Si „ quis autem in ordinatione hoc quandoque feciſſe viſus fuerit, „ fiat ut vult Canon Apoſtolicus qui dicit *Si quis Epiſcopus, &c.* eſt Canon 28. Et ſecundus Canon SS. Patrum, qui „ Calchedone convenerunt, qui dicit *Si quis Epiſcopus pecuniis &c.* eſt Canon 2. Chalced. relatus."

Senſus Canonis. "Nonnulli, cum in Clerum legendi eſſent, pecunias Eccleſiæ offerre, Deoque dicare ſoliti ſunt, ait Zonaras: quibus „ deinde præſidentes, ſeque in auro illo glorioſè jactantes, „ quoſcumque nullâ datâ pecuniâ ob virtutem fortè, vel etiam „ dicendi facultatem, Clero adſcripti fuerant, protervè conviciis inſectabantur. Hujus igitur homines primo quidem de „ gradu ejici ac in extremum ordinis ſui locum amandari, tum „ ſi adhuc à malitia non diſcedant, pænis quoque, ut per eas „ corrigantur, affici Canon jubet."

Et

Digitized by Google

Et hæc quidem prima Canonis parte continentur; in qua nequaquam de ſimoniacis Sacrorum Ordinum emptoribus agitur, ſed de iis, qui ſua patrimonia liberaliter Eccleſiæ obtulerant; eoque fuco, pauperibus ob virtutum merita ad eumdem gradum aſſumptis inſultabant, ac priorem locum inſolenter affectabant, uti rectè monet Lupus.

Hic non agitur de Simoniacis dationibus.

Non igitur, quod ſeipsâ talis ſit, ait Zonaras, idcirco hæc iniqua dicta donatio eſt; ſed quod ejus vitio, qui ſe ob illam jactat & æqualibus anteponit: ut proinde non illum demereri Numen, ſed auram inanem populareſque rumuſculos captare eâ donatione voluiſſe, ſuſpicari liceat, ſpeciem, hominum exiſtimatione, induit pravitatis. Hæc ille.

Quod in Clericis Canon hîc abominatur, id à Fratribus ſuis, qui divitias ſuas Monaſterio obtulerunt cavendum ſolicitè admodum inculcat S. Auguſtinus *Cap.* 1. *ſuæ regulæ*; concluditque: " Et quid prodeſt diſpergendo dare pauperi-" bus, & pauperem fieri, cum anima miſera ſuperbior effi-" citur divitias contemnendo, quàm fuerat poſſidendo."

Quod in Clericis Canon abominatur, id in Monachis quoque cavendum.

Alterâ Canonis parte declaratur pænis ſimoniacorum *Canone* 27. *Apoſtolorum &* 2. *Calchedonenſi* expreſſis ſubjacere, " Qui ab initio non ita liberali & ſponte ſuſceptâ volun-" tate, ait Balſamon, ſed ut ordinetur, vel in Clerum coop-" tetur, vel aliquo alio modo in Eccleſia eligatur, oblationem " fecit."

Qui bona ſua Eccleſiæ offert, ut ad Clerum aſſumatur Simoniacus eſt.

Huic planè conforme eſt quod in *Cap.* 34. ✠ *de ſimonia*; reſpondit Innocentius III. apud Deum Simoniacum eſſe, qui bona ſua Eccleſiæ donavit *Eâ intentione, ut per temporalia quæ offert, ſpiritualia*, ſcilicet Canonicatum, *valeat adipiſci.*

Can. VI. " Quoniam Canon eſt, qui dicit bis in anno " in unaquaque Provincia per Congregationes Epiſcopo-" rum fieri oportere quæſtiones Canonicas, propter vexa-" tionem, & quod itineri perficiendo minus ſufficerent qui " cogebantur, ſtatuerunt Sancti ſextæ Synodi Patres, ea " omnino & quacumque poſtpoſita cauſa ſemul in anno " fieri, & delicta corrigi. Hunc ergo Canonem nos quo-" que renovamus: & ſi quis Magiſtratus hoc prohibere in-" ventus fuerit, ſegregetur. Si quis autem Metropolitanus " hoc fieri non curaverit, præterquam vi vel neceſſitate & " juſta aliqua de cauſa Canonicis pœnis ſubjiciatur. Cum

Synodi Provinciales ſuo tempore habendæ; ſed Metropolitani ab exactionibus abſtinere debent.

Digitized by Google

" autem de Canonicis & Evangelicis rebus fiat Synodus, " opus eſt ut congregati Epiſcopi magnam curam & diligentiam gerant, ut divina & vivifica mandata ſerventur. " in iis enim ſervandis eſt retributio multa, quoniam *Lucerna* " *eſt mandatum*, lex vero lux, & via vitæ probatio & diſci" plina, & *præceptum Domini lucidum & illuminans oculos.* Ne " liceat autem Metropolitato ex iis, quæ ſecum affert Epiſ" copus, vel jumentum, vel aliquem rem aliam petere. Si " enim hoc feciſſe deprehenſus fuerit, reddet quadru" plum."

Synodaticum hic non improbatur.

Illud hîc ſolummodò notandum, finalibus verbis Canonis nequaquam damnari *Synodaticum* ſeu ſubſidium, quod jam pridem ab Epiſcopis Metropolitæ, aut à Presbyteris Epiſcopo ad Synodi expenſas ſublevandas ſolui conſuevit, de quo *Cap.* 16. ✠ *de Offic. Ordin* & *Cap.* 20. ✠ *de cenſib.* ſed ſolum occurri exactionibus, quas Metropolitani ſua poteſtate abutentes, variis prætextibus ab Epiſcopis extorquebant; qui Synodos ſuas quaſi venales exponebant.

Hinc Hincmarus Remenſis monet Epiſcopos ſuos, *Synodos Presbyterorum ſecundum Sacros Canones ſine venalitate habere.*

Eccleſia ſine reliquiis non conſecranda.

Can. VII. " Ait Paulus Apoſtolus: Quorumdam hominum peccata ſunt manifeſta, nonnullos autem conſequuntur. „ Præcedentibus autem peccatis, alia quoque ea ſequuntur. „ Impiam ergo hæreſim eorum qui Chriſtanos accuſant, alia „ quoque impia conſecuta ſunt. Quemadmodum enim venerabilium imaginum aſpectum ex Eccleſia ſuſtulerunt, alios „ quoque mores reliquerunt, quos quidem oportet renovari, „ & tam ex jure ſcripto, quam non ſcripto ſic obſervari. „ Quæcumque ergo templa conſecrata ſunt abſque ſacris reli„ quiis Martyrum, in iis fieri ſtatuimus Reliquiarum depoſitio„ nem cum conſuetis precibus. Epiſcopus autem poſthâc tem„ plum conſecrans ſine ſanctis Reliquiis deponatur, ut qui Ec„ cleſiaſticas traditiones tranſgreſſus eſt.

Origo hujus ritûs.

Primis Eccleſiæ ſæculis perſecutione in Chriſtianos adhuc ſæviente, mos erat Chriſtianis convenire ad Synaxim celebrandam in cœmeteriis in quibus Martyrum corpora quieſcebant; ceſſante verò perſecutione, cum liceret Chriſtianis palam templa extruere, in iis præſertim locis, ad quæ antea convenire con-

conſueverant, nimirum cœmeteriis Martyrum, extrui cœperunt: atque inde originem traxiſſe mihi videtur, ait Card. Bona *Lib.* 1. *rerum Liturg. cap.* 19. celeberrimus & inviolabilis Eccleſiæ ritus, ut ſine Martyrum reliquiis nullum templum nullumve altare ædificetur."

Hoc ritu, quem Iconomachorum potentiâ everſum præſens Synodus reſtauravit, & inviolabiliter obſervandum edixit, variis SS. Patrum teſtimoniis ſtabilito, ita concludit: "Hæc „autem Martyrum veneratio ex eo dogmate fidei orta eſt, „qua Sanctorum Communionem credimus & fatemur. Fide„les etenim, ut hoc factis profiterentur in iis locis ad oratio„nem, & ad divina Myſteria participanda conveniebant, in „quibus Sanctorum lipſana poſita erant, ut ea ratione, quam „defunctorum ſtatus permittit, cum illis communicarent. „Per illa ſiquidem repreſentatur Eccleſia triumphans, quæ „ſic aliquo modo cùm militante communicat, Sacrificio no„ſtro intereſt." *Ratio ejuſdem.*

Can. VIII. "Quoniam Hebræorum religionis quidam er"rantes Chriſtum Deum noſtrum ſubſannare viſi ſunt ſeſe "Chriſtianos eſſe fingentes, ipſum autem clanculum & occul"tè negant, Sabbata obſervantes, & alia judaica facientes: "ſtatuimus ut neque ad communionem neque ad orationem "neque ad Eccleſiam admittantur, ſed aperte ſint ſecundum "ſuam religionem hebræi; & neque filios eorum baptizari ne"que ſervum ab eis emi vel poſſideri. Sin autem ex pura & "ſincera fide quis eorum converſus, & ex toto corde con"feſſus fuerit, eorum moribus & rebus inſultans, veluti trium"phum agens, ut & alii refellantur & corrigantur, eum re"cipi & baptizari & ejus liberos & cautos reddi; ut ſe ab he"bræorum ſtudiis & inſtitutis abſtineant. Si autem non ita "ſe gerant, eos nullo modo admitti." *Contra Iudæos Chriſtianiſmum ſimulantes.*

Can. IX. "Puerilia omnia ludibria, furioſaque ac inſana "dicta & ſcripta, quæ adverſus Sanctas Imagines edita ſunt, "oportet dari Epiſcopo Conſtantinop. ut cum reliquis libris "hæreticis reponantur. Si quis autem hæc celare inventus "fuerit, & ſit quidem Epiſcopus vel Presbyter vel Diaconus "deponatur; ſin autem Laicus, vel Monachus, ſegregetur. *Libri hæretici, Epiſcopo Conſtantinopolitano tradendi.*

Can. X. "Quoniam nonnulli Clerici Canonicam conſtitu"tionem circumſcribentes ſua relictâ parœciâ in alias parœcias

 "excur-

Clerici ſine Licentia Epiſcopi apud Principes reſidere nequeunt; & quod eorum officium.

"excurrunt, ut plurimum autem in hanc à Deo cuſtoditam "& Imperatoriam urbem, & apud Principes aſſident, & in "eorum oratoriis divina miniſteria faciunt: eos ſine proprio "Epiſcopo & Conſtantinopolitano non licet in quavis æde vel "Eccleſia recipi: ſi quis autem hoc fecerit, ſi perſeveret de- "ponatur. Quicumque autem cum prædictorum Sacerdotum "conſenſu hoc faciunt, non licet eis curas ſæculares & mun- "danas ſuſcipere, ut qui ſint à Canonibus prohibiti hoc face- "re. Si quis autem eorum, qui majores id eſt curatores ap- "pellantur curationem obſtinere deprehenſus fuerit, vel ceſſet, "vel deponatur: potius autem offerat ſe ad docendos filios & "ſervos legens eis divinas ſcripturas: ad hoc enim etiam Sacer- "dotium ſortitus eſt."

Quod præſenti Canone prohibetur, Clericos relictâ propriâ Eccleſiâ ad alias tranſire; item curas ſæculares ſuſcipere, multis anterioribus Canonibus cautum fuit; notandum verò quod in fine additur: "potius autem maneat ad magiſterium "tam puerorum quam famulorum, *relegens eis Divinas "Scripturas*; ad hoc enim etiam Sacerdotium conſecutus eſt."

Utinam hæc eſſet hodierna Capellanorum Domeſticorum Principum ſancta occupatio!

Cura rerum temporalium in Eccleſiis & Monaſteriis per OEconomos gerenda.

Can. XI. "Cum omnes divinos Canones ſervare teneamur, "eum quoque, qui jubet œconomos eſſe in ſingulis Eccleſiis "illæſum omnino ſervare debemus. Et ſi quidem unuſquiſque "Metropolitanus in ſua Eccleſia œconomum conſtituit, bene "habet: Sin minùs Conſtantinopolitano Epiſcopo ſpeciali au- "ctoritate licebit œconomum in ejus Eccleſia præficere. Simili- "ter & Metropolitanis, ſi qui eis ſubſunt Epiſcopi nolint in "ſuis Eccleſiis œconomos conſtituere. Hoc ipſum autem ſer- "vari etiam in Monaſteriis oportet".

Grat. 9. *q* 3. *can*. 3.

Eſt innovatio Canonis 26. Chalcedonenſis; eumque ad monaſteria extendit; id eſt, ut rerum ad monaſterium ſpectantium adminiſtratio non per Abbatem & Superiores, ſed per œconomos ſeu Officiales fiat; quos ad nutum ſuperiorum amovibiles eſſe vult Synodus Trid. ſeſſ. 25. *cap*. 2. *de Regularib.*

Quales curæ temporalium in Monaſteriis præficiendi?

Verùm ſi Fratribus cura temporalium committatur, ſolicitè curandum, ut eligantur, qui per exercitia Monaſtica ad eum virtutis & perfectenis gradum pertigerunt, ut meritò confida-

tur,

Digitized by Google

tur, quod interiorum curam per exteriorem rerum temporalium non negligent; neque rebus temporalibus ſe ita immergent, ut Charitatis & fervoris ignem extinguant: quique ut de fratre ſuo Gerardo loquitur Bernardus *Serm. 26. in Cantica*, non petulanti (ut aſſolet) in eo officio detineantur affectu, ſed ſolo intuitu charitatis; qui quantum in ipſis eſt, ſemper optent quietem, ſibi intendere, Deo vacare, nec implicitos tenent niſi timor Dei, voluntas fratrum, ac ſtudium obediendi.

Niſi enim ſolitudini, piiſque Religionis exercitiis multum delectentur; magnopere ſanè verendum, ne ſenſim illis neglectis, rerum temporalium curis ita implicentur, ut guſtu rerum ſpiritualium paulatim extincto, tandem ſub veſte Religioſa cor planè ſæculare inveniant; idque vel eo magis in Officialibus metuendum, quod ipſis ob varia intercurrentia negotia, major eſſe ſoleat exercitia Monaſtica omittendi libertas. Hinc Canonici Præmonſtratenſes in Conſtitutionibus *diſt. 2. cap. 16. §. 3.* ſtatuerunt, ne juniores temporalibus præficiantur: *Quia in ruinam agitur, qui nondum in virtute roboratus ſuæ libertati committitur.*

Bona Monaſterii Magiſtratibus non concedenda.

Can. XII. "Si quis Epiſcopus inventus fuerit vel Monaſterii Præfectus ex Epiſcopi vel Monaſterii agris in Principis alicujus manus alienare, vel alteri perſonæ tradere deprehenſus fuerit irrita ſit traditio, ut Sanctorum Apoſtolorum vult Canon qui dicit: Omnem rerum Eccleſiaſticarum" &c. eſt ad verbum Canon 37. Apoſtolorum ſupra relatus; deinde ſequitur: "Sin autem detrimentnm afferre cauſetur, nec quidquam ex agro emolumenti percipi, ne ſic quidem principibus, qui ſunt in eo loco, alienet prædium, ſed Clericis vel agricolis ſin autem aliqua improba Calliditate utentur, & ab agricola vel Clerico agrum Princeps emerit, ſic quoque nullius ſit momenti venditio, & Epiſcopatui vel Monaſterio reſtituatur. Porro Epiſcopus vel monaſterii præfectus, qui hoc fecerit exturbetur quidem Epiſcopum ab Epiſcopatum, Monaſterii verò præfectus à Monaſterio, ut qui malè diſſipent quæ non congregavêre".

Occaſio Canonis.

Cum tempore hujus Synodi, Regum ac Principum favore ad dignitates Eccleſiaſticas aditus frequenter pateret, Clerici ambitionis æſtu incitati, facilè Principibus aliqua è rebus Eccleſiæ addicebant; ſi modo ad dignitates eorum intercedente patro-

Digitized by Google

trocinio pervenirent; huic verò ſimoniacæ pollicitationi ſatisfacere cupientes, variis prætextibus res Eccleſiæ in ſuos Patronos transferre ſtudebant; quibus occurrere per præſens Decretum Synodus voluit.

Utinam hodie nullæ hujuſmodi occultæ pollicitationes fierent.

Contra infractores templorum & Monaſteriorum.

Can. XIII. "Quoniam propter eam quæ fuit propter peccata noſtra in Eccleſiis calamitatem Sacroſanctæ quædam ædes à quibuſdam viris arreptæ ſunt, & Epiſcopatus & monaſteria & facta ſunt communia diverſoria: Si qui ea quidem tenent, volunt reddere, ut in priſtinum ſtatum reſtituatur, benè & pulchrè habet: Sin minus ſi ſint ſi ſint quidem Sacerdotalis catalogi, eos deponi jubemus ſin autem Monachi vel Laici, ſegregari, ut qui ſint condemnati à Patre & Filio & Spiritu S: & ponantur ubi vermis non moritur, nec ignis extinguitur: quia voci Domini adveſantur quæ dicit: Ne facite Domum Patris mei domum negotiationis".

Grat. *Diſt.* 19. *q.* 3. *can.* 5.

Nulli in Eccleſia publicè Sacras Scripturas legere poſſunt, niſi manûs impoſitione acceptâ.

Can. XIV. "Quod ordo in Sacerdotio verſatur, eſt omnibus manifeſtum: & Sacerdotii munera exactè ſervare eſt Deo gratum. Quoniam ergo videmus nonnullos à pueris Cleri tonſuram accipientes nondum vero accepta Epiſcopi manuum impoſitione, in congregatione in ſuggeſtu legentes, & id non Canonicè facientes, hoc à præſenti Canone fieri non permittimus: hoc ipſum autem etiam in Monacho ſervari. Lectoris autem manuum impoſitionem licet in proprio Monaſterio tantum unicuique Monaſterii præfecto facere, ſi ipſi præfecto ſcilicet ab Epiſcopo manus eſt impoſita ad præfecturam hegumeni, dum ſit & ipſe Presbyter. Similiter & ex antiqua conſuetudine Chorepiſcopos Epiſcopi permiſſu oportet lectores ordinare."

Grat. *Diſt.* 69. *Can.* 1.

Tonſura & Lectoratus apud Græcos conjunguntur:

"Græci etiam hodie Tonſuram cum Lectoratu conjungunt. Primò invocatâ S. Trinitate, ait Morinus de SS. Ordinat. *p.* 3. *exercitat.* 15. *cap.* 4. & ſigillo Crucis interim peracto, tondetur in formam Crucis lectoratui inaugurandus. Deinde manus illi ab Epiſcopo in Lectoratum imponitur. Videre potes in variis Lectoris ordinationibus..... Lectoratus ordo non datur, niſi præcedat Tonſura; nec Tonſura niſi ſtatim

"ſub-

" ſubſequatur Lectoratus; ita ut Tonſura apud eos ſit veluti " ceremonia ad Lectoratus collationem pertinens.

Ob hanc Tonſuram inter & Lectoratum conjunctionem factum eſt, ut Tonſuram & Lectoratum quidam non tantum confunderent, ſed inſuper permitterent, pueros Tonſurâ & veſtibus nigris à parentibus indutos, *publicè* in Eccleſia Sacras Scripturas legere; quod Synodus in præſenti Canone prohibet, donec ab Epiſcopo Tonſuram Clericalem cum manuum impoſitione receperint. *Origo abuſus de quo in Canone.*

Inordinatum quippe apparebat, quemquam ad functionem aliquam publicam in Eccleſia admitti, niſi ab Epiſcopo ad eam vocatus, & applicatus. *Ratio Canonis.*

Idem etiam in Monachis ſervari jubet; ut nimirum ſine manuum impoſitione Lectorem agere nequeant.

"Quoniam autem, ut conſentaneum eſt, inquit Balſamon, ,, hoc Monachis difficile videbatur, qui eremos ut plurimùm ,, habitant, & non poſſunt Urbes obire, nec Epiſcopos facile ,, adire, conceſſum eſt eorum præfectis, qui ab Epiſcopis ,, characterem accepêre, Præsbyteris quidem neceſſario exi- ,, ſtentibus, Monachos Lectores in proprio monaſterio facere, ,, ut ipſi citra ullum impedimentum divinas in ſuggeſtu Scrip- ,, turas legant." *Cur Abbatibus conceſſum Lectores ordinare.*

Plerique hodie Abbates, præſertim ex privilegio ornamentis Pontificalibus utentes, conferunt non tantum Lectoratum, ſed & reliquos minores Ordines; de quo indulto agit Synodus Tridentina *Seſſ.* 23. *cap.* 10. *de reformat.* vultque ut nullo prætextu Tonſuram aut Minores Ordines conferant cuiquam, qui *Regularis* ſibi ſubditus non ſit; idque conformiter ad hunc Canonem; qui ſolum permittit Abbatibus Lectores ordinare in *proprio Monaſterio*. *Reſtricta Licentia ad proprios Monachos.*

Can. XV. "Clericus ab hoc deinceps tempore in duabus " Eccleſiis non collocetur. Hoc enim eſt negotiationis & tur- " pis lucri proprium, & ab Eccleſiaſtica conſuetudine alienum. " Ab ipſa enim Domini voce audivimus, non poſſe quempiam " duobus dominis ſervire. *Vel enim unum odio habebit, & al-* " *terum diliget: aut unum ſuſtinebit & alterum contemnet. Unuſ-* " *quiſque ergo*, ut eſt vox Apoſtolica, *in eo in quo vocatus eſt* " *debet manere, & in una Eccleſia aſſidere.* Quæ enim propter " turpe lucrum fiunt in Eccleſiaſticis negotiis, ea à Deo ſunt " aliena. *Pluralitas Beneficiorum indiſtinctè damnata.*

"alæna. Ad hujus autem vitæ uſum ſunt diverſa ſtudia ex "iis ergo, ſi quis velit, ea quæ ſunt corpori ad uſum neceſſaria comparet. Dixit enim Apoſtolus, *uſui meo & iis qui me-* "*cum ſunt ſubminiſtraverunt manus meæ.* Et hoc quidem in hac "a Deo cuſtodita civitate. In iis autem quæ extra ſunt locis, "propter hominum inopiam permittatur." Grat. 21. *q.* 1. *c.* 1.

Pluralitas Beneficiorum hoc Canone damnatur, hoc uno fundamento, non poſſe quemquam *duobus Dominis ſervire;* id eſt, duabus Eccleſiis.

Et quidem hæc ratio omnem Beneficiorum pluralitatem facilè excluſit, quamdiu perſuaſum fuit, nullum eſſe Beneficium quod non requireret perſonale officium per ipſos Beneficiorum poſſeſſores perſonaliter præſtandum in ea Eccleſia, cui per Beneficii inſtitutionem erat adſcriptus.

Unde Beneficiorum aliquorum compatibilitatis.

Verum poſtquam invaluit diſtinctio inter beneficia requirentia reſidentiam, & non requirentia, nullo negotio ipſa Beneficiorum compatibilitas hactenus ignota, quaſi naturaliter ſequuta eſt.

Cum enim crederent Beneficiati, ſe non tantum ab officio præſtando immunes, ſed etiam à reſidentia *perſonali* in Eccleſia, cui ſervire deberent, abſolutos, nihil obſtare videbatur, quare cum Beneficio nec *perſonale* officium, nec *perſonalem* reſidentiam requirente aliud, cujus officium præſtare poſſet, obtinere haud valeret.

Beneficia de jure communi reſidentiam requirunt: & qua ratione aliqua ab eâ exempta?

Porro prædicta beneficiorum diſtinctio non à Canone, ſed à conſuetudine ſive potius inolito abuſu originem duxit. Cum enim circa ſæculum X. & XI. omnes paſſim dignitates, ac beneficia, etiam curam animarum habentes reſidentiam negligerent; functioneſque Sacras Vicariis delegarent, Pontifices huic abuſui occurrere volentes, edixerunt, ut obtinentes Dignitates, Beneficia cum cura animarum, aut etiam Canonicatus reſidere tenerentur, nullâ reliquorum inferiorum Beneficiorum factâ mentione; hinc creditum fuit, ea priſtinæ conſuetudini, ſive potius abuſui eſſe relicta: ideoque & Canoniſtæ unanimiter fatentur, omnia Beneficia *de jure communi* requirere reſidentiam; aliqua verò de conſuetudine ab ea dumtaxat eſſe exempta: qua diſtinctione ſtabilitâ compatibilitas Beneficiorum ſuâ ſpontè quoque invaluit.

Non

Digitized by Google

Non mirum proinde hanc Synodum, nullam admittere Beneficiorum pluralitatem aut compatibilitatem Beneficiorum, etiam ob unius Beneficii ad honeſtam Clerici ſuſtentationem inſufficientiam; quià nondum Beneficia non requirentia reſidentiam innotuerant; ſed omnia perſonalem reſidentiam exigebant: quorum duo, quantumvis tenuia, nec ipſa Synodus Tridentina habere permittit; unoque conſenſu etiam hodie pro incompatibilibus habentur.

Neque jam dictis obeſt clauſula finalis ipſius Canonis: *Cæterum in villis, quæ foris ſunt, propter inopiam hominum indulgeatur.* Non enim hic permittitur, ut Clericus duabus Eccleſiis adſcribatur; ſive ut phraſi modernâ loquamur, duo Beneficia habeat, quo poſſit *ſuæ neceſſitati* conſulere; ſed ſolum permittitur, ut unus duabus Eccleſiis ſibi vicinis deſerviat ob hominum inopiam: id eſt, in villis ſive ubi tanta eſt hominum inopia, ut unaquæque parochia Presbyterum habere nequiret, permittit, unum Presbyterum duabus Eccleſiis ſervire; non ut ejus inopiæ ſuccurratur, uti hodie per Beneficii ſimplicis compatibilis combinationem permittitur, ſed ut hominum ſeu incolarum neceſſitati provideatur.

Canon nullam Beneficiorum compatibilitatem admittit.

Can. XVI. " Omnis luxus & ornatus corporeus eſt a " Sacerdotali ſtatu alienus. Epiſcopos ergo, vel Clericos, " qui ſe ſpendidis & inſignibus veſtibus exornant, ſe corrigere oportet. Sin autem permaneant, ſupplicio tradi: ſimiliter & eos qui ſunt unguentis delibuti. Quoniam autem " radix acerbitatis ſurſum pullulans, fuit noſtræ Eccleſiæ inquinamentum, Chriſtianos ſcilicet accuſantium hæreſis; & " qui eam ſuſceperunt, non ſolùm Imaginum picturas averſati ſunt, ſed omnem etiam pietatem ac religionem extruſerunt, in eos qui piè & honeſtè vivunt invehentes; & in eis " impletum fuit quod ſcriptum eſt: *execratio peccatori Dei cultura.* Si inventi itaque fuerint nonnulli eos irridentes, qui vilem & modeſtum amictum induti ſunt, pœna corrigantur. " A ſuperioribus enim uſque temporibus omnis Vir Sacerdotalis cum moderato & honeſto indumento verſabatur. Quidquid enim propter uſum, ſed oſtentatorium ornatum aſſumitur, in nequitiæ reprehenſionem incurrit, ut ait Magnus " Baſilius. Sed nec ex ſericeis texturis variatum quis veſti-

Luxus in veſtibus Clericorum vitandus.

Digitized by Google

"mentum habebat, neque in extremis veſtimentis adjecta "erant alieni coloris additamenta. Ex divina enim lingua au- "dierunt, quod qui mollia ferunt ſunt in ædibus Regum."

Canon perſpicuus eſt; cæterum de Clericorum convenienti ornatu latius agimus in Jure Eccleſ. *p.1 tit. 2. cap.2.*

Monaſteria nova non temere, & ſine ſufficienti dote ædificanda.

Can. XVII. "Quidam Monachi ſuis Monaſteriis relictis, "ut qui imperare diſiderent, & parêre recuſent, oratoria ædi- "ficare aggrediuntur, cum ea non habeant, quæ ad perfectio- "nem pertinent. Si quis ergo hoc facere aggreſſus fuerit, pro- "hibeatur ab ejus loci Epiſcopo. Si quis autem ea habeat, quæ "ad perfectionem ſufficiunt, quæ ab ipſo deliberata ſunt, ad "finem deducantur. Idem autem ſervetur in Laicis & Clericis.

Jam pridem Canonibus cautum erat, ne Eccleſiæ ſine dote fabricæ, miniſtris, aliiſque neceſſariis ſufficienti conſtruantur *Can. IX. Diſt. 1. de conſecrat.* quos Canones ad Monaſteria præſens Synodus extendit.

Obſervatio Canonis multum utilis ad accendam à Monaſteriis Simoniam.

Hoc ſi obſervaretur facilius occurri poſſet ſordidis illis exactionibus, prætextu paupertatis in admiſſione ad Religionem fieri ſolitis.

Teſtimonium Chriſtiani Lupi.

Et quidem Chriſtianus Lupus, tametſi exactiones illas à Simonia, titulo parum fundato, excuſare prætenderit, uti in diſſertatione mea fusè oſtendi, nihilominus poſtquam pro animi ſui candore reſpondit "Pacta illa eſſe de fœdo iſto ulcere "Simoniæ graviter ſuſpecta, frequenterque infecta, *ſemper* "ſordida, ſtatui Monaſtico dedecoroſa, imo & graviter "pernicioſa, ideoque eliminanda; nihilque poſſe eſſe fœ- "dius aut pernicioſius, quam ſtipulatâ pecuniâ ſolos opu- "lentos ad Monaſteria admittere; ideoque ab inopiam pa- "tientibus, ait, neceſſarium Fratrum & Sororum numerum "alere non valentibus Monaſteriis, ſervanda eſt antiqua, "quam regulæ ſuæ S. Benedictus inſeruit, Patrum lex, ut "ſpontè oblatum acceptetur, & nihil penitus exigatur. "Quam legem diverſæ generales Synodi innovarunt, & "uſque ad paucos abhinc annos Belgium noſtrum obſerva- "vit ſanctiſſimè: His, inquam, præmiſſis ſubjungit: redu- "cenda omninò eſt illa animæ caſtitas, *Rogandi Epiſcopi no- "ſtri, ne novis & ſuperfluis, quibus oriuntur nobis tantæ ſordes, "præſertim Monialium Monaſteriis, ſinant ſuas Eccleſias gravari.*"

Hæc

Digitized by Google

Hæc ille in reſolutione ad quæſtionem: num licita ſint pacta de dote danda ab ingredientibus Monaſteriũ: cujus autographum habetur in Monaſterio Monialium S. Thereſiæ Alosti.

Can. XVIII. " Sine offenſione eſſe etiam iis, qui extra " ſunt, inquit divinus Apoſtolus. Mulieres autem in Epiſ- " copiis vel Monaſteriis verſari, eſt omnis offenſionis cauſa. " Si quis ergo ancillam vel liberam in Epiſcopio poſſidere de- " prehenſus fuerit, vel in Monaſterio ad miniſterium aliquod " obeundum, puniatur: ſin autem perſeveret, deponatur. " Si vero etiam in ſuburbanis mulieres eſſe contigerit, & " voluerit Epiſcopus vel Monaſterii præfectus illuc iter " facere, præſente Epiſcopo vel Monaſterii præfecto mulier " eo tempore nullo modo miniſterium obeat, ſed alio in loco " ſeorſim verſetur donec receſſerit Epiſcopus, aut Hegume- " nus, ut omnis reprehenſionis occaſio vitetur." *Vitanda ſolicitè ſacerdotibus mulierum familiaritas.*

De diſciplina hujus Canonis agimus in Jure Eccleſiaſtico *p. 1. tit 2. cap.* 4.

Can. XIX. " Tanta execrabilis avaritiæ labes Eccleſia- " rum præfectos invaſit, ut nonnulli eorum Virorum ac " mulierum, qui pii ac religioſi dicuntur, Domini mandati " obliti fallantur, & eos qui ad Sacerdotalem Ordinem, & " vitam Monaſticam accedunt, pecuniis admittant: & quo- " rum reprobum eſt principium, univerſum quoque reji- " ciendum efficitur, ut ait magnus Baſilius, nec enim Deo " licet & mammonæ ſervire. Si quis ergo inventus fuerit, " hoc facere, qui hoc facit, ſi ſit quidem Epiſcopus, vel Mo- " naſterii præfectus, vel ex Sacerdotali Ordine, vel ceſſet, vel " deponatur ut vult 2. Canon Chalcedon. Synodi. Sin au- " tem Monaſterii præfecta Monaſterio extrudatur, & alii " Monaſterio tradatur ad ſubjectionem. Similiter & Mo- " naſterii præfectus, qui Presbyterii ordinationem habet. " De iis autem quæ dantur liberis à parentibus inſtar dotis: " vel rebus ſuis propriis oblatis, profitentibus iis, qui ea offe- " runt, eſſe Deo conſecrata, ſtatuimus ut ſive maneant, ſive " exeant, ea in Monaſterio maneant ut fuit ipſorum profeſſio; " niſi is qui præeſt in culpa fuerit." *De Simonia circa Beneficia, & ingreſſum religionis.*

Ex pœnis in contravenientes hoc Canone decretis, ſat apparet, quam pernicioſum cenſuerit Synodus, in admiſſione ad Sacros Ordines, vel Monaſteria pactiones pecuniarias

 inter-

Digitized by Google

interponere; cæterum cum de his fusè egerim in tractatu de Simonia circa Beneficia; & Diſſertatione de Simonia circa ingreſſum in Religionem, ea hîc repetere nolui.

Vetatur impoſterum conſtrui duplex Monaſterium.

Can. XX. " A præſenti ſtatuimus non fieri duplex monaſterium, quoniam hoc fit multis ſcandalum & offenſio. Si qui autem volunt cum cognatis mundo renuntiare, & vitam ſequi Monaſticam, viros quidem oportet in virorum Monaſteria diſcedere, fœminas autem ingredi in mulierum Monaſteria: hoc enim eſt Deo acceptum. Quæ autem huc uſque duplicia fuerunt, ſerventur ſecundum Canonem S. Patris noſtri Baſilii, & ſecundum ejus conſtitutionem, ita regantur. In uno autem Monaſterio ne verſentur Monachi & Monachæ. Adulterium enim ineſt media converſatione. Nec Monachus libere cum Monacha, vel Monacha cum Monacho ſeorſim confabuletur, nec cubet Monachus in fœminarum Monaſterio, nec cum Monacha ſeorſim comedat. Et quando quæ ſunt vitæ neceſſaria à parte virorum ad regulares fœminas deferuntur, extra portam hæc accipiat Monaſterii muliebris præfecta cum aliqua anu Monacha. Si autem eveniat, ut aliquam velit cognatam Monachus aſpicere, præſente præfecta cum eâ colloquatur exiguo & brevi ſermone, & mox ab ea recedat."

Grat. 18. *q.* 2. *Can.* 21.

Quid duplicia Monaſteria?

Duplicia Monaſteria ſunt, "non in quibus cum viris ſimul in eodem loco fæminæ degebant; ſed ita in propinquo, inquit Zonaras, ut voces audire reddereque invicem poſſent".

Vetita jam pridem per Juſtinianum.

Hæc fieri impoſterum vetat Synodus; eaq; jam pridem ſeparari mandaverat Juſtinianus in *L.* 44. *Cod. de Epiſcopes;* " Viroſque à mulieribus ita ſegregatos eſſe, ut nullam participationem ad invicem ob quamcumque cauſam habeant ipſi, neque excogitari aliquam occaſionem, vel illis vel his mutuæ inter ſe commorationis: ſed ſoli per ſe homines in monaſterio degant, à vicinis ſibi per quamcumque cauſam monaſteriis ſegregati: ſolæ item per ſe mulieres non commiſtæ viris: ut omnis ſuſpicio indecoræ converſationis pœnitus tollatur".

Quid de Monaſteriis duplicibus S. Brigittæ, qua ratione admiſſa?

Excipit præſens Canon duplicia Monaſteria S. Baſilii; quia ea eorum eſſet ſtructura ac diſciplina, ut nullum ſcandalum ac periculum eſſet metuendum; quale teſtimonium de monaſteriis duplicibus S. Brigittæ vulgo S. Salvatoris reddidere Epiſ-

Digitized by Google

Epiſcopi Regni Sueciæ anno 1434. in Epiſtola ad Synodum Baſilienſem pro obtinenda dictorum Monaſteriorum approbatione miſſâ: " De modo cohabitationis Sororum & Fratrum in ,, Monaſteriis ordinis prædicti, quæ ſituata ſunt in regnis ,, iſtis, quam alii quidam pacis æmuli & tranquillitatis calum- ,, niari conantur, nulla data hîc cuiquam Chriſti fidelium ſuſ- ,, picionis occaſio, quod eorum habitacula adeo firmis altiſque ,, muris & ædificiis diſtincta ac diviſa ſunt, prout fere nos om- ,, nes, præcipuè autem, qui Monaſteriorum & locorum eo- ,, rumdem viſitatores ſumus, vidimus. Quod ſecurè & abſque ,, conſcientiarum ſcrupulo juxta primariam Ordinis inſtitutio- ,, nem, quam adeo piè credimus factam eſſe, Sorores licitè pote- ,, runt commorari."

Hæc cautela nî rigidè ſervetur, nemo non videt, quot hæc Monaſteriorum duplicitas periculis, & offenſionibus expoſita ſit. *De vetita Monachorum & Monacharum converſatione.*

Quæ Canon de cavenda Monachorum cum Monialibus converſatione, atque in ea ſervandâ cautione ſtatuit conformia ſunt etiam recentioribus Pontificum Conſtitutionibus, uti videre eſt apud Fagnanum ad *Cap.* QUANTO ꝟ. *de privilegiis:* qui & ibidem multis probat, Regulares ſine licentia accedentes ad Monaſteria Monialium, Regularibus etiam ſubjectarum, ibique in loco colloquiis deſtinato cum Monialibus colloquentes, à Diœceſano Epiſcopo tamquam Sedis Apoſtolicæ Delegato poſſe puniri & coerceri; imo ſi Epiſcopus ſub pæna excommunicationis inhibuiſſet acceſſum ad Monaſteria Monialium ſine legitima licentiâ, reſolviſſe S. Congregationem, Regulares quantumvis exemptos huic Decreto Epiſcopi eſſe ſubjectos: eo quod hæc omnia ad cuſtodiam clauſuræ, Epiſcopis per Synodum Tridentinam tam ſollicitè commendatam, pertineant.

Can. XXI. "Non oportet Monachum vel Monacham ,, proprium relinquere Monaſterium, & ad aliud ſe conferre. ,, Si hoc autem contigerit; ipſum ut hoſpitem accipi eſt neceſ- ,, ſarium, ſed eum recipi ſine mente Monaſterii ejus præfecti ,, non convenit." *Monachi ſuis Monaſteriis addicti.*

"Quomodo Clerici ad certam Eccleſiam ordinati, inquit ,, Chriſtianus Lupus, ita olim omnes paſſim Monachi ad certum Monaſterium fuere profeſſi, & profeſſione, quaſi ſpiri- ,, tuali Matrimonio, adfixi, non niſi ex graviſſimis cauſis ,, poterant transferri."

 Mi-

Digitized by Google

Migrantem verò Monachum de uno Monaſterio ad aliud hoſpitio excipi vult, ait Zonaras, "ne profana diverſoria ingredi, & cum iis, qui nullâ ad honeſtè vivendum diſciplinâ inſtructi ſunt, vitam agere cogatur."

Qualiter Laici in conviviis ſe gerere debeant.

Can. XXII. "Deo quidem univerſum dedicare, & non propriis voluntatibus ſervire, res magna eſt. *Sive enim comeditis, ſive bibitis*, inquit divinus Apoſtolus, *omnia in Dei gloriam facite.* Chriſtus autem Deus noſter in ſuis Evangeliis juſſit peccatorum principia reſecare. Non enim adulterium ſolum apud ipſum punitur, ſed etiam cogitationis motus ad aggrediendum adulterium condemnatur, ipſo dicente: *Qui aſpexerit mulierem ad concupiſcendam ipſam, eam jam in corde ſuo adulteravit.* Unde nos quoque edocti, debemus cogitationes purgare. *Etſi enim omnia licent, non tamen omnia expediunt*, ut à voce Apoſtolica docemur. Cuivis ergo homini neceſſe eſt comedere, ut vivat: & quibus eſt vita quidem matrimonii, & liberorum, & laicæ conſtitutionis, permixtim comedere viros & mulieres, eſt ab omni reprehenſione alienum, ſi modò ei qui dat nutrimentum gratias agant, non cum ſcenicis quibuſdam ſtudiis, ſive ſathanicis canticis & citharœdicis ac meretriciis inflexionibus; quos prophetica execratio perſequitur, ſic dicens: *Væ qui cum Cithara & Pſalterio vinum bibunt, Domini autem opera non reſpiciunt, & opera manum ejus non conſiderant.* Et ſicubi tales fuerint inter Chriſtianos, corrigantur: ſin minus, adverſus eos robur ſuum obtineant quæ ab iis qui nos præceſſerunt canonicè tradita ſunt. Cui autem quieta eſt vita & ſolitaria: ut qui Domino Deo Jugum Monaſticum tollere ſtatuerit, in ſolitudine & ſilentio ſedebit. Atqui nec iis etiam, qui vitam Sacerdotalem elegerint, licet omninò ſeorſim cum mulieribus comedere, niſi utique cum divinis & religioſis viris ac mulieribus: ut ipſum etiam convivium ad ſpiritualem correctionem adducat. Porro idipſum etiam in cognatis faciat. Si autem rurſus contingat, ut quæ ſunt ad uſum neceſſaria non afferat Monachus vel Sacerdos, & propter neceſſitatem velit ſive in publico diverſorio, ſive in alicujus domo divertere, ei liceat hoc facere, utpote urgente neceſſitate."

Clericis & Monachis à convictu mulierum abſtinendum.

Senſus Canonis.

Qui communi more cum uxoribus ſuis & liberis habitantes degunt, cum mulieribus cibum ſumere poſſunt; ſi meritas interea

interea divinæ liberalitati gratias agant: neque inter epulas ſcenica ſtudia, hoc eſt, ſathanicas & meretricias cantiones adhibeant." Quænam hæc verò? Interrogat Zonaras; Citharicæ „ meretriciæque flexiones inquit. Flexionum autem nomine, „ inconditas ſaltationes, aut vocum in cantilenis modulationes " ſignificavit."

Porro Monachiis & Sacerdotibus præcipit, ne ſeorſim cum mulieribus comedant, etiamſi revera eorum cognatæ ſint. Si verò quandoque neceſſitas exigat cum mulieribus diſcumbere, id ne fiat, niſi præſentibus honeſtis viris ac mulieribus, ut ſpiritualem aliquem fructum illa ipſa convivandi ſocietas pariat.

Si autem contingat Monachum aut Sacratum hominem in itinere conſtitutum neceſſitate premi, permittitur ei ad pupublicum diverſorium, ſive ad alicujus domum divertere: " Sed iis quoque locis, inquit Zonaras, religionis ac temperan„tiæ rationem Canon haberi jubet."

Non niſi neceſſitate exigente ad diverſoria & domos Laicorum Clerici & Monachi divertere poſſunt.

Verùm quia admodum periculoſum eſt, Sacratis hominibus in publicis diverſoriis inter omnis generis Laicos eò divertentes, converſari, meritò ſtatuit S. Carolus, " ut in ſingu„lis civitatibus curent Epiſcopi parandum unum, aut alterum „ publicum & honeſtum diverſorium, quo ſuarum Diœceſium „ Clericis ruſticanis neceſſitatis causâ convenire liceat: nec in „ eo hoſpitio improbis, aut nequam hominibus locus ſit, neve „ fœminis ullo modo; ſed tantum Clerici & religioſi viri, ſi " fieri poſſit, in eo recipiantur" in Concilio Prov. 1. part. 2. tit. 25.

Quam cautionem in his adhibuit S. Carolus.

§. IX.

De Synodo Conſtantinopolitana ſub Photio anno 879. habita; ejuſque Canonibus.

ANno 879. Baſilius Auguſtus legationem miſit ad Joannem VIII. qua Photium in Sedem Patriarchalem Conſtantinopolitanam, contra iterata Decreta Nicolai I. & Adriani II. intruſum, in Sedis Apoſtolicæ communionem ſuſcipi & in Patriarchali Sede confirmari, ardentibus votis poſtulabat.

Joannes VIII. Photii reſtitutioni annuit.

Imperatoris precibus permotus ac tandem victus Joannes VIII,

VIII. ejus votis annuit, ac Photium in communionem & Sedem reſtituit.

De levitate arguitur Joannes VIII.

Hoc ſuo facto *magnam exiſtimationi ſuæ, & Cathedræ Pontificiæ notam inuſſit*, ait Baronius, qui ſubdit: " Hinc factum „ puto, quod ob nimiam Joannis animi facilitatem & mollitu„ dinem abjectâ penitus omni virilitate, fractus animo, Sacer„ dotalis conſtantiæ expers, atque robore enervatus, non Papa „ ut Nicolaus & Adrianus, ſed Papiſſa fuerit contumeliæ lo„ co dictus: utpotè quod qui nec reſiſtere ſciret Eunucho, „ quique vinceretur à ſemiviro, non vir, ſed eſſet fœmina potius „ nuncupandus, & ſic nomen contumeliæ tranſierit po„ ſteris rerum inſciis in veritatis opinionem, atque ita à com„ pluribus decantatum fuerit, Joannem VIII. Papam fuiſſe fœ„ minam, ſicque jactata vulgo invenerit eo modo locumfabula."

Mittit Legatum Conſtantinopolim.

Igitur cum Oratoribus Imperatoris Joannes VIII. novum Legatum Petrum Tituli S. Chryſogoni Presbyterum Cardinalem Conſtantinopolim direxit; qui duobus aliis Legatis jam in Oriente degentibus adjunctus, Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ ſtatum, ſecundum mandata Sedis Apoſtolicæ in Commonitorio contenta, quod ex Synodi ſententia ipſi datum erat, componeret.

Litteras Joannis VIII. corrupiſſe dicitur Photius

Petrus Conſtantinopolim advenit in Novembri 879. Photio Summi Pontificis Epiſtolas & commonitorium tradidere & credidere, ut in Græcum verſæ in Synodo mox celebranda recitarentur: eas verò Photium in multis truncaſſe, interpolaſſe ac immutaſſe oſtendere conatur Baronius loco citato, illas ut in Synodo à Photio lectæ ſunt, conferendo cum ipſis eiſdem Litteris, prout in regeſto Epiſtolarum Joannis VIII. conſervatas & repertas fuiſſe teſtatur idem Baronius.

Synodus celebrata.

Synodus itaque celebrata fuit in ipſa Vrbis Regiæ primaria Eccleſia *Sanctæ Sophiæ*. Adfuere 380. Epiſcopi cum Orientalium Patriarcharum Vicariis & Legatis Apoſtolicis. Imperator quoque cum filiis ſuis & Imperii Collegis eam ſuâ præſentiâ decoravit.

Ab Eccleſia Romana non recepta; & quare.

In hac Synodo inter cætera abrogata & annullata fuit Synodus habita ſub Adriano II. quæ communiter dicitur *octava œumenica*, in qua contra Photium ſententia dicta fuerat; ac omnia quæ contra Photium acta fuerant ſub Pontificatu Nicolai I. & Adriani II. in irritum miſſa, & annullata; multaque inju-

Digitized by Google

injurioſa in dictos Pontifices dicta & declamata fuere; ut propterea nec Eccleſia Romana eam ut legitimam ac OEcumenicam Synodum receperit: ac propterea etiam à Canonibus referendis abſtinuiſſem, niſi Gratianus aliique nonnulli recentiores Canonum Collectores, hanc Synodum agnoviſſent; & unum è tribus Canonibus eidem à Græcis adſcriptis, ſub nomine Synodi Conſtantinopolitanæ retuliſſent; atque ita quodammodo eam probaſſent, ut mox videbimus. *Cur hujus Synodi mentio fiat.*

Can. I. "Statuit Sancta & univerſalis Synodus, ut ſi qui ex „ Italiæ Clericis vel Laicis vel Epiſcopis in Aſia, vel Europa, „ vel Libya verſantes ſub ligatione, vel depoſitione vel Ana„ thematizatione apud Sanctiſſ. Papam Joannem fuerunt; ut „ ii quoque ſint apud Photium Sanctiſſ. Patriarcham Con„ ſtantinop. in eadem pœnæ definitione, id eſt, vel depoſiti, „ vel anathematizati, vel ſegregati: & quod Photius quidem „ Sanctiſſ. noſter Patriarcha Clericos vel Laicos vel Epiſco„ palis vel Sacerdotalis Ordinis in quacumque parœcia ſegre„ gationi, vel depoſitioni, vel anathematizationi ſubjecerit, „ Sanctiſſimus quoque Papa Joannes, & Sancta Dei Roma„ norum Eccleſia, eoſdem in eodem pœnæ judicio habeat; „ Privilegiis, quæ Sanctiſſimæ Romanorum Eccleſiæ Sedi & „ ejus antiſtiti adſunt, nihil penitus innovatis, nec nunc nec „ inpoſterum." *Ab uno Epiſcopo excommunicatus, ab alio non recipiendus.*

Severinus Binius in notis ad hanc Synodum ſequutus more ſuo Cardinalem Baronium, relato hoc Canone ait: "Sicque „ confectus de his eſt primus Canon: quo quis non videat „ ſummâ Photii calliditate interceptas eſſe appellationes ad „ Apoſtol. Sedem, & recurſum ad eam? Siquidem ablata fuit „ per Canonem iſtum authoritas Rom. Pontificis, ut judicare „ non poſſet, quos Photius condamnaſſet. Quis animo conci„ pere poteſt, Legatos Apoſt. Sedis adeo oſcitantes & prodi„ gentes jura Apoſt. Sedis, ut & adverſus contra ea obniten„ tes, non tantum non reſtiterint, ſed ut iſthæc ſancirentur, „ ipſi ſuggeſſerint? An non manu palpantur commenta „ Photii." *Judicium Binii & Baronii de hoc Canone.*

Verum cum jam pridem Canone V. Nicæno aliiſque quamplurimis decretum eſſet, excommunicatum ab uno Epiſcopo ab aliis non eſſe recipiendum; atque per clauſulam finalem ſollicitè cautum eſſet, nihil per hoc decretum derogatum iri *Privile-* *examinatur eorum judicium.*

vilegiis Romanæ Eccleſiæ, non video, cur Vicarii Sedis Apoſtolicæ tantæ oſcitantiæ, aut prodigalitatis jurium Sedis Apoſtolicæ eſſent arguendi; tametſi ipſis præſentibus, & non contradicentibus hic Canon editus eſſet?

Epiſcopus ad vitam Monaſticam tranſiens, rurſus ad Epiſcopatum redire nequit.

Can. II. " Etiamſi huc uſque nonnulli Antiſtites, qui ad „ Monachorum habitum deſcenderant, ut in Epiſcopali faſtigio manerent, vim adhibuerunt; & cum hoc facerent, neglecti ſunt: Sancta tamen & Univerſalis hæc Synodus hanc „ negligentiam quoque corrigens, & ad ritus Eccleſiaſticos „ hanc inordinatam actionem redigens, ſtatuit, ut ſi quis Epiſ„ copus, vel aliquis alius ex Pontificali dignitate, voluerit ad „ vitam Monaſticam deſcendere, & pœnitentiæ locum im„ plere, ne amplius Antiſtitis dignitatem uſurpet. Monacho„ rum enim profeſſiones ſubjectionis & diſcendi cupiditatis ra„ tionem habent, non autem doctrinæ vel primatus: nec alios „ paſcere, ſed ipſos paſci profitentur: & ideo quemadmodum „ prædictum eſt, decernimus; ut nemo eorum, qui in Epiſ„ copalem Paſtorumque catalogum relatus eſt, ad eorum qui „ paſcuntur & agunt pœnitentiam, locum ſe dimittat: ſi „ quis autem hoc facere auſus fuerit, poſt denuntiationem & „ declarationem hujus editæ ſententiæ ipſe qui ſeipſum Epiſ„ copali gradu privavit, non amplius ad priorem, quem factis „ deſpicatui habuit, dignitatem revertetur."

Canon contra S. Ignatium conditus.

Hunc Canonem à Photio ejuſque Fautoribus editum fuiſſe creditur, ut S. Ignatium, qui è Solio Patriarchali Conſtantinopolitano pulſus, in Monaſterium ſeceſſerat, à Sede Apoſtolicâ & octavâ Synodo illegitimè reſtitutum fuiſſe, imperitis perſuaderet.

Ivo Carnotenſis & Gratianus eum retulerunt.

Ivo tamen Carnotenſis in ſuo Decreto *p.7.cap.* 149. Canonem ita expreſſit: " Apocriſiarii Papæ dixerunt. Hoc nequaquam apud nos habetur, ut quicumque de Pontificali ordi„ ne ad Monachorum, id eſt pœnitentum deſcenderit vitam, „ ulterius poſſit ad Pontificatum reverti. *Item.* Præcepit San„ cta Synodus, ut quicumque de Pontificali dignitate ad Mo„ nachorum vitam, & pœnitentiæ deſcenderit locum, ne„ quaquam jam ad Pontificatum reſurgat: Monachorum „ enim vitam ſubjectionis verbum habet & diſcipulatus, non „ docendi, vel præſidendi, vel paſcendi alios."

Ivonem ſequutus Gratianus eumdem iiſdem verbis retulit

7. q.

Digitized by Google

7. *q.* 1. *Can.* 45 tamquam *ex quinta actione Conſtantinopolitanæ Synodi* 383. *Patrum ſub Joanne VIII. cui præfuit Petrus Presbyter Cardinalis, & Paulus Anconitanus Epiſcopus, & Eugenius Oſtienſis Epiſcopus.*

Monent hîc correctores Romani: " Hæc Synodus ſub Jo- *Nota Correctorum Rom. de hac Synodo*
,, anne VIII. extat in Vaticana bibliotheca. Cujus Synodi
,, tres tantum Canones cum explanatione Balſamonis editi
,, ſunt Lutetiæ, & apud ipſum inſcribitur: Synodus in tem-
,, plo Sapientiæ habita ſub Photio Patriarcha. In ſecundo au-
,, tem trium illorum capitulo habetur hujus capitis ſententia."
Hæc illi: qui ad clariorem hujus Canonis, prout à Gratiano refertur explanationem, eum integrum, ut apud Balſamonem extat, Græcè & Latinè ſubjiciunt.

Hujus quoque Canonis authoritate, Gratianum ſequutus, utitur S. Thomas 2. 2. *q.* 185. *art.* 4. *ad* 2. *S. Thomas Canone hoc uſus.*

Quin & Innocentius III. in *Cap. XI.* ⁑ *de renuntiatione*, rogatus, ut poſtulatum in Ravennatenſem Archiepiſcopum confirmare dignaretur, reſpondit: " Verum poſtulationi hujuſ- *Innocentius III. hunc Canonem credidit eſſe Conſtantinopolitani I.*
,, modi videbatur Concilii Conſtantinopolitani capitulum ob
,, viare, in quo ſtatutum, ut quicumque de Pontificali Digni
,, tate ad Monachorum vitam & pænitentiæ locum deſcenderit,
,, nequaquam ulterius ad Pontificatum aſcendat: unde contra
,, dictum Concilium (cum ſit unum ex quatuor principalibus,
,, quæ ſicut quatuor Evangelia Eccleſia Catholica veneratur)
,, nullatenus videbatur eorum poſtulatio admittenda."

Quin hîc Innocentius citet Canonem præſentem, prout in Gratiano extabat, nemo ambigit. Quod autem Concilium Conſtantinopolitanum, cui Canonem attribuit, dicat eſſe unum è quatuor Conciliis, quæ *ſicut quatuor Evangelia Eccleſia Catholica veneratur*, evidenter oſtendunt, Innocentium hunc Canonem tribuiſſe Concilio Conſtantinopolitano I. in quo *Doctiſſimi Pontificis Scriniarium memoriâ fuiſſe lapſum* monet Lupus *tom.* 2. *Schol. p.* 1560.

Cæterum Canonem illum intelligendum eſſe docet Innocentius, ut ad Epiſcopalem Dignitatem reſurgere non valeat, qui ob crimen Epiſcopatum deſerens, vitam Monaſticam agendæ pænitentiæ causâ amplexus eſt; plures autem caſus, eſſe, in quibus, hoc Canone non obſtante, rurſus queat à vita Monaſtica ad Epiſcopatum aſcendere. *Senſus Canonis ex mente Innocentii III.*

Digitized by Google

Inſtitutum Epiſcopale, & Monaſticum in hoc Canone rectè diſcerni; vitamque Monaſticam vitam *pænitentiæ* dici, ex notatis ad Canonem 4. Chalcedonenſem, & 43. Trullanum intelligi poteſt.

Quare Epiſcopi ad vitam Monaſticam tranſire nequeant.

Id autem bene advertit Balſamon, quod Patres prohibentes, Epiſcopos ad vitam Monaſticam, tamquam ſtatum pænitentiæ tranſire "non prohibeant pænitentiam, ut rem odioſam & avertendam: (ea enim magnâ quoque laude digna eſt) ſed ſignificant, tales eſſe Antiſtites, & ita vivere, ut propemodum pænitentiâ non indigeant, ſed & ſuis interceſſionibus Deum aliis placent."

Contra Magiſtratus Epiſcopos verberantes aut incarcerantes.

Can. III. "Si quis Laicus authoritate uſus, divinis quidem & regiis juſſis contemptis, reverendiſque Eccleſiæ ritibus & legibus irriſis, aliquem Epiſcopum verberare auſus fuerit, vel in cuſtodiam tradere, vel ſine cauſa, vel aliquâ confictâ cauſâ, is ſit anathema."

Senſus Canonis.

"Cum autem audis Canonem dicentem, quod ille Laicus anathematizatur, qui ſine cauſa, vel cum ficta cauſa, hoc eſt, præter rationem ſolâ auctoritate uſus Epiſcopum vel verberaverit, vel cuſtodiæ tradiderit; ne dicas, ait Balſamon, argumento à contrario ſumpto, licere laicis Magiſtratibus Epiſcopos ex juſta & probabili cauſa verberare & cuſtodiæ tradere. A diverſis enim Canonibus & novellis conſtitutionibus didiciſti, quod laici Magiſtratus nullam habent in Epiſcopos juriſdictionem, unde etiam Laicus, qui quemvis Antiſtitem vel verberat, vel conjicit in carcerem etiamſi ex cauſa longè juſtiſſima, & majorem magiſtratum gerat, punietur, & cauſæ bonitas ac probabilitas ei non proderit. Audiet enim quod Synodis iiſque ſolis Antiſtites punire permiſſum eſt: & debebat de Antiſtite cognitionem ad convenientem Synodum remittere, & ſe ab Epiſcopalis cauſæ diſceptatione integrum intactumque conſervare. Adjectum eſt autem Canoni iſtud *ſine cauſa* & reliqua propter anathematizationem. Neque enim æquum erat ut Magiſtratus, qui juſtæ cauſæ prætextu, tale quid fecerat contumelioſius in Epiſcopum, anathematizaretur, ſed aliquo alio modo puniretur."

PARS

PARS QUARTA.

De Collectionibus Canonum, quæ ſæculo VIII. & IX. prodierunt.

CAPUT PRIMUM.

De Collectione Iſidori vulgo Mercatoris.

§. I.

Quis hujus Collectionis Author?

SUb initium ſæculi VIII. prodiit & publicata fuit collectio Canonum anterioribus Canonum Latinis collectionibus amplior; quam in Gallias ex Hiſpania à Riculfo Epiſcopo Moguntino allatam, & Gallis communicatam fuiſſe teſtis eſt Hincmarus Remenſis in opuſculo adverſus Hincmarum Laudunenſem cap. 24. " De libro Collectorum Epiſtolarum ab Iſido- „ro, quem de Hiſpania allatum Riculfus Epiſcopus Mogun- „tinus, in hujuſmodi, ſicut & in Capitulis Regiis ſtudioſus, „obtinuit, & iſtas regiones ex illo repleri fecit."

Circa ſæculum VIII. prodiit.

Hincmarum hîc loqui de collectione, quæ vulgo Iſidori Mercatoris dicitur, cui Epiſtolæ multorum veterum Pontificum inſertæ erant, uti mox dicetur, nemini dubium eſt: ſicuti & de eadem loqui in *Epiſt.* 7. *cap.* 12. ubi Scribit: "Iſidorus Hiſpalenſis collegit cum Epiſtolis Romanæ Sedis Pontificum à „S. Clemente, uſque ad B. Gregorium". Hoc Hincmari teteſtimonio inducti credidere non pauci, collectionis hujus auctorem fuiſſe S. Iſidorum Epiſcopum Hiſpalenſem. Atque inter alios Hincmari judicium probarunt Decreti Gratiani Correctores Romani in admonitione Decreto præfixa. Verum, ut rectè advertit Vir ſummæ eruditionis Antonius Auguſtinus, hæc collectio Iſidoro Hiſpalenſi tribui non poteſt, in qua per-

Nonnulli S. Iſidoro Hiſpalenſi adſcribunt: ſed male.

permulta ſunt poſt ejus mortem conſcripta, ut eſt ſexta Syno-„dus generalis, & Concilia Toletana VI. VII. & cætera ad „XIII. in editis, XVII. in veteribus, & Emeritenſe & Bra-„carenſe II." Hæc ille; & rectè: quandoquidem Iſidorus objerit anno Chriſti 636. ut teſtantur Redemptus ejus Diaconus in illius vitâ, aliique vitæ ejus Scriptores; adeoque Concilii Toletani XI. anno 675. nec Concilii ſexti anno 681. celebratorum meminiſſe potuit.

Auctor collectionis vixit poſt annum 700.

Ulteriùs ſat conſtat, hujus collectionis auctorem vixiſſe poſt annum 700. ſiquidem ex Bonifacii Moguntini Archiepiſcopi Epiſtola ad Ethibaldum Regem, quæ poſt annum 744. data eſt; & ex Epiſtola celebris Abbatiſſæ Cangith poſt annum 720. ad eundem Bonifacium ſcripta, plurimas lacinias excerpſit.

Hinc facilè innoteſcit, nullum Iſidorum Epiſcopum Hiſpalenſem hanc collectionem inſtituiſſe: quia in catalogo Epiſcoporum Hiſpalenſium, nullus Iſidorus poſt annum 700. reperitur.

Incertus eſt auctor.

Quis igitur ſit ille Iſidorus Mercator cui vulgo collectio hæc inſcribitur, incertum eſt. Chronicon quidem Juliani Toletani innuit, Iſidorum Mercatorem Setubenſem Epiſcopum, ope Monachi cujuſdam Epiſtolas Decretales veterum Pontificum compilaſſe, & obiiſſe anno 805. Verum chronicon iſtud apud Eruditos omnes ſuſpectæ fidei eſt, & ſancto Archiepiſcopo exiſtimatur ſuppoſitum.

Quidam Iſidorum illum credunt fuiſſe magni nominis Monachum, qui humilitatis causâ ſe diceret, *peccatorem*, & nomini ſuo id elogium ſemper adderet; ex *peccatore* autem ſcribarum oſcitantiâ tranſiſſe in *Mercatorem*.

Alii hoc *peccatoris* elogium ſervantes Iſidoro, ipſum Epiſcopum ſuſpicantur; quod ſolemnis eſſet mos Sanctorum Epiſcoporum, ut ſe *peccatores* ſubſcriberent, ut conſtat ex Conciliis Turonenſi I. Pariſienſi III. aliiſque; hocque veriſimilius exiſtimat Petrus A Marca *Lib.* 3. *cap.* 5. *de Concord. Sacerd. & Imp.*

Quidquid ſit de vero collectionis auctore, ea hodie communi nomine dicitur, collectio *Iſidori Mercatoris*; quin & teſtantur Romani Correctores in ſua ad Decretum Gratiani admonitione: "In Codice autem Dominicanæ bibliothecæ ini-

„tio

Digitized by Google

„ tio præfationis ita legitur: *Iſidorus* MERCATOR *ſervus* „ CHRISTI, *Lectori conſervo ſuo &c.* nec multò ſecus in Va- „ ticanis." Et ubi apud Gratianum legitur: *Iſidorus ſervus* CHISTI, rurſus obſervant: "Apud Ivonem & in manuſcrip- „ tis collectionis illius Codicibus eſt: *Iſidorus* MERCATOR *ſervus* CHRISTI *conſervo ſuo, & parenti fidei in Domino ſalutem.*

Adhæc, ſi fides præfationi huic collectioni præfixæ ſit, conſtat auctorem ſuam collectionem confeciſſe multorum Epiſcoporum rogatu; ait enim: *Compellor à multis tam Epiſcopis, quam reliquis ſervis* CHRISTI *Canonum ſententias colligere, & in unum volumen redigere, & de multis unum facere.* Ac infra, multitudinem Epiſcoporum, qui hoc ab ipſo opus deſiderarunt, expreſſurus, alloquitur 80. *Epiſcopos qui hoc opus me incipere & perficere coegiſtis.*

§. II.

Materia hujus collectionis.

ILla quæ auctor hujus collectionis in unum collegit, ipſe in præfatione operi præfixâ attingit. *Materia collectionis.*

"In principio, ait, voluminis hujus, qualiter Concilium „ apud nos celebretur, poſuimus;" ordinem nimirum de celebrando Concilium ex Concilio Toletano IV. deſumptum. Integer ex collectione Iſidori habetur *tom. 1. Concil. ult. edit. pag.* 8. *Ordo celebrandi Concilium*

Sequitur in præfatione: "Propter eorum auctoritatem „ ceteris Conciliis præpoſuimus Canones, qui dicuntur Apo- „ ſtolorum (licet à quibuſdam apocryphi dicantur) quoniam „ plures, qui eos recipiunt, & Sancti Patres eorum ſententias „ Synodali auctoritate roboraverunt, & inter Canonicas po- „ ſuerunt conſtitutiones." *Canones Apoſtolorum.*

Solos priores 50. Canones Apoſtolorum retulit; atque hinc patet, nequidem horum auctoritatem, etiam ſæculo VIII. ab omnibus agnitam fuiſſe.

Hanc præfationis partem ſub nomine Iſidori refert Gratianus *diſt.* 16. *can.* 4. cum immediatè ante *can.* 1. etiam ſub nomine Iſidori retuliſſet planè contrarium his verbis: "Canones *Notatur Gratianus.*

qui

,,qui dicuntur Apoſtolorum, ſeu quia eoſdem nec Sedes Apo-,,ſtol. recipit, nec Sancti Patres illis aſſenſum præbuerunt, ,,pro eo quod ab hæreticis ſub nomine Apoſtolorum compo-,,ſiti dignoſcuntur. Quamvis in eis utilia inveniantur, tamen ab ,,auctoritate canonica atque Apoſtolica, eorum geſta conſtat eſſe ,,remota, atque inter apocrypha deputata."

Antonius Auguſtinus lib. 1. dial. 6. de emend. Gratiani ait: "hæc verba (ſcilicet poſtrema) "in omnibus veteribus libris ,,Hiſpaniæ Conciliorum inveniuntur, non illa, quæ Iſidorus ,,Mercator in præfatione Conciliorum ſcripſit, quæ etiam ,,Gratianus in *capite* 4. ejuſdem diſtinctionis poſuit; neque di-,,ſtinxit varietatem horum ſcriptorum, ut debuit, cum contra-,,ria dicerent, (hic enim Mercator hos Canones probat, quos ,,ille rejecerat) ſed utrumque Iſidorum vocat. Hæc ille.

Argumentum ſanè non exiguum, collectionis hujus auctorem haud fuiſſe S. Iſidorum Hiſpalenſem, apud Hiſpanos & tam à doctrina, quàm vitæ Sanctitate nimium celebratum, quàm ut ejus ſcriptorum memoria in Hiſpaniarum Conciliis ita periiſſet.

Hinc quoque collige, quam parum exactus in ſua compilatione fuerit Gratianus!

Epiſtolæ veterum Pontificum

Proſequitur præfatio: "Deinde quarumdam Epiſtolarum ,,Decreta Virorum Apoſtolicorum inſeruimus, id eſt, Cle-,,mentis, Anacleti, Evariſti, & cæterorum Apoſtolicorum, quas ,,potuimus hactenus reperire epiſtolas uſque ad Sylveſtrum ,,Papam."

Hæ ſunt fere famoſæ Veterum Pontificum Decretales, de quibus inter Eruditos, hoc præſertim ſæculo, non exigua contentio fuit.

Enumerantur Epiſtolæ Decretales

Ne quis verò eas cum eorumdem Veterum Pontificum veris & indubitatis epiſtolis, quæ in priſcorum Patrum & Hiſtoricorum ſcriptis nobis fuere conſervatæ, confundat, neceſſarium cenſui, Veterum Pontificum Decretales, quas hæc Iſidoriana collectio exhibet; & de quarum auctoritate digladiatum fuit, nominatim recenſere.

Sunt igitur, Clemenſis I. Epiſtolæ quinque; Anacleti tres; Euariſti duæ; Alexandri I. tres: Sixti I. Epiſtolæ duæ: Teleſphori una: Higinii duæ. Pii I. quatuor: Aniceti una: Soteris duæ: Eleutherii una: Victoris quatuor: Zephyrini duæ:

Calliſti

Calliſti duæ: Urbani una: Pontiani duæ: Anteri una: Fabiani tres: Cornelii duæ: Lucii una: S. Stephani duæ: Sixti II. duæ: Dionyſii duæ: Felicis tres: Euthychiani duæ: Caii una: Marcellini duæ: Marcelli duæ: Euſebii tres: Melchiadis una. Poſt, hanc ſequitur apud Iſidorum ſub nomine ejuſdem Pontificis altera epiſtola *de primitiva Eccleſia, & munificentia Conſtantini Magni erga eamdem*: quæ dici ſolet, *Donatio Conſtantini*.

Qua ratione hæ Epiſtolæ unà cum hac collectione communi applauſu per ſex facilè ſæcula, ut genuinæ illorum Pontificum partus, receeptæ, & probatæ fuerint; & quibus argumentis earum ſuppoſitio, uti quorumdam aliorum, quæ in hac collectione continentur, comperta fuerit, infra oſtendemus, ubi primum quid contineat, ſequendo ordinem præfationis, ſummatim retulerimus.

Enumerantur cæteta in hac collectione contenta.

Proſequitur præfatio: "Poſtmodum verò Nicænam Sy-„nodum conſtituimus, propter auctoritatem ejuſdem magni „Concilii; deinceps diverſa Concilia Græcorum & Latinorum, „ſive quæ ante, ſive quæ poſtmodum facta ſunt, ſub ordine „numerorum ac temporum capitulis ſuis diſtincta, ſub hujus „voluminis aſpectu locavimus, ſubjicientes etiam reliqua „decreta Præſulum Romanorum uſque ad Sanctum Grego-„rium, & quaſdam Epiſtolas ipſius, in quibus pro culmine „Sedis Apoſt. non impar Conciliorum extat auctoritas."

Quæ his verbis ab Iſidoro inſinuantur ſunt hæc: "Fides Gre-" gorii majoris; Concilium Ancyranum, Neocæſarienſe, Gan-„grenſe, Sardicenſe, Antiochenum, Laodicænum, Con-„ſtantinopolitanum, Epheſinum, Chalcedonenſe; Edictum „Martiani Imperatoris, Sacra Valentiniani & Martiani Au-„guſtorum, Edictum Martiani Imperatoris contra hæreti-„cos, Epiſtola formata qualiter debet fieri: Concilium Car-„thaginenſe. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. Milevitanum, Arelatenſe „1. 2. 3. Valentinum, Taurinatenſe, Regienſe, Auraicenſe „ſeu Auraſicum, Vaſenſe, Agathenſe, Aurelianenſe, Eliber-„tinum, Tarraconenſe, Gerundenſe, Cæſar-Auguſtanum „Illerdenſe, Valentinum, Toletanum 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. „10. 11. 12. 13. Bracarenſe 1. 2. Liber Capitulorum ex „diverſis Conciliis collectorum à B. Martino Bracarenſi E-„piſcopo; Concilium Bracarenſe 3. Hiſpalenſe 1. 2. Excerp-

„ tiones ex Decretis Sylveſtri Papæ, Decreta Marci Papæ, „ Julii, Liberii, Fœlicis, Damaſi, Syricii, Anaſtaſii, Innocentii, Zoſimi, Bonifacii, Cæleſtini, Sixti Papæ III. Decreta Epiſtolica Leonis Papæ I. Decreta Hilarii, Simplicii, „ Fœlicis, Gelaſii, Anaſtaſii, Symmachi: Liber Ennodii „ Decreta Hormiſdæ Papæ: Libellus fidei Joannis Conſtantinopolitani, Decreta Joannis Papæ, Fœlicis, Bonifacii, Joannis, Agapiti, Sylverii, Vigilii, Pelagii, Joannis, Benedicti, Pelagii, Gregorii."

Ita Ludovicus Bail

Aliqua Iſidori collectioni admiſta.

Poſt hæc Jacobus Merlinus Doctor Pariſienſis editâ integrâ hac Iſidori collectione Tomo I. ſuæ collectionis ſubdidit tamquam ex ipſa Iſidoriana collectione, Decreta Gregorii II. Vitaliani, Martini, Gregorii III. & Zachariæ Romanorum Pontificum; quæ Iſidori eſſe non poſſunt; "cum in Gregorio „ Magno deſiiſſe Iſidorum, ex ejus præfatione compertum „ eſt," ait Labeus in obſervatione ad Merlini præfationem; quam ipſe Labeus cum aliorum præfationibus Tomo 16. ſuæ compilationis vice apparatûs Conciliorum inſeruit.

Ipſi quoque Gratiani Correctores Romani in citata admonitione Decreto præfixa, Iſidorianæ collectioni recentiore manu quædam adjecta eſſe monent: Cæterum, inquiunt, " inter privatos Collectores, qui multò plura congerere ſtu" duerunt, perantiquus eſt Iſidorus, cujus collectio protenditur " à Canonibus Apoſtolorum uſque ad Concilium Hiſpalenſe 2. " Habeturque in duobus codicibus Vaticanæ bibliothecæ, & " uno Monaſterii Dominicanorum S. Mariæ ſuper Minervam: " extat autem impreſſa in editionibus Conciliorum, in antiquio" ribus quidem purior, in recentioribus autem multis aliis Con" ciliis ſcriptiſque *admiſta*.

Tota hac collectio extat in tomis Conciliorum.

Porrò quidquid hac collectione continetur, ſive verum & genuinum, ſive falſum & Apocryphum in ultima Conciliorum compilatione eſt inſertum. Et quidem Canones Græci ſub hoc titulo: *Ex interpretatione Iſidori Mercatoris:* vel hoc modo, interpoſitâ notâ marginali, quam ubique adjicit Labeus: *Ex interprætatione* VETERI. *quæ reperitur in collectione, quam vulgo dicunt Iſidori Mercatoris.*

Creditur enim, Iſidorum veterem Canonum Græcorum verſionem ſive interpretationem nobis conſervaſſe; quæ licet nonnumquam minus, quam aliæ verſiones congruat textui originali,

Digitized by Google

ginali, uti ex relatione & ſcholiis Canonum ſupra exhibitis colligi poteſt, nihilominus, vel ad diſciplinam illius temporis cognoſcendam; vel etiam ad ſenſum Canonis percipiendum, nonnumquam conducere, ex ſcholiis noſtris quoque diſci poteſt.

Reliqua Conciliorum Decreta aliaque monumenta ordine temporum ſervato referuntur. Decreta ſive Decretales Pontificum ſingulis eorum vitis ſubjiciuntur.

Gratianus quoque aliique Canonum compilatores magna ex parte Iſidorianam collectionem in ſuas compilationes retulerunt; ut vel inde intelligi poſſit, quam neceſſarium ſit, diſcernere, quæ vera & genuina; quæ falſa & apocrypha in hac collectione contineantur. *Gratianus pleraque Decreto inſeruit.*

§. III.

Decretales Veterum Pontificum, aliaque antiquitatis monumenta in hac collectione exhibita, multis ſæculis pro indubitatis recepta fuere.

NOva hæc Canonum ac Decretorum collectio mox ut apparuit, vel ſolo nomine, quo inſignita apparebat, pleroſque in ſui comprobationem attraxit.

Cum enim Iſidori nomine eſſet larvata, vix dubitabatur, quin S. Iſidori Hiſpalenſis Sanctitate & doctrinâ nominatiſſimi opus eſſet, ut ex Hincmaro Remenſi ſupra diximus; & ita nemo non illius deſiderio trahebatur. *Nomen quo inſignita erat, auctoritatem conciliavit.*

Adhæc Decretales illæ Epiſtolæ, quæ ſub glorioſiſſimis illis nominibus Pontificum Romanorum, qui immediate poſt Apoſtolos non tantum doctrinâ, ſed & martyrio Eccleſiam illuſtrarunt, & firmarunt, hactenùs ignotæ in hac collectione apparebant, mirum! quam venerationem apud multos conciliaverint: præſertim cum viderent, & Eccleſiæ diſciplinam, ac doctrinam in illis tam vivaciter expreſſam, & tamquam Apoſtolicam comprobatam. *Decretales Veterum Pontificum in ea exhibita ejus receptionẽ promoverunt.*

Accedebat, quod hæ novæ Decretales Epiſtolæ ad ſublevandam Sedis Apoſtolicæ Majeſtatem & omnem Eccleſiaſticam juriſdictionem eſſent compoſitæ, ut notat Lupus tom. 4. ſchol. pag. 362. *Pontifices Romani faverunt: & quare?*

Atque inter cætera Epiſtolâ III. Anacletus reſpondiſſe om-

Multa continentur, quæ favent privilegiis Sedis Apoſtolicæ.

nibus Epiſcopis ac reliquis Chriſti Sacerdotibus fertur " Si quæ „cauſæ difficiliores inter vos ortæ fuerint, ad hujus Sanctæ „Sedis apicem eas, quaſi ad Caput, referte, ut Apoſtolico „terminentur judicio: quia ſic Dominum velle, ab eoque ita „conſtitutum eſſe, antedictis teſtimoniis declaratur. Hæc ve- „rò Apoſtolica Sedes cardo, & caput (ut prætactum eſt) „omnium Eccleſiarum, à Domino & non ab alio eſt conſtituta. „Et ſicut cardine oſtium regitur, ſic hujus Sanctæ Sedis aucto- „ritate omnes Eccleſiæ, Domino diſponente, reguntur."

Eleutherius verò ad Epiſcopos Galliæ ſcribit: " De accu- „ſationibus ergo Clericorum, ſuper quibus conſulti ſumus; „quia omnes eorum accuſationes difficile eſt ad Sedem Apoſt. „deferre, finitiva Epiſcoporum tantum judicia huc deferantur, „ut hujus Sanctæ Sedis authoritate finiantur, ſicut ab Apo- „ſtolis eorumque ſucceſſoribus multorum conſenſu Epiſco- „porum jam definitum eſt."

Quin & in prima Epiſtola Julio I. adſcripta dicitur: "Ipſi „verò primæ Sedis Eccleſiæ convocandarum generalium Sy- „nodorum jura & judicia Epiſcoporum ſingulari privilegio „Evangelicis & Apoſtolicis atque Canonicis conceſſa ſunt in- „ſtitutis, quia ſemper majores cauſæ ad Apoſtolicam Sedem „multis auctoritatibus referri præceptæ ſunt, nec ullo modo „poteſt major à minori judicari. *Caput* 1. & *cap.* 2. "Porro „dudum à SS. Apoſtolis ſucceſſoribuſque eorum, in præfatis „antiquis decretum fuerat ſtatutis, quæ hactenus Sancta & „Univerſalis Apoſtolica tenet Eccleſia, non oportere præter „ſententiam Romani Pontificis Concilia celebrari, nec Epiſ- „copum damnari, quoniam Sanctam Romanam Eccleſiam „Primatem omnium eſſe voluerunt."

Pontifices, & plures Epiſcopi eas defendunt.

Hæc aliaque, quæ in dictis Epiſtolis, pro aſſerendis Sedis Romanæ privilegiis, præſertim in judicandis Epiſcoporum cauſis, occurrunt, mirum! quantopere excitarint Romanos Pontifices, atque ſingulariter Nicolaum I. ut earum auctoritatem propugnarent, & extollerent.

Unde de illis loquens Nicolaus Epiſt. 47. ait, Abſit ut „ſcripta eorum quoquo modo parvi pendenda ducamus, quo- „rum videmus Deo auctore Sanctam Eccleſiam, aut roſeo „cruore floridam, aut roriſluis ſudoribus & ſalutaribus elo- „quiis adornatam."

Adhæc

Digitized by Google

Adhæc Epiſcopi complures ambientes ſe judiciis & correctioni Metropolitarum, & Synodorum eximere; Sedique Apoſtolicæ immediatè potiùs ſubjici, earum quoque auctoritatem acriter propugnabant.

Sic auctoritate harum Epiſtolarum Hincmarus Laudunenſis ſe ſubſtrahere conabatur judicio avunculi ſui Hincmari Remenſis, cui tamquam Suffraganeus ſuberat; qui, prolatis Anacleti, Victoris, Calliſti & Eleutherii teſtimoniis, ſeu Decretalibus ita avunculum alloquitur: *Ecce, Pater, qui Canones recipiendi, venerandi ac obſervandi habeantur.* His id unum repoſuit Hincmarus Remenſis: "Si iſti ſunt Canones recipiendi, „ venerandi ac obſervandi, quos commemoraſti; qui ſunt illi, „ quos & Apoſtolica Sedes & omnes Epiſcopi per univerſum „ Orbem à primæ Sedis Apoſt. Pontifice uſque ad illum, qui „ modo noviſſimè etiam poſt te ordinatus eſt Epiſcopus, imò & „ omnis Catholica Eccleſia, Canones appellant? Quique à „ Nicæno Concilio, quod primum in noſtris codicibus, quos „ ab Apoſt. Sede Majores noſtri acceperunt, ſequendos per „ ordinem, uſque ad Africanum Concilium, pro Canonibus „ recipiendis, venerandis, & obſervandis retinent; & Innocentius, Zoſimus & cæteri quique obſervandos Canones nominant. Inter quos & iſtas Epiſtolas Apoſt. Sedis Pontificum, quas Canones appellas, Gelaſius, ut ſupra poſui, „ differentiam facit; & illa Concilia Canonum obſervanda decrevit; has autem Epiſtolas pro conſolatione quorumdam „ directas, venerabiliter ſuſcipiendas dicit."

Hincmarus Remenſis veritatem Epiſtolarũ non negavit.

Ex illis aliiſque Hincmari verbis rectè colligere videtur poſt Petrum A Marca Schelſtratius in Antiquitate illuſtrata *diſſert.* 3. *cap.* 5. *num.* 303. Hincmarum Remenſem nunquam negaſſe auctoritatem harum Epiſtolarum, de quarum falſitate ſeu ſuppoſitione non conſtabat, ſed eas recipiendas ac venerandas dicebat in iis, in quibus à poſterioribus Conciliis non fuerant mutatæ. Cum enim in Canonibus, quæ illis Decretalibus erant poſteriores, quoad aliqua puncta aliam diſciplinam videret exhibitam, his tamquam poſterioribus in materia diſciplinæ inhærendum eſſe ſuſtinebat.

Dum ergo nemo harum Epiſtolarum veritatem in dubium traheret; ipſique Romani Pontifices, pluresque Epiſcopi eorum vehementiùs auctoritatem urgerent, tandem eò deven-

tum eſt, ut quaſi uno conſenſu, tantis nominibus Veterum Pontificum, & Martyrum cedentes, Epiſcopi eas in auctoritatem, ac pro jure receperint.

Ab Epiſcopis Galliæ in auctoritatem recepta.

Ita in Concilio Remenſi anno 992. Epiſcopi Galliæ "Anacleti, Julii Damaſi, & aliorum Pontificum Epiſtolas expendunt in cauſa Arnulphi, inquit A Marca *lib.* 3. *cap.* 6. § 2. *de concord. Sacerd. & Imp.* ac ſi in Canonum cenſus receptæ eſſent."

In omnibus paſſim Conciliis, Canonum Collectoribus, Theologis & Canoniſtis citata fuerunt.

Quinimo quotquot hoc & ſequentibus ſæculis celebrata fuere Concilia, epiſtolis his, aliiſque in hac collectione exhibitis teſtimoniis uſa fuere. Sequuti ſunt ipſorum Canonum Collectores, Burchardus Wormatienſis, Ivo Carnotenſis, ipſeque Gratianus; cujus Decretum fragmentis epiſtolarum Decretalium, aliorumque ex hac collectione deſumptis plenum eſt.

Quod Decretum cum cæpit publicè in Scholis prælegi, & commentariis Doctorum illuſtrari, omnes paſſim Theologi Polemici & Scholaſtici, omneſque Juris Canonici interpretes ab annis 400. ad hoc fere ſæculum, horum omnium teſtimonia pro confirmatione Dogmatum Catholicorum, & ſtabilienda Eccleſiæ diſciplina uno quaſi conſenſu laudarunt; & iis libros ſuos impleverunt; quod manifeſtius eſt, quam ut noſtrâ expoſitione indigeat.

Wiclef creditur à Conſtantienſi Concilio damnatus, quod Decretales diceret apocryphas.

Quin tam conſtans erat Epiſtolarum illarum apud Catholicos inconcuſſa auctoritas, ut, ſi D. Scelſtratio credimus, Concilium Conſtantienſe adeo graviter tulerit, Joannem Wiclef palam profiteri, has Decretales Epiſtolas eſſe apocryphas, ut *Seſſ* 8. inter alias propoſitiones Wiclef. damnarit hanc 38. *Decretales Epiſtolæ ſunt apocryphæ, & ſeducunt à Chriſti fide: & Clerici ſunt ſtulti, qui ſtudent iis.*

"Qualnam Decretales Epiſtolas intellexerit Wiclefus, ait Schelſtraetius, licet non exprimat Concilium Conſtantienſe, veriſimile tamen eſt, intellexiſſe priſcorum Pontificum, quas econtra tunc omnis Eccleſia recipiebat ut authenticas. Patet id ex ſcriptis Cancellarii Pariſienſis Joannis Gerſonis, qui huic Conſtantienſi Concilio interfuit, & ex Thoma Waldenſi, qui ex profeſſo contra Wiclefiſtas de mandato Martini V. circa hæc tempora ſcripſit, cujus libri abundant Decretalium illarum teſtimoniis."

An

Digitized by Google

An Conſtantienſe Concilium Wiclefum ferierit, eo quod *palam profeſſus eſſet, Decretales Epiſtolas eſſe apocryphas*, ut vult Schelſtraetius, neſcio; id compertum eſſe cum Schelſtratio haud dubito, & Theologorum & Canoniſtarum libros hiſce Epiſtolis tamquam ſinceriſſimis venerandæ antiquitatis teſtimoniis redundaſſe uſque ad finem pœne ſæculi elapſi; quando de earum auctoritate primum cæpit dubitari, ac deinde certa earum ſuppoſitio haberi: quo verò gradu, & quibus argumentis eo perventum ſit, in ſequentibus paucis exponemus.

Uſque ad ſæculum 16. recepta.

§. V.

Quo gradu, detecta harum Decretalium ſuppoſitio?

SÆculo elapſo exorti Lutherani, Calviniſtæ aliique hæretici omnem movere lapidem, ut venerandæ antiquitatis monumenta, quibus dogmata & Eccleſiæ diſciplina ſuæ prætenſæ Reformationi contraria aſſerebantur, vel ſuppoſitia, vel dubiæ fidei redderent; aut ad alium, quam hactenus Eccleſia crediderat, ſenſum detorquerent.

Hæretici cæperunt vetera monumenta ad incudem revocare.

Çum verò viderent in Catholicorum, præſertim recentiorum libris ad confirmationem tum dogmatum, tum diſciplinæ cumulatim ex his veterum Pontificum Decretalibus teſtimonia adduci, omne Catholicorum pene argumentorum armamentarium ereptum iri crediderunt, ſi has Decretales ſuppoſitias probarent.

Atque inter ceteros, Centuriatores Magdeburgenſes famoſi prætenſæ Reformatæ religionis Anteſignani his Decretalibus bellum indixerunt; argumentaque pro earum ſuppoſitione nonnulla adduxerunt: quibus è Catholicis nonnulli reſpondere voluere; & præ cæteris Decretalium illarum defenſionem ſuſcepit quinque editis libris Franciſcus Turrianus nominatus è Societate Theologus. At nonnuli è Catholicis propriùs & ipſas Decretales hac occaſione, ſepoſito præjudicio ex tot ſæculorum conſenſione Catholicis ingeſto, expendentes; argumentaque, quæ tum à parte adverſa erant adducta, tum quæ in ipſarum Epiſtolarum lectione ſuâ ſponte occurrebant; intelligere cæperunt, ex earum Decretalium auctoritate fidem Eccleſiæ non dependere; mul-

multaque revera eſſe, quæ eas ut dubiæ fidei eſſe ſuaderent.

Unde de illis loquens Baronius ad annum 865. §. 8. ait: " Ex multis eas reddi ſuſpectas Epiſtolas, quæ dicta ſunt 2. " Annalium tomo, dum de illis ſingulis mentio facta eſt, ſa- " tis demonſtratum, ſimulque oſtenſum, illis non indigere " S. Eccleſiam, ut ſi falſitatis arguantur, ſuis ipſa deſtituatur juribus & privilegiis, cum etſi illis careat, ex legiti- " mis aliorum Pontificum Rom. Epiſtolis Decretalibus ſatis " ſuperque roborata conſiſtat.

Et Bellarminus candidè fatetur, quod eas *indubitatas eſſe affirmare non audeat*.

Cum ergo eo res deducta eſſet, ut & hi è Catholicis dubitare inciperent, fortiori & exactiori criterio eas ſubjecerunt tam Catholici, quam Acatholici.

Argumentis illis ſummatim propoſitis, virorum eruditorum de his Epiſtolis judicium depromam.

§. VI.

Argumenta quibus de ſuppoſitione Decretalium Viri eruditi ſe convictos fatentur.

Primum argumentum.

PRimum: Omnes hæ Decretales, ſi primam Clementis Epiſtolam, quam interpretatus eſt Ruffinus, exceperis, antiquis Patribus, Romanis Pontificibus, & auctoribus Eccleſiaſticis uſque ad nonum Eccleſiæ ſæculum ignotæ fuere. Quod & ipſe Antonius Auguſtinus jam pridem non obſcurè faſſus erat. "Illud, ait, verum eſt, Nicolaum " I. referre non uno loco verba earum Epiſtolarum: quod " à temporibus Adriani Pontificis & Caroli Magni Impera- " toris fieri cæptum eſt. Prioribus Scriptoribus ignotæ fu- " iſſe videntur". *Lib. 2. de emend. Grat. dial.* 14.

Quis verò credat, tot Epiſtolas à Sanctiſſimis illis atque Apoſtolicis Viris conſcriptas; totque momentoſa diſciplinæ puncta, & dogmatum articulos continentes, fuiſſe Euſebio, Hieronymo, aliiſque Eccleſiaſticis Scriptoribus, qui tam ſollicitè Romanorum Pontificum litteras conſervarunt, adeo ignotas, ut ne vel unius apud ipſos veſtigium extet.

Quis

Digitized by Google

Quis ſibi perſuadere poterit, ſi veræ eſſent hæ Epiſtolæ, quod nullum octo primorum ſæculorum Concilium eas in auctoritatem ſtabiliendæ à ſe diſciplinæ, aut in deciſionem controverſiæ adduxiſſet?

Nihil enim evidentius, quam quod earum auctoritate infinita penè diſciplinæ puncta ſtabiliri & dirimi potuiſſent. Unde & videmus poſtquam ſæculo VIII. Prodiere, nihil in Conciliis, in Pontificum Decretis, in Canoniſtarum libris frequentius & familiarius fuiſſe his Epiſtolis.

Secundum Argumentum ſuppeditat Dionyſius Exiguus. *Secundum.* Hic enim in Epiſtola Juliano Presbytero inſcriptâ, & parti poſteriori ſui Codicis vice præfationis præfixâ ait: " Præteritorum Sedis Apoſtolicæ Præſulum conſtituta, *qua valui curâ & diligentiâ* collegi & in quemdam redigens ordinem, titulis diſtinxi compoſitis".

Si igitur Dionyſius Vir ſummæ eruditionis Romæ exiſtens *qua valuit curâ & diligentiâ* collegerit præteritorum Sedis Apoſtolicæ Præſulum Conſtituta, an non meritò de falſitate ſuſpectæ ſunt Decretales illæ, quæ omnem planè Dionyſii notitiam fugerunt; quarumque ne vel verbo meminit.

Tertium argumentum ſuppoſitionis ſuppeditant recentiorum Pontificum, Conciliorum, Patrum, & authorum fragmenta, è quibus hæ Epiſtolæ conſarcinatæ reperiuntur. *Tertium.*

Et quidem David Blondellus unus è Calviniſtarum ſecta, qui ſingulari ſtudio, & exactiori criterio has Decretales aggreſſus eſt, magno labore & induſtriâ in ſingulis Epiſtolis notavit ſententias ex ſcriptis poſteriorum authorum delibatas & ad verbum deſcriptas è quibus ſingulæ Epiſtolæ fabricatæ fuere; eaſque indicatis Patrum, Conciliorum, & authorum locis in notis marginalibus ad ſingulas Epiſtolas indicat R. P. Labeus; notatque hunc inſignem novarum mercium *Mercatorem*, non tantum ex recentioribus ſcriptis has Decretales confarcinaſſe, ſed inſuper mutilaſſe, & truncaſſe Patrum ſententias, ut vel ſic incautos falleret.

Exempli gratiâ, in nota marginali ad Epiſtolam 3. Anacleti colum: 530. indicans ſententiam eſſe deſumptam ex

 S. Hiero-

S. Hieronymo Epiſt. 2. ad Nepotianum addit: *Cujus verba mirè deformata mangonio noſtri Mercatoris.*

Rurſus ad Epiſtolam 1. Alexandri, notatâ ſententiâ Idacii duobus ut minus ſæculis Alexandro poſterioris, monet colum. 548. *Arianorum expunxit nomen, ut melius falleret incautos.*

Neque robur argumenti infringi poteſt, quod dicatur ſcriptores, quorum ſententiæ his Epiſtolis inſertæ ſunt, eas ex hiſce Epiſtolis deſumpſiſſe. Quis enim credat, infinitos penè auctores loca ex his Epiſtolis tantis nominibus inſcriptis deſumpſiſſe, & numquam eas aut earum auctores citaſſe; cum nihil eſſet, quod eorum dictis majorem conciliaſſet auctoritatem.

Deinde Epiſtolæ horum auctorum ſtylo ſcriptæ ſunt: at quis credat veteres illos Pontifices tot variis ſtylis ſcripſiſſe. Denique hæc loca in his Epiſtolis non rectè ſunt poſita: facile animadvertitur ea eſſe adjecta, & reliquo ſermonis adtexta, cùm contra in libris Patrum, ex quibus deprompta ſunt, naturali ordine ſint collocata.

Quartum. Quartò omnes ferè illæ Epiſtolæ falſis temporum conſulatuumque notis conſignatæ ſunt, ut ad calcem ſingularum accuratè obſervavit R. P. Labeus in ultima Conciliorum collectione.

Quintum. Quintò harum Epiſtolarum ſtylus planè barbarus eſt; ſolœciſmis plenus; idemque & uniformis in omnibus Epiſtolis; indicium non obſcurum eas unâ eademque manu exaratas eſſe.

Sextum. Sextò, Scriptura Sacra in his Epiſtolis citatur ex verſione vulgata; multaque ex interpretatione S. Hieronymi: quæ cum ſint integris ſæculis poſteriora illis Pontificibus, nota illis haud eſſe potuerunt.

Septimum. Septimò, in illis Epiſtolis non impugnantur hæretici trium primorum ſæculorum; imo ne nominantur quidem; de perſecutionibus tyrannorum; de Confeſſorum conſolatione & ad Martyrium exhortatione; de lapſis in perſecutione, eorumque pænitentiis aliiſque, quibus ſæculorum illorum ſincera ſcripta abundant, ne verbum in hiſce Decretalibus reperitur.

Octavum. Octavò hæ Epiſtolæ exhibent plurima, quæ nullatenus cum

Digitized by Google

cum diſciplina trium primorum ſæculorum conveniunt, ſed recentiorem omnino redolent.

Pauca è multis ſint hæc. In Clementis Epiſtola 2. S. Jacobo inſcriptâ, fit mentio veſtium, quibus Presbyteri induti Miſſæ ſacrificium offerant, Pallæ, vaſorum ſacrorum, calicum: Item oſtiarii, Archidiaconi aliorumque Miniſtrorum Eccleſiæ, aliaque multa quæ tempore Clementis planè erant ignota.

Epiſtola III. inſcripta eſt, *omnibus Coëpiſcopis, Presbyteris, Diaconis aliiſque Clericis, omnibus Principibus, magnis & parvis, omnibuſque fidelibus.* Ætate autem Clementis, neque nomen, *Clerici* notum erat; nec Eccleſia *magnos & parvos Principes* ſuo ſinu fovebat.

In Epiſtola I. Anacleti præcipitur ut "Epiſcopus in ſo-" lemnibus diebus celebrans, aut ſeptem, aut quinque, aut " tres Diaconos, qui ejus *oculi* dicuntur, & ſubdiaconos & " Miniſtros reliquos ſecum habeat, qui ſacris induti veſti-" mentis, in fronte & à tergo; & Presbyteri è regione dex-" tra lævaque, contrito corde & humiliato ſpiritu, ac prono " ſtent vultu, cuſtodientes eum à malevolis hominibus & " conſenſum ejus præbeant ſacrificio."

Aſſerit inſuper, à ſententiis judicum ſæcularium appellari ad Eccleſiaſtica tribunalia poſſe. Multa de appellationibus à judiciis Eccleſiaſticis ad Sedem Apoſtolicam; itemque de variis cauſarum Eccleſiaſticarum generibus ſtatuit. Non tantum *Primatum* & Metropolitanorum, ſed etiam *Apocryſiariorum* mentionem facit: quæ omnia planè aliena eſſe ab ætate Anacleti; eoque tempore adhuc ignota, nemo vel leviter in hiſtoria, & diſciplina Eccleſiaſtica verſatus non videt.

Epiſtola II. eidem adſcripta, loquitur de Patriarchis, & Regibus Chriſtianis; de diſtributione Provinciarum Eccleſiaſticarum, aliiſque, quæ ſæculo Anacleti haud conveniunt.

Evariſto prior inſcripta Epiſtola, continet plura concernentia matrimonium clandeſtinum, atque hujus Sacramenti ceremonias; quæ ſæculi Evariſti eſſe nequeunt.

Si quis reliquas epiſtolas vel leviter pervolvere voluerit, in ſingulis quam plurima offendet, quæ primis illis adhuc quodammodo naſcentis, & ſub Gentilium Imperato-

Digitized by Google

rum duris perſecutionibus quaſi diliteſcentis Eccleſiæ ſæculis nequaquam conveniunt; & quorum nulla in ſinceris ætatis illius monumentis mentio fit.

Hæc omnia argumenta ſimul ſumpta tantæ efficaciæ viſa ſunt pleriſque Viris eruditioribus, ut jam non tantum de harum Epiſtolarum ſuppoſitione dubitent, ſed indubitatæ ſuppoſitionis ſupponant. Paucorum è multis teſtimonia ſubjicio. Chriſtianus Lupus *p.* 4. *Schol. pag.* 362: Ad ſublevandam Sedis Apoſtolicæ authoritatem & omnem Eccleſiaſticam juriſdictionem ſæculo VIII. multum depreſſam, "neſcio, inquit, quis pius fidelis finxit ſub antiquorum Romanorum Pontificum nomine Decretales illas Epiſtolas, quas paſſim vocamus collectionem Iſidori Mercatoris". Et pag. 479. eas *ſuppoſititias* eſſe ſimpliciter affirmat

Judicium Chriſtiani Lupi.

Et alibi rurſus de iis loquens ait: *Quiſquis earum natales jam credit legitimos atque authenticos, cenſetur nugas vendere, & fabulas.*

Judicium Patris Labei.

Non mitiori ſtylo de iis loquitur Labeus tomo I. ſuæ collectionis Conciliorum pap. 78. "Mirum eſt, inquit, Viris Doctiſſimis Turriano, Binnio & quibuſdam aliis in tantâ eruditionis Eccleſiaſticæ Luce probari potuiſſe decretales illas Epiſtolas à quocumque ſeu Mercatore ſeu peccatore fabricatas, & antiquis Romanæ urbis Pontificibus circiter annum Chriſtianæ epochæ octingenteſimum ſuppoſitas: adeo enim perſpicacibus viris deformes videntur hoc ſaltem tempore, ut nulla arte, nulla ceruſſa aut purpuriſſo fucari poſſint. Eas omnes, ſaltem pleraſque earum repudiarunt viri eruditiſſimi quique tractatores Catholici, Baronius, Bellarminus, Perronius, Contius, Antonius Auguſtinus, Lorinus, Sirmondus, Ducæus, Petavius, Marca, Boſquetus. Ut alios modo ſive antiquiores ſive recentiores ſilentio obvolvam." Addit ſe probare non poſſe novelli cujuſdam Studium "qui mala ave ex zelo quidem, ſed minus prudenti & conſiderato, certè non ſecundum ſcientiam, eaſdem abjectas ac penitus repudiatas defendere aggreſſus eſt. *Non tali auxilio nec defenſoribus iſtis* indiget aut umquam indiguit Rom. Eccleſia."

Hæc ille; qui & ſingulis Epiſtolis illis Iſidorianis hanc ſimilemve notam marginalem apponit: *Viris eruditis ſuſpectæ*, vel *ſuppoſititiæ:* quâ notâ eas à nonnullis ſinceris eorum Pontificum

ficum Epiſtolis, quarum Veteres meminere, diſtinguit; & Juris Canonici Studioſi internoſcere facilè poterunt.

Labæo ſuccinit ejuſdem Societatis Theologus R. P. Pater Papenbrochius, qui in propilæo maii ſive *Conatu chronico-hiſtorico ad catalogum Pontificum Romanorum I.* parte pag. 4. n. 15. „dicit, multas quoque Epiſtolas Pontificum falsò inſcriptas „nominibus .... diu illuliſſe credulitati Chriſtiani Orbis, ipſiſque Eccleſiaſtici juris compilatoribus, quin etiam Nicolao I. ejuſque deinceps Succeſſoribus, nec non Conciliis tam „generalibus, quam particularibus." Ac deinde ſubdit, *eas nunc* VILES *hiſtoricis haberi*.

Papenbrochii.

Poſt hæc pag. 136. relatis Nicolai I. verbis, quibus indicat Nicolaus Epiſtolas aliquorum Pontificum, qui martyrio Eccleſiam illuſtrarunt, volens oſtendere de Decretalibus hiſce verba Nicolai neceſſariò eſſe intelligenda, ait: "Nam quos alios „habuit Romana Eccleſia Pontifices Martyres, niſi eos ſub „quorum nominibus tunc circumferebantur, & paſſim ſuſci„piebantur ut veræ, Decretales Epiſtolæ, nunc autem *convictæ* „tenentur ſuppoſitionis *certiſſimæ*?"

§. VII.

Nonnulla alia ſuppoſititia monumenta ex collectione Iſidoriana, quibus etiam Gratianus uſus eſt.

PRæter Decretales Epiſtolas nominibus Romanorum Pontificum à Clemente uſque ad Siricium Papam, qui Petri Cathedram aſcendit anno 385. inſcriptas, quæ Viris Eruditis hodie *certiſſimæ ſuppoſitionis* convictæ habentur, ſunt nonnulla, quæ hæc Iſidoriana collectio exhibet, & à Gratiano noſtro adoptata ſunt, non minus de ſuppoſitione ſuſpecta, imo convicta.

Donatio vulgo Conſtantini à Gratiano relata.

Inter hæc occurrit edictum ſive donatio Conſtantini; cujus meminit Gratianus *diſt.* 96. *can.* 13. & 14. cum hoc proœmio: "Conſtantinus Imperator coronam & omnem Regiam „dignitatem in Urbe Romana & in Italia, & in partibus oc„cidentalibus Apoſtolico conceſſit."

Suppoſititia judicio Eruditorum.

Integra extat in collectione Iſidori; creduntque non pauci, nec ſine fundamento eumdem eſſe hujus inſtrumenti fabricatorem, qui prædictarum Epiſtolarum Decretalium: Neque pau-

ciora aut obſcuriora præfert ſuppoſitionis argumenta ; unde & Eruditorum conſenſu ut ſuppoſititium repudiatur. Vide Cardinalem Cuſanum *Lib.* 3. *concord Cathol. cap.* 2. S. Antoninum *p.* 1. *hiſt tit.* 8. *cap.* 2. Baronium ad annum 1191. atque inter recentiſſimos , Chriſtianum Lupum tomo 4. Scholiorum ad Canonem 8. dictatûs Gregorii VII. ubi aſſerit, Gregorium in condendo hoc Canone : *Quod ſolus Papa poſſit uti Imperialibus inſignits*, reſpexiſſe ad hoc Conſtantini edictum, atque ex hoc fonte proceſſiſſe, quod referente Conrado Abbate Uſpergenſi, Bonifacius VIII. *penes ſe utriuſque gladii poteſtatem eſſe affirmavit.* "Plurium Juriſconſultorum, qui non ſolam " Romanam urbem,ſed omne cum ſpectantibus ad ipſum Regnis Occidentale Imperium fuiſſe à Conſtantino datum Sylveſtro tunc docebant,ſententiam Bonifacius ſequebatur. Et quidem iſtud donationis inſtrumentum à cunctis tunc adeo credebatur authenticum, ut ipſum admiſerit etiam Henrici Regis Advocatus." Hæc Lupus qui ſubdit : *Eſſe* SPURIUM & FICTITIUM NEMO *eruditus hodie dubitat.*

Indicium Chriſtiani Lupi.

Papenbrochii.

Non diſſentit à Lupo R. P. Papenbrochius, qui in citato propilæo p. 1. pag. 123. non dubitat hanc donationem vocare *fictitiam, pudendam, ſuppoſititiam, commentum, confictam* &c. Et in paralipomenis ad hoc propilæum pag. 43. advertens Paulum II. anno 1469. hoc inſtrumento uſum fuiſſe, ait: "Sed hæc utcumque à Paulo dicta, & plenius apud Mabilionem ſua originali actorum ipſorum linguâ legenda *lib.* 6. de re diplom. num. 20. numquam efficere poterunt, ut viri eruditi deſinant de rei veritate dubitare; optentque videre certiora conſtantinianæ donationis, etiam quoad ſolam ſubſtantiam , documenta."

Synodus Romana II ſub Sylveſtro à multis pro vera agnoſcitur.

Exhibetur in Iſidoriana collectione Synodûs Romana II. ſub S. Sylveſtro anno 324. cum 20. Canonibus; eaque tamquam *excerpta quædam ex Synodalibus geſtis S. Syveſtri* proponitur.

Multa ex illis in Capitulis vulgò Adriani I. reperiuntur, uti rectè advertit Antonius Auguſtinus in notis ad dicta Capitula, de quibus capite ſequenti.

Ejuſdem Synodi auctoritate uſus eſt Nicolaus I. Epiſtolâ 8. ad Michaelem Imperatorem; & Synodus Moguntina an. 888. *can.* 12. diſertis verbis *Canonem* 3. renovat.

Leonem IV. in Epiſtola ad Epiſcopos Britanniæ ad eumdem

dem alludere adeò manifeſtum, ut Ivo & eum ſecutus Gratianus verbis Leonis addiderint: *Sicut nobis Beatus Sylveſter tradidit.* 2. q. 4. can. 3.

Hos ſequuti Canonum Collectores Burchardus Wormatienſis Epiſcopus, Ivo Canotenſis, & Gratianus Synodi hujus geſta pro indubitatis habuere; atque hic quidem 2. *q* 4. *can.* 2. ſub nomine *Sylveſtri Papæ in generali Synodo reſedentis* referri hæc ex Canone 3. "Præſul non damnabitur niſi cum 72. teſtibus: nec Præſul ſummus à quoquam judicabitur, quoniam ſcriptum eſt: non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum. Presbyter autem Cardinalis niſi cum 44. teſtibus non damnabitur: Diaconus verò Cardinalis verbis Romæ, niſi cum 27. teſtibus non condemnabitur. Subdiaconus, Acolytus, exorciſta, Lector, Oſtiarius non niſi ſeptem teſtibus condemnabitur. Teſtes autem & accuſatores ſine aliqua ſint infamia". *Ejus meminit Gratianus.*

Et 2. *q.* 7. *can.* 10. ex eodem Canone 3. refert: "Clericus adverſus Exorciſtam, Exorciſta adverſus Acolytum, Acolytus adverſus Subdiaconum, Subdiaconus adverſus Diaconum, Diaconus adverſus Presbyterum, Presbyter adverſus Epiſcopum accuſationem dare, aut teſtimonium ferre non valet".

Ac Canone 2. ibidem ſub nomine ejuſdem Synodi ait: "Nullus Laicus audeat Clerico crimen inferre".

Rurſus 11. *q.* 1. *can.* 9. nomine Sylveſtri in Synodo Romana cap. 14. hæc profert: "Teſtimonium Clerici adverſus Laicum nemo recipiat: Nemo enim Clericum quemlibet in publico examinare præſumat, niſi in Eccleſia". Et *can.* 10. "Si quis Clericus accuſans Clericum in Curiam introierit, anathema ſit".

Quàm hæc aliaque ex eadem Synodo relata ſint aliena à tempore & ſæculo Sylveſtri Papæ; cum vix Eccleſia à perſecutione reſpirare cœperat, neſcio quis non videat. *Evincitur, & habetur ſuppoſita.*

His ſi alia, quæ in dicta Synodo leguntur addantur v. g. Photinum eſſe damnatum; cum certò conſtet, ut & Binius obſervat, poſt hæc tempora eum eſſe damnatum; Canone 20. Primam Sedem neque à *Regibus* judicari; cum certum ſit eo tempore, nullos in Imperio Romano *Reges* fuiſſe.

Uno verbo univerſa quæ hìc occurrunt adeò evidenter clamant ſuppoſitionem & fictionem, ut merito dixerit Schelſtratius

Digitized by Google

trus occaſione receptionis hujus Synodi, quod *deplorare cogamur antecedentium ſæculorum in diſcernendis actis ſuppoſititiis incuriam.*

Hodie eam Viri Eruditi paſſim rejiciunt, uti in nota marginali monent Labeus & Petrus A Marca *lib.* 1. *cap.* 11. *de concord. Sacerd. & Imp.* eamque *fictam & ſpuriam* dicere non dubitat Lupus tom. 4. Schol. *pag.* 597.

Exemplar Epiſtolæ formatæ ſuppoſititium.

Exemplar formatæ Epiſtolæ relatum à Gratiano diſt. 73. *can.* 1. & 2. quodque apud Iſidorum extat ſub titulo, *Epiſtola formata qualiter debet fieri,* eſſe è fictitiis Iſidori commentis notavimus ſupra *p.* 2. *cap.* 1. §. 6.

Epiſtola S. Athanaſii ficticia.

Epiſtolam S. Athanaſii ad Marcum, cujus fragmentum eſt apud Gratianum *diſt.* 16. *can.* 12. cum cæteris putidis mercibus Iſidori rejiciunt Baronius, Bellarminus aliique periti Catholici, ut monet nota marginalis Labei tom. 2. Concil. *colum.* 469.

Epiſtolæ duæ Anaſtaſii I. confictæ.

Præter Epiſtolas, quas Romanis Epiſcopis, qui Siricium præceſſerunt, ſuppoſitas diximus etiam non paucas ſequentibus quoque ab eo ſuppoſitas fuiſſe, & Gratiano noſtro aliiſque pro genuinis obtruſiſſe à multis obſervatum eſt.

Sic Anaſtaſio I. qui Siricium ſequutus eſt, ſuppoſuit Epiſtolam primam ad omnes Germaniæ ac Burgundiæ Epiſcopos; cujus fragmenta ſunt apud Gratianum *diſt.* 98. *can* 2. & *diſt.* 1. *de conſec. can* 68. conſignatur autem nonis octobris *Arcadio & Bautone Viris Clariſſimis Conſulibus*, id eſt, anno 385. adeoque 14. annis ante Anaſtaſii Pontificatum. Epiſtola verò ſecunda ejuſdem ad Merianum conſignatur Theodoſio Auguſto VII. & Palladio Viris Clariſſimis Conſulibus, id eſt, 416. jam Anaſtaſio diu mortuo; Unde utramque fictitiis mercibus Iſidori annumerat Labeus aliique. Hujus autem meminit Gratianus 13. *q.* 2. *can.* 27.

Epiſtola Sixti III. falſa.

Sixto III. adſcripta Epiſtola ad Orientales Epiſcopos Iſidori putidas merces olet, ut ſentiunt Eruditiores; eamque èx variis S. Gregorii, ipſo Sixto multo junioris congeſtam advertit Labeus; unde & in margine monet: *Fidei admodum ſuſpectæ imo* NULLIUS.

Ejus meminit Gratianus ſub nomine Gregorii I. 11. *q.* 3. *Can.* 55. *Item* 2. *q.* 5. *Can.* 10. *deinde* 2. *q.* 8. *Can.* 4. & 2. *q.* 7. *Can.* 50. ſub nomine Synodi Romanæ.

S. Leoni

Digitized by Google

S. Leoni adſcriptam Epiſtolam ad univerſos Germaniæ & Galliæ Eccleſiarum Epiſcopos de privilegio chorepiſcoporum ſive Presbyterorum *ſuppoſitam multa arguunt*, inquit Labeus; atque fusè Doctèque oſtendit Paſchaſius Quenellius diſſert. XI. operibus S. Leonis adjectâ; credit tamen, poſſe videri non ab impoſtore aliquo eſſe confictam, ſed Leoni III. poſſe adſcribi.

S. Leoni Epiſtola ſuppoſita.

Fragmentum refertur in Decreto Gratiani diſt. 68. can. 4. ſub nomine Leonis I. Sed animadvertit Quenellius "Leonis primi " inſertam mentionem Gratiano non eſſe imputandam; ſed no- " vellis Correctoribus, qui errorem hunc cum aliis innumeris " ex Epiſtolarum Pontificiarum interpolatis editionibus hauſe- " runt. Antiquiores enim Decreti editiones, Pariſienſis anno " 1531. Lugdunenſis Hugonis à Porta anno 1548. & aliquæ " aliæ hæc tantummodo habent: *De his ita ſcribit Leo Epiſco-* " *pus omnibus Epiſcopis*" hactenus Quenellius.

Joannis I. Epiſtolam decretalem ad Zachariam Archiepiſcopum de non accuſandis Epiſcopis, nota conſularis adſcripta aliaque multa ſuppoſititiam & ab Iſidoro fabricatam eſſe evincunt, monente Labeo; & conſentit ipſe Binius.

Epiſtola Ioannis I. Spuria.

Ejus fragmenta plura ſunt in Gratiani decreto. Sub nomine Euſebii 2. q. 7. *Can.* 13. Et ibidem *q.* 2. *can.* 4. & 3. *q.* 1. *can.* 4. & *Canone tertio præcedente* nomine Joannis I.

Bonifacii II. epiſtolam ad Eulalium Alexandrinum Epiſcopum falſam & adulterinam, & Eccleſiæ ſummè injurioſam proclamant Bellarminus, Baronius aliique; unamque eſſe ex impudentiſſimis hujus pſeudo-Iſidori commentis oſtendit, & pro merito exagitat Baronius ad an. 530. & in notis ad Martyrologium R. ad 16. Octob.

Bonifacii II falſa Epiſtola.

Fragmentum eſt apud Gratianum *diſt.* 89. *Can.* 7.

Litteras Joannis III. ad Epiſcopos Germaniæ & Galliæ, "*adulterinas* omnes docti cenſent, nec ipſe, Baronio præeun- " te, auſus eſt refragari Binius," ait Labeus in nota marginali tom. 5. Concil. *colum.* 823.

Ioannis III. Epiſtola apocrypha.

Occurrit illius fragmentum apud Gratianum 8. *q.* 1. *can.* 1.

Epiſtolam ad Secundinum Incluſum S. Gregorio vel integram ſuppoſuit pſeudo-Iſidorus, vel ſaltem variis aſſumentis interpolavit; atque inter alia Decretum de recipiendis lapſis Sacerdotibus, relatum à Gratiano *diſtinct.* 50. *can.* 16. huic

S. Gregorii ficta Epiſtola.

Digitized by Google

Epiſtolæ aſſutum eſſe, eruditè oſtendit Petrus Guſſanuillæus in notis ad dictam Epiſtolam *lib. 7. ind. 2. Epiſt.* 54. Illudque aſſumentum directè contrariari aliis indubitatis ejuſdem Gregorii ſententiis, latè demonſtravi in diſſertatione de Canonicis *p. 2. cap. 2.* § 3. & § 6. Oſtendi, ex hac & aliis ſuppoſititiis hujus Mercatoris mercibus, diſciplinam de non reſtituendis Sacerdotibus lapſis circa ſæculum X. cæpiſſe immutari.

Plura quidem in ea pſeudo-Iſidoriana farragine ſuppoſititia obtruduntur; at hæc ſpecialiter indicare volui; ut Canonum Studioſi Gratiani Decreto incumbentes, apocrypha à ſinceris vetuſtatis monumentis ſecernere queant; præſertim, quia & Correctores Romani ſuppoſitionis & confictionis notitiam nullam habuiſſe videntur; aut ſaltem eam, nec verbo inſinuarunt.

§. VIII.

Notanda ex jam dictis occaſione Iſidorianæ collectionis.

Cautè recipienda quæ à Theologis Canoniſtis; imò & Pontificum Bullis & Conciliorum Decretis mediæ ætatis hiſtoricè narrantur, aut citantur.

QUi perpenderit quam univerſali & conſtanti conſenſu, non tantum à Theologis & Canoniſtis, privatiſque Canonum Collectoribus; ſed etiam à Pontificibus in ſuis Bullis; & Conciliis tam generalibus, quam particularibus in ſuis Decretis & Deciſionibus per VI & amplius ſæcula pro indubitatis veterum Pontificum Epiſtolis receptæ fuerint illæ Decretales, quas hodie ut ſuppoſititias & fictitias Eruditi omnes pari ſuffragio repudiant; intelliget, quam infirmo nitantur fundamento, qui hiſtoriam factumve aliquod pro canonizato ſeu indubitato habendum cenſent, quia in Pontificum Bullis, aut aliquo Concilii etiam generalis Decreto recitativè narratur; aut etiam in alicujus articuli probationem aſſumitur; ut bene obſervat R.P. Daniel Papenbrochius in citato Conatu chronico-Hiſtorico in Nicolao I. qui una cum ſociis ſuis magno Eccleſiæ bono acta & vitas Sanctorum purgare conatur à fabulis & ſordibus, quibus à Scriptoribus etiam Catholicis conſperſa fuerunt: ab his nimirum, qui, ut ait Melchior Canus, "vel affectibus inſerviunt, vel de induſtria quoque ita multa confingunt, ut eorum me nimirum non ſolum pudeat, ſed etiam tædeat."

Adhæc, deploranda illa nonnullorum antecedentium ſæculorum

lorum incuria in diſcernendis veris à falſis vetuſtatis monumentis, clamat, quam cautè & circumſpectè aſſumi debeant traditionis teſtimonia, quæ à Scriptoribus illorum temporum, quantumvis unanimi conſenſu, allegantur; quamque imprudens futurus eſſet, qui Pontificum, aut Conciliorum Decreta omnia pro genuinis ſuſciperet, quæ ut talia in Decreto Gratiani allegantur. Ex allegatis enim ſat conſtat, & norunt omnes Eruditi, quàm craſſæ naris Gratianus jure meritò habeatur in dignoſcendis legitimis ſcriptis à ſpuriis.

Non omnia in Decreto Gratiani contenta, ut vera recipienda.

Hoc hîc tamen obſervandum, uti & ſupra obiter monuimus, inter Veterum Pontificum qui etiam ante Siricium fuerunt, Epiſtolas ab omnibus tamquam apocryphas rejectas, non eſſe numerandas, quæ apud ſcriptores coævos recenſentur; ut v. g. Epiſtolam Clementis ad Corinthios, de qua in notis ad Canonem ultimum Apoſtolorum; Litteras S. Cornelii inter opera S. Cypriani; Julii I. quarum meminit S. Athanaſius; Liberii apud S. Hilarium in fragmentis &c.

Non omnes Veterum Pontificum Epiſtolæ ſuppoſititiæ.

Imo & à Gratiano citatur ſubinde fragmentum Epiſtolæ ſub nomine Pontificis, qui ante Siricium ſedit, quæ inter Pſeudo-Iſidorianas numerari nequit v. g. citat Gratianus fragmentum ſub nomine Damaſi Papæ 7. *q.* 1. *can.* 43. ex ejus Epiſtola ad Paulinum Antiochenum, cujus meminit Theodoretus *lib.* 5. *hiſt. cap.* 11. quæ conſequenter ab Iſidoro conficta non fuit.

Si quis verò dubitet, quæ inter pſeudo-Iſidorianas reponendæ ſint, conſulat Labeum, qui has à veris hac ſimilivè notâ marginali, *Viris eruditis ſuppoſititiæ*, exactè diſcernit.

CAPUT SECUNDUM.

De Capitulis vulgò Hadriani Papæ.

§. I.

Quis Capitulorum Auctor? Et unde deſumpta?

Capitula hæc vulgo credita fuerunt eſſe Hadriani I.

Sub finem ſæculi VIII nova prodiit collectio ex Synodis Romanis, & Decretis Pontificum conflata; quam ab Hadriano I. anno 785. oblatam fuiſſe Agilramno Metenſi

Digitized by Google

Epiſcopo ſuppoſuit Hincmarus Remenſis in opuſculo adverſus Hincmarum Laudunenſem *cap.* 24. eamque pleræque editiones repræſentant ſub hoc titulo : "*Hadriani Papæ* Capitula „ quæ ex Græcis & Latinis Canonibus & Synodis Romanis, „ atque decretis Præſulum ac Principum Romanorum ſparſim „ collecta ſunt, & Ingilramno Mediomatricæ urbis Epiſcopo „ Romæ à Beato Hadriano Papa tradita, ſub die 13. Kalendas „ octobris indictione nona, quando pro ſui negotii cauſa age- „ batur".

Dubitat Antonius Auguſtinus.

Verum de hoc titulo ſe dubitaſſe in proœmio notarum ſuarum ad hæc Capitula ſat innuit Antonius Auguſtinus dum ait : " De Hadriani Papæ Decretis ſumptis, *ut aiunt*, ex Græcis & " Latinis Canonibus & Synodis Romanis, atque Decretis præ- "ſulum ac Principum Romanorum, & traditis Ingilramno " Mediomatricis urbis Epiſcopo 13. Kalendas octobris indi- „ ctione 9. anno Chriſti 165. ut ſuſpicor".

Quid quæſo indicant hæc verba, *ut aiunt*, niſi viri illius vacillationem de tituli veritate ?

Mentem clarius expreſſit.

Quid verò in titulo falſi ſuſpicatus fuerit, aperuit in *dialogo* 15. *lib.* 1. *de emendat. Grat.* Ubi cum oſtendiſſet à Gratiano Canones Trullanos falſò adſcribi Synodi ſextæ, ſubjungit : " Conjungi his poſſunt illa Hadriani nomine Capita ad Ingil- " ramnum, quæ *cum Hadriani nihil habeant*, ejus nomine fe- " runtur".

Credidit non eſſe Hadriani.

Hinc non obſcurum eſt, Antonium Auguſtinum ſciviſſe hæc Capitula habita quidem fuiſſe Hadriani ; ideòque eis & titulum vulgarem præpoſuiſſe; ſed tamen credidiſſe, ea ab Hadriano non fuiſſe ex Synodis & Decretis Pontificum collecta.

Fundamenta illius opinionis.

Nec id ſanè ſine fundamento credidit. Collectio enim plena eſt falſis illis pſeudo-Iſidorianis Decretalibus, quemadmodum in notis ſuis ad ſingula penè capita oſtendit Antonius Auguſtinus.

Veriſimile autem non eſt, Hadriano notas fuiſſe dictas Decretales ; quandoquidem anno 774. offerens Canonum Codicem Carolo magno, ſolas Decretales à Dionyſio Exiguo relatas eidem inſeruerit ; nullâ harum Decretalium facta mentione ; aut ullo ex illis relato Decreto.

Quare plures hodie credunt cum Antonio Auguſtino hæc Capitula non ab Hadriano eſſe collecta, ſed eſſe Agilramni,

qui

Digitized by Google

qui ea ex novitiis veterum Pontificum Epiſtolis ut plurimum collegerit, & Hadriano obtulerit; & ita ſuſpicatur Stephanus Baluſius in præfatione ad Dialogos Antonii Auguſtini de emendatione Gratiani; qui & addit: "Hanc conjecturam multa ad-
„juvant, ſed in primis vetus codex M.S. Bibliothecæ S. Vi-
„ctoris Parchenſis, in quo ſic habetur: *Incipiunt* Capitula col-
„lecta ex diverſis Conciliis ſive decretis Pontificum Roma-
„norum ab Agilramno Metenſi Epiſcopo, & Adriano Papæ
„oblata."

Eumdem titulum præferre & aliud manuſcriptum optimæ fidei & venerandæ antiquitatis Monaſterii Lætienſis teſtatur Natalis Alexander tom. 13 hiſt Eccleſ. *pag.* 54.

Credit autem Baluſius, Agilramnum hunc collectionem è novitiis hiſce Decretalibus confeciſſe, *quando pro ſui cauſa agebatur*, id eſt, ut ego arbitror, inquit, ſubſtrahere ſe voluit cognitioni ſuorum judicum.

Quidquid ſit de hac Baluſii conjectura, id ſat conſtat, in hanc collectionem relata eſſe pleraque, quæ in fictitiis illis Iſidorianis Decretalibus de judiciis Epiſcoporum ad Sedem Apoſtolicam deferendis reperiuntur expreſſa.

Auctoritas horum Capitulorum.

Ulterius dubitari nequit, quin hæc collectio, licet Agilramnum auctorem habuiſſet, Hadriano non tantum fuerit oblata, ſed etiam benignè ac gratioſè ab eo recepta: ut nec mirum ſit, ſi ſucceſſu temporis, Hadriani nomine fuerit publicata.

Porrò ſicut Decretales illæ faventibus Pontificibus, & nonnullis Epiſcopis ſummâ veneratione ſuſceptæ fuere, & in auctoritatem tranſiere, ut ſuperiori capite latiùs expoſitum fuit, ita quoque hæc Capitula ex iiſdem decretalibus deſumpta, tantæ authoritatis fuere, ut etiam nonnumquam Epiſcopi eadem ſibi, & Eccleſiis ſuis pro lege obſervanda propoſuerint; ut Hincmarus Laudunenſis, cujus in Codice Sanctæ Mariæ Virdunenſis, inquit Jacobus Sirmondus in notâ his Capitulis præfixâ, poſt hæc Adriani Capitula iſtiuſmodi extat profeſſio "Hincmarus Deo miſerante Eccleſiæ Laudunenſis Epiſco-
„pus, his Sanctorum Apoſtolicæ Sedis Patrum Decretis ob-
„temperandum ſubſcripſi. Qui quoque mihi eodem auctore
„commiſſi ſunt, & in his ſimiliter ſentiunt, ſolliciti ſervare
„unitatem ſpiritus in vinculo pacis, hac mecum pace potian-
„tur. Si verò aliqui ſecus nolentes fieri ſocii hujus diſciplinæ,

 „nec

„ nec habeantur participes communionis noſtræ: actum Lau- „ duno 8. Idus Junias".

Verùm quidem eſt, Hincmarum Remenſem hanc auctoritatem ſtuduiſſe infringere & elevare, tamquam à Sacris Canonibus diſcrepantem; ipſamque Hincmari Laudunenſis nepotis ſui ſubſcriptionem vellicaſſe *cap.* 36. ſui opuſculi adverſus nepotem; at ejus conatum fruſtratum fuiſſe, vel exindè colligitur, quod hæc omnia Capitula poſtmodum in ipſa Regum Francorum Capitularia, de quibus Capite ſequenti, relata fuerint.

Utilitas, quin & neceſſitas notitiæ horum Capitulorum pateſcet, ubi viſum fuerit, qua ratione Gratianus illis uſus ſit; & quomodo ſenſus Canonum apud Gratianum nonnumquam ex his Capitulis erui debeat.

§ 2.

Oſtenditur utilitas notitiæ horum Capitulorum ad intellectum Decreti Gratiani.

Gratianus capitula hæc in fonte legiſſe non videtur Argumentum primum.

PLurima ex his, quæ in his Capitulis occurrunt, Decreto Gratiani inſerta ſunt. At è multis colligitur, Gratianum illa non ex hac Capitulorum collectione ſumpſiſſe; ſed ex variis Canonum collectoribus.

Primò, quia nunc ſub uno, nunc ſub alio titulo proponuntur: quin & monet Baluſius in notat ad Gratianum, numquam referendo hæc *Capitula*, illa in titulo nominaſſe: advertitque titulum canonis 40. 2. *q.* 6. qui in editione Romana correctâ ita legitur: *Hadrianus Papa ait* IN CAPITULIS A SE COLLECTIS CAP. 44. per correctores eſſe extenſum; cùm antea ſimpliciter legeretur: *Unde Adrianus Papa ait.* Et hoc quidem titulo in relatione Capitulorum ordinariè uſum fuiſſe Gratianum ex exemplaribus antiquioribus Romana correctione intelligitur; attamen interdum alium etiam adhibuit. Sic 5. *q.* 3. *can.* 1. referens fragmentum capituli 5. citat illud ſub nomine *Synodi Romanæ quæ tempore Hadriani Papæ celebrata eſt.* Et 3. *q.* 7. *can.* 1. proferens aliud ejuſdem capituli 5. fragmentum, hunc titulum præfigit: *Dicit enim Sancta Romana Synodus.* Ac rursùs ex capite 5. referens Lacinam 3. *q.* 6. *can.* 18. utitur hoc titulo: *Ex Decreto Adriani Papæ.*

Quæ

Digitized by Google

Quæ diverſitas citationis non obſcurè ſignificat, Gratianum hæc Capitulorum fragmenta in ſuum Decretum contuliſſe, prout ea apud præcedentes Canonum Collectores reperiebat.

Idipſum evincit, quod Gratianus valdè mutilè ac confusè Capitulorum illorum ſegmenta referat. *Secundum.*

Exempli gratiâ 3. *q.* 6. *can.* 18 hæc habet ſub nomine Decreti Adriani Papæ. "Qui crimen objicit, ſciat ſe probaturum. Revera ibi cauſa agatur, ubi crimen admittitur;" cùm in capitulo 52. Hadriani ita legatur: "Qui crimen objicit „ſcribat ſe probaturum revera: & ibi cauſa agatur, ubi cri„men admittitur, ut qui non probaverit quod objicit, pœ„nam quam intulerit, ipſe patiatur."

Quæ alium ac planiorem ſenſum facere, nemo non videt.

Interdum vero plura fragmenta ex variis his Capitulis deſumpta in unum conflat; eaque conflatione & ſenſum obſcuriorem, & à textu originali planè diſſonum efformat. Exemplum pete ex canone 16. *cauſ.* 3. *q.* 6. ubi in fine inſuper addit hæc verba: *niſi Prælatus ſit qui accuſatur*: quæ in Capitulis Hadriani nullibi habentur, ut etiam monent Correctores Romani. *Tertium.*

Adhæc, neſcivit, aut certè non advertit Gratianus hæc Capitula eſſe deſumpta ex Epiſtolis Decretalibus veterum Pontificum. Hinc cùm 4. *q.* 6. *can.* 3. retuliſſet ex epiſtola Felicis Papæ hanc laciniam: "Si accuſatorum perſonæ in judicio „Epiſcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum non „admittantur, niſi proprias cauſas aſſerere, non tamen cri„minales, vel Eccleſiaſticas voluerint;" eadem omnino verba ſub nomine Hadriani Papæ retulit *Canone* 4. immediatè ſequenti. *Quartum.*

Hinc quiſque facilè colliget, quam utilis ſit ad intellectum Canonum in Decreto Gratiani hæc Capitulorum notitia; ac inſuper ſcire, quæ horum ſit auctoritas; ut & ſenſus Canonum Gratiani haberi poſſit; & ſtatui quæ horum auctoritas: cum hæc major eſſe nequeat, quam ſit eorum unde deſumpti ſunt à Gratiano; uti infra pluribus oſtendemus. *Notitia Capitulorum conducit ad intellectum Gratiani.*

CAPUT TERTIUM.

De Capitularibus Regum Francorum.

§. I.

Inquiritur in nomenclaturam Capitularium.

Canones & Leges ſubinde Capitularia *dicuntur.*

QUamquam Canonum Eccleſiaſticorum & Legum Regiarum Codices *Capitula* & *Capitularia* dicti interdum fuerint, eò quòd per *Capitula* ſeu ſectiones digeſti diſtinctique eſſent, ut oſtendit D. De Freſne in Gloſſario Verb. *Capitularia*; & latiùs Stephanus Baluzius in doctiſſima ac diſertiſſima Præfatione Capitularibus Regum Francorum præfixâ, ea tamen potiſſimùm *Capitularium* nomine donata ſunt, quæ in publicis Comitiis, vel Synodis, Epiſcoporum & populi conſenſu, ab ipſis Principibus edebantur, in iis præſertim caſibus, qui in Legibus deerant. Unde *Capitula* à Legibus diſtinguuntur apud Hincmarum Remenſem *Opuſ.* 14. *cap.* 8. „Habent enim Reges & Reipublicæ Miniſtri Leges, quibus „in quacumque Provincia degentes regere debent; habent „Capitula Chriſtianorum Regum ac progenitorum ſuorum, „quæ generali conſenſu Fidelium ſuorum tenere legaliter pro„mulgaverunt." Et *Cap.* 11. "Ex Chriſtianorum Regum „Conſtitutionibus per Capitula breviter ac ſalubriter, ſi te„neantur & exequantur, collecta continentur." Denique *Opuſ„culo* 15. *cap.* 15. Quando ſperant aliquid lucrari, ad legem „ſe convertunt: quando verò per legem non æſtimant acqui„rere, ad Capitula confugiunt. In Synodo Sueſſionenſi *Anno* 853. *cap.* 44. "Capitula Synodalia Caroli Magni," &c.

Propriè Capitularia *dicuntur quæ in Conventibus publicis eduntur à Principe.*

Capitularia ſupplementa legum.

Erant igitur, inquit De Freſne in Gloſſario loco citato, *capitula* legum appendices & additamenta, eaque in Synodis ſancita. Eginhardus anno 819. "legibus etiam Capitula quædam neceſſaria, quia deerant, conſcripta atque addita ſunt." Capitul. *Anno* 821. *cap. ult.* "Capitula quæ præterito anno legi Salicæ „per omnium conſenſum *addenda* eſſe cenſuimus, jam non ul„teriùs Capitula, ſed tantùm Lex dicantur, & pro lege te„neantur."

Atta-

Digitized by Google

Attamen quia Principum Decreta in communem regni utilitatem edebantur; vimque ſubditos ligandi habebant, nihil eis deerat de vigore & eſſentia legis; ideoque & interdum legis nomine donata fuerunt: communiter tamen *Capitularia* aut *Capitula* appellata ſunt; atque ſub hoc nomine apud Gratianum aliosque Canonum Collectores recitantur. *Interdum nomine legis veniunt*

§. II.

Unde Capitularia deſumpta, & quâ forma edita?

Regum Francorum Capitularia in generali Procerum conventu edita fuiſſe ſat expertè docet Carolus M. *Lib.* 6. *Capitular.* 371. " Et quando, vita comite, Deo auxiliante, ad „ generale placitum venerimus, conſultu omnium Fidelium „ noſtrorum Scriptis firmare, noſtris noſtrorumque atque futuris „ temporibus inrefragabiliter manenda firmiſſimè Domino „ adminiculante cupimus. Modo ea quæ generalia ſunt, „ & omnibus conveniunt Ordinibus, ſtatuere ac cunctis ſan- „ ctæ Dei Eccleſiæ noſtriſque Fidelibus ob Dei omnipotentis „ amorem & recordationem tradere parati ſumus, & ad pro- „ ximum Synodalem noſtrum conventum ac generale placitum, „ ubi plures Epiſcopi & Comites conveniunt, iſta ſicut poſtu- „ laſtis, firmabimus." *In generali Procerum Eccleſiaſticorum & Laïcorum cœtu à Principe proponebantur, & communi conſenſu confirmabantur.*

Et Carolus Calvus in Capitulari apud Cariſiacum anno 873 cap. 8. " Capitula avi & patris noſtri, quæ Franci pro lege te- „ nenda judicaverunt, & Fideles noſtri in *Generali placito* no- „ ſtro conſervanda decreverunt."

Idipſum clarius & latius exprimitur in ejuſdem Caroli altero Capitulari anni 877. etiam apud Cariſiacum *cap* 2. " Ca- „ pitula quæ avus & pater noſter pro ſtatu & munimine San- „ ctæ Dei Eccleſiæ & miniſtrorum ejus & pro pace & juſtitia „ populi ac quiete regni conſtituerunt, & quæ nos cum fratri- „ bus noſtris Regibus & noſtris & eorum fidelibus communi- „ ter conſtituimus, ſed & quæ nos conſilio & conſenſu Epi- „ ſcoporum & cæterorum Dei & noſtrorum pro ſupraſcriptis „ cauſis in diverſis placitis noſtris conſervanda ſtatuimus, & „ manere inconvulſa decernimus, ſimiliter & à filio noſtro in- „ convulſa conſervari volumus & mandamus."

Digitized by Google

Qui his Conventibus intereſſent.

Hinc docemur, in his Conventibus adfuiſſe cum ipſo Principe Epiſcopos & ceteros fideles, id eſt, Abbates, Duces, Comites alioſque Proceres: ut legitur in præfatione Capitularis ſecundi anni 813. "Karolus Sereniſſimus Imperator Auguſtus „à Deo coronatus, magnus, & pacificus, cum Epiſcopis, „Abbatibus, Comitibus, Ducibus, omnibus fidelibus Chri„ſtianæ Eccleſiæ cum conſenſu conſilioque conſtituit ex lege „Salica, Romana, atque Gundobada Capitula iſta in Palatio „Aquis, ut unuſquiſque fidelis juſtitias ita faceret, quæ & „ipſe manu propria firmavit capitula iſta, ut omnes fideles „manu roborare ſtuduiſſent."

Idem occurrit in præfatione Capitularis anni 779. aliiſque multis locis: ut proinde rectè obſervatum ſit à viro doctiſſimo Franciſco Florente in diſſertat. *de origine juris Can.* "adhibi„tos fuiſſe in conſilium Epiſcopos unà cum Regni Proceribus „in Conventibus publicis, qui à Regibus indicebantur, in „quibus Capitularia confirmabantur; res ad Eccleſiaſticam „politiam ſpectantes ordinabantur, & ad omnium utilitatem „capitula ſeu leges promulgabantur omnium Ordinum con„ſenſu."

Capitularia etiam ſubſignare debebant.

Poſtquam omnes Capitulis à Principe propoſitis conſenſerant, novis illis Capitulis omnes ſubſcribebant. Capitulare III. anni 803. cap 19. "Ut populus interrogetur de Capitulis, quæ „in lege noviter addita ſunt. Et poſtquam omnes conſenſe„rint, *ſubſcriptiones* & *manufirmationes* ſuas in ipſis Capitulis „faciant."

Et in veteri nota adjectâ Capitulari ſecundo ejuſdem anni legitur: "Etiam omnes Scabinei, Epiſcopi, Abbates, Comi„tes manu propriâ ſubter ſignaverunt."

Interdum etiam è Synodis Epiſcoporum deſumpta.

Verum licet ex hiſce perquam certum ſit, Capitularia in publico Epiſcoporum & Procerum conventu edita fuiſſe, conſtat tamen, plura eorum, quæ inter Capitularia Regum Francorum numerantur; atque pro talibus à Regibus probata, è Synodis & Conciliis Epiſcoporum ſumpta eſſe; ut proinde non malè ſuſpicatus ſit Antonius Auguſtinus, "fontem hunc „Capitularium fuiſſe ipſa Concilia, atque conventus in quibus „Imperator cum Epiſcopis & aliis Conſiliariis de rebus tam „Eccleſiaſticis, quàm profanis agebat." Hæc ille lib. 2. dial. 10. de emendat. Grat. additque: "Sic in Concilio Troſleiano

„appel-

Digitized by Google

„ appellantur Conciliorum *pediſſequa* hæc Capitularia Prin-„ cipum."

Obſervandum hîc monet Baluziùs, excerpta illa capitulorum Synodalium non ſemper facta fuiſſe in Conventibus aut Synodis publicis, ſed cum delegatione Principis in privatis Epiſcoporum virorumque Eccleſiaſticorum cœtibus, qui tum fortè in Comitatu erant; uti pluribus oſtendere conatur in allegata præfatione §. 9. *Excerpta è Synodis non ſemper facta in publico conventu.*

Capitularium autem promulgatio & executio committebatur Epiſcopis, Comitibus & Miſſis Dominicis.

Miſſi Dominici dicebantur, qui è Palatio in civitates & Provincias extra ordinem mittebantur cum ampliſſima poteſtate, "ut de omnibus cauſis, quæ ad correctionem pertinere "viderentur, quanto poſſent ſtudio, per ſemetipſos Regiâ "auctoritate corrigerent: & ſi aliqua difficultas in qualibet re "eis obſiſteret, ad Regis ſeu Imperatoris notitiam deferre cura-"rent." Deinde ut inquirerent "quomodo hi qui populum "regere deberent, unuſquiſque in ſuo miniſterio ſe cuſtodi-"tum haberet, quique gratiarum actione & qui correctione "& increpatione digni haberentur." ut eſt in Capitulari 3. Ludovici Pii *cap.* 3. 4. 5. *Quid Miſſi Dominici.*

Qui plura de eorum inquirendi facultate ſcire deſiderat, conſulat De Freſne in gloſſario Verbo, *Miſſi.*

Ne verò Epiſcopi aliive, quibus eorum executio incumbebat, tergiverſandi occaſionem haberent, cautum erat; ut Archiepiſcopi & Comites majores, Capitularia acciperent à Cancellario Palatii, & ipſi eorum poſtea copiam facerent minoribus Comitibus, Epiſcopis, & aliis Magiſtratibus, illaque relegi ac tranſcribi facerent in ſuis comitatibus & provinciis: ut videre eſt in Capitulari Ludovici Pii anni 823. *cap.* 24. & Caroli Calvi anno 853. apud Sylvacum *tit.* 14. *cap.* 11. Item in inſtructione data Miſſis *anno* 624. *cap.* 27.

§. III.

De Capitularium Authoritate.

QUandoquidem, ut ſuperiori paragrapho oſtendimus, Capitularia vel in publico Conventu Epiſcoporum, Abbatum & Procerum legerentur & probarentur; vel mandante

Digitized by Google

Principe è Synodis & Conciliis excerperentur, magna quoque eorum, etiam in cauſis Eccleſiaſticis non potuit non eſſe auctoritas.

Capitularium auctoritas non minor, quàm Canonum.

Et parem iis cum Sacris Conciliorum Canonibus honorem ab Epiſcopis delatum fuiſſe, ſat innuit præfatio Synodalis Epiſcoporum, qui anno 881. apud Martyrium Sanctæ Macræ convenerant: "Ab omnibus, inquiunt, qui juſtè & pie in "communione Catholicæ Eccleſiæ, quæ Chriſti corpus eſt, "vivere volunt, ea quæ ſequuntur, Domino mediante, obſervari decernimus, non nova condentes, ſed quæ à Majoribus "noſtris ſecundum tramitem SS. Scripturarum ſtatuta & à "Chriſtianis Imperatoribus ac Regibus promulgata, & uſque "ad hæc periculoſa noſtræ infelicitatis tempora fuere ſervata, "quaſi lumina in malignorum hominum tenebris, quæ excœcant diffidentiæ filios, devocamus."

Concilium quoque Troſleianum anno 909. ab Archiepiſcopo Remenſi ejuſque Suffraganeis celebratum, *Capitularium* indifferenter & Sacrorum Canonum auctoritate in ſtabilienda Regulari diſciplina utitur; dicitque ea eſſe Canonum *pediſſequa*; id eſt, quaſi ad Canonum ſupplementum edita: "Itemque & Canonum, inquit, præcipiunt inſtituta, ſimulque "eorum pediſſequa Regum Capitularia, ſicut in libro primo "Capitulorùm Imperialium continentur capitulo 28. Ut "Clerici & Monachi, ſi inter ſe negotium aliquod habuerint, à "ſuo Epiſcopo judicentur, & non à ſæcularibus."

Uno verbo. Epiſcopi Capitularia vice Canonum habebant. Sic Herardi Turonenſis Archiepiſcopi capitula, quæ conſtat eſſe è libris Capitularium accepta, dicuntur eſſe *excerpta ex corpore* SACRORUM CANONUM. Hab. tom. 8. Concil. pag. 627.

Capitula quoque Iſaac Epiſcopi Lingonenſis, quæ ex libris tribus poſtremis Capitularium deſumpta ſunt, ut ipſa præfatio declarat, in chronico S. Benigni Divionenſis, teſte Sirmondo in notâ his capitulis præfixâ, CANONES *Iſaac* vocantur; & Capitularia, *Libri canonum*. "*Compoſuit*, inquit auctor, *& "librum* qui dicitur *Canones Iſaac*, eo quod ex libris canonum "utiliora quæque eligendo in unum volumen coarctaverit."

Extant hæc capitula lectu digna, unà cum nota Sirmondi tom. 8. Concil. *p.* 598.

Ipſa

Ipſa denique Concilia atque Epiſcoporum Decreta eorum erga hæc Capitularia venerationem palam pronuntiant; cum ea videmus excerptis ex Libris Capitularibus redundare. Ipſoſque Canonum Collectores pari veneratione cum ceteris Conciliorum Canonibus Capitularia aſſumpſiſſe; ac præcipue Gratianum, ex eorum collectionibus evidens eſt. *Concilia Epiſcoporum, & Canonum Collectores iis utuntur.*

Verùm nihil eſt, quod Capitularium auctoritatem amplius commendare poſſit, quàm illud quod ex Epiſtola Leonis IV. poſt Ivonem refert Gratianus *diſt.* 10. *can.* 9. "De Capitulis vel præceptis Imperialibus veſtris, veſtrorum Pontificum prædeceſſorum irrefragabiliter cuſtodiendis, & conſervandis, quantum valuimus & valemus Chriſto propitio, & nunc & in ævum nos conſervaturos omnibus modis profitemur. Et ſi fortaſſe quilibet vobis aliter dixerit, vel dicturus fuerit, ſciatis eum pro certo mendacem." *Etiam Romani Pontifices eorum agnoſcunt auctoritatem.*

Monent ad hunc Canonem Correctores Romani, ante dictionem *Prædeceſſorum* addendam eſſe conjunctionem, *&*, quemadmodum eſt in panormia Ivonis. "Nam hoc ſignificabitur, inquiunt, Imperatores illos ſolitos fuiſſe edere *capitula*, adhibitis in conſilium Pontificibus Regni, quod veriſſimum eſt. Omnino hæc, quæ à Leone ſcribuntur, ſpectare videntur ad Capitula Caroli & Ludovici, quæ Lotharius in univerſa Italia ſervari mandaverat. Nam in legibus Longobardicis lib. 3. tit. 15. *Lotharius ita conſtituiſſe traditur*" *Placuit nobis, ut Capitula quæ excerpſimus de Capitulari Bon. mem. glorioſiſſimi Domini Caroli, & genitoris noſtri Ludovici, Imper. invictiſſimi, his omnibus, & fidelibus noſtris, & Sanctæ Eccleſiæ in regno Italiæ conſiſtentibus per legem teneantur & ſerventur: & quicumque horum Capitulorum contemptor extiterit 60. ſolidis componatur.* "Id populo Romano qui jure antiquo Romanorum uti prohiberetur, valde diſplicuit: ſicut ex *Canone finali infra eâdem diſt.* colligi poteſt, diſſeminatuſque etiam rumor fuit eandem eſſe Pontificis & populi ſententiam. De qua re Leo hac ſe Epiſtola videtur purgare voluiſſe; & tamen poſtea pro conſervando jure civili Romanorum cum eodem Lothario iterum diligentius egit: quod apparet ex dicto Canone finali."

Hæc ſanè, ſummam etiam in Italia, & apud ipſos Romanos Pontifices Capitularium venerationem & auctoritatem oſtendunt.

Digitized by Google

§. IV.

De Collectione Capitularium ; ejuſque receptione.

Primùm circa annum 827. capit Capitularium fieri collectio.

QUæ hodie proſtant ſimul collecta Regum Francorum Capitularia, ſub variis Regibus ; ac variis temporibus edita fuiſſe conſtat : eaque ante annum 827. necdum in unum volumen relata fuerant, ſed ſeparatim ſcripta habebantur in ſchedulis & membranulis.

Circa verò dictum tempus, Anſegiſus Abbas vulgo Lobbienſis, collegit aliquot Caroli Magni & Ludovici Pii Capitula, ne oblivioni traderentur, ut ipſe in præfatione monet ; eaque in 4. libros digeſſit. Duobus libris comprehendit ad Eccleſiaſticam legem pertinentia & duobus ad legem mundanam ſpectantia.

Hæc collectio auctoritatem accepit.

Collectio illa Capitularium ab Anſegiſo Abbate confecta ſtatim auctoritatem non exiguam obtinuit, quod eam Ludovicus Pius Imperator ſuam fecerit.

Etenim in Conſtitutionibus editis poſt annum 827. referens verba vel ſenſum legum à patre ſuo Karolo aut à ſe ante editarum, reperiri illa ſcribit in *Capitulari* ; quo nomine intelligit collectionem Anſegiſi.

Sic in Capitulari Wormatienſi anni 829. *tit* 1. *cap.* 5. "Ita „enim continetur in *Capitulari* bonæ mem. genitoris noſtri „*in libro primo cap.* 157. " Ut qui Eccleſiarum beneficia &c." Et paulo poſt : *Item in Capitulari noſtro in lib.* 1. *cap.* 21. *de eadem re.*

Similia paſſim in Ludovici Capitularibus occurrunt ; quæ evidenter oſtendunt, ipſum hanc collectionem pro codice Capitularium habuiſſe.

Karolus Calvus eamdem quoque collectionem ſæpius laudaſſe, tamquam publicum legum Francicarum codicem, ex ejus Capitularibus probari poteſt.

Exemplum illius ſit, Capitularium ejus tituli 36. caput 1. " Comites Epiſcopis & Miniſtris Eccleſiæ in eorum Miniſte„riis adjutores in omnibus fiant, ſicut in *Capitulari* Præde„ceſſorum ac progenitorum noſtrorum continetur *in* 2. *lib. capitulo* 23. &c. ibid. cap. IV. " Volumus & expreſsè man„damus

„ damus comitibus noſtris ut ſicut in 24. capitulo *libri ſecundi* „ *Capitulorum* Prædeceſſorum noſtrorum continetur:" &c.

Si quis capita reliqua ejuſdem percurrat, videbit, Karolum ad hanc collectionem, tamquam ad publicum Legum codicem continuò remiſiſſe.

Ordo Collectionis. Collectionis ſuæ ordinem ipſe Anſegiſus in præfatione expreſſit: "Hoc notum ſit lectori, inquit, quia prædicta Ca„ pitula, quæ per intervalla temporum à præfatis ſunt Prin„ cipibus edita, in quatuor diſtinxi libellis. Illa ſcilicet, „ quæ Dominus Karolus Imperator fecit ad ordinem perti„ nentia Eccleſiaſticum, in primo adunavi libello. Et verò „ Eccleſiaſtica quæ Dominus ac piiſſimus Hludovicus Im„ perator edidit, in ſecundo deſcripſi. Illa vero quæ Domi„ nus Karolus in diverſis fecit temporibus ad mundanam per„ tinentia legem in tertio adunavi. Ipſa vero quæ HLudovi„ cus præclarus Imperator fecit ad augmentum mundanæ per„ tinentia legis, in quarto congeſſi."

Hoc proprio Anſegiſi teſtimonio convincuntur erroris illi, qui crediderunt, ſecundum & quartum Librum Capitularium, non ſecus ac primum & tertium, eſſe Karoli Magni; cum ipſe illos ex Capitulis Ludovici eſſe congeſtos clariſſimis terminis præmoneat.

Inter Capitula Karoli nonnulla Ludovici intermixta. Cæterum tametſi inſtitutum Anſegiſi fuerit in primo libro tantum Capitula Karoli ponere, certum tamen eſſe, monet Baluzius in ſæpius laudata præfatione, permixta per errorem ab illo fuiſſe quædam capitula Ludovici Pii; caput nimirum 79. & ſequentia uſque 104. quæ ſumpta ſunt ex capitulis, quæ anno 816. à Ludovico ſancita ſunt. Hæc Baluſius; qui ibidem cauſam erroris aſſignat.

Secunda collectio à Benedicto Levità facta. Quoniam verò Anſegiſus plurima Karoli Magni ac Ludovici Pii Capitula prætermiſerat, abſtinueratque præterea à referendis Pippini & Karlomanni conſtitutionibus, quarum tamen frequens uſus erat, Benedictus Levita Moguntinenſis hanc in ſe curam ſuſcepit circa annum 845. ut capitularia in unum colligeret, & in tres libros diſtribueret.

Materiam ordinemque Librorum ſuorum nobis ipſe Benedictus in præfatione aperuit.

Collegit, quæ Anſegiſus omiſerat. Primum monet ab Anſegiſo collectos Libros nonnulla quidem Karoli Magni & Ludovici Pii Capitula continere, ſed plura

plura ſupereſſe, quæ vel ab ipſo non ſunt inventa vel non collecta; "qua propter, ait Benedictus, ea quæ ille aut inve-
„ nire nequivit, aut inſerere fortaſſe noluit, & illa quæ poſt-
„ modum à fidelibus Sanctæ Dei Eccleſiæ & Pippini ac Karo-
„ li ac HLudovici didicimus in tam dictis libellis minime eſſe
„ inſerta, pro Dei omnipotentis amore & S. Dei Eccleſiæ ac
„ ſervorum ejus atque totius populi utilitate fideliter inveſti-
„ gare curavimus, & in tribus ſubſequentibus libellis diſtinctè
„ cum titulis ſuis coadunare... non diſtulimus."

Quid libro primo contineatur.

Primo igitur in loco ſe dicit poſuiſſe nonnullos verſiculos in laudem Principum quibus libros ſuos obtulit. "Deinde ſe-
„ quuntur capitula primi libelli ſubjectis numeris ſuis, ut fa-
„ cilius inveniri poſſit ſententia quæ quæritur. His ita peractis,
„ eſt in fronte primi libelli poſita Zachariæ Papæ Epiſtola om-
„ nibus Epiſcopis ac reliquis Eccleſiaſtici ordinis gradibus &
„ cunctis Ducibus atque Comitibus omnibuſque Deum ti-
„ mentibus per Gallias & Francorum Provincias conſtitutis
„ directa, ſicut in ea continetur. Quam ſequuntur duo Syno-
„ dales conventus, quos S Rom. & Apoſtol. Eccleſiæ Legatus
„ Bonifacius memoratæ Moguntiacenſis Eccleſiæ Archiepi-
„ ſcopus vice ſupradicti Zachariæ Papæ, una cum Karlo-
„ manno Francorum Principe canonicè tenuit. Ut agnoſcant
„ omnes hæc prædictorum Principum Capitula maximè Apo-
„ ſtolica auctoritate fore firmata. Poſt illa quoque quæ ſe-
„ quuntur eadem auctoritate, maximâ, ut dicimus, ex parte,
„ & omnium Francorum utriuſque ordinis virorum aſſenſu
„ ſunt roborata."

Hæc non obſcurè innuunt, Benedictum in primum ſuum Librum collegiſſe Capitula, quæ citra controverſiam edita eſſent à Regibus Francorum in publicis Conventibus.

Quid ſecundo, & tertio.

Deinde proſequitur præfatio: "Secundo verò in Libello,
„ poſt Capitulorum numerum, primâ fronte poſita ſunt quædam
„ ex lege divina præcepta Capitula, ſicut ea ſparſim in eorum
„ mixta Capitulis reperimus; ut omnes hæc Capitula legibus
„ divinis, reguliſque Canonicis concordare non ignorent. Ter-
„ tio ſiquidem in libello, poſt ejuſdem libelli capitulorum nu-
„ merum, quædam ex Canonibus à Paulino Epiſcopo & Al-
„ bino Magiſtro reliquiſque juſſione Karoli inviciſſimi Princi-
„ pis Magiſtris ſparſim collecta, ſunt inſerta Capitula; & qui-
„ buſdam

„buſdam interpoſitis ſequuntur alia regulæ Monaſticæ con-
„gruentia, & Demum ea quæ ſequuntur ad S. Dei Eccleſiæ,
„ſervorumque ejus, atque totius Chriſtiani populi utilita-
„tem ſunt conſcripta Capitula, ſicut in eodem continentur li-
„bello."

His igitur duobus ultimis libris ea poſuit, quæ Principum juſſu ab Epiſcopis aut viris doctis excerpta erant ex libris Divinæ Scripturæ, ſicut ea ſparſim in eorum mixta capitulis invenit, & quæ excerpta ab iiſdem fuerunt ex Canonibus Conciliorum, Decretis Pontificum, ex dictis SS. Patrum, ex conſtitutionibus Synodalibus, ex Codice Theodoſiano ſeu Aniani interpretationibus, Pauli ſententiis, Juliani Anteceſſoris Novellis, codice legum Wiſigothorum, ex lege ſalica, ex lege Ripuariorum, & ex lege Bajuvariorum.

Vnde hæc collectio confuſa & obſcura.

Ex his enim Benedicti collectio conflata eſt; confuſè ſanè facta, nullo ſervato temporum ordine; mutatis etiam ſæpius verbis capitum, quæ illic referuntur; ut omni legenti obvium eſt advertere. Illud tamen Benedicto imputandum non videtur; cum ipſe in præfatione præmonuerit, ſe capitula illa ſic indigeſta & confuſa in diverſis ſchedulis inveniſſe; & ob id tam "cito hæc emendare nequivimus, ait, ſed cunctis ſcientiæ re-
„pletis lectoribus hæc corrigenda dimiſimus. Invenimus in-
„ſuper, pergit Benedictus, quædam ex his paria initia ha-
„bentia & imparem finem; quædam verò pares fines, ſed
„non paria initia; in quibuſdam autem minùs, & in quibuſ-
„dam plus. Et propterea illa ſic dimiſimus ſicut invenimus."

Confuſio Benedicto non imputanda.

Non ergo culpandus Benedictus, cujus labore & induſtriâ nobis conſervata ſunt temporum illorum pulcherrima & utiliſſima monumenta, prout ea invenire potuit.

Hanc collectionem mox receptam fuiſſe ceu quemdam Canonum & Legum publicum codicem, conſtat ex Decretis Epiſcopalibus & Synodalibus, nec non Canonum Collectoribus, qui paſſim ex hac collectione expreſſo nomine Canones deſumpſerunt.

Duæ hæ collectiones non ſemper unum corpus conſtituerunt.

Hæ duæ collectiones hodie conſtituunt ſeptem libros Capitularium Regum Francorum: quamquam Benedicti collectionem non ſemper conſtituiſſe unum cum Anſegiſi collectione corpus, certum ſit.

Atque ideo quæ hodie extant in libro quinto Capitularium,

Digitized by Google

qui eſt primus in collectione Benedicti, aliquando citata reperiuntur apud veteres ex libro primo Capitularium; nimirum Benedicti Levitæ. Vide loca citata apud Baluzium in præfatione §. 48.

Quatuor additiones quid contineant. Poſt ſeptem libros Capitularium hodie ſequuntur quatuor additiones; quarum prima continet 80. capitula ad Monachos ſpectantia, quæ anno 817. in Conventu Aquiſgranenſi Abbatum & Monachorum edita ſunt. Secunda conſtat 28. capitulis, partim Clericos, & Monachos & partim reliquos fideles Laicos concernentibus. Tertia continet 124. capitula, propriè ad Epiſcopos, vel ad Ordines quoſque Eccleſiaſticos pertinentia; quæ non ſolum obſervare, ſed etiam ſibi ſubjectis vel commiſſis facienda perdocere debent. Additio quarta conſtans capitulis 171. hoc præfert procemium: "Sequentia „ quædam Capitula ex Sanctorum Patrum decretis & Impera„ torum edictis colligere curavimus, atque inter noſtra capi„ tula lege firmiſſima tenenda generali conſultu Erchembaldo „ Cancellario noſtro inſerere juſſimus."

De Capitularium editione. Prima Capitularium per typographos editio contigit anno 1549. quam plures poſtmodum ſubſecutæ ſunt, ſed ſatis imperfectæ; quo-uſque Vir Clariſſimus Stephanus Baluzius anno 1677. abſolutiſſimam Capitularium editionem, ad plurima exemplaria manuſcripta fideliter collatam in duobus tomis procuravit additis inſuper plurimis antiquitatis monumentis, & doctiſſimis notis, ad illuſtrationem non ſolum Capitularium, ſed totius diſciplinæ Eccleſiaſticæ notitiam plurimum conducentibus.

§. VII.

Aſtruitur multiplex Capitularium utilitas.

Regum Francorum Capitularia potiſſimum in publicis Conventibus Epiſcoporum, Abbatum, & Procerum Regni edita fuiſſe; aut ex Patrum vel Conciliorum ſententiis jubente Principe, pro morum & diſciplinæ directione excerpta, ſupra notavimus: eademque inſtar Sacrorum Canonum, atque Eccleſiaſticarum Legum Epiſcopis & Romanis Pontificibus fuiſſe in veneratione.

Quid & Benedictus Levita in capite finali ſui tertii libri (quod

(quod hodie in editione Baluziana conficit caput 478. libri 7. Capitularium) hæc habet: "Maximè trium ultimorum capitula iſtorum librorum Apoſtolica ſunt cuncta auctoritate "roborata, quia his cudendis maximè Apoſtolica interfuit "Legatio."

Hæc non tantum Capitularium auctoritatem aſſerunt; ſed vel maximè eorum commendant utilitatem.

Quidni enim utile ſit, videre integram omnibuſque numeris abſolutam diſciplinam Eccleſiaſticam; eamque tam Eccleſiæ Miniſtros, quam Monachos, omnemque populum concernentem; idque in omni pænè rerum & negotiorum genere. *Prima utilitas.*

Hîc reperient Epiſcopi & Paſtores, quomodo vitam ſuam inſtituere; quomodo populum docere; qualiter Sacramenta adminiſtrare debeant.

Reperient Canonici, quid exigat ad mentem Eccleſiæ vita Canonicalis; qua pietate & reverentia, atque aſſiduitate Officio Divino peragendo incumbere debeant: Quam ſobriè & fideliter in participandis & expendendis Eccleſiæ proventibus verſari teneantur.

Clerici denique univerſi normam Clericalis vitæ, totamque agendi rationem expreſſam offendent.

Monachalem inſtitutionem, ejuſque diſciplinam ſecundum S. Benedicti regulam, quæ tunc unica pænè in uſu erat, eleganter & copiosè deſcriptam; vitiaq; & correptelas damnata invenient.

Quod communem fidelium vitam concernit, pluribus Canonibus expoſitum eſt.

Uno verbo, nihil pænè eſt diſciplinam & rationem moreſque vivendi in quocumque ſtatu & ordine concernens, quod in his libris non formatur; ut proinde non immeritò hæc Regum Francorum Capitularia, Corpus Canonicum illius temporis nuncupari queant.

Et licet eorum non ſit eadem, quæ olim, auctoritas & vis obligandi, nihilominus magno cum fructu & ædificatione illa & hodie revolvi, & pertractari nemo negaverit, qui ſcit in Canonibus, præſertim morum vitæque rationem exprimentibus, plurima, imo omnia pænè eſſe talia, quæ nec temporum lapſu, nec locorum intervallis mutari poſſunt. *Secunda.*

Inſuper in his reperiuntur quàm plurima hodiernæ diſciplinæ conformia; quæ proinde non exiguam huic, ex tot ſæculo- *Tertia.*

Digitized by Google

rum antiquitate, tum eorum, qui hæc Capitularia probarunt, auctoritate, venerationem conciliabunt.

Quarta. Subſerviet quoque hæc notitia, ut ſciamus diſciplinam aliquam, jam forſan abolitam, ad illa uſque tempora fuiſſe continuatam; noviſque Decretis ſtabilitam. Atque hinc concludi poterit, quo in pretio hujuſmodi diſciplina, tot ſæculorum decurſu continuata, & iteratis Decretis ſtabilita habenda ſit; quomodo pro temporum & Locorum, atque perſonarum ratione ad ejus reſtaurationem laborandum ſit: vel ſi nondum in totum collapſa ſit, quomodo conſervanda & ſuffulcienda.

Quinta. Ex horùm ſimiliumvè veterum monumentorum lectione non raró quoque intelligemus, diſciplinam quandam, etiam circa Sacramentorum adminiſtrationem ab hodierna diverſam; eamque magis Patrum praxi, quam noſtram modernam, reſpondentem. Hincque ſtatuendum, non eſſe mox culpandos, ſi qui, modernâ ultimorum ſæculorum diſciplinâ ſepoſitâ, illam amplectantur, quam plurimis ſæculis in veneratione fuiſſe compertum habemus; modò id fiat prudentiâ Chriſtianâ moderante.

Exempli-gratiâ in *cap.* 132. *lib.* 7. *Capitularium* latis innuitur diſciplina, quæ per XI. & amplius ſæcula viguit, adminiſtrandi Sacram Unctionem ante Viaticum; ut illius ſuſceptione à peccatorum reliquiis infirmi purgati, mente puriore Viaticum ſuſciperent

De hac diſciplinâ optimè inſtructi duo hujus Academiæ Theologi, & Auguſtinianæ Familiæ non exigua Ornamenta, Chriſtianus Lupus & Franciſcus Farvaeques Sacro Oleo inungi ante Viaticum petierunt, & obtinuerunt.

Quis eorum votum & deſiderium hîc culpabit, niſi qui neglectâ veterum monumentorum Lectione, priſtinæ & venerandæ Patrum diſciplinæ pefectam ſcientiam non habet.

Sexta. Denique, quantopere conducere queat ad moderni Juris Canonici notitiam Capitularium Lectio patebit, ubi oſtenderimus, qua ratione Gratianus Capitularium auctoritate fuerit uſus.

§. VIII.

Digitized by Google

§. VIII.

Quomodo ad intellectum Gratiani notitia Capitularium conducat.

QUàm utile fuerit notitiam habere Capitularium ad aſſequendum verum ſenſum multorum quæ à Gratiano referuntur; atque de eorum auctoritate probè judicandum, non difficulter intelliget, qui pervolvendo Decretum Gratiani advertit, quam multa in eo ex Capitularibus paſſim occurrant, quæ ex Capitularibus elucidari debent; idque variis ex titulis. *Variis titulis elucidatio Gratiani erui debet ex Capitularibus.*

Primò, refert nonnumquam Gratianus aliter, quam in Capitulari continetur. *Primus titulus.*

Exemplum ſit 16. *q.* 1. *can.* 59. Ubi ex *lib.* 1. *cap.* 77. refert hunc Canonem: "Quia juxta Sanctorum Patrum tra-„ditionem novimus res Eccleſiæ vota fidelium eſſe, pretia pec-„catorum: cuique non ſolum habita conſervare, verum etiam „(Deo opitulante) conferre optamus. Ut autem ab Eccleſiaſti-„cis officiis dividendis rebus Eccleſiæ ſuſpicionem dudum con-„ceptam penitus amoveamus, Statuimus, ut neque noſtris, „neque filiorum & Deo diſpenſante ſucceſſorum noſtrorum „temporibus illam penitus diviſionem aut jacturam patian-„tur."

Si conſulatur ipſum citatum caput 77. Capitularium, reperietur Gratianum addidiſſe hanc voculam, *officiis* poſt vocem *Eccleſiaſticis*, quod ſenſum alienum reddere, etiam notant Correctores Romani. Inſuper pro *dividendis*, in Capitularibus legitur negative, *non dividendis.*

Adhæc, poſt illa verba, *ſucceſſorum noſtrorum temporibus*, in Capitulari ſequitur: *Qui noſtram vel Progenitorum noſtrorum voluntatem, vel exemplum imitari voluerint*, quæ Gratianus omiſit. Suppleverunt quidem Correctores Romani; ſed nullâ correctionis facta mentione: Ut hinc rurſus pateſcat, poſt correctionem Romanam non eſſe idem Decretum, quod à Gratiano eſt compilatum. *Secundus.*

Rurſus 17. *q.* 4. *can.* 26. Ita habet: "Omnes Presbyte-„ri interfectores compoſitione Epiſcopi ad cujus parochiam

„ pertinent, ſolvantur: ita videlicet, ut medietatem Wiregeldi „ ejus Epiſcopus utilitatibus Eccleſiæ, cui præfuit, tribuat, & „ alteram medietatem in eleëmoſynam illius juſtè diſpertiat: „ quia nullus nobis hæres proximior videtur quam ille, qui „ ipſum Domino ſociavit."

Hoc quidem Decretum citat Gratianus ſequutus Burchardum ex Concilio Triburienſi; ſed eſſe ex *c.* 15. *L* 4. *Capitularium* conſtat; ubi etiam nonnulla adduntur, & aliqua aliter leguntur.

Ubi Gratianus legit, *Presbyteri* INTERFECTORES, in Capitularibus legitur, *Presbyteri* INTERFECTI. Vox *compoſitione* à Gratiano ex Burchardo addita eſt.

In Capitularibus poſt verbum, *ſolvantur*; ſequitur: *ſecundum Capitulare glorioſi Karoli genitoris noſtri*, quæ Gratianus omiſit; quia non ex fonte, nimirum Capitularibus; ſed Burchardo ſumpſit.

Quid Wiregildum.

Obiter hîc notandum, *Wiregeldum* eſſe *pœnam pecuniariam*, uti ad *capit.* 1. *de pœnis* in prima collectione Decretalium notat Antonius Auguſtinus.

Senſus itaque Canonis eſt, pœnam pecuniariam Presbyteri interfecti eſſe ſolvendam Epiſcopo Presbyteri interfecti, qui eam partim in utilitatem Eccleſiæ, cui Presbyter præfuit, partim in eleëmoſynam diſtribuat.

Tertius titulus.

Adhæc, nonnumquam unum Capitulare in plures Canones diviſit, ac ordinem partium turbavit.

Sic Caput 366. lib. 6. Capitularium dividit in tres partes; atque ex iis conficit Canonem 35. 36. *&* 37. 11. *q.* 1. & ita quidem, ut quæ vicem præfationis conficiunt in Capitulari, ultimo loco, id eſt, canone 37. referat: quod *ineptè factum* meritò exiſtimat Antonius Auguſtinus *lib.* 2. *dial. XI. de emendat. Gratiani.*

Deinde hæc ſectio obſcurum reddit ſenſum; qui clarior redderur, ſi textus integer in fonte legatur.

Prætereà errorem commiſit Gratianus, conſtitutionem, cujus hîc fit mentio, tribuendo *Theodoſio Imperatori*; cum certum ſit eam *Theodoſio* tribui non poſſe; inſcripta quippe eſt Ablavio PP. quem non ſub Theodoſio, ſed Conſtantino M. fuiſſe conſtat.

In hunc errorem incidiſſe videtur Gratianus, eo quod in Capitularibus citetur hæc conſtitutio *ex ſexto decimo Theodoſii Imperatoris libro*, uti & notat Antonius Auguſtinus loco cita-

to

Digitized by Google

to; credidit veriſimiliter Gratianus, omnia in Codice Theodoſiano contenta ipſi Theodoſio Imperatori tribuenda eſſe; quod falſum eſſe nemo neſcit: convenitque inter omnes, nemini conſtitutionem, quæ hic innovatur, tribui poſſe, quàm Conſtantino Magno; ſed, ut hìc per tranſennam moneam, etiam Conſtantino ſuppoſitam eſſe, nonnulli Eruditi cum Jacobo Gothofredo ad *l. 1. Cod. Theod. de Epiſcop. judicio*, contendunt.

Error Gratiani in Decretales irrepſit.

Error Gratiani irrepſit quoque in *cap. 13. X. de judiciis*; idque ex more illius temporis, quo non ad fontes, ſed ad Decretum Gratiani pænè unicè recurſus habebatur

Capitularia ſub alio titulo citantur à Gratiano.

Illud denique notandum, multa referri ex Capitularibus in Decreto Gratiani, quæ tamen aliam inſcriptionem habent; idque exinde profluxit, quod Gratianus ordinariè non ad fontes recurrerit, ſed fidem aliorum Collectorum ſequutus fuerit; ac præcipuè Burchardi Epiſcopi Wormatienſis, qui quaſi ex profeſſo citationem Capitularium evitavit, uti parte ſequenti cap. 2. oſtendemus, ubi quæ illius fuerit ratio dicemus.

Huic Gratiani defectui in multis occurrerunt Correctores Romani, in nota marginali capita Capitularium, unde Canones Gratiani deſumpti ſunt, indicando.

In Capitularibus multa etiã apocrypha occurrunt.

Priuſquam concludam, illud monendum cenſui; quod tametſi Capitularia multa præclara Eccleſiaſticæ diſciplinæ mo-monumenta ſuppeditent; multumque tum ad illuſtrandam Eccleſiaſticam diſciplinam, tum aſſequendum ſenſum Decreti Gratiani conducant, tamen etiam in illis non pauca in aſtructionem & confirmationem diſciplinæ allegari tamquam primitivæ Eccleſiæ monumenta, quæ revera falſa ſunt & apocrypha. Et quidem primorum illorum Pontificum Decretales, quas apocryphas eſſe hodie nemo eruditus negat, frequenter occurrunt; alia quædam non magis certa allegantur; ac ipſa Patrum loca interdum mutila referuntur.

Quapropter ipſa Capitularium fides quidem evincit, quid ſæculo illo obtinuerit, aut creditum fuerit; ſed ſi quis ex actis in Capitularibus recitatis ſeu allegatis, primitivam Eccleſiæ diſciplinam eruere vellet, neceſſe eſſet, ut veritatem, ac ſinceritatem illorum monumentorum ſedulo prius expendiſſet: Cum certiſſimum ſit, eo tempore, quo Capitularia edita ſunt, multa falſa pro veris obtruſa fuiſſe; ut circa Epiſtolas Decretales aliaque apocrypha in Collectione Iſidoriana contenta oſtendimus.

PARS

Digitized by Google

PARS QUINTA.

De Collectionibus quæ ſæculo X. & XI. prodierunt.

CAPUT PRIMUM.

De Collectione Reginonis Abbatis.

§. I.

Quis Ordo Collectionis; & unde deſumpta?

Quis fuerit Regino? Reginonis ſæpius meminit cum laude Joannes Trithemius. Et quidem in chronico Hirſaugienſi, ad annum 892. ait: "Farabertus Abbas Prumienſis annuente Rege Francorum „ Abbatiam ſuam ſponte reſignavit. Cui „ Regino Monachus ejuſdem Cœnobii ſucceſſit, vir vita & eruditione celeberrimus, „ qui inter cætera ingenii ſui opuſcula, tranſacti temporis chronicon ſcripſit ad Adelberonem Treverenſem Archiepiſcopum, incipiens ab origine mundi uſque ad tempora ſua, opus „ profectò celeberrimum, & lectione Doctorum Virorum digniſſimum."

Rurſus in catalogo illuſtrium virorum: "Regino Abbas „ Monaſterii Prumienſis Ordinis Divi Patris Benedicti in Diœceſi Treverorum, Vir in Divinis Scripturis eruditiſſimus, & „ in ſecularibus litteris egregiè doctus, eloquio clarus, vita & „ converſatione devotus, facilè inter doctiores ſui temporis obtinuit principatum."

Deinde injectâ rurſus mentione chronici à Reginone compilati ſubjungit: "Jubente Rathbodo Archiepiſcopo Treverorum comportavit ex Decretis & ſententiis Patrum & „ Conciliorum generalium *opus Canonum* inſigne, 'quod prænotavit de Eccleſiaſtica diſciplina & Religione Chriſtiana:" illud-

illudque eſt, quod merito collectionem Canonum vocari credimus.

Opus illud compoſuit ſub initium ſæculi X. cùm æmulorum inſidiis & injuriis auctoritate Principis Abbatiali dignitate cedere coactus, ſimplicem Monachum agebat; idque inſtigante Rathbodo Treverorum Epiſcopo, in cujus Diœceſi ſitum erat Monaſterium Prumienſe. *Quomodo collectionem compoſuerit.*

Titulum operi hunc præfixit: "Incipit libellus de Eccle-,, ſiaſticis diſciplinis, & Religione Chriſtiana, collectus ex juſſu ,, D. Metropolitani Rathbodi Trevericæ urbis Epiſcopi à ,, Reginone quondam Abbate Prumienſis Monaſterii ex diver-,, ſis Sanctorum Patrum Conciliis & Decretis Rom. Pontifi-,, cum feliciter in Dei nomine. Amen."

Uſus eſt autem Regino non vulgari artificio in cudendo hoc ſuo opuſculo.

Diviſit illud in duos libros; in quorum primo tractat de rebus & perſonis Eccleſiaſticis; in ſecundo de vita & converſatione Laicorum; ut ipſemet docet in præfatione libri ſecundi: *Ordo operis*
" In ſuperiori libello, ait, quid Epiſcopo vel ejus Miniſtris cum ,, Eccleſiaſticis viris ſit agendum & in ſua Synodo requiren-,, dum ex parte notavimus. Nunc quid cum Secularibus & ,, Laicis ſit agendum vel agere oporteat, prout Dominus dede-,, rit percurramus."

In fronte libri primi ponitur *Inquiſitio*, ſive formula, *Inquiſitionis*, ſecundum quam Epiſcopi interrogare debebant de vita & converſatione Clericorum. In initio autem ſecundi, *inquiſitio* ab Epiſcopo facienda circa Laicos.

Pro quo notandum, jam pridem in more poſitum fuiſſe, ut Presbyteri qui plebes regebant, ſemel in anno Epiſcopo ejuſve Miniſtris in Synodo reddere deberent rationem ſuæ villicationis, tam de fide Catholica quam adminiſtratione Sacramentorum aliiſque quæ ſtatum interiorem & exteriorem Parochiæ ſuæ concernebant. *Quid inquiſitio de qua Regino?*

Porro ut Presbyteri juxa Sacros Canones officii ſui ritè admonerentur, & de omnibus debita fieret *Inquiſitio*; mediis ſæculis, cum eſſet magna in Presbyteris & Clero Canonum ignorantia, neceſſe fuit componi breviſſimum Canonum ſeu regularum breviarium quo continebantur ea, de quibus Presbyteri præcipuè eſſent admonendi; aut ſuper quibus inquirendum. *Certa formula Inquiſitionis? Et unde ejus origo?*

Digitized by Google

Hunc in finem edita videtur *admonitio* illa, quæ ſub nomine Leonis IV. extat tom. 8. Concil. pag. 33. in qua continentur vivendi & docendi Eccleſiaſticæ regulæ.

Non ſolum autem hæc admonitio coram Presbyteris in Synodo legebatur; ſed inſuper Epiſcopus ejuſve Miniſtri munus viſitationis obeuntes, ſecundum titulos illa admonitione comprehenſos inquirebant de vita & converſatione tam Clericorum, quam Laicorum; atque eo titulo formula illa nunc *admonitio*, nunc *inquiſitio* dicta fuit.

Hæc autem formula *admonitionis* ſive *inquiſitionis* communis erat omnibus Provinciis; ut vel inde colligitur, quod à Burchardo Wormatienſi in fronte ſui Decreti deſcripta ſit tamquam formula eorum, quæ ab unoquoque Epiſcopo intimanda erant Presbyteris in Synodo reſidentibus.

Confirmat & hanc ſententiam hodiernus Eccleſiæ uſus, ſecundum quem ea *admonitio*, quamvis nonnihil immutata, ab Epiſcopo mitrato legenda eſt in Synodo Diœceſana; ut habetur in Pontificali Romano, titulo *de ordine ad Synodum*.

Itaque ut ad Reginonem redeamus, ipſe in fronte ſui primi libri poſuit formulam ſeu articulos *Inquiſitionis* ſecundum quos Epiſcopus inquirere & interrogare deberet de vita & converſatione Clericorum; ſub initium verò ſecundi, *inquiſitionem* ab Epiſcopo faciendam circa laicos.

Capita inquiſitionis Canonica auctoritate confirmat.

His generalibus *Inquiſitionibus* ſubjicit auctoritatem Canonicam, id eſt, Canonum ac Decretorum aliarumque ſanctarum inſtitutionum auctoritatem, quibus fulciri & approbari queant capita quæ in utraque *Inquiſitione* continentur.

Hunc ſuum ſcopum ipſe aperit, poſt *inquiſitionem* libri primi ſubjiciens: *Capitula hæc quæ per ordinem adnotavimus, Canonicis oportet roborari decretis.* Et poſt *Inquiſitionem* de vita laicorum rurſus ait: *Capitula hæc quæ per ordinem adnotavimus, Canonicis oportet roborari decretis.*

E quibus fua ſumpſerit?

Ad probationem itaque iſtorum capitulorum affert Canones Conciliorum, decreta Pontificum Rom. dicta SS. Patrum Baſilii, Ambroſii, Hieronymi, Auguſtini, Gregorii & Caſſiani, Ferrandi, Benedicti, Fructuoſi, Aureliani, Theodori, Bedæ, Rabani.

Adducit præterea leges ex Codice Theodoſiano ſeu potius verba Aniani interpretis. Plerumque etiam utitur auctoritate

Capitu-

Digitized by Google

Capitularium Regum Francorum Karoli M. Ludovici Pii, & Karoli calvi, tum etiam lege Burgundionum & lege Ripuariorum.

Epiſtolas Romanorum Pontificum, quas verè illorum eſſe conſtat, citat frequenter; at veterum Pontificum pſeudo-Epiſtolas ab Iſidoro confictas raro. Ut vel inde appareat, Reginonem non magni eas feciſſe.

Hoc Reginonis opuſculum, quod meritò inter collectiones Canonum reponitur ut ex dictis ſat intelligitur, primus typis evulgavit Joachimus Hildebrandus, Helmæſtadii anno 1659. ex vetuſtiſſimo MS. codice; eumque nactus Stephanus Baluzius editionem Helmæſtadienſem contulit cum altero veteri MS. quo ſe uſum fuiſſe ſcribit Morinus in appendice libri de pænitentia; quâ collatione facta; ac Reginone innumeris propemodum in locis, ut ipſe loquitur in præfatione, emendato, reſtituto, ac perfecto, novam elegantemque editionem dedit; adjectis ad duos libros Reginonis binis appendicibus; primâ ex codice MS. Pariſienſi; alterâ ex editione Helmæſtadienſi; monetque illas nullatenus videri eſſe Reginonis, ſed à quodam ſtudioſo adjectas antiquitus fuiſſe: quare & illas appendices ab opere Reginonis diviſit, & ſuos unicuique numeros attribuit. *Editiones hujus opuſculi.* *Appendices libris Reginonis ab aliquo adjecta.*

Doctiſſimis inſuper notis illuſtravit; atque appendicem veterum Actorum ex antiquis manuſcriptis adjecit.

§. II.

Multiplex collectionis utilitas.

IMprimis hæc Reginonis lucubratio Canonum ſtudioſis loco compendii eſſe poteſt, in quo compendioſè pleraque diſciplinæ Eccleſiaſticæ puncta variis Canonibus, & teſtimoniis aſſerta & probata videant. *Prima*

Ulterius exhibetur hîc vetus formula, ſecundum quam Epiſcopi de vita & converſatione Clericorum eorumque miniſteriis; nec non de vita Laicorum inquirebant. *Secunda*

Ac rurſus hîc in multis priſtinam diſciplinam relucentem erit invenire.

Sic prima parte *Inquiſitionis* articulo 18. hanc reperies interroga-

Digitized by Google

rogationem: "Si viſitet infirmos, ſi eos reconciliet, ſi eos un-
„ gat Oleo Sancto juxta Apoſtolum, ſi eos propria manu
„ communicet & non per quemlibet laicum. Si tradat commu-
„ nionem laico aut fœminæ ad deferendum infirmo, quod ne-
„ fas eſt."

Hæc interrogatio ſat apertè exhibet veterem diſciplinam ungendi infirmos ante receptionem Viatici; unde in confirmationem hujus articuli ſubjicit hoc teſtimonium cap. 119." "Poſtquam infirmus ſacra Unctione fuerit delibutus ſtatim „ Corpore & Sanguine Domini recreandus eſt, ut de cujus vita „ corporali deſperatur, vivificari in anima aut vita mereatur „ æterna."

Tertia. Hinc ulterius intelliges, quod *admonitio* in Pontificali Romano eundem articulum exhibens, ſed Unctionem poſt Viaticum referens, ævo recentiori condita; & ad diſciplinam ſui temporis fuerit accommodata.

Item art. 57. inquiritur: "Si feriâ quartâ ante quadrageſi- „ mam plebem ſibi commiſſam ad confeſſionem invitet, & ei „ juxta qualitatem delicti pœnitentiam injungat, non ex cor- „ de ſuo, ſed ſicut in pœnitentiali ſcriptum eſt."

Idem edicitur in admonitione hodierna; at rurſus novitiam manum videre eſt. Hæc enim ſimpliciter monet, "ut Presby- „ teri ante quadrageſimam feriâ quartâ populum ad confeſſio- „ nem invitent, & confeſſis juxta qualitatem criminum pœnitentiam injungant;" omiſſis hiſce verbis, *non ex corde ſuo, ſed ſicut in pœnitentiali ſcriptum eſt*: quibus innuitur veteris diſciplinæ inſtitutum, quo Presbyteri pœnitentiam pro qualitate & gravitate peccatorum imponere debebant, *non ex corde*, id eſt, ex animi ſui motu, ſive prout ſibi viſum fuerit, ſed prout in *pœnitentiali* ſcriptum eſt; in quo ſingulorum peccatorum remedia, pœnitentiæque convenientes continebantur & præſcribebantur. Unde articulo 95. iſtius *Inquiſitionis* interrogatur Presbyter, "ſi habeat Pœnitentiale Romanum, vel à „ Theodoro Epiſcopo aut à venerabili Presbytero Beda edi- „ tum: ut ſecundum quod ibi ſcriptum eſt, interroget confi- „ tentem, aut confeſſo modum pœnitentiæ imponat."

Admonitio moderna in Pontificali Romano vult, ut Preſbyteri tribus temporibus in anno, Nativitate Domini, Paſcha, & Pentecoſte, omnes fideles accedere ad communionem Corpo-

ris

ris D. N. J. C. admoneant; additque hanc clauſulam: *Et ne omittant, quin ſaltem in Paſcha communicent*; quæ clauſula in articulo 58 *Inquiſitionis* Reginonis omittitur; indicium non obſcurum, eam additam eſſe, poſtquam obligatio communicandi ad ſolam ſolemnitatem Paſchalem reſtringi cœpit.

Admonitio hodierna habet: Certis temporibus conjugatos abſtinere ab uxoribus *exhortamini*. Inquiſitio verò Reginonis articulo 59 ita interrogare jubet: "Si illud etiam admoneat, quibus temporibus conjugati ſe abſtinere *debent* à propriis uxoribus."

Hos binos articulos ſi quis expendat, facilè videbit, priorem labentis, imo collapſæ diſciplinæ præferre ætatem; cum Eccleſia, infirmitate filiorum coacta, multa intra limites conſilii permittere debuit, quæ melior ætas vinculo legis concluſerat.

Nec tantum ea pars *Inquiſitionis*, & Reginonianæ lucubrationis, quæ circa Clericos verſatur, plurima, eaque utiliſſima diſciplinæ capita Lectori offert; ſed & altera quæ Laicos ſpectant non pauca quoque exhibet. *Quarta.*

Exempli gratiâ articulo 57. occurrit hæc interrogatio: "Eſt aliquis qui in die Dominico vel in præcipuis feſtivitatibus quicquam operis faciat; & ſi ad Matutinas & ad Miſſam & ad veſperas his diebus impræтermiſsè omnes occurrant."

Quæ interrogatio manifeſtè declarat, eo tempore Laicos non tantum Miſſæ Sacrificio, ſed & reliquo divino Officio diebus Dominicis & Feſtis debuiſſe intereſſe. Quam diſciplinam multis ſæculis in Eccleſia viguiſſe; atque Officium illud ideo dici *publicum*; quia in gratiam populi eſt inſtitutum, & etiamnum hodie perſolvitur, fuſius oſtendi in quadam theſi Hiſtorico-canonica de Horis Canonicis, & earum partibus.

Articulus 68. cenſet "inquirendum de mendicis, qui per parochias diſcurrunt, & ſi unuſquiſque pauperem de familia ſua paſcat."

In hujus autem articuli confirmationem cap. 417. adducit Regino hoc Concilii Turonenſis Decretum: "Unaquæque civitas pauperes & egenos alimentis congruentibus paſcat ſecundum vires, & tam vicini Presbyteri quam cives unuſquiſque ſuum Pauperem nutriat: quo fiat, ut ipſi Pauperes per alias civitates non vagentur."

Digitized by Google

CAPUT SECUNDUM.

De Decreto Burchardi Epiſcopi Wormatienſis.

§. I.

De Ordine & Materia Decreti Burchardici.

„ BUrchardus Wormatienſis Epiſcopus, ait Sigebertus „ ad annum 1008., qui in Scripturis ſtudioſus, mag- „ num illud Canonum Volumen edidit, Scripturarum „ ſententiis undique compilatis defloratum, collaborante ſibi „ in hoc Magiſtro ſuo Olberto Abbate, Viro undecumque „ doctiſſimo." *Teſtimonium Sigeberti de Burchardo.*

Et Trithemius de Scriptoribus Eccleſiaſticis ſcribit: "Bur- „ chardus ex Monacho Lobienſis Monaſterii Ordinis S. Be- „ nedicti Epiſcopus Wormatienſis in Germania, Alberti Gem- „ blacenſis Abbatis apud Lobias quondam auditor atque Diſ- „ cipulus. Hujus in Canone fit mentio 73. Diſt. Cap. I. In no- „ mine Domini. Vir in divinis Scripturis ſtudioſiſſimus & valdè „ eruditus Scripſit ex ſententiis SS. Patrum & generalium Con- „ ciliorum atque ſummorum Pontificum magnum & inſigne „ Opus poſt Iſidor. videlicet Decretorum quod diviſit in Li- „ bros XX. *Teſtimonium Trithemii.*

Hoc Volumen, quod hodie per abuſum, ad exemplum forſitan *Decreti* Gratiani vocatur *Decretum* Burchardi, aggreſſus fuit Burchardus hortante & urgente Brunichone Wormatienſis Eccleſiæ Præpoſito, ut ipſe Burchardus refert in Epiſtola Operi præfixâ & Præpoſito inſcriptâ. Rationem deinde adjungit cur tam inſtanter id poſtularet Præpoſitus. " Et id quidem vel ea „ ratione maximè flagitare videbaris, quòd Canonum jura atque „ pœnitentium formæ, in noſtra quidem Diœceſi adeò confuſa „ ſint, atque inter ſe diſcrepantia, ut aut ex toto neglecta, aut „ omni penè auctoritate deſtituta, vel modicè in Eccleſiaſtica „ diſciplina inſtitutis apparere poſſint. Qua de cauſa ſæpè acci- „ dit ut ad pœnitentiæ remedium confugientibus, cùm ob Ca- „ nonum deſcriptionem confuſam, tum ob Presbyterorum „ noſtrorum ignorantiam, non facilè ſubveniatur; quod an ideo

„ potiſ-

Digitized by Google

„ Juſtitiis ſingulorum, & qui Libri in ſacro Catalogo recipiantur, qui verò apocryphi, & quando apponendi ſint.

Quartus liber continet Sacramentum Baptiſmatis, & mi„ niſterium baptizandorum, & baptizatorum, & conſignan„ dorum, & conſignatorum.

"Quintus liber continet de Sacramento Corporis & San„ guinis Domini, & de perceptione & obſervatione eorum."

Sextus & ſequentes uſque ad decimum ſeptimum incluſive tractant de variis generibus peccatorum, & pœnitentia ſingulorum.

"Octavus decimus liber continet de viſitatione & pœni„ tentia, & reconciliatione infirmorum."

"Nonus decimus liber qui corrector vocatur, continet cor„ rectiones corporum, & animarum medicinas, & docet „ unumquemque Sacerdotem etiam ſimplicem quomodo & „ qualiter unicuique ſuccurrere valeat, ordinato vel ſine ordi„ ne, pauperi, diviti, puero, juveni, ſeni, decrepito, ſano, in„ firmo, in omni ætate, in utroque ſexu.

"Vigeſimus Liber ſpeculationum vocatur, ſpeculatur enim „ de providentia, & de prædeſtinatione divina, & de adventu „ Anti-Chriſti, de ejus operibus, de reſurrectione, de die ju„ dicii, de infernalibus pœnis, de felicitate perpetuæ vitæ."

Hæc eſt ſumma librorum 20. qui vulgo Decretum Burchardi dicuntur: de qua Antonius Auguſtinus in opuſculo de Collectoribus Canonum cap. 27. ita loquitur: "Laudanda eſt „ Burchardi maxima diligentia in colligendis variis ſententiis „ ex Conciliis & Decretis Pontificum Rom. & aliis ſcriptis „ SS. Virorum; Item ex Imperatorum & Regum Sanctio„ nibus aliiſque libris. Laudo etiam ejus prudentiam in diſcer„ nendis, & ſeparandis rebus, de quibus agitur: quamvis alius „ fortaſſis ordo aptior inveniri potuiſſet, tamen hic ipſe ab eo „ excogitatus non eſt inutilis." *Iudicium Antonii Auguſtini de opere Burchardi.*

Hoc unum dolendum, Burchardum pro ſæculi ſui obſcuritate & incuria, nullum penè habuiſſe ſcriptorum delectum; ſed omnia, quæ ſuo ſcopo videbat congruere in unum congeſſiſſe; opuſque ſuum multis apocryphis, & falſis inſcriptionibus impleviſſe; de quo ſequenti paragrapho; originem erratorum unà indicaturi.

Hac perſuaſione factum, ut multa Capita ſuæ collectionis inſcripſerit.

Rem uno alterovè exemplo declarabo. Regino Lib. 2. cap. 363. citat Canonem ex Concilio *Anquirenſi*, ſive Ancyrano, & Capite ſequenti alium cum hac ſimplici inſcriptione, *Unde ſuprà*, Burchardus autem eundem referens *Lib.* 10. *cap.* 1 ex jam dicta perſuaſione tribuit illum Concilio *Anquirenſi*.

Ex eodem errore factum, ut Caput 407. & 408. Libri 2. Reginonis tribuat Burchardus *Lib.* 11. *cap.* 2. *&* 3. Concilio Rothomagenſi; eo quòd apud Reginonem ſequantur immediatè Caput 406. citatum ex dicto Concilio cum nota, *Unde ſuprà*.

Simili ex errore credit Stephanus Baluzius plures Canones Conciliis Toletanis à Burchardo & aliis Canonum Collectoribus Burchardum ſecutis tribui, qui nulli Concilio Toletano tribui poſſunt; quos ad calcem Concilii Toletani I. cum hac epigraphe exhibet Gartias Loaiſa: " Frgamenta ſub titulo Con-„ciliorum Toletanorum, vel corruptè, vel falsò citata, cùm „ in his Conciliis non inveniantur." Habentur tom. Concil. p. 1232.

Deceptus Sigebertus.

Quod autem non refragante hac apocryphorum, & falſarum inſcriptionum copiâ de Burchardo dixerit Sigebertus de Scriptoribus Eccleſ. cap. 141., ipſum magnum Canonum Volumen multo labore compoſuiſſe, quod teſtimoniis omnium *autenticorum* Conciliorum & Decretis Romanorum Pontificum, & ſententiis omnium penè Catholicorum Patrum autorizavit: ex quo adhuc omnium Conciliorum Decreta *auctorizantur*; id ſanè infelicitati iſtius ætatis adſcribendum; quæ ut dictum eſt, paſſim pro *authentico* recipiebat, quidquid in Opere alicujus Viri pro conditione temporis doctrinâ & eruditione celebris, referebatur.

Burchardus aliis Collectoribus Canonum cauſa fuit errorum.

Hinc factum, ut quemadmodum Burchardus neglectis fontibus rivulos & ſtagna conſuluit, ita qui poſt Burchardum Canones colligere inſtituerunt, Burchardi fidem ſecuti plurima ab ipſo collecta in ſuas collectiones derivaverint; quod de Gratiano & Collectoribus Decretalium paragrapho ſequenti, nonnullis adductis exemplis oſtendemus; ut vel hinc appareat, opus Burchardi etiam ad hoc utile eſſe, ut fontes è quibus Gratianus & illi Collectores ſua hauſerunt, noſcantur.

Digitized by Google

§. 3.

Gratianus & Decretalium Collectores fidem Burchardi ſequuti.

GRatianum in multis ſimpliciter Burchardi fidem fuiſſe ſequutum; eoque ex capite in multiplices errores incidiſſe à multis jam pridem annotatum. Pauca è pluribus in re haud dubiâ ſufficiunt.

Regino *lib.* 1. *cap.* 139. refert exemplar Epiſtolæ Formatæ cum hac epigraphe: " Reverendiſſimo & Sanctiſſimo Rath-„ bodo S. Treverenſis Eccleſiæ Archiepiſcopo Dado Wirdu-„ nenſis Eccleſiæ devotus gregis Chriſti famulus in Domino „ vero Rege ſummam felicitatis beatitudinem."

Burchardus hoc caput referre intendens, proœmium mutavit in hæc verba: " In nomine Patris & Filii & Spiritûs S. „ Walterio Spirenſi Epiſcopo, Ego Burchardus ſanctæ Wor-„ matienſis Eccleſiæ devotus gregis Chriſti famulus in Deo ve-„ ro ſummam felicitatis beatitudinem."

Et tandem concludit: " Data Wormatiæ Idus Martii anno „ Dominicæ Incarnationis milleſimo duodecimo indictione X." Qui fuit annus, quo Burchardus Volumen ſuum compilabat. Apud Reginonem annus Dominicæ Incarnationis 904. erat expreſſus; quo nimirum Regino ſuæ erat occupatus collectioni. Gratianus verò nullâ planè factâ mutatione, exemplar illud iiſdem verbis, etiam *Burchardi* & *Wormatiæ* nomine; nec non annorum numero retentis, prout à Burchardo erat conceptum refert *diſt.* 73. *can.* 1.

Suprà monuimus, Burchardum ex errore quodam caput 364. lib. 2. Reginonis tribuiſſe Concilio Ancyrano, cui tribui non poſſe etiam monet Antonius Auguſtinus *lib.* 1. *de emend. Grat. dial.* 14.

Hìc rursùs ſequutus Burchardum Gratianus eundem refert 26. *q.* 5. *can.* 12. ex Concilio *Anquirenſi cap.* 1.; notantque ibidem Correctores Romani: " In Concilio Ancyrano Græco „ aut Latino, neque impreſſo, ne manuſcripto eſt inventus."

Prætereà Burchardus cùm in Germania verſaretur, eo tempore quo Francorum nomen parum ibidem gratum eſſet, licet multa referat, quæ ex Capitularibus ſumpta eſſe non obſcurè conſtat,

conſtat, tamen ſollicitè valdè à nomine *Capitularium* abſtinuit, uti pluribus oſtendit Stephanus Baluzius tam in Notis ad Reginonem §.22.quam in notis ad Capitularia, monetque Burchardum tantùm ſemel citare Capitula Karoli Magni nimirum *lib.* 2. *c.* 281. ſic tamen ut addat, illa ab Epiſcopis collaudata eſſe apud Aquiſgranum, alioqui forſitan non uſurus.

Hinc multa apud Burchardum, & ex Burchardo apud Gratianum variis Synodis adſcripta, quæ Capitularibus Regum Francorum fuiſſent adſcribenda; nec in Synodis, ſed in Capitularibus paſſim reperiuntur, ut in multis notarunt Correctores Romani.

Sed hujus Burchardiani inſtituti, illuſtrius ſpecimen experi nequit quam quod occurrit *lib.* 6. *cap.* 2. Ibidem enim referens ſub nomine Concilii Triburienſis *caput* 15. *lib.* 4 *Capitularium* omittit hanc clauſulam: *ſecundum capitulare glorioſi Karoli genitoris noſtri.*

Cum verò apud Gratianum 17. *q.* 4. *can.* 26. referatur & ſub nomine Concilii Triburienſis, ubi non extat, & omiſsâ eadem clauſulâ, evidentius argumentum eſſe non poteſt, ex Burchardo in Gratianum errores derivatos eſſe. Repete ea, quæ de hac eadem erronea citatione dicta ſunt *parte IV. pag.* 358. Quod ad Decretalium collectores attinet, hi non tantum Burchardi fidem in referendis Canonibus & Decretis ſequuti ſunt, ſed expreſſo nomine operis illius auctoritate uſi fuerunt.

Sic Bernardus Papienſis auctor primæ collectionis Decretalium lib. 4 *de ſponſa duorum* cap. 2. refert hoc Decretum: " "Accepiſti illam tibi uxorem, quam alter ſibi deſponſatam habuerat, dimitte illam, quia nunquam poteſt tibi fieri legitima & 40 dies in pane & aqua, quod carinam vocant cum 7. ſequentibns annis pœniteas." Refertur autem cum hoc titulo: *Ex B. Lib.* 19.; hac verò litterâ notari *Burchardum* nemini dubium eſt, & nota marginalis monet.

Unde Raymundus dictum Decretum ex prima compilatione transferens in Decretales Gregorii IX. in *cap.* 2. *de ſponſa duorum*, dedit hunc titulum, *ex Brocardo lib.* 30.; at in margine notatur *: ex Burchardo lib.* 19. *cap.* 5. : Nam ut obſervat Boetius Epo apud Duacenſes olim Canonum Anteceſſor Primarius lib. 2. de Jure ſacro, Burchardum nationes exteræ, " id eſt, non Germanicæ corrupto nomine paſſim vocant *Brocardum*

Burchardus olim dictus Brocardus.

Digitized by Google

"*cardum*; cujus idcircò Decretum libris 20. comprehenſum "ſub vocabulo *Brocardicorum* plerumque profertur in me-"dium."

Simili epigraphe inſcribuntur *cap.* 1. ☧ *de frigidis & maleficiatis*; & *cap.* 8. ☧ *de accuſationibus*: quæ ſi conferantur cum iis, quæ *lib.* 19. *cap.* 5. Burchardi habentur, uti etiam monet Boetius, ea non aliunde quam ex Burchardo deſumpta eſſe videbitur. Ut vel hinc pateat, etiam Burchardi Decretum ad hoc conducere, ut ſciamus unde ipſæ Decretales primitus deſumptæ fuerint; earumque genuini fontes detegantur.

CAPUT TERTIUM.

De Collectione Ivonis Epiſcopi Carnotenſis.

§. I.

De Decreto & Pannormia Ivonis: & an hæc revera ſit Ivonis.

Quis fuerit Ivo.

SIgebertus de viris illuſtribus cap. 168. ait: "Ivo Carnotenſis Epiſcopus ſcripſit ad Hugonem Lugdunenſem ,,Archiepiſcopum, & Apoſtolicæ Eccleſiæ Legatum ,,Epiſtolam non multum prolixam, ſed multum Canonicis & ,,Catholicis teſtimoniis auctorizatam pro deſidio regni & Sa-,,cerdotii, & pro inuſitatis Romanæ Eccleſiæ decretis. Scri-,,pſit & ad diverſos amicos utiles valde Epiſtolas. Compo-,,ſuit etiam *inſigne volumen Canonum.*

Præter Sigebertum omnes fere hiſtorici illius temporis Ivonis cum laude meminerunt. Et ut hi ſilerent, ejus Epiſtolæ adeò manifeſtè loquuntur viri eruditionem & in Canonibus peritiam conjunctam cum vitæ ſanctitate; ac præcipuè Epiſcopali magnanimitate, qua Regis ſui vitiis obſiſtere, cum ſummo illius in ſe concitando odio, quod prævidebat, non reformidavit; atque Eccleſiaſticæ diſciplinæ reformationi cum plurimorum obloquiis & in ſe conjectis injuriis generoſe incumbere perrexit, ut mirandum non ſit, ſi Pius V. Canonicis Regularibus Lateranenſis Congregationis diem ejus feſtum celebrare permiſerit 20. Maii, Bullâ datâ 18. decemb. 1570.

Ivo meritò inter Divos relatus.

Duplex

Duplex ſub ejus nomine hodie extat Canonum collectio. Una quæ vulgo dicitur, *Decretum D. Ivonis Epiſcopi Carnotenſis*; cum tamen verus titulus ab ipſo auctore in prologo ſui operis expreſſus, eſſet: *Excerptiones Eccleſiaſticarum regularum*; id eſt, excerpta ex Eccleſiaſticis regulis.

Nec dubium, quin hic titulus operi huic convenientior ſit, quam hodiernus: quandoquidem nullum hîc Ivonis Decretum, ſed ſolum ex Conciliis, Pontificum Decretis aliiſque monumentis *excerpta* occurrant; ut infra dicemus. At poſtquam Gratiani collectio dicta fuit, *Decretum Gratiani*, etiam eumdem titulum Ivoni tributum fuiſſe credo.

Collectioni Ivonis quæ Decretum *dicitur, alius ab ipſo titulus fuit præpoſitus.*

Altera collectio inſcribitur: *Pannormia Ivonis*; eamdem cum priori præfationem habens. Quo factum, ut Viri eruditi non pauci, crediderint non eſſe Ivonis opus, ſed Hugonis cujuſdam Cathalaunenſis aut alterius incerti auctoris, qui Decretum Ivonis in compendium redegerit; idque probari putant ex Vincentio Bellovacenſi, qui *lib.* 25. *Speculi hiſt. cap.* 84. refert, Hugonem ex volumine abbreviato libellum portatilem compoſuiſſe, qui *Summa Decretorum Ivonis* appellatur.

An Libellus qui dicitur Pannormia Ivonis. *ſit verus ejus fœtus.*

Verum cum referat Stephanus Baluzius in præfatione ad Dialogos Antonii Auguſtini de emendatione Gratiani, hunc Libellum, qui vulgo *Pannormia* vocatur, in vetuſtiſſimo codice MS. Sancti Victoris Pariſienſis, & in duobus antiquis codicibus MSS. Monaſterii S. Albini Andegavenſis vocari *Pannormiam*, numquam verò *Summam Decretorum*, ſat apparet, Libellum à Vincentio Bellovacenſi adſcriptum Hugoni, fuiſſe diverſum ab illo, qui *Pannormia* dicitur; præſertim ſi vera ſit Baluzii ſuſpicio, codicem manuſcriptum Victorinum antiquiorem eſſe ipſo Hugone Cathalaunenſi, cujus meminit Bellovacenſis.

His manuſcriptis conſonat Trithemius, qui in libro de ſcriptoribus Eccleſiaſticis agens de Ivone ita loquitur: "Scripſit poſt „ Burchardum Wormatienſem epiſcopum ex Canonibus San„ ctorum compendioſum decretum, quo ante Gratiani tem„ pora utebantur Juriſtæ quod prænotavit *pannormiam* lib. 10. „ Exceptiones Eccceſi."

Quod vero in editis *Pannormiæ* exemplaribus ad calcem deſcripta ſint Decreta Innocentii II. qui multis poſt Ivonis obitum

tum annis factus eſt Pontifex, non infert, illam eſſe Ivoni ſuppoſitam: quia Decreta illa manu recentiori eſſe adjecta evincit codex MS. cujus meminit Antonius Auguſtinus, à quo illa Decreta aberant; uti & abſunt in antiquiſſimo codice Bibliothecæ S. Victoris; "in quo, ait Stephanus Baluzius, caput „quod eſt 136. octavæ partis in editionibus (*Leo Papa in Sy„nodo congregata*) finem imponit Pannormiæ. Poſtea verò ni„hil aliud reperitur ſcriptum in codicè illo."

Editiones Decreti. Decretum Ivonis primum typis evulgavit ex codice MS. Joannes Molinæus in hac Academia Lovanienſi Jurium Doctor & Decretorum Regius profeſſor anno 1561.

Vir eruditus Joannes Fronto Canonicus Regularis Sanctæ Genovefæ, hanc Molinæi editionem contulit cum alio antiquiſſimo manuſcripto Bibliothecæ Sancti Victoris Pariſienſis & à multis mendis quibus ſcatebat emendatam, & brevibus notis illuſtratam anno 1647. rurſus evulgavit: Unde ſatis intelligitur, quæ editio præferenda.

Editiones Pannormiæ. Unde nomen Panormia? Alterum opuſculum, quod *Pannormia* dicitur, primum typis evulgatum fuit curâ & operâ Sebaſtiani Brant Baſileæ anno 1499. qui hæc de etymo vocis *Pannormia* appoſuit: "Appellavit autem hunc ſuum librum Panormiam, quaſi „totius Juſtitiæ ſive legis materiam continentem, à *Pan* quod „eſt *totum* & *nomos lex* ſive *nomia* Juſtitia, ſive à norma, quæ „eſt regula, ſive fabrorum directorium.

Altera editio prodiit Lovanii anno 1557. operâ Melchioris à Voſmediano Artium & S. Theologiæ Doctore; qui ut habet ejus ad Lectorem Epiſtola, multa Conciliorum & Pontificum annotavit Decreta, è quibus capita hujus operis excerpta videbantur; "etiam capitum ſummaria, quæ deſiderabantur, adjeci, ait, & capitum diſtinctiones toto opere ap„poſui: præter alia multa quæ ipſe reſtitui & emendavi.

§. II.

Unde ſua hauſerit Ivo? Et aliqua de ejus prologo.

Fontes collectionum Ivonis. FOntes è quibus opus ſuum hauſit indicat ipſe in prologo utrique operi præfixo. "Excerptiones Eccleſiaſticarum „regularum, inquit, partim ex Epiſtolis Rom. Pontificum, „partim

Digitized by Google

„ partim ex Geſtis Conciliorum Catholicorum Epiſcoporum,
„ partim ex Inſtitutionibus Catholicorum Regum nonnulla
„ in unum corpus adunare curavi, ut qui Scripta illa ex quibus
„ iſta excerpta ſunt, ad manum habere non poterit, hinc ſaltem
„ accipiat, quod ad commodum cauſæ ſuæ valere perſpexerit."

Huic rursùs viro alioqui erudito ex ſui temporis miſera conditione accidit, quod non ex fontibus, ſed rivulis & ſtagnis; id eſt, præcedentibus Canonum Collectoribus, aut poſteriorum temporum Scriptoribus, veterum Conciliorum & Patrum ſententias retulerit. *Ivo alios Canonum Collectores ſequutus.*

Et quidem Ivonem pleraque ex Burchardo mutuaſſe; eumque *paucis additis & mutatis* ſequutum eſſe, monet Antonius Auguſtinus.

Fatetur quoque Joannes Molinæus in Præfatione Decreti Ivoniani, ſibi non videri quid ſcientiæ Pontificiæ poſt Burchardum præſtiterit Ivo, ſi hæc duo excipias. *Duo in Ivone quæ non in Burchardo.*

Unum quod concernit hæreſim Berengarii; quæ tempore Ivonis orta demum erat. In cujus confutationem parte 2. Decreti, & parte 2. Pannormiæ, multa Conciliorum & Patrum ſententiæ referuntur ad confirmationem dogmatis Catholici de reali præſentia Corporis Chriſti in Euchariſtia; quarum nulla apud Burchardum occurrit; ſed eas poſtmodùm ex Ivone Gratianus in ſuum Decretum tranſtulit.

Alterum quod in Ivone, & non in Burchardo reperitur, eſt conjunctio Juris Civilis cum Canonico.

Ivo enim parte 16. ſui Decreti & parte 5. Pannormiæ cap. 23. & ſequentibus, tractans de cauſis & negotiis Laicorum multa adfert ex Libris Juris Civilis; tam ex Pandectis, quàm ex Codice & Novellis ac Inſtitutionibus Imperatoris Juſtiniani, cùm Burchardus ne meminerit quidem Juris Civilis; niſi quòd ſemel iterumvè Codicis Theodoſiani teſtimonio uſus fuerit: adeò ut Ivo primus credatur, qui in Occidente Jus Civile cum Canonico conjunxerit; quem ſequuti fuêre Gratianus aliique poſteriores Canonum & Decretalium Collectores; atque inde contigit, ut operam dantes Juri Canonico etiam animum ad Jus Civile applicare cœperint; adeò ut ſuo tempore quereretur S. Bernardus de Curia Romana, quòd *& quidem quotidie in Palatio perſtreperent leges, ſed Juſtiniani, non Domini lib. 1. de conſid. c. 30.* *Ivo conjunxit Jus Civile cum Canonico.*

Prologus Decreto Ivoniano præfixus, etiam ipſi Pannormiæ *Prologus utrique Operi præfixus.*

Digitized by Google

in editis exemplaribus præfigitur ſub hac epigraphe : *Incipit prologus Pannormiæ Ivonis Charnotenſis Epiſcopi de multimoda diſtinctione Scripturarum ſub una caſtorum eloquiorum contentarum.*

Et quidem prologum à ſe primùm compoſitum, ut Pannormiæ præponeretur, ſatis videtur inſinuaſſe, dum ad calcem prologi dixit, " ſe deinceps ſingularum partium totius Voluminis intentionem breviter perſtringere velle ; ut hîc prudens Lector advertat, quid in utraque parte ſibi neceſſarium quærere debeat :" ibique tantùm octo partium, quibus Pannormia conſtat, compendia refert ; cùm Decretum ſeptemdecim partes complectatur.

Pannormia ante Decretum compoſita videtur.

Ut proinde non ſine fundamento credat Vir Clariſſimus Stephanus Baluzius, Ivonem primò ſcripſiſſe Pannormiam, & Præfationem ſive Prologum eodem tempore confeciſſe, quæ poſteà magno Decretalium Volumini præfixa eſt.

Cùm enim videret Pannormiam favorabiliter acceptam in manibus Studioſorum verſari, majus Opus aggreſſus eſt, in quo & cauſas tractaret abundantiùs, & prætereà excurreret ultra terminos Pannormiæ præfixos. Ergo incipiens rursùs à Prologo Opus quod in 8. tantùm partes diviſerat, nunc in 17. diſtribuit, mutato tamen ordine, à Burchardico nimirum non multùm abſimili.

Summariũ ſingularũ partium Decreti.

Prima pars Decreti agit de Sacramento Baptiſmi & Confirmationis. 2. De Euchariſtia, Sacrificio Miſſæ, & reliquis Sacramentis. 3. De Eccleſia, & rebus Eccleſiaſticis, & earumdem reverentia & obſervatione. 4. De Feſtivitatibus & Jejuniis ; Scripturis Canonicis ; Conſuetudinibus & Celebratione Concilii. 5. De Primatu R. E. De Jure Primatum, Metropolitanorum & Epiſcoporum eorumque Ordinatione & Dignitate. 6. De Clericorum converſatione & Ordinatione, & correctione & cauſis. 7. De Monachorum & Monacharum ſingularitate & quiete ; & pœnitentia eorum qui à propoſito receſſerunt. 8. De legitimis Conjugiis. De Virginibus & Viduis non velatis. De Raptoribus & Concubinis & pœnitentia ſingulorum. 9. De diverſi generis Fornicatione : & in qua linea Fideles conjungi poſſint : & de correctione & pœnitentia ſingulorum. 10. De variis homicidiorum generibus, & ſingulorum Pœnitentia. 11. De diverſis ſpeciebus Magiæ, &

earum

Digitized by Google

earum pœnitentia. 13. De Furibus & Uſurariis: de Venatoribus: de Maledicis & contentioſis : de comeſſationibus & ebrietatibus : de furioſis : de Judæis. 14. De Excommunicatione, & quibus de rebus, & quo ordine facienda ſit. 15. De Pœnitentia ſanorum & infirmorum : & qua commutatione leniri poſſit pœnitientia. 16. De Officiis Laicorum & cauſis eorumdem. 17. Continet ſpeculativas SS. Patrum ſententias de Fide, Spe & Charitate.

Compendium Pannormiæ, ut dixi, inveniet Lector ad calcem prologi ab ipſo Ivone deſcriptum.

Sive Decretum ſive Pannormiam ſpectes, plurima in omni materia reperiuntur in compendio coarcervata: plurima Conciliorum & Pontificum Sanctiſſima Decreta : Sanctorum Patrum graviſſimæ ſententiæ ; aliaque veneranda antiquitatis monumenta ; ut proinde non ſine fructu hæc Ivonis opera revolvantur; modo tamen cum aliquo diſcretionis ſale apocrypha à ſinceris ſecernantur. *Multa utilia in Decreto & Pannormia Ivonis*

Verùm præ omnibus Lectu digniſſimus eſt prologus utrique operi præfixus ; in quo Ivonis non tantum eruditio, ſed & veriſſima Sanctorum ſcientia mirè relucet ; dilucidè pariter ac doctè exponendo quomodo in iis quæ diſciplinæ ſunt, Eccleſiæ Prælati verſari debeant. *Prologus Ivonis Opus præclariſſimũ.*

Imprimis hanc figit fundamentalem regulam ; quod omnis diſciplina Eccleſiaſtica principaliter habeat "hanc intentionem, vel omnem ædificationem adverſus ſcientiam Chriſti ſe erigentem deſtruere, vel ædificationem Dei, fidei Veritate, & morum honeſtate conſtantem conſtruere, vel eandem ſi contaminata fuerit, pœnitentiæ remediis emundare. Hujus ædificationis magiſtra eſt charitas, quæ ſaluti proximorum conſulens, id præcipit aliis fieri, quod ſibi quiſque vult ab aliis impendi. Quicumque ergo Eccleſiaſticus Doctor Eccleſiaſticas Regulas ita interpretatur, aut moderatur, ut ad regnum charitatis cuncta quæ docuerit, vel expoſuerit, referat, nec peccat, nec errat ; cum ſaluti proximorum conſulens, ad finem Sacris inſtitutionibus debitum pervenire intendat. Unde dicit B. Auguſtinus de diſciplina Eccleſiaſtica tractans: charitatem habe & fac quidquid vis. Si corripis, corripe cum charitate. Si parcis parce cum charitate. Sed in his adhibenda eſt ſumma diligentiâ, & mundandus oculus cordis ; *Ponit regulas circa diſciplinam à Prælatis obſervandas.*

„ quatenus in puniendo, vel parcendo, ſanandis morbis cha-„ ritas ſincera ſubveniat: & nemo ibi vænalium medicorum „ more, quod ſuum eſt quærat, & propheticam illam repre-„ henſionem incurrat: mortificabant animas quæ non morie-„ bantur, & vivificabant animas quæ non vivebant."

Quomodo Directores ſpirituales qua diſciplina ſunt moderari debeant.

Hac fundamentali regulâ præmiſsâ, exemplo medici corporalis, qui ſibi contrarius non cenſetur, dum pro diverſa qualitate morbi & ægri nunc mordentia, nunc mollientia applicat medicamenta, oſtendit, ſpirituales medicos, Doctores videlicet Sanctæ Eccleſiæ nec à ſe, nec inter ſe diſſentire; cum illicita prohibent, neceſſaria jubent, ſumma ſuadent, venialia indulgent: "cum ſecundum duritiam cordis delinquen-„ tium pro correctione eorum, vel cautela cæterorum, ſeveras „ pœnitentiæ leges imponunt, vel ſecundum devotionem do-„ lentium, & reſurgere volentium conſideratâ fragilitate va-„ ſis quod portant, indulgentiæ malagma interponunt. Nam „ qui indulgent, majoribus morbis amovendis provident: & qui „ illicita prohibent, à morte deterrent: qui vero neceſſaria ju-„ bent, ſalutem cupiunt conſervare: qui autem ſumma ſuadent, „ ſalutem ſtudent augere."

Poſt hæc explicat, quomodo quædam ſint abſolutè ad ſalutem neceſſaria; quædam abſolutè vetita; alia verò conſilii & perfectionis, ſine quorum obſervantia ſalus æterna etiam acquiri poteſt, quæ ab hominibus ad ſalutem tutius muniendam, aut faciliùs conſequendam inſtituta ſunt.

Præceptiones aliæ mobiles, aliæ immobiles.

His ita breviter prælibatis concludit: "Præceptiones itaque „ & prohibitiones, aliæ ſunt mobiles, aliæ immobiles. Præ-„ ceptiones immobiles ſunt, quas lex æterna ſanxit: quæ ob-„ ſervatæ ſalutem conferunt: non obſervatæ eandem auferunt. „ Qualia ſunt: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo,* „ *& Proximum tuum ſicut teipſum: & honora Patrem tuum &* „ *Matrem tuam.* Et ſi qua ſunt his ſimilia.

Mobiles verò ſunt quas lex æterna non ſanxit, ſed Poſteriorum „ diligentia, ratione utilitatis invenit: non ad ſalutem principaliter „ obtinendam, ſed ad eam tutius muniendam. Quale eſt illud „ Apoſtoli: *hæreticum hominem poſt primam & ſecundam correp-„ tionem devita.* Non quod eorum colloquium per ſe ſaluti ob-„ eſſet, ſed quod frequentatum ex obliquo quorumdam ſimpli-„ citatem corrumpere poſſet. Et multa reperies in Canonicis „ inſtitutionibus in hunc modum."

Poſt

Poſt hæc binas eaſque utiliſſimas regulas in materia diſpenſationis ſubnectit: "In his igitur, in quibus obſervatis ſalus „acquiritur: vel in quibus neglectis mors indubitata conſe„quitur nulla eſt admittenda diſpenſatio: ſed ita ſunt omnia „mandata vel interdicta ſervanda, ſicut ſunt æterna lege ſan„cita. In his vero quæ propter rigorem diſciplinæ, vel mu„niendam ſalutem poſteriorum ſanxit diligentia, ſi honeſta vel „utilis ſequatur compenſatio, poteſt præcedere auctoritate „præſidentium diligenter deliberata diſpenſatio." *Binæ regulæ in materia diſpenſationis.*

Hæ ſanctiſſimæ regulæ, ſi jam pridem obſervatæ fuiſſent; & etiamnum hodie ſervarentur; nec Canonum fieret relaxatio niſi *honeſta* vel *utilis* ſequatur *compenſatio*, hoc eſt, niſi ea ex relaxatione utilitas ſequeretur, quæ malum quod relaxatio ſecum trahit compenſaret; quomodo non videremus Eccleſiæ diſciplinam in multis vigere, quam effrænis Prælatorum relaxatio paulatim evacuavit & tandem obliteravit.

§. III.

Gratianus collectione Ivonis uſus fuit.

SI quis Pannormiam Ivonis cum Decreto Gratiani contulerit, Gratianum ex hoc libro pleraque, & quidem eodem ordine, ut loquitur Antonius Auguſtinus, ſumpſiſſe apparebit. Unde & in editione Lovanienſi ad ſingula penè Pannormiæ capita indicatur locus Gratiani, quo idem Decretum refertur. *Pleraque Pannormiæ capita in Decretum Gratiani relata.*

Et quidem ſi fontes eorum, quæ apud Gratianum relata ſunt reperire deſideras, frequenter, nî Ivonis opus conſulas, fruſtra quæres. *Fontes eorum quæ apud Gratianum extant apud Ivonem requirendi.*

Unum alterumvè è multis exemplum proferam. *Diſt.* 2. *de conſec.can.* 39 refertur nomine *S. Ambroſii de catechizandis rudi„bus:* Panis & calix non qualibet, ſed certa conſecratione „myſticus fit nobis, non naſcitur. Proinde, quod ita fit nobis, „quamvis ſit panis & calix, alimentum eſt reſurrectionis, „non Sacramentum Religionis: non quod benedicimus, „gratiaſque agimus Domino in omni ejus munere, non „tantùm ſpirituali, verùm etiam corporali." *Primum exemplum.*

Certum imprimis eſt, nullum eſſe Ambroſii Librum de catechizandis rudibus; ſed Auguſtini: ſed nec in hoc rela-

Digitized by Google

tam ſententiam extare monent Correctores Romani; tametſi ſimilia aliqua apud Auguſtinum *lib.* 20. *cap.* 13 *contra Fauſtum* reperiri dicant; multum tamen à verbis Gratiani diverſa. Unde ergo deſumpſit Gratianus? Indubiè ex Pannormia Ivonis, ubi etiam nomine Ambroſii de catechizandis rudibus, iiſdem planè verbis refertur *p.* 1. *cap.* 123.

Rursùs Canone ſequenti refertur ſententia ſub nomine Ambroſii ex variis lacinis conflata, quam alibi, quàm apud Ivonem in Pannormia *p. cap.* 124. & in *Decreto p.* 2. *cap.* 7. non facilè eſt reperire: ut proinde hauddubitandum ſit, quin hic ſit fons è quo Gratianus hauſit.

Tertium. In *can.* 42. eâdem diſtinctione legitur Confeſſio Berengarii iis verbis expreſſa, ut eam ex Ivone, qui illam eodem tenore inſeruit Pannormiæ *p.* 1. *cap.* 126. & Decreto *p.* 2. *cap.* 10. eſſe deſcriptam ſat ſit manifeſtum: quandoquidem ea, quæ alibi extat, ab hac plurimùm diſcrepet, hæc verò apud nullum Gratiano antiquiorem, ſi Ivonem excipias, referatur.

Plurima ſimilia Lectori, ſi Gratiani ſententias ſive Canones attendere velit, occurrent, quæ ex Ivone deprompta, & ad verbum deſcripta agnoſcet.

Non immeritò proinde gloriatus fuit Joannes Molinæus, quòd adepto Ivonis Opere, repurgando Gratiano, ejuſque ſententiis ad fontes ipſos reducendis, ſummum ſenſerit ſubſidium.

PARS

Digitized by Google

PARS SEXTA

De Decreto Gratiani.

CAPUT PRIMUM

De Decreto Gratiani non correcto.

§. I.

Vera inſcriptio Decreti Gratiani, Concordia diſcordantium Canonum : *& quæ illius ratio.*

GRatianum patriâ Cluſinum, profeſſione Monachum Sancti Fœlicis Bononienſis, Ordinis S. Benedicti Opus ſuum, quod hodie vulgò dicitur *Decretum Gratiani*, adornaſſe circa annum 1151. communis eſt opinio,& poſt Gloſſam ad *Canonem* 31.*cauſ.* 2. *q* 6 atque Correctores Romanos veriorem credit Aubertus Miræus in Scholiis ad Henricum Gandavenſem de Scriptoribus Eccleſ. *Quis Gratianus & quo tempore ſcripſerit.*

In Pleriſque vetuſtis Exemplaribus, inquiunt, Correctores Romani in Præfatione, hæc tamquam inſcriptio rubris litteris poſita eſt. *Concordia diſcordantium Canonum* additâ in quibuſdam dictione, *incipit*, ſine ulla Gratiani mentione. *Quæ vera Collectoris inſcriptio.*

Hæc inſcriptio extat etiam, inquit Stephanus Baluzius in Præfatione ad Dialogos Antonii Auguſtini, in duobus Codicibus MSS. Bibliothecæ Regiæ, in uno Sancti Germani Pariſienſis, & in alio Bibliothecæ Colbertinæ, tum etiam in antiquis editionibus. Sic etiam in melioribus editionibus, ait Antonius Auguſtinus *lib.* 1 *dial.* 1. Antonii Democharis & Antonii Contii vox illa *Decretum*, utpote inepta, in multitudinem mutata eſt. *Decretorum collectanea* Demochares, *Decretorum Canonicorum collectanea* Contius appellavit. Decretorum enim, pergit Antonius Auguſtinus, collectionem eſſe hanc nemo negaverit, non unius Decreti explanationem.

Decreti

Digitized by Google

Unde Decretum dicta ſit collectio Gratiani haud conſtat.

Decreti nomen collectionem Gratiani non accepiſſe ab Ivonis aut Burchardi collectione evidens eſt; quandoquidem, ut bene obſervat Antonius Auguſtinus, veteres libri Ivonis non habeant titulum *Decreti*, ſed vocantur, *Exceptiones Eccleſiaſticarum Regularum.* Burchardi verò libri veteres carent inſcriptione; ſed in edito non *Decretum*, ſed *Decretorum libri* 20. appellantur. *Collectiones* Burchardi Wormatienſis appellat Ivo Carnotenſis in Epiſt. 74.

Qua verò ratione ineptus titulus *Decreti* collectioni Gratiani datus fuerit, planè incertum eſt; illud non obſcurum, cur opus ſuum Gratianus vocare potuerit, *Concordiam diſcordantium Canonum.*

Cur rectè dicatur concordia diſcordantium Canonum.

Gratianus enim non tantum Decretis colligendis, uti Iſidorus, Burchardus, Ivo aliique antiquiores Canonum Collectores fecerant, operam dedit; ſed eo potiſſimum incubuit, ut certis quæſtionibus propoſitis, quid in utramque partem ex Canonibus qui inter ſe nonnumquam pugnare videbantur, inquiunt Correctores Romani in præfatione, dici poſſet, ipſe & afferret, & explicaret: omniumque eorum varietatem, quæ ſpeciem diſſenſionis habebat ad *concordiam* revocaret.

Hæc Correctores Romani, qui eapropter titulum hunc, tamquam operi convenientiorem editioni præfigendum crediderunt. Hinc in omnibus editionibus poſt Romanam correctionem hoc Gratiani volumen inſcribitur: *Concordia diſcordantium Canonum.*

Titulus Decreti *cur retentus?*

Sed quod mirum, neque ratio, neque edentium auctoritas efficere potuit, ut uſus Scholaſticus nomen operis mutaret; ſemper enim uſque in hodiernum diem retinuit nomen *Decreti*; nec fere ſub alio nomine in Scholis aut judiciis innoteſcit. Unde huic communi ac inolito uſui me accommodans, ne alias idioma ignotum loqui videar, hanc Gratiani collectionem *Decretum Gratiani* voco.

§. II.

Diviſio operis? Ejuſque forma.

Pars I. quid habeat.

Opus ſuum Gratianus in tres principaliores partes diviſit. Prima pars continet centum & unam diſtinctiones; quæ

quæ *diſtinctiones* ſunt totidem capita ſive ſectiones, quibus materiam diſtinctam proponit, & ſubjectis Conciliorum, Pontificum Decretis, vel aliorum ſententiis exponit.

Videtur Gratianus in hac uti & in tertia ſpecialiter nomen *diſtinctionum* aſſumpſiſſe: quod licet & in ſecunda parte Canonum apparentem diſcordiam in concordiam vocare intendat; tamen præcipuè in hac & tertia parte, diſtinguendo varias locorum temporumque circumſtantias, id facere ſatagat. *Quid diſtinctio.*

In viginti primis diſtinctionibus tractat de origine, auctoritate, & variis ſpeciebus juris; idque confusè, adductis quibuſdam diviſionibus. Primò in jus divinum & humanum; in naturale & poſitivum. *Quid in diſtinctionibus tractetur.*

Secundò in jus ſcriptum. Tertiò, in Jus Civile & Eccleſiaſticum.

Poſt hæc explicat præcipuas partes è quibus jus Eccleſiaſticum conſtat: quæ ſunt Canones Conciliorum, de quibus agit *diſt.* 15. 16. 17 & 18. Item Decreta & Epiſtolæ Decretales Pontificum de quibus tractat *diſt.* 19. & ſententiæ SS. Patum de quibus diſſerit *diſt.* 20.

In reliquis diſtinctionibus de Clericis & eorum variis ſpeciebus, Dignitatibus, promotionibus, honoribus eorumque officiis; adeo ut ipſe Gratianus & Collectores Decretalium aſſerant, à diſtinctione 21. incipere *tractatum ordinandorum* & deſinere in diſtinctione 101.

Secunda pars Decreti continet 36. cauſas; & ſingulæ cauſæ ſuas quæſtiones. *Quid parte II. contineatur.*

Porro *cauſæ* ſunt quaſi totidem hypotheſes ſive caſûs poſitiones; quarum occaſione varias quæſtiones format & proponit; quas frequenter in utramque partem, allegatis Canonibus diſcutit; ſuam deinde ſententiam depromens. *Quid cauſæ?*

Exempli-gratiâ cauſâ primâ proponit hunc caſum."Quidam habens filium, obtulit eum ditiſſimo Cœnobio; ,,exactus ab Abbate, & à fratribus decem libras ſolvit, ,,ut filius ſuſciperetur, ipſo tamen, beneficio ætatis, hoc ,,ignorante. Crevit puer & per incrementa temporum & ,,officiorum ad virilem ætatem,& Sacerdotii gradum pervenit. Exinde ſuffragantibus meritis in Epiſcopum eligitur, ,,interveniente obſequio & paternis precibus, datâ quoque ,,pecuniâ cuidã ex Conciliariis Archiepiſcopi conſecratur iſte

„in antiſtitem, neſcius paterni obſequii, & oblatæ pecuniæ.
„Procedente verò tempore nonnullos per pecuniam ordina-
„vit, quibuſdam verò gratis benedictionem ſacerdotalem
„dedit: tandem apud Metropolitanum ſuum accuſatus; &
„convictus ſententiam in ſe damnationis accepit."

Hoc caſu propoſito, deinde ſeptem exinde quæſtiones formatas, proponit.

Has quæſtiones allegatis auctoritatibus utrimque diſcuſſas non tantum reſolvit, & objectas difficultates ſolvit; ſed nonnumquam ratione incidentis ſententiæ alicujus Sancti Patris aut Canonis, aliam difficultatem diſcutit.

Occaſione levi accepta ad alia tranſilit. Exemplum occurrit in prima quæſtione deducta è caſu jam propoſito, quæ eſt hæc: *An ſit peccatum emere ſpiritualia.* Cum multorum auctoritate probaſſet eſſe peccatum; atque in teſtimonio S. Leonis reperiſſet, quod Simoniaci non niſi ſpiritum mendacii accipiant; & in teſtimonio S. Gregorii, apud Simoniacos Sacerdotium non ſubſiſtere; & eorum benedictionem in maledictionem converti, latè diſcutit, atque in utramque partem diſputat, an ſimoniaci validè Sacramenta conferre poſſint.

Quod hîc evenit, frequenter contigiſſe facilè deprehendet diligens Lector; notantque paſſim Eruditiores Canoniſtæ, nulla penè materiarum ſervatâ connectione, acceptâ neſcio qua levi occaſione, de una ad aliam materiam deſultare Gratianum.

Qua occaſione inſeruerit tractatum de pœnitentia? Illuſtre illius exemplum hoc accipe. A cauſa 27. cœperat agere de Matrimonio, cui decem cauſas, propter materiæ utilitatem & vaſtitatem deſtinaverat: cauſa verò 33. hunc caſum proponit: "Quidam vir maleficiis impeditus, uxori
„ſuæ debitum reddere non potuit. Alius interim clanculo
„eam corrupit: à viro ſuo ſeparata, corruptori ſuo publicè
„nubit: crimen, quod admiſerat, *corde tantum Deo con-*
„*fitetur.*"

Occaſione finalium verborum format hanc tertiam quæſtionem: *Si ſolâ Confeſſione cordis crimen poſſit deleri.* Leviſſimâ hac occaſione arreptâ, hac cauſâ inter tertiam & quartam quæſtionem totam materiam Sacramenti Pœnitentiæ latè diſcutit: eaque nulla facta diſtinctionum partitione in antiquioribus Gratiani exemplaribus uno contextu legeba-

Digitized by Google

legebatur, ut poſt Antonium Contium monent Correctores Romani; at hodie claritatis causâ in ſeptem diſtinctiones dividitur; vocaturque *tractatus de Pœnitentia.*

Hæc atque ſimilia evincere videntur, non procul à verò aberraſſe Joannem Molinæum, dum in præfatione Decreti Ivoniani dixit, quod qui ordinem in Gratiano quærunt, venationem delphinorum in ſylvis, aut aprorum in fluctibus inſtituere videantur. Et unus Colloquutorum apud Antonium Auguſtinum lib. 1. dial. 1. *Si artem requiras & ordinem docendi, fruſtra laborabis.* *Nullus penè ordo à Gratiano ſervatus.*

Tertia pars, quæ hodie ab aliquibus, propter tractatum de pœnitentia, vocatur quarta, continet tractatum de *conſecratione* in quinque diſtinctiones diviſum. *Quid tertia pars contineat.*

Quid in ſingulis diſtinctionibus, cauſis & quæſtionibus tractet Gratianus, ſummariè hic exponerem, niſi in ipſo Decreti initio ſummarium totius Decreti dilucidè extaret ſub hoc titulo: *decretum abbreviatum ſingillatim cuncta attingens.*

§. III.

De materia Decreti; ac præſertim de paleis.

DEcretum Gratiani è tribus potiſſimùm tamquam materia conflatum eſt. *Tria genera materiarum.*

Primi quidem generis ſunt, Conciliorum & Pontificum Decreta; Patrum aliorumque Auctorum Eccleſiaſticorum ſententiæ; & Regum aut Imperatorum Sanctiones, quæ exemplo Reginonis, Burchardi, Ivonis aliorumque poſteriorum Canonum Collectorum Gratianus collegit; & per varios titulos pro diverſitate materiæ diſtribuit: quæ omnia ſimpliciter ſub nomine *Canonis*, ſive quod idem eſt, *Regulæ* exprimuntur; & in Scholis & auctoribus paſſim ſub hoc titulo allegari ſolent. *Primum genus.*

Alia ſunt quæ non ſimpliciter ſub nomine *Canonis* exprimuntur; ſed additâ hac voce, *palea.* *Secundum genus.*

Quid hæc inſcriptio ſignificet, non convenit inter Canoniſtas.

Nonnulli enim credunt, hanc vocem quibuſdam Canoni- *Quid paleæ.*

Digitized by Google

bus præfixam, ut notaretur eſſe *paleam*, id eſt, levioris aut nullius momenti; adeòque tamquam *paleam* à reliquo tritico eſſe ſeparandam.

Verùm ſi quis conferat Canones hac inſcriptione notatos, cum iis qui eàdem carent, comperiet, multos illorum utilitate & auctoritate hiſce præſtare.

Veroſimilius proinde apparet, Canones hac inſcriptione inſignitos, eſſe quaſdam additiones, non eodem tempore factas ad primam collectionem Gratiani; ſed eas in margine primùm fuiſſe adſcriptas; quæ dein vel librariorum, vel etiam eorum qui editioni ſuperintenderunt, aut quod frequentiùs olim contingebat, Scriptorum incuriâ vel ignorantiâ in textum irrepſerunt; idque interdum ſine additamento, interdum cum additamento iſtius vocis *palea*; eâ forſan ratione, quòd ut quidam credunt, additionum Auctor appellaretur *Palea*.

Hanc opinionem veriſimilem reddit, quod monentibus Correctoribus Romanis, in antiquis exemplaribus Gratiani paucas aut nullas eſſe *paleas* obſervetur; adduntque, "In " uno valdè emendato exemplari capita illa, quæ *paleæ* in" ſcribuntur, appoſita eſſe in margine ſine ulla nota; ſed non "omnia quæ in impreſſis: quamvis viciſſim in illo additiones " aliquæ ſint, quæ in his non habentur. In alio litteris per" antiquis deſcripto, *Paleæ* ipſæ recentiori ſcriptura toti vo" lumini præponuntur. In cæteris habentur aut omnes, aut " pleræque: & partim quidem cum paleæ nomine, partim " verò ſine ullo à cæteris capitibus diſcrimine."

Ex hac obſervatione colligi & ipſi agnoſcunt, ſententiam jam à nobis expreſſam eſſe admodùm veriſimilem.

Palea non contemnenda.

" Falſam verò eſſe illlorum opinionem, inquiunt, qui "eas contemnendas putant, ex eo conſtat, quòd multæ & " in Decretalibus, & apud vetuſtiores Gratiani collectiones "habeantur." Quod infrà exemplis oſtendetur.

Tertium genus.

Tertiò conſtat Decretum Gratiani ex propriis ipſius Gratiani verbis, quibus caſus aut quæſtionis poſitionem, vel ſuam circa quæſtionem propoſitam opinionem, aut pro contraria opinione objectiones & argumenta expreſſit: quæ omnia non ſub nomine Canonis, ſed ſolùm ſub nomine Gratiani, utì alterius cujuſlibet privati Scriptoris dicta citari aut allegari ſolent: ut infrà latiùs patebit.

C A-

Digitized by Google

CAPUT SECUNDUM

De Erratis & Correctione Decreti.

§. I.

De Erratis Gratiani ante Correctionem & eorum fontibus.

PRiuſquàm de correctione agamus, priùs oſtendendum, quot mendis ac erratis ſcateret hoc Gratiani Decretum, antequàm Virorum eruditorum correctoriam manum ſubiiſſet; ut vel hinc appareat correctionis neceſſitas, & laboris utilitas.

Genera erratorum.

Genera eorum breviter expreſſit Antonius Auguſtinus *lib.* 1. *dial.* 1. de emend. Grat. " Sæpè erratum eſſe video, "inquit, in nominibus hominum, Urbium, Provinciarum, " Conciliorum, & aliarum rerum. Sæpè falſæ ſunt inſcrip" tiones, & quæ Conciliorum ſunt Pontificum eſſe dicuntur; " & quæ ſunt unius Epiſcopi inferioris, Rom. Pontifici aut " Concilio generali vel provinciali tribuuntur. Ex hoc genere " ſunt illa quæ ex Concilio Martini Papæ & Adriani Papæ " ſumpta eſſe feruntur, quæ vel Martino Bracarenſi & Græ" cis Conciliis vel Engelramo Epiſcopo vel Adriano ad En" gelramum inſcribi debuerunt. Multa Gregorii, Ambroſii, " Auguſtini, vel Hieronimi verba eſſe dicuntur, quæ " aut nuſquam extant, aut aliena ſunt. Illa quoque ipſa " quæ inſcriptiones habent veras, non rectè referuntur. " Sæpè enim contrarias ſententias referri ſcimus, ſæpè valdè " præciſas. Jam verò quæ ex Græcis fontibus manant, ex " variis Interpretationibus afferuntur, quaſi ſint aliorum " Scriptorum; ac ſæpè aliud Græcè quàm Latinè ſignifi" cant." Exempla ſingulorum facilè eſt reperire, & in Scholiis ad Canones per occaſionem notata fuerunt; unde his prætermiſſis, errorum fontes breviter indicabo.

Primus erratorum fons.

Primus, hicque exundantior fons eſt, quòd Gratianus ex ſæculi ſui more, non ipſa Concilia aut regeſta Pontifi-

Digitized by Google

cum, neque alia Sanctorum Patrum Scripta revolverit & conſuluerit; ſed quæ in variis Canonum aut Scriptorum compilationibus reperit, ſine ullo diſcretionis examine in ſuam collectionem tranſtulerit; atque ita quidquid ab illis vel ex ignorantia, vel incuria, aut etiam interdum ex propoſito erratum fuerat in ſuum Codicem invexit.

Accedit, quòd cum eâ ætate nondum nota eſſet ars typographica, Virorum eruditorum ſcripta amanuenſium operâ communicari ac divulgari deberent. Horum verò imperitiâ & oſcitantiâ aut nonnunquam audaciâ & præſumptione plurima ſæpè mutabantur, aut mutilabantur, aliâve ratione corrumpebantur. Hinc Manuſcriptorum Codicum frequens varietas.

Secundus. Cùm verò nonnunquam vel Manuſcriptorum deeſſet copia, vel non vacaret aut luberet manuſcripta inter ſe conferre, quâ collatione errores deprehendi potuiſſent, contigit, ut ex vitiato manuſcripto errores ulteriùs fuerint propagati.

Quidnî ergo & hinc in ipſum Gratiani Decretum multa errata irrepſiſſe credamus.

Interim undecumque errores promanaverint, nemo non videt quàm neceſſaria fuerit correctoria cenſura; multùmque mirandum hanc fragmentorum & multorum centonum confuſam farraginem præ omnibus reliquis præcedentibus Canonum collectionibus eum habuiſſe applauſum ac ſucceſſum, ut præcedentibus omnibus Canonum collectionibus tenebris obvolutis, hæc in omnium manibus verſaretur; multorum Doctorum illuſtrata ſit lucubrationibus, in Judiciis omnibus & à Theologis & Canoniſtis in pretio habita, uti infrà latiùs dicemus, ejusque rationem aſſignabimus.

§. IV.

De emendatione Gratiani ante Romanam.

Antonius Demochares, & Antonius Contius corrigere fatagunt.

PRæterito ſæculo ante factam correctionem Romanam; duo Doctiſſimi Viri Antonius Demochares Theologus & Antonius Contius Juriſconſultus dolentes opus quod in

ſcholis publicis prælegebatur, commentariis illuſtrabatur; imo ad quod tamquam totius Eccleſiaſticæ ſcientiæ inſtructiſſimum armamentarium paſſim & Theologi & Canoniſtæ recurſum habebant, tot mendis & apocryphis ſcatere, illud ſtuduerunt & in meliorem ordinem formamque reducere, & à falſis inſcriptionibus, & mendis purgare; atque apocrypha à veris monumentis ſecernere.

Imprimis Contius, qui ut aſſerit Vir eruditus Franciſcus Florens Antonio Demochares, *& longè eruditior erat & ingenioſior*, capita ſive Canones in Decreto Gratiani *numeris* diſtinxit. "Ante Contianam enim editionem certum eſt, „ait Antonius Auguſtinus *lib.* 1. *dial.* 18. capitum *numeris* „nullum Gratiani volumen fuiſſe diſtinctum." *Contius Canones ſuis numeris diſtinxit.*

Hinc ab editione Contiana citari cœperunt Canones è Decreto Gratiani deſignato numero; cum ante ſemper citarentur per initialia verba; quæ allegatio non æquè ac per numeros facta Lectoribus, citatum Canonem in Gratiano inſpicere cupientibus, erat opportuna. *Quæ inde commoditas.*

Cum enim interdum ſub eadem quæſtione vel diſtinctione plurimi Canones referrentur, tædioſum erat Lectori per omnes inquirere *initialia* eorum verba, ut citatum canonem reperiret; quæ difficultas non occurrit, ubi per *numeros* allegantur.

Ulteriùs Demochares ac præcipuè Contius plurimas addidere notas, quibus & veras Canonum inſcriptiones; atque apocrypha, nonnumquam feliciter ſatis indicarunt.

Unum hoc accipe ſpecimen.

Incidens Contius in Canones I. & XI. *cauſ.* 30. *q.* 5. eoſque advertens deſumptos ex Epiſtolis Evariſti & Eleuterii ad Canonem XI. hanc notam appendit: "Adulterinam „eſſe hanc Eleuterii Epiſtolam quæ tamen extat in primo „volumine conciliorum; vel ex hoc fragmento liquet. Hæc „enim ſunt verba Conſtantini Imp. in L. I. C. Theodoſiano „*de judiciis*, quæ pluſquam centum poſt Eleuterium an„nis ſunt à Conſtantino conſcripta, quæ illius Epiſtolæ fa„bricator ſuppreſſo nomine compilavit, putans furtum ſem„per celari poſſe, ſed & tam infeliciter compilavit, ut ver„ba textus cum verbis ſubjectæ illi præpoſteræ interpretatio„nis in Alarico breviario temere miſcuerit. *Contii inſignis nota.*

Et

Et ad Canonem I. poſtquam diverſam Lectionem Canonis è veteri manuſcripto codice notavit, ſubjicit: "Tametſi omnia iſtius Evariſti Decreta videri poſſint *ſuppoſititia, ut dixi in præfatione.*"

Refert ſe ad præfationem, in qua multis rationibus oſtenderat, Epiſtolas Decretales veterum Pontificum ante Sylveſtrum falſas eſſe.

Cenſor Antverpienſis Præfationem Contii mutilavit.

Hæc quidem in præfatione Contii editioni Antverpienſi anni 1570. præfixa non leguntur; quia ut notat Franciſcus Florens, Cenſor Antverpienſis præfationem mutilavit; ejuſque exiguum dumtaxat fragmentum reliquit; ejus tamen notas intactas permiſit, in quibus ſe in præfatione id præſtitiſſe profitetur Contius.

Ex notis intelligitur, quid præfatio habuerit.

Cùm enim ad Canonem 13. *diſt.* 6. dixit, Canones 24. qui ſub nomine Synodi Nicænæ I citantur in Epiſtola Julii I. eſſe ſuppoſititios, eò quòd nemo, ne Gratianus quidem ipſe, eos allegare auſus eſt, ſubnectit: "Multas autem *ſuprà in Præfatione* rationes adduxi, quibus omnes Pontificum, qui Sylveſtrum præceſſerunt, Decretales falſas eſſe maniſeſtè oſtendi." Hæc in notâ ex editione Antverpienſi jam citata.

Notatur Antonius Auguſtinus.

Quod autem dicat Antonius Auguſtinus *l. Dial.* 20. "Ea verba, *nullatenus autem &c.* mihi videntur eſſe Molinæi, non Contii," in eo à Franciſco Florente reprehenditur: "Sunt enim, ait, reverà Contii, & ipſe Contius ea ſibi aſſerit, ſi loca omnium quæ citavimus ex Editione Antverpiana, diligenter comparantur."

Accedit, quòd tota latinitas Scholii valde diverſa ſit, utì obſervat Baluzius in notis ad Antonium Auguſtinum *pag.* 433., à ſtylo Molinæi, neque in editione Gratiani à Contio procuratâ operæ à Molinæo præſtitæ ulla mentio ſit.

Sed dicit Antonius Auguſtinus, *nihil ea de re Contius in Præfationibus editis ſcripſit*; veriſimiliter dum hæc ſcripſit Ant. Auguſtinus, illi non niſi mutilam Præfationem Contii præfixam editioni Antverpianæ videre licuerat; utì nec aliam hactenùs videre potui,

Notæ Democharis & Contii in editione Antverpienſi malè miſcentur.

Occaſione hujus Editionis illud notandum monet Franciſcus Florens, Contii editioni notas ex editione Democharis plures admixtas fuiſſe in editione Antverpienſi abſque " delectu,

" delectu, ita ut non raró inter ſe pugnantia inſerantur. Nec " enim eadem ſemper fuit ſententia Democharis, quæ Con- " tii; qui Contius & longè eruditior & ingenioſior erat."

Et ſanè tum hæc, quæ vice ſpeciminis hîc adducta eſt, tum aliæ non paucæ Viri illius notæ, eruditionem ejus non exiguam oſtendunt; ac perſuadent editionem Antverpianam, quæ notas has retinuit (Correctores enim Romani in ſua editione eas omiſerunt; aut ſi iis interdum uſi ſint, nomen Contii ſuppreſſerunt) non eſſe vilipendendam; ac etiam poſt correctionem Romanam ſuâ non carere utilitate infra oſtendetur.

§. II.

De Correctione Romana.

NOn pauca quidem pro emendatione Gratianici Decreti per Democharem ac Contium obſervata, notataq; fuiſſe jam oſtendimus; & ex collatione veterum editionum cum Contiana facilè videri poteſt.

At Gratiani contextus is erat ager incultus, tot herbis aſperis & agreſtibus veſtitus, ut omnis virorum illorum cultura & opera ad eum purgandum haud ſufficere facilè adverteretur. *Ratio quæ ad emendationem Pontifices induxit.*

Hinc Romani Pontifices, rei amplitudinem conſiderantes; unàque expendentes, quam indecorum eſſet, ut volumen quod majorem Corporis Canonici partem conficit; quodque in Academiis juventuti prælegitur, exponitur, atque Doctorum commentariis illuſtratur, tot mendis, & apocryphis ſcateret; tantaque confuſione laboraret, ut à peritioribus paſſim reputaretur pro indegeſta apocryphorum fragmentorum congerie, & farragine; quod, inquam, quam Eccleſiæ noſtræ eſſet probroſum expendentes Romani Pontifices Pius IV. & Pius V. ſelectis quibuſdam Viris Gratiani Decreti emendationem ac correctionem commiſerunt; quæ demum ſub Gregorio XIII. qui primum Bononiæ Jus Canonicum fuerat interpretatus; ac poſtmodum factus Cardinalis à Pio IV. pro emendatione fuerat delectus, conſummata fuit. *Sub quibus Pontificibus inchoata & abſoluta.*

Catalogus Virorum, quibus ea cura à Romanis Pontifici-

bus data fuit, extat apud Antonium Auguſtinum in fine libri prioris dialogorum de emendatione Gratiani.

Omnes Bibliotheca excuſſæ. Porrò ut hoc Opus ad perfectum perduceretur, "Et "Romæ Vaticana Bibliotheca, & Monaſterii Dominicani "ſuprà Minervam, aliæque non paucæ excuſſæ ſunt, & "ex aliis urbibus & regionibus invitati doctiſſimi homines, "qui idem facerent, & ſi quid inveniſſent, quod ad hanc "rem pertineret, ut ſuâ pietate libenter communicarent, "atque ad Pontificem mitterent."

Doctores hujus Academiæ ad operam præſtandum incitati. Breve Apoſtolicum miſſum ad hanc Lovanienſem Academiam, quo monentur Doctores, ut conferant operam ſuam in emendatione Gratiani habetur in Volumine actorum Univerſitatis ab anno 1567. uſque ad annum 1586. folio 108

Index codicum. Index Librorum variis ex locis miſſorum; & quorum operâ hæc Gratiani emendatio ſubſidium accepit, poſt præfationem appoſitus eſt; in quo ſub littera D habetur: *Decretorum excerpta ex Bibliotheca S. Trudonis ab Alberto Leonino nomine Univerſitatis Lovanienſis.*

Quid tandem effectum. "Quâ diligentiâ illud factum eſt, ut cùm jam pro magna "parte ſuum unicuique tributum ſit, inquiunt ipſi Corre- "ctores in Præfatione, ac propterea intelligi plerumque poſ- "ſit, quæ Synodorum generalium, quæ ſummorum Ponti- "ficum, quæ Provincialium Conciliorum, quæ Patrum "decreta ac ſententiæ, atque inter hæc, quæ S. Rom. Sedi "probata ſint, quæ minimè; vix quiſquam errare, atque in- "certa pro incertis ſequi, certa vero pro incertis ſuſpecta "habere poſthac queat."

Num verò hæc Correctorum opinio in tota ſua latitudine vera ſit infra inveſtigabimus.

§. III.

Quæ ratio in emendatione ſervata.

QUoad falſas citationes, quæ in Gratiani Decreto frequentiſſimæ erant, hic ordo in emendatione obſervatus fuit.

Ubi error evidens erat, aut nonnulla Gratiani exempla-

ria

ria cum veriore, atque ab aliis Collectoribus allatâ citatione conſentiebant, ſublatis falſis inſcriptionibus veræ ſunt reſtitutæ. *Quoad falſas citationes quid factum.*

"Ubi verò, quamvis caput apud alium auctorem eſſet in-
„ventum, fieri tamen poterat, ut illius quoque eſſet, quem
„Gratianus citaret, retentâ Gratiani citatione, ſatis viſum eſt,
„locum ubi hodie habeatur, indicare.

"Et quoniam interdum aut Capitis aliqua quidem pars
"illius auctoris eſt, qui citatur, aliqua verò minime, aut
"verba valde ſunt mutata: id quoque eſt indicatum, ad-
"ſcriptumque præterea in margine, quo loco idem Caput
"in gloſſa Bibliorum ordinaria, in libris ſententiarum &
"apud cæteros collectores habeatur."

Circa emendationem textûs, hæc ratio ſervata fuit. "Pri- *Quid in emendatione textus.*
„mò initia capitum ob uſitatas Doctorum citationes non ſunt
„mutata: ſed ubi ab originali diſcrepabant, in margine aut
„in notatione eſt indicata germana lectio.

Hæc ſane cautio neceſſaria fuit, quia, ut ſupra monuî, uſque ad Contium, capita ſeu Canones non citabantur niſi per verba initialia; eo quod necdum eſſent numeris diſtincta: ideoque nî hæc ratio inita fuiſſet, loca è Gratiano apud antiquiores Contio relata vix reperiri potuiſſent.

"Deinde hæc gloſſæ ipſius habita ratio eſt, pergunt Cor- *Habita ratio Gloſſa.*
„rectores in ſua præfatione, ut nihil in textu ſit mutatum,
„ubi mutatio ipſa impeditura erat quominùs, quid ſibi auctor
„Gloſſæ voluiſſet, animadverti poſſet: ſed eodem modo aut
„in margine, aut in notatione mendum indicatum eſt.

"Ubi verò hæc non obſtabant, hæc ferè obſervata corri-
"gendi ratio eſt: ut ſi videretur voluiſſe Gratianus Aucto-
"rum, quos citaret, ipſa prorsùs verba referre, ea ex ipſo
"Originali emendarentur, & interdum etiam non levi pro-
"poſita utilitate, aliqua adderentur: niſi ſicubi vulgata le-
"ctio viſa eſt melior: nam tunc illâ retentâ notatum eſt,
"quomodo Originale ipſum habet. Si autem Gratianus non
"eadem prorsùs verba afferre voluerat, ſed aut in ſummam
"quamdam ipſe redigere, aut ab aliis redacta, ut ab Aucto-
"re Gloſſæ ordinariæ Ab Ivone & aliis Collectoribus, refer-
"re: tunc nihil ferè emendatum eſt: niſi fortè Partis illius
"unde Collector acceperat, reſtituta lectio magnam afferre

"viſa eſſet utilitatem: multisque locis id notatum eſt, & "verba ipſius Originalis allata, ut Lector identidem in me- "moriam hujus adhibitæ correctionis revocaretur, & labore "ad Originalia adeundi levaretur."

§. IV.

Quid in forma Emendationis obſervatum deſideraſſent Eruditi.

RAtionem quam in emendatione Gratiani Romani Correctore ſibi propoſuerant ipſorum verbis ſuprà expoſuimus; eamque paſſim quoque ſervatam fuiſſe ex eorum notis, & Decreti emendati cum non emendato collatione conſtare poteſt.

Varietas Lectionum ſolum indicanda. Porrò in hac emendationis forma illud obſervatum deſideraſſent Viri eruditi; ut vulgatæ editiones Gratiani nunquam ita fuiſſent immutatæ, quin ejus ſaltem mentio facta eſſet; imò, ut à variis Eruditis Auctorum Correctoribus obſervatum eſt, tantùm variantes lectiones annotaſſent; Lectori permittentes examen & judicium, quæ è variis lectionibus verior videretur. *Hæc varietas ad quid profuiſſet.* Quin & hæc varietas lectionum nonnumquam obſcuritatem, aut dubium, quod in Canone occurrit, elucidare potuiſſet: aut etiam detegere fontem lectionis, quæ apud veteres Auctores reperitur.

Nihil in inſcriptione debuiſſet mutari. Illud quoque nonnullis minùs conveniens viſum eſt, quòd Viri illi eam ſibi libertatem ſumpſerint, ut inſcriptionem Gratiani, etiam interdum conſtantem in omnibus, tam editis, quàm manuſcriptis Codicibus Gratiani, ſuâ auctoritate mutaverint: quo factum, ut Gratiano attribuatur id de quo numquam cogitavit; nec ampliùs tam Gratiani, quàm Correctorum Opus habeatur.

Exempla mutationis. Sic *Canon* 3. *diſt*. 45. in omnibus antiquis editionibus habetur cum hac inſcriptione, *Ex Concilio Magontienſi*; niſi quod Demochares & Contius pro *Magontienſi*, haberent *Moguntinenſi*; qui & in margine notârunt: *Can.* 8. *Conc. Carthag. primi id habebatur.* Ex quo factum, ut Correctores Romani videntes eam Democharis & Contii notam eſſe veram, deletâ inſcriptione, quæ in omnibus Gratiani editionibus habebatur, hanc ex Concilio Carthagineníi primo ſubſtituerint; cùm id potiùs

Digitized by Google

potius in margine, ut Contius & Demochares fecerant, notatum fuiſſet. Hîc quidem in nota ſubjecta veteris inſcriptionis meminerunt, & unde ejus correctio deſumpta ſit indicant; ſed nec id ubique monendum cenſuerunt.

Pro exemplo ſit. *Canon* 34. *diſt.* 50. in omnibus antiquis editionibus hanc præfert inſcriptionem : *Rabanus Archiepiſcopus ſcribit ad Heribaldum*; Correctores Ronani nulla ſuæ additionis facta mentione, addiderunt in contextu Gratiani; *ex libr. pæn. cap.* 1. hoc eſt, ex libro pænitentiali cap. 1.

Quæ inſcriptio non tantum falsò attribuitur Gratiano; ſed & falſa eſt; cum econtra vera eſſet ipſius Gratiani. Nam nullus Liber Rabani pœnitentialis umquam inſcriptus legitur Heribaldo; ſed extat Epiſtola Rabani ad *Heribaldum*, in qua præſens Canon extat; non capite primo, ſed decimo; de quo conſule Baluzium tum in notis ad hunc Canonem, tum in præfatione ad citatam Epiſtolam Rabani. *Inſcriptio Romana falſa; & vera Gratiani.*

Similiter inſcriptio Canonis 4. *diſt.* 68. ex emendatione Romana habet : *Leo I. ad Epiſcopos Germaniæ & Galliæ epiſt.* 86, *aliàs* 88.; quæ inſcriptio non tantùm adverſatur omnibus Gratiani Editionibus; adeòque Gratiano imponit, ſed & maniſeſtè falſa eſt: cùm ex contextu Epiſtolæ compertum ſit, eam nequaquam Leoni I. adſcribi poſſe, uti obſervat in ſuis ad hunc Canonem notis Stephanus Baluzius; & fusè ac ſolidè probat Paſchaſius Quenellius in diſſert. 11. Operibus S. Leonis annexâ: ibidem tamen monens, eam poſſe videri eſſe Leonis III. adeòque veram eſſe potuiſſe Gratiani inſcriptionem, quæ eam tribuit ſimpliciter *Leoni*, non exprimendo, num primo, num tertio. *Alterum exemplum.*

Ex his aliiſque ſimilibus non paucis ſat intelligitur, quàm fundata ſit nonnullorum querimonia, quòd ſublatis Gratiani inſcriptionibus, aliæ ſubſtitutæ fuerint; & non potiùs ſi quæ mutatio facienda judicaretur, ea in margine aut alibi annotata fuiſſet; intacto manente ipſius Gratiani Contextu.

Verùm de eo major extat Virorum Eruditorum querimonia, quod ipſum textum Canonum, prout à Gratiano referebantur, vel additione aliquorum verborum, aut eorum detractione ſæpiùs mutaverint.

Exemplum ſit *can.* 3. *cauſ* 8 *q.* 1. ibi poſt verba, JUDICIO EPISOPORUM, *in Codicibus Gratiani etiam manuſcriptis*, uti *Exemplum primum.*

Digitized by Google

Correctores monent, *ſequebatur* : ET ELECTIONE CLERICORUM : *quæ ſunt expuncta*, inquiunt, *quia neque in Originali, neque apud cæteros Collectores leguntur.*

Sed nonnè ſatiùs fuiſſet textum ſervare integrum, & in notis admonuiſſe, eam clauſulam non extare in Originali neque apud cæteros Collectores? Quidnî fortaſſis Gratianus exemplar aliquod viderit Concilii Antiocheni, in quo clauſula continebatur?

Exemplum ſecundum. Interdum autem mutarunt contextum, monendo tantum in genere aliquid mutatum; quid verò illud ſit, ſubticentes.

Exempli gratiâ in *Canone 7. cauſ.* 34 *q.* 1. emendata & addita eſſe nonnulla ex Originali & cæteris collectoribus notant; ſed quid emendatum aut additum ſit non exprimunt.

Quinimo interdum aliqua addita ſunt, nequidem in genere ullius emendationis facta mentione.

Plura iſtius exempla qui volet reperiet ex collatione Decreti emendati cum non emendato; unum hoc pro ſpecimine accipe.

Tertium. *In canone* 4. *diſt.* 22. poſt hæc verba: *De Conſtantinopolitana Eccleſia quod dicunt, quis eam dubitet Sedi Apoſtolicæ eſſe ſubjectam?* ſequitur: *Quod & D. Piiſſimus Imperator, & frater noſter Euſebius ejuſdem civitatis Epiſcopus aſſiduè profitentur*: quæ clauſula deeſt in omnibus antiquis Gratiani exemplaribus & editionibus, etiam apud Democharem & Contium; adeo ut evidens ſit, eam à Correctoribus Romanis additam eſſe; nullâ tamen additionis facta mentione, aut inſinuatione.

Conſectanea ex hac immutatione. Ex hac tum inſcriptionum, tum textuum immutatione, fit, ut ſæpius diximus, ut Gratiani collectionem hodie non habeamus, ſed collectionem Romanorum eodem ordine diſpoſitam, qui à Gratiano ſervatus fuerat.

Ulterius ex hac immutatione contingit, ut quæ in antiquis auctoribus ex Gratiano citantur, & pro auctoritate adferuntur, in ipſo Decreto Gratiani non amplius reperiantur.

Denique quis ambigat, quin etiam & ipſa errata auctorum multum nonnumquam aſſerendæ & eruendæ veritati ſubſerviant? præſertim auctoris, qui ſæculis pluribus publicè in ſcholis & judiciis; atque à Theologis & Canoniſtis, tamquam totius rei Canonicæ abſolutum & perfectum armamentarium habitus fuit.

Hinc

Digitized by Google

Hinc facilè eſt concludere, quod licet fatendum ſit Romanam hanc Decreti Gratiani emendatam editionem in plurimis locis, Conciliorum, Patrum aliorumque Auctorum, è quibus ſua deſumpſit Gratianus, textibus eſſe conformiorem; & à multis mendis & ſordibus eſſe purgatam, tamen ſi ipſam Gratiani collectionem, ut à Gratiano edita eſt, & apud veteres Theologos & Canoniſtas recepta & laudata fuit, conſulere velimus, recurrendum eſſe ad editiones, quæ Romanam correctionem præceſſerunt.

Veteres Gratiani editiones conſulere interdum convenit.

§. V.

Errata Gratiani poſt emendationem Romanam.

GRegorius XIII. in bulla in commendationem Decreti Gratiani jam emendati edita injungit omnibus Chriſti fidelibus. "ut quæ emendata & repoſita ſunt omnia quam diligentiſſimè retineantur, ita ut nihil addatur, mutetur aut imminuatur."

Hac tamen Pontificis declaratione nequaquam effectum eſt, quin etiam poſt Romanam emendationem plura errata & apocrypha in Gratiano ſupereſſe, quæ omnem Romanorum notam effugerunt, fateri debeamus.

Non eſt prohibitum inquirere in errata Gratiani.

Unde de Gratiano, etiam emendato, dixit Antonius Poſſevinus in apparatu ſacro *lib.* 1.:"De Gratiano id ſciendum eſt, eum ſæpe erraſſe tribuentem iis auctoribus opera, quorum non ſunt". Addit aliquot exempla. Et ante ipſum Bellarminus in Scriptoribus Eccleſiaſticis in Gratiano, plurima refert erratorum notabilia exempla, quæ ipſi correctores ne verbo quidem attigerunt; imo nonnulla ex iis pro veris ipſi agnoverunt.

Iudicium Eruditorum de Decreto emendato.

Et quid plura, quis neſcit hodie pro apocryphis haberi veterum Pontificum, qui Siricium præceſſerunt Decretales Epiſtolas; aliaque plurima quæ Iſidorus vulgo *Mercator* ſumma audacia & impudentia confinxit & ſuppoſuit, quibus tamen Gratiani Decretum plenum eſt; eaque omnem correctoriam cenſuram evalere; imo tamquam ad ſinceros fontes ſæpius ab ipſis Correctoribus Romanis ad illa Lector remittitur.

Multa errata manſerunt intacta.

Imo tantum abeſt, ut viri illi Decretales illas pro apocryphis

Digitized by Google

phis haberent, ut notas Antonii Contii, qui pleraſque ut ſuppoſititias rejiciebat, omittendas cenſuerint; neque earum notarum in hoc articulo ullam rationem habuerint.

Alia errata non correcta. Quid de Decretis quæ ſub nomine Concilii Eliberitani refert Gratianus; neque à Correctoribus Romanis in dubium vocantur, quæ Vir eruditus Ferdinandus Mendoza *lib.* 1. *de confirm. Conc. Eliberitano cap.* 6. ſuppoſitios eſſe evidenter oſtendit; imo plures illorum ex Canonibus diverſarum Synodorum in unum conflatos fuiſſe.

Quis inſuper ignorat, quot hoc ſæculo prodierint variorum Patrum caſtigatæ editiones, in quibus tamquam ſuppoſititia probata & rejecta fuere quamplurima, quorum fragmenta ſub nomine illorum Patrum Gratianus retulerat, & Correctores Romani pro indubitatis Patrum illorum operibus habuere?

Nequaquam igitur etiam poſt Romanam emendationem recipiendum ut ſincerum, aut ſuo originali conforme, quidquid à Gratiano refertur; imo nec omnia quæ ipſi notarunt aut mutarunt pro talibus habenda: cum certum ſit, ut ſupra vidimus, etiam correctores Romanos aliquibus attribuiſſe aliqua, quæ poſteriorum diligentior inquiſitio reperit iis tribui non poſſe; aliaque tamquam apocrypha rejecta, quæ Romani Correctores pro ſinceris monumentis ſuſceperant.

Ex dictis quoque conficitur, nec poſt correctionem Romanam inutilem eſſe correctionem & notas Antonii Contii.

Inutilis non eſt correctio Contii. Conſtat enim quædam ipſum annotaſſe tamquam apocrypha, quæ ut talia hodie etiam ab omnibus agnoſcuntur, à Romanis tamen Correctoribus nequaquam notata; uti ſunt, ut ſupra diximus, omnes illæ Decretales Epiſtolæ veterum Pontificum.

Prima ratio. Quædam deinde à Contio ex originali in margine ad ſupplendum fragmentum Gratiani notantur, quæ Romani omiſerunt.

Secunda. Denique Romani Correctores Canones aut fragmenta à Gratiano relata interdum ex originali ſuppleverunt, nulla factâ diſtinctione ſupplementi & textûs Gratiani; ut propterea neſciri interdum poſſit, quid Gratianus voluerit. At Contius dum ex fontibus, vel aliunde ad complendum aut elucidandum textum aliquid ſupplet, illud diſtincto à reliquo textu charactere notavit. Quod tamen & in Contio reprehendit Antonius Auguſtinus in præfatione ad antiquas collectiones Decretalium; "res enim, ait, eſt plena periculi; cum facile in his librarii labi " ſoleant,

„ ſoleant, & aliena verba vel longius ſeparata in noſtrorum „ verborum numerum referre."

Ita metuebat Vir ille, ne textus alicujus auctoris admixtione alienorum verborum immutaretur.

CAPUT TERTIUM.

De Auctoritate Decreti Gratiani.

§. I.

Decretum Gratiani paſſim fuit receptum.

ANtonius Auguſtinus relatis cum laude variorum Doctorum Virorum collectionibus; dicit: "Sed „ Gratianus eorum omnium luminibus obſtruxit, „ multis quæſtionibus & diſtinctionibus additis ex jure ci„ vili Romanorum, quod tunc reviviſcere cœperat, mul„ tis capitibus." *Decretum Gratiani omnibus præcedentibus collectionibus prælatum.*

Quin eo brevi pervenit, ut verè de Gratiano dixerit idem Aug. *lib.* 1. *dial.* 1. *de emendat. Grat.* quod licet verum eſſet, quod Gratianus nihil attuliſſet quod non apud anteriores collectores reperitur, "feliciorem tamen cæteris Collecto„ ribus fuiſſe negari non poſſe, quos diu in tenebris fuiſſe no„ vimus dum hic in omnium manibus verſatur, multorum „ interpretum illuſtratur lucubrationibus, refertur denique „ in judiciis omnibus, atque à Theologis non minus quam à „ Juris utriuſque peritis in pretio habetur." Hæc ille. *Ab omnibus paſſim recipitur.*

Et ſanè de Juriſtis res per ſe patet, cum eorum commentarii vix ex alio, quàm ex gratiani decreto Canones exhibeant; eumque paſſim ut Juris & Canonum præcipuum fontem reſpiciant. Et quia in Scholis alios ſibi vix Canones prælegi audiunt, dum ad forenſia properant, cauſis Eccleſiaſticis inſtruendis aut decidendis ex hoc decreto Canones haurire ſolent. Si Theologorum quoque commentarios, præſertim antiquiores, inſpiciamus, auctoritates vix alias, quam ex Gratiano petitas reperiemus. Atque hinc & in his & in illis lapſus frequens; dum Gratiani ſuppoſititias mer-

Digitized by Google

ces à veris non diſtinguunt; à quo nec S. Thomas omnino eſt immunis.

Collectores Decretalium illud conſuluerunt.

Ulterius ea fuit Gratiani auctoritas, ut ſequentes Decretalium Collectores, ejus collectionem ut Canonum Codicem ſeu Decretorum corpus reſpicerent; atque ad eam vel remitterent, vel quod opportunum videbatur excerperent; parum ſoliciti, an ea quæ Gratianus referret, ſincera eſſent an mutila, vel apocrypha.

Exemplis paucis hæc declaraſſe ſufficiet.

Bernardus Papienſis auctor primæ collectionis Decretalium *lib.* 1. *tit.* 4. *cap.* 9. ait *Illud autem, quod de Archiepiſcopi conſecratione, ordinatione &c.* UT IN TRACTATU ORDINANDORUM.

Collectores Decretalium remittunt ad Decretum Gratiani.

"Ex quo apparet, ait Antonius Auguſtinus in notis ad prim. „collectionem Decretalium, *tit.* 4. *cap.* 9. Bernardum Papien„ſem habuiſſe rationem collectionis Gratiani, & noluiſſe „repetere, quæ is conſcripſiſſet. Namque tractatus ordinan„dorum appellari ſolet à Gratiano, â *diſtinctione* 23. *uſque ad* „*quæſtionem primam ſive cauſam* conſcripta. Interpretes quo„que veteres Alanus, Vincentius, Tancredus, Laurentius „& cæteri cum capita collectionis iſtius referunt ſemper „*ſupra* addunt, perinde ac ſi poſt Gratiani volumen hoc ad„ſcriptum eſſet. Si quis hanc clauſulam integram deſideret, „videat *caput* 1. *diſt.* 66."

Quid vox ſupra & vox extra in Decretalibus poſita ſignifiſcet.

Et quidem in decretalibus frequenter occurrit illa particula *ſupra*, qua indicatum voluere citationem eſſe in Collectione præcedenti, ſive ſuperiore, id eſt, decreto Gratiani.

In citatione verò decretalium addita fuit, vox *extra* quâ denotabant, collecta illa eſſe *extra* decretum Gratiani.

Hinc Bernardus Papienſis primus poſt Gratianum decretalium Collector ſuam collectionem ita inſcripſit, *Breviarium extra*, hoc eſt *extravagantium*: eo quòd præcipua Collectorum poſt Gratianum intentio eſſet ſolum colligere quæ *extra* Decretum Gratiani quaſi *vagabantur*.

Cur Decretales poſt Gratianum dictæ extravagantes,

Hanc Bernardi Papienſis mentem expreſſit Vincentius Hiſpanus vetus decretalium interpres cujus hæc ſunt verba apud Antonium Aug. in notis ad primam collectionem decretalium. "Quia non omnia comprehendi poterant in de„cretorum corpore ut diſt. 19. *Si Romanorum*. Ideo Ma„giſter

"gister Bernardus Papienſis Præpoſitus hoc opus compila-"vit; cujus intentio eſt, diverſa extravagantia Rom. Pon-"tificum, & auctoritates novi, & veteris Teſtamenti "compilare ſub titulis. Materia ſunt ipſæ conſtitutiones, "ſeu decretales &c."

Ut vel inde ſat intelligi queat, qua in æſtimatione apud Decretalium Collectores fuerit Decretum Gratiani.

Neque multum erant ſolliciti, num, cum ſuo relatum congrueret originali, modo Gratiani fide niteretur. *Indifferenter ſine examine Canones Gratiani aſſumebantur.*

Exemplum ſit. In Cap. 1. de capellis Monach. in prima collect. ponitur Decretum ſub nomine Synodi Claromontenſis ſub Urbano II. cum nuſquam in Synodis ſub Urbano II. tale Decretum reperiatur; uti ad *Can.* 2. *cauſ.* 16. *q.* 7 notant Correctores Romani; ſed ſatis erat à Gratiano in citato Canone 2. ex illa Synodo referri.

Sic & Innocentius III. in *cap: XI.* ꝟ *de renuntiatione*, utitur auctoritate Canonis 2. ſpeudo-Synodi Photianæ; eo quod ſub nomine Concilii legitimi Conſtantinopolitani eum retuliſſet Gratianus *can.* 47. *cauſ.* 7. *q.* 2. ut notavimus ſupra *p.* 3. *c.* 3. §. 9.

Similiter in *Cap.* 13. ꝟ *de judiciis*, conſtitutio tribuitur Theodoſio Imperatori; quæ nullâ ſpecie eidem adſcribi poteſt; eo quod Gratianus per errorem eam Theodoſio tribuiſſet in *canone* 35. *cauſ.* 11. *q.* 1. ex more nempe illius temporis, quo non ad fontes, ſed ad Gratianum recurri ſolebat; quod infinitis propemodum exemplis oſtendi poſſet.

§. II.

Qua ratione tanta Decreto conciliata auctoritas?

MIrum alicui non immeritò videri poſſet, quomodo opus privati Monachi, qualis fuit Gratianus, tanta confuſione compactum, tot erratorum congerie refertum ad eam auctoritatem & venerationem, de qua in §. præcedenti, pervenire potuerit; tantòque Doctorum tam Theologorum quàm Juriſperitorum conſenſu & applauſu ſuſcipi & laudari meruerit.

Duo potiſſimum ad hoc opus ſpecialiter, præ aliis Cano- *Duo ad hoc concurrunt*

 num

num collectionibus amplectendum, ejuſque auctoritatem promovendam conduxiſſe videntur.

Methodus quam in tractando obſervavit Gratianus.

Primum, methodus tractandi, & materia quæ Decreto continetur.

Collectores enim ante Gratianum ipſorum Conciliorum, aut Pontificum Decreta, vel SS. Patrum aliorumque auctorum ſententias ſimpliciter referebant; at Gratianus cum plures Canones, aut Patrum ſententias inter ſe in ſpeciem diſcordare vidit, varias interpretandi & conciliandi rationes excogitavit & propoſuit; unde & opus ejus nomen accepit *concordiæ diſcordantium Canonum.*

Adhæc, varias quæſtiones in utramque partem diſcutit; ac diſcuſſas tandem reſolvit.

Porrò cum ſub idem tempus exoriri cœpiſſet diſciplina tractandi, quam vulgo dicimus, *ſcholaſticam*; quæ in argumentationibus; variiſque quæſtionibus in utramque partem diſcutiendis non parum occupatur; mirè placuit Doctoribus illius temporis methodus Gratiani; utpote ſcholaſticum tractandi modum multum redolens.

Acceſſit & ipſa Gratiani materia. Gratianus enim præ reliquis Canonum Collectoribus jure civili Romanorum utitur, quod tum primum publicè in Academia Bononienſi doceri & exponi cœperat: quo titulo Academiæ illius Doctoribus, præcipuè Juriſconſultis Gratiani collectio præ reliquis placuit.

Academiæ Bononienſis fama multum Decreti auctoritatem promovit.

Alterum quod ad diffundendam longè latèque hujus operis famam juvit, erat Academiæ Bononienſis tunc temporis nomen.

Cum enim in ea pene ſolâ, eâ ætate jus civile Romanorum in toto Occidente prælegeretur, ad ipſam undique Juris ſtudioſi in magno numero confluebant: qui cum à Juris Eccleſiaſtici profeſſoribus nihil præter Decretum Gratiani prælegi audirent; atque in illud Gloſſas ac commentarios edi; illudque ut unicum Sacri juris codicem conſuli, magnam indubiè paulatim animis ipſorum illius exiſtimationem inſtillavit.

Cumque ſtudiorum curriculo abſoluto ad proprios lares remeantes, hac circa Decretum exiſtimatione imbuti, nihil præter Canones in eo contentos, atque gloſſas & commen-

Digitized by Google

tarios in eoſdem deprædicarent, & ſecum comportarent, non difficulter intelligitur, ſummam hoc potuiſſe auctoritatem operi illi apud varias gentes longè latèque conciliare: maximè accedente temporum illorum conditione, quod ſine ullo fere examine tamquam authenticum reciperetur quidquid in Collectoribus occurrebat.

§. III.

An Decretum publica auctoritate polleat?

DEcretum Gratiani nullam publicam auctoritatem à ſuo poſſe mutuare auctore apud omnes in confeſſo eſt. *Ex perſona Gratiani non habet.*
Cum enim Gratianus Monachus nullâ in Eccleſia publica auctoritate eſſet donatus, etiam ſuo operi eam dare non potuit.

Neque pariter Decreto Gratiani publicam auctoritatem conciliat ejus in Scholis publica prælectio. Si enim Trithemio credimus, ante tempora Gratiani Ponnormiâ Ivonis utebantur Juriſtæ. Et quid notius, quam Theologis in Academiis pluribus prælectum fuiſſe opus Magiſtri ſententiarum quod tamen publicâ auctoritate pollere nemo umquam dixit.

Quod verò nonnulli dicere voluerint Decretum Gratiani ab Eugenio III. ſub quo vixit Gratianus, approbatum fuiſſe; "Cùm illud nullo (præter unum Trithemium) probent idoneo teſte," inquit Boëtius Epo apud Duacenſes olim Canonum Anteceſſor Primarius lib. 2. de Jure ſacro num. 134. "meritò rejicitur à nobis ut ſuſpectiſſimum; "cùm neque diligentiſſimus in rebus talibus adnotandis Antonin. Archiep. Flor., neque Platina βιόγραφος Pontificum "accuratiſſimus, neque quiſquam probatus Auctor alius, "qui quidem noſtras venerit in manus, id affirmet. Quin "imò contra ſentiunt Interpretes ad unum omnes noſtri tam "Civilis Juris quàm Pontificii, non ab ullo umquam Pontifice "nominatim fuiſſe probatum Gratiani hoc Decretum, ſed "ſolâ conſuetudine receptũ; neq; plus auctoritatis adhuc habe- "re, quàm per ſe habeant authoritates ipſæ ſive Pontificum, "ſive Conciliorum, ſive quorumlibet aliorum Scriptorum, ex *An ab Eugenio III. probatum.*

" quorum fragmentis Decretum ſuum Gratianus poſt Iſido-
" rum & Burchardum & Ivonem & alios conſarcinavit; in
" propriis autem Gratiani verbis nihil eſſe majoris auctorita-
" tis quam quantum ratio & æquitas per ſeſe patiantur, cum
" non plus tribuatur (in ſolis quidem ſuis) Gratiano, quàm
" Interpreti cuiquam alteri."

Iudicium Antonii Auguſtini de auctoritate Decreti.

Hæc ille. Cui plenè conſonat Vir in re Canonica verſatiſſimus; quique ſummo ſtudio Libros duos Dialogorum de Emendatione Gratiani ſummâ eruditione confectos edidit, Antonius Auguſtinus in Præfatione ad Canones pœnitentiales: " Eſt etiam, inquit, delectus habendus & ratio aucto-
" ritatis conſtituentium, in quo video multos Juris Pontifi-
" cii Studioſos vehementer decipi, qui Gratiani collectionem
" parem vim cum Gregoriana habere putant: cùm tamen
" Gregorius IX. Pontificiâ auctoritate uſus omnibus in eo
" volumine Decretalium contentis vim legis ſtatuerit: Gra-
" tianus unius Magiſtri & Monachi perſonam gerens, ea,
" quæ refert non majori pollere potuit efficere auctoritate,
" quàm anteà fuerunt. Itaque ſi qua ſunt ab eodem relata ex
" Pontificiis Epiſtolis, aut ex Conciliis generalibus ſumpta;
" ea ſupremâ illâ poteſtate, quâ excellunt, apud omnes vim
" legis obtinent: At quæ ex Provincialibus Conciliis, aut
" ex Epiſcoporum, aut aliorum S. virorum Libris, aut Epi-
" ſtolis accepta ſunt, ea generalem non habent auctoritatem.
" Accidit autem ſæpè ut falſæ ſint apud Gratianum inſcrip-
" tiones ſingulorum Capitum. . . Ita fit, ut ne illa quidem
" Capita vim legis obtineant, quæ dicuntur eſſe ſumpta ex
" Rom. Pontificum, aut ex generalium Conciliorum De-
" cretis: ſed neceſſe eſt adire fontes unde emanarunt, ut certa
" ab incertis diſtinguamus."

Iudicium antiquum Theologorum Pariſienſium.

Obſervanda quoque hanc in rem vetus ac doctiſſima Theologorum Pariſienſium Diſſertatio edita in confirmationem Cenſuræ Epiſcopi Pariſienſis contra aliquem è Familia S. Dominici, qui ſuſtinuerat, nihil reperiri apud S. Thomam quod non eſſet credendum: cujus Diſſertationis hæc eſt ſumma, Nec S. Thomæ, nec Magiſtri ſententiarum, nec *Gratiani*; imò nec cujuſlibet alterius Doctoris, adeò eſſe per omnia veram ſententiam, quin & errare & labi quandoque poſſit: quod nonnullis ex S. Thomæ, Magiſtri Sententia-

" rum

rum, & *Gratiani* deſumptis errorum exemplis oſtendere conantur. Scripta fuit hæc Apologia anno 1277. & extat ad calcem Magiſtri ſententiarum.

§. IV.
Nullâ quoque publicâ auctoritate pollet poſt Correctionem Romanam.

DEcretum Gratiani ante correctionem Romanam auctoritatem Juris non obtinuiſſe facilè omnes concedent; atque de eo dumtaxat tempore loqui ſuprà citatos Auctores prætendunt nonnulli, qui poſt hanc correctionem volunt illud auctoritate Gregorii XIII. ita eſſe probatum, ut Canones ſive Capita Gratiani undecumque deſumpta Juris auctoritatem acceperint, non ſecùs atque Capitula in Decretalibus Gregorii IX. relata; idque per Breve dicti Pontificis Gregorii XIII. editioni Romanæ correctæ præfixum: in quo *jubet, ut quæ emendata & repoſita ſunt, omnia quàm diligentiſſimè retineantur, ita ut nihil addatur, mutetur aut imminuatur.*

Auctoritate Gregorii XIII. Decretum prætenditur confirmatum. Sed malè

Verùm hæc non ad auctoritatem aliquam publicam Decreto impartiendam ſpectant, ſed ad cavendum ne quis Operi publico, auctoritate ſive curâ Romani Pontificis purgato & correcto, privatâ auctoritate quidquam addere aut detrahere audeat.

Quam ſuam mentem apertiùs in aliis ſuis litteris eidem Operi præfixis declaravit his verbis: " Nos opportunè providere volentes, ut hoc Jus Canonicum ſic expurgatum ad omnes ubique Chriſti Fideles ſartum tectum perveniat, ac ne cuiquam liceat eidem operi quidquam addere, vel immutare aut invertere, nullavè interpretamenta adjungere, ſed prout in hac noſtra Urbe Roma nunc impreſſum fuit, ſemper & perpetuò integrum & incorruptum conſervetur. Motu proprio &c."

Quid manifeſtius quàm id unicè intendiſſe Pontificem, ne quidquam poſt Romanam correctionem Corpori Canonico à ſe emendato *adderetur* aut *detraheretur*, vel *immutaretur*.

Adhæc, cùm jam relata Pontificis verba totum Gratiani Decretum reſpiciant, etiam conſequenter referuntur non tantùm ad ea, quæ ex Conciliis vel Epiſtolis Pontificum,

aut

Verba Pontificis etiam privatas Gratiani opiniones reſpiciunt.

aut SS. Patrum aliiſque monumentis deſumpſit Gratianus; quæ ſub nomine *Canonum* citat, ſed prætereà ad ipſas privatas Gratiani opiniones; quas auctoritatem Juris habere; atque à Pontifice ita probatas eſſe, ut ab iis recedere non liceret, nemo hactenùs aſſerere auſus fuit.

Liberum eſt à ſententia Gratiani recedere: & ſæpiùs recedit Gloſſa.

Exempli gratiâ Gratianus in principio diſtinctionis 18. dicit: " Epiſcoporum igitur Concilia, ut ex præmiſſis apparet, ſunt invalida ad definiendum, & conſtituendum, non autem ad corrigendum. Sunt enim neceſſaria Epiſcoporum Concilia ad exhortationem, & correctionem, quæ etſi non habent vim conſtitutionis, habent tamen auctoritatem imponendi & indicendi quod aliàs ſtatutum eſt, & generaliter ſeu ſpecialiter obſervari præceptum."

Hanc Gratiani opinionem, quæ negat Epiſcoporum Conciliis auctoritatem conſtituendi, & etiamnum hodie Decreto emendato continetur, quiſquamne dicet publicâ Eccleſiæ auctoritate probatam? Quam jam pridem his verbis improbavit ipſius Gratiani Gloſſographus: "Illud non eſt verum, quia Epiſcopi benè condere poſſunt Canones Epiſcopales; Archiepiſcopi Provinciales: quia quilibet populus & quælibet Eccleſia ſibi poteſt ſtatuere jus aliquod."

Opinio Gratiani ab omnibus improbata.

Gratianus diſtinctione 1. de Pœnitententia in utramque partem diſputat, an pro remiſſione peccatorum mortalium in Sacramento Pœnitentiæ requiratur oris confeſſio ipſi Sacerdoti facienda, an verò non ſufficiat ſoli Deo confiteri; ac tandem allegatis multis Patrum ſententiis poſt Canonem 89. finit his verbis: " Quibus auctoritatibus, vel quibus rationum firmamentis utraque ſententia ſatisfactionis & confeſſionis innitatur, in medium breviter expoſuimus. Cui autem harum potiùs adhærendum ſit, Lectoris judicio reſervatur. Utraque enim fautores habet ſapientes, & religioſos Viros."

Num hoc rurſus Gratiani fluctuans in utramque partem judicium ab Eccleſia probatum aſſeremus? An non potiùs dicemus cum ipſis Romanis Correctoribus: " Certiſſimum eſt, & pro certiſſimo habendum, peccati mortalis neceſſariam eſſe confeſſionem Sacramentalem, eo modo ac tempore adhibitam, quo in Concilio Tridentino poſt alia Concilia eſt conſtitutum."

Digitized by Google

Plurà alia Gratiani dicta, quæ jam pridem improbavit Gloſſa; item S. Antoninus; & quæ tamen poſt emendationem Romanam ſuperſunt, vide citata in notis ſubjectis dialogo 18. lib. 2. Antonii Auguſtini de emendatione Gratiani: & in ſumma S Antonini *p.4. tit.* 11. *cap.* 8.

His aliiſque rationibus moti eruditiores paſſim tam Theologi, quam Canoniſtæ, idem planè judicium de relatis à Gratiano, Conciliorum & Pontificum Decretis, SS. Patrum aliorumque Authorum ſententiis proferunt poſt Romanam editionem emendatam, quale ante eam datum fuit: nimirum ſingula, quæ in eo comprehenſa ſunt, ad ſuos fontes & origines revocanda eſſe; *eo quod*, ait Andræas Vallenſis in prœmio paratitlorum Decretalium §. 8. num. 12. *ratione Auctorum, è quibus Decreta deſumuntur, major vel minor ſit eorum auctoritas.* *Iudicium Doctorum de auctoritate Decreti emendati.*

Vallenſi ſuccinit alter Academiæ noſtræ Doctor Henricus Zoëſius in præfatione ad Decretales *num.* 10. qui ibidem probans Decretum Gratiani à nullo Pontifice probatum, ait: " Neque item rectè quis allegaverit, decretum à Grego-,, rio XIII. emendatum, retineri juſſum, eique addi aut de-,, trahi quid vetitum eſſe: nam hoc nihil ad confirmationem ,, ſingulorum eò contentorum, & non alio fine id factum, ,, quam ut fides ſit penes auctorem; nec alia Canonum ibi ,, contentorum eſt auctoritas, quam fontium unde emana-,, runt." *Iudicium Henrici Zoëſii*

Sed ut noſtrates Theologos, Canoniſtaſque prætereamus, quid ipſi Romani, etiam recentiores ſentiant audiamus.

Fagnanus ad *Cap.* 1. *de conſtitut.* num. 38. probat opinionem Joannis Andreæ, quod *generaliter Decreta Conciliorum, Decretales & leges civiles à Gratiano ibidem inſertæ, non aliam habent auctoritatem quam leges ipſæ, Decreta vel Decretales.* *Iudicium Fagnani.*

Et latiùs Cardinalis de Luca in Annotat. ad Concilium Trid. diſcurſu 28. num. 8. " Decretum Gratiani non ha-,, bet vim Legis de per ſe, utpote continens privatam collectio-,, nem plurium ſententiarum SS. Patrum ſive aliquorum de-,, cretorum Conciliorum generalium, vel Provincialium ,, necnon regiſtrationem aliquarum Legum civilium, quæ ,, antiquitus ante inventionem vel communem receptionem, ,, ſeu uſum totius corporis civilis juxta compilationem Juſti-,, niani, ſparſim circumferebantur per manus aliquorum eru- *Cardinalis de Luca.*

Digitized by Google

„ditorum ſive regiſtrata habebantur in codice confecto per „Gothicos Reges, qui in aliquibus Hiſpaniæ partibus reg„nabant; atque eatenus aliqui ex dictis Canonibus vim le„gis habent, quatenus de per ſe, eam auctoritatem circum„ferebant, ut ſunt decreta aliquot Conciliorum, ſive illæ „SS. Patrum traditiones quas Eccleſia recepit."

His uno penè calculo ſubſcribunt tam Theologi quam Canoniſtæ negantes auctoritatem Juris volumini, quod & hodie poſt repurgationem factam, mendis erroribuſque non paucis ſcatere ſciunt.

Decretum Gratiani non ita probatum ut Inſtitutiones Juſtiniani.

Hoc quidem agnoſcunt, opus aliquod à privatis Viris eruditis collectum, & in ordinem redactum, Eccleſiæ, aut Principis auctoritate poſſe probari; eoque contenta vim legis obtinere; at id quoad Decretum Gratiani contigiſſe negant; neque Gregorium XIII. aliumve aliquem Romanum Pontificem umquam edixiſſe de contentis in Decreto Gratiani, quod de *Inſtitutionibus* Juris Civilis à privatis quibuſdam compilatis dixit Juſtinianus in procemio inſtitutionum §. 6. *Et legimus & recognovimus*, & PLENISSIMUM *noſtrarum Conſtitutionum* ROBUR eis *accommodavimus*; ſed ſolum juſſiſſe, ne Decreto emendato quidquam adderetur, aut detraheretur, vel immutaretur: quod & de alio quocumque opere verè dici & ſtatui poſſet.

§. V.

Utilitas Decreti Gratiani.

Ex communi Decreti receptione auctoritas illi accedit.

TAmetſi communi tam Theologorum quàm Canoniſtarum conſenſu Decreto Gratiani, etiam poſt emendationem Romanam, Juris auctoritas negetur; quia tamen à pluribus jam ſæculis publicè, tamquam pars Corporis Canonici in Scholis prælegitur, commentariis illuſtratur; atque ad controverſiarum deciſionem ex illo tamquam Canonum Codice Canones allegari & citari à Canoniſtis conſueverunt, non dubium quin vel ex illa receptione aliquid ſaltem auctoritatis Canonibus illis, ſive fragmentis à Gratiano relatis accedat: præſertim cùm per quatuor facilè ſæcula, Theologi atque Canoniſtæ ad hoc Decretum, tamquam Canonum Eccleſiaſticorum Codicem communiter recurrerint.

Digitized by Google

Quapropter ſi Canon alicujus particularis Concilii, aut ſententia S. Patris alteriusvè probati Auctoris à Gratiano referatur; & quis illius Canonis aut ſententiæ auctoritate uti velit, ſæpiùs non inutile erit, eum è Decreto Gratiani citare; præcipuè ſi cum Canoniſtis agatur.

Frequentèr utilius eſt è Gratiano, quàm ex fonte Canones allegare.

Cùm enim hi à puero Decreto Gratiani aſſueverint; illudque unà cum reliquis partibus Juris Canonici in Scholis prælegi & exponi audiverint, majorem eis ideam imprimere ſolent qui è Decreto Gratiani proferuntur Canones, quàm è Synodis aliquibus aut Patribus aliiſque Auctoribus, quos penè numquam legunt; imò de quibus frequenter nec audiverunt; creduntque communiter quæ ex his referuntur, Theologos, non Canoniſtas ſpectare; nullaque auctoritate valere nî in Decreto Gratiani ſint canonizata.

Hac indubiè de cauſa, qui Concilia & Patres ediderunt, in margine notare conſueverunt loca Gratiani, in quibus Canones aut Patrum ſententiæ referuntur.

Adhæc nemo ambigere poteſt, quin in Decreto Gratiani contineantur quàm plurima, idque in omnibus penè diſciplinæ Eccleſiaſticæ articulis, tum Conciliorum & Pontificum Decreta, tum SS. Patrum ſententiæ, quæ puriorem Eccleſiæ Diſciplinam repræſentant, atque abuſus condemnant: adeò ut certum ſit, ejus lectionem non modò non eſſe inutilem, ſed plurimùm commendandam; ut per eam vera Eccleſiæ Diſciplina hauriatur: modò cum ea inſtituatur diſcretione, ut non omnibus in eo relatis tamquam ſinceris illorum Conciliorum, Pontificum, Patrum aliorumque Auctorum verbis, ſub quorum nomine proferuntur, indifferenter fides habeatur: atque fragmenta nonnumquam cum integro ſuo contextu conferantur: quia ut ſuprà monui, non ſemel contingit, fragmentum à Gratiano à reliquo contextu reſciſſum, alium, aut obſcuriorem ſenſum reddere, quàm eum quem totus contextus exprimit,

Lectio Gratiani utilis ad aſſequendam notitiam diſciplinæ Eccleſiaſticæ.

Hoc unum hîc monendum cenſui, non mox ut apocryphum aut falſum eſſe rejiciendum à Gratiano relatum; eò quòd hodie ſub nomine Synodi aut Auctoris, è quo Gratianus recitat, non reperiatur; cùm certum ſit, multa vera eſſe, quæ temporum vetuſtas nobis ſubtraxit, aut hactenùs celavit.

Non omnia rejicienda à Gratiano relata; quia hodie in fontibus non reperiuntur.

Quidnî enim quædam Gratianus ſuo tempore vidiſſe potuit, quæ

Digitized by Google

quæ vel temporum injuriâ perierunt, vel hactenùs ſub pulveribus Biblio hecarum deliteſcunt.

Utque id poſſibile eſſe oſtendamus, exempla bina à Stephano Baluzio in notis ad Dialogos Antonii Auguſtini accipite.

Probatur per exempla. Gratianus 7. *q.* 1. *in principio*, citavit Canonem ex Concilio apud *Arverniam* celebrato, ut i etiam Burchadus & Ivo; cùm verò eum Antonius Auguſtinus in vulgatis Concilii Arvernienſis Canonibus non invenerit, ſed inter Canones Concilii Aurelianenſis V. ſibi viſus eſt juſtè in hoc loco reprehendiſſe prædictos Collectores, notando, illos falsò attribuiſſe Concilio Arvernenſi Canonem Concilii Aurelianenſis. Non viderat nimirum Vir eruditus (uti nec Correctores Romani, qui hic etiam Gratianum correxerunt) Synodum Arvernenſem II., quam juxta exemplar quod extat Toloſæ in Bibliotheca Fuxenſi, edidit Jacobus Sirmundus, in qua hoc ipſum à Gratiano, Burchardo & Ivone relatum Decretum extat. Habetur tom. 5. Concil. ultimæ edit. *p.* 401.

Alterum exemplum occurrit in *can.* 4. *cauſ.* 1. *q.* 3. cum hac inſcriptione à Gratiano relato: *Ex Concilio Urbani Papæ habito Arverniæ.* Hunc Canonem cùm Jacobus Sirmundus non reperiſſet inter vulgatos Canones illius Synodi, ſed legeret inter non editos Concilii, quod anno ſequenti Urbanus II. habuit apud Nemauſum, admonuit in Antirrhetico ſecundo adverſùs Aurelium *p.* 97. falſam eſſe ejus Canonis inſcriptionem apud Gratianum; eumque eſſe reſtituendum Concilio Nemauſenſi. At injuſtè Gratianum falſæ inſcriptionis accuſaſſe patuit; cùm repertum fuit ex vetuſtis Manuſcriptis, hunc Canonem editum reverà fuiſſe in Concilio Claromontano apud Alverniam ſub Urbano II. & anno ſequenti in Synodo Nemauſenſi renovatum. Vide Notas Gabrielis Coſſartii S. I. tom. 10. Concil. *pag.* 590.

PARS

PARS SEPTIMA

De veteribus Decretalium Collectionibus.

CAPUT PRIMUM.

De prima & ſecunda Decretalium Collectione.

§. I.

De prima Decretalium Collectione.

Quis hujus collectionis auctor.

PRimus poſt Gratiani collectionem Bernardus *Circa* Papienſis Præpoſitus, ac poſtmodùm Epiſcopus Faventinus collectionem fecit, quam ipſe *Breviarium Extra* ſive *Extravagantium* appellat: eò quòd collectum ſit ex iis quæ *extra* Decretum Gratiani *vagabantur*; unde & ſupplementum quoddam eſt ipſius Gratiani.

Eâ ratione omnes poſt Gratianum Decretalium collectiones citari ſolebant per voculam *extra*; per quam & hodie Decretales Gregorii IX. allegantur, ut infra notabitur.

Quid contineat.

Præter antiqua à Gratiano omiſſa monumenta, Romanorum Pontificum Epiſtolas Decretales, & Decreta, atque ſignanter Alexandri III., & Decreta Concilii Lateranenſis III. & Turonenſis III. quæ ſub eodem Pontifice celebrata ſunt, collegit; atque eodem penè ordine Librorum & Titulorum materias diſtribuit, quo hodierna Gregoriana Decretalium collectio compoſita eſt; ſed ſine numeris Capitum aut Titulorum, quos ſe addidiſſe monet Antonius Auguſtinus in notis ad *cap. 1. de conſtitut.* in hac compilatione.

Quis collectionis ordo.

§. II.

Secunda Decretalium Collectio.

Quis collectionis auctor.

DUodecim circiter annis poſt factam Bernardi Papienſis Decretalium collectionem, aliam compilationem aggreſſus eſt Joannes Gallenſis ſive Vallenſis ex eorumdem Pontifi-

cum Decretalibus in prima omiſſis; quibus quædam Celeſtini III. Decretales adjunxit: antiquiora quoque nonnulla à Gratiano prætermiſſa intermiſcens.

Ordo collectionis. Ordinem Librorum & Titulorum in diſtributione materiæ eundem quem Bernardus Papienſis, ſervavit: niſi quòd illa multò prolixior ſit, quàm hæc.

In quibus hæ duæ collectiones conveniant? Utraque hoc commune habet, quod varii cùm primùm editæ fuêre, ſuas Notas & Gloſſas addiderint; uti teſtatur Antonius Auguſtinus in Procemio de quinque veteribus collectionibus; eas ſe vidiſſe affirmans. Quod ſanè oſtendit illas apud eruditos in pretio fuiſſe.

Utraque apud eruditos in æſtimatione fuit, publicam tamen auctoritatem nuntra obtinuit. Conſtat tamen numquam publicâ auctoritate probatas fuiſſe; ſed ut privata Doctorum Opera habita; quemadmodùm monet loco citato Antonius Auguſtinus; & vetus Interpres Tancredus, cujus fragmentum refert Franciſcus Boſquetus in Notis ad Epiſt. 71. regeſti 13. Innocentii III.

Unde in Cap 40. ✠ *de ſentent. excom* dicitur: *Verum ex verbis cujuſdam Epiſtolæ, quam* SCHOLASTICI *ab Alexandro Papa emanaſſe proponunt* &c. quo loco alluditur ad *cap. 2. de off. & poteſt. Prælati & jud. ord.* in prima compil. ut ex textu manifeſtum eſt. Quare & in margine dictum *cap.* 40 notatur.

Cùm ergo tamquam Opus Scholaſticorum à Pontifice citetur, non niſi Opus privatum habitum fuiſſe evincitur.

Utramque edidit Antonius Auguſtinus; ac priorem doctiſſimis notis illuſtravit, ac præcipuè variantes Lectiones Capitulorum ex Originali, & aliorum collectionibus exactè multoque labore annotavit.

De multiplici harum compilationum utilitate, ubi de tribus reliquis priùs egerimus, uno contextu dicemus.

CAPUT SECUNDUM.

De tertia & quarta Decretalium collectione.

§. 1.

De tertia collectione.

Magiſter Bernardus Compoſtellanus Archidiaconus, ait Tancredus apud Boſquetum loco ſupra citato, in Romana Curia moram faciens aliquantum " de regiſtris Domini Papæ Innocentii III. unam fecit decreta- " lium compilationem, quam Bononiæ ſtudentes Rom. com- " pilationem aliquando vocaverunt. Verum quia in ipſa com- " pilatione quædam reperiebantur Decretales quas Rom. Cu- " ria refutarat, ſicuti hodie quædam ſunt quas curia ipſa non re- " cipit, idcirco felicis record: Dominus Innocentius Papa III. " ſuas Decretales uſque ad annorum XIII.; per magiſtrum Pe- " trum Beneventanum Notarium ſuum in præſenti opere " compilatas Bononiæ ſtudentibus deſtinavit." *Quis collectionis auctor?*

Hanc collectionem, Innocentius III. miſit ad Doctores & Scholares Bononienſes cum hac epigraphe: INNOCENTIUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI, *univerſis Magiſtris, & Scholaribus Bononiæ commorantibus ſalutem & Apoſt. benedictionem.* "Devotioni veſtræ inſinuatione præſentium in- " noteſcat, Decretales Epiſtolas à dilecto filio Magiſtro P. Sub- " diacono & Notario noſtro compilatas fideliter, & ſub com- " petentibus titulis collatas in noſtris uſque ad 12. annum " contineri regiſtris, quas ad cautelam vobis ſub bulla noſtra " duximus tranſmittendas; ut eiſdem abſque quolibet dubita- " tionis ſcrupulo uti poſſitis cum opus fuerit, tam in Judiciis " quam in Scholis". *Innocentius III. eam probat.*

Hæc compilatio, rejectâ Bernardi Compoſtellani collectione, *tertia* Decretalium compilatio vocatur.

Notat autem Antonius Auguſtinus, hanc primam fuiſſe, quæ auctoritate publicâ facta fuit Juris Pontificii collectio. " Nam " ſuperiores omnes, inquit, ſive Decretorum ſive Decretalium *Prima Publica auctoritate facta.*

"Col-

„ Collectores privatâ auctoritate ſcripſerunt : & reſcripta ab „ eis relata negari poterant, niſi ab Scriniariis Rom. Eccleſiæ „ comprobarentur."

Unde deſumpta. Deſumpta eſt compilatio ex ſolis epiſtolarum regiſtris Innocentii III. nihilque præter epiſtolarum illarum fragmenta continet. Ordinem Librorum & Titulorum in diſpoſitione materiæ præcedentium collectionum ſequutus eſt etiam hujus Collectionis Auctor.

Eam cum duabus præcedentibus edidit Antonius Auguſtinus, aſſeritque in Præfatione, ſe eadem nomina in Scholiis hujus collectionis vidiſſe, quæ in aliis collectionibus.

§. II.

De quarta Decretalium Collectione.

Elapſo quinquennio ab edita tertia collectione, quarta prodiit.

Quid huic collectioni cauſam præbuit. Huic collectioni cauſam præbuit Concilium generale Lateranenſe IV. in quo idem Pontifex Innocentius III. Capita 71. ediderat. Sed & illo quinquennii ſpatio poſt tertiam collectionem aliquot ediderat conſtitutiones." Ita duplex editio extat," ait Antonius Auguſtinus in Procemio de quinque antiquis collectionibus, "altera Canones ejus Concilii tantùm continet, „alia alias quoque conſtitutiones."

Poſteriorem dumtaxat, quæ "multa Innocentii III. poſt „ tertiam collectionem reſcripta, omneſque Concilii generalis „ Lateranenſis Conſtitutiones ejuſdem Pontificis auctoritate „ & præſentiâ confirmatas complectitur," edidit Antonius Auguſtinus, ut ipſe in Procemio hujus collectionis refert: ibidem unà monens, "in hac permulta eſſe, quæ in ſuperioribus „ collectionibus duriora aut obſcuriora videbantur, mutata re„ ctiùs, & maximâ cum prudentiâ atque æquitate moderata."

Hac collectio priores elucidat. Addidit huic collectioni Scholia veteris Interpretis Joannis Teutonici, & quorumdam aliorum.

Idem qui aliorum ordo. Idem rursùs hujus collectionis atque præcedentium Librorum & Titulorum ordo.

CAPUT

CAPUT TERTIUM.

De Quinta Decretalium collectione, & hujus ac præcedentium utilitate.

§. I.

De Quinta Decretalium collectione.

HOnorius III. immediatus ſucceſſor Innocentii III. in multis eum imitatus, Epiſtolas edidit Decretales Decem libris comprehenſas, juxta numerum decem annorum quibus Eccleſiam rexit; quemadmodum Innocentius III. juxta ſexdecim annos, quibus in Pontificatu ſedit, in totidem libros Epiſtolas digeſſerat.

Porrò ſicuti Innocentius ex ſuis Epiſtolis & Decretis duas collectiones in quinque Libros & varios titulos diſtinctos confici juſſit: eaſque ſuo nomine publicari fecit; ut in ſcholis ac judiciis illarum eſſet uſus; ita & Honorius collectionem è ſuis Epiſtolis ſervato ſimili librorum ac titulorum ordine confici juſſit; ac per Magiſtrum Tancredum Bononienſem Archidiaconum ſolemniter publicari juſſit; atque publicata ab omnibus recipi faceret, tam in judiciis, quàm in ſcholis: atque hæc eſt quæ vocatur, quinta Decretalium collectio. *Hæc collectio ex Epiſtolis Honorii III. conflata Auctoritate Honorii publicata.*

Hæc omnia manifeſta ſunt ex Epiſtola Tancredo inſcriptâ, quæ his verbis concepta conficit capitulum primum hujus collectionis.

HONORIUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI *Dilecto Filio Magiſtro Tancredo Archidiacono Bononienſi ſalutem & Apoſtol. benedictionem.* "Novæ cauſarum emergentium quæ„ſtiones novis exigunt deciſionibus terminari, ut ſingulis „morbis competentibus remediis deputatis, jus ſuum cui„que Salubriter tribuatur. Licet igitur à quibuſdam Præde„ceſſoribus noſtris, per ea quæ ſuis temporibus ſunt deciſa, „forma futuris negotiis providè ſit relicta: quia tamen pro„diga rerum natura, ſecundum varietates multiplicium ca„ſuum parit quotidie novas cauſas, nos quaſdam Epiſtolas *Bulla publicationis.*

Digitized by Google

" Decretales ſuper his, quæ noſtris ſuborta temporibus, per " nos vel fratres noſtros decidimus, vel etiam aliis de ipſorum " conſilio commiſimus decidenda, compilari fecimus; & tibi " ſub Bulla noſtra duximus deſtinandas: quo circa diſcretio- " ni tuæ per Apoſtol. Scripta mandamus, quatenùs eis ſo- " lemniter publicatis abſque ullo ſcrupulo dubitationis uta- " ris, & ab aliis recipi facias, tam in judiciis quam in ſcho- " lis."

Hujus collectionis quidam Veterum meminere.

Hujus collectionis jam pridem Canonum interpretes meminerant; ut Antonius Contius, variis locis; & Cujacius ad titulum Decretalium de *frigidis & maleficiatis* in fine. Item Antonius Auguſtinus qui in prooemio de antiquis Decretalium collectionibus hæc habet. "Quinta collectio Honorii " Tertii Conſtitutiones habet à Tancredo Bononienſi Archi- " diacono, ſub ipſius Pontificis Maximi nomine colle- " ctas. Ejus interpres fuit Jacobus Albanus Faventinus Epi- " ſcopus Henrici oſtienſis Præceptor."

Quin igitur hujus collectionis aliquam habuerit notitiam Antonius Auguſtinus ambigi nequit; ſed an exemplar illius nactus ſit, dubitari facit, quòd publicatis quatuor prioribus Decretalium antiquis collectionibus, hanc non adjunxerit: adjuncturus indubiè, ſi ejus copiam habuiſſet: quandoquidem non minor ex hac, quàm ex præcedentibus utilitas ſperanda eſſet, ut mox videbimus.

Quis eam primus ediderit.

Primus itaque ex vetuſtis Codicibus manuſcriptis Bibliothecæ Albienſis eam evulgavit an. 1645. Innocentius Cironius Juris utriuſque Profeſſor & Eccleſiæ & Academiæ Tholoſanæ Cancellarius, adjectis doctiſſimis Scholiis, in quibus multa ad Decretalium notitiam aſſequendam, ex hiſtoriis & aliis antiquis monumentis eruditè explicat.

§. II.

Multiplex hujus & præcedentium Collectionum Decretalium utilitas.

Prima utilitas.

INprimis hæ collectiones continent plures Pontificum & Conciliorum utilia Decreta, quæ alibi non reperiuntur; atque hæc prima eorum utilitas.

 Adhæc

Adhæc, cùm collectiones illæ publicè in Sholis prælectæ atque Doctorum Commentariis illuſtratæ fuerint; imò & tres poſteriores publicâ auctoritate confectæ & publicatæ; etiam Decreta in illis conſervata & ad nos transmiſſa, hoc titulo majoris auctoritatis cenſenda ſunt; atque hinc altera earum utilitas. *Secunda.*

Sed omnium præcipua eaque ſanè magna earum utilitas eſt; quòd ſine illarum ſubſidio ſæpiùs vix, aut ne vix quidem haberi poſſit verus ſenſus Decretalium Gregorii IX. quibus hodie utimur. *Tertia.*

Cùm enim Raymundus Decretalium Gregorii IX. Collector, ex præcedentibus collectionibus fragmenta dumtaxat collegerit, intermediis nonnumquam omiſſis, aut in varias partes diſſectis, frequenter contingit, à ſenſu ipſius Conſtitutionis aberrari, dum fragmentum dumtaxat à reliqua parte abſtractum habetur.

Quapropter antiquiores & eruditiores Juris Canonici Interpretes, haud contenti, " inquit ſæpiùs laudatus Franciſcus Florens in Oratione *de rectâ Juris diſcendi ratione*, " collectione illâ, quam interpretandam ſuſcipiebant, ad alias " etiam antiquiores animum adjecerunt; ſine quibus novas " intelligi non poſſe veriſſimè judicabant." Quàm verum ſit illud Florentis, pluriumque Eruditorum Canoniſtarum in hac re judicium, multis prolatis exemplis oſtendam parte ſequenti Capite primo, ubi de Decretalibus Gregorii IX. tractabitur.

PARS

Digitized by Google

PARS OCTAVA

De Decretalibus Gregorii IX. & reliquis moderni Corporis Canonici partibus.

CAPUT PRIMUM

De Decretalibus Gregorii IX.

§. I.

Auctor, occaſio ac ſcopus hujus collectionis.

POſt Decretum Gratiani, tum privatorum operâ, tum Pontificum auctoritate Decretales Epiſtolæ Romanorum Pontificum, eorumque in Conciliis ſivè extra illa variis temporibus edita Decreta in unum collectæ fuere.

Quinque veteres collectiones jam ſupra retulimus; notatumque fuit, tametſi duæ priores nec publica auctoritate eſſent confectæ, aut probatæ, non minus tamen, quam tres poſteriores in ſcholis fuiſſe prælectas, atque Doctorum commentariis illuſtratas.

Occaſio collectionis. Cum verò ex hac multiplici collectionum varietate, atque Doctorum commentariis, non exigua obſcuritas & confuſio; imo in nonnullis contrarietas occurreret, deſiderari cœpit nova collectio, ut colligitur ex auctore tripartiti opuſculi: "Valde bonum eſſet, inquit, quod fieret per Viros ſa- *Scopus ejuſdem.* „pientes aliquod opus continens breviter totum jus Canoni„cum, cui Papa præſtaret auctoritatem, in quo determina„rentur contrarietates opinionum." Habetur tom. 11. Concil. edit. Colon.

Similis extat querela auctoris anonymi, in fine notitiæ utriuſque Imperii, qua Imperatorem Theodoſium poſt editiones Gregoriani & Hermogeniani Codd. ad expurganda con-

contraria & confuſa jura excitat: " Reſtat unum de tua ſe-
"renitate remedium ad civilium curarum medicinam, ut con-
"fuſas legum contrariaſque ſententias, improbitatis rejecto
"litigio, judicio auguſtæ dignationis illumines." Quod in Conſtitutionibus Imperatorum Theodoſius præſtare tentavit edito codice Theodoſiano.

Et poſtea Juſtinianus operâ Triboniani celeberrimi Juriſconſulti: & in Decretalibus Pontificum Gregorius IX. operâ Raymundi de Pennafort Capellani ſui & Pænitentiarii.

Hæc ſat apertè expreſſit Mathæus Pariſienſis in Henrico III. ad annum 1223. " His temporibus, inquit, Gre-
„gorius IX. videns *tædioſam* Decretalium *prolixitatem*, ſub
„quodam compendio eas eleganter *abbreviatas & collectas*, ſo-
„lemniter & authenticè per totius mundi latitudinem legi
„præcepit & promulgari. Illas autem ab auctore *Gregoria-*
„*nas* appellamus." *Teſtimonium Mathæi Pariſienſis de hac collectione.*

Et Martinus Polus de Gregorio IX. loquens ait: " Hic
„Papa per Raymundum ordinis Prædic. Pœnitentiarium
„& Capellanum, ex pluribus voluminibus Decretalium
„compilavit unum volumen, mandans ubique Doctoribus
„illo uti." *Martini Poli.*

Quæ omnia latius ipſemet Gregorius exponit in Epiſtola ſuæ collectionis confirmatoriâ, quæ incipit, *Rex Pacificus*, ut ex verbis ſequenti paragrapho citandis patebit.

§. II.

E quibus conflata hæc collectio.

Fontes è quibus collectionem ſuam conficiendam juſſerit Gregorius; ſuumque in ea conficienda ſcopum expreſſit in Epiſtola hujus ſuæ collectionis confirmatoria his verbis:
" Sanè diverſas conſtitutiones, & Decretales Epiſtolas præ-
"deceſſorum noſtrorum in diverſa diſperſas volumina, qua-
"rum aliquæ propter nimiam ſimilitudinem, & quædam
"propter contrarietatem, nonnullæ etiam propter ſuam pro-
"lixitatem, confuſionem inducere videbantur: aliquæ verò
„vagabantur extra volumina ſupradicta, quæ tamquam in

Digitized by Google

" certæ frequenter in judiciis vacillabant: ad communem & " maximè ſtudentium utilitatem, per prædictum filium Fr. " Raymundum Capellanum & Pœnitentiarium noſtrum, " illas in unum volumen, reſecatis ſuperfluis, providimus " redigendas, adjicientes conſtitutiones noſtras, & Decretales " Epiſtolas, per quas nonnulla quæ in Prioribus erant dubia " declarantur."

Primus fons. Primum itaque confecta eſt ex diverſis Pontificum Epiſtolis Decretalibus & conſtitutionibus, quæ in diverſa volumina jam tum erant diſperſæ. Quibus indicare voluit præcedentes Decretalium collectiones, de quibus parte præcedenti actum eſt; è quibus magna ex parte hanc collectionem conflatam eſſe manifeſtum eſt.

Cum autem in his collectionibus non tantum Pontificum conſtitutiones, & Decretales epiſtolæ continerentur, ſed inſuper nonnulla è Scriptura Sacra, antiquis conciliis & Sanctis Patribus; etiam in hac Gregoriana Decretalium compilatione plurima ſub eorum nominibus reperiuntur.

Secundus. Secundò collectioni huic ſubſervierunt, ut dicitur in præfatione, epiſtolæ Decretales & conſtitutiones Pontificum prædeceſſorum Gregorii, quæ extra ipſas veteres decretalium collectiones adhuc vagabantur; quæ ob id tamquam incertæ in judiciis frequenter vacillabant.

Undè ait gloſſa addictam Epiſtolam Gregorii verbo *vagabantur*: "Illæ non erant in antiqua compilatione, & ſunt iſtæ ,, infra de ſervis non ordinandis cap. *miramur*: Et de bigamis ,, cap. *à nobis*, & ita de aliis."

Tertius. Tertiò additæ ſunt huic collectioni Decretales & Conſtitutiones variæ ipſius Gregorii. "Et quidem ut notat Cujacius " ad *cap ult.* ꝶ *de re judicata*, hic ut in hac collectione ali" quid de ſuo insereret. è Jure civili ultro non aditus à con" ſultoribus ullis vel litigatoribus pleraque ſumpſit & inſe" ruit, quo fit, ut in ejus Conſtitutionibus plerumque nemo " inſcribatur, ad quem conſtitutiones dirigantur."

Quàm vera ſit hæc Cujacii reflexio qui hanc Decretalium compilationem vel leviter inſpexerit facilè advertit; cùm ferè ſub ſingulis titulis quædam ſub Gregorii IX. nomine ſimpliciter referantur, quæ nec epiſtolam nec alium locum è quo deſumpta ſint, adſcriptam habent; uti in aliorum Pontificum Decretis fieri ſolet.

Hinc

Digitized by Google

Hinc ulterius contingit, ut aliorum Pontificum integras epiſtolas, è quibus Raymundus aliique Collectores fragmenta deſumpſerint, frequenter non ſine magno commodo conſulere poſſimus, nihil verò Gregorii præter ea quæ Raymundus retulit, non rarò obſcura, habeamus è quibus eorum elucidationem accipiamus; nî fortè ipſas leges civiles, quibus Gregorius uſus fuit; ut infra latius oſtendetur.

§. III.

Quis collectionis ordo.

IN Decretalibus concinnandis ſequutus eſt eam methodum Raymundus, quam in antiquis Collectionibus ſervatam deprehendit. *Collector ordinem Codicis Juſtinianæi ſequutus.*

Hi verò Juſtinianæi Codicis, cujus tunc auctoritas elevari cœpta, artem ſequuti ſunt. Unde & hic Gregorianus Codex quoad materiæ diſpoſitionem Codicem Juſtinianæum imitatur. Statim enim, uti Codex Juſtiniani, à titulo de Summa Trinitate initium ſumit. Poſt hunc partes & ſpecies Juris Canonici ſcripti & non ſcripti, tribus titulis explicantur, *De Conſtitutionibus*, *De Reſcriptis*, & *De conſuetudine*. *Quid primis titulis libri primi contineatur.*

A quinto verò titulo uſque ad titulum *De Pactis*, *De Conſtitutione*, *Qualitate Clericorum*, *Ordinationibus*, *Electionibus & Dignitatibus* tractatur, & pars illa prima, *De Perſonis* appellari poteſt. *Quid reliquis titulis.*

A titulo de Pactis uſque ad finem libri ſecundi, tractatur pleniſſimè de Judiciis civilibus inſtituendis, inſtruendis & perficiendis: ex qua parte Viri docti obſervant, praxim ferè omnem fluxiſſe. *Quid libro ſecundo.*

In tertio & quarto libro de Rebus Eccleſiaſticis agitur, tam ſpiritualibus, qualia ſunt Sacramenta, quàm temporalibus, verbi gratiâ, de Bonis Eccleſiaſticis, Contractibus, Teſtamentis. Item de Miniſtris, De Præbendis aliiſque dignitatibus, Jure Patronatûs & reliquis. Quia tamen beneficia Eccleſiaſtica & Bona non in perſonæ gratiam conferuntur, ſed propter officium confertur beneficium, ut vulgo dicitur; Clerici enim divino cultui, miniſterio Religionis ſe debent impendere: breviter antequam de Præbendis tractetur, in quatuor primis titulis *Quid tertio & quarto.*

Digitized by Google

libri tertii traditur, quid deſideretur in Clericis ut rectè munus ſuum peragant, & officii ſui admoneantur.

Quid Quinto. Poſtremò in quinto libro de criminibus Eccleſiaſticis agitur, de Accuſatione, de perſecutione, Inſtructione, & Forma Judiciorum criminalium; ultimò de Pœnis & Cenſuris Eccleſiaſticis.

Si quis hunc ordinem cum Codice Juſtinianæo contulerit, videbit, in hac collectione ipſam Juſtiniani methodum fuiſſe ſervatam; ſi tres tamen poſteriores Codicis Juſtiniani Libros, in quibus de Jure publico tractatur, neque in Scholis exponi conſueverunt, exceperis; de hoc enim jure nihil in Decretalibus occurrit.

§. IV.

Multis titulis utiles veteres Decretalium collectiones.

PRæcedentibus Decretalium collectionibus in hac concinnanda collectione uſum fuiſſe Raymundum ſupra notavimus; ipſeque Gregorius IX. in ſuâ Epiſtolâ collectioni præfixâ teſtatur, ſe voluiſſe, ut per Raymundum Prædeceſſorum ſuorum Decretales & Conſtitutiones per diverſa ſparſas volumina in unum volumen, *reſecatis ſuperfluis*, redigerentur.

Primus titulus. Verùm Raymundus Pontifici obſequi intendens, atque *ſuperflua reſecare* volens, nonnumquam ſuperflua credidit, quæ utilia, & ſummè neceſſaria erant; ut minùs ad aſſequendum ipſius Decretalis ſenſum.

Hinc ad illa verba Epiſtolæ Gregorianæ, *reſecatis ſuperfluis* hæc extat nota Contii, etiam in editione Romana; *interdum &* UTILIBUS, *quod & de Triboniano dicitur, qui fuit Raymundo iſto doctior.*

Secundus. Adhæc Raymundus interdum unam Decretalem diviſit; qua diviſione ſenſus Decretalis vel alius, vel ſaltem obſcurior redditur.

Tertius. Ulteriùs Raymundus nonnumquam unam Decretalem retulit omiſſâ præcedenti aut ſequenti Decretali, cujus cum priore conjunctione Decretalis à Raymundo relata alium plane ſenſum eumquè planum habet, quo caret cum ſeparata à præcedenti & conſequenti legitur.

Quartus. Quin non ſemel Decretales volens ſuo quaſi tempori accommodare

Digitized by Google

modare aliqua de proprio admiſcuit, quæ alienum omnino ſenſum ipſi Canoni aut Decreto affingunt.

Hinc Vir eruditus Florens in oratione de rectâ Juris Canonici diſcendi ratione, "diligentiorum Canoniſtarum exemplo „ Auditores ſuos commonuit, ut in Gregorii collectione legendâ „ antiquas Collectiones ſemper adhibeant; in quibus Conſti„ tutiones Pontificum integriores reperient quas Raymundus „ à Pennaforti Barcinonenſis Gregorii IX. Tribonianus, paſſim „ interpolavit, reſcidit & immutavit; ac ſæpè contra mentem „ Auctorum." Hæc ille. *De his omnibus monitum Franciſci, Florentis.*

Ut verò pateſcat, quam fundata ac neceſſaria ſit Viri Clariſſimi monitio, juvabit ea, quæ in genere hic dicta ſunt, quibuſdam exemplis oſtendere, & evincere.

§. V.

Præcedentia exemplis demonſtrantur.

PRimò itaque paucis è pluribus deſumptis exemplis oſtendemus, ob reſciſſa aut omiſſa à Raymundo verba, alium vel obſcurum ipſius Decretalis ſenſum reddi, ex ipſius integræ Decretalis lectione elucidandum. *Ob omiſſa à Raymundo verba ſenſus alteratus.*

Exempli gratiâ in *Cap.* 9. *de Conſuet.* ſub nomine Honorii III. refertur hoc reſponſum Pariſienſi Capitulo: " Cùm con„ ſuetudinis usuſque Longævi non ſit levis auctoritas, & ple„ rumque diſcordiam pariant novitates, auctoritate vobis præ„ ſentium inhibemus, ne abſque Epiſcopi veſtri conſenſu im„ mutetis Eccleſiæ veſtræ conſtitutiones & conſuetudines ap„ probatas, vel novas etiam inducatis. Si quas fortè feciſtis, „ irritas decernentes." *Primum exemplum.*

Hoc reſponſum ita expreſſum, quid aliud inſinuat, quàm Capitulum non poſſe ſine conſenſu Epiſcopi novas condere conſtitutiones? Quod generaliter ſic intellectum, falſum eſſe nemo dubitat. Hinc ſenſus hujus Capituli Canoniſtis obſcurus & difficilis apparuit; quæ difficultas omnis evanuiſſet, ſi ipſam integram Decretalem conſuluiſſent, quæ extat in quinta collectione *cap.* 1. *eodem titulo*; in quo pro his verbis à Raymundo relatis: *Si quas fortè* (conſtitutiones) *feciſtis, irritas decernentes*, legitur: *Irritas decernentes* (novas inſtitutiones) *ſi*

quas fortè feciſtis in ipſius Epiſcopi præjudicium, poſtquam eſt regimen Pariſienſis Eccleſiæ adeptus.

Nonne hæc clauſula à Raymundo omiſſa manifeſtè oſtendit, Honorium III. irritas dumtaxat declaraſſe novas conſtitutiones à Capitulo factas ſine conſenſu Epiſcopi in *ipſius Epiſcopi præjudicium?* Quòd reſponſum nullâ elucidatione eget.

Secundum exemplum. Alterum exemplum peti poteſt ex *capitulo* 3. *ⅱ de appellat.* quod à Raymundo quibuſdam reſecatis ita exprimitur: "Ad „ noſtram. *Et infra:* quia verò remedium Appell. non ideo eſt „ inventum, ut alicui à religionis & ordinis obſervantia exorbitanti debeat in ſua nequitia Patrocinium exhibere; Mandamus quatenus, ſi quando quilibet ſubditorum tuorum ad remedium appellationis convolaverit, non ideò minus eum juxta tenorem mandati quod in prædicta regula continetur, „ & inſtitutionem ordinis corrigas & caſtiges."

Reſponſum ita expreſſum inſinuat, quaſi de Jure Canonico inhibitum eſſet appellare, quandocumque Superior ſubditos ſuos inflictis pœnis corrigere volunt. At ſi integrum legatur ex prima Decretalium collectione, apparebit, agi dumtaxat de caſu, quo Abbas juxta ipſum Regulæ præſcriptum, aut Ordinis inſtitutionem ſubditos corrigere intendit;

Integra Decretalis ita habet: " Ad noſtram noveris audientiam perveniſſe; quod ſi quando ſubditos tuos vis pro exceſſibus ſuis ſecundum regulam S. Benedicti, & inſtitutionem „ tui ordinis corrigere, & caſtigare, ipſi, ut malitiam liberius „ ſuam valeant exercere, ad remedium Appellationis confugiunt. Quia vero remedium Appellationis non ideo fuit inventum, ut alicui à religionis & ordinis obſervantia exorbitanti debeat in ſua nequitia exhibere patrocinium: d. t. per „ A. s. præ. m. qua. ſi quando quilibet ſubditorum ne ipſum „ pro ſuis exceſſibus corrigas, & caſtiges, ad remedium „ Appellationis convolaverit, non ideo minus eum juxta tenorem mandati, quod in prædicta regula continetur, & inſtitutione, corrigas & caſtiges."

Omiſſio unius vocula obſcurum ſenſum reddit. Quinimo interdum una vocula omiſſa vel immutata à Raymundo obſcurum, imo interdum non intelligibilem facit ipſius Decretalis ſenſum, qui in ipſa antiqua Decretali planus eſt, & perſpicuus.

Exemplum. Exempli gratiâ in *Capitulo* 2. *ⅱ de judiciis* ita legitur: "De„ cernimus

„ Decernimus ut laici Eccleſiaſtica tractare negotia non præſu-
„ mant, ſed Epiſcopi, Abbates, Archiepiſcopi, & alii Eccle-
„ ſiarum Prælati de negotiis Eccleſiaſticis (maximè de illis quæ
„ ſpiritualia eſſe noſcuntur) Laicorum judicio non diſponant."

Hìc duo obſcura admodùm ſunt. Primum, quomodo *Archiepiſcopi*, Epiſcopis & Abbatibus poſtponantur; quæ obſcuritas diſpellitur è prima collectione, in qua pro *Archiepiſcopi* legitur, *Archidiaconi*; quod & Gloſſa advertit, cùm notat in margine, ARCHIEPISCOPI *aliàs eſt* ARCHIDIACONI, *& melius*. *Duo apud Raymundum obſcura elucidanda ex antiqua Collectione*

Alterum obſcurum eſt, quod dicatur, *ut Prælati de negotiis Eccleſiaſticis*, MAXIME DE ILLIS QUÆ SPIRITUALIA *eſſe noſcuntur, Laicorum judicio non diſponant*; quaſi de aliquibus Eccleſiaſticis negotiis ita diſponere poſſent: quæ rursùs obſcuritas ex lectione integræ Decretalis tollitur, ubi loco vocis *maximè*, ponitur diſjunctiva *vel*; ut ſit ſenſus, *vel de illis, quæ ſpiritualia eſſe noſcuntur* &c. quæ ſenſum habent planum & minimè obſcurum.

Si *Capitulum 6.* ☧ *de Probationibus* legas ut à Raymundo relatum vix illud conciliabis cum *Cap. 26.* ☧ *de Teſtibus*; at ſi primum legas ſicuti in antiqua collectione refertur, obvia erit eorum conciliatio, idque propter hæc à Raymundo omiſſa verba: *Nec de* UNIUS *teſtimonio tantùm curandum eſt*. Vide Cujacium ad dictum Capitulum 6.

Plurima ſimilia reperiet, qui hànc noſtram collectionem cum antiquis conferre voluerit: fatebiturque veriſſimum eſſe quod jam pridem notavit magnus ille Canoniſta Antonius Auguſtinus in Præfatione ad antiquas collectiones; *Multa ſunt à Raymundo detracta, quæ niſi legantur, vix relictorum ſententiam deprehendimus*.

Ulteriùs, quia non omnes antiquas Decretales ſuæ Collectioni inſerendas cenſuit Raymundus; ſed aliquas quas inutiles aut ſuperfluas credebat, omiſit; factum eſt, ut interdum integram Decretalem, ut in antiqua collectione extabat, referat; ſed cujus ſenſus redditur planè obſcurus aut alius, eò quòd à reliquis quæ præcedebant, vel ſequebantur Decretalibus, & à Raymundo omiſſæ ſunt, ſejuncta ſit. *Obſcuritas ex omiſſione aliquarum Decretalium.*

Exemplum ſit *Cap. 3.* ☧ *de Conſtitut.* quod deſumptum eſt ex *cap. 4. eod. tit.* in prima compil. atque ita legitur in utraque *Exemplum*

collectione: *Tranſlato Sacerdotio, neceſſe eſt ut legis tranſlatio fiat.* "Quia enim ſimul & ab eodem & ſub eadem ſponſione „ utraque data ſunt, quod de uno dicitur, neceſſe eſt ut de al- „ tero intelligatur."

Hoc fragmentum ita ſimpliciter expreſſum, quemadmodum apud Raymundum extat, apparet obſcurum; nec intelligitur qua parte legis tranſlatio facta ſit; at ſi conferatur cum *cap.* 3 & 5. in prima collectione, quæ Raymundus omiſit, ſenſus planus & vera ſpecies facti à priſtino Collectore propoſita habebitur; nimirum, præcepta Legis veteris, verbi gratiâ Sabbathi & circumciſionis, de quibus in dicto *cap.* 3. & legalia, quorum meminit *cap.* 5. ſublata eſſe per Legem Gratiæ: quia, cùm Sacerdotium & Lex antiqua, ſimul eodem tempore, & ſub eadem promiſſione data ſint, ut legitur in hoc noſtro capitulo, ſequitur ut tranſlato Sacerdotio, & novò Sacerdote dato, id eſt, Chriſto, per conſequens, ſimul etiam nova Lex daretur, & abrogaret antiquam; quoad ceremonialia ſcilicet & Legalia, de quibus in citatis capitulis. Ita Franciſcus Florens.

Hinc iterum evincitur, quam meritò eruditiores Canonum Interpretes ad antiquas Collectiones, pro eruendo vero ſenſu Decretalium Gregorii IX. recurrerint.

Raymundus dividens decretalem, reddit ſenſum obſcurum.

Adhæc, Raymundus unam interdum Decretalem in duas treſvè partes diviſam ſub diverſis titulis collocavit; quæ niſi integra Legatur, intelligi nequit; neque vera ſpecies facti, quæ Pontifici propoſita fuit, haberi.

Exemplum.

Ita *cap.* 5. *de foro competenti* in III. compilatione: in tres partes diviſit; quarum una refertur in *cap.* 10. ꝟ *de Conſtitutionibus*; altera in *cap.* 3. ꝟ *ut lite pendente nihil innovetur*; & tertia pars in *cap.* 4. ꝟ *eod. tit.* quæ ſeparatio planè obſcurum capitulorum, uti apud Raymundum extant, ſenſum efficiunt; neque intelligi queunt, nî integræ & ſimul junctæ, quemadmodum in antiqua collectione extant Legantur, ut jam pridem bene advertit & monuit Abbas ad dictum *capitulum* 3. cujus hæc notanda ſunt verba: "Hæc decretalis & ſequens de eodem „ facto loquuntur, & aliqua ponuntur ibi quæ præceſſerunt „ tempore aliqua poſita hîc. Et de eodem facto loquitur Cap. „ *Eccleſiæ S. Mariæ de Conſtitut.* & malè poteſt intelligi una ſi- „ ne aliis. Et ideo gloſſa hîc ponit caſum & ſeriem facti ad om- „ nes tres decretales."

Quod

Digitized by Google

Quod Raymundus propria ſua verba nonnunquam interſeruerit; atque ita vel diverſum, vel obſcurum ſenſum reddiderit, ex multis compertum eſt. *Addendo propria verba ſenſum invertit.*

Pro exemplo ſit *Cap.* 2. ✠ *de Elect. & Electi poteſtate*; quod refert ex prima collectione ſub nomine Concilii Sardicenſis additâ hâc parentheſi, *niſi de hoc pœnituerit*; quæ nec in Canone Sardicenſi, neque in antiqua collectione legitur; ipſumque Canonis ſenſum non tantùm invertit, ſed planè ridiculum reddit. Quis enim pœnam eſſe dicat, ad communionem non recipi, ſi de ſuo commiſſo peccato non pœnituerit? Vide Notas ad Canonem 2. Sardicenſem. *Exemplum*

Rursùs in *Capit.* 1. ✠ *de Judiciis*, addidit hanc clauſulam, *donec ſatisfactione præmiſſâ fuerit abſolutus*; quæ neque in Canone Africano, è quo primitùs deſumpta eſt Decretalis, neque in antiqua collectione habetur; ipſique Canoni alium planè ſenſum affingit. *Aliud exemplum.*

In ipſo quippe Canone, uti & in antiqua collectione, legitur: *Nullus eidem Quodvuldeo communicet, donec cauſa ejus, qualem potuerit, terminum ſumat:* quibus verbis innuitur jus, quo olim utebantur, ut benè advertit Cujacius ad hoc Capitulum: ne ſcilicet quis excommunicatus abſolveretur ante diſcuſſum crimen, cujus reus poſtulabatur, & ante diſcuſſam finitamque excommunicationis cauſam. At poſterioribus ſæculis obtinuit, ut excommunicatus ob contumaciam ſtatim abſolvatur atque ſatisfecerit, puta præſtitâ cautione judicio ſiſti; etiamſi cauſa nondum peracta ſit: *& obid*, ait Cujacius, *Raymundus verba antiqui Canonis immutavit.* Repete Notas ad Canonem 87. Codicis Africani.

Infinitum eſſet notare omnia, quæ Raymundus ex antiquis Decretalibus detraxit, aut immutavit, quæ vel ad elucidationem Decretalis, vel etiam ad aſtruendum alicujus diſciplinæ notabile punctum conducunt; quæque Cujacius, Franciſcus Florens aliique eruditiores Decretalium Commentatores, ac præ reliquis Antonius Auguſtinus in Notis ad primam collectionem, exactè notârunt.

Interim hæc vice ſpeciminum prolata ſufficere poterunt, ut Canonum diligentiores Studioſi ad conſulendum veteres Decretales incitentur; ac perſuadeantur, magno ſibi in ſtudio Canonum ſubſidio eſſe poſſe.

 §. VI.

Digitized by Google

§. VI.

Sepè convenit etiam ad ipſarum Decretalium primos fontes recurrere; occurriturque objectionibus contra jam dicta formandis.

PRæcedenti paragrapho ſat oſtenſum fuit, quàm fundatè meliores quique Canoniſtæ pro vero ſenſu Decretalium Gregorii IX. aſſequendo ſuadeant recurſum ad priſtinas Decretalium Collectiones.

Veteres Decretalium Collectiones non ſemper integras Decretales retulerunt. Convenit integras conſulere.

Verùm non raro contingit, ut & ipſi priſtini Decretalium compilatores non ſatis ſincerè, aut integrè ipſos fontes hauſerint; adeo ut nec ex illis verus ſenſus hauriri queat: ideoque accuratiores, & diligentiores Canoniſtæ non contenti ipſis antiquis Decretalium Collectionibus, harum quoque fontes inveſtigant; atque in iis non raro ipſum genuinum Decretalis ſenſum accipiunt.

Plurima hujuſmodi exempla inveniet, qui Cujacium, Franciſcum Florentem, Janum A Coſta alioſque meliores Canoniſtas revolvere voluerit; unum alterumvè exemplum magis obvium hic vice ſpeciminis proferam.

Primum exemplum.

Nemo hodie inter Juris ſtudioſos ignorat, quanto fervore frequenter agitetur hæc quæſtio: *Utrum legatum rei alienæ valeat de Jure Canonico*; idque unicè propter deciſionem *cap. 5. X. de teſtamentis*; qua Leges ſæculi, quæ hujuſmodi legatum probant, reprobari videntur; " Et quidem leges ſæculi ,, hoc habent, inquit Decretalis, ut hæres ad ſolvendum co-,, gatur, ſi auctor ejus rem legaverit alienam: ſed quia lege ,, Dei, non autem lege hujus ſæculi vivimus, valde mihi ,, videtur injuſtum, ut res tibi legatæ, quæ cujuſdam Eccle-,, ſiæ eſſe perhibentur à te teneantur, qui aliena reſtituere de-,, buiſti."

Difficultas circa Cap. 5. X. de teſtam. ſolvitur.

Quantopere ſe torqueant Doctores, ut leges civiles, quas nihil in hac parte iniquitatis habere notiſſimum eſt, cum hac deciſione concilient; utque probent jus Canonicum à Jure Civili nequaquam in hac parte diſſentire, ſciunt omnes: idque ſanè non aliunde, quàm quod ad fontem Decretalis non recurrant.

Hæc itaque Decretalis fragmentum eſt Epiſtolæ 4. lib. 7. S.Gre-

7. S. Gregorii; quæ ſi integra legatur, ſatis patebit aliud noluiſſe S. Gregorium, quam ut Epiſcopus, cujus Eccleſiæ Legatum relictum erat ſepulturæ gratiâ, non cum omni rigore illud ab hæredibus exigeret; quia licet ſæculi leges, id eſt, Juſtinianææ id habeant, ut heres legatum rei alienæ præſtare teneatur; id eſt, rem illam à Domino emendo, aut ſi iſ cam vendere nolit, ejus æſtimationem dando, tamen quia, ait Gregorius, *nos lege Dei, non hujus ſæculi vivimus*, id eſt, non rigorem legis civilis, ſed charitatis & æquitatis ſequi debemus, æquum non eſt, tale legatum in hoc caſu exigere; eo quod, uti in Epiſtola ſatis inſinuatur, charitati parum congruum videretur, legata ſepulturæ gratiâ ab Eccleſia rigorosè exigi, ubi adhuc non conſtabat, num liberi, quos teſtator reliquerat, ſatis unde ſubſtentarentur eſſent habituri, ſi legata illa fuiſſent ſoluta.

Obvium quoque eſt hodie admodum uſitatam eſſe quæſtionem, *num de jure Canonica, inſtitutio hæredis conferri poſſit in arbitrium tertii*; difficultatemque moveri ratione *Cap.* 13. *x. de teſtam.* quod habet: *Cum tibi de benignitate & infra. In ſecunda quæſtione dicimus, quod qui extremam voluntatem in alterius diſpoſitionem committit, non videtur decedere inteſtatus.*

Elucidatio Cap. 13. x. de teſtamentis ex integra Decretali.

Hæc ſanè Decretalis ita expreſſa primo intuitu decidere videtur, *inſtitutionem hæredis in alterius arbitrium poſſe conferri*; quandoquidem talis *non videatur decedere* INTESTATUS. Neque difficultas ex antiqua collectione tolli poteſt, cum eiſdem verbis ibidem referatur; at ſi cum ipſa integra Decretali, conferatur quæ extat apud Innoc. III. *lib.* 3. *Epiſt.* 38 mox difficultas evaneſcet: Nam ex illa patebit, Innocentium tantum decidere, ſimilem non decedere inteſtatum ad eum effectum, de quo erat quæſtio; nimirum ad hoc ut ceſſet indultum Epiſcopo conceſſum diſponendi de rebus Clericorum, qui inteſtati decedunt. Nam cum Clericus decedens, alterius arbitrio ultimam ſuam voluntatem committit, ſatis dicitur teſtari, ac declarare, ſe nolle, ut ea poteſtas ſit penes Epiſcopum, verum penes alium, cujus prudentiæ & arbitrio totum committit. Ecce ex integra Decretali difficultas ſoluta quod & advertit Fachinæus *lib.* 5. *controv. c.* 57.

Veteres Collectiones Decretalium hoc inſuper habuêre cum aliis Canonum Collectoribus mediæ ætatis commune, quòd

Digitized by Google

Veteres Decretalium Collectores vera ab apochryphis non diſtinxerunt; & inde in hac collectione multa errata.

quòd non ad fontes recurrerint; nec ſtudioſè inquiſierint, an ſincera, an apocrypha eſſent, quæ occurrebant; an reverà eorum Authorum quorum nomina præferebant, an ſuppoſititia.

Hinc plurima apocrypha & ſuppoſititia pro ſinceris & veris monumentis in Decretalium collectionibus, præſertim prima & ſecunda, occurrunt; quarum fidem ſequutus Raymundus in ſimiles errores incidit: unde non pauca apud ipſum videre SS. Patribus, aut antiquis Conciliis vel Pontificibus adſcripta, quæ illorum non eſſe apud omnes expeditum eſt.

Primum genus erratorum.

Capitula 3. & 4. ꝟ *de Conſtitut.* inſcribuntur S. Auguſtino, & *cap.* 5. *eod.* S. Hieronimo; quæ nec Auguſtini nec Hieronymi ſunt; ſed ut notatur in Editione Romana, *hæc verba leguntur in Gloſſa ordinaria* Et *cap.* 1. ꝟ *de Sponſa duorum*, citatur *Auguſtinus de Fide pactionis & conſensûs*; cùm hujuſmodi Librum edidiſſe Auguſtinum numquam auditum ſit; unde & in margine notat Antonius Auguſtinus: *In B. Auguſtini verbis hæc nondum inveni.*

Secundum genus.

Similia multa Auguſtino, Hieronimo aliiſque Eccleſiaſticis Auctoribus ſuppoſita fragmenta occurrunt. Nonnulla etiam ex falſis veterum Pontificum Decretalibus, ut v. g. in *cap.* 1. ꝟ *de Accuſat.* & *cap.* 1. ꝟ *de Hæreticis* & aliis. Similiter non pauca antiquis Synodis attribuuntur, quæ illarum non ſunt, Sic exempli gratiâ *cap.* 3. ꝟ *de Adulteriis* tribuitur etiam in prima collectione Concilio Arelatenſi: cui tribui non poſſe notat Antonius Auguſtinus de emend. Gratiani *lib.* 1. *dial.* 6. ſunt autem verba deſumpta ex Libro Hermetis, vulgo *Paſtoris*; & ſub ejus nomine extant tamquam *palea* apud Gratianum 34. *q.* 1. *can.* 7. Et *cap.* 2. ꝟ *de Clerico excommunicato*, dicitur deſumptum ex Concilio Antiocheno; cujus tamen nihil in illo Concilio ſimile occurrit, niſi fortè aliquid in Canone 4. qui tamen quàm differat ab hac Decretali, ex ſola inſpectione illius Canonis *parte* 2 *cap.* 1. §. 11. relati patebit. Plura alia attento Lectori facilè occurrent; maximè ſi quis conſulat Notas Antonii Auguſtini ad primam collectionem. Ex hac enim collectione pleraque falsò inſcripta in hanc Decretalium collectionem dimanârunt.

Tertium.

Sed opponet quis, quid opus ad fragmentorum fontes recurrere;

curre re;

Digitized by Google

currere; aut quid neceſſe ſcrupuloſè indagare, num relata ſint ſincera, an apocrypha; utrum genuina Auctorum quibus tribuuntur opera, an ſuppoſititia? Sicuti enim Juſtinianus licentiam tribuit ſui novi Codicis confectoribus, ut anterioribus Conſtitutionibus, ea quæ opportuna & utilia viderentur, adderent vel demerent; atque iis ita immutatis plenam Legum vim impartitus eſt; nullis concedens *ex Libris veterum juris interpretatorum aliter eas habentes recitare*, L. Un. Cod. de Juſtinianæo cod. confirm. Ita quoque Gregorius voluit per S. Raymundum Prædeceſſorum ſuorum Decretales in diverſa ſparſas volumina in unum colligi, *reſecatis ſuperfluis*; atque collectionem factam & ſibi oblatam approbavit; "volens ut hac tantùm compilatione univerſi utantur in judiciis & ſcholis, diſtrictius prohibens, ne quis præſumat aliam facere, abſque auctoritate Sedis Apoſtolicæ."

Duplex contra antedicta objectio.

De auctoritate & approbatione hujus collectionis agemus infra capite 3. poſtquam de reliquis Corporis Canonici partibus egerimus; interim datâ hac approbatione nequaquam inutilis eſt, quem doctiores quique Canoniſtæ tantopere commendarunt, recurſus ad fontes è quibus fragmenta hujus collectionis deſumpta ſunt.

Occurritur priori.

Ut enim demus illa fragmenta, ut in hoc Codice extant auctoritatem juris habere, non ſecus atque ea quæ è veterum Juriſconſultorum libris, aut Imperatorum Conſtitutionibus in Corpore Juris Civilis relata ſunt; negari tamen nequit, quin frequenter ambiguitas & obſcuritas in his ipſis fragmentis occurrat; quæ ex toto contextu facilè elucidari poſſit.

Neque enim ſuadetur recurſus ad fontes, quaſi ſine illis nulla juris auctoritas eſſet fragmentorum relatorum, ſed ſolum, ut verus & genuinus ſenſus eorum haberi queat.

Et quis neſcit, quantopere Clariores Legum interpretes deſiderent & inveſtigent veterum Romanorum Juriſconſultorum, Papiniani, Ulpiani aliorumque reſponſa & ſcripta, ut ex illis Legum clariorem ſenſum eruere queant?

Occurritur poſteriori.

Similiter nemo dubitat, quin Eccleſia, Pontifex aliuſve publica inſtructus auctoritate, queat auctoritatem juris impartire iis quæ aliquorum Auctorum, aut Conciliorum vel Pontificum creduntur, licet revera eorum non ſint; nequaquam

Digitized by Google

quam tamen propterea inutile, aut ſuperfluum eſſe, inquirere, num quæ referuntur, rectè & verè eorum nominibus inſcribantur, haud difficulter intelliget, qui expenderit, multum ſanè intereſſe, num diſciplina aliqua recenter dumtaxat ſit introducta, an verò à temporibus Patrum fuerit uſitata? Item an in melioribus Eccleſiæ temporibus in plenariis Conciliis probata, an verò durioribus & declinantibus jam Eccleſiæ ſæculis ſenſim tolerata potiùs, quàm poſitivè probata? An diſciplina, quæ in ſuppoſititiis fragmentis exhibetur contraria non ſit diſciplinæ, quæ ætate auctoris, aut Concilii, cui tribuitur, vigebat?

Quam hæc pro aſſequenda vera notitia diſciplinæ Eccleſiaſticæ; juſtumque de ejus auctoritate formandum judicium neceſſaria ſint, abundè oſtendi ſupra *p.* 1. *cap.* 2.

Poſt ſupplementa ex antiquis Decretalibus addita, adhuc convenit eas conſulere.

Sed dicet quis, quid opus conſulere antiquas collectiones, cùm illa, quæ è priſtinis collectionibuis detraxerat Raymundus, ſuppleverint partim Antonius Contius, partim Franciſcus Pegna Hiſpanus; & ad calcem Capitulorum in Editione Romana diverſo charactere ſubjiciantur. Reſpondeo, imprimis ex hac adjectione ſive Capitulorum ſuppletione ſatis evincitur, non Contium tantùm & Franciſcum Pegnam, ſed & Romanos, qui Editioni huic intenderunt, non dubitaſſe admodùm conducere integram Decretalem, è quâ ſuam traxerat Raymundus, habere.

Verùm multa ſunt partim addita, partim omiſſa à Raymundo, quorum nulla in parte adjectâ ſit mentio; imò neſcio an vel unum ex iis quæ ſuprà retuli, integrè in Editione Romana ſuppleatur; ideòque nec poſt hunc Virorum eruditorum laborem inanis erit ad veteres collectiones recurſus.

CAPUT SECUNDUM.

De reliquis Corporis Juris Canonici partibus.

§. I.

De Sexto Decretalium.

GRegorius IX in Epiſtola ſuæ Collectionis confirmatoria prohibuerat, ne quis præſumeret aliam collectionem facere abſque auctoritate Sedis Apoſtolicæ ſpeciali; quare penè ceſſatum fuit à collectione Decretalium uſque

Digitized by Google

uſque ad Bonifacium VIII. qui anno quarto ſui Pontificatûs; id eſt, ſub finem ſæculi XIII. novam Decretalium fieri mandavit, & ſuo nomine publicavit.

Quis ſcopus, materia & methodus ſit hujus collectionis, ex verbis Epiſtolæ collectionis confirmatoriæ habetur: "Sanè, cùm poſt volumen, inquit, Decretalium à felicis recordationis Gregorio Papa IX. Prædeceſſore noſtro tam providè quàm utiliter compilatum, nonnullæ ab eo & ab aliis Rom. Pontificibus ſucceſſivè ſuper diverſis dicerentur articulis editæ Decretales: de quarum aliquibus, an Decretales exiſterent, earumque Auctoribus dubitabatur ſollicitè in Judiciis & Scholis: nos ad apicem ſummi Pontificatûs ſupremâ diſpoſitione vocati, ſuper hoc cum inſtantia requiſiti à multis, ambiguitatem & incertitudinem hujuſmodi diſpendium pluribus afferentem, omninò tollere ac elucidare, quæ de Decretalibus ipſis teneri, quævè deberent in poſterum refutari, gratiâ ſuffragante divinâ, pro utilitate publica deſiderabiliter affectantes: per venerabiles Fratres noſtros Guilielmum Archiepiſcopum Ebrudunen. & Berengarium Epiſcopum Biterenen. ac dilectum Filium Richardum de Senis S. R. Eccleſiæ Vicecancellarium, J. U. Doctorem, Decretales hujuſmodi diligentiùs fecimus recenſeri: & tandem pluribus ex ipſis (cùm vel temporales, aut ſibi ipſis, vel aliis Juribus contrariæ, ſeu omninò ſuperfluæ viderentur) penitùs reſecatis, reliquas, quibuſdam ex eis abbreviatis, & aliquibus in toto, vel in parte mutatis, multiſque correctionibus, detractionibus, & additionibus (prout expedire vidimus) factis in ipſis, in unum Librum cum nonnullis noſtris conſtitutionibus (in quibus ad correctionem morum, ſubditorumque quietem, multa ſtatuuntur ſalubria: fructuſque uberes Deo propitio in Domo Domini allatura: & plurima in Judiciis, & extra frequentata dubia deciduntur) redigi mandavimus, & ſub debitis titulis collocari." *Verba Præfationis.*

Hinc pateſcit, ſcopum Bonifacii fuiſſe Decretales Pontificum, quæ extra collectionem Gregorii IX. vagabantur; & quarum fides in Judiciis vacillabat, & quæſtiones frequentes excitabant, in unum volumen redigere; eâque redactione diſcernere, quæ recipiendæ & quæ repudiandæ eſſent. *Scopus Bonifacii VIII.*

Digitized by Google

Materia collectionis

Materia quoque è qua collectionem fieri voluit non obſcurè innuitur: nimirum ex ipſius Gregorii IX. Decretalibus quas ipſe ſuæ collectioni non incluſerat; quæ ante editam Bonifacii compilationem dicebantur, *Extravagantes Gregorii IX.*; & interdum titulis Decretalium adjungebantur, & à Doctoribus unà cum reliquis Capitulis Decretalium Gregorii IX. exponebantur; de quibus conſule Cujacium ad *cap. ult. de Teſtibus*.

Præter Gregorii IX. inſuper aliorum Pontificum, qui ipſum inter & Gregorium IX. interceſſere, Decretales & Conſtitutiones colligi voluit; potiſſimum autem occurrunt Innocentii IV. Gregorii X. Alexandri IV. Nicolai IV. & ipſiuſmet Bonifacii VIII. frequentiſſimæ; ac inſuper duorum Conciliorum Lugdunenſium, quorum unum ſub Innocentio IV. Anno 1245. celebratum eſt; alterum ſub Gregorio X. anno 1292.

Suſpecta Inſcriptio Cap. 1. de Præb. in 6.

Cum verò Bonifacius VIII. expreſsè præfatus ſit, ſe edere Conſtitutiones Pontificum poſt editionem Decretalium Gregorii IX. merito ſuſpecta eſt Boëtio Eponi lib. 2. de jure Sacro *Num.* 184. moderna inſcriptio *Cap. 1. de præb in VI.* Clementi III. utpote qui diu Gregorium præceſſit; creditque ſinceriorem antiquam lectionem, quæ dictam Decretalem tribuit Clementi IV.

Multa mutavit Bonifacius.

Hoc meritò notandum, quod in præcitatis verbis fatetur ipſe Bonifacius, quaſdam Decretales ſuorum Prædeceſſorum multis correctionibus, detractionibus & additionibus eſſe emendatas, vel mutatas: adeo ut ſciri nequeat, an ipſas præcedentium Pontificum, an Bonifacii Conſtitutiones habeamus; maximè quia ipſæ Decretales alibi, quam hîc relatæ non reperiuntur: ut conſequenter ignoretur, quid detractum aut additum ſit.

Cur dicatur hæc collectio Sextus Decretalium.

Hanc collectionem voluit eſſe quaſi appendicem ſive ſupplementum Decretalium Gregori IX. quæ cum quinque libris conſtarent, voluit ſuam collectionem vocari *Sextum Decretalium*; atque hoc nomine hodie citatur; tametſi quinque Libros æque ac collectio Gregorii contineat; eademque methodo quoad materiæ diviſionem in libros & titulos ſervatâ.

§. II.

Digitized by Google

§. II.

De Clementinis.

POſt *ſextum* Decretalium, ſive collectionem Bonifacii VIII. in Corpore Juris Canonici, ſequitur collectio, quæ vulgo *Clementinæ*, ſive *Liber Clementinarum* dicitur.

Hanc Clemens V. qui ſub initium ſæculi XIV. electus fuit Pontifex,& primus Avenione in Gallia Cathedram Petri collocavit, partim ex Canonibus Concilii Viennenſis, cui ipſe præſedit, partim ex propriis Conſtitutionibus confici curaverat; at morte præventus non plublicavit; uti in Epiſtola huic collectioni præfixa monet ejus immediatus Succeſſor Joannes XXII. qui ſuo nomine eam publicavit. *Quis Auctor Clementinarum.*

Sed priuſquam de materia, aut methodo collectionis dicamus, nonnulla præmittenda ſunt ex Gloſſa ſive Joanne Andræa ad illa verba præfationis, *De cætero:* "Circa hoc ſciendum eſt quod conſtitutiones Concilii licet non omnes fuerint in Concilio publicatæ, tamen poſtea de facto fuerunt publicatæ,& ipſarum habita copia, & jam habebatur, quod ligarent. Et quia patuit aliquas ex illis ineptè, aliquas prolixè, aliquas defectivè compoſitas, aliquas etiam non expedire, noluit Clemens, quod compoſitio illa procederet; ſed, ut fertur, ſub excommunicationis pœna mandavit, quod illas habentes, intra certos dies reſtituerent Cameræ, vel incenderent, vel dilacerarent etiam eaſdem. Demum per peritiores fecit illas recenſeri, qui aliquas, & paucas in totum reſervaverunt, aliquas in totum reſecarunt, aliquas mutaverunt quoad verba, mente ſervatâ; in aliquibus menti & verbis detraxerunt, & addiderunt. Et has licet non ſub his verbis in Concilio publicatæ fuiſſent, voluit ſub nomine Concilii reſervari, & multas conſtitutiones utiles addens, de quibus non fuerat in Concilio tractatum." *Non omnes quæ adſcribuntur Concilio Viennenſi ſunt illius Concilii.*

Ex quibus patet, quod licet omnia Capitula legantur in hac Collectione cum hac inſcriptione, *Clemens V. in Concilio Viennenſi*, non tamen omnia, imo fortè admodum pauca in Concilio viennenſi fuiſſe edita;ſaltem eo modo & illis verbis, quibus in jure Canonico referuntur. *Falſa Clementinarum inſcriptio.*

Digitized by Google

Ordo Collectionis. Conſtat rurſus hæc collectio quinque libris; eiſque in titulos diviſis ſervatâ methodo præcedentium Decretalium collectionum.

§. III.

De Extravagantibus Joannis XXII. & Communibus.

Extravagantes Joannis XXII. JOannes XXII. immediatus Clementis V. Succeſſor non tantum collectionem, quæ vulgo *Clementinæ* vocatur, à Clemente inchoatam perfecit & publicavit, ſed etiam ſpatio 18. annorum quibus Pontificatum geſſit, varias Decretales evulgavit; è quibus viginti in unum collectæ fuëre; quo auctore neſcitur: vocanturque ſimpliciter, *Extravagantes Joannis XXII.* eo quod nullæ alterius Pontificis Decretales aut Conſtitutiones admiſceantur.

Collectio hæc ob paucitatem Decretalium in Libros non dividitur; ſed tamen ipſæ Decretales ſive extravagantes ſecundum ordinem præcedentium Collectionum diſponuntur.

Extravagantes Communes. Plures ejuſdem Pontificis Decretales poſtmodum in unum volumen cum aliorum Pontificum nonnullis Decretalibus & Conſtitutionibus collectæ ſunt; vocaturque hæc Collectio, *Extravagantes Communes.*

Quo tempore hæc prodierit. Cum verò inter illiûs Collectionis Decretales etiam reperiantur ſub nomine Xiſti IV. qui in Pontificatu ſedit ab anno 1471. uſque ad annum 1484. neceſſe eſt, ut non niſi circa hoc tempus hæc Collectio prodierit. Eadem methodo librorum & titulorum diſpoſita eſt quâ præcedentes; niſi quod libro quarto, quo in aliis de matrimonio agitur, careat.

Quo auctore prodierint? Et cur dictæ Extravagantes. Quo auctore hæc atque præcedens facta ſit non conſtat. De eo inter omnes convenit, auctoritate publicâ neutram inchoatam, aut expeſsè probatam eſſe: ideoque multo tempore tamquam nullius aut exiguæ auctoritatis habitas fuiſſe; ideoque tamquam *extra* Corpus Canonicum *vagantes* dictas eſſe *Extravagantes:* quod nomen ipſis adhæſit etiam poſtquam Corpori Canonico, neſcitur quo Authore, agglutinatæ fuerunt.

Digitized by Google

CAPUT TERTIUM.

De Auctoritate Decretalium Gregorii IX. & ſubſequentium Collectionum; item de citationibus partium juris Canonici.

§. I.

De Auctoritate juris Canonici.

QUin auctoritate Romani Pontificis facta ſit collectio vulgò Decretalium Gregorii IX. atque ejus auctoritate publicata, ut ejus tam in judiciis, quàm in ſcholis uſus eſſet, manifeſtum eſt ex ipſa Gregorii IX. Epiſtola collectioni præfixâ, atque Doctoribus & Scholaribus Bononiæ commorantibus inſcriptâ. *Publica Decretalium, Sexti & Clementinarum auctoritas.*

Idem de collectione Bonifacii VIII. & Clementinarum eſſe dicendum ex Epiſtolis Bonifacii & Joannis XXII. iſtis collectionibus reſpectivè præfixis æque manifeſtum eſt: cum uterque expreſſe præcipiat, ut earum uſus ſit in Judiciis & Scholis.

Neque hæc Pontificum declaratio ſuo fruſtrata eſt effectu: nam quemadmodum Jus Civile Rom. ubique penè gentium pro Jure communi habetur, ut nimirum Jure patrio conſuetudinario deficiente cauſæ civiles, ac Reipublicæ negotia ex illo dirigantur; & ſi quod in lege patria aut conſuetudine dubii occurrat ex Jure Rom. dilucidationem accipiat; ita quoque cauſæ Eccleſiaſticæ ac exterior Eccleſiæ politia jure Canonico tamquam jure communi diriguntur, dirimuntur & deciduntur; & ſi quid difficultatis in jure Eccleſiaſtico particulari aut conſuetudinario occurrat, ex illo interpretationem accipere debet. Quin imò ea eſt Juris Canonici auctoritas, ut etiam in Foro Civili & in civilibus cauſis, ſi Jus Rom. dubium fuerit ex jure Canonico interpretationem ſumat: hinc illa communiter recepta regula: Quando deciſio eſt dubia in Jure Civili, & eſt clarè deciſa in jure Canonico, ſtari debet Juri Canonico. Rebuffus ad *Conſtitut. Regias in Proœmio Gloſſâ 5. n. 126.* *Ubique gentium recepta auctoritas.*

Ulte-

Ulteriùs, ſi Jus Civile Juri Canonico repugnet, etiam in Foro Civili hoc prævalebit, ſi ſubſit materia peccati. Verbi gratiâ in materia Præſcriptionis jus Canonicum non admittens Præſcriptionem cum mala fide prævalebit juri Rom. eam cum mala fide admittenti. Similiter in materia Uſurarum ſervatur jus Canon. jure Civili poſthabito.

Et apud Proteſtantes.

Hæc omnia adductis variis diverſarum Gentium Auctoribus latiùs tradit Arturus Duck *lib. 1: de Auctoritate Juris Civilis cap.* 7., qui Num. 16. & 17. hæc habet: " Illud porrò in juris Canonici laudibus eximium eſt, quòd Principes " Proteſtantes Germanici, aliivè, poſtquam ab Eccleſia Rom. " ſeceſſerant, Lutheri & Calvini doctrinam amplexi, omnem" que Pontificis Rom. poteſtatem abdicaſſent, jus tamen Ca" nonicum non excuſſerunt, ſed eo in cauſis ſuis decidendis " etiamnum utuntur, eodem planè modo ſicut Principes " Europæi, poſtquam renunciaverant Cæſarum poteſtati, " leges tamen Cæſareas adhuc obſervant. Et licet Martinus " Lutherus zelo præpropero & inconſulto ductus juris Ca" nonici Libros repugnantibus Juriſconſultis Wittebergæ " combuſſerat, Juris tamen Canonici uſum ab eo tempore " Saxonei, Bruſvicenſei, cæterique Proteſtantes ſemper " conſervarunt nullâ mutatione in eo admiſſâ, ſicut in Au" guſtana confeſſione conſenſerunt, Jusque Canonicum Wit" tebergæ & in reliquis Proteſtantium Academiis adhuc pu" blicè docetur."

Hæc quàm ſufficientiſſimè evincunt, quanto applauſu ubique penè gentium Jus Canonicum pro deciſione cauſarum, id eſt, non in Scholis dumtaxat, ſed in Judiciis ex intentione Pontificum receptum ſit.

Non ſunt Regula fidei.

Quod autem dicant Theologi poſt Veronium in *Regula fidei* §. 4., & Illuſtriſſimos Fratres Walenburgicos, qui hanc regulam adoptârunt, " Nullas Decretales Romanorum Pon" tificum contentas in Corpore Juris Canonici, ſive in ſex " Libris Decretalium, ſive in Clementinis, ſive in Extra" vagantibus eſſe ſufficientes fundando articulo Fidei Cat" tholicæ; ideoque Adverſariis modò ex Gratiano, modò ex " Decretalibus, ſeu Jure Canonico varia conſarcinantibus, & " ſæpè eaſdem falsò gloſſantibus, Noſtrates compendioſiori " viâ & regiâ reducendis deviis ad caſtra Catholica reſpon-" dere

Digitized by Google

" dere poſſe, palàm inclamando, ***nihil horum eſſe de Fide* " *Catholica*; " hæc, inquam, ut vera eſſe Theologis daremus, nihil intentioni Pontificum Jus Canonicum publicantium aut probantium officerent: nam, ut benè advertit Davenportius in Siſtemate Fidei *cap.* 3.: " Corpus Juris propter œconomiam Eccleſiæ & externam ejus gubernationem, ut patet " ex Prooemiis Pontificum recitatis, non propter ejus fidem " declarandam compactum eſt: adeò ut per accidens fit reſpectu juris, quòd Canones generent Fidem, nec inde, " ut tales ſunt, fides colligitur."

De Inſtitutionibus Lancel.

Ab annis 70. plùs minùs Corpori Canonico ad calcem adjici ſolent Inſtitutiones Juris à Ioanne Paulo Lancelotto Iuriſconſulto Peruſino conſcriptæ ad imitationem Inſtitutionum Iuris Civilis in quatuor Libros diviſæ.

Verùm tametſi Auctor in Procemio ſui Operis aſſerat, ſe Opus illud ex mandato Papæ compoſuiſſe; illudque à Commiſſariis Pontificiis reviſum & correctum, nihilominùs, quia de publicâ approbatione non conſtat, nemo hactenùs his Inſtitutionibus auctoritatem Iuris concedit, propterea quòd reliquis Juris Canonici partibus annectantur; cùm nec publicâ auctoritate id factum ſciatur.

Authoritas Extravagantium.

Aliud de utraque *Extravagantium* collectione ſuprà relatâ videtur dicendum. Quantumvis enim neſciatur, eas aut publicâ auctoritate collectas, aut ſimili auctoritate cæteris Corporis Canonici partibus fuiſſe adjectas, tamen eas hodie paſſim in Scholis, & Iudiciis, tamquam Decretales Pontificum ſufficienter publicatas; & quibus particularibus Iuribus deficientibus, in deciſione cauſarum ſtetur, allegari & recipi videmus: quamvis & illud non ignorem, inter Doctores etiamnum hodie diſputari, num reſervatio contenta in his Extravagantibus dicenda ſit reſervatio *clauſa in Corpore Juris*: quo dubio ſatis inſinuant, non eſſe certum, eas eſſe eodem modo incluſas Corpori Iuris, quo præcedentes Collectiones.

§ II.

De citationibus Juris Canonici.

CUm tam apud veteres, quàm recentiores Theologos & Canoniſtas frequentiſſima ſint è Iure Canonico deſumpta teſtimonia, atque non rarò contingat, præſertim in Theo-

Digitized by Google

logis, ut loca allegata in Corpore Juris Canonici reperire nequeant; eò quòd ipſas citationis notas non ſatis intelligant, breviter hîc citationum notas exponam, à Decreto Gratiani incipiendo.

Decretum Gratiani tribus partibus conſtare ſuprà diximus; ſingulæ verò ſuas particulares citationes habent.

Citationes primæ partis Decreti Gratiani. In priore parte ſolet fieri citatio per numerum diſtinctionum & Canonum, vel etiam per initialia Canonis verba hoc modo *can.* 6. *diſt.* 8. vel quod idem eſt: *can. veritate diſt.* 8. id eſt, Canone cujus initiale verbum eſt, *veritate*.

Secundæ partis. Secundæ partis Canones uti & tertiæ, ſimiliter vel per numeros, vel initialia verba citantur additâ in ſecunda parte, causâ & quæſtione hoc modo: *can.* 6. *causâ* 1. *q.* 1. vel ſubintellectâ voculâ, *causâ*, hoc modo, 6. *q.* 1. *can* 3. id eſt, *cauſa* 6. *q.* 1. *can.* 3.

Tractatus de pœni- Tractatus de Pœnitentia ſecundæ parti immixtus citatur eodem modo quo prima pars additis his verbis, *De pœnitentia* v.g. *can. repèriuntur* 2. *diſt.* 2. *de pœnitentia*.

Tertiæ partis. Ex tertia ſicuti è prima, additione particulæ, *de Conſecratione.* v.g. *can.* 82. vel, *can. in Chriſto Pater diſt.* 2. *de Conſecrat.* Hoc eſt, diſtinctione 2. in Tractatu de Conſecratione.

Decretalium Gregorii IX. Decretales Gregorii IX. citantur vel per initialia verba Capitulorum, vel per numeros, quod commodius eſt, expreſsâ rubricâ ſeu titulo ſub quo referuntur; additurque frequenter vocula *extra*, vel quod idem ſignificat ẋ; ad indicandum quod ſit prima collectio hodie recepta & Corpori Canonico incluſa, quæ *extra* vetus Corpus Canonum, hoc eſt, Decretum Gratiani extat. V. G. *Cap. Oſius* 2. *extra*, vel, ẋ *de electione*; id eſt Capitulum ſecundum quod incipit *Oſius* in Decretalibus Gregorii IX. ſub titulo *de electione*; qui eſt titulus 6. Libri primi. Interdum verò claritatis causâ additur, *apud Gregorium*, vel, *apud Raymundum*; ut intelligatur eſſe in collectione Decretalium facta auctoritate Gregorii IX. aut operâ Raymundi.

Sexti Decretalium Interdum tamen nec additur *extra*, aut notula, ẋ vel, *apud Gregorium*, aut, *apud Raymundum*, ſed ſimpliciter citatur initium vel numerus Capituli cum expreſſione tituli; quo caſu ſemper intelligitur hæc Gregorii Collectio tamquàm famoſior.

Porro quia in editione harum Decretalium recentiore ſæpe ſuppletur pars Decretalis omiſſa, quæ per Raymundum indicatur

Digitized by Google

catur per voculam, *infra*; & textui Decretalis alio expreſſa charactere ſubjicitur, ſolet dum hæc citatur in citatione Capituli addi, in *parte deciſa* quaſi diceretur in parte à Raymundo *deciſa* ſeu *reſciſſa*.

Collectio Bonifacii VIII. quæ in Corpore juris Canonici ſequitur Decretales Gregorii IX. citatur eodem modo, quo præcedens, niſi quod ad diſtinctionem addatur, *in ſexto*; aut hoc modo, *in VI.* vel interdum claritatis cauſa, *apud Bonifacium*.

In citatione Clementinarum, & Extravagantium, additur, in *Clementinis*; *in extravagantibus Joannis XII.* vel, in *extravagantibus communibus*.

Interdum tamen tres hæ poſteriores non citantur ſub nomine capitulorum, ſed dicitur: v. g. *Clementinâ 2. de elect.* aut *Extravagante 2. Joannis XXII. de Verborum ſignificatione*; aut, *Extravagante communi 2. de præbendis.*

Clementinarum & extravagantium.

Porrò quia plures ſæpè tituli in his Collectionibus, præſertim Gregorii IX. & Bonifacii VIII. continentur eodem libro; atque inſuper ſingulæ collectiones plures libros comprehendant; neque exprimatur, nec cujus libri, nec quotus alicujus Libri titulus ſit qui citatur; hinc præcipuè Theologi, qui rarius Libros juris Canonici revolvere ſolent, difficulter ipſum titulum citatum reperire poſſunt, ni oſtendatur. Cui difficultati occurritur per indicem alphabeticum titulorum, qui collectioni Gregorii IX. & Bonifacii VIII. præfixus eſt.

Difficultas inveniendi titulos, quo modo ſolvatur.

Pro faciliori etiam titulorum in collectione Bonifacii VIII. Clementinarum & Extravagantium notitiâ, illud quoque repetendum, quod in his collectionibus tituli, licet ſint pauciores quam in Gregorii Collectione, eodem tamen ordine diſponantur; ideoque ſi quis ſciat, v. g. titulum de electione inter primos titulos Libri primi Decretalium Gregorii; & titulum de præbendis inter priores libri tertii haberi, & ſic de reliquis; ſi hi citentur in aliis Collectionibus, non dubitet, quin illos etiam eodem Libro, & inter priores titulos illarum collectionum reperiet: Adeoque, ut quis reperire facilè queat titulos omnium partium Corporis juris Canonici, ſufficiet, ſi aliquam notitiam habeat titulorum Decretalium Gregorii IX.

Methodus inveniendi titulos in collectionibus ſequentibus Decretales Gregorii IX.

Digitized by Google

PARS NONA

De Jure hodierno, præcipuè Belgico.

CAPUT PRIMUM.

De jure noviſſimo è conſtitutionibus Eccleſiaſticis.

§. I.

De Bullis & Conſtitutionibus Pontificiis.

IUs Canonicum noviſſimum dicimus, omne illud quod in materia diſciplinæ & OEconomiæ Eccleſiaſticæ, ſive perſonas, ſive res, ſive judicia, eorumve formam & ordinem ſpectans, poſt evulgatas collectiones, quæ hodierno Corpore Juris Canonici comprehenduntur, à legitima poteſtate editum & promulgatum eſt.

Obſervanda circa Conſtitutiones Pontificias.

Hujus generis imprimis ſunt Decretales ſive Conſtitutiones Romanorum Pontificum, quas variis temporibus, atque in diverſis materiis, vel interrogati & interpellati, aut *motu proprio* ediderunt.

Sed tamen, ne quis circa has hallucinetur; credatque omnes indifferenter pro lege generali ſuſcipiendas, quas Laërtius Cherubinus, ejuſque continuator in magnum Bullarium Romanum collegit; aut alii privati Doctores aut Collectores paſſim referunt, notanda ſunt ſequentia.

Primum.

Primò legitimè & authenticè conſtare debere, num *Bulla* ſive Decretalis aut Conſtitutio, quæ profertur à Romano Pontifice, reverà ab ipſo emanaverit; aut forſan præter ejus intentionem alterata non ſit; quod non ſemel contigiſſe notorium eſt; ac circa famoſam Bullam Pii V. contigiſſe teſtatur Gregorius XIII. in ſuà Bulla quæ incipit: *in tanta.*

Se-

Digitized by Google

Secundò ſi eam à Romano Pontifice emanaſſe conſtiterit, dubia eſſe poteſt ejus intentio; vel etiam ſatis ex contextu liquere, quod non omnia loca, omnes perſonas, vel tempora omnia comprehendere voluerit: de quibus priuſquam pro lege ſuſcipiatur, inquirendum. *Secundum.*

Tertiò, in Eccleſiaſtica Hierarchia, ſicut in cœleſti illuminantur & perficiuntur à ſuperioribus medii, & à mediis infimi. "Quamobrem, inquit Auctor de libertatibus Eccleſiæ Gallicanæ *lib.* 2. *cap.* 3. "Decreta Eccleſiaſtica primùm quidem Epiſcopis, ab iſtis deinde inferioribus Sacerdotibus, & à „ Sacerdotibus plebi ſunt intimanda; adeo ut ſi aliâ viâ perferantur, in ſuſpicionem merito veniant, nec ſatis ſit ut fidelibus quoquo modo innoteſcant, niſi conſueto more promulgentur, ſi nempe potuerit ſolitus ordo commodè ſervari." *Tertium.*

De hac igitur publicatione inquirendum priuſquam de ipſius Bullæ ſive Decretalis Pontificiæ auctoritate ſtatuatur.

Denique, ut rectè advertit citatus Auctor ibidem *cap.* 3. *Num.* 4. ſolemne eſt Eccleſiæ, ut in gubernandis fidelibus Divinum regimen imitetur, nec ſolum attingat à fine ad finem fortiter, ſed etiam diſponat omnia ſuaviter. "Itaque pergit "Auctor, honoris Principibus debiti meminit, illorum jura "ſervat illæſa, ordinem & dignitatem Epiſcoporum veneratur, populorum ſtudia & uſus attendit." *Quartum.*

Cum itaque uſu inveterato in Belgio obtineat, ut etiam notat Ludovicus Guicciardinus in generali deſcriptione Belgii, " Quod Pontifex nec Beneficium ullum aut gratiam poſſit conferre, nec expedire in hanc terram diplomata, aut „ quid aliud tale, quod effectum ſortiatur, abſque Principis quidem, vel Conſiliorum ejus placito atque conſenſu", intentio indubiè Pontificum eſt, hæc Principum jura non infringere; nec velle ſubditos ſuis Conſtitutionibus eſſe conſtrictos, niſi ſervatis Principum juribus, & inveteratis Provinciarum uſibus, ſint publicatæ. Latiùs de hoc uſu Belgii vide Hubertum Loyens in tractatu de Conſilio Brabantiæ tit. *de litteris placeti.*

Si itaque quæſtio ſit de Conſtitutione Pontificia concernente externum Eccleſiæ regimen (nec enim de merè dogmaticis hîc agitur; uti nec de illis quæ certas forſan Regularium familias concernunt, nec eorum clauſtra egrediuntur) ſedulo

dulo inquirendum, num juxta Provinciarum inveteratos mores, & antiqua Principum jura publicatæ & notificatæ fuerint; aut ſaltem, an vetuſtus uſus eas probaverit; ut ſi quæ deeſſe potuiſſent publicationi, hæc longus uſus ſuppleverit.

Et ſanè quid notius, quam infinitas penè Bullas paſſim in Bullariis atque Doctorum commentariis extare, quarum nullus ſit in his Provinciis uſus, imo nec memoria.

§. II.

De Regulis Cancellariæ.

Regulæ Cancellariæ unde habeant originem.

"SAtis compertum eſt, inquit Ludovicus Gomeſius ad Regulas Cancellariæ in proœmio *quæſt.* 1. Regulas Cancellariæ à Joanne XXII. initium & originem habuiſſe: nam in vetuſto quodam membrano codice (quem vulgares *quinternum* Cancellariæ vocant) primus omnium in ordine ponitur Joannes XXII. Regularum Author, nec ante ipſum alius ſummorum Pontificum invenitur qui hoc prius tentaverit. Et licet Cancellaria Apoſtol. Et vice-Cancellarii officium (unde Regulæ iſtæ denominationem acceperunt) longè antè Joannem XXII. præceſſiſſe videantur, nihilominùs Regulæ iſtæ non fuerunt eo tempore, ſaltem in ſcriptis, ſed longo intervallo conditæ".

Quid regulæ Cancellariæ.

Hinc ſufficienter habetur, has regulas, eſſe quædam principia ſive normas à Pontificibus præſcripta, juxta quæ ipſa Cancellaria Romana in negotiis ad ſuum tribunal ſpectantibus procedere debeat; quare in earum proœmio dicitur, quod eas Vice-Cancellarius in Cancellaria Apoſtolica fecerit publicari.

Hinc Gomeſius loco citato *quæſt* 2. aſſerit, "quod Regulæ ab initio introductæ fuerint, ut Officiales Cancellariæ per eas in litteris expediendis inſtruerentur, ut patet ex Regulis Joannis XXII. & Benedicti ac aliorum: Et licet à tempore Nicolai V. aliquid plus ad eas circa judicia additum fuit, illud tamen reſpicit actum in Curia gerendum". Hæc ille.

Non ſunt perpetuæ.

Inſuper circa has Cancellariæ Regulas notandum, illas non eſſe perpetuas, ſed finiri morte Pontificis, quod in proœmio ſignificatur his verbis: *Et ſuo tempore duraturas.*

Singuli verò Pontifices altero ſuæ aſſumptionis die eas de novo pro-

Digitized by Google

probant; atque in Cancellaria per Vice-Cancellarium publicari jubent; interdum novis additis; vel etiam antiquis immutatis, aut etiam nonnumquam omiſſis; uti ad ſingulas penè oſtendit Gomeſius & poſt Choquier in commentario ad has regulas.

Singuli Pontifices de novo eas publicant. & mutant.

Exempli gratiâ Gomeſius ad Regulam de *idiomate*, quæ valdè utilis & ubique recepta eſt, ait: "Imprimis illud meminiſſe "oportet, illius regulæ primum conditorem Gregorium XI. "fuiſſe, quod ex eo apparet, quia inter regulas prædeceſſorum "Pontificum iſta regula non reperitur". Hæc ille, qui & notat, Eugenium IV. addidiſſe verba, *de gratia exſpectativa.*

Et Choquier ad regulam de *infirmis reſignantibus* ſive *de viginti* hodie uſitatiſſimam, ait hanc Regulam, à temporibus Innocentii VIII. qui eam his verbis publicavit: "Item voluit, "quod ſi quis in infirmitate conſtitutus reſignaverit aliquod "beneficium, ſive ſimpliciter, ſive ex cauſa permutationis & "poſtea infra 20. dies de infirmitate deceſſit, ac ipſum beneficium conferatur; per reſignationem ſic factam, collatio hujuſmodi nulla eſt, ipſumque beneficium per obitum vacare "cenſeatur": Notat, inquam Choquier, "hanc Innocentii Regulam auctiorem eſſe factam per alios noviſſimos Pontifices; "nimirum Adrianum VI. Clementem VII. Julium III. quos exinde ad noſtra uſque tempora ſecuti ſunt alii: nam poſt vocem "*permutationis* adjecta vides in modernis regulis ſequentia parentheſi incluſa: "(*vel aliàs dimiſerit aut illius commendæ ceſſerit, "ſeu ipſius beneficii unioni diſſolutionis conſenſerit, etiam vigore "ſupplicationis dum eſſet ſanus ſignatæ.*) Et poſtea, *infra* 20. "*dies* (*à die per ipſum reſignantem præſtandi conſensûs computandos*) *de ipſa infirmitate deceſſerit, ac ipſum beneficium* (*quavis "auctoritate*) *conferatur, per reſignationem ſic factam*" &c.

Plures ex his paſſim hic & in aliis Provinciis recepta.

Porrò licet hæ regulæ vi ſuæ primæ inſtitutionis & publicationis ſolam Romanam Cancellariam concernere videantur; neque generalis legis rationem habere; tamen plures illarum & in Belgio, & in Gallia aliiſque exteris Provinciis receptas & uſitatiſſimas eſſe; earumque occaſione quotidianas exoriri quæſtiones, & controverſias, nimis, quam ut probari debeat, compertum eſt.

Regula aliqua in Regno Gallia pro lege Regni reputata.

Et quidem quod regula *de veriſimili notitia*, 28. Innocentii VIII. & 29. Pauli V. & 30. Innocentii X. "fuerit recepta & regiſtrata in Parlamento Pariſienſi anno 1493. die 20.
"No-

Digitized by Google

"Novembris, & ubique in Regno Franciæ recepta & in foren-"ſi judicio ad unguem ſervetur," teſtatur Rebuffus in addit. ad hanc regulam; "eſtque, ait, lex Regni effecta, adeo quod ſicut "Imperator Legem, ut dicunt canonizatam, & à Canonibus "approbatam revocare non poteſt, licet eam Legem ex Libro "tollat. Sic nec Papa regulam incorporatam & deſcriptam in "regiſtris curiæ; etiamſi tollat illam, eo caſu ſervabitur tamquam "regni, non tamquam Papæ regula."

Rurſus ad regulam *de publicandis reſignationibus*, quæ fuit 34. Innocentii VIII. & 36. Pauli V. ait: "Hæc regula fuit "recepta & in curia Parlamenti regiſtrata anno 1493. die 27. "Auguſti, unde eſt Lex regni effecta, ideoque per mortem "Papæ non tollitur."

Regula de publicandis reſignationibus è numero regularum ſublata. Servata in Gallia & Belgio.

Notandum, hanc regulam à temporibus Gregorii XIII. Regulis Cancellariæ non eſſe inſertam, ſed omiſſam; propterea, ait Choquier, quod multifariam ea ſit immutata, vel abrogata per Conſtitutionem Gregorii XIII.

Nihilominus tamen & in Regno Galliæ etiamnum hodie ſervatur; uti & in Belgio locum habere aſſerit Zypæus in jure novo tit. *de renuntiatione Num.* 2. "Sed publicationis forma, "ait, ſtrictè non ſervatur: ſufficit enim palam innoteſcat, nec "celetur reſignatio, etſi in templo coram populo in celebritate "miſſæ aut concionis die feſtivo non promulgetur."

Hæ Regulæ juri Noviſſimo meritò adſcribuntur.

Non dubium ergo Regulas Cancellariæ meritò inter jus noviſſimum numerari; earumque notitiam hodie propemodum, iis ſaltem qui in Foro judiciali verſantur, neceſſariam eſſe.

Notandum circa has regulas.

Plura de iis dicemus in Jure Eccleſiaſtico, ubi de Beneficiis, ac eorum proviſione agemus. Hoc unicum obſervatum velim, quod licet ſatis conſtet hic aut alibi Regulam aliquam eſſe receptam, inde tamen nullatenus conſequens, eam eſſe receptam cum additionibus, quas recentiores Pontifices addiderunt; quæ numquam forſan in illis Provinciis publicatæ aut recognitæ fuerunt.

Exempli gratiâ, regulæ de *infirmis reſignantibus* addita fuit per recentiores Pontifices inter verbum, *Beneficium* & verbum, *conferatur* hæc clauſula: *quavis auctoritate*: quæ regulam etiam ad Ordinarios extendit: Licet autem regula fuerit in Regno Galliæ recepta; hodieque ſervetur, additio tamen illa Pauli III. in Uſum recepta non eſt. Unde & ſuſtinent Pragmatici

Digitized by Google

matici eam in reſignationibus coram Ordinario factis non obtinere. Vide Zypæum *loco citato num.* 3.

§. III.
De Concilio Tridentino.

CONcilio OEcumenico Tridentino in fine anni 1563. abſoluto, Pius IV. ejus Acta & Decreta confirmavit ſolemni Conſtitutione Romæ editâ & publicatâ 7. Calendas Febr. 1564. Deinde ſubſequuta eſt altera ejuſdem Pontificis Bulla quæ incipit: *Sicut ad Sacrorum*, qua declarat ubique terrarum obligare Concilium à Calendis Maii anni 1564. etſi ſingulari per Provincias promulgatione non eſſet inſinuatum. *Concilium Tridentinum à Pio IV. confirmatum & publicatum.*

Philippus II. tunc Hiſpaniarum Rex cupiens hac in parte piæ & ſalutari tum Concilii, tum Pontificis intentioni ſatisfacere, non tantum juſſit per Hiſpaniarum Regna Decreta Concilii publicari, adjuncto mandato ad omnes Officiarios ſæculares, ut dum requiſiti fuerint, auxiliare brachium in eundem effectum ſine ulla tergiverſatione præſtent; ſed inſuper ſcripſit ad Margaritam Parmenſem tunc temporis Belgii Gubernatricem, ut Decreta Concilii indilatè per has Provincias publicari & obſervari faceret. *Publicatum in Hiſpania.*

Mox receptis Litteris, Margarita ſcripſit ad Archiepiſcopum Cameracenſem, alioſque Belgii Epiſcopos; necnon ad Provinciarum Gubernatores; Concilia Regia; Academiam Lovanienſem, & Magiſtratus Primariarum Civitatum; quarum omnium Litterarum ea erat ſumma, ut de modo & forma publicationis, & de Decretis diſciplinæ in Concilio Tridentino formatis deliberarent, judiciumque ſuum reſcriberent. Epiſcoporum omnium atque Academiæ noſtræ judicium fuit, Decreta eſſe quamprimum publicanda; eumque in finem Synodos Provinciales eſſe quamprimum cogendas. *Decreta miſſa ad Epiſcopos & Magiſtratus Belgii. Quid reſolverint.*

Concilia vero Regia examinatis & reviſis Decretis, plura hinc inde notarunt, quæ juribus Regiis ſuorumque vaſallorum; atque inveteratis harum Provinciarum conſuetudinibus & ritibus videbantur contrariari; unde judicabant, non niſi cum quadam modificatione publicationem admittendam; ne alias ob inveteratos Provinciarum mores ſubito inverſos omnia turbarentur; omniſque Concilii fructus impediretur.

Omnium itaque reſponſoriis litteris receptis Gubernatrix omnia rurſus ad Regem miſit; cujus poſtmodum cognitâ enixâ voluntate circa Concilii publicationem & obſervationem, Gubernatrix publico edicto publicationem fieri mandavit; eaque tum in Cameracenſi Synodo Provinciali, anno 1565. tum Mechlinienſi anni 1570. aliiſque Diœceſanis recepta & probata fuit.

Publicatio Concilii ſimpliciter ſine ulla limitatione facta.

Itaque dubitari nequit, quin Decreta diſciplinæ ſive reformationis his in partibus publicata & recepta ſint; adeoque meritò Concilium Tridentinum pro inſigni fonte Juris noviſſimi in his provinciis ſit habendum.

Monet Gubernatrix Epiſcopos de mente Regis quoad publicationem factam.

Illud tamen obſervandum, quod licet in ipſo publicationis edicto nulla exceptio, nulla limitatio fieret, ſed ſimplex eſſet & generalis Concilii publicatio, in litteris tamen ſeu mandatis tum ad Archi-Epiſcopum, tum ad Provinciarum Magiſtratus, quibus executionem Concilii commendabat & injungebat Gubernatrix, expreſsè declaraverit, "mentem Regis eſſe, ne ob promul- „ gationem illam licet illimitatam, quid immutetur, aut innove- „ tur circa Regalia jura, privilegia ſuæ Majeſtatis, aut ſuorum „ vaſallorum, ſtatuum, aut ſubjectorum; & ſpeciatim circa ju- „ riſdictionem Laicalem, jus patronatus Laicis indultum, ſeu „ jus nominationum, cognitionem cauſarum, & materiæ poſ- „ ſeſſoriæ beneficiorum, decimarum poſſeſſarum, aut prætenſa- „ rum per Laicos, ſuperintendentiam & adminiſtrationem hoſ- „ pitalium aliorumque piorum locorum; *Non ad contraveniendum dicto Concilio*, inquit, *ſed ut executio accommodetur naturæ cujuſque Provinciæ.*

Quibus verbis Gubernatricem alludere ad exceptiones & modificationes à Regiis Parlamentis Decretis Concilii adjectas, nemini, qui eas cum dicta clauſula contulerit, dubitare poterit.

Hac clauſula alludit ad annotationes factas per Concilia Regia

Unde Bertrandus Loth in reſolutionibus Belgicis tr. 2. art. 9. relatis annotationibus Concilii Arthefiæ addit: *Concilium Tridentinum quoad dicta puncta non fuit receptum in Arthefia.*

Similiter Antonius Anſelmo Juriſconſultus Antverpienſis in *Triboniano Belgico cap.* 32. volens exprimere ea, quæ per prædictam clauſulam in publicatione Concilii Tridentini fuerint reſervata, refert ſervato ordine Seſſionum, quid ad ſingula capita annotaverint Concilia Regia; haud dubius, quin

hæc

Digitized by Google

hæc eſſent illa puncta, quæ Rex ſalva eſſe voluerat pro pace & quiete Provinciarum; & ut fælicior in reliquis Decretorum Concilii executio obtineri poſſet.

Concilium ergo Tridentinum meritò tamquam Juris noviſſimi præcipuum fontem recipere debemus; modò tamen hos modificationis articulos, qui potiſſimum jus Regium, & Conciliorum Regiorum juriſdictionem ſpectant, jungamus; quos apud Anſelmo loco citato exhibitos videre licebit. Videri etiam poteſt de hac modificationis clauſula Zypæus in jure novo *tit. de Conſtitut. num. 6.*

§. IV.

De Synodis Particularibus

POEnes Synodos etiam non OEcumenicas ſive generales, ſed vel Nationales, vel Provinciales, aut Diœceſanas eſſe auctoritatem ſtatuendi ea quæ pro Eccleſiæ & populi utilitate judicaverint convenire; earumque ordinationes & ſtatuta vim legis per diſtrictum illum, qui Synodo illi Nationali, Provinciali, aut Diœceſanæ continetur, habere indubitatum eſt. *Synodi particulares jus ſtatuendi habent.*

Quare pro jure eſſe debent, quæ cujuſque Provinciæ, Diœceſis aut Nationis reſpectivè Synodi Provinciales, Diœceſanæ aut Nationales decreverunt.

Hujuſmodi Synodi per omnes quaſque Provincias, immediatè poſt Concilium Tridentinum habitæ; atque inter cæteras in hoc noſtro Belgio inferiori Synodi Provinciales binæ Cameracenſes anni 1565. & 1583. item binæ Mechlinienſes anni 1570. & 1607. atque poſt illas plures ſingularum Diœceſium ſub his Provinciis comprehenſarum Synodi Diœceſanæ, quæ omnes pro jure noviſſimo habendæ & conſulendæ ſunt.

Synodis particularibus indubiè annumeranda veniunt acta Cleri Gallicani; id eſt, quæ in generalibus totius Cleri Gallicani Conventibus pro reformatione diſciplinæ ſtatuta ſunt; quæ omnia latiſſime referuntur in ſex voluminibus, quæ ſub titulo *Actorum Cleri Gallicani* evulgata ſunt. *Acta Cleri Gallicani Synodorum ſtatutis annumeranda.*

Imo licet hæc Acta extra Ditiones Gallicanas vim legis habere nequeant, admodum tamen utilis eſt eorum notitia. Licet enim non ubique habeant vim legis poſitivæ, tamen mul-

Digitized by Google

ta in illis continentur, quæ juris ſunt naturalis; aut ſanè quæ non niſi declarant & proponunt media aptiſſima, quibus ea quæ jus naturale præſcribit melius & aptius pro temporum & locorum circumſtantiis obſervari queant; aut etiam ipſam diſciplinam Eccleſiæ in anterioribus Canonibus ubique obligantibus, clarius exponunt.

Unde indubiè magnum pro Eccleſiaſtica diſciplina ritè formanda; aut veram ejus eſſentiam aſſequendam Lectio Conciliorum & Actorum ſimilium ſubſidium conferre poteſt; ut infra latius oſtendetur.

CAPUT SECUNDUM

De Jure noviſſimo ex Concordatis inter Eccleſiaſticos & Civiles Magiſtratus & Edictis Principum.

§. I.

De Concordatis inter Prælatos Eccleſiaſticos, & Magiſtratus Civiles.

De concordatis inter Carolum Et Epiſcopum Leodienſem.

PRo ea Belgii parte, quæ ante erectionem novorum Epiſcopatuum Epiſcopo Leodienſi in ſpiritualibus ſuberat; vel etiamnum paret; ſed in temporalibus ditioni Principum Belgii ſubeſt, extat Concordatum initum inter Carolum V. Cæſarem uti Ducem Brabantiæ & Comitem Namurci ex una parte & Epiſcopum Leodienſem ex altera anni 1541. Extat integrum in primo volumine edictorum Brabantiæ *Lib.* 1. *tit* 1. *cap.* 8.

Maximè autem verſatur circa juriſdictionem Civilem & Eccleſiaſticam; per novem diſtinctos titulos exponens, de quibus Laici, & de quibus Eccleſiaſtici cognoſcere debeant; item quibus caſibus Laici coram Eccleſiaſticis, & Clerici coram Laicis in jus vocari poſſint; atque in fine additur hæc mutuæ concordiæ conſervandæ aptiſſima cautio: "Quod ſi ſuper „ præmiſſis & articulis ſuperius non deciſis, dubium emergat, „ aut difficultas oriatur inter juſtitiarios Principum, talis difficultas

„ ficultas terminari, & ſedari debeat mutuis communicatio-
„ nibus, vel litteris, ita quod una juriſdictio aliam non turbet,
„ aut impediat."

Hæc tit. 9. §. 29. & §. 31. additur: "Item pœnæ & cen-
„ ſuræ hinc inde comminatæ & fulminatæ, occaſione contro-
„ verſiæ juriſdictionis, relaxabuntur, & per iſtius concordiæ
„ acceptionem, ſublatæ cenſebuntur."

De hac clauſula videri poteſt Zypæus in jure novo tit. de *foro compet. Num.* 25. & 26. qui & eodem titulo *Num.* 48. ſummatim complectitur crimina, quæ in vim hujus Concordati ſunt merè Eccleſiaſticæ cognitionis; quæ merè Civilis; ac denique quæ mixti fori ſint; id eſt, quæ uterque judex per præventionem, vel pro qualitate perſonarum delinquentium, punire poteſt.

Monet quoque idem Zypæus in notitia Juris Belgici *de Juriſdictione* num. 58. "Quod hæc concordata confirmata di-
„ cantur per Paulum III. & acceptata per Epiſcopum Came-
„ racenſem, quamvis non verbotenus, præſertim adverſus ſpe-
„ ciales concordias, & res pro ſe judicatas."

Quidquid ſit de hac approbatione, hoc ſat conſtat, in Belgio juriſdictionis Laicalis & Eccleſiaſticæ terminos hoc concordato regulari; nî forſan per particularia inter Epiſcopos, & certas Civitates aut Provincias concordata aliter proviſum ſit. Extant duo concordata inter Epiſcopum Cameracenſem & Magiſtratum Antverpienſem, unum 13. Januarii 1490. & alterum 9. Septembris ejuſdem anni; quibus Epiſcopo Cameracenſi privativè cognitio trium cauſarum, nimirum teſtamentariæ, contractuum antenuptialium, & bonorum Eccleſiaſticorum, amortizatorum reſervatur. Hocque jure hodie utitur Epiſcopus Antverpienſis in locum Cameracenſis ſuffectus; tametſi in concordatis inter Carolum V. & Epiſcopum Leodienſem hæc cauſæ ſint mixti fori, & præventioni eſſe locum dicatur. Conſule Zypæum in jure novo *Titulo de foro comp. Num* 26. Habentur autem dicta concordata in citato volumine edictorum *Lib.* 1. *tit.* 1. *cap.* 5. & 6.

Concordata inter Epiſcopum Cameracenſem & Magiſtratum Antverpienſem

Referuntur ibidem *cap.* 2. & 3. concordata inter curiam Spiritualem Cameracenſem, & temporalem Hannoniæ concluſa anno 1483. & anno 1531. continens 29. articulos; quibus plures difficultates inter utramque Curiam deciduntur

Concordata inter Epiſcopum Cameracenſem & Hannonenſ.

 Famoſa

Digitized by Google

Concordata Germaniæ.

Famoſa ſunt quoq; Concordata inita inter Nicolaum V. Romanum Pontificem, & Fredericum Imperatorem Principeſque Nationis Germanicæ ſuper collatione & proviſione Epiſcopatuum, Dignitatum aliorumque Beneficiorum Eccleſiaſticorum.

De his Concordatis videri poteſt commentarius in varias quæſtiones diviſus Georgii Branden; Item Zypæus *conſult.* 3. *de præbendis*; ubi latè diſcutit, num hæc Concordata obtineant etiam in Brabantia? & *conſult.* 5. *&* 6. eodem titulo; & Wameſius conſilio Canonico 255.

Concordata inter Leonem X. & Regem Galliæ.

Non minus famoſa ſunt concordata inita inter Leonem X. Pontificem, & Franciſcum I. Regem Galliarum; quæ hodie magnam partem Juris Canonici in materia Beneficiali in Gallia conficiunt.

Hiſtoriam horum concordatorum, & Sanctionis Pragmaticæ, in cujus locum hæc Concordata ſucceſſerunt ſcripſit Petrus Pithæus Advocatus Parlamenti Pariſienſis.

Commentariis vero ampliſſimis textum Concordatorum illuſtravit Petrus Rebuffus; qui unà cum commentariis Georgii Branden ſuper Concordatis Germaniæ impreſſi ſunt in uno volumine cum praxi Beneficiorum ejuſdem Rebuffi Pariſiis anno 1663.

Hæc impræſentiarum exponere inſtituti mei non eſt, ſed ſolum indicare, quid pro jure noviſſimo, & hodierno recipiendum; cujus generis ſimilia Concordata eſſe indubitatum eſt.

§. II.

Edicta Principum juri Noviſſimo annumeranda.

Neceſſaria Principum edicta in materia Eccleſiaſtica; & quare.

TAmetſi Eccleſiaſtico Magiſtratui præcipuè incumbere videatur decernere ea, quæ diſciplinam Eccleſiæ, aut res Eccleſiaſticas ſpectant; tamen ni Principes ſua auctoritate Eccleſiæ Decreta ſuffulciant, vix Eccleſiaſticorum Ordinationes effectum ſortientur; præſertim ſi circa res temporales, aut perſonas Laicas verſentur.

Hinc frequentiſſimæ per omnem Europã Regum atq; Principum ordinationes, & edicta in materia Eccleſiaſtica; quæ pro legibus obſervantur; & quarum notitia, nõ minus quã Canonum aut

aut Decretorum Eccleſiaſticorum notitia hodie neceſſaria eſt.

Si quis volumina edictorum ſive Brabantiæ, ſive Flandriæ pervoluerit plura in omni penè materia reperiet, quorum hodie frequentiſſimus eſt uſus.

Talia imprimis ſunt, ut è pluribus pauca annotem, edictum *Edicta re-*
Philippi II. ad Synodum Cameracenſem anni 1586. conſtans *feruntur.*
articulis 25. & edictum Alberti & Iſabellæ ad Synodum Mechlinienſem anni 1607. comprehendens 30. articulos.

Ultra hæc quid famoſius & quotidiano uſu tritius, quàm edictum Caroli V. ſuper materia decimarum editum 6. nov. 1520. quo modus exactioni novarum decimarum imponitur; extatque in primo volumine edictorum Brabantiæ *tit.* 5. *cap.* 2. & de eo agit Antonius Anſelmo in ſuo *Triboniano Belgico cap.* 1. & Zypæus in jure novo *titulo de decimis:* item *conſult.* 3. *&* 4. eodem titulo.

Ejuſdem generis ſunt edicta, quæ Corporibus Eccleſiaſticis, quæ *manus mortua* vulgo dicuntur, inhibent bonorum immobilium acquiſitionem ſine licentia Principis; quam licentiam *amortizationem* vocant.

Horum quam frequens & receptus ſit uſus nullus Belgarum ignorat; ideòque & hæc juri noviſſimo meritò annumeranda: de quibus conſuli poterunt Anſelmo in Codice Belgico verbo vernaculo, *Geeſtelijckheyt:* item verbo, *amortizatie:* item Zypæus in jure novo titulo de *foro competenti*, & titulo de *immunitate Eccleſiaſtica*: ſed ſignanter Petrus Peckius in ſuo particulari tractatu de *amortizatione bonorum à Principe impetrandâ.*

His meritò annumeratur Regulamentum ſive edictum proviſionale Alberti & Iſabellæ *de reparandis & reficiendis Eccleſiis, & campana decimali.* Habetur primò volumine edict. Brabantiæ *lib.* 1. *tit.* 2. *c.* 7. & exponitur ab Anſelmo in *Triboniano* cap. 89. ubi §. 2. ſimile regulamentum prodiiſſe ait pro Flandris 2. Oct. 1613. In Concilio Provinciali Flandriæ publicatum 21. Junii 1614. de quibus etiam tractat, eorumque ſummam refert Zypæus in jure novo tit. *de ædificandis & reparandis Eccleſiis.*

Hæc pauca vice ſpeciminum ſufficiant, ut oſtendatur, etiam edictorum principum notitiam eſſe neceſſariam, ut quis ſtatuat, quid in cauſis Eccleſiaſticis ſit ſtatuendum; in ſingulis enim penè materiis inveniet, qui aut Zypæi *jus novum*, & *notitiam Juris Belgici*; aut *Codicem Belgicum* Antonii Anſelmo pervolverit.

Quam

Digitized by Google

Quam copioſa ſit ſimilium edictorum in quacumque materia Eccleſiaſtica ſeges in Regno Galliæ, opus non eſt hîc ſpeciatim enarrare; cum illa palam extent tum in Actis Cleri Gallicani; tum in Codice Henrici tertii cujus liber primus totus eſt de materia Eccleſiaſtica per 34. titulos diviſus.

PARS DECIMA

De mediis perveniendi ad veram & utilem Diſciplinæ Eccleſiaſticæ & Sacrorum Canonum ſcientiam.

CAPUT PRIMUM.

Proponuntur media perveniendi ad veram & utilem notitiam Diſciplinæ Eccleſiaſticæ.

§. I.

Scopus ſtudii SS. Canonum.

Quid Canones. SAcri Canones ſunt Regulæ quas jam pridem in Sacris Conventibus Epiſcopi aliique Eccleſiarum Prælati propoſuerunt, ut ex iis, Clerus præcipuè rectè vivendi normam, ac inſuper optimum Eccleſiæ adminiſtrandæ genus haurire poſſet.

Clerici ſcire Canones debent, & quare? Hinc illud Celeſtini I. apud Gratianum *Diſt.* 38. *Can.* 4. "Nulli Sacerdotum liceat Canones ignorare". Et illud Concilii Carthaginenſis VI. Can. 18. "Ut ordinatis „ Epiſcopis vel Clericis, prius ab Ordinationibus ſuis placita „ Conciliorum auribus eorum inculcentur: Ne ſe aliquid contra Statuta Concilii feciſſe pœniteat."

Quibus conſonat Concilii Remenſis anni 813. Canon. 8. " Lecti ſunt Sacri Canones, ut quiſque Canonicus Legem vitamque ſuam minimè ignoret."

Quis ſcopus ſtudii Sacrorum Canonum. Nequaquam igitur præcipuus ſcopus ſtudii Sacrorum Canonum aut Juris Canonici eſſe debet, ſcire cauſarum, aut controverſiarum in materiâ Eccleſiaſtica occurrentium dirigendi modum;

Digitized by

modum; ſed ex Sacris Canonibus, atque Pontificum Decretis haurire optimas morum regulas; & aptiſſimum ritè componendæ & adminiſtrandæ Eccleſiæ genus, juxta Patrum inſtituta & ipſius, quæ à Spiritu S. dirigitur, intentionem.

Hæc perſpectiſſima erant Sancto Carolo, de quo in ejus vita refert Petrus à Baſilica *Lib. 7. cap. 11.* "Canonum ea ſcientia „ ipſi perjucunda erat, quæ Patrum mores & acta repræſen- „ tans, Eccleſiæ componendæ atque ordinandæ rationem conti- „ net. Dolens autem eos communi conſuetudine tantummodo „ Canones ad interpretandum ſeligi, qui ad lites judiciaque „ valent, conſtituit ipſe qui iis declarandis præeſſet, unde Sa- „ cra Majorum inſtituta & ritus, optimumque Eccleſiæ admi- „ niſtrandæ genus hauritur." *Judicium S. Caroli de SS Canonibus.*

Ut igitur ad ſolidam ac utilem, ad mentem Eccleſiæ, Diſciplinæ Eccleſiaſticæ & Canonum notitiam paulatim attingere valeat Canonum & Juris Canonici Studioſus, præter ea quæ parte prima circa auctoritatem Canonum; atque in ipſo decurſu aliarum partium circa ipſos Codices, & Canones monui, breviter alia nonnulla media, quæ ad eam notitiam ſervire & facilitare queant, ordine propoſam. *Scopus hujus partis.*

§. II.

Canonum Studioſum oportet attendere rationem diſciplinæ externæ.

NEmini dubium eſt, quin Patres in ſuis Canonibus ſeu Regulis præcipuè intenderint exprimere, quid in moribus fidelium, ac præcipuè miniſtrorum deſiderarent; quam in adminiſtratione Sacramentorum, tum ex parte ſuſcipientium, tum adminiſtrantium ſanctitatem ac diſpoſitionem requirerent; qualiter ad ſacra munia Clerici aſſumendi, qui ut indigni aut incapaces rejiciendi; quomodo vitia arguenda, aut punienda; quæ iis extirpandis, aut reſecandis media adhibenda aliaque ejus generis. *Quid Patres per Canones intenderint.*

Verùm ſi externa dumtaxat diſciplina per Canones ſtabilita attendatur, ſæpe nihil eorum videbitur; at ſi ipſum ſpiritum & intimam diſciplinæ rationem attenderimus; regulas morum ſane ſanctiſſimas in ea latentes, & propoſitas perſpiciemus. *Intentio Patrum non habetur, ni interior Diſciplinæ ratio expendatur.*

 Pauca

Exemplis declaratur. Primum exemplū. Pauca è pluribus vice ſpeciminis accipe. Conſtans eſt, omnibuſque notoria Eccleſiæ Latinæ diſciplina, ad Sacra Eccleſiaſtica munia non admitti conjugatos; niſi uſui & cohabitationi uxorum renuntient; imò Eccleſiaſticis Beneficiis ipſo jure privari, ſi ea obtinentes nuptias contraxerint.

Hæc diſciplina ſi nudè & externè conſideretur, ſimpliciter à nuptiis abſtinentiam proponere videtur; at ſi interior ejus ſpiritus attendatur, apparebit per eam alia multa inculcari.

Ideo enim nuptiis implicatos ad ſacra Miniſteria admitti non vult Eccleſia, " quoniam uxorati cum diviſi ſint, & eos cogi-
,, tare oporteat, quomodo uxoribus placere valeant & ſer-
,, vire, obſequiis non ſolummodò poſſunt intendere divinis", ut loquitur Alexander III. in *Cap.* 2. *de Clericis Conjug.* in prima compilat; vel ut idem ait in *Cap.* 3. ꝯ. *eod.* "quod ſimul vo-
,, luptatibus & carnalibus deſideriis, ac divinis & Eccleſiaſticis
,, obſequiis vacare non valeant".

Si diſciplina illa unà cum hac ratione expendatur, manifeſtum erit, per eam Clericis inculcari, ne temporalium rerum ſolicitudine, atque carnalibus deſideriis & voluptatibus ſe immergant, quo impedirentur Divinis Officiis & obſequiis, quibus mancipati ſunt, ſe impendere: cùm idcirco, ut id non contingat, nuptiis implicatos in ſuos miniſtros aſſumi Eccleſia noluit.

Secundum Pariter nemo facilè Clericorum ignorat immunitatem à civilibus & perſonalibus oneribus per Canones & Leges imperiales indultam. Hic rurſus ſi ſolam externam hanc indulgentiam conſideres, nihil præter aliquam onerum exemptionem Clero indultam credes; ſed rationem expendas, & aliud Eccleſiam & Imperatores intendere, evinces: Idcirco ſcilicet eam eſſe datam immunitatem, ut Clerus jugiter & ſine diſtractione ad alia negotia, Divinis officiis incumberet.

Hinc iſtud Concilii Africani apud S. Cyprianum, " Ne quis
,, de Clericis, & Dei miniſtris tutorem teſtamento ſuo conſti-
,, tuat, quando ſinguli divino officio honorati, & in Cle-
,, rico miniſterio conſtituti *non niſi Altari & ſacrificiis deſervire*
,, *& precibus & orationi vacare debeant.*

Et Juſtinianus, eis tantùm Clericis, & Monachis immunitatem ab omni cujuſcumque generis tutela & curatela conceſſam voluit, qui apud Sacro-ſanctas Eccleſias, vel monaſteria per-

permanent : "*Cum propter hoc*, ait, *ipſum beneficium eis indul-*
,, *geamus, ut, aliis derelictis, Dei Omnipotentis miniſteriis inhæ-*
,, *reant.*

Diſciplina ſic conſiderata non tantum Clericorum ab oneribus exemptionem exhibet; ſed una oſtendit, Clericos jugiter & continuò Divinis Miniſteriis debere eſſe intentos; ac ne ab iis diſtraherentur, eſſe indultam immunitatem.

Et quid rurſus ipſa decimarum & proventuum Eccleſiaſticorum aſſignatio, ſi ex mente Eccleſiæ & Fundatorum vel offerentium expendatur, aliud clamat, quam Clericum, qui de Altari vivit, debere laborare, & jugiter divinis obſequiis ſe impendere; "Nam, ut veriſſimè dixit Juſtinianus, qui con-
,, ſtituerunt, vel fundaverunt ſanctiſſimas Eccleſias pro ſua ſa-
,, lute & communis Reipublicæ, reliquerunt illis ſubſtantias,
,, ut per eos debeant ſacræ Liturgiæ fieri, & ut in illis à Mini-
,, ſtrantibus piis Clericis Deus colatur". *Tertium.*

Quid notiùs, quam nullum hodie ad Beneficium quodcumque Eccleſiaſticum, etiam vulgi opinione minimum, aſſumi poſſe, nî tonſura Clericali ut minùs inſignitum. *Quartum*

Hæc diſciplina ſi dumtaxat in ſuperficie & exterius aſpiciatur, mera ac ſimplex ceremonia eſſe videtur; at ſi vera ejus ratio & Eccleſiæ circa illam ſpiritus expendatur, apparebit, per eam velle Eccleſiam excludere à ſuo miniſterio (cui per Beneficium, quodcumque illud ſit, applicatur) niſi priùs conſtiterit, eum velle poſthac fidelem Deo cultum exhibere; atque fideliter profeſſus ſit, ſe renuntiare omnibus prætenſionibus ſæcularibus; velleque unicè Eccleſiæ militare; ac oſtendere quod ex animo dixerit: *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, Tu es qui reſtitues hereditatem meam mihi*; prout in tonſuræ ſuſceptione profitetur;

Eſſe enim intentionem Eccleſiæ, ut Tonſurandus, non fictè, ſed verè ac ſincerè & ex animo profiteatur, quæ verbis profert, nemo dubitare poteſt; Epiſcopoque incumbere, ne ad Tonſuram admittat, niſi de quibus ſpes non infundata appareat, eos fideliter & ex animo profeſſuros, multis oſtendi in diſſertat: de Canonicis *p.* 1. *cap.* 1.

Itaque diſciplina, quæ non niſi meram & ſimplicem ceremoniam continere videtur, ſi ex mente Eccleſiæ propriùs expendatur, non exigui apparebit momenti.

Quintum. Nonne & merè ceremonialis apparet diſciplina, quæ ad Sacros Ordines aſcenſum non admittit, niſi Minoribus præmiſſis; & tamen ſi ejus ratio rurſus expendatur, videbitur Eccleſiam per hanc diſciplinam obſervatum voluiſſe illud ſummi momenti Apoſtolicum præceptum; *manus nemini cito impoſueris:* vel illud: *Non Neophytum*; ut nimirum priuſquam ad ſuperiores Ordines & Gradus Eccleſiaſticos aſſumantur, in inferioribus & minoribus aliquamdiu verſentur & probentur; ac demum digni probati ad altiores promoveantur, ut loquitur Canon. 13. Sardicenſis; cujus notas conſule.

Ex his quiſque facile judicare poteſt, quam utile, imo neceſſarium ſit, pro aſſequenda genuinâ diſciplinæ Eccleſiaſticæ notitiâ non hærere in ipſo exteriori cortice; ſed rationem & ſpiritum Eccleſiæ in ea ſtabilienda præcipuè eſſe rimandum, & attendendum.

§. III.

Qui potiſſimum Canones pro notitia diſciplinæ pervolvendi?

Illius diſciplinæ quæ circa mores formandos, vitiaque extirpanda verſatur, notitiam Clericis præſertim eſſe maximè utilem & neceſſariam, jam ſupra notavimus.

Diſciplina in priſtinis Canonibus præcipuè reperitur.

Porrò cum hæc diſciplina præcipuè contineatur in Canonibus ſeu Regulis quos jam pridem Eccleſia pro formandis filiorum moribus, ac vitiis extirpandis condidit, ut parte prima cap. 1. hujus tractatûs oſtendi; facilè quiſque intelliget, pro conſequenda verâ ac utiliori diſciplinæ notitia Canones illos potiſſimum eſſe conſulendos & relegendos.

Quo ex capite diſciplina majore veneratione digna.

Adhæc oſtenſum fuit in prima parte *cap.* 2. diſciplinam eo majore veneratione eſſe ſuſcipiendam, quo eam antiquiorem & frequentius renovatam; aut ab omnibus vel à pluribus Eccleſiis receptam intelligimus.

Canones univerſalis Eccleſiæ conſenſu recepti.

Quare nemo dubitaverit, diſciplinam contentam in Canonibus univerſalis Eccleſiæ, id eſt, tam Orientalis, quàm Occidentalis Eccleſiæ conſenſu probatis ſingulari veneratione dignam eſſe; adeoque Canones Conciliorum ſive generalium, ſive particularium, quos utraque Eccleſia recepit, & in ſuum reſpectivè Canonum codicem retulit, pro aſſequenda notitia diſciplinæ Eccleſiaſticæ præ reliquis legendos eſſe.

Hos

Hos reperiet Canonum ſtudioſus præſenti tractatu exhibitos, & brevibus ſcholiis illuſtratos; unàque probatum, quâ ratione per utramque Eccleſiam Orientalem & Occidentalem recepti fuerint.

Decreta Pontificum jam pridem recepta.

Poſt hos Canones aſſumuntur meritò Decreta Romanorum Pontificum, quæ in ſuum Codicem ſub nomine, *Decretorum Romanorum Pontificum* retulit Dionyſius Exiguus; quæ unà cum eo Codice tota tandem Eccleſia Latina recepit; uti oſtendimus *parte* 3. *cap.* 1. §. 3. *&* 4. quæque à Leone IV. in epiſtola ad Epiſcopos Britanniæ annumerantur Canonibus, *Per quos judicant Epiſcopi, & judicantur Epiſcopi ſimul & Clerici.* Apud Gratianum *Diſt.* 20. *Can.* 1.

Habentur hæc Decreta unà cum ipſo Codice Dionyſii tomo primo Bibliothecæ Juris Canonici veteris Juſtelli editionis Pariſienſis anni 1661. Item in tomis Conciliorum poſt vitam ſingulorum Pontificum; incipiendo à Siricio qui aſſumptus fuit ad Pontificatum anno 385. uſque ad Gelaſium I. aut Anaſtaſium.

Exhibentur quidem in Epiſtola Leonis IV. tamquam ex eodem Codice quorumdam recentiorum Pontificum Decreta; ſed ea non potuiſſe à Dionyſio eſſe collecta certum eſt: quandoquidem indubitatum ſit, Dionyſium ante horum Pontificatum obiiſſe: quare & in Juſtelliana Bibliotheca exhibentur ſeparatim à Decretalibus præcedentium Pontificum ſub hoc titulo: *Collectio II. Decretorum Pontificum Romanorum ab Hilario ad Gregorium II. Collectioni I. Dionyſii Exigui addita.*

Canones & opuſcula Græcorum.

Sicuti Eccleſia Romana in ſuum Codicem retulit Pontificum ſuorum Decreta; ita Orientalis Eccleſia quorumdam illuſtrium ſuorum Præſulum Canones & opuſcula aſſumpſit; atque pro regulis diſciplinæ habere voluit *Can.* 2. *Synodi Trullanæ*; quos *p.* 3. *cap.* 3. §. 1. retuli; atque in pleriſque eorum, præſertim SS. Baſilii, Petri Alexandrini, Gregorii Neocæſarienſis ſeu Thaumaturgi, Timothei Alexandrini, plurima præclara atque utiliſſima diſciplinæ monumenta continentur; & licet Canones illos Eccleſiam Latinam in ſuum Canonum Codicem recepiſſe non legatur, numquam tamen eos non ſuſpexit & laudavit.

Hos igitur Canones à Sanctiſſimis illis Eccleſiæ Patribus propoſitos, tamquam diſciplinæ Eccleſiaſticæ inſtructiſſimum armamentarium meritò conſulet, qui ad perfectam diſciplinæ notitiam pertingere deſiderat.

Digitized by Google

Exhibentur hi omnes in Codice Canonum Græcorum, quem elegantiſſimis typis in duobus tomis cum Græcorum commentariis anno 1672. evulgavit Guilielmus Beveregius Eccleſiæ Anglicanæ Presbyter; de quo opere infrà latius.

Pleraque hæc Patrum opuſcula & Canones referuntur etiam in appendice tomi 2. Conciliorum editionis Labeanæ.

Canones particularium Eccleſiarum quomodo conſulendi.

Sunt deindè Canones, quos non una tantum particularis Eccleſia, ſed omnes integri Regni aut Nationis Eccleſiæ quaſi uno conſenſu receperunt; & in ſuum Canonum Codicem retulerunt.

Hujus generis ſunt Canones Conciliorum Hiſpaniæ, quos edidit notiſque elucidavit Garſias Loaiſa Archipræſul Toletanus; & hodie ſervatâ temporum ſeriè aliis Conciliis in editione Labeana ſunt immixti.

Ejuſdem generis ſunt Canones Gallicani à Jacobo Sirmondo collecti & illuſtrati; nec non Anglicani ab Henrico Spelmanno collecti; quos pariter in editione Conciliorum Labeana cæteris intermixtos reperies.

In his quoque magnam diſciplinæ Eccleſiaſticæ notitiam reperire poterit Diſciplinæ ſtudioſus: ſingulari tamen titulo, utilis & conveniens erit hæc Canonum lectio, ut quis ſuæ Nationis, & Eccleſiæ diſciplinam pridem receptam, & à Patribus laudatam intelligat & cognoſcat.

Si plura quis de horum particularium Gallicani, Hiſpanici atque Anglicani codicum receptione & auctoritate ſcire deſideraret, conſulat doctam præfationem Chryſtophori Juſtelli de veteri Codice Canonum Eccleſiæ Univerſæ, in citata Juris Canonici Veteris Bibliotheca.

§. IV.

Quæ potiſſimum hodierni Corporis Canonici partes pro notitia diſciplinæ Eccleſiaſticæ legendæ.

DEcreto Gratiani contineri quam plurima in omni penè Eccleſiaſticæ diſciplinæ genere, tum Conciliorum & Pontificum Decreta, tum SS. Patrum ſententias, priſtinam & puriorem Eccleſiæ diſciplinam exhibentia nemo, qui illud legerit, negare poterit.

Qua-

Quapropter ejus lectionem plurimum poſſe conducere, ut diſciplina, quæ optimis formandis moribus, vitiiſque extirpandis idonea ſit, hauriatur, non dubium; maximè ſi adjungantur tum Romanæ correctiones, tum doctiſſimi Dialogi Antonii Auguſtini cum eruditis notis Stephani Baluzii; & iis quæ ob ſervanda monui parte 7. quæ tota Decreto Gratiani occupatur; unà cum reflectionibus ſparſim ad Decretum Gratiani in Scholiis ad Canones Conciliorum factis.

Lectio Decreti Gratiani utilis ad hauriendam utilem diſciplinam.

Et ſanè quod de S. Carolo ſcribitur, conſtituiſſe aliquem, *qui iis Canonibus declarandis præeſſet, undè Sacra Majorum Inſtituta & ritus, optimumque Eccleſiæ adminiſtrandæ genus haurirentur*, omninò veriſimile eſt, id de Canonibus in Decreto Gratiani contentis intelligi; atque ab ipſo conſtitutum, qui Gratiani Decreto interpretando atque exponendo occuparetur.

Decretum exponi juſſit S. Carolus.

Nec enim dubium eſt, quin ſi Canones atque Patrum ſententiæ à Gratiano relati ritè exponerentur, & juventuti diligenter prælegerentur, alia de Eccleſiaſtica diſciplina idæa haberetur, quàm hodie paſſim haberi ſoleat.

Lectio Decreti aliis præferenda

Ut propterea non immeritò prima poſt SS. Scripturarum Lectionem, ſi utilitatem ejus & dignitatem ſpectemus, reputetur Lectio quæ Decreti Gratiani expoſitioni & prælectioni deſtinata eſt; dolendumque eam hodie in noſtrâ Academia adeo frequenter intermitti ob Diſputationes publicas in tempus eidem deſtinatum incidentes. Optandum eſſet, ut publica auctoritate in horam nonam, qua nulla Lectio Canonica habetur, transferretur; atque Studioſi ad eam frequentandam amplius inſtigarentur, & etiam conſtringerentur.

Quid igitur, dicet quiſpiam, Gratiani Decretum præferendumne cæteris partibus Corporis Juris Canonici, quæ publicâ auctoritate editæ & publicatæ ſunt; atque juris auctoritatem obtinent, quam non habere Decretum Gratiani ſuperius probatum fuit? Quantum ad Juris auctoritatem, Decretales Gregorii IX. Bonifacii VIII. atque Clementinas Decreto Gratiani præſtare ultro conceſſero; at ſi quæſtio ſit de haurienda diſciplina, quæ Majorum inſtituta & ritus, optimumque adminiſtrandæ Eccleſiæ genus continet (quam præcipuè deſiderabat exponi S. Carolus) Gratiani Decretum præ Decretalibus cæteriſque Corporis Canonici partibus conveniens eſt.

Qua ratione Decretum Gratiani præferendum cæteris partibus Corporis Canonici.

Quo enim tempore conſcriptæ ſunt illæ Epiſtolæ Pontificum

Digitized by Google

Decretales præcipuè ad quæſtiones forenſes

cum, è quibus potiſſimum hæ partes Corporis Canonici ſunt conflatæ, & à quibus *Decretalium* nomen illis adhæſit, cauſæ Eccleſiaſticæ multum de antiqua ſimplicitate amiſerant; erantque hujuſmodi ut ferè ad normam cauſarum civilium in judicio forenſi agitarentur, & definirentur; imò jus civile magna ex parte in forum Eccleſiaſticum intraverat.

Indè eſt, quod quæ in libris illis continentur, ad lites, & quæſtiones forenſes decidendas, præcipuè ſpectent.

Quod & Pontifices in ſuis reſpectivè proœmiis innuunt, dum earum uſum in *judiciis* eſſe volunt & declarant.

Ad Decretales alluſiſſe videtur S. Carolus.

Quare nec dubitatur, quin Canones ſive decretales his libris contentos præ oculis habuerit S. Carolus dum dolebat, *eos tantummodo Canones communi conſuetudine ad interpretandum ſeligi, qui ad lites judiciaque valent.*

Utinam nec hodie in Academiis par eſſet dolendi ratio, dum ferè nihil in Canonum Scholis auditur, quam ad lites cauſaſque forenſes decidendas ſpectans.

Quæ incommoda, quod ſolis Decretalibus neglecto SS. Canonum ſtudio unicè incumbatur.

Ut enim majorem partem libri primi, & integrum librum ſecundum, qui nihil niſi forenſia continent, omittam, ſi de materia alia ſermo ſit, v. g. de Beneficiis, quid aliud audimus, quam quomodo beneficia acquirantur, amittantur, retineantur aliaque ſimilia; quæ quidem cauſis quæſtionibuſque judicialibus decidendis conducunt, ſed parum moribus formandis, aut vitiis extirpandis, aut Eccleſiæ adminiſtrandæ ſubſerviunt. Hinc fit, ut dum Studioſi toti hiſce fuerunt implicati, atque de illis optimè inſtructi, cauſis forenſibus litibuſque proſequendis, quam diſciplinæ Eccleſiaſticæ formandæ ſint aptiores.

Atque hac ratione ulterius contingit, ut qui in Cathedralibus Eccleſiis, ex Eccleſiæ & Fundatorum præſcripto, deberent eſſe Sacris Canonibus inſtructi, ad hoc ut Epiſcopis in reſtauratione, aut conſervatione diſciplinæ, optimis moribus formandis, atque vitiis eradicandis ex præſcripto SS. Canonum, conſilio & operâ aſſiſtere poſſent, penè ad aliud nihil quam ad lites quæſtioneſque forenſes & judiciarias ſuper Beneficiis, decimis aliiſque materiis incidentes decidendas aut proſequendas ſint idonei.

Abſit tamen, ut ſtudium Decretalium, aut cæterorum librorum Corporis Canonici etiam Clericis inutile credam;

cum

cum ſciam multa, quæ hodiernam diſciplinam ſpectant, ex illis haurienda eſſe; quorum notitiam nec in Decreto Gratiani, nec aliis priſtinis Canonum Collectoribus, aut etiam ipſis Canonibus reperiet.

At id unicè intendo, ita moderatè, eoque Spiritu, præſertim Clericis, Decretalium ſtudio eſſe incumbendum, ne omiſſis Canonibus, è quibus utilior diſciplina accipienda eſt, potius cauſidici, & forenſes Patroni quàm veri Canoniſtæ evadant.

§. V.

Lectio Concilii Tridentini, & Synodorum particularium utilis pro notitia diſciplinæ Eccleſiaſticæ.

VEriſſimum quidem eſt, tempore Concilii Tridentini eam fuiſſe temporum duritiem, atque abuſuum exundantiam, ut nec ſtatim omnibus, nec commune ubique, quod optaret, remedium potuerit adhibere, ut ipſum Concilium dolenter expreſſit ſeſſ. 25. cap. 21. de Regularib. & latius probatum eſt *Parte* 1. *cap.* 1. §. 6. at nec illud minus verum certumque eſt, plurima morum ac diſciplinæ Decreta ad Eccleſiæ reformationem, ſi non integram, eam ſaltem quam temporum conditio patiebatur, eſſe ab eodem Concilio publicata. *Synodus Tridentina utilia pro diſciplina Eccleſiaſtica edidit.*

Synodi quoque Provinciales & Diœceſanæ poſt Concilium Tridentinum celebratæ, atque ejuſdem Concilii veſtigiis inſiſtentes, plurima eaque utiliſſima reformationis edidere Decreta; in quibus morum purior diſciplina mirè refulget: atque inter alia Sanctiſſimi ac Zeloſiſſimi pro reſtauratione priſtinæ SS. Patrum diſciplinæ Mediolanenſis Archi-Præſulis S. Caroli Borromæi Concilia tum Provincialia, tum Diœceſana aliaque ejus Acta, quàm non redundant Sanctiſſimæ ac puriſſimæ veteris illius diſciplinæ monumentis! *Synodi Provinciales plurima priſtina diſciplina Decreta continent.*

Qui illa revolverit reperiet abundè ubique expreſſum, quod toties habebat in ore: *Patres imitari oportet* "Non adumbratam quamdam, ſed expreſſam illam Chriſtianæ diſciplinæ formam afflante Spiritu S. Decretis noſtris reſtituere curemus, quam naſcente Eccleſia inſtituit vivus ſermo Dei & efficax... Non eſt cur nos vel cum iis quæ pro- *Præcipuè iis abundant Concilia Mediolanenſia S. Caroli.*

„ximè anteceſſerunt temporibus, vel cùm aliorum factis „actiones noſtras expendamus, ſed comparemus oportet cum „ea Sanctè agendi formula nobis divinitus præſcripta, quæ „ſi ob oculos verſabitur, facile cernemus quam longè ab ea „diſtemus. Aliud nos Spiritus S. doctrina docet, aliud „Apoſtolorum inſtituta monent, aliud Patrum exempla de- „clarant, aliud Canonum leges jubent, aliud vetus Eccleſiæ „uſus in omnes partes utilis poſtulat."

Suffragatur Cardinalis De Aguirre.

Hæc, inquàm, Sanctiſſimum hunc diſciplinæ Eccleſiaſticæ inſtauratorem executum eſſe, Conciliorum ejus Decreta, & Acta dilucidè adeo oſtendunt; ut verè dicat Eminentiſſimus Cardinalis De Aguirre in præfatione ſui operis de Conciliis Hiſpanicis; (cujus ſola præfatio hactenus ad me pervenit) "quod qui attentius evoluerit S Caroli Concilia Mediolani „habita, inveniet ardentiſſimum ſtudium SS. Canonum ſer- „vandorum, & auſterioris diſciplinæ in iis traditæ."

Occaſione accepta hic adducitur, quid aliquando de probabiliſſimo ſenſerit, & quid hodie ſentiat hic Vir eminentiſſimus.

Occaſione hujus præfationis, quæ fortè ad paucorum manus hîc perveniet, omittere nequeo ſincerum ac rarum, & merito ab omnibus imitandum Illuſtriſſimi Viri illius animi candorem, quo recognoſcit, in quam tandem errorum abyſſum per *probabiliſmum* abductus fuerit; & quomodo tandem Deo miſerante, ac ejus oculos mentis illuſtrante eductus fuerit.

Imprimis itaque præfatur, quod datâ aut acceptâ occaſio- „ne ex Canonibus horum Conciliorum (Hiſpanicorum) „ſtudeat promovere veterem illam pietatem, quatenus præ- „ſens rerum ſtatus ſinit, & antiquos revocare mores, à qui- „bus mirum, quantum diſtamus. Curæ quidem eſt in hoc „opere, inquit, plurima exhibere ad criticem ſacram, hiſto- „riam Eccleſiaſticam, Chronologiam, & eruditionem ſpe- „ctantia. Verum potior ratio & præcipuum ſtudium no- „ſtrum ſicut & prædictorum interpretum, fuit confirmare „fidei ac traditionum Apoſtol. dogmata (quæ maximè illu- „ſtrantur Canonibus iſtis) & diſciplinam Eccleſiaſticam, ac „Doctrinam moribus corrigendis aptiorem tutioremque, „jam diu impetitam novis & laxis opinionum commentis, „tueri & velut i poſtliminio revocare."

Quod præcipuum Cardinalium officium.

Poſt hæc fatetur oſtenditque, ſe ſuoſque Eminentiſſimos Collegas ex vi muneris ſui debere pro virili laborare opere, "verbo ac ſcriptis ad bonum regimen, aut reformationem „non

„non unius Provinciæ aut Regni tantùm, ſed totiùs Orbis „Chriſtiani; ac ſtudium & curam ſuam, doctrinamque „ſalutarem, tutiorem, imitationi Chriſti aptiorem, Sacris „Canonibus conformiorem, ac proinde ſeveriorem porrige„re, non in unam tantum vel aliam Eccleſiæ partem, ſed „in totam illam, quæ longè ac latè patet."

Hoc ſecurioris Doctrinæ tradendæ inſtitutum executos fuiſſe non ſolum præcedentium aliquot ſæculorum Sanctiſſimos Cardinales, ſed quotquot ferè ab ineunte hac ſecunda chiliade annorum æræ Chriſtianæ floruerunt ſanctitate ac doctrinâ, oſtendit; atque inter alios de ſeveriori tradita morum ac diſciplinæ doctrina laudatis Sanctis Petro Damiani & Carolo Borromæo; Item Cardinali Bellarmino, relatis ejus verbis ex epiſtola ad nepotem ſuum Epiſcopum Theanenſem, quibus *probabiliſmum* omnium laxitatum fontem totaliter evertit, refert qualiter Cardinalis Sportia Pallavicinus ſuam de *probabiliſmo*, quam in decurſu vitæ ſuſtinuerat, opinionem retractaverit; ac teſtimonium ſuæ retractationis authenticum R. P. Nicolao Mariæ Pallavicino tradiderit, "quod inquit, apud ſe retinet modò Reverendiſſimus P. Thyr„ſus Gonzalez, Generalis Societatis Jeſu, Primarius olim „Theolog. Profeſſor in Salmanticenſi Academia, eandem fere „utriuſque Cardinalis ſententiam ex inſtituto ſequens cum „Michaële Elizalde alias Cella-Dei, & multis aliis doctis „hominibus ejuſdem inſtituti, quorum ſcripta parantur, ſuo „tempore in lucem proditura. Præluxit vero iis non parum „olim Mutius Vitelleſcus generalis ejuſdem Societatis in cele„bri illa Epiſtola ad ſuos ſcripta anno 1617. die 4. Januarii."

Cardinalis Palavicinus opinionem ſuam de probabiliſmo retractat.

Nominatis deinde ac laudatis variorum Epiſcoporum, atque Doctorum eruditis lucubrationibus adverſum *probabiliſmum*, tandem ſubjungit

" Ab iis præſtantiſſimis Epiſcopis, & Scriptoribus variis "inſtructus, paucis pòſt annis cœpi dubitare de ſecuritate "illa, quam nobis plurimi alii pollicebantur in uſu opinio"num quarumlibet probabilium. Eò uſque enim communi "ferè ſenſu aut præjudicio abductus, in Probabiliſmo, ve"luti in pulvino, molliter quieſcebam: & plerumque ſtu"dium meum (ita ingenuè fateor) ſitum erat in examinando "potiùs an aliquid eſſet probabile, quàm in inveſtigando an

 eſſet

Digitized by Google

"eſſet verum. Detectâ enim probabilitate, nullatenus du-
"bitabam me poſſe illud in praxi ſequi, aut aliis conſulere.
" Unde & in Theologia Florulenta, quam edidi Salmanticæ
" anno MDCLXVII. Ludo V. præſertim à num. 70. uſque
" ad 98. tota mihi cura fuit in examinandis conditionibus
" opinionis ab uno Doctore pio & docto traditæ adversùs
" communem aliorum, neceſſariis ac ſufficientibus, ut illa
" probabilis cenſeatur. Hoc enim ſemel ſtatuto, non dubita-
" bam licitum eſſe ipſius uſum, adhuc poſtquam Alexander
" VII. anno MDCLXVI. damnaverat XLV. Propoſitio-
" nes, & in iis illam numero viceſimam ſeptimam: *Si liber*
" *ſit alicujus junioris, & moderni, debet opinio cenſeri probabilis;*
" *dum non conſtat rejectam eſſe à Sede Apoſtolica ut improbabilem.*
" Hanc ipſam theſim per ſe ſpectatam ibidem latè impugna-
" vi, ſicuti & nimiam licentiam opinandi circa doctrinam
" morum: quam in rem memoravi num 79. ea ferè ipſa quæ
" paulò antea protuli de Illuſtriſſimis Epiſcopis Calagurrita-
no, Oxomenſi, ac Placentino.

" Nec proceſſi ulteriùs ad quærendum, an dato quòd opi-
" nio aliqua ſit probabilis, liceat omnino illam ſequi in praxi,
" aut aliis conſulere, relictâ probabiliore aut tutiore. De
" hoc enim nemo tunc Salmanticæ dubitabat. Uſque adeò
" invaluerat Probabiliſmus ibidem, quamvis paulò antea
" Magiſter Joannes Martinez de Prado, & Vincentius Baro-
" nius, ambo Dominicani, ſcriptis editis impugnâſſent lon-
" gè ac latè Caramuelem, & rejeciſſent uſum opinionis mi-
" nùs probabilis faventis libertati in concurſu probabilioris
" ſtantis pro præcepto. Nulla enim ferè ratio utriuſque lau-
" dati ſcriptoris habebatur in ea parte, ob multitudinem in-
" numerabilium aliorum liberiùs ſcribentium: ut poſſent ii
" dicere cum Poëta: *obruimur numero.*

" Cœpi itaque rem maturiùs examinare, ab anno circiter
" MDCLXXI. uſque modò, lectis ac relectis, ultra prædi-
" ctos, plurimis auctoribus recentibus, qui hinc & inde con-
" troverſiam hanc graviſſimam profligârunt ex inſtituto. De-
" prehendi verò ingens periculum ſalutis in ſectando aut con-
" ſulendo aliis Probabiliſmo, ſive uſu cujuſlibet opinionis
" minùs probabilis faventis libertati, in concurſu alterius pro-
" babilioris adhærentis præcepto. Idem mihi altè inſedit ubi
ultra-

Digitized by Google

" utraque apparet probabilis æquè aut circiter. Manet enim "adhuc res verè dubia, & incertum omnino, an actio vel "omiſſo ſit contraria legi æternæ, nec ne, quicquid plerique "recentiorum diſtinguant inter dubium ſpeculativum & pra-"cticum. Hanc enim diſtinctionem quoad controverſiam "præſentem. plurimi alii à triginta circiter annis uſque mo-"dò, doctiſſimè rejecerunt. In dubiis autem, & ſpectanti-"bus ad æternam ſalutem, eligendam eſſe tutiorem partem, "jura clamant, & prudentia ac lex charitatis divinæ de pro-"pria & aliorum ſalute, palam dictat.

Certè nemo prudens vitam corporis ita negligit, ut au-"deat uti cibo aut pharmaco ſolùm probabiliter ſano, quod "tamen æquè aut magis probabiliter cenſeatur noxium & "exitiale futurum. Quare ne exponat ſe probabili, aut pro-"babiliori periculo mortis, eligit aliud certò innoxium, aut "ſalutiferum. Idem ferè accidit circa rem familiarem ſer-"vandam, & honores aſſequendos. Cur ergo vita animæ, "& ſalus æterna, longè pretioſior, paſſim exponatur pro-"babili periculo opinionum liberiorum? Nec reflexiones "aliquæ, ſeu judicia reflexa ad auctoritatem alienam, viden-"tur prodeſſe aut ſufficere ad formandum judicium moraliter "certum & neceſſarium de uſu licito opinionis benignæ "quoad bona animi, potiùs quàm corporis vel fortunæ, ubi "opinio ſeverior æquè aut magis urget. Non enim voluntas "habet vim imperandi intellectui, ut judicio reflexo cenſeat "verum aut certum moraliter id, quod directo judicio æſti-"mat falſum, aut dubium, aut minùs probabile."

" Quare reflexiones illæ ad ſummum poſſunt habere lo-"cum, & prodeſſe, ubi vir doctus, & prudens, recta inten-"tione placendi Deo, aut ipſum non offendendi, & nullo "præjudicio, paſſione, aut utilitate abductus, diligenter in-"quirit veritatem pro qualitate materiæ, & debitis circum-"ſtantiis, quando concurrunt invicem contrariæ opiniones "inter ſcriptores Catholicos, doctos & pios. Si poſt rem ex-"aminatam inveniat ſententiam benignam longè ac palam "prævalere opinioni auſteriori, tum auctoritate & numero "Patronorum, tum rationibus, & plenè reſpondere argu-"mentis contrariis; videtur poſſe formare judicium morali-"ter certum de illius veritate & licito uſu, aut nihil curare

" rigidiorem aliorum opinionem, vel eam reputare ortam ex
" inani ſcrupulo. Dato enim aut permiſſo quòd ſententia
" illa benignior eſſet falſa in re, agens excuſaretur à peccato,
" ſaltem gravi, ob rectam intentionem, bonam fidem, & ig-
" norantiam venialem ex infirmitate humana. Si autem poſt
" diligentem inquiſitionem inveniat opinionem auſteriorem
" æquale pondus habere, aut etiam majus, ac proinde verita-
" tem rei eſſe ſpeculativè dubiam; non poterit ulla reflexio-
" ne formare ſibi judicium moraliter certum de illius verita-
" te, aut uſu licito. Quare abſtinendum erit ab opinione be-
" nigniore, & adhærendum tutiori, ſive ſtanti pro præ-
" cepto.

" Hæc videtur fuiſſe praxis aſſidua Sanctorum Patrum,
" Pontificum, ac Theologorum doctrinâ & pietate inſig-
" nium, à tempore naſcentis Eccleſiæ uſque ad finem ferè
" ſæculi præcedentis, quo cœpit reputari ſecurus uſus
" opinionis benignæ probabilis, in concurſu opinionis auſte-
" rioris æquè probabilis, aut probabilioris, per reflexiones
" antiquis ignotas. Sequebantur enim veteres illi, quòd in-
" tra ſinum Eccleſiæ Catholicæ poſt rem maturè examina-
" tam, oratione ac ſtudio competenti, videbatur verum, aut
" moraliter certum. Et licèt ipſi Sancti Patres, aut Docto-
" res celebres, aliter atque aliter circa varias quæſtiones
" morum cenſerent, unuſquiſque tamen pius ac prudens id
" agebat vel conſulebat aliis, quod poſt debitum examen ju-
" dicabat verum, aut ſaltem longè conformius Canonibus
" Sacris, rationi, & æquitati. Neque enim ampliùs exigi
" putabat ab homine mortali, infirmo, & ignorantiis ob-
" noxio. Alioqui ſequebatur tutiorem partem. Exempla
" plurima poſſent hoc loco produci, nî quæſtionem hanc
" graviſſimam potiùs excurrendo libandam, quàm ex inſti-
" tuto dirimendam recepiſſemus.

Ratio digreſſionis. Hæc digreſſio, præterquam quod Eminentiſſimi illius Viri in recognoſcendo errore animi candorem omnibus imitandum oſtendat; inſuper Canonum & Juris Canonici ſtudioſis demonſtrat, quàm periculoſum ſit aliquorum, licet etiam magno ſint numero, cæco quodam impetu opinionem ſequi; ſecurumque ſe credere, præſertim in rebus ad ſalutem pertinentibus, quoties ſententiam aliquam Virorum, qui erudi-
tionis

Digitized by Google

tionis & pietatis famâ videntur clarere, ſequendo; præſertim quia etiam inter Canonum & Decretalium Interpretes plures probabiliſſimum apertè proponunt. Nunc igitur ad ea unde digreſſi ſumus revertentes dicimus

Decretorum Concilii Trid. & aliorum Conc. particularium lectionem magnum eſſe ſubſidium ad aſſequendam utilem diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſcientiam; eoque incipientibus præcipuè utiliorem, quod Canonum & Patrum ſenſus in his ſoleat clarioribus & huic ætati accommodatioribus terminis exprimi; atque diſciplina illis contenta, etiam his noſtris temporibus eſſe magis attemperata; & vitiis & abuſibus jam ampliùs frequentatis oppoſita. *Ratio qua utilem eſſe Synodi Tridentina & aliarum Lectionem. oſtendit.*

Conciliis addenda ſunt Acta Mediolanenſis Eccleſiæ ſub S. Carolo; quæ unà cum Synodis Provincialibus & Diœceſanis in unum volumen collecta ſunt, & edita Lugduni Anno 1683.; item Acta Cleri Gallicani in ſex magnis voluminibus; quorum ſummarium ſervato Librorum, Titulorum & Capitum ordine in unicum exiguum volumen in 4to. collegit D. Borion; magno ac utili ſubſidio eorum, quibus magna Actorum illorum volumina deſunt. *Acta Eccleſiæ Mediolanenſis & Cleri Gallicani jungenda.*

Verùm quidem eſt, ut ſuprà monui, Conciliorum particularium vim obligandi extra ſuum reſpectivè non extendi diſtrictum: ſed tamen, ſi diſciplina illis contenta conveniens ſit formandis moribus, aut vitiis curandis & eliminandis, non minùs propterea grata eſſe debet; & pro temporum & perſonarum conditione ultro amplectenda. *Occurritur objectioni.*

An Canones Africani Eccleſiæ Romanæ, aut Orientalibus legem ponere poterant? & tamen quanto in pretio utrique Eccleſiæ fuerint, abunde conſtare poteſt ex iis quæ de Codice Eccleſiæ Africanæ diximus; idque non alia de cauſa, quàm quòd intelligerent diſciplinam Canonibus illis contentam Eccleſiæ adminiſtrandæ eſſe convenientiſſimam, & menti Patrum conformem.

§. VI.

Digitized by Google

§. VI.

Leges Codicis Juſtinianæi, nec non Novellæ ejus Conſtitutiones utiles ſunt pro Diſciplina Eccleſiaſtica.

LEges Juſtiniani, nec non Novellas Conſtitutiones de rebus Eccleſiaſticis non modò Orientalis, ſed & Occidentalis laudavit & recepit Eccleſia.

Leges Juſtiniani ab Eccleſia probata. De Orientali certius eſt & evidentius quàm ut probari debeat; de Occidentali verò teſtis eſt S. Gregorius; qui Joannem Defenſorem abeuntem in Hiſpaniam monens, quid ſequi debeat in cauſa ſibi delegata, eum ad Novellam 123. Juſtiniani remittit: " De perſona Presbyteri, ait *lib.* 11. *epiſt.* 57. " hoc attendendum eſt, quia ſi quam cauſam habuit, non ab " alio teneri, ſed Epiſcopus ipſius adiri debuit; ſicut novella " Conſtitutio manifeſtat, quæ loquitur de ſanctiſſimis & " Deo amabilibus ac Reverendiſſimis Epiſcopis, Clericis & " Monachis. Imperator Juſtinianus Auguſtus, Petro glorioſiſſimo Præfecto Prætorio, ſi quis contra aliquem Clericum &c."

Teſtimonium S. Gregorii.

Joannis VIII. Papæ. Et Joannes VIII. monens Epiſcopos, ne quem non probatâ causâ excommunicent, ita ſcribit: "Inſuper noſtro Apoſtolatui " intimavit (Bickbertinus) ut eum ſine ratione diſcuſsâ, ex" communicare vultis. Quapropter Apoſt. auctoritate jube" mus; ut nemo veſtrûm eum excommunicet, antequam ad " legis examen perveniat. Scitote quemadmodùm in cente" ſimo Capitulo Concilii Africani legitur; ſimiliter in *ſecundo* " *Novellarum Juſtiniani Libro*, ut nemo Epiſcopus aut Pres" byter aliquem excommunicet antequam cauſa probetur."

Hincmari Remenſis. Tertio id conſtat ex Hincmaro in Opuſculo *cap.* 17. Sed & " leges Romanæ, inquit, ab Imperatore Juſtiniano promul" gatæ, quas probat Eccleſia, decernunt de Epiſcoporum " ſine Metropolitani ſui auctoritate, profectione &c."

Ivonis Carnotenſis. Denique Ivo Carnotenſis *epiſt.* 280. idem teſtatur: " Di" cunt inſtituta legum Novellarum, quas commendat & ſer" vat Rom. Eccleſia &c."

Et quid plura? Nunquam Eccleſia reſpuit leges Imperatorum & Principum exteriorem Eccleſiæ diſciplinam con-

cer-

Digitized by Google

cernentes, niſi inveniantur Evangelicæ aut Canonicæ ſanctioni contrariari, *diſt.* 10. *can.* 1.

Porrò leges Juſtinianæas his minimè contrariari; ſed potiùs Canonum & priſtinæ Patrum diſciplinæ ſynopſim ſive epitomen continere, earum diligens ſcrutator agnoſcet.

Pauca illius è multis accipe ſpecimina.

In *l.* 31. *Cod. de Epiſcopis & Clericis*, hæc habes " Nemo gradum Sacerdotii pretii venalitate mercetur, quantum quiſque mereatur, non quantum dare ſufficiat, æſtimetur. Profectò enim quis locus tutus, & quæ cauſa eſſe poterit excuſata, ſi veneranda Dei templa pecuniis expugnentur; Quem murum integritatis aut vallem fidei providebimus, ſi auri ſacra fames in penetralia veneranda proſerpat? Quid denique cautum eſſe poterit aut ſecurum, ſi Sanctitas incorrupta corrumpatur? Ceſſet Altaribus imminere profanus ardor avaritiæ, & à ſacris adytis repellatur piaculare flagitium. Itaque caſtus & humilis noſtris temporibus eligatur Epiſcopus: ut quocumque locorum pervenerit, omnia vitæ propriæ integritate purificet. Nec pretio, ſed precibus ordinetur Antiſtes. Tantum ab ambitu debet eſſe ſepoſitus, ut quæratur cogendus, rogatus recedat, invitatus effugiat, ſola illi ſuffragetur neceſſitas excuſandi." *Primum exemplum.*

An quid ſanctius aut Patrum diſciplinæ conformius exprimi poſſet; an quidquam in ſacris Canonibus utilius inveniri?

Et in *l.* 42. *Cod. eod. tit.* volens ut in eligendis ac ordinandis Epiſcopis meritorum ratio dumtaxat habeatur, hanc præclaram ſubjungit ſententiam: " Si enim ſancti & glorioſi Apoſtoli Sacerdotium à Domino Chriſto Deo conſecuti, & qui bonis omnibus terram repleverunt, & ejus doctrinam omnibus impartiti ſunt, neque ipſi vitæ ſuæ, quam in hoc mundo degebant, ſalutis noſtræ cauſâ pepercerunt: Quomodo æquum non fuerit, ut qui ſubingrediuntur eorum ordinem, & inſtituuntur ſanctiſſimarum Eccleſiarum Sacerdotes, purum habeant propoſitum, & pecunias contemnant omnemque vitam ſuam ad clementiſſimum applicent Deum." *Secundum exemplum*

Deinde §. 1. ejuſdem legis declarans, convenire hujuſmodi in Epiſcopum eligi & ordinari, quibus nec liberi ſunt, nec nepotes, hanc præclaram & admodum notandam rationem reddit: " Etenim vix fieri poteſt, ut vacans hujus quotidianæ *Tertium.*

Digitized by Google

„ vitæ curis, quas liberi creant parenti maximas, omne ſtu-
„ dium, omnemque cogitationem circa divinam liturgiam, &
„ res Eccleſiaſticas conſumant. Nam cùm quidam, ſummâ in
„ Deum ſpe, & ut animæ eorum ſalvæ fiant, ad ſanctiſſimas
„ adcurrant Eccleſias, & eis omnes ſuas facultates adferant &
„ derelinquant, ut in pauperes & egentes & alios pios uſus
„ conſumantur: indecens eſt Epiſcopos in ſuum illas auferre
„ lucrum, aut in propriam ſobolem & cognatos impendere.

Volumine integro opus eſſet, ſi his non impares in legibus Codicis Juſtinianæi, præſertim ſub titulis *de Sacroſanctis Eccleſiis*, item *de Epiſcopis & Clericis*; *de Epiſcopali Audientia* & aliquot ſequentibus præclariſſimas pro Eccleſiaſtica diſciplina contentas ſententias referre vellem.

Novellæ Juſtinianæ diſciplinam in multis exhibent.

Novellæ iterum Juſtinianææ promptuarium diſciplinæ Eccleſiaſticæ vocari poſſunt; atque inter reliquas legi merentur Novella tertia & quinta quæ *de Monachis* inſcribitur; pleraſque Monaſticæ Inſtitutionis regulas breviter complectens; obſervatuque dignum, quod capite 2. præcipit, Monaſterio aggregari petentes à Monaſteriorum Præſulibus non promptè mox habitum Monachalem percipere; ſed per triennium totum tolerare, nondum habitum Monachalem promerentes: " Sed ton-
„ ſurâ, inquit, & veſte eorum qui laïci vocantur, uti, & manere
„ divina addiſcentes eloquia: & Reverendiſſimos eorum Abbates
„ requirere eos ſive liberi ſint, ſive ſervi, & unde eis deſide-
„ rium vitæ ſingularis acceſſerit: & diſcentes ab eis, quia nulla
„ maligna occaſio ad hoc eos adduxit, habere eos inter eos,
„ qui adhuc docentur atque monentur: & experimento perci-
„ pere eorum tollerantiam & honeſtatem, non enim facilis eſt
„ vitæ mutatio, ſed cum animæ fit labore."

Quid amplius in Patrum Regulis aut ſacris Canonibus à Monaſteriorum Superioribus quoad Novitiorum inſtructionem & probationem requiritur?

His adde Novellam ſextam in tres partes diviſam; quarum prima qualitates Ordinandi in Epiſcopum exponit; ſecunda de Clericis quales eligendi ſint tractat; tertia de expenſis Eccleſiarum & Clericorum multitudine non facienda.

Verùm de his ampliſſimè, & totius quodammodo diſciplinæ compendium complectendo, diſſerit Novella 123. de *Sanctiſſimis Epiſcopis & Deo amabilibus & Reverendiſſimis Clericis &*

Digitized by Google

& Monachis; per 45. capita quidquid ad hanc materiam ferè ſpectat exponens.

Et in Novella 137. *de Ordinatione Epiſcoporum & Clericorum* per ſex capita tractatur.

Hæ itaque quinque Novellæ etiam ſolæ, ſi attentè legantur, diſciplinæ Eccleſiaſticæ aſſequendæ non parum proderunt.

§. VII.

Aliqua notanda pro aſſequenda perfecta Canonum & Decretalium notitia.

PRo aſſequenda & perfecta Canonum notitia eorumque genuino ſenſu conveniens eſſe, inſpicere textum originalem ipſorum Canonum ſive græcum ſive latinum ſæpius in ſcholiis monui, & oſtendi; quin & varias Canonum verſiones nonnumquam ſubſidio eſſe ad ſincerum Canonis ſenſum aſſequendum reipſa demonſtravi; præſertim in notis ad Canones Sardicenſes.

Recurrendum ad fontes Decretalium.

Ulterius parte IX. *cap.* 1. §. 4. 5. *&* 6. ex profeſſo probavi, pro notitia Decretalium Gregorii IX. utile, imo penè neceſſarium eſſe, non tantum ad priſtinas Decretalium collectiones; (è quibus Raymundus pro majore parte hanc Decretalium collectionem deſumpſit) ſed etiam ad harum Decretalium fontes recurrere; atque ex iis earum ſenſum accipere. Ultra hæc, duo ſunt quæ plurimum Canonum perfectam notitiam facilitare poſſunt; & ſine quibus à vero eorum ſenſu facilè aberrari contingit.

Quid occaſionem dederit Canoni.

Primum ut ſciatur quid condendo Canoni occaſionem dederit; v.g. quis eſſet, & in quo verſaretur abuſus quem per Canonem eliminatum voluere Patres; quis error cui Canon opponitur; in quo potiſſimum quæſtio, aut dubium per Canonem determinatum verſaretur aliaque ſimilia: quæ ſi unà cum contextu Canonis expendantur, mirum! Quantum lucis ſæpius ipſis Canonibus adferant.

Horum probationem ſi quis expetat, tantum relegat hæc ſcholia noſtra ad Canones, & frequentiſſime ſenſum Canonum horum ſubſidio acceptum reperiet; eorumque defectu non raró à vero ſenſu ab aliquibus fuiſſe deflexum.

Digitized by Google

Caſus & quæſtionis ſtatus per Decretales deciſus.

Cum autem Decretales, præſertim in collectione Gregorii IX. magna ex parte deſumptæ ſint ex Epiſtolis Romanorum Pontificum, ſignanter Alexandri III. & Innocentii III. & Honorii III. quibus interrogati reſponderunt ad difficultates & quæſtiones ſibi propoſitas, nemini dubium eſſe poteſt, quin conſequendo Decretalis ſenſui admodum conveniens ſit, ſtatum controverſiæ, & quæſtionis propoſitæ, omneſque ejus circumſtantias, ejuſque occaſionem noviſſe.

Hiſtoriarum notitia plurimum conducit.

Hæc verò cum interdum neque ex Decretali, neque ex integra Pontificis Epiſtola haberi queant, ſed ex hiſtoricis illius temporis haurienda ſint, rectè monet Clariſſimus Florens in oratione *de recta juris diſcendi ratione*, pro conſummata juris Canonici ſcientiâ Hiſtoriarum Eccleſiarum, præſertim Occidentalium notitiam eſſe penè neceſſariam; " quæ, ait, non ex vulgatis & futilibus quibuſque, ſed ex æqualibus & coætaneis repetenda eſt."

Quam hæc Florentis obſervatio vera ſit, intelliget, & perſuadebitur, qui eruditiſſimos Viri hujus ad Decretales commentarios pervolverit; de quibus plura dicendi capite ſequenti occaſio dabitur; uti & de aliis nonnullis, qui eodem ſubſidio uſi ſunt.

Vocum variata ſignificatio utilis pro Canonum intellectu.

Alterum pro aſſequenda perfecta atque accurata Canonum ac Juris Canonici notitia non modo conveniens, ſed penè neceſſarium, eſt ſcientia variatæ vocum & verborum, pro diverſitate temporum & locorum ſignificationis.

Quis enim neſcit, uno tempore aut loco aliam eſſe vocum verborumque ſignificationem, quam altero tempore & loco? Adeo ut qui ea in una eademque ſignificatione ſemper & ubique acciperet, frequenter à mente loquentium, & verba illa uſurpantium procul aberraret.

Declaratur exemplis.

Exempli gratiâ multis ſæculis obtinuit, ut *paræcia* ſive *parochia*, quæ hodie diſtrictùm ſignificat uni Presbytero, quem Parochum dicimus, commiſſum, ſignificaret integrum Epiſcopi diſtrictum, quem nunc *Diœceſim* dicimus. *Diœceſis* autem pro diſtrictu plurium Provinciarum Eccleſiaſticarum acciperetur; uti in ſcholiis ad Canones non ſemel notavi.

Notum quoque eſt, quatuor ut minus primis ſæculis nomen *Sacerdotis*, quod hodie *Presbyterum* ſignificat, pro *Epiſcopo* uſurpatum; & pro Presbytero non niſi cum addita clauſula, *ſecundi ordinis*.

Nomen *Papæ*, quod ſoli Pontifici Romano hodie tribuitur, olim

Digitized by Google

olim promiſcuè Epiſcopis tributum fuiſſe, quis ignorat?

Quam diverſa fuerit *communionis, Viatici, Miſſæ* aliorumque ſimilium vocabulorum ab hodierna ſignificatione, apud Veteres acceptio, quis ignorat?

Primates apud Veteres ubique pene dicebantur Epiſcopi, qui Metropoli civitati præſidebant, quos hodie *Metropolitanos* dicimus; at in Africa aliter ſe res habebat. Is enim *Primas* apud Africanos dicebatur, qui ordinationis tempore Collegas ſuos anteibat; quem propterea & *Senem* vocabant.

Si quis hæc aliaque ferè infinita vocabula, quæ priſtinam ſuam aut particularem ſignificationem mutarunt, in priſtinis Patrum Canonibus aut ſcriptis accipiat in ea ſignificatione, quam modo obtinent, mirum! Quam procul à mente & ſententiâ Canonum & Scriptorum ſæpius ſit receſſurus.

Plurima quoque & in Decretalibus ſimilia vocabula, quæ vel nomenclaturam mutavere vel prorſus obſoleta ſunt, occurrunt: ut niſi quis prius de Verborum ſignificatione nonnihil ſit inſtructus, frequenter vel circa Decretalium ſenſum hærebit vel ceſpitabit.

A titulis de Verborum ſignificatione *ſtudium juris inchoandum.*

De hac re perſuaſi tum Legum, tum Canonum & Decretalium Interpretes, paſſim ſuadent Jurium Candidatis, ut à titulis de *Verborum ſignificatione* ſtudium Juris incipiant.

Qui potiſſimum pro hac materia conſulendi.

Cæterum pro eorum verborum intellectu, quæ ſeu in Canonibus ſeu Decretalibus obſcura, & in varia ſignificatione occurrunt, utiliter legi poſſunt Virorum eruditorum obſervationes, notæ, vel gloſſaria, quibus obſcuriorum aut obſoletorum verborum ſignificationem inquirunt, & exponunt: ut ſunt Libri duo obſervationum Gabrielis Albaſpinæi Epiſcopi Aurelianenſis; ejuſque in varios Canones annotationes. Franciſci Pithœi in Legem Salicam ac Libros Capitularium Gloſſarium; Jacobi Sirmondi in eoſdem libros, nec non in plures Canones notæ. Item Hieronymi Bignonii in Legem Salicam, & formulas Marſulfi Monachi obſervationes; quæ cum Gloſſario Pithœi & notis Sirmondi ad Libros Capitularium extant in tomo 2. Capitularium editionis Stephani Baluzii; cujus quoque in Libros Capitularium eruditæ notæ non parum huic vocum obſcuritati lucis adferre poſſunt.

His addi poſſunt Libri quinque obſervationum Innocentii Cironii, in quibus penè omnia obſcuriora & obſoleta vocabula

Digitized by Google

in Decretalibus occurrentia breviter exponit. Habentur hi obſervationum Libri unà cum quinta Decretalium Collectione ab ipſo primùm typis evulgatá(de qua ſuprà *Parte VIII. cap.* 3.) & ejus paratitlis in quinque Libros Decretalium in uno volumine edito Toloſæ anno 1645.

Plurima ſunt aliorum erudita Lexica & Gloſſaria, quæ eidem argumento ſervire poſſent; ſed unum pro omnibus ſufficere poſſe videtur, nimirum inſtructiſſimum ac eruditiſſimum Gloſſarium *ad Scriptores mediæ & infimæ latinitatis, in quo latina vocabula novatæ ſignificationis, aut uſus rarioris, barbara & exotica explicantur, eorum notiones & originationes reteguntur* Auctore Carolo Du Freſne, Domino Du Cange Regi à Conſiliis, & apud Ambianos Quæſtore, tribus voluminibus diſtinctum.

Quo Opere, in hoc argumenti genere non credo umquam aut eruditius aut abſolutius aliquid prodiiſſe.

CAPUT SECUNDUM

De Interpretibus ſeu Commentatoribus Canonum & Decretalium.

§. I.

De Interpretibus Canonum.

Apud Latinos aliquot ſæculis pauci Canoniſtæ, plures apud Græcos.

POſtquam ſæculo 12. incœpit Decretalium uſus, non parum apud Latinos cœpit flacceſcere Sacrorum Canonum ſtudium, uti advertit Petrus De Marca *lib.* 3. *cap.* 7. *de Concord. Sacerdotii & Imperii*: "quod, ait, ab Auctore Li„brorum *de Hierarchia ſubcæleſti* hæc verba expreſſit anno 1446 *In Eccleſia Græca multi ſunt Canoniſtæ, id eſt, ſcientes Canones univerſalium & generalium Conciliorum; in Latina nulli ſunt Canoniſtæ, ſed multi Decretaliſtæ.*

Id forſan ſuo tempore verè dixit auctor ille; at hoc noſtro ſæculo etiam inter Latinos, Canoniſtas, id eſt, ſcientes Canones Conciliorum plurimos eſſe, eorum ſanè erudita Commentaria plus ſatis evincunt; quæ mox indicabimus, ſi priùs Græcorum aliquot celebriores notaverimus.

Ioannes Zonaras.

Joannes Zonaras Vir in imperio ſæculo 12. Clariſſimus omnibus

Digitized by Google

nibus ſæculi dignitatibus nuntium remiſit, & Monachus factus, præter Hiſtoriam, Commentarios ampliſſimos ſcripſit in omnes Canones & Patrum Epiſtolas, qui Codicem Græcorum (de quo *Parte* 3. *cap.* 3. egimus) conficiunt.

Magnæ apud Græcos fuiſſe hos Canonum Commentarios auctoritatis ſatis notum eſt: & qui eos pervolverit, inficiari haud poterit, multa eruditione, ac utiliſſimis reflectionibus, & documentis eſſe refertos.

Theodori Balſamonis Commentarii. Alter apud Græcos admodum celebris & nominatus Canoniſta fuit Theodorus Balſamon Patriarcha Antiochenus, qui præter alia plura Juris opera ſcripſit illud quod inſcripſit; *Expoſitio ſacrorum divinorum Canonum, ſanctorum celebratiſſimorum Apoſtolorum & Sacrorum OEcumenicorum atque etiam Provincialium ſive particularium Conciliorum, reliquorumque ſanctorum Patrum*; id eſt uno verbo, omnium Conciliorum & Patrum, quorum Canones in Codice Græcorum comprehenduntur.

Hos Balſamonis commentarios magno in pretio apud Græcos fuiſſe haud probari debet; de illis autem ita loquitur Vir in re Canonica verſatiſſimus Gentianus Hervetus in Epiſtola ad Joannem Tillium Epiſcopum Briocenſem: *Judicium Gentiani Herveti de his commentariis.* "Canonibus Patrum „ magnam affert lucem Theodori Balſamon interpretatio, quæ „ & Imperatorum Leges explicat Eccleſiaſticas, & nihil omittit in Canonibus, quòd non exactè & accuratè expendat. „ Atque in hoc quidem opere laudando non video, pergit „ Hervetus, opus eſſe, ut diutius immorer, cum in eo legendo ſit ejus utilitas per ſe omni ex parte ſe ſatis oſtenſura."

Diverſus ſcopus Balſamonis & Zonaræ. Porro licet ſuper iiſdem Canonibus ſint Zonaræ ac Balſamonis commentarii, tamen in his ſcholiis componendis aliud fuit Balſamonis, aliud Zonaræ propoſitum.

Balſamon enim Civilis æquè ac Canonici Juris conſultiſſimus, „ inquit Guilielmus Beveregius in prologomenis ad Codicem „ Græcorum §. 23. utriuſque concordiam proſequitur, apparentes diſcrepantias componit, & Canonicas quæſtiones à ſe „ motas multoties ſolvit. At Zonaras ècontra ipſis canonum „ verbis, & ſenſui interpretandis ſtrictè adhæret, raro admodum „ ad civiles leges digrediens. Hinc fit quod Balſamon totum „ Zonaræ commentarium totidem nonnumquam verbis tranſcribat; ſuperfluum nimirum judicans, alia Zonaræ dictis „ addere, cum nihil in tali canone occurrat, de quo ex legibus

„ politicis

„politicis & Imperialibus Conſtitutionibus diſputatio inſtitua-„tur, hoc eſt nihil quod ad ſuum propoſitum pertineat."

Praferendi commentarii Zonara. Et quidem ob hanc Canonum & Legum mixturam, ſcholia Balſamonis & longiora, & non rarò obſcuriora ſunt, quam ſcholia Zonaræ; unde & Canonum ſtudioſo hæc præ illis utiliora videntur.

Alexius Ariſtenus. Sub idem penè tempus floruit Alexius Ariſtenus cujus magna cum laude meminit ipſe Balſamon in ſcholiis Canonis 6. Apoſtolici, & Canonis 37. Trullani; vocans eum *incomparabilem Dominum* & *magnum OEconomum*.

Scripſit hic non quidem Canonum ſynopſim, ut quidam crediderunt, ſed eruditas in eam ſynopſim annotationes; quas unà cum prædictis Balſamonis & Zonaræ commentariis, ac

Nota Guilelmi Beveregii. ipſo integro Græcorum Codice Græcè & Latinè typis elegantiſſimis evulgavit Guilelmus Beveregius Presbyter Eccleſiæ Anglicanæ, & recenſuit ad veteres codices manuſcriptos; nec non eruditis, & copioſis annotationibus illuſtravit.

Quædam notanda circa prædictos Auctores. Opus ſanè eruditâ admodum Canonum explanatione, ac totius Eccleſiaſticæ diſciplinæ expoſitione refertum, lectuque digniſſimum. Hoc unum tamen notandum, hos omnes Canonum Interpretes, cum ab Eccleſia Romana ſchiſmate eſſent divulſi, circa diſciplinam & praxim Eccleſiæ Romanæ, & Pontificis Romani Primatum interdum minus æquos eſſe; uti in ſcholiis ad Canones interdum notavimus; & de Balſamone ſingulariter obſervat Baronius ad annum 1191. ibidem rationem aſſignans, quæ Balſamonis ab Eccleſia Latina averſionem auxit; ut propterea in ejus ſcriptis ampliùs, quam aliorum alienatio ab Eccleſia Latina ſe oſtentet.

§. II.

De Latinis Canonum Interpretibus.

INter Latinos tum hoc tum præterito ſæculo plures claruere non Decretalium dumtaxat, ſed & Sacrorum Canonum doctiſſimi ac ſolidiſſimi Interpretes.

Antonius Auguſtinus. Claruit imprimis ſæculo præcedenti nominatiſſimus, & in re Canonica exercitatiſſimus Antonius Auguſtinus Archiepiſcopus Tarraconenſis; qui inter alia edidit *epitomen Juris Pontificii*

ficii veteris in tres partes diviſam; quarum primâ de perſonis, ſecundâ de rebus, & tertiâ de judiciis fuſiſſimè, adductis Conciliorum ac Pontificum Decretis; & SS. Patrum ſententiis diſcurrit; hoc unum dolendum, quod falſas illas Iſidorianas merces cæteris immiſceat.

Edita eſt hæc epitome Pariſiis anno 1641. in qua editione poſt primam operis partem extat ejuſdem Antonii Auguſtini *de quibuſdam veteribus Canonum Eccleſiaſticorum collectoribus judicium ac cenſura*: opus non inutile; quo & in hoc tractatu interdum uſi ſumus.

Accedunt huic editioni Canones ſeu libri tres pœnitentiales; nimirum Pœnitentiale Romanum, Bedæ Presbyteri, & Rabani Mauri Archiepiſcopi Moguntinenſis, cum ejuſdem Antonii Auguſtini eruditis notis; quæ & eo titulo utiliter conſuluntur, quod ex dictis Canonibus nonnullos in ſuum Decretum retulerit Gratianus.

Præter hæc, ſunt ejuſdem auctoris ſæpius laudati Dialogorum libri duo de emendatione Gratiani; item notæ in Capitula vulgo Hadriani Papæ (quarum meminimus *p. IV. cap. 2.*) in quibus plurima ad ſenſum Canonum eruendum, & veros à falſis ſecernendum occurrunt.

Gabrielis Albaſpinæi Epiſcopi Aurelianenſis Libri duo obſervationum; ejuſdemque notæ in Canones Eliberitanos, & nonnullos aliorum Conciliorum Canones magnam ſpirant eruditionem; multamque Canonibus lucem adferunt. *Gabriel Albaſpinæus Epiſcopus Aurelianenſis.*

Non exiguo etiam cum fructu leguntur notæ in Canones Conciliorum Hiſpaniæ Garſiæ Loaiſæ Archiepiſcopi Toletani; & Jacobi Sirmondi in Canones Conciliorum Galliæ, & Capitularia Regum Francorum. Item Stephani Baluzii in eoſdem Libros Capitularium; nec non in collectionem Reginonis, & in Decretum Gratiani. *Garſias De Loaiſa. Jacobus Sirmondus & Stephanus Baluzius.*

Scholia ac notæ P. Chriſtiani Lupi in Canones octo primorum Conciliorum generalium, nec non quorumdam Conciliorum particularium, præſertim Romanorum, quinque tomis comprehenſa, non pauca quoque pro intellectu Canonum, & notitia diſciplinæ ſuppeditare poſſunt *Scholia Chriſtiani Lupi.*

Sed cùm plurimis, quibus Canonum & diſciplinæ Eccleſiaſticæ notitia convenit; quique eorum notitiam habere deſiderant, non liceat per occupationes, quibus vi ſui mune- *Scholia Auctoris.*

ris & profeſſionis detinentur, fuſiora illa Canonum commentaria pervolvere, ut ex illis aliquam convenientem ideam diſciplinæ Eccleſiaſticæ hauriant; non inutile aut ingratum futurum judicavi, exhibere, & compendioſis Scholiis illuſtrare, non tantum Conciliorum generalium Canones; ſed eos omnes, quos Eccleſia univerſalis Occidentalis pariter ac Orientalis uno quaſi conſenſu probavit & laudavit; & conſequenter, de quibus affirmari quodam ſenſu poſſe videtur, quod de Canonibus Nicænis dixit aliquando Leo Magnus; *Canones Spiritu Dei, & TOTIUS mundi reverentiâ Roborati.*

In his quoque reperiet Lector puriorem Patrum diſciplinam in omnibus, aut ſaltem præcipuis punctis expreſſam.

Monitum ad Lectorem. Hoc unum requiro, ut tam in meis, quam aliorum, quos hactenùs allegavi, & infra citabo, obſervetur illud Apoſtoli: *Omnia probate, quod bonum eſt, tenete.*

§. III.

De Interpretibus Decretalium.

Varia illorum Interpretum genera. Primum. NOn unius generis ſunt Decretalium ſive Juris Canonici interpretes ſeu Commentatores.

Nonnulli enim, iique eruditione & utilitate præcipui, explanationi Juris Canonici & Decretalium intermiſcent quoque Eccleſiæ diſciplinam ex SS. Canonibus & Sanctis Patribus hauſtam; ac inſuper ex Decretalium fontibus & hiſtoriis earum genuinum ſenſum hauriunt.

Franciſci De Roye Inſtitutiones. Hujus generis pro incipientibus ſunt Inſtitutiones Canonici juris in tres libros diviſæ; quorum primo de Legibus & Perſonis Eccleſiaſticis; ſecundo de rebus Eccleſiaſticis & earum acquiſitione; & tertio de actionibus & judiciis tractatur Auctore Franciſco De Roye Anteceſſore Andegavenſi.

Commentaria Franciſci Florentis. Provectioribus ſervire poſſunt erudita illa Franciſci Florentis Aurelianenſis primum ac deinde Pariſienſis Anteceſſoris commentaria ad varios Decretalium titulos; quibus admodum eruditè non tantum priſtinam Eccleſiæ diſciplinam ex Patribus & Sacris Canonibus depromptam proponit; ſed inſuper ipſarum Decretalium ſenſus ex fontibus & hiſtoriis ea eruditione detexit; ut vel ex ſolis his commentariis cuivis innoteſcat,

Digitized by Google

noteſcat, veriſſimum eſſe, quod ſupra monui, ſenſum Decretalium Gregorii IX. ex antiquis Decretalium compilationibus & hiſtoriis eſſe deſumendum.

His addi poſſunt Jani A Coſta Anteceſſoris Toloſani in Decretales Gregorii IX. *ſummaria & commentaria.* *Ianus à Coſta.*

Item *Paratitla* in quinque libros Decretalium Gregorii IX. Innocentii Cironii Juris utriuſque Profeſſoris & Academiæ Toloſanæ Cancellarii. *Innocentius Cironius.*

Commentarius quoque in Decretales Innocentii III. quæ Decretalium Gregorii IX. præcipuam partem conſtituunt, Antonii Dadini Alteſſerræ meritò his jungitur. *Antonius Alteſſerra*

Doctiſſima Denique Jacobi Cujacii Juriſconſulti Celeberrimi in Decretales commentaria huic Interpretum generi annumeranda: utpotè qui ex fontibus & hiſtoriis Decretalium ſenſum feliciter eruit, & eruendum oſtendit. *Iacobus Cujacius.*

Sunt Deinde Juris Canonici aut Eccleſiaſtici Scriptores, qui juri Communi, non tantum aliquid de priſtina diſciplina immiſcent; ſed inſuper jus Patrium & conſuetudinarium adjiciunt; illudque variis Tribunalium, præcipuè Regiorum ſententiis & deciſionibus confirmant. *Secundum genus Scriptorum.*

Hujus generis reputari poſſunt opera Canonica Franciſci Zypæi; qui jus Belgicum juri Communi miſcet; pluresque Regiorum Magiſtratuum deciſiones refert. *Franciſcus Zypæus.*

Item Petri Rebuffi praxis beneficiorum; aliaque ejus de re Canonica opera; quæ Parlamentorum ſententiis referta ſunt. *Petrus Rebuffus.*

His merito annumerantur *arreſta* ſeu ſententiæ prolatæ in Regiis Parlamentis Galliæ in omni penè materia Eccleſiaſtica, ordine alphabetico collecta in duos tomos per Joannem Tournet. *Ioannes Tournet.*

Plurima quoque ad elucidationem rei Canonicæ cum Parlamentorum deciſionibus occurrunt in Collectione quæ vulgò dicitur; *Iournales des Audiances* & quatuor ut minus tomis conſtant. *Iournales des audiances.*

Verum in hoc genere Doctorum ſive Scriptorum eminent opera Renati Choppini de Sacra Politia forenſi; & ejuſdem Monaſticon. *Renatus Choppinus.*

Quibus adjungi poteſt tractatus Caroli Feuret *de abuſu*; ſive de vera materia appellationis, quæ inſigniri ſolet hac qualitate, *tamquam ab abuſu.* *Carolus Feuret.*

 In

Digitized by Google

In his operibus omnem ferè materiam Eccleſiaſticam ex Sacris Canonibus, Patribus & hiſtoriis primò deductam habes; ac deindè quid jure conſuetudinario, præſertim Regni Galliæ, obtineat; & in contradictorio judicio deciſum ſit doctiſſimè proponitur: hoc unum notandum, quod poſterior plus juſto videatur Juriſdictioni Laicali favere, & Eccleſiaſticam deprimere.

Hi ſimileſve auctores licet ſingulariter ſerviant iis, qui in foro verſantur, atque controverſiis Eccleſiaſticis decidendis, & deducendis ex officio incumbunt, tamen cum in pluribus ipſam quoque Patrum puriorem diſciplinam proponant & explanent, etiam Eccleſiaſticis eorum lectio utilis & conveniens eſſe poteſt.

Tertium genus Scriptorum. Tertium denique Decretaliſtarum, ſeu Decretalium interpretum genus eſt, qui ferè ipſis decretalibus, ſive Juri Canonico ſcripto inhærent; nec niſi raro ex ipſis Decretalium primis fontibus vel hiſtoriis ſenſum Decretalium quærunt vel inveſtigant.

Gloſſographi. Hujus generis famoſiſſimi ſunt qui vulgò Gloſſographi dicuntur, eo quod ad ſingula capitula ſuas gloſſas ſive breves annotationes aut expoſitiones appoſuerint.

Quæ circa hos notanda. Circa Gloſſographos attendendum, quod præterquam nimium inhærendo litteræ Decretalium, prout per fragmenta per Raymundum alioſvè Collectores ſunt relatæ, verum ſenſum Decretalium ſæpius non ſint aſſecuti, nonnullos etiam graves errores incautè nimis immiſcuerint.

Exempli gratiâ ad Cap. 8. *de tranſactionibus*, verbo, *neceſſaria* dicit: "Sacramentum verò Baptiſmi in neceſſitate "à quocumque recipi poteſt, dummodo in forma Eccleſiæ "conferatur. Et etiam *Pœnitentia:* Nam confiteri poſſunt "cuicumque in neceſſitate juxta illud: *Confitemini alterutrum peccata veſtra*".

Ad *Cap. 6. ✠. de celebrat. Miſſarum* verbo, *Sanguinis veritatem* proponit tres ſententias de præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia, quaſi æquè probabiles, & indifferentes, quarum tertia apertè hæretica eſt hæc: *Tertia dicit quod remanet ſubſtantia panis & vini, & ſub eadem ſpecie eſt Corpus Chriſti.*

Et ad *Cap. 14. ✠. eod. tit.* verbo, *fermentato* probare vide-

Digitized by Google

videtur ſententiam Hugonis, *quod ſi quis conficeret de fermentato pane in Eccleſia Occidentali nihil fieret*; qui eſt error manifeſtus.

Hæc pauca vice ſpeciminum propoſita ſat oſtendunt, maturo diſcretionis judicio gloſſas Juris Canonici eſſe legendas. Qui plura, tum in gloſſis Decreti Gratiani, tum Decretalium & aliarum Corporis Canonici partium errata in unum collecta videre velit, conſulat libellum cui titulus: *Collatio Cenſuræ in Gloſſas Juris Canonici juſſu Pii V. Pontificis anno* 1572. *editæ, cum iiſdem Gloſſis, Gregorii XIII. mandato, anno* 1580. *recognitis & approbatis.*

Huic generi Authorum annumerari quoque poſſunt veterum multorum, ut Joannis Andreæ, Innocentii IV. Panormitani, Cardinalis Florentini ſive Franciſci Zarabellæ aliorumque in Decretales & alias Juris Canonici partes vel commentaria vel paratitla, quæ longum eſſet hîc enumerare.

Alii Veteres Decretalium commentatores.

Ex his utiliores incipientibus videntur Inſtitutiones Joannis Pauli Lacelotti (de quibus actum *p.*8. *cap.*3. §. 1.) præſertim cum notis Joannis Doviatii, in quibus multa breviter & nervosè ad hodierni juris notitiam ſupplentur & adjiciuntur.

Inſtitutiones Lancelotti

Adjecta eſt & huic editioni ejuſdem Doviatii brevis hiſtoria juris Canonici, aliaque nonnulla per modum appendicis, quæ Juris Canonici Tironibus non parum ſubſervire poſſunt.

Provectioribus ſubſervire poſſunt prolixiores Decretalium Commentarii; atque inter cæteros Henrici Caniſii commentarii in Decretales; item Proſperi Fagnani; nec non, quæ paſſim hîc Studioſorum manibus teruntur paratitla Andreæ Vallenſis; circa quæ tamen nonnulla obſervanda ſequente Paragrapho proponemus.

Alii prolixiores Recentiorum commentarii.

§. IV.

Obſervanda circa Decretalium Commentatores; & ſpecialiter circa Paratitla Andreæ Vallenſis.

QUemadmodum, ut ſupra notavimus, libri Decretalium & ſequentes Corporis Canonici partes potiſſimum forenſia proſequuntur, & pro judicialibus cauſis decidendis pro-

Prima obſervatio.

Digitized by Google

mulgati ſunt, ita quoque Commentarii Decretalium præcipuè circa judicialia & forenſia occupantur.

Unde Andreas Vallenſis in ſua ad Paratitla Decretalium præfatione monet, quod ad *forenſia negotia* hæc paratitla ſeu *inſtitutiones potiſſimum accommodare voluerit.*

Quapropter de his Decretalium commentatoribus jure merito dici poſſet, quod de Canonibus, nimirum, qui ad lites judiciaque præcipuè valent, dixiſſe fertur Joannes Saliſberienſis Epiſcopus Carnotenſis ad S. Thomam Cantuarienſem: *Quis à Lectione Legum aut etiam* CANONUM *compunctus ſurgit.*

Meritò proinde ſuadendum Clericis, ut ſi hujuſmodi Decretalium commentariis, pro notitia Juris Canonici, ſtudere velint, illorum Lectionem, aliorum librorum, v. g. Sacræ Scripturæ, aut SS. Patrum, vel SS. Canonum Lectione ita temperent, ut non planè aridi, totique forenſes, ac veri Spiritus Eccleſiaſtici expertes reddantur.

Secunda reflexio. Ulteriùs hi Commentatores dum potiſſimùm circa judicialia & forenſia occupantur, non ſatis diſtinguere ſolent inter forum externum & internum; ſæpiuſque licita pronuntiant, quæ quidem in foro fori impugnari, aut irritari nequeunt; at in foro poli, id eſt, foro conſcientiæ ſæpiùs illicita ſunt.

Exemplum ſit, quod Vallenſis ait titulo de *Inſtitutionibus* §. 2. *Num.* 8. quod Vicarius Sede vacante inſtituit præſentatos à Patronis; *imò etiam uni ex præſentatis gratificari poteſt.* id enim ſi de foro fori intelligatur; ſive; quod ſi unicè duobus Præſentatis Vicarius *gratiam* ſive favorem fecerit, inſtitutio in foro fori impugnari non poſſit, verum eſt; modo inſtitutus capax ſit. At in foro Poli ſive conſcientiæ nullus *gratificationi* locus eſt; ſed Vicarius in electione duorum Præſentatorum omni favore & gratificatione excluſo, eum inſtituere debet, quem omnibus attentis judicaverit in Eccleſiæ bonum eſſe inſtituendum.

Tertia reflexio. Adhæc dum Decretalium illi Interpretes unicè ferè materiam Beneficiorum tractant in ordine ad forenſe judicium; facilè contingit, ut Beneficia potiſſimum attendant quoad temporalia; quippe quæ penè ſola ſunt, ob quæ ſuper Beneficiis Eccleſiaſticis contentiones & Litigia oriantur & moveantur.

Hinc

Digitized by Google

Hinc frequenter vilem ac indignam de Beneficiis Eccleſiaſticis imprimunt idæam, quaſi primum ac principale in Beneficiis eſſet ipſum temporale; atque à majori vel minore Beneficiorum temporali emolumento, aut mundano honori eis annexo magis vel minus eſſent æſtimanda; ideoque nonnumquam de Beneficiis non ſecus ac de re aliqua profana & temporali ratiocinantur.

Hinc illa apud Andream Vallenſem titulo, *ut Eccleſiaſtica Beneficia ſine diminutione conferantur* N.3. quod penſio Beneficio conferendo imponi poſſit *in permutatione Beneficiorum, ratione* INÆQUALITATIS, *ſi Beneficium alterum alteri* PRÆPONDERET.

Et ad tit. *de rerum permutatione* Num 3. cum loquutus eſſet de Beneficiorum permutatione addit: "Sic quoque "aliæ res Eccleſiaſticæ cum aliis item Eccleſiaſticis permutari "poſſunt, etiam *addito pretio ad æqualitatem fructuum & reditu-* „*tuum compenſandam.*"

Num hæc aliam idæam imprimunt, quam Beneficia inſtar rerum temporalium eſſe pretio coæquanda; atque in permutatione Beneficiorum id maximè attendendum, ut æqualitas fructuum utrimque ſervetur; quemadmodum in rerum temporalium commercio ſervari juſtitia requirit.

Has compenſationes inæqualitatis fructuum non eſſe juſtam cauſam exigendi penſionem; eaſque à Simoniaca labe non eſſe immunes abundè oſtendi in tractatu *de ſimonia circa Beneficia & penſionibus parte* 2. *cap.* 4. §. 4.

Quidnî eidem idææ, nimirum quod Beneficia non ſatis conſiderent tamquam miniſteria Eccleſiæ, quæ Clericos ad laborandum & militandum in militia Chriſti aſtringunt, adſcribatur, quod cum Vallenſi ad titulum *de peculio Clericorum Num.*2. communiter tradunt Decretalium Commentatores, ſcilicet tamquam propria Clericorum bona *quaſi patrimonialia* cenſeri, "quæ Clerici acquirunt ratione clericalis „ordinis vel officii, ſed aliâ ratione quam beneficii, veluti „celebrando, concionando, confeſſiones audiendo, vicariæ „temporali deſerviendo, aut alias ſimiles actiones ſpirituales „exercendo."

"Cum verò, pergit Vallenſis, bonorum patrimonialium „*plenè ſint Domini*, perinde ut laici ſuorum, de iis etiam li-

„quo-

„berrimè, quantum volunt & cui volunt donare, aut alio „quovis modo, ſive inter vivos, ſive ultima voluntate diſ- „ponere poſſunt. Idem dicendum, ait, de quaſi Patrimo- „nialibus."

Nonne hæc apertè evincunt, ab his authoribus Beneficia Eccleſiaſtica non ſatis conſiderari, ut miniſteria & officia Eccleſiæ quæ Clericos ad militandum in militia Chriſti, & laborandum in vinea Domini adſtringunt; & quorum intuitu ipſis tamquam laborantibus & militantibus temporalia ſubminiſtrantur, juxta illud Chriſti, *dignus eſt* OPERARIUS *mercede ſua.* Si enim eam de beneficiis idæam haberent, facilè viderent, nullas decimas, vel alia cujuſcumque generis temporalia Clericis ratione Beneficiorum dari, niſi intuitu laboris & operæ; adeoque illa quæ *quaſi patrimonialia* vocant ab his non diſtingui: cum & illa Clericis dentur ut Eccleſiæ Miniſtris laborantibus & militantibus. Vide citatum tractatum de *ſimonia p. 1. cap. 7. § 4.*

Ex eadem de Beneficiis Eccleſiaſticis idæa profluere videtur, quod ſæpius citatus Vallenſis aſſerit titulo de teſtamentis §. 5. *num.* 8. "quod Clericus ex proventibus ſui Beneficii donare poſſit intuitu ſanguinis ſuis conſanguineis, "ſi egeant, ad decentem eorum ſuſtentationem conſiderata "qualitate, quam tales acquirunt per promotionem ejus, "qui donat, ad aliud beneficium vel dignitatem. Creſcit "enim, inquit, Clerici promotione etiam conſanguineo- "rum dignitas; & in gradu non ſufficeret eis ad decentem "ſuſtentationem, quod antè ſufficere poterat."

Nonne hæc eam præferunt de Beneficiis & dignitatibus Eccleſiaſticis peſſimam illam ac nocentiſſimam idæam; quaſi illa non tantum ſuos poſſeſſores, ſed & eorum conſanguineos ad honores mundanos elevarent; atque his ſuſtinendis convenientes ſæculi opes eſſent neceſſariæ: quo nihil à mente Eccleſiæ magis alienum; quæ miniſtros ſuos à ſæculi vanitate, & mundanis honoribus planè alienos eſſe vult; illudque ut profiteantur in ipſa Clericalis Tonſuræ ſuſceptione (quâ primùm ſervitio Eccleſiæ nomen dant) præcipit; & verbis, atque ipſis ritibus manifeſtè exponit.

Et quidem vi hujus profeſſionis tenentur Clerici omnes in quacumque etiam Epiſcopali dignitate conſtituti cavere, ne in toto vitæ genere quid appareat, *quod non ſimplicitatem, Dei*

Digitized by Google

Zelum, VANITATUM CONTEMPTUM *præ ſeferat*, ut loquitur Synodus Tridentina *ſeſſ. 25 cap. 1. de reformat.*

Ex quo manifeſtum eſt, quam alienum ſit à mente Eccleſiæ, quod non tantum Clerici, ſed & eorum conſanguinei pro qualitate Beneficii aut dignitatis, etiam dignitate mundanâ creſcere cenſerentur.

De hac Eccleſiæ mente optimè conſcii ſanctiſſimi quique Epiſcopi ac Pontifices ſolicitè cavebant, ne conſanguineis ſuis ſe extollendi; ſuamque ſecundum ſæculum conditionem augendi occaſionem præberent.

Pulcherrima in hanc rem, & utinam omnium Eccleſiaſticorum cordibus altiſſimè impreſſa! eſt epiſtola Clementis IV. ad Petrum Groſſum fratrem ſuum data; quam hîc totam inſerere, nec inutile, nec ingratum fore credidi.

Epiſtola Clementis IV. de non promovendis aut ditandis conſanguineis.

CLEMENS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI *dilecto filio Petro Groſſo de Sancto Ægidio ſalutem, &c.* Multis de "noſtra promotione gaudentibus, nos ſoli ſumus qui certius "immenſitatem oneris experimur: & idcirco quod aliis gau-"dium, nobis metum ſubminiſtrat & fletum. Sane ut ſcias "qualiter his auditis debeas te habere, ſcire te volumus quòd "humilior ſolito debes eſſe. Neque enim quod nos vehemen-"ter humiliat, debet noſtros extollere: maxime cum honor "hujus ſæculi momentaneus ſit, & ſicut ros tranſeat matuti-"nus: nec ad nos te, nec fratrem tuum, vel ex aliis noſtris "aliquem venire volumus, ſine noſtro ſpeciali mandato. Quia "ſpe ſua fruſtratos, ſi ſecùs venire præſumerent, oporteret "redire confuſos. Sed nec in tuæ ſororis nuptiis gradum quæras "propter nos altiorem: nec enim nos haberes propitios, nec "in aliquo adjutores. Si tamen eam filio militis ſimplicius "deſponſaveris, inter centum libris Turonenſibus tibi pro-"ponimus ſubvenire. Et ſi altiora quæſiveris, nec à nobis "denarium ſperes unum: & hoc ipſum ſecretiſſimum eſſe "volumus, & tibi & matri ſolummodo notum eſſe. Illud "etiam ſcias, quod nullum nullamque de ſanguine noſtro "ſub noſtræ ſublimationis obtentu inflare volumus: ſed tam "Mobiliam quam Cæciliam illos viros habere volumus, quos "haberent, ſi eſſemus in ſimplici clericatu. Sibyllam viſita, "& dic ei quod locum non mutet, ſed remaneat apud Suſam, "& omnem maturitatem, & habitus honeſtatem obſervet,

„& preces nobis pro aliquo non præſumat aſſumere. Nam & „ei, pro quo fierent, eſſent inutiles: & ipſi qui rogaverit, „damnoſæ. Et ſi forte per aliquos ex hac cauſa munera offe- „rantur: ea reſpuat, ſi vult noſtram gratiam retinere. Salu- „ta matrem & fratres: non ſcribimus tibi, nec familiaribus „noſtris ſub bulla, ſed ſub piſcatoris ſigillo, quo Romani „Pontifices in ſuis ſecretis utuntur."

Conforme judicium Adriani VI.

Quam alienum fuerit à mente Adriani VI. quod conſanguineorum dignitas, à dignitate Pontificali ad quam erat provectus cum proportione creſceret; eaque de cauſa plura in ipſos ex Eccleſiæ theſauris conferre liceret, clamant vitæ ipſius acta; in quibus inter alia refertur, quod nonnullos ſibi non remoto affinitatis gradu conjunctos, qui ſpe celſioris fortunæ è Germania pedibus Romam venerant, verbis ſeverioribus exceperit, ſinguloſque ſagis laneis & frugi viatico donatos, pedibus in patriam redire juſſerit.

Nepoti quoque unum ſatis tenue beneficium habenti, aliud opulentius adjungere noluit; illud continuò habens in ore, *Eccleſias Sacerdotibus, non Sacerdotes Eccleſiis ornare ſe velle.*

Idem judicium Marcelli II.

Quid de Marcello II. qui Pontifex factus conſanguineos ſuos nec in Urbem venire permiſit; Fatris ſui filios in Urbe morantes à nemine ſalutari voluit; raro in publicū prodire, nec ſericis veſtibus uti permiſit. Quin & rogatus ut in Palatium adduci poſſent, reſpondit: *Quid illis cum palatio? Idne patrimonium eorum eſſe judicatis?*

Quarta reflexio.

Notiſſimum eſt, tum hoc, tum præcedenti ſæculo nonnullos Theologos ad tantam in moralibus Laxitatem fuiſſe prolapſos ut tandem eo penè deventum eſſet teſte Cardinale Bona, *ut ferè liceret, quidquid luberet.* Notum quoque eſt, plurima in Decretalibus aliiſque Corporis Canonici partibus occurrere, quæ Canoniſtis & Theologis ſunt communia.

Hinc nonnulli è recentioribus Decretalium Commentatoribus in eas materias incidentes, etiam è Theologis illis laxioribus quoſdam conſuluerunt; eaque occaſione eorum nonnulla Laxioris diſciplinæ principia ſuis quoque Commentariis inſerverunt.

Exempla plura ſuppeditant Andreæ Vallenſis Paratitla in Decretales.

Et

Et quidem titulo de *præſcriptionibus* §. 3. *num.* 3. ſequutus Leonardum Leſſium apertè ipſum *probabiliſmum* omnium laxitatum fontem proponit.

Cum enim dixiſſet, ad præſcriptionem, *juris* CLARI *ignorantiam quidem non prodeſſe*, ſed aliud dicendum eſſe de ignorantia juris verè dubii, pro ratione ſubjungit: "Quia quando "jus eſt *verè dubium*, id eſt, de quo utrimque multorum "ſunt ſententiæ, licet in praxi utramlibet ſequi ſententiam, "perindè ac ſi clarum jus eſſet, Leſſius 2. *de Juſtit cap.* 6. *diſ-* "*put.* 5. *num.* 16." Hæc ille.

Quid evidentius quam hunc Authorem occaſione hujus Theologi incidiſſe in eam opinionem, ſive apertum *probabiliſmum*, qui omnibus laxitatibus viam aperit.

"Cum enim nulla ferè ſit veritas moralis (verba ſunt "Proſperi Fagnani *ad Cap.* NE INNITARIS *x. de Conſtitut.*) "quæ plauſibili aliqua ratione oppugnari non poſſit, nulli "dubium eſt, *quin omnis regula morum poſſit everti ex libertate* "*opinandi*, non modo in præceptis humanis, verum etiam in "divinis & naturalibus; dum de ipſis interdum non occur- "runt nobis rationes demonſtrativæ: *Undè his temporibus eò* "*res producta eſt*, ut nullus ferè ſit articulus in moralibus, "in quo non ſit varietas, vel contrarietas opinionum: adeò "ut in ſolo opere non ita pridem impreſſo Reſolutionum "moralium Antonii Dianæ, numerentur in unum collectæ "quæſtiones ſupra ter mille cum opinionibus, & Autho- "ribus pro utrâque parte affirmantibus, aut ambas eſſe pro- "babiles, aut unam probabilem, & alteram probabiliorem, "& in quibus ferè omnibus agitur de peccato mortali: ut de "Sacramentis, de Cenſuris, de Votis, de Jejunio, de Reſti- "tutione & aliis hujuſmodi, quæ complectuntur univer- "ſam ferè materiam ad forum conſcientiæ pertinentem. "Quem ſcribendi morem paſſim obſervant & alii plures ex "recentioribus Theologis. Quare, pergit idem Fagna- "nus, hæc doctrina probabilitatum videtur fovere veluti "QUAMDAM LIBERTATEM CONSCIENTIÆ, ac proindè "magnoperè indigere dexterâ Dei, & Beatiſſimi Rom. "Pontificis proviſione, ne venenum jam plus nimiò dilata- "tum ulteriùs ſerpat".

Deindè prædictus Canoniſta quod generalibus terminis

 dixit,

Digitized by Google

dixit, ſpecialibus exemplis demonſtrare pergit eô locô ubi agit de "innumeris ferè opinionibus falſis, verba ejus ſunt, te-" merariis & ſcandaloſis, quæ ex libertate eligendi quaſ-" cumque opiniones probabiles, *tamquam ex Equo Troiano* in " dies prodeunt, & quàm plurimæ pallio probabilitatis tectæ " traduntur in Scriptoribus noſtri temporis, quæ reverà non " ſunt tolerandæ.

Hæc Fagnan. Qui pluribus ex laxioribus illis propoſitionibus ibidem relatis, tandem laudare non dubitat quemdam Juriſ-Conſultum, *quod hic rotundis*, ut ait, *verbis affirmet*, USUM PROBABILITATUM ESSE COMMENTUM DIABOLI, AD ENERVANDAM VIM PRÆCEPTORUM.

Deinde proſequitur ac ibidem fuſiſſimè tum à ratione, tum ex jure, eam opinandi libertatem ſeu probabiliſmum deſtruit; ſtabilitque regulam jure naturali notiſſimam, & apertiſſimè traditam in cap. 12. ✠. de homicidio & Cap. 5. ✠. de *Clerico excommunicato adminiſt.* nimirum, *quod in dubiis ſemitam debeamus eligere tutiorem*; vel quod idem eſt: *In dubiis via eſt eligenda tutior.*

Hîc pariter oſtenditur, quam opportunè, ut juris Tyrones à *probabiliſmo* ſibi caveant, inſertus ſit diſcurſus Cardinalis De Aguire ſolidiſſimè probabiliſmum evertens.

Hæc aliaque quæ facilè Lectori occurrent ſub iis titulis, qui Theologis & Canoniſtis ſunt communes, ſat evincunt, laxiores Theologos, ad quos & frequenter remittit, ab hoc Authore fuiſſe adhibitos.

Quare è paratitlis Vallenſis deſumpta ſint exempla.

De hoc Lectorem monitum velim, non eo fine exempla reflexionum generalium è paratitlis hiſce fuiſſe petita, quod in aliorum Commentariis ſimilia, imo & plura non occurrerent; ſed quia ſcio, hæc paratitla præ aliis Commentariis Studioſis Juris eſſe ſpecialiter nota & familiaria.

INDEX

INDEX
RERUM MEMORABILIUM.

A

ABORTUS. *Quæ pœna conſtituta in procurantes abortum.* 174

ABSTINENTIA. *Abſtinentia à carnibus jam pridem uſitata.* 51.

Damnantur qui eſum carnium per ſe illicitum credunt. 62. 280.

Lex Eccleſiaſtica de abſtinentia à carnibus manet intacta. 62

Abſtinentia à ſanguine, idolothyto & ſuffocato diu viguit. 62. 283.

ACCUSATIO. *Ad accuſationem Clericorum non admittitur excommunicatus.* 207.

Ad accuſationem non recipiendi infames. 208.

Qui vel unum crimen objectum probare nequit, ad aliorum accuſationem non admittitur. ibidem.

ACTA CLERI GALLICANI. *Acta Cleri Gallicani quam habeant auctoritatem, quam utilitatem.* 541. 561.

ADAM. *Adam non moriturus ſi non peccaſſet.* 189.

AGAPÆ. *Agapæ ſive convivia charitatis contemni non debent.* 63.

Convivia hæc charitatis degenerarunt in cupiditatem; hinc in Eccleſia celebrari vetantur. 63. 94. 150. 366.

Illicitum ex Agapis partes domum aſportare. 94.

AGOBARDUS. *Agobardi teſtimonium de auctoritate Canonum.* 2.

ALIENATIO. *Rerum Eccleſiæ vetita alienatio.* 142.

ANACHORETÆ. *Anachoretarum quæ vivendi ratio.* 350.

Anachoretæ cur dicti diſcedentes ibid.

Quibus cautelis vita anachoretica aſſumenda. ibid.

ANGELI. *Angelorum idololatriam redolens cultus reprobatus.* 96.

Quid ſit Angelos nominare. ibid.

APPELLATIO. *Appellatio quoad effectum ſuſpenſivum olim ignota.* 72.

Appellare ab arbitris num liceat? 135. 182. 205.

ASYLUM. *Aſylum templorum comprobatur.* 157.

Aſylo Eccleſiarum limites poſiti ab Imperatoribus. 158.

B

BALNEA. *Abominabile eſt viros una cum mulieribus intrare balnea.* 95. 367.

BAPTISMUS. *Quæ Baptiſmi forma.* 278.

Ritus trinæ immerſionis in Baptiſmo. ibid.

Baptizati ab hæreticis an rebaptizandi? 278. 284.

Baptizandi de quorum baptiſmo dubitatur. 169. 371.

Forma baptizandi ſub conditione olim ignota. 169.

Baptiſmus non conferendus in Oratoriis. 358.

Quæ agenda Catechumeno ante ſuſceptionem Baptiſmi 28. 56. 98.

Mulier gravida Catechumena baptizari poteſt quando vult. Ratio dubitandi. 55.

Baptizari non poſſunt mortui. 138.

Ægrotantes qua ratione baptizandi? 151.

In morbo baptizati monendi ſunt de ſuſcepta gratia. 98.

Gratia in Baptiſmo recepta in memoriam revocanda. 99.

Recens baptizatis lac & mel guſtandum datur. Quæ ratio. 148.

Baptizantur infantes in remiſſionem peccati originalis. 189.

Sine

Digitized by Google

Sine Baptiſmo morientibus parvulis nullus eſt locus medius. ibid.

Quomodo vivendum iis qui per Baptiſmum Chriſtum induerunt. 375.

BENEFICIA ECCLESIASTICA. *Pluralitas beneficiorum damnata.* 306. 323.

Penſiones ex cauſa reſignationis & permutationis improbatæ. 307.

Beneficia de jure communi requirunt reſidentiam. 349

Beneficia non conferenda conſanguineis ex carnali aliquo affectu. 578.

Beneficiorum fructibus non ſunt ditandi nepotes. ibid.

BIGAMIA. *Bigamorum pœnitentia.* 54. 84.

Non fuerunt damnatæ 2dæ nuptiæ. 54.

Presbyter non poteſt intereſſe convivio nuptiali bigami. 56.

BLASPHEMIA. *Blaſphemia nomine quid ſignificetur?* 135.

BURCHARDUS. *Burchardus quis fuerit.* 457.

Quæ materia, quis ordo Decreti Burchardi. 458.

Burchardus ad fontes non recurrit. 460.

Burchardus Iſidorum Mercatorem ſecutus. ibid.

Burchardus multa ex Reginone deſcripſit. ibid.

Burchardus aliis Canonum Collectoribus cauſa fuit erroris. 461.

Burchardus olim dictus Brocardus. 463.

C

CANON. Canon *quid ſignificet.* 4. 1.

Vnde Libri ſacri dicantur Canonici. ib.

Regulæ Eccleſiæ unde dici cœperint Canones. ibid.

Canones Eccleſiæ non ut leges merè humanæ conſiderandi. 2.

Canones encomiis celebrati à Patribus. 546.

Canones quidam nihil præſcribunt niſi quod jus naturale. 3.

Canones alii poſitivi quidem aliquid, ſed præcipuè continent jus naturale. ibid.

Qui Canones in totum abrogari nulla ratione poſſint; & quare? 4.

Canones alii externos dumtaxat ritus ordinant, & quid de his ſentiendum? 5.

Canones alii morum diſciplinam præſcribunt. Hi difficiliùs abrogantur. ibid.

Canones morum diſciplinam præſcribentes abrogatos eſſe malè concluditur ex conniventia Eccleſiæ. 6. 7.

Canones ſuos attemperavit Eccleſia temporum malignitati. 8.

Quæ attendenda ut rectè ſtatuatur de auctoritate Canonum. 10. & ſeq.

Canones 20. *dumtaxat à Synodo Nycæna editi.* 26. 129.

Canones 80. *Arabici Synodo Nycænæ adſcripti rejiciuntur ut ſuppoſititii.* 27. & ſeq.

Quis numerus Canonum vulgò Apoſtolorum. 253. & ſeq.

Quæ Canonum vulgò Apoſtolorum ætas, quæ auctoritas. 256. & ſeqq.

Quis ſcopus ſtudii ſacrorum Canonum. 546.

Canonum Studioſus attendere debet ad medullam & ſpiritum diſciplinæ Eccleſiaſticæ. 547. & ſeqq.

Quæ media accipienda Canonum notitiæ inprimis conducant. ibid.

Qui potiſſimùm Canones pro notitia diſciplinæ pervolvendi. 550.

Quæ incommoda ex Canonum neglectu. 554.

Quæ notanda pro aſſequenda perfecta Canonum & Decretalium notitia. 565.

Canonum Interpretes Græci. 569.

Canonum Interpretes Latini. 570.

CANONUM CODICES. *Canones Eccleſiæ olim incluſi erant Codici.* 13.

Ex diverſitate diſciplinæ orti diverſi in diverſis Eccleſiis Canonum Codices. 14.

In Codicem relati Canones vim obtinebant legis. 15.

Canonum Codex oſtendebat, qui Canones recipiendi non eſſent. 16.

Quæ ſit auctoritas Canonum, privata alicujus opera, in unum Codicem compilatorum. ibid.

Digitized by Google

Quæ inquirenda ut de auctoritate Codicis rectè ſtatuatur. 17.
Characteres Codicis qui dicitur Eccleſiæ univerſæ. 21.
Codex Eccleſiæ univerſæ idem cum eo quem Dioniſius Exiguus è Græco in Latinum tranſtulit. 22.
Codex hic quo ſenſu dici poſſit Eccleſiæ univerſæ. 23.
Canonum in Codice Eccleſiæ univerſæ contentorum quæ ſit auctoritas. 25.
Codex vetus quo uſa eſt Eccleſia Romana, aſſertus. 113.
Codicis Eccleſiæ Rom. Characteres 114.
Codicis Romani prima ætas & varia incrementa. 119. & ſeqq.
Codicis Romani plures utilitates. 121. & ſeqq.
Codex Eccleſiæ Africanæ à quibus editus. 123.
Codex Eccleſiæ Africanæ receptus ab Eccleſia Romana & Orientali. 128.
Quomodo hæc univerſalis Eccleſiæ receptio intelligenda. ibid.
Codex Dionyſianus quid contineat. 218.
Codex Dionyſii ab Eccleſia Rom. aliisque magno plauſu receptus. 220. & ſeqq.
Codex Græcorum quis, & qua ratione actus. 250. & ſeqq.
CANTOR. Cantorum qui pſalmodiam inchoant & moderantur, antiquitas. 90.
CAPITULA VULGO ADRIANI. Quis Auctor Capitulorum vulgò Adriani. 429.
Quæ horum Capitulorum auctoritas, quæ utilitas. 431. & ſeqq.
CAPITULARIA. Capitularia quæ dicantur. 434.
Capitularia unde deſumpta & quæ forma. 435.
Capitularium quæ auctoritas. 437. & ſeqq.
Capitularium collectio quomodo cœpta. 440.
Capitularium collectio quibus auctoribus tribuenda. ibid. & ſeqq.
Capitularium editio quo tempore facta. 444.
Capitularium multiplex utilitas. ibid. & ſeqq.
In Capitularibus multa etiam Apocrypha occurrunt. 449.
CAROLUS BORROMÆUS. Carolus Eccleſiam in primævam integritatem ſatagit reſtituere. 9.
Caroli judicium de SS. Canonibus 147.
Carolus juſſit exponi Decretum Gratiani. 553.
CATECHUMENI. Plures Catechumenorum claſſes. 39. 55.
Vide. Baptiſmus. Pœnitentia.
CATHOLICISMUS. Catholiciſmus nota Eccleſiæ. 140.
CAUSÆ. Cauſa examinandæ in loco ubi ſunt ortæ. 182. 215.
Cauſa Eccleſiaſtica celeriter expedienda. 185.
CHOREPISCOPI. Chorepiſcopi qui dicantur. 50.
Chorepiſcopi Vicarii Epiſcoporum, & in quibus. 50. 59. 74.
Corepiſcopi vi ſuæ ordinationis non erant Epiſcopi. 75.
Chorepiſcopi ſucceſſerunt in locum 70. Diſcipulorum. 58.
CLEMENTINÆ. Vide Decretales.
CLERICI. Clericis interdicta mulierum converſatio & habitatio. 30. 149. 326. 397. 400.
Clericis uſura & omnis turpis quæſtus interdicitur. 40.
Clerici non poſſunt ſine licentia Epiſcopi ad aliam Diœceſim migrare. 71. 178 266.
Clericis interdictum frequentare popinas. 93. 150. 280. 329. 400.
Clericis interdicta quæ ſuperſtitionem ſapiunt. 96.
Clerici debent fugere negotia ſæcularia. 136. 262. 289. 297. 390.
Ad Clerum recipiuntur etiam impuberes. 136.
Clerici debent ſcire Canones. 137. 546.
Quibus potiſſimùm Clericis commendata continentia. 142. 168.
Clericis

Clericis in crimen prolapſis quæ agenda pœnitentia. 142.
Clerici imperantibus Epiſcopis mutant ſtationes. 145.
Quid de Clericis qui lucra ſæculi quærunt in militia Chriſti. 146.
Clericorum in Africa unde tanta olim penuria. 158.
Clericus ab Epiſcopo damnatus à nemine viâ facti defendendus. 162.
Clericus laborans infamiâ debet ſe quamprimùm purgare. 172.
Clerici tenebantur communicare tempore Sacrificii. 264.
Clericus ex patrimonio dives peſſime vivere ex bonis Eccleſiæ? 276. 354.
Quid de Clericis qui aleis vacant & ebrietatibus? 277. 355.
Clericus erubeſcens ſuum clericatum à Clero removendus. 282.
Clericus qui in pugna aliquem occidit, ordine movetur. 284.
Clerici à ſua profeſſione recedere non poſſunt. 304.
Clerici prohibentur excitare tumultum. 315.
Clerici vitare debent ludos ſcenicos & ſpectacula. 337.
Clerici veſtibus Ordini ſuo congruentibus uti debent. 338.
Clerici in veſtibus vitare debent luxum. 395.
Clerici res Eccleſiæ ne addicant Principibus, & quare? 391.
Clericorum quæ debeat eſſe vivendi ratio. 578.
Vide Ordines.
CONCILIUM. *Ratio convocandi Concilia.* 129.
Quoties convocanda Concilia. 138. 274. 314. 318. 387.
Conciliorum utilitas & neceſſitas. 97.
Concilium Antiochenum quâ occaſione celebratum. 68.
Quot Epiſcopi convenerint ad Concilium Antiochenum. ibid.
Synodus Antiochena inter Catholicas eſt recenſenda. 69. & ſeqq.
Concilium Calchedonenſe uſum eſt priſtino Græcorum Codice. 20.
Concilium Sardicenſe quâ de cauſa convocatum. 223.
Quis Epiſcoporum in Concilio Sardicenſi numerus. 224.
Concilium Sardicenſe an generale. ibid.
Concilium Trid. quo anno, à quo Pontifice confirmatum. 539.
Concilium Trid. quomodo publicatum. ibid.
Lectio Concilii Tridentini utilis ad acquirendam notitiam diſciplinæ Eccleſiaſticæ. 555.
Ratio quæ utilem eſſe Synodi Tridentini lectionem oſtendit. 561.
Concilium Trid. optat remedium poſſe adhibere præſentius contra abuſus inveteratos. 9.
Concilium Trid. optat renovari puriorem diſciplinam. ibid.
CONFESSIO. *Per Confeſſionem non ſemper intelligi confeſſionem ſacramentalem.* 85.
Confeſſio ſecreta olim in uſu. 209.
CONFIRMATIO. *Sacramentum Confirmationis ſine manuum impoſitione à Græcis collatum.* 86.
Sacramentum Confirmationis olim immediatè poſt Baptiſmum conferebatur. 99.
CORPORATI. *Qui dicantur corporati.* 161.
CHRISTIANI. *Chriſtianis interdicta communio cum Iudæis & Gentilibus.* 96. 283. 286. 329.
Chriſtiani in conviviis quo pacto ſe gerere debeant. 100. 400.
Chriſtiani quàm debeant eſſe alieni à vita Scenicorum & Hiſtrionum. 152.
Chriſtianis illicitum ludere aleis & intereſſe ſpectaculis. 355.
Sitnè ſatis conforme Regulis Chriſtianis adoleſcentulorum ſaltus intrudere in ſcenas. ibid.
Chriſtianis non uſurpanda falſorum deorum nomina. 360.

Digitized by Google

CRUX. *Quæ veneratio Cruci Chriſti exhibenda.* 366.

D

DÆMONIACI. *Quomodo puniendi qui ſe à dæmone correptos ſimulant.* 358.
Quomodo animadvertendum in magos & incantatores. 359.
DECRETALES. *Decretales veterum Pontificum* Iſidori Mercatoris *collectione contentæ, multis ſæculis pro genuinis receptæ.* 413. & ſeqq.
Decretalium Iſidori Mercatoris ſuppoſitio quo ſæculo & quibus argumentis detecta. 417. & ſeqq.
Non omnes veterum Pontificum Epiſtolæ ſuppoſititiæ. 419.
Decretales Gregorii IX. quo Auctore compoſitæ. 510.
Decretales Gregorii IX. ex quibus conflatæ. 511.
Quis collectionis ordo, quæ materia. 513.
Veteres Decretalium collectiones multis titulis utiles. 514.
Fontes veterum decretalium adire convenit, & quare. 520. & ſeqq.
Sexti Decretalium quis ſcopus, quæ materia, quæ methodus. 525.
Cur hæc collectio dicatur Sextus Decretalium. 526.
Clementinarum quis Auctor, quis ordo. 527.
Extravagantes quo Auctore prodierint, & cur ſic dictæ. 528.
Extravagantium quæ auctoritas. 531.
Decretalium qui ſint Interpretes. 572.
Decretaliſtarum triplex genus. ibid.
Quæ obſervanda circa Decretalium Interpretes & ſingulariter circa paratitla Andreæ Vallenſis. 575. & ſeqq.
DIACONI, DIACONISSÆ. *Diaconorum in Presbyteros repreſſa arrogantia.* 40. 327.
Diaconi Euchariſtiam Presbyteris diſtribuere vetantur. 40
Diaconi Euchariſtiam olim populo porrigebant. 41.
Diaconi ante Epiſcopos Euchariſtiam attingere prohibentur. ibid.
Diaconi inter Presbyteros ſedere non poſſunt. ibid. 92
Diaconi lapſi in idololatriam arceantur à SS. functionibus. 45.
Diaconorum olim officium. 46.
Diaconi quatenùs deberent ſervare continentiam. 48. 129. 330.
Diaconatus non fuit ſemper impedimentum dirimens matrimonium. 49.
Diaconi qui ante Ordinationem in peccatum carnale ſeſe prolapſos fatentur, à miniſterio ſubmoventur. 57.
Diaconi ſeptem tantùm in unaquaque Eccleſia qua ratione ordinati. 59.
Diaconus qui de ſententia Epiſcopi queritur, à tribus eſt Epiſcopis audiendus. 133. 139.
Diaconi ante annos 25. non ordinandi. 137.
Diaconorum in ſuis Eccleſiis reſidentia. 242.
Diaconus in fornicationem lapſus deponitur. 270.
Diaconus depoſitus ob fornicationem, numquam reſtituitur. 271.
Diaconus ſimoniacus deponitur. ibid.
De quibus Diaconis agatur in Actis Apoſtolorum. 333.
Quid ſtatuatur de Diaconiſſis revertentibus. 42.
Diaconiſſæ quæ & quà ratione ordinandæ. 311.
Diaconiſſarum quod officium. 312.
DIONYSIUS EXIGUUS. *Dionyſius Exiguus quis fuerit.* 217.
Dionyſius Exiguus Collector Codicis Africani. 126.
Dionyſii Codex, Vide *Codex.*
DISPENSATIO. *Diſpenſatio diſciplinæ noverca.* 57.
Faciliùs cum Bigamis quàm cum fornicariis diſpenſaſſent Patres. 268.
Bina regula pro materia diſpenſationis. 471.
DONATISTÆ. *Donatiſtæ leniter ad Eccleſiam reducti, & quare.* 164.
Donatiſtæ ad Eccleſiam recepti, ſuis ſunt reſtituti

Digitized by Google

reſtituti honoribus. Quæ ratio 167. 203.
Donatiſtæ per Imperatorum leges repreſſi. 179. & ſeqq.

E

ECCLESIA. *Eccleſia interdum quidpiam decernit, non probando quòd ſic fiat, ſed præcavendo ne quid deterius fiat.* 9.
Eccleſia in partibus infidelium quomodo adminiſtranda. 105.
Eccleſiæ auctoritas in bona Clericorum. 140.
Eccleſiæ unitas à SS. Patribus deſiderata. 165.
ECCLESIA PAROCHIALIS. *Laïcus tribus diebus Dominicis à conventu Eccleſiæ Parochialis abſens privatur Communione.* 239.
Obligatio frequentandi Parochiam. 240.
EPISCOPUS. *Epiſcopus ut minùs à tribus Epiſcopis conſtituendus & à Metropolitano confirmandus.* 30. 153. 261.
Epiſcopi Ordinatio facta ab uno ſolo num certò invalida. 31.
Epiſcopi Romani Ius Metropoliticum quouſque extendatur. 33.
Epiſcoporum & Presbyterorum tranſmigrationes de una Eccleſia ad aliam vetita. 39. 71. 82. 152. 225. 262. 301. 314. 390.
In Epiſcopis plenitudo Sacerdotii. 51.
Sine conſenſu Epiſcopi prohibita rerum Eccleſiæ alienatio 51. 66. 82.
Quid de Epiſcopis ordinatis quidem, ſed à populo & Clero rejectis. 52.
Epiſcopi Presbyteris ſuperiores. ibid.
Epiſcopus Metropolitanus toti præeſt provinciæ. 74. 273.
Epiſcopus ſuæ Diœceſios plenam habet adminiſtrationem. 74.
Epiſcopus Metropolitanus ſine ſententia Epiſcoporum nihil aggredi poteſt. ibid.
Quid de Epiſcopis depoſitis ad Imperatorem confugientibus. 76
Epiſcopus in aliena Eccleſia ſuâ unius fretus poteſtate nihil agere poteſt. 77. 273. 316.
Quid agendum ſi in cauſa Epiſcopi ſententia Synodi non ſit uniformis. 79.
Si Epiſcopus unanimi Synodi conſenſu ſit damnatus quid juris. ibid.
Epiſcopus ejiciendus qui ſine perfecta Synodo Eccleſiam occupat. 80.
Epiſcopus Eccleſiam ad quam ordinatus eſt debet adire. 80. 273.
Quid de Epiſcopo qui Eccleſiæ ſuæ ſervire prohibetur. 81. 345.
Epiſcopus ſibi conſtituere ſucceſſorem non poteſt. 82.
Epiſcopi proventuum Eccleſiaſticorum Diſpenſatores. 83. 275. 317.
Epiſcopi an proventus Eccleſiæ donare poſſint Cognatis ſuis. 83. 274. 564.
Epiſcopi priuſquam ordinentur longo tempore probari debent. 87.
Ad Epiſcopi electionem concurrebat etiam populus. 88. 172.
Epiſcopi ad Synodos vocati tenentur comparere. 97. 171.
Epiſcopis exhibendus honor à Presbyteris. 101.
Sine Epiſcopi conſenſu nihil agant inferiores Miniſtri. 101. 274. 334.
Epiſcopo Conſtantinopolitano quis honor tribuendus. 105. 318. 345.
Accuſationes adverſùs Epiſcopum quomodo admittendæ. 108.
Qui ab Epiſcopo ſe credit injuriâ affectum debet audiri. 109. 241.
Quis teſtis contra Epiſcopum non admittatur. 109. 131. 287. 314.
Coram quibus accuſandus Epiſcopus & quâ formâ. 109. 287.
Epiſcoporum continentia 129. 329.
Epiſcopis reſervata puellarum conſecratio, & quare 130.
Per majores natu intelliguntur Epiſcopi. 131.
Qui ſuperbiâ inflati non obediunt Epiſcopis, inducunt ſchiſma. 132.
Epiſcopus qui criminis accuſatur, aliquando à duodecim Epiſcopis judicandus. 133.
Quid agendum in cauſa Epiſcopi accuſati. 138. 153. 227. 306.
Cur vetitum Epiſcopis ſeipſos appellare Summos Sacerdotes. 149.

Quæ

Quâ ratione Epiſcopus deſignandus Parochiæ quæ proprium Epiſcopum necdum habuit. 154. 185. 233
Epiſcopi Synodis non parentes, ut rebelles ſedibus ſuis ejiciendi 154
Epiſcopi Carthaginenſis Primatus. 156 175
Epiſcopi Coepiſcoporum benevolentiam circa aſſumendos ſibi alienæ Diœceſios Clericos implorant. 156
Anathema poſt mortem dicitur Epiſcopo cujus bona ad hæreticos perveniunt. 174
Poſſitne Epiſcopus ex Monaſterio alterius Diœceſis monachum accipere. 173
Epiſcopatus pacis cauſâ deponendus. 178
Epiſcoporum negligentia in reducendis ſchiſmaticis quomodo punienda. 205
Epiſcoporum ſollicitudo etiam ad aliorum Diœceſes ſubinde ſe extendit. 206
Sollicitudo Patrum ne Epiſcopi à ſuis Eccleſiis diutius abſint. 207
Epiſcopus depoſitus pendente novo examine manet depoſitus. 232
Epiſcopi conſtituendi dumtaxat in civitatibus 233
Epiſcoporum apud Principes quâ ratione vileſcat Auctoritas. 234. 236
Epiſcopi intercedunt pro damnatis ad mortem, & quo motivo. 235
Quid Epiſcopi in Canali conſtituti. 238
Per Gradus ad Epiſcopatum aſcendendum & quare. ibid
Epiſcopus alienum Clericum ordinare non poteſt. 242
Epiſcopus injuſtè expulſus, humaniter excipiendus ibid.
Epiſcopus in fornicationem lapſus deponitur. 270
Epiſcopus percuſſor deponitur. 271
Epiſcopus qui per ſimoniam hanc dignitatem conſecutus eſt, deponitur. ibid.
Epiſcopi qui curam gregis negligit, quæ pœna. 281
Epiſcopus Clericis egentibus debet ſuccurrere. ibid.
Epiſcopatus non conferendus ex affectu carnali. 288
Epiſcopus intra quod tempus ordinandus. 316
Epiſcopus per Oeconomum res Eccleſiæ debet diſpenſare. 317
Epiſcoporum præcipuum munus eſt prædicare. 335
Epiſcopi defuncti bona à quibus non auferenda. 315 444
Epiſcopi ſtudium in ſcripturis & canonibus per volvendis. 383
Epiſcopus Scripturas SS. verbis docere debet & exemplis. 384
Epiſcopus ob rem temporalem, ſua poteſtate abuti non poteſt. 385
Epiſcopus ad vitam monaſticam tranſiens, rurſus ad Epiſcopatum redire nequit. 404
Epiſcopus non preti ſed precibus ordinandus. 563
Vide pœnitentia.
EREMITÆ. Quid ſtatuendum de falſis Eremitis. 351
EULOGIÆ. Quid Eulogiæ. 95
EXCOMMUNICATIO. EXCOMMUNICATUS. Excommunicatio non levi de cauſa ferenda. 32
Excommunicatus ab uno Epiſcopo, ab aliis non eſt recipiendus. 31 73 132 188 241 402
Communicans cum excommunicato, excommunicatur. 70 265
EUCHARISTIA. Euchariſtia in Paſchate ad alias Parochias non tranſportanda. 88
Epiſcopi in ſignum communionis ſibi mutuo mittunt particulas Euchariſtiæ. ibid.
Euchariſtia non danda corporibus defunctorum 138
Euchariſtia à jejunis ſumenda. 150
Euchariſtiam quatenus laici ſibi ipſis poſſent dare. 358
Euchariſtia manu olim recipiebatur & ori imponebatur. 378
FIDES. Fides Patrum tenenda. 324
FORNICATIO. Fornicatio eſt peccatum multo enormius ebrietate. 277
GRATIA. Liberari ab exteriori actu peccati, divinæ eſt gratiæ adſcribendum. 55
Gratia Dei non tantum valet ad cognoſcendum bonum ſed etiam ad faciendum requiritur. 201
Gratia non tantum neceſſaria ut Facilius bona faciamus. ibid.
GRATIANUS Quis Gratianus & quo tempore ſcripſerit. 473

Digitized by Google

Collectio Gratiani dicta concordia diſcordantium Canonum. 474
Titulus Decreti *cur retentus.* ibid.
Decreti Gratiani quæ forma. 475
Gratianus nullum penè ordinem ſervavit. 476
Decreti Gratiani quæ materia. 477
Gratianus ſuum decretum ex præexiſtentibus collectionibus Canonum conflavit. 18
Gratiano in relatione Canonum non fidendum. 47
Gratiani error in citandis Canonibus Ancyranis. 53
Gratiani error circa numerum Canonum Laodicanorum 84
Error Gratiani circa numerum Canonum Nicænorum & ipſos Canones. 27 28 34
Quomodo Gratianus ſit uſus codice Martini Bracarenſis. 349
Gratianus craſſæ naris in dignoſcendis legitimis ſcriptis à ſpuriis. 429
Gratianus Burchardi fidem ſecutus in multos incidit errores. 452
Gratianus collectione Ivonis uſus. 471
Gratiani errata eorumque fontes. 479
Emendatio Gratiani ante Romanam. Quæ inde utilitas. 481
Emendatio Romana, & quibus auctoribus facta. 483
Quæ ratio ſervata in emendatione Romana. 484
Quid in forma emendationis Rom. deſideraſſent eruditi. 486
Errata Gratiani non pauca etiam poſt emendationem Romanam. 489
Gratiani decretum ab omnibus paſſim recipitur. 491 & ſeqq.
Quæ ratione tanta decreto Gratiani conciliata auctoritas. 493
Gratiani decretum an publica polleat auctoritate. 495 & ſeqq.
Decreti Gratiani utilitas. 500 553
Quæ ratione Decretum Gratiani *præferendum cæteris partibus Juris Canonici.* 553.
HÆRETICI. *Hæretici quomodo ad Eccleſiam recipiendi.* 86 110
Hæreticorum oratoria à fidelibus non frequentanda. 86
Cum Hæreticis nulla habenda communio. 95 177
Hæretici ad Eccleſiæ unitatem cogi poſſunt. 181
Cum Hæreticorum libris quid agendum. 389
IDOLUM. *Abolendæ idolorum Reliquiæ.* 160 175
JEJUNIUM. *Jejunandum diebus ab Eccleſia præſcriptis.* 64
In cibis nihil propter ſe abominandum. 280
Qua ratione diebus feſtis non jejunandum. ib.
Quid de jejunio in Sabbatho. 284 357
Jejunium legitimum non ſolvendum. 285
Differentia inter jejunium quadrageſimale & feriæ IV. & VI. ibid.
Jejunium quadrageſimale eſt perantiquum. ib
In quadrageſima jejunandum, & aridis veſcendum. 285
Rigor Græcorum in ſervand. legibus jejunii. 286
Quæ ex carne originem trahunt vetita diebus jejuniorum. 357
Conſuetudo ſolvendi jejunium in Cœna Domini, improbata. 340
IMAGINES. *Imaginum cultus aſſertus.* 380
Abuſus qui in cultum imaginum irrepſere tollendi. 381
Quid de ſcriptis adverſus imagines. 389
INTERCESSOR. *Quis diceretur olim* interceſſor. 171
Interceſſor *datus Eccleſiæ vacanti ad eam eligi nequit* 170
INTERPRETES. *Interpretes Canonum* vide *Canones*
Interpretes decretalium vide *decretales.*
JUDEX. *Judex à quo provocatur, propriam ſententiam tueri non debet.* 135
IVO. *Ivo quis fuerit.* 464
Ivo unde ſua hauſerit 467
Ivo conjunxit jus civile cum Canonico. ibid.
In Ivonis decreto & panormia multa ſunt utilia. 469
JUS CANONICUM. *Quæ auctoritas Iuris Canonici* 529
Methodus reperiendi quæ ex jure Canonico citantur. 532
Jus Canonicum noviſſimum quod dicatur. 534
Quæ obſervanda circa jus noviſſimum. ibid.

Digitized by Google

Quale jus ſtatuant Synodi particulares. 541

Jus noviſſimum ex concordatis inter prælatos Eccleſiaſticos & Magiſtratus Civiles. 541

Juri noviſſimo annumeranda edicta Principum 544

A titulis de verborum ſignificatione inchoandum eſt ſtudium juris, & quare. 567

JUSTINIANUS. *Leges Juſtiniani ab Eccleſia probatæ* 562

Leges Juſtinianeæ epitomem contineat Canonum & priſtinæ diſciplinæ. 563

Novellæ Juſtinianeæ veterem diſciplinam in Multis exhibent. 564

KALENDÆ. *Quid Kalendæ.* 360

Kalendæ apud Chriſtianos in feſtum fatuorum degenerarunt. ibid.

Kalendas celebrantium pernicioſum argumentum confutatur. ibid.

LAICUS. *Laicus quatenus poſſit diſputare de rebus ad religionem ſpectantibus.* 361

Laicis vetatur acceſſus ad altare. 364

LECTORES. *Continentia Lectorum.* 136

Lectores populum ſalutare *non poſſunt, & quare.* 137

Quinam poſſent in Eccleſia legere Scripturas Sacras. 392

LITTERÆ. Litteræ pacificæ *quid.* 73 307

Quibus litteræ pacificæ concedendæ. ibid

A quibus litteræ pacificæ concedendæ. 73

Litteræ teſtimoniales non ſine cautela dandæ. 74

Sine litteris Epiſcopi nullus è Clero ad Imperatorem pergere poteſt. 76

Litteræ metropolitani aliorumque Epiſcoporum neceſſariæ Epiſcopis, ut in aliena diœceſi quidpiam licitè agant 71

Quid litteræ commendatitiæ, quibus concedendæ. 307 310

Litteræ commendatitiæ afferendæ & examinandæ. 272

MARTINUS Bracarenſis. *Martinus Bracarenſis quis fuerit.* 243

Quo ordine, quâ formâ Codicem Canonum formaverit. 245 & ſeqq.

MARTYRES. *Martyrum veneratio aſtruitur.* 64 95 389

Martyria ſive ædes Sacræ ad Martyrum ſepulturas exſtruuntur. 87

Ad Martyria accedunt fideles orationis & curationis gratiâ. ibid.

Martyrum acta leguntur in Eccleſia. 152

Martyrum reliquiæ in honore habitæ. 174

Martyrum reliquiæ incluſæ altaribus. 174 388

MATRIMONIUM. *Matrimonium eſt licitum.* 59

Matrimonii vinculum indiſſolubile 59 187 278

Matrimonia fidelium cum infidelibus vetita. 87 139 311 365

Quæ pœna illius qui ex ignorantia contraxit matrimonium cum conſanguinea. 338

Impedimentum matrimonii ortum ex cognatione ſpirituali. 356

Impedimenta conſanguinitatis. ibid.

Vxor de mariti abſentis morte incerta, alteri nubere nequit. 374

Metropolitanus vide Epiſcopus.

MISSA. *Miſſæ Sacrificium in privatis domibus non peragendum.* 101 342 390

Qui Sacrificio Miſſæ interſunt & Sacram Communionem averſantur, expelluntur donec pœnituerint. 70

Oblatio Sacrificii pro mortuis aſſerta. 150

Quid in Sacrificio Miſſæ offerendum & benedicendum. 261 339 358

Aqua miſcenda vino in Sacrificio Miſſæ. 341

Segregatur qui uſque ad finem Sacrificii non perſeverat. 261

MONACHUS MONASTERIUM. *Priſtini Monachi Pſalmos præſertim longiores interrumpebant.* 91

Monachi à converſatione cum mulieribus debent abſtinere. 149 399 400

Monachi Epiſcopis debent eſſe ſubjecti. 298 305

Monachorum proprium officium eſt jejunare & orationi vacare. 298 & ſeqq.

Monachi nec Eccleſiaſticis nec ſæcularibus negotiis ſe ingerant. ibid.

Monachi à ſua profeſſione recedere non poſſunt. 304

Quæ pœna ſtatuta in monachum fornicantem. 352

Monachorum conjurationes adverſus Clericos vetitæ. 313

Mo-

Digitized by Google

Monachi vetantur excitare turbas. 315.
Monachi egredientes benedictionem accipere debent. 393.
Monachis maximè commendata ſolitudo. ibid.
Monachus qui temporalia ſua contulit Monaſterio, ne ſe contra alios efferat. 387.
Monachus proprium Monaſterium relinquere non poteſt. 392.
Vita Monaſtica patet omnibus quantumvis ſceleratis. 351.
Vita Monaſtica eſt vita pœnitentiæ. ibid.
Quæ ætas profeſſioni Monaſticæ præſcripta. 347.
Vita Monaſtica, ſeceſſus è vitæ ſtrepitu. ibid.
In Monaſteriis virorum mulieribus dormire nefas. 354.
Quales præficiendi curandis rebus temporalibus Monaſterii. 350.
Monaſterii bona non transferenda ad Principes, & quare. 391.
Quâ ratione nova Monaſteria ædificanda. 326.
Quid duplicia Monaſteria. 398.
Duplicia Monaſteria vetantur conſtrui. ibid.
Quæ requirantur ad Novitiorum inſtructionem & approbationem. 364.
MULIER. *Anathema in mulierem quæ aſſumit veſtem virilem.* 60. 359.
Anathema in mulierem quæ comam ſibi abradit. 60.
Mulieribus Religioſis licitè abſcinditur coma. ibid.
Mulieres ad Altare ingredi prohibentur. 97.
Mulier in Templo quatenùs debeat ſilere. 364.

N

NOVATIANI. *Novatiani quibus conditionibus in Eccleſiam recepti.* 35.
A Novatianis ordinati, non erant poſteà reordinandi. ibid.
A Novatianis ordinati in eodem Ordine manebant. Ratio hujus diſciplinæ. 36.
NOVILUNIA. *Quid novilunia.* 362.
Quid Iudæi, quid Græci iſtis noviluniis ſignificarent. ibid.
NUPTIÆ. *Nuptiæ ſaltibus aliiſque ineptiis non fœdandæ.* 317.

O

OFFICIUM DIVINUM. *Ritus legendi Evangelium in Officio Eccleſiaſtico diebus Dominicis & Feſtis.* 90.
Conſuetudo legendi lectiones poſt Pſalmos. ibid.
Varii ritus Officii divini. 91.
Libri Apocryphi publicè non legendi. 282. 361.
Quænam à pſallentibus in Eccleſia obſervanda. 366.
ORATIO. *Quando inter orandum oporteat ſtare.* 43.
Cur diebus Dominicis & tempore Paſchali non ſit genu flectendum. 43. 373.
Uniformitas in publicis precibus SS. Patribus curæ fuit. 43.
ORDINES SACRI. *Qui Eunuchi à ſacris Ordinibus & Ordinum ante ſuſceptorum functionibus excludantur.* 28. 269.
Recenter baptizati non admittendi ad Presbyteratum niſi magna admodùm præceſſerit probatio. 29. 85. 289.
Qui poſt Baptiſmum crimen commiſit, ceſſare debet à ſacris functionibus. 29. 36.
Pœnitentes à Clericorum officiis amoventur. 36.
Presbyteri qui ſemel Fidem negaverunt, nullum ampliùs, tametſi converſi, Sacerdotale officium obire poſſunt. 44.
Catechumeni lapſi & poſteà baptizati, ordinari poſſunt. 49.
Baptizatus urgente morbo non poteſt ordinari Presbyter. 57.
Ordinationes non debent fieri coram infidelibus. 85.
Quædam reddunt Ordinationem invalidam uno tempore & non alio. 107.
Quàm arctè Ordo etiam inferior Ordinatum Ordinanti olim adſtringeret. 155.

Ordines

Digitized by Google

Ordines minores cur præmiſſi majoribus. 129.

Ordinatio Clericorum ſemper ab Epiſcopo facta 261.

Ordinari non poteſt qui plures uxores aut concubinam habuit. 166. & ſeqq.

Ordinatio non iteranda niſi fortè collata ab Hæreticis. 284

Vitium corporis niſi functiones impediat olim ab Ordinibus non excludebat 288

Energumenus ad Clerum non admittendus. 289.

Servi ad Clerum ſine licentia Dominorum non admittendi. ibid

Nullus abſolutè *ordinari poteſt: & quid ſit* abſolutè *ordinari.* 302

Quid ad monaſterium Ordinari. ibid.

Ordinationes contra Canones factæ an ſint irritæ. 303.

Ordinibus ſacris initiati uxores ducere non poſſunt. 326.

In aſſumptione ad ſacros Ordines non conſanguinitas, ſed dignitas attendenda 344.

OSCULUM PACIS. *Quis uſus Oſculi pacis, & quis poſteà abuſus.* 91.

P

PAGANI. *Paganorum convivia, ludi, ſpectacula vetantur.* 161. 175. 359.

Paganorum ſuperſtitiones vitandæ. 362.

PARENTES. *Parentes ſub obtentu Religionis, liberorum educationem negligere non poſſunt.* 62.

Parentes fideles ne proles ſuas Hæreticis in Matrimonium tradant. 87.

Quam curam parentes habere debeant ſuarum prolium. 148.

PASCHA. *Paſcha quo die celebrandum.* 70.

Sollicitudo Patrum ut Paſcha eodem ubique die celebraretur. 170.

In feſto Epiphaniæ à Diaconis denuntiabatur futurus dies Paſchalis. ibid.

De die quo Paſcha celebrandum magna olim contentio. 265.

Dies Paſchæ potiſſimùm olim deſtinatus conferendo Baptiſmo. 149.

Quid agendum octo diebus paſchalibus. 362.

PATRIARCHÆ. *Quis ordo quinque Patriarcharum.* 345.

PAULIANISTÆ. *Paulianiſtæ unde dicti & cur rebaptizandi.* 41.

Paulianiſtæ quomodo ad Eccleſiam admittendi. 42.

PAUPERES. *Pauperibus conſtituti defenſores.* 171.

Pauperum uſibus impendi poſſunt vaſa templi 287.

PECCATUM. *Quid intelligatur per* peccatum animale. 19.

Peccata Superiorum non levi de cauſa populo exponenda. 86.

Omnes debent veraciter confiteri ſe eſſe peccatores. 201.

POENITENTIA, POENITENTES.

Ex clementia imponitur pœnitentia 10. annorum pro unico peccato idololatriæ. 37.

Pœnitentes relapſi ſeveriùs puniuntur. ibid.

Pœnitentiam ſecundùm fervorem pœnitentis diminuere poſſunt Epiſcopi. 37. 47. 52.

Pœnitentibus in vitæ periculo conſtitutis, ultimum viaticum non eſt denegandum 38.

Pœnitentes ægroti ſi convaleſcant, ad ordinem pœnitentium redire debent. ibid.

Citra pœnitentiam admiſſi qui prorſus inviti & coacti Idolis immolaverant. 46.

Quam agere pœnitentiam deberent, qui licet coacti, cœnaverant in Idolio. 47.

Pœnitentium examinanda vita tum præterita tum præſens, ut de eorum reconciliatione ſtatuatur. 48.

Pro injungendis pœnitentiis attendendus eſt numerus peccatorum mortalium. ibid.

Pro determinandis pœnitentiis conſideranda gravitas criminum, conditio perſonarum, modus perpetrationis & temporis diuturnitas quo peccatis inhæſerunt. 52. 378

Pœnitentia Presbyteri in fornicationem vel adulterium lapſi. 53.

Difficilis pœnitentia manentis in peccato uſque ad mortem complicis. 54.

Pœnitentia iterantium nuptias. ibid.

Pœni-

Digitized by Google

Pœnitentia eorum qui in diverſa crimina ſunt prolapſi. 85.

Pœnitentiæ tempora ab Epiſcopis deſignanda. 150.

Pœnitentium reconciliatio Epiſcopis reſervata. ibid.

Pœnitentia publica pro peccatis publicis. 151.

Pro peccatis occultis impoſita aliquando pœnitentia publica. 209.

Pœnitentes turpia vitæ exercitia debent relinquere. 163.

Humilis voluntariè pœnitens aliquid ſibi de pœnitentia remitti meretur. 336.

Quæ pœnitentia injuncta pro fornicatione. 352.

Quæ pœnitentia impoſita adultero. 371.

Pœnitentia malè jurantium. 375.

Pœnitentia ducentis mulierem alteri jam deſponſatam 376.

PRÆCEPTIONES. *Præceptiones aliæ mobiles, aliæ immobiles.* 470.

Præceptiones mobiles quâ ratione moderari debeat Director ſpiritualis. ibid.

PRESBYTER. *Quid de Presbytero qui uxorem duxit.* 53.

Quid agendum cum Presbytero cujus uxor eſt adulterata. 56.

Presbyter qui ante ordinationem in carnale peccatum ſe prolapſum confitetur, offerre non poteſt. 57.

Presbyter nemo ordinabatur ante annum trigeſimum. 57. 333.

Presbyteri rurales nihil agere poſſunt in Eccleſia urbis præſente Epiſcopo aut Presbyteris Urbis. 58.

Presbyteri conjugati non rejicienda communio. 60.

Presbyteri contra Epiſcopum Altare erigentis quæ pœna. 72. 272.

Presbyteras in Eccleſia conſtitui vetitum. 87.

Presbyterorum continentia. 129. 130. 330. 341

Presbyter qui criminis reus agitur, in ſecunda inſtantia à ſex Epiſcopis cum ſuo proprio Epiſcopo audiri debet. 133. 139.

Presbyterorum filiis ſpectacula exhibere, vel ſpectare nefas. 135.

Presbyterorum in ſuis Eccleſiis reſidentia. 242.

Presbyter in fornicationem lapſus deponitur. 270.

A Sacerdotio ſemel depoſitus nihil miniſterii obire poteſt. 271.

Presbyter ſimoniacus deponitur. ibid.

Qui Sacerdotium ambivit ſegregatur. 272.

Presbyteri curam populi negligentis quæ pœna. 281.

Vide *pœnitentia.*

PROBABILISMUS. *Opinionem ſuam de Probabiliſmo mutârunt Cardinales De Aguire & Pallavicinus.* 557.

Omnibus laxitatibus viam aperit Probabiliſmus. 581.

Q

QUADRAGESIMA. *Quâ ratione olim in Quadrageſima non offerretur Sacrificium.* 99. 355.

In Quadrageſima nec Martyrum Natales, nec Nuptias celebrare licet. 100.

Quomodo dies Paſſionis Domini tranſigenda. 372.

RAPTUS. *Cum puellis raptis quid agendum.* 49.

Pœna in Raptores & Raptoribus conſentientes conſtituta. 318.

RECONCILIATIO. *Quid reconciliare pœnitentem in* publica miſſa. 130.

Quid reconciliari ſacris Altaribus. 131.

Quid ſit reconciliare ante abſidem. 151

In Oriente nulli peccato denegata reconciliatio in fine vitæ, ſecùs in Occidente. 226.

REGINO. *Regino quis fuerit.* 450.

Reginonis collectio quomodo compoſita. 451.

Reginoniana collectionis multiplex utilitas. 453 & ſeqq.

REGULÆ CANCELLARIÆ. Regulæ

Digitized by Google

gulæ Cancellariæ unde habeant originem; & quid ſint. 536.
Plures ex Regulis Cancellariæ recepta in Belgio & alibi. 537.
Quid circa Regulas Cancellarias notandum. 536.

S

SCAPULARE. *Scapulare cui rei primitùs ſervierit.* 65.
SCRIPTURA. *In Eccleſia legenda Scriptura Canonica* 101.
Quid de Cathaloge Librorum ſacrorum. 102. 140. 290.
Scriptura explicanda juxta traditionem SS. Patrum. 336.
Libri ſacri quanta in veneratione habendi. 363.
SERVI. *Servi prætextu pietatis Dominos ſuos deſerere non poſſunt.* 66.
SIMONIA. *Pœna in Epiſcopos qui aliquem promoverint per ſimoniam.* 296.
Simonia circa Beneficia & ingreſſum Religionis. ibid. & ſeqq.
Pœna contra ſimoniacas Ordinationes. 387.
Simoniacus eſt qui bena ſua offert Eccleſiæ ut ad Clericatum aſſumatur. 387.
Simonia circa Ordines accipiendos per Leges Imperatorias graviſſimè vetita. 563.
SYMBOLUM. *Symbolum Conſtantinopolitanum quando in Miſſa cantari cœpit* 111.
Additio, Filioque, *quo tempore facta.* 112.
SUBDIACONUS. *Subdiaconi in* Diaconico *ſedere non poſſunt.* 92.
Subdiaconis nunquam interdictus fuit ſacrorum Vaſorum contactus. ibib.
Subdiaconis non licet invadere Miniſteria Diaconorum. 93.
Subdiaconi Fores Eccleſiæ deſerere non ſſunt. 97.
Subdiaconus minor 20. annis non ordinandus. 323.

T

TEMPLUM. *Ne ad uſum quidem Sacrificii, res exponendæ venales in Templo.* 366.
Res profanæ in templum non inducendæ. 372.
Quid ſtituendum contra effractores Templorum & Monaſteriorum. 392.
TRADITIONES. *Traditiones admittendæ.* 67

V

VESTIS. *Veſtis inſolita neminem facit Religioſum, ut delirabat Euſtachius.* 64.
Veſtis Monaſtica modernorum Religioſorum minimè damnatur. 65.
Quid in habitu potiſſimùm attenderint Religioſorum Patres. ibid.
Unde factum ut Monachorum habitus à communi tantoperè ſit diſcretus. ibid.
In veſtibus commendatur humilitas. 67.
VIRGO, VIRGINITAS. *Quâ intentione ſervanda Virginitas.* 61.
Virgines conjugatis ne inſultent. ibid.
Virginitas laudibus celebrata. 67.
Virgines non conſecrandæ ante 25. annos. 137.
Specialis cura habenda ſacrarum Virginum. 151.
Velandæ aliquando juſtis de cauſis Virgines ante præſcriptum ætatis tempus. 206.
Virgo Deo conſecrata nuptias contrahere non poteſt. 312.
A Virginibus Deo ſacrandis non eſt aſſumendus habitus ſæcularis. 352.
Decernitur clauſura Monialium. 353.
Viris in Monaſteriis mulierum dormire vetitum. 354.
Uxor ejus qui ad Epiſcopatum promovetur in Monaſterio collocanda. ibid.
USURA. *Uſura vetita.* 137. 277. 329.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

ERRATA SIC CORRIGE.

Paginâ 15. lineâ 27. *ſeducta* lege *educta*. p. 17. l. 4. *verum* l. *vera*. p. 19. l. 14. *quatuor* l. *quinque*. p. 32. l. 30. *Melcianum* l. *Meltianum*. p. 44. l. 11. *Vetali* l. *Vitali*. p. 44. l. 25. *marchinati* l. *machinati*. p. 46. l. 10. *expedita* l. *expetita*. p. 55. l. 36. *baptiſmum* l. *baptiſmus*. p. 104. l. 19. *Appolloniſtarum* l. *Apollinariſtarum*. p. 112. l. 27. *dubitatur* l. *dubitabatur*. p. 117. l. 17. *autographum* l. *Apographum*. p. 118. l. 24. *locis* l. *locis*. p. 125. l. 21. *Ferrardus* l. *Ferrandus*. p. 131. l. 9. *reconciliare* l. *reconciliari*. p. 137. l. 14. *alte latâ* l. *ante elatâ*. p. 156. l. 4. *decretum* l. *decreta*. p. 158. l. 30. *noverim* l. *noverint*. p. 161. l. 30. *ſpecialia* l. *ſpectacula*. p. 169. l. 22. *VVormatienſi & Burchardo* l. *Burchardo VVormatienſi*. p. 177. l. 1. *conſubſcripſerunt* l. *ſubſcripſerunt*. p. 180. l. 32. *favore* l. *furore*. p. 211. l. 37. *quos* l. *quo* p. 212. l. 14. *Sardinienſes* l. *Sardicenſes*. p. 216. l. 17. *orratem* l. *orantem*. p. 218. l. 16. *Prior*. l. *Priorem*. p. 233. l. 14. *Collegis quaſitum* l. *Collegis: quaſitum*. p. 244. l. 3. *Badem* l. *Eadem*. ibid. l. 7. *ratione* l. *natione*. p. 252. l. 26. *Plotio* l. *à Pintio*. p. 295. l. 7. *Laurentius* l. *Lucentius*. p. 298. l. 10. *obſervantes* l. *obverſantes*. p. 301. l. 2. *tramites* l. *limites*. ibid. l. 36. *revocari* l. *renovari*. p. 304. & 305. in titulo, *Sardicenſes* l. *Calchedonenſes*. p. 352. l. 25. *mundus* l. *mundis*. p. 353. l. 31. *priſtinum* l. *piſtrinum*. p. 354. l. 7. *Menandus* l. *Menardus*. p. 366. l. 38. *ſacram* l. *ſactum*. p. 374. l. 9. *exta* l. *ſexta*. p. 391. l. 33. & 34. *fecerit exturbetur quidem Epiſcopum ab Epiſcopatum, Monaſterii vero præfectius* l. *fecerit, exturbetur quidem Epiſcopus ab Epiſcopatu, Monaſterii vero Præfectus*. p. 395. l. 37. *propter* l. *non propter*. p. 431. l. 6. *Parchinſis* l. *Pariſienſis*. p. 461. l. 1. *collectiones* l. *collectionis falſo*. p. 430. l. 16. 165. l. 785. p. 504. l. 1. *quadam* l. *quaſdam*. p. 508. l. 37. *plures* l. *plura*. p. 518. l. 18. *volunt* l. *vult*. p. 538. l. 10. deleantur hæc: & 36. *Pauli V*. p. 547. in titulo, *Proœmium hujus partis* l. *Scopus ſtudii SS. Canonum*. p. 567. l. 33. *Marſulfi* l. *Marculfi*. p. 576. l. 27. *unice* l. *uni è*. p. 579. l. 30. *inter centum* l. *in tercentum*.

Cætera diligens Lector facilè per ſe corriget.

Digitized by Google

Digitized by Google

[illegible] by Google

Digitized by Google